

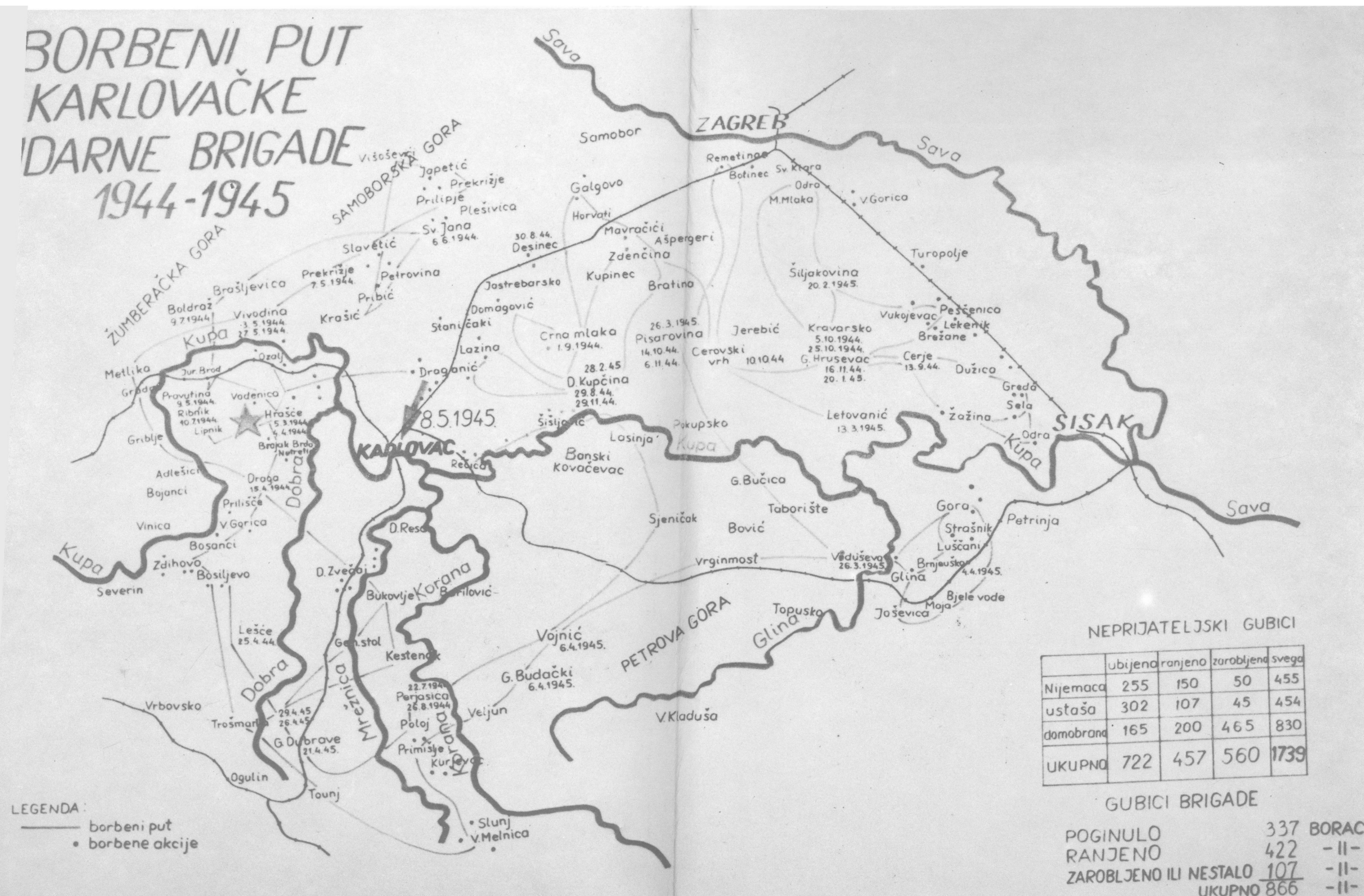
Pukovnik Josip Lulik Pepo
Dr Đuro Zatezalo

KARLOVAČKA UDARNA BRIGADA

HISTORIJSKI ARHIV U KARLOVCU

BORBENI PUT KARLOVAČKE DARNE BRIGADE 1944-1945

HISTORIJSKI ARHIV U KARLOVCU

MONOGRAFIJA 6

Redakcija

**Gen. major BORIS BALAŠ, puk. DRAGO BOLJKOVAC, puk. JOSIP ERDELJAC.
MILIVOJ GABERSNIK, dr EMIL LUDVIGER, PETAR STARCEVIC,
puk. SIMO SEPELJ, NIKOLA TONCIC, MATO VRBETIC, puk. NIKOLA VULETIC
i dr ĐURO ZATEZALO**

Odgovorni urednik

Dr ĐURO ZATEZALO

Recenzenti

**Gen. major BORIS BALAŠ
Dr EMIL LUDVIGER**

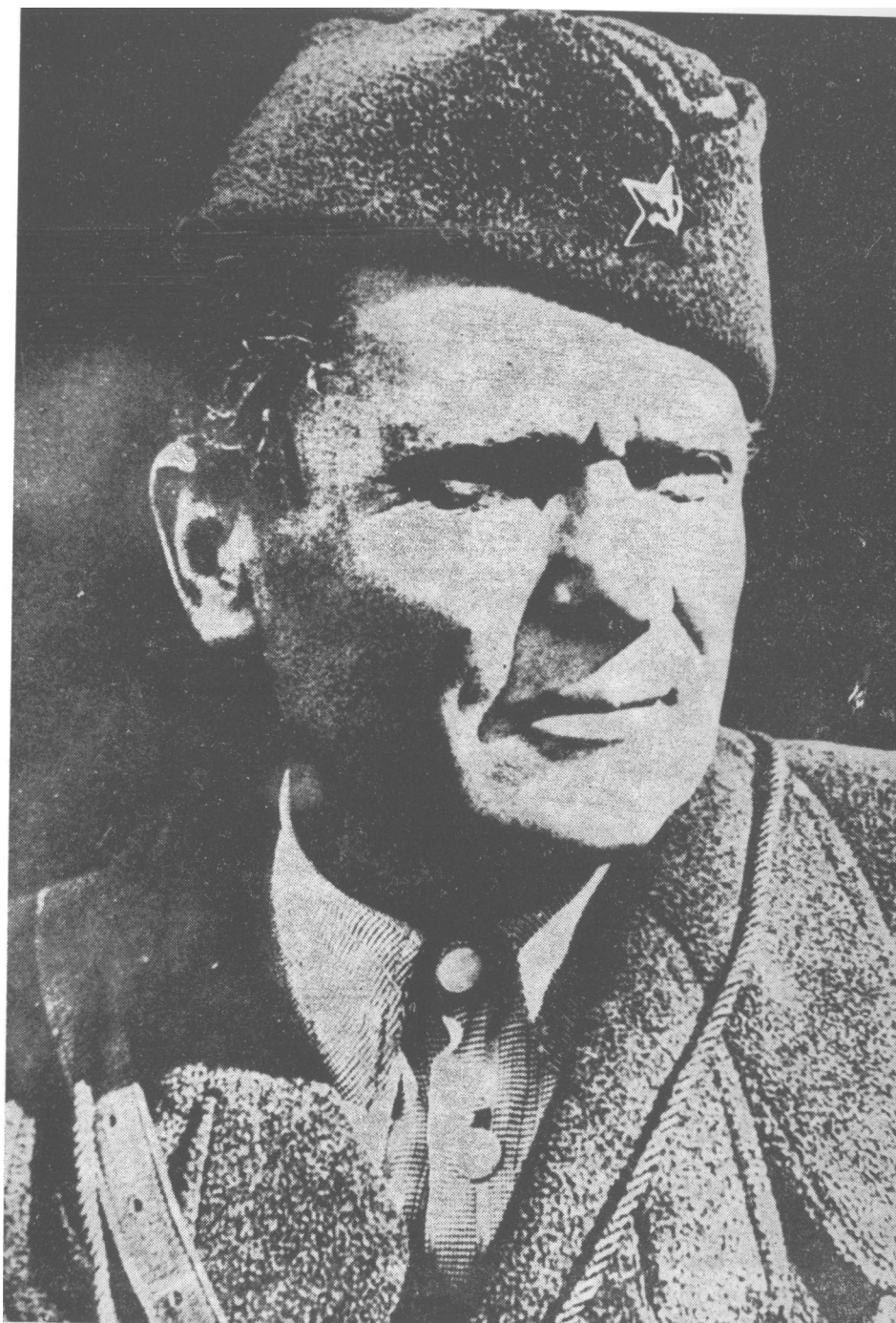
Stampa: RO »-Informator« — OOUR Tiskara »-ZAGREB«, Zagreb, Preradovićeve 21—23

Pukovnik Josip Lulik Pepo
Dr Đuro zatezalo

KARLOVAČKA UDARNA BRIGADA

KARLOVAC 1984.

KNJIGU IZDAJEMO U CAST
40-GODIŠNJICE FORMIRANJA
KARLOVAČKE UDARNE BRIGADE

Vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito

Predgovor Redakcije

Izdavanjem monografije »Karlovačka udarna brigada« ispunjava se davna i velika želja svih preživjelih boraca Karlovačke udarne brigade, kao i građana Karlovca i naroda karlovačkog kraja, da se za buduća pokoljenja u pismenoj formi na jednostavan i dostupan način prikaže i od zaborava sačuva historijat borbenog puta i značaja ove poznate jedinice naše Narodnooslobodilačke vojske.

Ideja, ili bolje rečeno zahtjev, za jednom takvom publikacijom javila se još prilikom priprema za obilježavanje 35-godišnjice brigade pa i ranije. Zbog toga je 1979. godine Historijski arhiv u Karlovcu preuzeo zadatak da do proslave 40-godišnjice formiranja Karlovačke brigade pronađe autore, formira redakciju i pripremi rukopis za knjigu. No, od ideje do ostvarenja ovakvog djela, trebalo je prijeći veliki i ne baš lagani put. U ovakvim slučajevima najteže je doći do odgovarajućeg teksta, odnosno pronaći autora koji je voljan i sposoban da takav zadatak izvrši. Rekli bismo da je to u našem slučaju bio najodgovorniji pa i najteži zadatak.

Moramo i na ovom mjestu zabilježiti da usprkos rano upućenom pozivu za rad na pripremi rukopisa, nije bilo odaziva, naročito ne za obradu cjelokupne materije, dakle za tekst monografije koja bi obuhvaćala cijeli historijat i borbeni put Karlovačke udarne brigade od njenog osnutka 5. marta 1944. do završetka borbi za oslobođenje zemlje.

Bilo je učesnika rata i boraca brigade koji su izrazili svoju spremnost za fragmentarnu obradu, odnosno opis pojedinih perioda borbi ili nekih značajnijih događaja iz života brigade, ali za integralni tekst (vjerovatno zbog opsežnog i odgovornog posla u prikupljanju podataka i sređivanju dokumenata), nije bilo šireg interesa. Na molbu Historijskog arhiva Karlovac i na prijedlog Odbora za proslavu Karlovačke udarne brigade tog zadatka prihvatio se pukovnik Josip Lulik Pepo, nekadašnji borac, jedan od rukovodilaca u jedinicama Karlovačke udarne brigade koji je već duže vremena kao saradnik Arhiva radio na prikupljanju i obradi dokumenata o Karlovačkoj partizanskoj brigadi.

Prilikom usvajanja koncepcije za pisanje monografije Redakcija je postavila i zahtjev da se u njoj u vidu sinteze prikaže razvoj revolucionarnog radničkog pokreta i narodnooslobodilačke borbe u Karlovcu i njegovoj okolini do formiranja Karlovačke brigade Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije. Taj dio zadatka povjeren je historičaru dr Đuri Zatezalo.

Redakcija sa zadovoljstvom konstatira da su autori Josip Lulik Pepo i Đuro Zatezalo, koristeći se izvornim dokumentima i sjećanjima prikupljenim od učesnika NOR-a, uspjeli u monografiji »Karlovačka udarna brigada« prikazati cjelinu sveukupnih zbivanja u kojima je nastala i razvijala se Karlovačka udarna brigada.

Tako dr Đuro Zatezalo u prvom dijelu knjige govori o nastanku i razvoju radničkog revolucionarnog pokreta, o snazi KPJ u pripremama ustanka, o razvoju NOB-e u gradu i kotaru Karlovac u vremenu do 5. marta 1944. godine.

Autor pukovnik Josip Lulik Pepo, u opširnom tekstu, piše o formiranju 1 borbenim dejstvima Karlovačke udarne brigade sve do posljednjih bitaka s neprijateljem pred samim vratima Karlovca, maja 1945. godine.

Na taj način monografija predstavlja jedno cjelovito i objektivno djelo pisano prije svega na temelju sačuvanih autentičnih dokumenata, što je Redakcija i željela, kako bi se izbjegao feljtonistički ili memoarski način pisanja, da se ne bi upalo u zamku proizvoljnog ili subjektivnog tumačenja događaja ratnog puta brigade.

Smatramo da će izdavanje ove monografije biti dalji značajan doprinos za izučavanje historije NOR-a na karlovačkom području jer će se čitaoci na jednom mjestu moći upoznati s bitnim karakteristikama NOB-e u gradu i kotaru Karlovac kao i s detaljima o nastanku i borbenom putu Karlovačke udarne brigade.

Međutim, i dalje ostaje časna obaveza svih učesnika NOR-a da rade na prikupljanju dokumenata i pisanju svojih sjećanja, kako bi se daljnjim radom na istraživanju historije NOP-a na karlovačkom području popunile određene praznine do kojih je vjerovatno došlo i u ovoj monografiji upravo zbog manjkavosti arhivskih izvora i sjećanja boraca.

Objavljivanjem knjige »Karlovačka udarna brigada« ispunjavamo dug prema 337 poginulih, 422 ranjenih boraca i 107 nestalih boraca, što za jedno relativno kratko vrijeme borbi s neprijateljem od 5. marta 1944. do 15. maja 1945. godine, predstavlja goleme žrtve koje je Karlovačka udarna brigada dala za oslobodjenje naroda od svirepog fašističkog neprijatelja.

Redakcija je uvjerena da sadržaj ove monografije daje vjerodostojan uvid u važnost koju je tokom NOR-a imala Karlovačka udarna brigada i da se iz njega može sagledati sva težina zadataka i odgovornosti koju je ona imala ratujući na terenu na kojem se rodila prolazeći borbenim putem

preko Zumberka, Pokuplja i Pisarovine (sve do samih vrata Zagreba i Siska) i dalje, po Kordunu i Baniji. Bio je to za neprijatelja — okupatora i kvislinge, vitalno važan, a za brigadu, zbog blizine najvećih i najjačih vojnih garnizona NDH (Zagreb, Karlovac, Sisak, Petrinja), vrlo delikatan teritorij.

Akcije i borbena dejstva Karlovačkog partizanskog odreda, Karlovačke udarne brigade i drugih jedinica iz sastava 34. udarne divizije predstavljale su vrhunac umještosti, hrabrosti i ratne vještine pred kojima su se elitne fašističke snage osjećale zastrašenim i nemoćnim.

Zaista, sve je to trebalo zapisati i opisati kako bi se otrglo od zaborava i potaklo mladu nadolazeću generaciju Karlovca i njegove okolice da za vječnost čuvaju svijetle tradicije svoje brigade s kojom se mogu ponositi.

U prilogu sadržaja monografije objavljujemo popis boraca i komandnog sastava brigade, koji su bili u svečanom stroju 5. marta 1944. godine, na dan njenog formiranja u selu Hrašću nedaleko Ozlja, popis poginulih boraca, imenični popis komandnog kadra brigade u vremenu od osnivanja do oslobođenja, 75 fotografija, ratnih skica i faksimila dokumenata kao i Kazalo ličnih imena, Kazalo geografskih pojmova i Tumač skraćenica.

Svi ovi prilozi predstavljaju izuzetni doprinos za potpuno i cjelovito sagledavanje uloge i značaja borbenog puta Karlovačke udarne brigade, kako za narod karlovačkog kraja, tako i za njen značajan doprinos u borbi za oslobođenje naše zemlje, bratstvo i jedinstvo naroda i narodnosti Jugoslavije.

Borbeni put kojim je brigada u toku svoga petnaestomjesečnog neprekidnog marševanja i ratovanja prošla, kao i njen socijalni i nacionalni sastav, još su jedan primjere više kako su Titovi partizani kovali i svojom krvlju cementirali i kroz narod pronosili ideju bratstva i jedinstva. Zato je, uz Orden zasluga za narod, upravo Orden bratstva i jedinstva kojim je prilikom 35-godišnjice Vrhovni komandant Josip Broz Tito odlikovao Karlovačku udarnu brigadu, borcima najmiliji trofej koji krase njenu ratnu zastavu.

Izlaženje ove knjige omogućile su skupštine općina, općinski odbori SUBNOR-a i druge društveno-političke organizacije Karlovca, Duge Rese i Ozlja osiguravši znatniji dio materijalnih sredstava i pruživši svestranu pomoć kako bi monografija bila objavljena do dana proslave 40-godišnjice brigade. I ovoga puta mnogo im se zahvaljujemo.

Isto tako Redakcija i Historijski arhiv se zahvaljuju Savjetu za njegovanje i razvijanje tradicija SUBNOR-a Hrvatske, Samoupravnoj interesnoj zajednici u oblasti kulture SR Hrvatske i Samoupravnoj interesnoj zajednici za znanost SR Hrvatske, koji su dodijelili dio sredstava za štampanje knjige.

Zahvaljujemo redaktoru pukovniku Vladimiru Hlaiću i recenzentima generalu Borisu Balašu i dr Emilu Ludvigeru na uloženom trudu i pomoći autorima u konačnom oblikovanju sadržaja ove knjige.

Posebno se zahvaljujemo autorima pukovniku Josipu Luliku Pepi i dr Đuri Zatezalo koji su svojim radom savjesno ispunili ne samo jedan plemeniti zadatak nego dali i značajan prilog izučavanju borbenog puta historije Karlovačke udarne brigade, našeg revolucionarnog radničkog pokreta i razvoja NOB-e u gradu i kotaru Karlovac.

Redakcija odaje priznanje i vrijednom kolektivu Historijskog arhiva u Karlovcu čiji su radnici svim svojim profesionalnim žarom i punom angažiranošću na vrijeme izvršili sve pripreme da bi knjiga »Karlovačka udarna brigada« izišla iz štampe povodom 40-godišnjice njenog formiranja.

Dr ĐURO ZATEZALO

Razvoj revolucionarnog radničkog pokreta i NOR-a u Karlovcu i njegovoj okolini do formiranja Karlovačke brigade NOVJ

Razvoj revolucionarnog radničkog pokreta i KPJ od 1919. do 1941.

Historijska osnova iz koje je izrasla Karlovačka udarna brigada Narodno-oslobodilačke vojske Jugoslavije je razvijeni revolucionarni radnički i komunistički pokret Karlovca i njegove okolice kao i aktivno učešće stanovništva ovih krajeva u narodnooslobodilačkom pokretu od prvih dana ustanka 1941. do oslobođenja zemlje 1945. godine.

Karlovac je spadao u red razvijenih industrijskih centara Hrvatske i odlikovao se razvijenošću revolucionarnog radničkog pokreta i borbenošću radničke klase. Radnici, vođeni Socijaldemokratskom strankom, vrlo rano se bore za poboljšanje svojih ekonomskih i političkih prava. Osnivaju sindikalne organizacije, pokreću tarifne akcije, sazivaju javne pučke skupštine, organiziraju štrajkove, održavaju predavanja i kulturno-zabavne priredbe. Već 1902. godine oni u Karlovcu slave Prvi maj i ističu crvenu zastavu.¹ Do 1919. radnički pokret sve više jača, što se ogleda u organiziranju strukovnih radničkih organizacija koje povezuje i pomaže međustrukovni odbor. Karlovačko radništvo svojom zapaženom aktivnošću do prvog svjetskog rata sticalo je iskustva i organizaciono se osposobljavalo za sve veće akcije u borbi za ostvarivanje boljih uslova života i rada. Do 1918. godine pokreti i štrajkovi u Karlovcu ustalasali su karlovačko radništvo. Socijaldemokratska stranka svojim programom i radom okupljala je radnike, seljake i napredno građanstvo. Zahvaljujući takvom razvoju radničkog pokreta, karlovački socijalisti su na Kongres ujedinjenja i osnivanja Komunističke partije Jugoslavije — SRPJ(k), aprila 1919. godine, uputili u Beograd 24 delegata, od ukupno 83 koliko ih je poslala Hrvatska i Slavonija. Već maja 1919. u Karlovcu je osnovana Socijalistička radnička partija Jugoslavije (komunista) s oko 300 članova.

1 »Sloboda«, br. 1, 3. maj 1903.

Komunisti idu i dalje u aktivnostima. Organiziraju javne pučke skupštine na kojima zahtijevaju slobodu sastajanja i udruživanja, slobodu štampe, puštanje iz zatvora političkih zatvorenika, donošenje radničkog zakonodavstva i niz drugih zahtjeva vezanih uz ostvarivanje boljih uslova života karlovačkog radništva. Maja 1919. njima u radu pomažu istaknuti iiskusni rukovodioci SRPJ(k) Đuro Cvijić i Simo Marković.² Stvaraju se nove strukovne sindikalne organizacije i osniva Opći radnički savez.

U periodu od 1919. do 1921. sindikalne organizacije, poticane i usmjeravane od SRPJ(k), organizirale su niz radničkih pokreta i štrajkova. Radnici su zahtijevali povišenje plaća, osamsatni radni dan, plaćanje bolovanja i više drugih sloboda. U to vrijeme bila je u Karlovcu najaktivnija Podružnica Saveza kovinarskih radnika. Ona je radila na stvaranju jedinstvenih sindikalnih organizacija kojima treba da rukovodi SRPJ(k) i tražila promjenu partijskog imena u — Komunistička partija Jugoslavije. »Ako se kaže Komunistička partija, to je samo po sebi jasno da je ona s imenom komunistička ujedno i socijalistička, jerbo jedna buržoaska partija ili soc. patriotska, ne može biti nikada komunistička, a ovo što je odpalo radnička, ovo je trebalo već odavno da otpadne iz razloga što u našu partiju primaju se svi poštteni drugovi bez razlike je li on radnik ili nije.«³

Podružnica kovinarskih radnika Karlovca, upravo u vrijeme priprema Vukovarskog kongresa Partije i u periodu razmimoilaženja između komunista i socijalista, zauzimala je radikalniji i progresivniji stav od stava svoje centrale u Zagrebu. Radnička klasa Karlovca sve masovnije učestvuje u, gotovo, svim akcijama radničke klase Jugoslavije. Tako se i radnici željezničari aktivno uključuju u generalni štrajk željezničara Jugoslavije 22. jula 1919. i aprila 1920. godine. Oni onemogućavaju odvijanje saobraćaja kroz Karlovac punih 15 dana. Pokreti i štrajkovi su sve učestaliji, organiziraniji i masovniji, a radnici u njima stiču nova iskustva i postaju idejno svjesniji i brojčano jači. Revolucionarni radnički pokret iz grada širi se i među okolno seljaštvo. Karlovački socijalisti odlaze u Hrnetić, Jelsu pa i dalje: do Ribnika, Ogulina, Vrbovskog, Jaske i Vojnića šireći komunističke ideje i u seljačke mase. O tom nastojanju komunista da svoje ideje i djelatnost prošire i na seljaštvo, vjerno govore sačuvani dokumenti o pripremama za gradske izbore 1920. godine. »Komunistički pokret u gradu Karlovcu kojem je svrha razaranje, dosegao je svoj vrhunac. Dnevno se rasturaju među radnike razne uznemiravajuće glasine, kojima je svrha prikazati kako komunistička stranka imade svakim danom sve jači položaj 1 kako komunizam mora u ovim krajevima zavladatai. . . Komunistički po-

2 »Nova istina«, br. 3, od 11. septembra 1919.

3 HAK, dopis Podružnice Saveza kovinarskih radnika Karlovac, upućen 7. augusta 1920. Savezu kovinarskih radnika Hrvatske i Slavonije, Zagreb.

kret u Karlovcu sveudilj napreduje i sve više se širi među okolišno seljaštvo što dokazuje i komunistička listina za gradske izbore u gradu Karlovcu na koju su postavili 14 seljaka iz raznih sela.«⁴ U vrijeme priprema za izbore organizacija SRPJ(k) imala je 400 članova i bila vrlo snažna i dobro organizirana.

Sva nastojanja režima da svojim policijskim zastrašivanjem, nasiljem i progonima onemogući komunistički uticaj na radništvo i seljaštvo, ne uspijevaju. To potvrđuju i rezultati izbora održanih 15. marta 1920. godine na kojima su komunisti dobili većinu glasova, a Općinsko vijeće izabralo komunistu Aleksandra Majdera za načelnika gradske općine. Tako se grad Karlovac svrstao u red onih nekoliko gradova u Hrvatskoj gdje su komunisti pobijedili na izborima 1920. godine.⁵

Iako su komunisti nakon svega tri dana nasilno svrgnuti s vlasti, oni su još aktivnije nastavili s političkim radom. Svoju aktivnost naročito su pojačali u vrijeme priprema za Vukovarski kongres Partije. Radili su na tome da se što bolje organiziraju i povećaju broj svoga članstva. Nastojeći pridobiti u svoje redove, pored karlovačkog radništva, i što više seljaka iz okolnih sela, oni održavaju sastanke u Dugoj Resi, Ozlju, Draganiću, Rečici, Belaju, Sišljaviću, Mostanju, Turnju, Kamenskom, Drežniku, Ribniku, Prilišću, Vojniću i Slunju. Komunisti odnose u sela komunističku štampu i literaturu, vode razgovore na seoskim sastancima o političkim, socijalnim i ekonomskim problemima i upućuju radništvo i seljaštvo što treba činiti da bi poboljšali svoj život. Na godišnjoj skupštini, 18. jula 1920. godine, karlovački su komunisti svesrdno prihvatili zaključke i odluke donesene na Vukovarskom kongresu. U Rezoluciji izglasanoj na ovoj skupštini komunisti Karlovca su zapisali: »S najvećim oduševljenjem pozdravljamo rad našeg Kongresa u Vukovaru i sve njegove zaključke i odluke, te ćemo ubuduće raditi u smislu tih zaključaka. Najoštrije osuđujemo izdajničko postupanje nekih članova bivšeg Pokrajinskog Izvršnog odbora Socijalističke radničke partije Jugoslavije u Zagrebu, koji, ne pokoravajući se odlukama Kongresa donijetim sa ogromnom većinom, neće da predaju svoje funkcije Likvidacionom izvršnom odboru KPJ u Zagrebu, te su nasilno uzurpirali i oteli naš partijski list »Novu istinu«, a s najvećim gnušanjem odvrćamo se od onih drugih, koji hoće da cijepaju Partiju i da oslabe

4 AH, KPJ 1920. PRZV-14, 1351—2511—4159—4485/1920, Izvještaj RPK upućen 14. februara i 6. marta 1920, PRZV.

5 Od 4291 u izornoj listi upisanih birača glasalo je 3070 ili 71,06%. Zena je glasalo 505. Za kandidatsku listu komunista glasalo je 1169 ili 38,17%, za kandidatsku listu seljaka 789 ili 25,70%, za kandidatsku listu nezavisnog građanstva 743 ili 24,20% i za kandidatsku listu demokratskog građanstva 369 ili 12,05% birača. AH, PRZV 6—14, 10096/1919, 4616/1920, k. 926, Izvještaj o rezultatima općinskih izbora.

jedinstveni front proletarijata. Mi hoćemo zajedno s našom proleterskom braćom u Srbiji i Makedoniji, Bosni i Hercegovini, Vojvodini, Dalmaciji i Sloveniji.«⁶

U znak protesta protiv vladine uredbe o redu i radu, pet stotina radnika Karlovca, rukovođenih komunistima, demonstriralo je gradom 3. oktobra 1920. pod crvenim zastavama i s parolama: Sloboda! Jednakost i pravo! Da živi Treća internacionala! Da živi KPJ!

Komunisti su u Karlovcu i 28. novembra 1920. godine postigli nov zapažen politički i moralni uspjeh dobivši na izborima za konstituantu 537 glasova.⁷

Uspjesi komunista u Karlovcu i u drugim krajevima Kraljevine SHS zabrinuli su buržoaziju, kralja i vladu. Poduzimaju se sve oštrije policijske mjere protiv komunističke djelatnosti. Zbog toga kraljevska vlada donosi 1920. Obznanu, a 1921. i Zakon o zaštiti države. Komunistima je zabranjen rad. Poništeni su mandati njihovim poslanicima izabranim u Ustavotvornu skupštinu. Aktivnost Komunističke partije potisnuta je u duboku ilegalnost.

Međutim, bez obzira na sve progone, zatvaranja i nasilja nad njima, komunisti se nisu pokolebali. Oni su širom zemlje, pa i u samom Karlovcu, pronalazili nove ilegalne metode svoje aktivnosti. I pored početnog nesnalaženja u ilegalnom radu, komunisti u Karlovcu nastavljaju pojedinačno ili u manjim grupama kontinuiranu političku djelatnost svoje organizacije.

U vremenu od 1921. do 1937. redovi revolucionarnog radničkog pokreta u Karlovcu bili su zahvaćeni višestrukim previranjem. Izloženi nečuvenim političkim progonima, komunisti su bili prisiljeni svoje aktivnosti provoditi u strogoj ilegalnosti. Kao jedinu mogućnost legalnog rada koriste djelatnost u sindikalnim organizacijama i u okviru pojedinih kulturno-umjetničkih, sportskih, folklornih i drugih društava. To im i polazi za rukom. Tako uspijevaju da preko Mjesnog sindikalnog vijeća održavaju stalne veze s komunistima u Zagrebu. Od njih dobivaju pomoć u propagandnom materijalu, koji onda raznose po Karlovcu i njegovoj okolini i tako šire komunističku ideologiju i u tim najtežim uslovima. Organiziran je i rad povjereništva Nezavisne radničke partije Jugoslavije. Posredstvom te organizacije, i Partija je uspjela do marta 1924. godine da istakne svoju kandidacionu listu na skupštinskim izborima i, slično kao što je to bilo u Zagrebu, Splitu i u nekim drugim gradovima, dobije veći broj glasova i u Karlovcu,

⁶ »Novi svijet«, br. 3, od 22. jula 1920.

⁷ Na izborima za konstituantu u Karlovcu je glasalo 2178 ili oko 55% birača. Najveći broj glasova dobili su radićevci 692, komunisti 537, hrvatska zajednica 387, demokrati 267, radikali 122, socijaldemokrati 87, klerikalci 32, frankovci 23 i seljački savez 31 glas. »Narodni glas«, br. 48, od 2. decembra 1920.

Augusta 1924. NRPJ u Karlovcu imala je 15 i SKOJ 6 članova koji su bili povezani sa trojicom skojevaca iz Duge Rese.⁸

Komunistička aktivnost u radu sindikalnih organizacija posebno je zapazena 1925. godine. Pri Mjesnom sindikalnom vijeću osnovali su grupu za kulturne djelatnosti koja je priređivala igrokaze i davala recitacije. Osnovan je i pjevački zbor u kojem su se okupljali najnapredniji radnici, đaci, studenti i lijevo orijentirana inteligencija. U redovima Partije, i pored idejno-političkog razilaženja, u stavovima oko seljačkog, nacionalnog i organizacionog pitanja sve više sazrijeva i jača nova revolucionarna snaga, koja sve energičnije istupa protiv frakcionaških trvenja, nastojeći svoju djelatnost što više usmjeriti interesima radničke klase i radnih masa uopće. Toj liniji osposobljavanja Partije i njenoj konsolidaciji s ciljem da postane jedinstvena u svojoj aktivnosti, izuzetno doprinosi Josip Broz, tada organizacioni sekretar Mjesnog komiteta KPJ u Zagrebu. On je 1928. godine na Osmoj konferenciji zagrebačke partijske organizacije otvoreno istupio s antifrakcijskim zahtjevom. Nova linija, koju je Josip Broz unio u Partiju, naišla je na podršku i imala ogroman značaj za daljnji rad i sudbinu KP ne samo u Zagrebu nego u čitavoj zemlji. Tito je unio novi duh u redove Partije: »Komunisti su tamo gdje su radnici.« To je značilo partijsko jedinstvo i orijentaciju na borbu za rješavanje najhitnijih političkih i ekonomskih problema radništva.

Revolucionarna aktivnost Josipa Broza ima odraza i na povećavanje aktivnosti radništva i komunista Karlovca osobito u 1927. i 1928. godini. To je dobro uočio iskusni revolucionar Josip Broz. Zbog toga on i u vrijeme svoje privremene slobode, između ogulinskog i bombaškog procesa, u februaru i aprilu 1928. godine, tri puta dolazi u Karlovac među tada veoma dobro organizirane radnike kožarsko-prerađivačke industrije i obrta. On radnicima kožarcima pomaže u organizaciji sindikalnog rada, upućuje ih kako treba voditi štrajkove i kako pregovarati s poslodavcima. Njegov prvi susret s 80 radnika kožaraca, 11. februara 1928. u prostorijama svratišta »Jugoslavija«, a ubrzo i dva uzastopna, aprila iste godine, tokom trajanja šestodnevnog štrajka 180 radnika, imao je posebno značenje ne samo za snaženje i učvršćivanje organizacije radnika u industriji kože, nego i uopće za zamašniji razvoj revolucionarnog radničkog pokreta na području Karlovca, Duge Rese i šire okolice.

8 Izvještaj Predstojništva Kraljevskog redarstvenog povjereništva Karlovac, upućen 3. marta 1925. Velikom županu Primorsko-krajiške oblasti Karlovac, HAK, R. P. K. 1. U policijskim izvještajima tada su zapisana imena komunista: Franjo Korusec, Jovo Babić, Ivan Balagović, Rudolf Grubauer, Đuro Jovanović, Miroslav Kozjak, Ivan Hodak, Dragutin Maletić, Stevo Ličina, Miloš Miljenović, Nikola Holjevac, Nikola Spehar, Ivan Vardaj, Božo i Đuro Juras.

Tito je okupljenim radnicima naširoko obrazlagao teško ekonomsko stanje u kojem se nalaze ne samo radnici kožarske struke nego i drugih zanimanja. Isticao je potrebu povezivanja i boljeg organiziranja radnika kako bi se uspješnije borili za poboljšanje svojih životnih uslova i prava. Govoreći o teškoći života i rada kožaraca, on je istakao da je »slično i s ostalim tvornicama u Karlovcu, kojih imade priličan broj jer u Karlovcu se ta industrija počela razvijati osobito radi prirodnih pogodnosti s jedne strane, a s druge strane jer je okolina bogata jeftinom radnom snagom na čiji račun hoće da se kapitalisti obogate«.⁹

Josip Broz je upućivao radničke predstavnike Karlovca da im i momentani neuspjesi trebaju biti poticaj za još širu aktivnost u jačanju njihove organizacije i ostvarivanju većih rezultata na stvaranju povoljnijih uslova života i rada. Iako je Tito došao u Karlovac u najteže vrijeme za rad Partije, nije prezao pred represalijama. Našao se u pravo vrijeme da porazgovori o položaju kožaraca i drugog radništva i o nužnosti povezivanja i bolje organiziranosti u cilju vlastite borbe i odlučnog rada komunista.

U isto vrijeme 1927. i 1928. godine, značajnu aktivnost pokrenuli su i radnici tvornice Duga Resa, u čijoj je podružnici radio Đuro Đaković. On je i nakon izгона iz Duge Rese svojim pismima poticao radnike tekstilce da ne posustanu u borbi za svoja prava. »Moram i ovom prilikom da vam napomenem, drugovi-ce, da je ovaj moj izgon iz vaše sredine uperen jedino protiv vas, i vaše organizacije. Zato vam preporučujem: Nemojte se brinuti za mene, niti se plašiti progona! Ovo vam treba da bude podstrek na što agilniji i intenzivniji rad na izgradnji klasne, borbene organizacije, kroz koju ćete jedino popraviti svoj teški položaj. Zato drugovi-ce, u organizaciju, svi na rad, jer je samo u tome spas. Jačajte svoju organizaciju za borbu, jer je samo u borbi život. Rekao je naš veliki učitelj Karl Marks: Oslobođenje radnika, djelo je samih radnika! Ovo vam je moj drugarski pozdrav. Vaš drug Đuro Đaković.«¹⁰

Godine 1928. bolje su se organizirali drvodjelski i radnici na željeznici. Oformljen je i pododbor Saveza metalske industrije i obrta Jugoslavije u Karlovcu. Još širu aktivnost razvilo je i Mjesno radničko sindikalno vijeće. Organiziralo je skupštine, zborove i zabave na kojima su se okupljali radnici.

Široko pokrenuta aktivnost radnika u Karlovcu skrenula je na sebe još veću pažnju policije. Tražeći komunističku štampu i drugu naprednu literaturu, policija upada u domove istaknutijih radnika i sindikalnih funkcionera. Zatvorila je prostorije Radničkog doma i zaplijenila imovinu sin-

9 »Organizovani radnik«, br. 7, od 16. februara 1928, R. P. K. k. 2.

10 »Organizovani radnik«, br. 34, od 18. augusta 1927, HAK, R. P. K. k. 2.

dikalnih organizacija u Karlovcu¹¹ te pohapsila, u to vrijeme, najaktivnije komuniste: Božu i Đuru Jurasu, Tomu Šćulca, Ivana Vardaja i Miloša Miljanovića. Sve oštrijim mjerama režim je sprečavao rad radničkih organizacija, da bi u vrijeme šestojanuarske diktature 1929. godine još više i svirepije ispoljio svoju aktivnost na onemogućavanju bilo kakve komunističke djelatnosti.

Međutim, i u vrijeme najoštrije diktature, 1929—1933, komunisti Karlovca se uspijevaju uključiti u rad većeg broja podružnica Ujedinjenog radničkog sindikalnog saveza (URSS-a), što se vidno odražava na porastu štrajkaškog pokreta i daljem revolucioniranju radničke klase. Komunisti ne miruju. Njih 12 (tada evidentiranih u Karlovcu) organiziraju i rasturaju letke komunističkog sadržaja, od kojih je 75 komada policija pronašla maja 1929. na ulazu Tvornice kože Alekse Podvinca.

Jačanjem URSS-a i njegovim transformiranjem u revolucionarnu radničku organizaciju, zapažena je još intenzivnija i veća aktivnost komunista i u Mjesnom međustrukovnom odboru. To se posebno ogleda u porastu kulturnog nivoa i idejne svijesti radnika. Komunisti tu svoju djelatnost razvijaju kroz rad radničke biblioteke, sportskog kluba, radničkog tamburaškog zbora i organizacijom predavanja na kojima se omladina poziva da se opredijeli za ideale komunizma, za bratstvo i za čovječnost. Rezultat takvog rada bilo je obnavljanje i nekih skojevskih organizacija 1934. godine.

Komunisti Karlovca 1935. organiziraju i proslavu 1. maja. U pojedinim predjelima grada bile su ispisane parole: Živio 1. maj! Živjeli radnici i seljaci! Proleter i svih zemalja, ujedinite se! Na jarbolu ispred Hrvatskog doma izvešana je crvena zastava. Iste godine u štrajkovima učestvuju 225 radnika, 1936. — 588, a već 1937. — 940 radnika.

Predstojnik gradske policije u Karlovcu pisao je, 29. novembra 1935, Kraljevskoj banskoj upravi u Zagrebu: »Mišljenja sam, da bi na pojačanu akciju komunista trebalo poduzeti sve mjere razvijanjem obavještajne službe preko povjerenika do skrajnih granica, pojačanom kontrolom radničkih domova i sastajališta. Isto tako bi trebalo pojačati nadzor nad radom srednjoškolske omladine, radništvom po tvornicama i radionicama. Uz najrigorozniju kontrolu korespondencije na pošti trebalo bi pojačati nadzor nad trgovinama sa knjigama i tiskarama.«¹²

Međutim, komunisti, i usprkos tome, nesmanjenim tempom razvijaju svoju djelatnost koristeći za to podružnice URSS-ovog saveza, Planinarsko

11 »Organizovani radnik«, br. 38, od 7. septembra 1928, HAK, R. P. k. 2.

12 Izvještaj Predstojništva gradske policije od 29. novembra 1935. godine upućen Kraljevskoj banskoj upravi u Zagrebu, HAK, R. P. k. 3.

društvo »Priatelj prirode«, koje je počelo radom te godine, i Hrvatski akademski klub. Šireći i dalje svoje ideje, komunisti djeluju u ovim organizacijama unatoč stalnoj paski policije. Oni su uspijevali da na skupštinama Mjesnog međustrukovnog odbora URSS-a, pod rukovodstvom predsjednika Mate Mejašića, okupe i po 500 radnika¹³ koji su raspravljali o potrebi snažnijeg povezivanja radničkih organizacija. U ovoj godini organiziran je veći broj štrajkova od kojih su po broju učesnika posebno bili zapaženi štrajkovi radnika u Tvornici parketa, radnika građevinske struke, u Tvornici čavala, radnika krojača i štrajk radnika gradske općine Karlovac. U ovim štrajkovima učestvovalo je 588 radnika, a trajali su od jednog do deset dana. Ovi štrajkovi, iako su bili socijalne i financijske prirode, značajno su uticali na sve veće revolucioniranje radničkih zahtjeva.

Komunisti Karlovca, kordunskih sela, glinskog i ogulinskog područja najaktivniji su u Hrvatskoj kako u pogledu regrutiranja dobrovoljaca, tako i u mobilizaciji masa na sakupljanju pomoći našim »Spancima« u vrijeme španskog građanskog rata. Primjenjujući razne oblike rada, a osobito u vidu Crvene pomoći, oni pomažu borbu španskog naroda protiv fašizma. Iako su tada još uvijek malobrojni u karlovačkom okrugu, komunisti su masovno podržavani od napredne omladine, žena i drugih progresivnih snaga. U redove internacionalnih brigada u Spaniju je s karlovačkog okruga, odnosno iz raznih američkih država u kojima su privremeno bili zaposleni, otišlo 30 dobrovoljaca.¹⁴ Po količini sakupljenih priloga i masovnosti bili su najbolji u okrugu stanovnici sela Sjeničaka. To je kao lijep primjer istaknuto i u referatu na Prvoj konferenciji Komunističke partije Hrvatske održanoj 25. augusta 1940. godine. Izuzetnu ulogu za uspješno provođenje ove akcije i postignute rezultate imao je komunista, organizator i rukovodilac Crvene pomoći dr Dragomir Drakulić Puba.

Karlovac je od 1936. godine postao jedan od glavnih centara Ujedinjenog radničkog sindikalnog saveza URSS-a u Hrvatskoj. U njemu su komunisti imali svoje čvrsto uporište. Strukovne akcije koje su vodili komunisti bile su značajan faktor u klasnoj borbi karlovačkih radnika i velika škola marksizma.¹⁵ Radnici u Karlovcu bili su organizirani u više strukovnih saveza, pa je u njemu bilo veoma zapaženo djelovanje Mjesnog međustru-

13 »Radnik«, br. 16, od 27. novembra 1936, HAK, R. P. k. 3.

14 Luka Baltić, Mile Borić (Bordić), Vaso Briševac, Božidar Dakić, Đorđe Dević, Petar Erdeljac, Ivan Gošnjak, Ivan Hariš, Bogdan Jugović, Božo Juras, Nikola Krizmanić, Simo Kosanović, Stjepan Milašinčić, Stevo Mudrić, Gojko Nikoliš, Ilija Perenčević, Tomislav Perović, Francisko Pintarić-Bura, Franjo Puškarić, Miloš Rajšić, Veljo Ribar, Ivan Sabljak, Anton Salopek, Ana Seles-Brozović, Stefan Supić-Supica, Nikola Simac, Mane Supica, Franjo Turkalj, Ivo Vejvoda i Ivan Zubrinčić, Spanija 1936—1939, Beograd 1971, knj. 5, str. 505—576.

15 HAK, Zb. Karlovac 1579—1979, str. 552.

kovnog odbora URSS-a u kojem su u većini bili komunisti i njihovi simpatizeri. Prema ocjeni Pokrajinskog odbora u Zagrebu, MMO u Karlovcu bio je po svojim rezultatima rada jedan od najuspješnijih u Hrvatskoj.

Komunisti i drugi napredni ljudi koristili su različite mogućnosti za omasovljenje antifašističkog i komunističkog pokreta. Tako su komunisti u Karlovcu, pored već pomenutog Planinarskog društva »Priatelj prirode« (kasnije Radničke planinarske zajednice — RAPLAZA), te aktivnosti u Hrvatskom akademskom klubu, unutar URSS-a, organizirali 1936. godine kazališnu i diletantsku sekciju, 1937. Društvo za prosvjetu žena, tečaj za učenje esperanta, a zatim i Esperantsko društvo, 1938. godine Radničko-pjevačko društvo »Budućnost«; aktiviran je i rad saveza bankovnih, osiguravajućih, trgovačkih i industrijskih činovnika i namještenika SBOTIČ-a i više drugih kulturno-prosvjetnih i sportskih sekcija kroz koje su komunisti provodili niz svojih uspješnih akcija. Radom u ovim društvima komunisti su organizirali predavanja, provodili diskusije, okupljali radnike i širili napredne i antifašističke ideje.

Godine 1937. u Karlovcu je zaposleno 4508 radnika od kojih je 1000 organizirano u URSS-u.¹⁶ I pored raznih zapreka, URSS je iste godine vodio u Karlovcu 20 tarifnih pokreta, od kojih je 12 završilo štrajkom. U toj godini zapažen je štrajk ciglanskih radnika u kojem učestvuje 360 radnika punih 25 dana, štrajk 208 radnika tvornice tanina, štrajk 192 radnika tvornice parketa i štrajk 158 radnika tvornice jutene industrije. Aktivnost komunista u revolucionarnim sindikatima sve je više uznemiravala buržoaziju zbog čega je režim poduzimao niz mjera da bi onemogućio rad komunista i njihovo uporište u URSS-u. Pod okriljem politike vodstva HSS, snažnu akciju razvio je Hrvatski radnički savez (HRS). Taj sindikalni pokret igrao je ulogu razbijača jedinstva radničke klase. Zbog toga je u Karlovcu vođena žestoka borba između URSS-a i HRS-a za sindikalno organiziranje radnika. Međutim, URSS i komunisti, koji su radili u njemu, nastojali su da u svakodnevnoj klasnoj borbi stvore jedinstvo akcije s radnicima iz HRS-a, bez obzira na veliki otpor njegovog vodstva. Svi pokušaji režima da preko Hrvatskog radničkog saveza (HRS), Općeg radničkog saveza (ORS-a) i Jugoslavenskog radničkog saveza (JUGORAS-a) oslabi rad Partije u URSS-u i spriječi sve jače skretanje radnika ulijevo, nisu uspjeli. Partija se sve do 1941. godine još snažnije i organiziranije suprotstavljala jačanju HRS-a, pa je bez obzira na sve izraženije akcije HRS-a, revolucionarni radnički pokret u Karlovcu, u vremenu ilegalnog rada KPJ, stvorio mogućnost da se već 1938. pristupi obnavljanju starih i stvaranju novih partijskih ćelija. One će pod rukovodstvom Josipa Broza, u vremenu od

16 »Radnik«, br. 36, od 16. aprila 1937, HAK, R. P. k. 3.

1937. do 1941. godine, ojačati i prerasti u Partiju marksističkog tipa i postati odlučan i snažan faktor u pripremanju i vođenju oružane revolucije na teritoriju karlovačkog okruga.

Snažan poticaj oživljavanju rada komunista u organizacionom i političkom pogledu osjeća se u Karlovcu od sredine 1938. godine i dalje. To je u vezi s dolaskom s robije istaknutog revolucionara i jedne od najznačajnijih ličnosti komunističkog pokreta u Hrvatskoj Ive Marinkovića.¹⁷ Tada je nastala kvalitetno nova etapa u razvoju partijskih organizacija, kako u Karlovcu i Dugoj Resi, tako i na teritoriju kotara Gline, Vrginmosta, Vojnića, Slunja, Ogulina i Delnica. To se odražava u višem stupnju političke djelatnosti u novostvorenim partijskim organizacijama grada i šireg područja okruga. I, suprotno tome, to je razlog i za još veći pritisak kraljevskog režima, a potom i režima Banovine Hrvatske, na suzbijanju komunističke aktivnosti. Svojom metodom rada, snalažljivošću, neposrednošću i revolucionarnim žarom, Marinković je za kratko vrijeme uspio preko MMO URSS-a uspostaviti veze sa radništvom, srednjoškolskom i studentskom omladinom. Ličnom aktivnošću učinio je snažan uticaj na revolucioniranju političke klime u SBOTIC-u. Čestim odlazanjem u Zagreb održavao je čvrste veze s Radom Končarom, Markom Oreškovićem, Marijanom Krajačićem, Božidarom Adžijom, Ankom Butorac i drugim rukovodećim ljudima KP Hrvatske.¹⁸ Za nepunih godinu dana rada u Karlovcu Marinković je, uz pomoć ostalih partijskih aktivista, uspio povezati partijsku djelatnost u Karlovcu i na širem području Korduna, Pokuplja, Banije i Gorskog kotara. Zbog toga je od CK KPH dobio mandat da oformi partijsko rukovodstvo koje će objedinjavati rad svih partijskih ćelija na prostranom teritoriju karlovačkog okruga.

Zahvaljujući ovakvim ostvarenim rezultatima, posebno u organiziranju brojnih novih partijskih ćelija, na sastanku komunista održanom septembra 1939. godine, kojem su prisustvovali Rade Končar, Ivo Marinković, Tone Grdešić, Nikola Kukić, Jovo Mamula, Ranko Mitić, Miladin Šurbat, Fanika Štengl-Milašinčić, Dragomir Drakulić Puba i Nenad Drakulić Braco, osnovan je Mjesni komitet KPH za Karlovac. Ovaj komitet je imao zadatak da rukovodi i objedinjuje partijske aktivnosti na teritoriji grada i kotara Karlovca, Vrginmosta, Gline, Vojnića, Slunja, Ogulina i Delnica. Za članove Mjesnog komiteta izabrani su: Tone Grdešić, Fanika Štengl-Milašinčić, Dragomir Drakulić Puba, Rašo Stanisavljević, Nikola Kukić, Stjepan Gojak i Viktor Koričan, a za sekretara Ivo Marinković.¹⁹ Tako je

17 Đuro Zatezalo — Tomislav Majetić, **Profesor Ivo Marinković. Monografija o revolucionaru**, HAK, 1975.

18 Isto.

19 Isto.

Karlovac izrastao u centar partijske djelatnosti za kordunsko, pokupsko, banijsko i goransko područje.

Već 1. augusta 1940. u Karlovcu je održana Prva okružna partijska konferencija uz prisustvo 24 delegata. Oni su zastupali 270 komunista iz Karlovca i navedenih sedam kotara. Glavne pripreme za ovu konferenciju i osnovni tok njenom radu dao je Ivo Marinković. Na konferenciji su analizirani rezultati dotadašnjeg rada Partije i posebno istaknut uspjeh komunista na mobilizaciji masa u organizacijama Crvene pomoći. Kao delegat CK KPH u njenom je radu učestvovao i Marijan Krajačić. Za sekretara Okružnog komiteta KPH za Karlovac izabran je Ivo Marinković a za članove: Nikola Kukić, Ranko Mitić, Tone Grdešić, Jela Predović i Mato Mejašić. Krajem 1940. godine u OK KPH za Karlovac su kooptirani: Radoš Vujčić, Rašo Stanisavljević i Fanika Stengl-Milašinčić. Početkom 1941. godine članovi Komiteta postaju Herta Turza i Bartol Petrović, a oktobra iste godine Većeslav Holjevac, Nada Dimić, Milutin Baltić, dr Savo Zlatić i Ivan Manola. Ovo partijsko rukovodstvo sve do Druge okružne partijske konferencije, održane marta 1942. u oslobođenoj Kladuši, na čelu s Ivom Marinkovićem, rukovodilo je razvojem i radom partijskih ćelija na širokom prostoru karlovačkog okruga.

Godine 1940. na Okružnoj konferenciji KPH za Karlovac za delegate na Prvoj konferenciji KPH izabrani su: Ivo Marinković, Nikola Kukić, Tone Grdešić, Jela Predović, Ranko Mitić i Janko Furdek.²⁰

Karlovačku partijsku organizaciju na Petoj zemaljskoj konferenciji, održanoj u Dubravi kraj Zagreba, zastupali su Ivo Marinković i Ranko Mitić.²¹

Ubrzo nakon formiranja Okružnog partijskog rukovodstva bili su vidljivi organizacioni rezultati u radu partijskih organizacija. Osnovano je više partijskih ćelija u Karlovcu i u njegovoj bližoj i daljoj okolini. Najveći broj ćelija nastao je na području kotara Glina i kotara Vojnić. Postizani su sve veći rezultati u radu na okupljanju i revolucioniranju radništva i seljaštva i istovremeno na povećanju broja članova Partije. Posebno dobre rezultate komunisti su ostvarili u okupljanju i organiziranju omladine, što se očitovalo u intenzivnim političkim akcijama novoosnovanih organizacija SKOJ-a. U tom pogledu presudno je bilo osnivanje Mjesnog komiteta SKOJ-a 1939. godine, čiji su članovi bili: Vlado Novaković, Anđelko Kučičec, Rafko Tabor, Stevica Lukačić, Josip Požeg Pepo i Zeljko Šepić. Na Pokrajinskoj konferenciji SKOJ-a u Zagrebu početkom 1941. godine karlovačku skojevsku organizaciju zastupali su Vlado Novaković, Stevica Lukačić i Zeljko Šepić.

20 Đuro Zatezalo — Tomislav Majetić, nav. dj., str. 64.

21 Isto.

Od osnutka Okružnog komiteta 1939. do sredine 1941. godine okružna partijska organizacija uspjela je angažirati u realizaciji svoga programa i znatan broj napredne inteligencije, kako iz grada, tako i njegove šire okoline. Izuzetnu ulogu u tome imali su Ivo Marinković, Rašo Stanisavljević, Dragomir Drakulić kao i niz drugih istaknutih revolucionara koji su ukazivali na potrebu stalnog učenja i sticanja znanja. Komunisti karlovačkog okruga su u kratkom vremenu, od 1937. do aprila 1941, postigli zapažene rezultate u širenju marksističke misli među seljaštvom u, gotovo, svim selima s područja Korduna i Banije. Komunističke ideje prodirale su među seosko stanovništvo radom komunista u ograncima »Seljačkog kola« u većini srpskih sela i »Seljačke sloge« u hrvatskim selima karlovačkog područja. »Sve organizacije 'Seljačkog kola' u srpskim krajevima okruga Karlovac bile su, neposredno pred rat, pod jakim uticajem komunista, a u mnogima su oni imali vodeću ulogu. Partijska organizacija Karlovca šalje komuniste koji su radili u kulturno-prosvjetnim i kazališnim drušinama u ogranke 'Seljačkog kola' po selima da tamo organiziraju predavanja i pomažu u pripremanju kazališnih priredaba, zborova itd.«²²

Naročiti uspjesi ostvareni su na općinskim izborima 1940. godine kada su komunisti u pojedinim općinama nastupali preko radničko-seljačkih lista. Tada je Okružni komitet KPH za Karlovac izdao letak »Seljacima, radnicima, radnom narodu!« u kojem ukazuje na potrebu razvijanja što čvršćeg saveza radnika i seljaka. Dalji i sve snažniji zamah u radu partijske organizacije ogledao se i u radu na ideološko-političkom uzdizanju partijskog članstva. I to se provodilo aktivnošću u ograncima »Seljačkog kola« i »Seljačke sloge« i proučavanjem partijskih materijala koji su redovito iz Zagreba stizali u partijske ćelije na karlovačkom okrugu. Na područje okruga stizala je ilegalna partijska štampa: Proleter, Srp i čekić, Politički vjesnik, Vjesnik radnog naroda, te legalni listovi koje je Partija izdavala na različitim linijama svoga rada: Radnik, Glas organiziranih radnika, Radnički tjednik, Glas omladine, Seoska misao i druga glasila. Pojedini partijski materijali razrađivali su se u pojedinim kružocima ili na predavanjima kada su to prilike dozvoljavale. Izuzetna se pažnja poklanjala izgradnji rukovodećeg partijskog kadra. Zbog toga je u Karlovcu poslije Pete zemaljske konferencije, održane krajem 1940. godine, bio organiziran i petotjedni partijski kurs kojem su prisustvovali partijski rukovodioci s područja Karlovca, Korduna, Banije i Gorskog kotara i neki članovi CK KPJ i CK KPH.

Za daljnji uspješan rad Partije od izuzetnog je značaja bilo osnivanje i rad ilegalne partijske tehnike. U njoj je Okružni komitet mogao štampati

22 Dr Savo Zlatić, *Značenje grada Karlovca u razvitku NOP Hrvatske 1941*, HAK, Zb. Karlovac 1579—1979, str. 553.

i umnožavati razni političko-propagandni materijal, letke, proglase, obavijesti i slično.

Poseban politički odjek na javno mnijenje imala je proslava 1. maja 1940. godine. Taj dan je proslavljen ne samo u Karlovcu nego i u mnogim selima širom Korduna. U Karlovcu je bio obustavljen rad u nekoliko tvornica. Komunisti su se uspješno angažirali u rasparčavanju letaka i isticanju crvenih zastava. Uspjeh prvomajske proslave 1940. godine bio je upravo u tome što je ona došla do izražaja i u seoskim sredinama kotara Gline, Vrginmosta, Vojnića i Slunja. Partijsko rukovodstvo Hrvatske ocijenilo je da su komunisti Karlovca organizacijom prvomajske proslave postigli veliki uspjeh važan za daljnji rad Partije na širokom karlovačkom području.

Takvom širinom svoje djelatnosti komunistički pokret je izrastao u sve opasnijeg protivnika buržoazije. Zbog toga je i pritisak režima na komunistički i klasni sindikalni pokret bio sve veći. U Karlovcu se zabranjuje održavanje javnih skupština, i sve više se onemogućava rad URSS-a. Istovremeno favorizira se HRS pomoću kojeg se nastoji podrivati i razbijati jedinstvo radnika. Upravo zato što je partijska organizacija u to vrijeme bila jedan od najznačajnijih nosilaca antifašističkog i protivrežimskog pokreta, režim Banovine Hrvatske poduzima različite represivne mjere protiv komunističke djelatnosti. Sve više dolazi do izražaja »politika nasilja i terora« koju je provodila vlada »uz punu pomoć i saglasnost gospode iz vodstva HSS«. Politika nasilja kulminirala je 31. decembra 1940. kada je režim Banovine Hrvatske zabranio djelatnost URSS-ovih sindikata u kojima su komunisti imali presudan uticaj.

Međutim, ni zabrana rada URSS-a, ni hapšenja, ni protjerivanje komunisti nisu više mogli spriječiti daljnje revolucionaranje radničkih i seljačkih masa na karlovačkom okrugu. Jedan od pokazatelja uspješnog rada partijskih organizacija na okrugu i njihovog proširenja, vidio se i u održavanju sve većeg broja partijskih sastanaka i konferencija.

Tri partijska skupa imala su poseban značaj. To je sastanak partijskih rukovodilaca, održan u jesen 1940. u SBOTIC-u, partijska konferencija rukovodećeg aktiva Okružnog komiteta, održana krajem godine, kojoj su u ime Centralnog komiteta KPH prisustvovali Marko Orešković i dr Pavle Gregorić, i Plenum Okružnog komiteta KPH, održan januara 1941, na kojem je Marko Orešković, iskusni revolucionar, pomogao komunistima karlovačkog okruga u analizi dotadašnjeg rada i pronalaženju mogućnosti za daljnje proširenje partijskih organizacija s novim članovima.

Partijska organizacija karlovačkog okruga, uoči i tokom aprilskog rata 1941. godine, intenzivno vodi kurs antifašističke borbe. O tome u referatu na Drugoj okružnoj partijskoj konferenciji, održanoj u Kladuši marta 1942, reljefno govori sekretar prof. Ivo Marinković: »Po direktivi CK održavani

su u februaru 1941. po Karlovcu i karlovačkom okrugu sastanci, konferencije pače i mali zborovi na kojima su donesene rezolucije protiv pristupanja Jugoslavije Trojnom paktu i za sklapanje pakta o uzajamnoj pomoći sa SSSR. Vođena je agitacija za obranu zemlje od fašističkih napadača. Članovi partije agitirali su za odazivanje pozivu u vojsku i primjerom su pokazivali put drugima. U vojsci su naši drugovi također provodili agitaciju za obranu nezavisnosti naroda.

Nakon obaranja vlade Cvetković-Maček i dolaženja na vlast Simovićeve vlade, kada je porasla opasnost od Hitlerova napada na Jugoslaviju, u Karlovcu je organizirana i održana demonstracija protiv fašističkih napadača. Nakon razbojničkog napada njemačkih i talijanskih fašističkih hordi na našu zemlju, karlovački su se radnički omladinci javljali u velikom broju odmah već prvih dana rata kao dobrovoljci za borbu protiv fašističkih napadača.«²³

U vrijeme sve veće fašističke opasnosti i stalnog pritiska režima na komunistički pokret, partijska organizacija karlovačkog okruga ispoljila je u svojoj aktivnosti sve veću dinamičnost. Tako se januara, februara i marta 1940. godine održavaju brojni sastanci na kojima se komunisti upoznaju s aktuelnim događajima u zemlji i svijetu. Oni donose rezolucije i pišu protestna pisma s više desetina potpisa upućujući ih kako vladi u Beograd tako i banskoj vlasti u Zagreb. Komunisti se odlučno bore protiv imperijalističkog rata, protiv reakcionarne politike režima, protiv domaćih izdajica i svih onih koji vide svoju šansu u propasti Jugoslavije i osloncu na fašističke zemlje. Oni ukazuju narodu na nužnost odbrane zemlje od fašizma i zahtijevaju oslonac na Sovjetski Savez kao jedinu zemlju socijalizma.

Već 25. marta komunisti karlovačkog okruga stoje na čelu narodnih masa koje izražavaju nezadovoljstvo zbog pristupa Jugoslavije Trojnom paktu i osuđuju vladu Cvetković-Maček za izdaju zemlje. Događaji od 27. marta 1941. godine u Beogradu, vojni udar i masovne demonstracije naroda protiv pristupa Trojnom paktu, imali su vidnog odjeka i na području Karlovca, Korduna i Banije. Komunisti su 6. aprila 1941. godine²⁴ organizirali masovne antifašističke demonstracije u Karlovcu u kojima je učestvovalo oko 1000 radnika, omladinaca i žena. Na velikom skupu građana ispred Edison kina govorili su članovi OK KPH za Karlovac Nikola Kukić i Rašo Stanisavljević. Oni su govorili o opasnosti od fašističke agresije, o potrebi odbrane zemlje i upozoravali narod što treba raditi. Raspoloženje komunisti i njihovih simpatizera-antifašista izražavalo se u aktivnosti na mobilizaciji svih sposobnih za odbranu zemlje od fašističke agresije. Međutim,

23 Đuro Zatezalo, Dokumenti Druge konferencije KPH za okrug Karlovac 1942, HAK, Zb. 4, str. 45—46.

24 Đuro Zatezalo, nav. dj., str. 150.

sva nastojanja da se dobrovoljci naoružaju naišli su u Karlovcu, kao i u drugim mjestima, na snažan otpor Komande vojnog okruga. Već je tada do potpunog izražaja došlo kapitulantsko držanje reakcionarnih krugova buržoaske vlasti.

Brojno stanje partijskih organizacija i njihovog članstva na karlovačkom okrugu, aprila 1941. godine, potvrđuje se narasle snage i idejno-političkog uticaja Komunističke partije Jugoslavije na ovom teritoriju. Okupaciju zemlje i uspostavu kvislinške tvorevine NDH na području Okružnog komiteta KPH za Karlovac, aprila 1941. godine, dočekala je dobro organizirana i široka mreža partijskih ćelija koje su u svojim redovima imale 930 članova KPJ i kandidata. Od toga 192 u gradu Karlovcu,²³ 24 u Dugoj Resi,²⁶ 27 u Ozlju,²⁷ 25 na području Pokuplja,²⁸ 260 na području glinskog kotara,²⁹ 70 u kotaru Vrginmost,³⁰ 175 u Vojniću,³¹ 99 u Slunju³² i 38 u Ogulinu s područjem Dubrava, Drežnice i Plaškog.³³ U organizacijama SKOJ-a na području djelatnosti okružne partijske organizacije radilo je 500 skojevaca od kojih 200 u gradu Karlovcu. To je bila velika snaga sposobna i spremna da u novim uslovima ostvaruje partijsku liniju, bilo da je riječ o okupaciji zemlje, pripremi za podizanje ustanka ili razvijanju oružane revolucije. Malo je krajeva u Hrvatskoj, pa i u Jugoslaviji, koji su u seljačkim masama imali tako veliki broj komunista kao što je to bilo na Kordunu i Baniji, a posebno na području kotara Gline, Vojnića i Slunja. Zato je i razumljivo što je ustanak u ovim krajevima od prvih dana bio masovan i smišljeno rukovođen okružnim i kotarskim komitetima Komunističke partije Jugoslavije. Komunisti okruga Karlovac već u aprilu i maju 1941. prešli su na užurbane pripreme za podizanje ustanka protiv okupatora i ustaške vlasti.

25 Većeslav Holjevac, Razvitak radničkog pokreta u Karlovcu između dva svjetska rata, HAK, Zb. 1, 1969, str. 115—154.

26 Herman Furlan, Osnivanje i djelatnost organizacije KPH u Dugoj Resi do travnja 1941, HAK, Zb. 1, 1969, str. 167—183.

27 Vlado Novaković, Djelatnost KPH na području općine Ozalj do 1941, HAK, Zb. 1, 1969, str. 155—166.

28 Nikola Brezović Prebeg i Franjo Mikulić, Razvitak revolucionarnog demokratskog pokreta u Pokuplju do aprila 1941, HAK, Zb. 1, str. 345—397.

29 Ranko Mitić, Političke prilike, razvitak i stvaranje organizacija KPH na području kotara Gline do aprila 1941, HAK, Zb. 1, 1969, str. 303—344.

30 Rade Bulat, Prodiranje revolucionarnih ideja i stvaranje organizacija KPJ u kotaru Vrginmost, HAK, Zb. 1, 1969, str. 271—291.

31 Milutin Košarić i Stanko Opačić, Stvaranje i razvitak KPH u kotaru Vojnić do 1941, HAK, Zb. 1, 1969, str. 185—232.

32 Dušan Livada, Razvitak i rad organizacija KPH u slunjskom kotaru, HAK, Zb. 1, 1969, str. 233—269.

33 Mihael Sobolevski, Prilog razvitku Komunističke partije Jugoslavije na području kotara Ogulin od 1920. do travnja 1941, HAK, Zb. 1, 1969, str. 394—423.

Pripreme i razvoj ustanka do marta 1942. godine

Još prije kapitulacije stare Jugoslavije, tj. već 11. aprila 1941. godine, u grad Karlovac su ušle snažne njemačke motorizirane jedinice, a nakon dva dana u Karlovac je u pratnji ustaša emigranata i talijanskih jedinica došao i kvisling Ante Pavelić.

Za svega dan-dva Karlovac je bio pretvoren u veliki vojni logor u kojem je 1941, a i kasnije, gotovo uvijek, tokom trajanja rata, stacionirano od 4000 do 20.000 neprijateljskih vojnika. Okupatorske i kvislinške vlasti formirale su u gradu jaki policijski i obavještajni aparat GESTAPOA, ABWEHRA, OVRE i UNS-e. Samo pet dana nakon održanih protivfašističkih demonstracija, kojima su u Karlovcu rukovodili komunisti, predvođeni članovima OK KPH Nikolom Kukićem i Rašom Stanisavljevićem, gradom je marširala okupatorska fašistička čizma.

Većina članova i kandidata Partije bili su još u raznim mjestima širom zemlje u starojugoslavenskoj vojsci, a među njima i sekretar Okružnog komiteta Ivo Marinković. Aprilski rat prekinuo je partijske veze u gradu i okrugu i zavladao je strahovit teror nad komunistima, skojevcima, njihovim simpatizerima, te Srbima, Jevrejima i Ciganima. Međutim, ni snaga prisutnog njemačkog naoružanja, ni brojnost okupatorske i kvislinške vojske nije mogla sputati komuniste grada i okruga Karlovac u njihovoj aktivnosti priprema za oružanu borbu protiv fašizma. Već krajem aprila obnovljena je većina partijskih veza, kako u gradu, tako i na širem području okruga kao i veza s komunistima Zagreba. Vratio se sekretar Ivo Marinković koji odmah s ostalim komunistima organizira proslavu 1. maja. Toga dana na nekoliko mjesta u gradu i na više mjesta u kordunskim selima bile su ispisane parole, izvješene crvene zastave i zapaljene velike vatre. Uoči 1. maja na brežuljcima oko Dubovca grupa skojevaca i komunista vođena Fanikom Stengl-Milašinčić i Viktorom Koričaninom ispalila je nekoliko rojeva šarenih raketa. Skojevcima s Banije postavili su crvenu zastavu sa srpom i čekićem na dimnjak Tvornice »-Podvinec« gdje se nalazila talijanska protuavionska baterija. Skojevcima Nikola Ladišić i Janko Paulić izvjesili su crvenu zastavu na drvo kraj kina »Edison«, a skojevac Janko Zunić izveo je pravi podvig — izvjesio je crvenu zastavu na fasadu zgrade Narodne banke u centru grada koju su stalno čuvali talijanski stražari. U svojim sjećanjima Zunić je zapisao: »U 5 sati poslije podne Božo Piškurić mi je predao pažljivo smotanu zastavu. Već dan ranije znao sam svoj zadatak, pa sam pomno proučavao situaciju oko zgrade Narodne banke. Na ravnome krovu banke nalazila se talijanska protuavionska posada. Dolje pred zgradom stalno su šetala dva talijanska stražara. Jedina šansa sastojala se u tome, što je zgrada ugaona, a stražari šecu od jednog do drugog kraja,

Kuća u Ulici narodnog heroja Ive Marinkovića u Karlovcu u kojoj je u maju 1941. formiran Vojni komitet sa zadatkom da organizira i rukovodi narodnim ustankom na području Karlovca, Korduna i Gorskog kotara.

pa obilaze i oko ugla. Dugo sam promatrao njihovo kretanje, brojao korake, izračunavao sekunde koje imam na raspolaganju od časa kad stražari zamaknu iza ugla do časa kad se opet vrate . . . Napokon, 15 minuta prije devet, kad je već bilo vrlo malo prolaznika, izabrao sam pogodan trenutak i postavio zastavu među rešetke visokog prizemlja. Uspio sam skočiti na zemlju u času kad su se stražari opet pojavili iza ugla. Nisu ništa posumnjali . . . Odlazeći prema šetalištu još sam vidio kako zastava leprša iznad glava dvojice talijanskih stražara . . .«

Prvog maja 1941. godine u većem broju ulica grada Karlovca osvanule su na fasadama zgrada ispisane parole »Dolje okupatori«, »Dolje ustaška vlast«, »Živjela Komunistička partija« i niz drugih parola komunističkog sadržaja, a na navedenim mjestima i zgradama vijorile su crvene zastave. Okupatori i kvislinzi bili su iznenađeni. Nastala je prava strka dok su uspjeli pronaći i poskidati sve zastave istaknute na raznim mjestima u gradu i izbrisati ispisane parole.

Obilježavanje 1. maja 1941. godine ukazivalo je narodu da postoje snage koje nisu prihvatile kapitulaciju pred fašizmom i koje su spremne da se bore za slobodu. Crvene zastave upozoravale su i neprijatelja da neće biti miran sve dok ne napusti našu zemlju.

Nakon Majskog savjetovanja, održanog u Zagrebu 1941, u Karlovac je došao Rade Končar, sekretar CK KPH, i za stalnu pomoć komunistima Josip Kraš, član CK KPJ. Tu navraćaju i drugi članovi CK KPJ i CK KPH: Marko Orešković, Pavle Pap Siljo, Pavle Gregorić, Stipe Ugarković i drugi iskusni revolucionari da pomognu i upoznaju komuniste Karlovca i okruza sa novonastalom političkom situacijom te da upućuju što treba raditi u tim danima okupacije i uspostave kvislinške vlasti NDH. Nakon povratka većeg broja ljudi iz starojugoslavenske vojske, u Karlovcu se okupilo oko 200 članova i kandidata KPJ i oko 250 članova SKOJ-a koji su, rukovođeni Okružnim i Mjesnim komitetom KPH za Karlovac i Mjesnim komitetom SKOJ-a, i u tim danima hapšenja, odvođenja u logore i ubijanja komunista nastavili radom na pripremama za ustanak.

Upravo od početka maja do 22. juna 1941. godine Okružni komitet KPH uspješno povezuje partijske organizacije okruga. Posebne zasluge u tome ima prof. Ivo Marinković koji u maju obilazi partijske ćelije na Kordunu, Baniji i u Gorskom kotaru. On održava mnogobrojne sastanke s komunistima prenoseći im direktive CK KPJ i CK KPH o borbi protiv fašizma i ustaša. Na ovim sastancima komunisti se upoznaju s potrebom sakupljanja oružja, vježbanju i baratanju s oružjem, i o nužnosti stvaranja bratstva i borbenog jedinstva srpskog i hrvatskog naroda suprotstavljajući se politici proganjanja i genocida u Hrvatskoj. O tim je danima sekretar Ivo Marinković u svom referatu na Drugoj okružnoj konferenciji KPH za Karlo-

Nezavisna Država Hrvatska
Ministarstvo Unutrašnjih Poslova

OGLAS

Uslijed učestalih komunističkih akcija u Karlovcu i okolici poveljenom redarstvenom istragom ustanovljeni su počinitelji.

Pokretni prijeki sud nakon provedene rasprave ustanovivši krivnju optuženih osudio je danas na **kaznu smrti** strijeljanjem:

Drago Armando, *vjere pravoslavne, 19 god. star,*

Šimo Grubešić, *vjere pravoslavne, 59 god. star.*

Smrtna kazna izvršena je u zakonski odredjenom roku nakon proglašenja.

Ministarstvo Unutrašnjih Poslova

Karlovac, 23. srpnja 1941. Broj 11456-41.

vac, održanoj u V. Kladuši marta 1942. godine, rekao: »Poslije sloma Jugoslavije i dovođenja na vlast u Hrvatskoj tuđinskih plaćenika i slugu ustaša s Pavelićem na čelu, OK provodi direktive CK u naoružanju, naređuje partijskim organizacijama da skupljaju oružje. . . Mjeseci maj i juni bili su mjeseci pripremanja naših partijskih organizacija za borbu, formira se Vojni komitet koji ima zadaću da izvrši sve pripreme za oružanu borbu kad dođe vrijeme.«³⁴

Već u junu 1941. formiran je Vojni komitet kojeg su sačinjavali: prof. Ivo Marinković, Josip Kraš, Bartol Petrović i Većeslav Holjevac. Na svom prvom sastanku, održanom 22. juna u kancelariji Bartola Petrovića u vili na Korani, on raspravlja o formiranju novih i reorganizaciji postojećih udarnih grupa u kojima se u to vrijeme u Karlovcu nalazilo 60 članova KP i SKOJ-a. Njihov glavni zadatak bio je izvođenje diverzantskih akcija i propagandna djelatnost. U Karlovac nekoliko puta dolazi Rade Končar i, zajedno s Josipom Krašom, svojim iskustvom i znanjem snažno utiče na aktivnost partijske organizacije u pripremama za oružani ustanak na području karlovačkog okruga. Karlovac se ubrzano pretvara u jedan od najznačajnijih partijskih punktova u Hrvatskoj. Veze Okružnog komiteta KPH i Centralnog komiteta KPH u Zagrebu su redovite i gotovo neprekidne. Udarne grupe se pripremaju za akcije. U Karlovac stižu i drugi istaknuti revolucionari. Karlovačka partijska organizacija i pored ustaškog terora nad njenim članovima i simpatizerima, ima snage da u gradu prihvati i privremeno smjesti komuniste iz drugih gradova kao i veći broj »Španjolaca« koje CK KPH upućuje na područje Korduna da pomognu u pripremama i vođenju oružane borbe. »Napad njemačkih fašističkih barbara na SSSR bio je i za našu partijsku organizaciju signal za početak otvorene i nemilosrdne borbe protiv fašističkih razbojnika. OK pojačan Josipom Krašom, članom CKJ, formira Operativni komitet koji uzima u svoje ruke formiranje borbenih odreda i organiziranje akcija, sabotaža i diverznija kao i mobilizaciju narodnih masa za oružani ustanak.«³⁵

Vojno-operativni komitet, formiran 4. jula 1941. godine u Karlovcu, u kojem su bili isti članovi kao i u Vojnom komitetu, rukovođeni Josipom Krašom rade i rukovode na daljnjim pripremama ustanka na širokom teritoriju Hrvatske koji obuhvaća Karlovac, Kordun, Baniju, Gorski kotar, Pokuplje, Hrvatsko primorje i dio Cazinske krajine. Usprkos hapšenju i ubijanju komunista u Karlovcu i usprkos masovnom ubijanju srpskog naroda i komunista na Kordunu, članovi Partije već početkom jula prelaze u otvoreni sukob s okupatorom, ustašama i domobranima. U organizaciji udarnih

34 Đuro Zatezalo, Dokumenti Druge konferencije KPH za okrug Karlovac 1942, HAK, Zb. 4, str. 45—46.

35 Isto, str. 44.

Nezavisna Država Hrvatska
Ministarstvo Unutrašnjih Poslova

OGLAS

Uslijed učestalih komunističkih agitacija u Karlovcu i okolici poveljenom redarstvenom istragom ustanovljeni su počinitelji.

Pokretni prijekl sud nakon provedene rasprave ustanovivši krivnju optuženih osudio je danas na kaznu smrti strijeljanjem:

Janke Cukina, rimo-katoličke vjere, 19 godina star
Petar Jaković, pravoslavne vjere, 20 godina star
Zlatko Brajković, rimo-katoličke vjere, 21 godina star
Pavao Pavlić, rimo-katoličke vjere, 24 godine star
Franjo Blažina, rimo-katoličke vjere, 32 godine star
Stjepan Novosel, rimo-katoličke vjere, 34 godine star
Simo Jaković, pravoslavne vjere, 36 godina star

Smrtna kazna izvršena je u zakonski odredjenom roku nakon proglašenja.

Ministarstvo Unutrašnjih Poslova
Karlovac, 24. srpnja 1941. Broj 11457-41.

grupa u Karlovcu se 3. jula 1941. izvodi diverzija na električni dalekovod Ozalj—Karlovac. Grad ostaje bez električnog svjetla, a komunisti su po zidovima zgrada ispisivali borbene parole Komunističke partije. O ovoj prvoj diverzantskoj akciji koju su izveli Većeslav Holjevac, Slavko Klobučar Čort, Slobodan Matijević i Zivko Kuštreba, Holjevac piše: »... To je bilo prvi put da u Karlovcu sasvim otvoreno dižemo ruku na vlast, da joj nanosimo materijalnu štetu i otvoreno navješćujemo rat. Prirodno je da smo u tom trenutku bili uzbuđeni. Iz nekakvog malog zaklona bacili smo našu žicu s balastom na dalekovod. Bljesak koji je trenutak kasnije nastao, ostao mi je u sjećanju kao najjači, što sam ga ikad vidio. Kao da je munja udarila neposredno kraj nas! Sekundu kasnije ostali smo u potpunom mraku i svuda oko nas je bio mrak. Smjesta nam je bilo jasno da je akcija uspjela...« Već 6. jula karlovačke udarne grupe prekinule su telegrafske i telefonske veze Karlovca sa Zagrebom, Ogulinom, Likom, Primorjem i Ljubljanom. »Grupa partijaca i skojevaca sa Banije pod vodstvom Rafka Tabora prekinula je sve linije što vode za Ozalj i dalje prema Ljubljani. Trojka koju su sačinjavali Nikola Ladišić, Joža Tome i Nikola Savor pre-rezala je u šumi između Karlovca i Draganića sve telefonsko-telegrafske žice na liniji Karlovac—Zagreb. Nešto veća grupa, u kojoj su bili Većeslav Holjevac, Slavko Klobučar Čort, Slobodan Matijević i drugi komunisti iz SBOTIC-a, prešla je Koranu i kroz Mekušansko polje došla nasuprot Marakovom brdu. Tu su svi preplivali rijeku i izbili na prugu, pa se odmah vratili preko rijeke i kroz polje natrag na koranski most. Karlovac je tako ostao i bez veza s jugom.«^{35a} Istovremeno na širokom području Korduna i Banije nastaju prvi partizanski odredi koji krajem jula i u augustu izvode niz oružanih akcija na neprijateljske garnizone i važne komunikacije.

Međutim, ni okupatorske ni ustaške vlasti ne miruju. Već od aprila 1941. oni hapse, odvođe u logore i ubijaju, da bi samo u junu ustaška policija u gradu uhapsila oko 40 komunista, skojevaca i drugih antifašista, među kojima i članove OK KPH Karlovac Rašu Stanisavljevića i dra Dragomira Drakulića Pubu.³⁶

U Blagaju ustaše su od 6. do 8. maja 1941. godine pobile 520 Srba, među njima 18 članova Partije i 2 člana OK: Nikolu Kukića i Radoša Vujčića. U selu Prekopa kod Gline od 11. do 13. maja pobili su 500 Srba, među kojima i nekoliko desetina komunista.

No, ni sav teror, nasilja, hapšenja i ubijanja ne sprečavaju komuniste karlovačkog okruga da u julu i augustu, kako na ulicama okupiranog grada, tako i na širokom području okruga, izvode sve zamašnije diverzantske

^{35a} Okrug Karlovac 1941, str. 58.

³⁶ Isto.

Nezavisna Država Hrvatska
Ministarstvo Unutrašnjih Poslova

OGLAS

Uslijed učestalih komunističkih agitacija u Karlovcu i okolici poveljenom redarstvenom istragom ustanovljeni su počinitelji.

Pokretni prijezi sud nakon provedene rasprave ustanovivši krivnju optuženih osudio je danas na kaznu smrti strijeljanjem:

Avdo Balić, muslimanske vjere, 17 god. star

Slobodan Najdanović, pravoslavne vjere, 20 god. star

Mihajlo Mrkobrad, pravoslavne vjere, 49 god. star

Smrt na kaznu izvršena je u zakonski odredjenom roku nakon proglašenja.

Ministarstvo Unutrašnjih Poslova.

Karlovac, 5. kolovoza 1941. Broj 17237-41.

TIŠKARA HACPIFFER, KARLOVAC.

i borbene akcije. Noću 19/20. jula 1941. udarna grupa u kojoj su bili: Veco Holjevac, Slavko Klobučar, Slobodan Matijević, Joža Tome, Grga Milašinčić, Nikola Savor, Matija Wohalski, Nikola Ladišić, Milan Vidović, Josip Zeljeznjak, Božo Piškurić i Janko Mendiković izvela je već daleko zamašniju diverzantsku akciju na željezničkoj pruzi Karlovac—Rijeka kod Mrzlog Polja. »Bio je to, za nas, velik, diverzantski zadatak, ali i veliko iskušanje, psihički događaj, kaljenje u vatri, sve dublje ulaženje u borbu, u kojoj se mora pobijediti ili mrijeti, iz koje nema povratka ni kapitulacije.«³⁶³ Istoga dana predstavnici partijskih organizacija kotara Gline, Vojnića i Vrginmosta, okupljeni u šumi Abez, u prisustvu Rade Končara, sekretara CK KPH, i Josipa Kraša, člana CK KPJ, donose odluku o podizanju ustanka na Kordunu i Baniji.³⁶⁰ Već 23. jula 1941. godine komunisti kotara Vrginmost i kotara Gline izvode prve oružane akcije u selu Štipanu i Banskome Grabovcu označavajući početak oružanog ustanka na Kordunu i Baniji.

Okružni komitet KPH za Karlovac u okupiranom Karlovcu organizira i nastavak rada svoje tehnike. Izdaje list »Obavještenje OK KPH za Karlovac«, a zatim organ narodnooslobodilačkog pokreta »Partizan«. U gradu jakog neprijateljskog vojnog i policijskog aparata Okružni komitet KPH uspijeva da njegova tehnika radi neprekidno punih šest mjeseci umnožavajući partijski propagandni materijal sve do oktobra 1941. godine. Umnoženim propagandnim materijalom OK KPH se obraća hrvatskom i srpskom narodu karlovačkog okruga da se suprotstave okupatoru i kvislinzima i da sjedine svoje snage u borbi protiv raspirivanja šovinističke mržnje. On raskrinkava izdajničku ulogu Vlatka Mačeka i poziva narod da se bez obzira na nacionalnu, vjersku i političku pripadnost odazove pozivu Partije za borbu protiv okupatora i ustaškog razbojničkog sistema. Okružni komitet KPH za Karlovac, iako sa smanjenim brojem članova Partije i SKOJ-a, zbog hapšenja i ubistava koje su vršile ustaše, uspješno rukovodi partijskim radom na području 10 kotareva: grad i kotar Karlovac, Glina, Vrginmost, Vojnić, Slunj, Ogulin, Delnice, Vrbovsko, Pisarovina i Velika Kladuša (Cazin). Samo u vremenu od 1. do 20. jula 1941. godine komunisti i skojevci izveli su u okupiranom Karlovcu 10 većih i manjih akcija i sabotaza. Na području okruga, tj. na Kordunu i Baniji te dijelovima Gorskog kotara, komunisti su krajem jula i u augustu organizirali 40 partizanskih

36a Joža Tome, *Karlovačka omladina u NOP-u*, Karlovački tjednik od 18. 10. 1979, str. 7.

36b Na sastanku u šumi Abez bili su: Rade Končar, Josip Kraš, Milutin Baltić, Ranko Mitić, Rade Bulat, Mile Manojlović Gedžo, Stanko Maslek, Branko Nikoliš, Stanko Opačić Čanica i Žarko Čujić.

Nezavisna Država Hrvatska
Ministarstvo Unutrašnjih Poslova

OGLAS

Uslijed učestalih komunističkih agitacija u Karlovcu i okolici poveljenom redarstvenom istragom ustanovljeni su počinitelji.

Pokretni prijeki sud nakon provedene rasprave ustanovivši krivnju optuženih osudio je danas na kaznu smrti strijeljanjem:

Milutin Kekić, pravoslavne vjere, 30 god. star
Petar Dragojević, pravoslavne vjere, 32 god. star
Milić Vučković, pravoslavne vjere, 35 god. star
Josip Željeznjak, rimokatoličke vjere, 21 god. star
Petar Škara, pravoslavne vjere, 34 god. star

Smrtna kazna izvršena je u zakonski odredjenom roku nakon proglašenja.

Ministarstvo Unutrašnjih Poslova.

Karlovac, 6. kolovoza 1941. Broj 17238-41.

odreda koji izvode niz diverzantskih i borbenih akcija. U njih se uključuju komunisti i skojevci iz Karlovca, Duge Rese i drugih područja karlovačkog kotara.

Pored jakih neprijateljskih garnizona i uprkos čestim provalama u partijske redove, hapšenju i ubistvima komunista, skojevaca i njihovih simpatizera, Karlovac je i dalje dobro povezan partijskim vezama, kako s komunistima u Zagrebu, tako i s prvim oslobođenim teritorijem na Kordunu, Baniji i Gorskom kotaru. Te veze od 1941. pa i dalje idu u više pravaca: Okružni komitet KPH Karlovac—Turanj, Tušilović; Okružni komitet Karlovac—Kupčina, Ostrožin; OK Karlovac—Jelsa, Gornje i Donje Dubrave, Veljun; OK Karlovac—Duga Resa, Barilović; OK Karlovac—Zagreb i druge. Njih održavaju komunisti, skojevci i partijski simpatizeri. Putem partijskih veza u Karlovac, pored španjolskih boraca: Koste Nađa, Ivana Hariša, Ivana Manole, Ivana Rukavine, Veljka Kovačevića, Roberta Domanija, Adolfa Steinbergera, Izidora Štroka, Jakova Kranjčevića Brade, dolazi i niz drugih komunista iz Zagreba i drugih gradova. Tu se našao i Vladimir Popović, rukovodilac Operativnog partijskog rukovodstva CK KPH, i niz drugih revolucionara koji putem partijskih veza iz Karlovca odlaze na oslobođeno područje Korduna, Banije, Like, Gorskog kotara, Dalmacije i šire. Karlovačka partijska organizacija bila je spremna izvršiti i zadatak dobiven od Rade Končara da prihvati u Karlovcu i prebaci na oslobođeni Kordun revolucionare-diverzante za glavnu poštu u Zagrebu: Vilima Galjera, Slavka Markona, Antu Kukuljana i Josipa Čuljata.

O značaju Karlovca, radu partijske organizacije u vrijeme okupacije i o partijskim vezama koje su išle preko Karlovca, dr Savo Zlatić u svom sjećanju kaže: »Bila je to jedna od najvažnijih trasa kojom su se iz Zagreba aktivisti Partije, španjolski dobrovoljci, antifašisti, kuriri, obavještenja i tone sanitetskog materijala upućivali na jug.

Taj u toku rata nikad neprekinuti put, satkan od mnogobrojnih ilegalnih niti, povezivao je antifašističke organizacije grada Zagreba preko karlovačkog područja s pretežno srpskim stanovništvom Korduna, Banije i Like. Zagreb, Karlovac, Kordun s Petrovom gorom isticali su se svojim mnogostрукim vezama. Josip Kraš je samo do 2. listopada 1941. godine poslao iz Karlovca 18 izvještaja CK KPH u Zagreb. Tako sam se i ja, pripadnik zagrebačke partijske organizacije, našao 18. kolovoza 1941. godine u Karlovcu i od tuda putem naših suradnika i veza prebačen na ustaničko područje Korduna.«³⁷

Već krajem augusta, na području djelovanja Okružnog komiteta KPH za Karlovac, oružani ustanak poprima masovni karakter u velikom dijelu

Nezavisna Država Hrvatska
MINISTARSTVO
UNUTRAŠNJIH POSLOVA

OGLAS

Uslijed učestalih komunističkih agitacija i djela sabotaže u Karlovcu i okolici povedenom redarstvenom istragom ustarovljeni su počinitelji.

Pokretni prijekl sud nakon provedene rasprave ustanovivši krivnju optuženih osudio je danas na kaznu smrti strijeljanjem:

Milana Vidovića, pravoslavne vjere, 21 god. star
Berta Turza, protestantske vjere, 22 god. stara
Božidara Piškućića, rimokatoličke vjere, 22 god. star
Josipa Mlađinića, rimokatoličke vjere, 26 god. star
Josipa Bukvića, rimokatoličke vjere, 28 god. star
Ristu Konstantinovića, pravoslavne vjere, 35 god. star
Matu Jakšića, pravoslavne vjere, 41 god. star

Smrtna kazna izvršena je u zakonski odredjenom roku nakon proglašenja.

Ministarstvo Unutrašnjih Poslova.

Karlovac, 7. kolovoza 1941. Broj 17239-41.

POSREDOVANJE KARLOVAC

okrug. Val narodnooslobodilačke borbe snažno se širi na Kordunu i Baniji. Prvi mali partizanski odredi prerastaju u čete koje se svrstavaju u šest bataljona u čijem se sastavu do kraja 1941. godine bori oko 2000 naoružanih boraca i 5000 u rezervnim odredima. U njihovom sastavu se bore radnici Karlovca, seljaci Korduna, Banije, Cazinjske krajine — Srbi, Hrvati i Muslimani. Zbratimljeni i rukovođeni Komunističkom partijom Jugoslavije, na čelu s Josipom Brozom, oni su sve većim borbenim akcijama i na sve širem oslobođenom teritoriju dokazivali da okupator i pored svih svojih najperfidnijih metoda nije uspio nametnuti bratoubilački rat. Svi zločini pripadnika okupatorsko-kvislinških snaga nad komunistima, skojevcima i nevinim srpskim narodom, Jevrejima i Ciganima nisu zaustavili aktivnost karlovačke partijske organizacije. Oružana borba na karlovačkom okrugu svakim je danom postajala sve jača i snažnija. Pored uspjeha na bojnopolju, ustanici su, rukovođeni Partijom, svojom djelatnošću i idejama koje su nosili, krčili put u sve veći broj sela i mjesta. Iako ustaške vlasti uspijevaju na kraće vrijeme ponekad prekinuti partijske veze u Karlovcu i za neko vrijeme obuzdati partijsku aktivnost, one se brzo obnavljaju jer u partijske redove stupaju njeni novi članovi koji nastavljaju istim žarom u borbi protiv fašizma

Na ulicama grada u pojedinim diverzijama palo je više desetina članova Partije i SKOJ-a. Tako u oktobru 1941. u ustaške ruke pada i sekretar Mjesnog komiteta KPH za Karlovac Marijan Cavić, a 18. oktobra 1941. na ulici u centru grada ustaše ubijaju Josipa Kraša, člana CK KPJ. No, ni tada nije zastao rad na pronalaženju novih organizacionih formi da bi se u narodnooslobodilačkom pokretu aktivirao što veći broj ljudi. Mjesnim komitetom KPH i partijskom organizacijom nastavio je rukovoditi novi sekretar Ivica Tomšić.

O razvoju NOP-a u Karlovcu i borbi karlovačkih komunista i skojevaca do kraja oktobra 1941. godine, tj. u vrijeme dok je Okružni komitet imao sjedište u Karlovcu i iz njega rukovodio pripremama i razvojem oružane borbe na širokom području karlovačkog okruga, dr Savo Zlatić, sekretar Okružnog komiteta KPH za Karlovac od marta 1942, u svojim sjećanjima kaže: »Od juna do kraja oktobra 1941. godine Karlovac je odmah iza Zagreba — najznačajniji centar iz kojeg su se organizirale partizanske formacije u Hrvatskoj. Herojska zbivanja koja su se tih mjeseci ovdje odvijala daju tom gradu značajno mjesto u razvoju narodnooslobodilačkog pokreta jugoslavenskih naroda u burnoj 1941. godini. Njegujući ideju bratstva i jedinstva Južnih Slavena, počevši od ilirizma, grad Karlovac ostao je vjeran toj tradiciji i u najsudbonosnijem periodu hrvatske povijesti — u toku narodnooslobodilačke borbe. Komunisti i ostali antifašisti Karlovca, u većini radnici i hrvatske nacionalnosti, pretrpjeli su 1941. godine velike

gubitke, ali su uspjeli predvodničku zastavu za jedno veliko područje Hrvatske neokaljanu predati Kordunu koji ju je preuzeo i uspješno nosio oslanjajući se na izuzetnu antifašističku monolitnost i zbijenost srpskog naroda tog kraja. Bio je to i značajan primjer praktičnog sprovođenja bratstva i jedinstva hrvatskog i srpskog naroda, kao i zajedničke borbe radnika, seljaka i intelektualaca u narodnooslobodilačkom pokretu Hrvatske i Jugoslavije.«³⁸ I onda kada krajem oktobra iz Karlovca odlazi Ivo Marinković i sjedište Okružnog komiteta postaje Petrova gora, u Karlovcu rukovodstvo Gradske partijske organizacije preuzima spretna i neustrašiva Nada Dimić. S ostalim komunistima grada, ona rukovodi u organizaciji oslobađanja zatočenog Marijana Cavića Grge, sekretara Mjesnog komiteta KPH za Karlovac. Za izvođenje te izuzetno rizične i smjele akcije u Petrovoj gori formiran je vod od 25 izabраниh boraca koji su, u organizaciji Okružnog i Mjesnog komiteta KPH za Karlovac, 17. novembra 1941. godine, s komesarom Komande Korduna i Banije Većeslavom Holjevcem na čelu, preobučeni u neprijateljske domobranske uniforme s fesovima na glavi, ušli u Karlovac da oslobode partijskog sekretara.

Iako ovom akcijom nije spašen Marijan Čavić, pošto su ga ustaše dan ranije ponovo prebacile u zatvor, upad partizana u Karlovac imao je izvanredan vojno-politički značaj i odjek ne samo u gradu i na Kordunu nego i u čitavoj Hrvatskoj. Neprijatelj nije bio više siguran ni u svojim najjačim uporištima. Kako su komunisti Karlovca rukovođeni Nadom Dimić pripremili izvršenje ove akcije, najvjerniju sliku o tome daje nam pismo koje je Nada Dimić uputila Većeslavu Holjevcu u Petrovu goru, pa ga zato navodim i ovom prilikom u cijelosti.

»Zdravo Veco,

Šaljem, ti kartu na kojoj je označen put kuda treba ići. Kuda će se vraćati to treba momentalno odrediti prema tome kakva bude situacija. Ako se odmah primijeti 'Grgin' nestanak i ako se odmah alarmira, onda će najbolje biti ići preko strelišta na Kozjaču. Inače ulaz u grad će biti najbolji preko mosta s puškama kao domobrani pošto Talijani tu ne stavljaju nikakva pitanja. Za svaku slučajnost bit će i čamac u blizini. Do mosta se može doći iz Luga Mekuškanskog na cestu koja ide iz Kamenskog, a može i putem oko Mekuša samo što ovim putem ljudi manje prolaze. U nedjelju nismo mogli ovo poduzeti pošto se Č. nije mogao pre vratiti. Dakle,

38 Dr Savo Zlatić, *Značenja grada Karlovca u razvitku narodnooslobodilačkog pokreta Hrvatske 1941*, HAK, Zb. Karlovac 1579—1979, str. 566.

jedan čovjek će vas čekati kod mosta kordunskog koji odlično poznaje put i do bolnice i tamo na Kozjaču. On će se po mogućnosti odmah vratiti u Karlovac. On će već vidjeti da li će biti prilike za to. Jedan će čovjek biti kod bolnice koji će prekinuti vezu, a drugi će imati čamce.

'Grga' je dosta bolestan, izgleda da će ga trebati nositi, jer ne ide s kreveta, a to je i zato da ga ne bi natrag odveli. Onaj čovjek koji bude čekao pred bolnicom, imat će odijelo za 'Grgu' i oružje. Ulaz je ovakav: na prednja vrata treba zvoniti i onda vratar proviri kroz prozorčić na vratima i otvori. Treba mu pokazati bilo kakav papir, pa ga onda zgrabiti. To treba oprezno, jer je njegova soba vezana sa sobama ostalih činov. Neko treba ostati na vratima sobe za svaki slučaj. Dalje, on je na drugom spratu u sobi br. 2. Tačno u sobu vas odvede onaj ispred bolnice. Stražare ubiti nožem. Ako još nađem nekog za svjetlo prekinuti, onda će i to biti. Vi budite blizu mosta u 6 sati do pola sedam najkasnije. Do bolnice ćete proći uličicom gdje Talijani drže konje, ali nije ništa opasno. Ako se vraćate preko strelišta, isto nije ništa opasno, jer tamo Talijani imaju magazine koje ne smiju napustiti ni u kom slučaju, nego mogu samo pripucati, ali do toga ne mora doći, jer drug koji će vas voditi zna put odlično. Dakle, u ponedjeljak od 6 do pola 7.

Smrt fašizmu — Sloboda narodima!

Milka, v. r.«³⁹

O ovoj akciji partizana pisala je Komanda odreda Korduna i Banije i Glavni štab NOV Hrvatske. Ovo je bila jedna od najsmjelijih partizanskih akcija 1941. godine. Među neprijateljima u gradu nastala je velika panika, ali i nova hapšenja, odvođenja u logore i strijeljanja. No, sve to više nije moglo zaustaviti kako rad komunista i skojevaca u gradu, tako ni simpatije većine stanovništva za NOP.

Narodnooslobodilački pokret na okrugu Karlovac karakterizira svakodnevni rast partizanskih jedinica i stvaranje sve veće oslobođene teritorije na Kordunu i Baniji. Već sredinom decembra 1941, u cilju još efikasnijeg izvršavanja borbenih zadataka, izvršena je reorganizacija partizanskih jedinica na Kordunu. Glavni štab NOV i POH na svom prvom savjetovanju, održanom 13. decembra u selu Zbjeg, izradio je operativni plan o daljnjem širenju oslobođenog teritorija i dejstvu partizanskih snaga. Na osnovu zaključaka ovog savjetovanja i pisma vrhovnog komandanta NOV i POJ

Josipa Broza Tita, januara 1942. godine, partizani Korduna oslobodili su veći broj sela i mjesta, među kojima Vojišnicu, željezničku stanicu Vojnić i Utinju, zatim Krnjak, Veljun, Perjasicu, Gornje Dubrave, Cetingrad, pa i kotarsko mjesto Vojnić 12. januara 1942. godine.⁴⁰ Partizanske snage Korduna su za samo nekoliko mjeseci stvorile široku slobodnu teritoriju i na njoj formirale Štab Grupe kordunaških NOP odreda. Pod pritiskom partizanskih jedinica talijanske snage su bile prisiljene da se povuku iz Velike Kladuše u Slunj, a ustaše i domobrani u Pećigrad. Tako je slobodna teritorija okruga Karlovac proširena i na Cazinsku krajinu i povezala se s Banijom, Likom i Gorskim kotarom. Dr Vladimir Bakarić, politički komesar GS Hrvatske, u svome izvještaju od 30. marta 1942. godine o partizanskim jedinicama Korduna, pored ostalog, piše: »Partizanski su odredi ovdje najorganiziraniji. Prelaz od partizana na vojsku, ovdje je najviše izražen... Gotovo je sav komandni i komesarski sastav komunistički. Rad je komesara ovdje najbolji. Naročito dobro provedena kampanja protiv četnika i popularizacije Proleterske brigade.«⁴¹

Sve vidniji rezultati NOP-a na okrugu Karlovac, posebno na Kordunu, još su više uznemirili okupatora i njegove sluge. Zato oni poduzimaju niz manjih i većih akcija i ofanziva da bi uništili partizanske jedinice. U tim svojim ofanzivama i čestim i iznenadnim upadima na oslobođeni teritorij Korduna, oni svoj bijes iskaljuju nad civilnim stanovništvom pretvarajući srpska sela Korduna u zgarišta i grobnice.

»Naša partijska organizacija ostala je u tim najtežim časovima uz narod i uza sve propuste i nedostatke ipak je u tom vremenu stajala na čelu i rukovođila narodnom borbom i narodom.«⁴²

Razvoj partizanskih jedinica i širenje oslobođenog područja omogućilo je partijskim organizacijama karlovačkog okruga istovremeno formiranje organa narodne vlasti na području Korduna te stvaranje i snažno jačanje organizacija SKOJ-a i AF2-a. Do kraja decembra 1941. godine na Kordunu je u potpunosti izgrađena mreža NOO-a. Tu rade četiri kotarska NOO-a: Vojnić, Vrginmost, Veljun i Slunj, 19 općinskih i 215 seoskih NOO-a. U organizacijama SKOJ-a ima 1.854 skojevca od kojih su 1.200 s područja kotara Vojnić, a u 88 odbora AFŽ-a obuhvaćeno je 2.820 žena.⁴³ Na Kordunu je do marta 1942. stvorena jaka partizanska baza u kojoj djeluju, pored općinskih, kotarskih i okružnih ustanova i centralne institucije NOP Hrvatske.

40 Dr Đuro Zatezalo, Treća konferencija KPH za Karlovac 1943, HAK, str. 22.

41 Zb. NOR, tom V, knj. 3, str. 421—422.

42 Đuro Zatezalo, nav. rad, str. 79.

43 Isto, str. 23.

Provale neprijatelja u partijsku i skojevsku organizaciju Karlovca u julu, oktobru i decembru 1941. godine, nanijele su velike gubitke u kadrovima i ogromne organizacione teškoće za dalji ilegalni rad u gradu. Međutim, iza svake provale obnavljalo se partijsko i skojevsko rukovodstvo, organizacije i partijske veze. Tokom 1941. godine izmijenila su se četiri sekretara Mjesnog komiteta KPH za Karlovac i 2 sekretara Mjesnog komiteta SKOJ-a.⁴⁴ U gradu su pala i četiri člana OK KPH za Karlovac: Rašo Stanisavljević, Herta Turza, Marijan Čavić, Nada Dimić i organizator Crvene pomoći na okrugu dr Dragomir Drakulić Puba. Pored njih pohapšeno je i strijeljano više drugih komunista, a znatan broj je zbog opasnosti od neprijatelja otišao u partizanske jedinice. Zbog toga krajem 1941. u Karlovcu djeluje samo pet partijskih ćelija sa svega 23 člana Partije, u Dugoj Resi četiri ćelije sa 16 članova i u kotaru Karlovac 3 ćelije sa 17 članova KPJ. U organizaciji SKOJ-a u isto vrijeme u Karlovcu ima 34 člana.⁴⁵ Međutim, dosljednim sprovođenjem ideje borbenog bratstva i jedinstva Hrvata, Srba i Muslimana na Kordunu je stvorena čvrsta partizanska baza, snažno jedinstvo vojske i naroda. Već početkom februara 1942. godine broj boraca svrstanih u sedam bataljona Prvog i Drugog kordunaškog partizanskog odreda narastao je na 3.050 naoružanih boraca i više od 5.000 u rezervnim partizanskim odredima.

Vojni uspjesi i uspjesi Partije na političkom polju vidno su se odrazili na još bržem organiziranju i stvaranju viših organa narodne vlasti i masovnosti drugih političkih organizacija NOP-a na karlovačkom teritoriju. Do marta 1942. godine osnovan je i Okružni odbor NOF-a za Kordun, Okružni odbor AF2-a i Okružni komitet SKOJ-a, te od 12—14. marta 1942. održana i Druga okružna konferencija KPH za okrug Karlovac u oslobođenoj Velikoj Kladuši. Bila je to prva legalna konferencija na oslobođenom području na kojoj su delegati sumirali dotad postignute rezultate u razvoju narodnooslobodilačkog pokreta na karlovačkom okrugu. Pored toga što je Konferencija ukazala na nedostatke u dotadašnjem radu, ona je dala izuzetno značajne smjernice za daljnje razvijanje NOP-a na svom području. Tada je Okružna partijska organizacija imala 8 kotarskih komiteta KPH, jedan gradski, jedan rajonski, 136 ćelija s 864 člana Komunističke partije Jugoslavije. Grad i kotar Karlovac imao je 8 ćelija s 40 članova, kotar Vojnić 21 ćeliju sa 176 članova, kotar Vrginmost 3 ćelije s

44 Tone Grdešić otišao je u julu u partizane, Marijan Cavić uhapšen u oktobru i strijeljan, Stevo Gojak uhapšen u novembru, i Ivica Tomšić uhapšen početkom decembra 1941. godine. Iza hapšenja sekretara Mjesnog komiteta SKOJ-a Nikole Savora za sekretara je došao Joža Tome. Đuro Zatezalo, Dokumenti Druge konferencije KPH za okrug Karlovac 1942, HAK, Zb. 4, Referat Ive Marinkovića, dok. br. 4, str. 48. i 49.

45 Đuro Zatezalo, nav. rad, str. 36.

88 članova, kotar Veljun 63 ćelije s 364 člana, kotar Slunj 18 ćelija s 95 članova, kotar Ogulin 12 ćelija sa 163 člana i kotar Cazin 7 ćelija s 41 članom KPJ. Od ukupno 136 ćelija, na oslobođenom području djelovala je 121, a na neosloboenom 15, odnosno, od ukupno 864 člana Partije, 793 djelovala su na oslobođenom području okruga i 71 na okupiranom.⁴⁶ To je bila snaga koja je uspjela spriječiti bratoubilački rat, stvoriti jaku partizansku vojsku i osigurati rukovodeću ulogu KPJ na području karlovačkog okruga. Sekretar Ivo Marinković, u svom referatu na Drugoj konferenciji KPH za okrug Karlovac marta 1942, je kazao: »Na teritoriju Korduna očišćenom od ustaša i okupatora KP je dominirajuća stranka. KP je ukazivanjem pravog izlaza iz položaja u koji su okupatori i ustaše doveli srpsko stanovništvo Korduna, pozivanjem na otpor i organiziranjem otpora, stvaranjem partizanskih odreda i brigom za postradale, osvojila je povjerenje naroda. U takvim prilikama zadaci koje je našoj partijskoj organizaciji postavio CK mogu se izvršiti bez osobitih teškoća.«⁴⁷

Vidljivo je da su tada stvoreni vojni i politički uslovi za daljnje širenje NOP-a s Korduna u susjedne krajeve Pokuplja, Zumberka i Cazinske krajine.

Širenje narodnooslobodilačkog pokreta na karlovačkom području od marta 1942. do sredine aprila 1943.

Od početka ustanka Komunistička partija Jugoslavije imala je jasan cilj vođenja oružane borbe i revolucije. Zato je i na karlovačkom području već u pripremama ustanka KPJ vodila računa da u narodnooslobodilački pokret uključi sve narodne mase bez obzira na nacionalnu, vjersku i političku pripadnost. Stvaranjem prvog oslobođenog teritorija, Partija je istovremeno organizirala i prve organe nove narodne revolucionarne vlasti — NOO-e. To je značilo da se NOB-om trebaju izmijeniti društveno-politički odnosi i stvoriti novo društveno-političko uređenje u kojem će svi narodi ostvariti svoje istinsko nacionalno i socijalno oslobođenje i tako stvoriti ljepši i sretniji život.⁴⁸

Imajući u vidu činjenicu da je na teritoriji karlovačkog okruga živjelo oko 216.000 stanovnika, od kojih 54,20% Hrvati i 45,80% Srbi,⁴⁹ Okružni komitet KPH za Karlovac je dosljedno vodio brigu da se u prvim oružanim grupama i daljim razvojem NOP-a u partizanskim jedinicama nalaze

46 Isto, str. 53.

47 Isto, str. 49.

48 Zb. NOR, tom V, knj. 1, str. 11.

49 Definitivni rezultati popisa stanovništva od 31. marta 1931, knj. 3, Beograd 1938.

i Hrvati i Srbi i da zajednički vode borbu protiv okupatora i kvislinga stvarajući borbeno bratstvo i jedinstvo kao temeljni uslov pobjede, slobode, nacionalnog i socijalnog oslobođenja naroda u Jugoslaviji. Na svim sastancima, kružocima, na partijskim savjetovanjima i konferencijama, kako općinskim, tako kotarskim i okružnim, raspravljalo se i stalno posticalo pitanje uključivanja svih Hrvata, Srba i Muslimana na karlovačkom okrugu u NOP. Na Drugoj okružnoj konferenciji KPH, marta 1942. godine, konstatirano je da je ustanak poprimio masovni karakter kod srpskog naroda Korduna, da je stvoren već široko oslobođeni teritorij, da je na istom izgrađena mreža organa narodne vlasti, da se u redovima narodnooslobodilačke vojske bore Hrvati, Muslimani i Srbi te da su stvoreni povoljni uslovi, s obzirom na političke prilike i snagu partizanske vojske, da se NOP još brže razvija, odnosno da se razvijaju snažnije partizanske jedinice i da se one s područja Korduna upućuju na ona područja Hrvatske gdje oružana borba još nije postojala ili se sporo razvijala.

Zato su komunisti karlovačkog okruga na konferenciji u Kladuši, pored ostalih zaključaka, kao svoj glavni zadatak postavili rad na uključivanju u narodnooslobodilačku borbu što većeg broja hrvatskog naroda, prije svega radništva iz Karlovca, Duge Rese, seljaštva karlovačkog kotara i drugih društvenih struktura. »Poraditi na tome da se u borbu mobilizira čitav narod. Svi rodoljubi i hrvatski i srpski, a u prvom redu proletarijat iz industrijskih centara Karlovca i Duge Rese, da se iskuje borbeno jedinstvo Hrvata, Srba i Muslimana . . . Poraditi svim silama na ostvarenju borbenog jedinstva srpskog i hrvatskog naroda, davati inicijativu za stvaranje NOO-a u hrvatskim krajevima i osigurati rukovodstvo Partije u tim odborima. Što šire razviti proljetnu kampanju za jačanje partizanskih odreda, organizirati partizanske odrede i u hrvatskim krajevima i u partizanske odrede mobilizirati što veći broj radnika.«⁵⁰

Na značaj uključivanja Hrvata i radnika, ne samo na karlovačkom okrugu, nego u čitavoj Hrvatskoj često je ukazivao svojim pismima Glavnom štabu NOV i POH i CK KPH Josip Broz Tito. Tako on u pismu Glavnom štabu NOVH u aprilu 1942. godine piše: »Nastojte da u partizanske jedinice uđe što više Hrvata. Pazite na odnos Srba i Hrvata. Treba činiti sve da se taj odnos pravilno razvija. Sve dok u vašim redovima ne prerastu Hrvati, ne možete računati na potpuni upliv na hrvatske mase. Hrvatski narod treba da zavoli partizanske jedinice, a to će biti kada u njima prevladaju Hrvati. Prema tome, mnogo pazite na raspoloženje stanovništva u pozadini. Prikažite mu se sa partizanskom disciplinom, redom i samo-

50 Đuro Zatezalo, Dokumenti Druge konferencije KPH za okrug Karlovac 1942, HAK. Zb. 4, Rezolucija Druge konferencije KPH za okrug Karlovac, str. 199—200.

pregorom. Radite politički u masama i jedinicama. Od Like, Korduna i Gorskog kotara treba se širiti na sve strane.»⁵¹

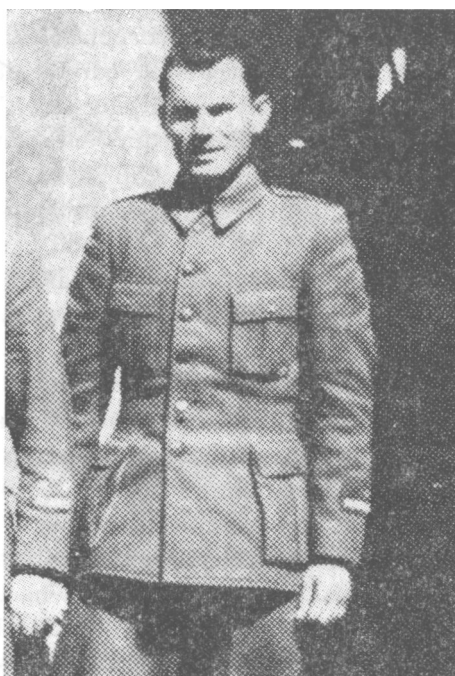
Na osnovu ovog pisma Vrhovnog komandanta NOV i POJ i situacije koju su komunisti analizirali na Drugoj okružnoj konferenciji KP, te analize političkih i vojnih prilika u cijeloj Hrvatskoj, koju je izvršio Glavni štab NOVH na svom Trećem savjetovanju, održanom od 8—11. aprila 1942. godine, utvrđeno je da za daljnje širenje NOP-a s područja Korduna, Banije i Like na druga područja Hrvatske, postoje povoljni uslovi. Tada je Ličkoj grupi partizanskih odreda dat zadatak da pojača svoja dejstva u zapadnom i sjevernom dijelu Like, Banijskom NOP odredu u pravcu Slavonije i Kordunaškoj grupi NOP odreda da pojača svoju aktivnost u pravcu Cazinske krajine, Pokuplja, karlovačkog kotara i Zumberka. Trebalo je mnogo snalažljivosti, umješnosti, elastičnosti i odlučnosti u radu partijskih organizacija da bi se uz pomoć partizanskih jedinica postepeno postizali odgovarajući rezultati u izvršavanju ovog značajnog zadatka sadržanog u poruci druga Tita: »Nastojte da u partizanske jedinice uvučete što više Hrvata. Pojačajte politički rad u hrvatskim selima i gradovima, prenašajte partizansku borbu sve više u hrvatske krajeve.«⁵²

U nastojanju da u praksi realizira ovaj zadatak, Okružni komitet KPH za Karlovac, u dogovoru s Glavnim štabom NOV Hrvatske, već sredinom aprila 1942. organizira posebne desetine iskusnih boraca s Korduna, među kojima je bilo radnika, komunista i skojevaca iz Karlovca, Duge Rese i iz pojedinih sela karlovačkog kotara, i upućuje na područje gdje živi većina hrvatskog stanovništva, tj. na teritorij između Mrežnice i Dobre, Dobre i Kupe i na područje Zumberka. Tako je jedna desetina partizana rukovođena Grgom Milašinčićem, dobrim poznavaoцем običaja i ljudi karlovačkog kotara, poslana s Korduna preko Mrežnice, željezničke pruge i ceste Karlovac—Ogulin i sela Ponikava na područje Bosiljeva, Vukove Gorice i Prilišća. Gotovo istovremeno druga desetina partizana pod rukovodstvom Teše Bulata upućena je preko Kupe u pravcu Zumberka. Međutim, to nije bilo prvo upućivanje partizanskih desetina u te krajeve. Nastojeći da se partizanske jedinice kreću na što širem području, Okružni komitet KPH je već u 1941. godini uputio na područje karlovačkog kotara, tj. na područje Zdihova, Vukove Gorice i Bosiljeva borce Dubravskog partizanskog odreda i pojedine jedinice Prvog bataljona Drugog kordunaškog partizanskog odreda. Njihov prolazak kroz hrvatska sela sve do Bosiljeva imao je veliki politički značaj, jer je narod vidio partizansku vojsku, sve više saznavao o ciljevima i zadacima NOB-e. Sve to je uticalo da narod

51 Josip Broz Tito, *Stvaranje i razvoj Jugoslavenske armije, 1949*, str. 139—140.

52 Zb. NOR, tom V, knj. 3, str. 383.

iz tih krajeva ne nasjeda ustaškoj propagandi da su partizani Srbi-četnici. Narod je među borbama vidio i ljude iz svojih sredina koje je jako dobro poznao. Dolazak partizanskih jedinica u čisto hrvatske krajeve osjetio je i neprijatelj koji je u narastanju NOV vidio neposrednu opasnost koja prijeti ustaškoj vlasti i njihovim garnizonima. U maju 1942. na područje

**Pero Brujić, komandir Hrvatske čete
od 5. do 7. mjeseca 1942.**

karlovačkog kotara iz pravca Perjasice, preko željezničke pruge i ceste Donje Dubrave—Ponikve, na karlovačko područje upućena je Perjasička i Dubravska partizanska četa 1. bataljona 2. KPO u čijem je sastavu također bilo i boraca Hrvata iz Karlovca, Duge Rese i karlovačkog kotara. Ove partizanske jedinice, pored političke djelatnosti, izvele su i nekoliko oružanih akcija. Razoružale su neprijateljsku posadu u Prilišću, Netretiću i protjerale posadu u Vukovoj Gorici. Nakon toga partizani su prošli kroz Vukovu Goricu, Bosance, Zdihovo i sva druga sela na pravcu partizanske baze, sela Ponikava. Nakon kraćeg odmora u Ponikvama partizani su izvršili napad i na talijansku posadu u Severinu na Kupi, te preko Ponikava otišli u selo Gojak i dalje u pravcu Ogulina i izveli uspješan napad na Talijane koji su izvozili kamionima drvo iz šume Krpelj. Nakon ove akcije, Perjasička i Dubravska četa postavile su zasjedu na željezničkoj pruzi

između Gornjih Dubrava i Tounja. Uništili su vlak s cisternama punim nafte, ubili i ranili više talijanskih vojnika i uz pomoć razlivenene nafte zapalili cijelu kompoziciju vlaka.⁵³

U nastojanju da se proširi NOP i na karlovački kotar, gdje je u većini živjelo hrvatsko stanovništvo, formira se sredinom maja 1942. u selu Močila na Kordunu Četvrta četa Drugog KPO, nazvana Hrvatska četa ili Leteća četa koja je iz pravca Perjasice prešla također rijeku Mrežnicu i preko Dubrava došla u Ponikve gdje se sastala s desetinom partizana Grge Milašinčića. Ove dvije partizanske jedinice su na ovom zadatku, prije svega političko-propagandne prirode, obišle sela Dugače kod Bosiljeva, Vukovu Goricu i Prilišće te preko Kupe došle do Marin-Dola u Bojance gdje im se pridružila i nekolicina novih omladinaca-boraca. Nakon nekoliko dana djelatnosti u tim selima i prolaza kroz nekoliko drugih sela, na povratku prema Ponikvama, te daljnjem putu u pravcu Zumberka, partizani desetine Grge Milašinčića i Leteće čete pronosili su i širili ideje narodnooslobodilačkog pokreta i tako snažno uticali na sazrijevanje opredjeljenja kod većine hrvatskog naroda za pravedne i ispravne ciljeve NOB-e.

»Vrijedno je, s tim u vezi zabilježiti i značajan organizacioni i politički rad što su ga razvili prvi partijsko-politički radnici i partizani iz Ladešić Drage, Kolenovca, Zaborskog Sela i sela iz njihove okoline u prvoj polovici 1942. godine, stvarajući stalno aktivno središte u starom mlinu potočari u šumi Skomac. Tu su se okupljali prvi partizani iz tog kraja, organizirala omladina, dati aktivisti-kadrovi za skojevske grupe i antifašističke organizacije koje su se formirale, kao i za prve organe narodne vlasti.«⁵³®

O upućivanju partizanskih jedinica s Korduna na područje karlovačkog kotara i Zumberka, 5. maja 1942. godine, sekretar Operativnog partijskog rukovodstva CK KPH pisao je Centralnom komitetu KPJ: »Drugovima na Kordunu su postavljeni zadaci da prvo, prebace u hrvatske krajeve jaču partizansku jedinicu i niz dobrih partijskih aktivista. Drugo, da se koncentracijom jačih partizanskih snaga pristupa čišćenju terena. Treće, da formiraju KK Karlovac pored Mjesnog komiteta.«⁵⁴ Ove postavljene zadatke narodnooslobodilački pokret Korduna mogao je u potpunosti izvršiti zahvaljujući snazi partijskih organizacija i partizanskih jedinica koje su imale široko povjerenje i pomoć narodnih masa. »Na Kordunu su partijski odredi jaki i dobro organizirani. Uticaj Partije je potpuno osiguran. Jedinstvo i odlučnost naroda za borbu dolazi do izražaja na svakom ko-

53 Miloš Gojak, Sjećanje na akcije Perjasičke i Dubravske partizanske čete, HAK, k. 20.

53a Vladimir Hlaić, Sjećanje, HAK, f. KUB.

54 Zb. NOR, tom V, knj. 4, str. 579.

raku. Omladina se naročito ističe u svojoj borbenosti. Teško je naći omladinca koji se ne osjeća komunistom, dapače tukao bi se ako bi mu se reklo da nije.«⁵⁵

Brojni sačuvani dokumenti ukazuju kako se provodio ovaj političko-strateški plan NOP-a u karlovačkom okrugu. Iz njih se vidi da je nastavljen proces upućivanja pojedinih rukovodilaca i boraca, partijskih aktivista pa i cijelih jačih jedinica s područja Korduna i da je prisutnost partizana u krajevima karlovačkog kotara ne samo širila val oružane borbe, nego se tim razbijalo i uvriježeno mišljenje čuvanja granica oslobođenog teritorija i izbjegavalo vođenje frontalne borbe. Partizani su u ovim krajevima bili glavni nosioci političkog rada, a jedinice su svojim prisustvom omogućavale i olakšavale prebacivanje radnika iz Karlovca i Zagreba u redove NOV.

U aprilu 1942. godine »po zadatku OK KPH za Karlovac upućen je na ilegalni partijski politički rad u kraj između Mrežnice i Kupe Simo Karapandža, dobar poznavalac ljudi i kraja, solidnog partijskog znanja i iskustva da pomogne u prenošenju partijskih direktiva i širenju ideja NOP-a. Njegov raspored na taj teren je u sklopu ranije iznesenih direktiva. Cilj je bio ovladati našim radom i uticajem na čitavom području između Mrežnice i Kupe, tj. vezati se s Gorskim kotarom i Slovenijom, djelujući tim pravcem na Zumberku prema Zagrebu.«⁵⁶

Još od 1941. godine Karapandža je održavao veze i s grupom komunista kojom je rukovodio Mato Mejašić u neposrednoj blizini Karlovca, u Jelsi. Pored njega, od maja 1942. godine, u ove krajeve dolazi sve više partijskih aktivista, a upućuju se i nove jedinice. Njihovo prisustvo, tako reći na vratima Duge Rese i Karlovca, sve više je upozoravalo neprijatelja na snajžanje NOP-a u ovim krajevima i izazivalo u njegovim redovima strah i uznemirenost. O tome se govori i u izvještaju Velike župe Pokuplja, od 7. maja 1942. godine, upućenog Ministarstvu unutrašnjih poslova NDH, u kome piše: »Vrlo je neugodna činjenica, da su se pojavili partizanski odjeli u čisto hrvatskom dijelu karlovačkog kotara i to na području općina Netretić i Ribnik. Redarstvo je uhitilo nekoliko seijaka-Hrvata, koji su održavali veze s partizanima, istraga je u toku, a dosadašnji rezultat istrage očividno pokazuje da su i seljaci Hrvati katolici ne samo surađivali, nego i sami pristupili u partizanske odjele, koji imaju glavno središte oko mjesta Bosiljeva, Velika župa Modruš. Ta pojava je tim opasnija, što se baš u blizini toga područja nalazi Karlovački gradski vodovod (kod kojeg

55 HAK, f. CK KPH, k. 2, dok. 21, Izvještaj CK KPH od aprila 1942. godine, upućen CK KPJ.

56 Vlado Novaković, Razvoj NOP-a u Karlovcu 1942, HAK, Zb. 3, str. 186—187.

su već bila izviđanja partizana) i karlovačka električna centrala u Ozlju.«⁵⁷ Već u narednom izvještaju ove župe se kaže: »Napadaji partizana ne prestaju ... nastavlja se djelatnost partizanskih odreda na području općina Ribnik i Netretić, kotar karlovački. Tako su tamo razoružali oružničke postaje i ispostavu financijske straže u mjestima Kunići i Rosopajnik.«⁵⁸

Ovog puta neprijatelj je u svojim izvještajima pisao istinu. Partijski aktivisti i partizanske jedinice bile su sve aktivnije na karlovačkom kotaru. Hrvatski narod se sve više uključivao u NOP. Ustaške vlasti i reakcionarno vodstvo HSS-a na razne su načine nastojali da spriječe razvoj NOP-a, i da odvrate što više ljudi od uključivanja u NOB-u. Međutim, pored niza poteškoća, hapšenja i terora nad partijskim aktivistima i simpatizerima NOP-a, Okružna partijska organizacija je upornim radom sve više ostvarivala zadatak širenja NOP-a u sve krajeve okruga. O tome nam vjernu sliku pruža Izvještaj Okružnog komiteta KPH za Karlovac, od 23. maja 1942. godine, upućen CK KPH, u kojem se kaže: »Situacija u kojoj se danas nalazimo sastoji se po našem mišljenju u slijedećem. Kordun je postao jedno vrlo važno žarište NOB-a sa koga se ta borba prenosi ne samo prema i iza Karlovca, nego se rasprostire i u hrvatske krajeve prema Zagrebu. Upornost s kojom neprijatelj napada partizane u tom kraju treba u prvom redu time objasniti. Gledano s tog stanovišta mi možemo očekivati, uza svu očividnu slabost neprijatelja, nove pokušaje likvidiranja partizanskog pokreta na Kordunu. Izlaz iz te situacije sastoji se po našem mišljenju u prvom redu u tome da se što brže i što snažnije pokrene hrvatski narod našeg okruga u borbu i da se prenese partizanska borba i na hrvatske krajeve. OK i naše partijske organizacije oštro su se orijentirale na taj put

Okružni komitet KPH za Karlovac je o svojim odlukama i namjerama upućivanja partizana Korduna preko Mrežnice i Dobre i o zadatku ustaško-domobranske proljetne ofanzive na Kordun detaljno obavijestio komuniste i u okupiranom Karlovcu. On je smatrao da kod proširenja ustanka u krajeve preko Mrežnice i Kupe treba imati odlučujuću ulogu radništvo Karlovca i Duge Rese i zato je nastojao da partijski i skojevski aktivisti angažiraju što više simpatizera i radnika i upute ih u partizanske jedinice. Međutim, upravo u vrijeme upućivanja partizanskih grupa i jedinica na teritorij karlovačkog kotara, maja 1942. godine, nastala je velika provala u karlovačkoj partijskoj organizaciji, tako da se ovaj planirani zadatak nije mogao prema zamisli ostvariti. U gradu su uslijedila hapšenja, odvođenja u logore i zavladao još veći teror. Trebalo je ponovo uložiti mnogo

57 Zb. NOR, tom V, knj. 32, str. 250—251.

58 Zb. NOR, tom V, knj. 32, str. 289—290.

59 HAK, f. OK KPH za Karlovac, k. 2.

truda i snalažljivosti da bi se sredila partijska organizacija i njeni redovi pojačali novim članovima. U cilju razgaranja NOP-a u hrvatskim krajevima Okružni komitet upućuje još više svojih aktivista u okupirani grad i u njegovu bližu okolicu kako bi se partijska organizacija brže osposobila i tako mogla pomoći u realizaciji postavljenih zadataka.

Pored niza aktivnosti, Okružni komitet šalje u grad putem svojih veza političko-propagandni materijal. On se 10. jula 1942. obratio i Proglasom u vidu letka hrvatskom narodu Karlovca i okolice. U njemu ukazuje na zločine okupatora i ustaša, na širenje NOP-a u Hrvatskoj i na štetnu politiku koju vodi Vlatko Maček pozivajući Hrvate Karlovca i okolice da se odazovu pozivu Komunističke partije Hrvatske: »Budite dostojni sinovi domovine. Ustanite svi kao jedan čovjek na ustanak, na oružje u borbu za jednu zaista nezavisnu, slobodnu i sretnu Hrvatsku.«⁶⁰

Ovim Proglasom su se komunisti Karlovca maksimalno koristili. Šireći ga putem svojih veza među radnicima i građanima oni su objašnjavali narodu potrebu što masovnijeg uključivanja u NOV.

Oživljavanju rada partijske organizacije u Karlovcu pomagale su i sve češće akcije partizana izvođene u neposrednoj blizini Karlovca i Duge Rese. Njeni redovi su se popunjavali novim članovima. Tako se ona već do sredine jula 1942. godine ponovno uspjela organizaciono srediti i preuzeti na sebe izvršavanje daljnjih ključnih zadataka bitnih za razvoj NOP-a u samom gradu i njegovoj okolini. U domobranskim jedinicama osnovan je Vojni komitet KP sastavljen od komunista domobranskih oficira.⁶¹ Njegova djelatnost imala je neizmjerni značaj za širenje NOP-a i u neprijateljskim domobranskim jedinicama ne samo u Karlovcu nego i u drugim neprijateljskim garnizonima. Vojni komitet KP u Karlovcu uspostavio je veze s Povjereništvom CK KPH, Ivanom Krajačićem u Zagrebu i povezao Okružni komitet KPH za Karlovac s većim brojem domobranskih oficira, komunista i simpatizera u gradu. Vojni komitet je jedno vrijeme 1942. godine imao i partijske veze s partizanima Slovenije u Beloj krajini. On je na ovaj način, i drugim putevima, značajno doprinosio prikupljanju obavještajnih podataka i raznih drugih informacija značajnih za pomoć u širenju NOP-a. Dostavljao je Okružnom komitetu KPH niz značajnih informacija o kretanju, brojnom stanju i akcijama neprijatelja, ne samo s područja Hrvatske, nego i iz Bosne, Hercegovine i Slovenije. Sav političko-propagandni materijal, vijesti, proglase i letke, koje je dobivao od OK, aktivisti Vojnog komiteta rasparčavali su u domobranskim jedinicama ili na raznim drugim mjestima i ustanovama, šireći tako istinu o

⁶⁰ HAK, Zb. 6, str. 14—16.

⁶¹ Vojni komitet su sačinjavali: Franjo Biočić, predsjednik, Ivan Frleta, sekretar i članovi Drago Dijebalo, Franjo Mudronja, Stjepan Cvjetić i Zlatko Pintar.

NOP-u.⁶² U vrijeme osposobljavanja partijske organizacije u Karlovcu na teritorij karlovačkog kotara sve češće dolaze partizanske jedinice i na njemu se zadržavaju. Od početka juna 1942. na tom terenu je stalno prisutna Hrvatska leteća četa. Sredinom jula, iz pravca Perjasice preko Donjih Dubrava i Ponikava na teritorij Vukove Gorice i dalje prema Sloveniji krči put NOP-u i Prvi bataljon Drugog KPO rukovođen Nikicom Lalićem, borcem iz Ponikava, koga su dobrim dijelom poznavali stanovnici ovih krajeva. Nakon nekoliko dana zadržavanja u Sloveniji, jedinice ovog bataljona vratile su se preko Kupe na Dobru kod Novigrada i zajedno s borcima Hrvatske čete zaplijenili nekoliko desetaka konja. Potom su uzvodno uz Dobru s tim plijenom prošli kroz niz sela vrativši se na područje Popova Sela u Dubravama samo osam kilometara udaljenog od jakog neprijateljskog uporišta Ogulina. Tako je Okružni komitet KPH uspio da već sredinom 1942. svojom političkom i vojničkom aktivnošću stvori u neposrednoj blizini Duge Rese i Karlovca, na prostoru između rijeke Kupe i Mrežnice, partizansku teritoriju koja je sve više omogućavala širenje NOP-a u hrvatskim selima karlovačkog kotara i time značajno doprinosa povezivanju NOP-a Hrvatske i Slovenije. Ovi rezultati svakodnevno su se odražavali u širenju ideje bratstva i jedinstva i zajedničke borbe Hrvata, Slovenaca i Srba u NOP-u. Oni su omogućili da se do sredine ljeta 1942. godine u općinama Ribnik, Netretić i Bosiljevo formira nekoliko ilegalnih i polulegalnih NOO-a, partijskih i skojevskih organizacija, a u općini Netretić i Općinski NOO. Već u ovo vrijeme većina hrvatskog naroda u ovim krajevima vidjela je svoju perspektivu za nacionalno i socijalno oslobođenje i slobodu jedino u daljnjem jačanju i snaženju NOP-a.⁶³ Isto tako, na drugom dijelu Karlovca, tj. u Pokuplju i Zumberku, Okružni komitet KPH za Karlovac slanjem partizanskih jedinica s Korduna širi put NOP-u u pravcu Zagreba i Slovenije. Pored desetine boraca upućene u ove krajeve sredinom aprila, već u junu 1942. od boraca iz Zagreba, Korduna i Zumberka formira se Zumberačka partizanska četa koja izvodi političke i borbene zadatke. »Za upad preko Kupe određen je i Četvrti bataljon Prvog kordunaškog partizanskog odreda. Vod prve čete tog bataljona stalno je u Pokuplju i već početkom juna formira se poznata četa 'Kljuka' (naziv po istoimenoj šumi) od 60 boraca (komandir Simo Vučinić, politički komesar Milan Radović Čokara). Četa je bila izvanredno pokretljiva, i vršila je bezbroj akcija i već krajem jula imala 110 boraca. Potkraj maja je već odlučeno da Stab Grupe

62 Rad Vojnog komiteta u Karlovcu tekao je uspješno sve do 10. maja 1943. godine, kada je provaljen, a dio njegovih članova otišao u partizane, dok su drugi hapšeni od kojih su strijeljani: Franjo Mudronja i Ivan Frleta, te njihovi saradnici Ivan Vičan, Josip Vranjić, Stanislav Rožman, Ivan Grčević, Ivan Novak, Vjekoslav Stipčević i Juraj Kuzmić.

63 HAK, Zb. 3, str. 175.

kordunaških partizanskih odreda formira bataljon koji će preći Kupu zajedno s članovima Štaba za osnivanje Pokupsko-žumberačkog odreda.«⁶⁴

Ta namjera je uskoro i sprovedena u život. Naredbom Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske formiran je na Kordunu, 2. augusta 1942. godine, Žumberačko-pokupski NOP odred. U njegov sastav ušli su borci Žumberačke čete, Cete »Kljuka« i Proleterske čete iz Prvog i Proleterske čete iz Drugog kordunaškog NOP odreda. Odred je odmah nakon formiranja upućen preko Pokuplja u Žumberak gdje je u borbama tokom jula i augusta 1942. oslobodio više sela stvorivši partizanska uporišta u Pokuplju i Žumberku.⁶⁵

U cilju daljnjeg širenja NOP-a u neoslobođene krajeve karlovačkog okruga, Glavni štab NOV i PO Hrvatske je naredio Stabu Prve operative zone da pojača svoje jedinice na području Pokuplja, Žumberka i karlovačkog kotara radi uključivanja što većeg broja Hrvata tih krajeva u borbu.⁶⁶ Za realizaciju tog zadatka Okružni komitet KPH za Karlovac je na partijskom savjetovanju, održanom u julu 1942. godine, postavio kao daljnji i izuzetno važan zadatak prenošenje vojnih operacija što dalje s Korduna u neoslobođene krajeve okruga. Na pomenutom savjetovanju komunisti su utvrdili da je: »Raspoloženje i borbenost narodnih masa u hrvatskim krajevima već tolika, da se pred nas postavlja pitanje organiziranja narodnog ustanka i u hrvatskim krajevima našeg okruga. Mi moramo što prije da pridemo oslobođenju i hrvatskih krajeva od okupatora i ustaškog jarma i stvaranju slobodnog teritorija u čisto hrvatskim krajevima.«⁶⁷

Masovni priliv boraca s Korduna i dolazak radnika iz okupiranih gradova u partizanske jedinice omogućio je da se u drugoj polovini 1942. godine, na osnovu direktive Vrhovnog štaba NOV i POJ, iz partizanskih odreda, bataljona i brigada Korduna formira i Osma divizija NOVJ. Narasle partizanske snage na području okruga Karlovac, te u Lici, Baniji, Bosanskoj krajini i Gorskom kotaru, svojim neprekidnim borbenim dejstvima, uspjele su da do kraja 1942. unište niz neprijateljskih uporišta između Une i Korane i tako povežu slobodnu teritoriju Hrvatske i Bosne.

Oslobađanjem Bihaća i niza drugih mjesta stvoreno je slobodno područje koje se protezalo od Knina do Bosanskog Novog i od Livna do Karlovca.

64 Dr Savo Zlatić, Okrug Karlovac od Druge do Treće okružne partijske konferencije, HAK, Zb. 8, str. 23.

65 Milan Jaković, Političko stanje na području okruga Karlovac između Drugog i Trećeg zasjedanja ZAVNOH-a, Zb. 8, str. 44; Dr Đuro Zatezalo, Narodna vlast na Kordunu, Baniji i Lici 1941—1945, HAK, str. 118.

66 Izvještaj GŠ Hrvatske od 1. jula 1942. godine upućen Vrhovnom štabu NOV i POJ o vojno-političkoj situaciji u zonama, njihovoj saradnji i akcijama partizana, Zb. NOR, tom V, knj. 5, str. 225—226.

67 Dr Đuro Zatezalo, Treća konferencija KPH za okrug Karlovac 1943, HAK, dok. br. 3, str. 81.

Tako je stvorena mogućnost da se u oslobođenom Bihaću 26. novembra 1942. godine održi Prvo osnivačko zasjedanje AVNOJ-a na kojem su, usred okupirane Evrope, predstavnici naroda Jugoslavije donijeli sudbonosne odluke za daljnji razvoj revolucije.

Značajan doprinos u razvoju NOP-a, u vremenu od jula 1942. na području okruga Karlovac, doprinijela je partijska i skojevska organizacija grada. Njeni redovi su se popunili i sredili i u tri karlovačka rajona djelovalo je krajem jula 1942. sedam ćelija s 28 članova Partije i nekoliko članova SKOJ-a. Obnovljena je i posebno aktivirana partijska organizacija na željeznici. Uspostavljene su nove i obnovljene neke ranije partijske veze. U nekoliko dana u partizane je otišlo 16 omladinaca, 8 studenata, 2 đaka, 5 radnika i 1 nastavnik.⁶⁸ Obnovljen je i rad Odbora narodne pomoći u kojem je bilo angažirano više desetaka simpatizera NOP-a.

Mjesnom komitetu KPH za Karlovac pomaže u radu partijski instruktor Mirko Lončar, dobar poznavalac grada i njegove okolice. On je na okružnom partijskom savjetovanju, održanom 3. i 4. oktobra 1942. godine, u Kuplenskom kod Vojnića, o prilikama u Karlovcu, pored ostalog, kazao: »Situacija je povoljna. Raspoloženje masa građanskih, na tržnicama i u tvornicama karakterizirano je govorima o partizanima i zlodjelima ustaša.«⁶⁹

Partijska organizacija grada u ovo vrijeme uspješno je izvršavala niz zadataka u okupiranom gradu. Ona je uspijevala neutralisati snažnu neprijateljsku propagandu o uništenosti partizana i u svoje redove uključivati sve više novih ljudi.

Značajne rezultate u širenju NOP-a na području Pokuplja, Zumberka i karlovačkog kotara postigla je Prva kordunaška brigada na svom borbenom zadatku od Korduna preko Kupe, Pisarovine, Zumberka, Slovenije na Bosiljevo i preko Donjih Dubrava i rijeke Mrežnice ponovo na Kordun. Ona je oslobodila zatočenu srpsku djecu s Korduna, Banije i Kozare iz ustaškog logora u Jastrebarskom, izvela nekoliko borbenih akcija na području Zumberka i Slovenije, prošla kroz niz mjesta i sela, iz kojih su u njene redove stupali novi borci. Na prostoru Ribnika i Vukove Gorice iz njenih redova formirana je Ribnička partizanska četa koja je na ovom terenu ostala da djeluje i nakon odlaska brigade u pravcu Korduna.

Sredinom septembra 1942. godine na područje karlovačkog kotara, iz pravca Perjasice, preko Dubrava, prema Zumberku, u cilju daljnjeg razgaranja NOP-a, išle su jedinice Prvog proletarskog bataljona Hrvatske. Ova snažna, dobro organizirana i naoružana partizanska jedinica je u noći,

68 Izvještaj Mjesnog komiteta KPH Karlovac od 25. jula 1942, HAK, f. OK KPH za Karlovac, k. 4.

69 Zapisnik s partijskog savjetovanja od 3. i 4. oktobra 1942, HAK, f. OK KPH, k. 4.

Bruno Belavić, komandir Ritmičke čete 1942. godine.

24/25. septembra 1942. protjerala iz Bosiljeva neprijateljsku posadu sastavljenu od žandara i domobrana. Tom borbenom akcijom oslobođeno je na karlovačkom prostoru ovo veće mjesto. To je imalo velik značaj za daljnji razvoj NOP-a u tom kraju. Narod Bosiljeva je s istinskim oduševljenjem primio borce što je i manifestirao na velikom narodnom zboru i na priredbi priređenoj za narod i vojsku. Tu, u neposrednoj blizini Duge Rese, Karlovca i drugih neprijateljskih garnizona borci Prvog proleterskog bataljona susreli su se s borcima Prve kordunaške brigade koji su se vraćali iz Zumberka zajedno s delegacijom slovenačke brigade »Matija Gubec«. Partizanske jedinice izvršile su pozdravni defile Štabu Druge operativne zone i narodu Bosiljeva.

Oslobođenje Bosiljeva i daljnja dejstva Prvog proleterskog bataljona na ovom području vidno su doprinosila daljnjem širenju NOP-a u ovim krajevima. Narod Vukove Gorice kao i narod Bosiljeva toplo je primio borce Proleterskog bataljona i za iste pripremio ručak te prisustvovao masovnoj priredbi koju su za njega i partizane izveli borci ove proleterske jedinice. I dalje na putu i akcijama na neprijateljsku posadu u Netretiću i Ribniku, borci Proleterskog bataljona su svojim držanjem, odvažnošću i odnosom prema narodu sticali sve veće i veće povjerenje. Tadašnji politički kome-

sar Druge operativne zone Većeslav Holjevac, koji se zajedno s komandantom Franjom Ogulincem Seijom nalazio na putu za Zumberak s borcima Proleterskog bataljona, napisao je 28. septembra izvještaj Okružnom komitetu KPH za Karlovac u kojem, pored ostalog, kaže: «-Danas je sedmi dan što smo mi krenuli s Korduna i što prolazimo kroz čisto hrvatske krajeve u kojima nailazimo na onakav prijem kakvom se nismo nadali... Kroz sva mjesta i sela kroz koja smo prolazili narod nas je svuda vrlo radosno dočekaao. Razumije se u svim tim krajevima treba još mnogo raditi i dobro zasukati rukave, da bi taj narod postao zaista potpuno uz nas i da bi on potpuno potpomagao našu borbu. U Vukovoj Gorici, gdje se sada nalazimo, narod je neobično raspoložen za nas. Hranili su nas odlično i za razliku od naroda u Bosiljevu ovdje je narod vrlo borben i ne boji se Talijana, kao oni u Bosiljevu, Lešću i ostalim mjestima. Što je najvažnije u svim tim mjestima postoji mogućnost za mobilizaciju hrvatskih seljaka i omladine u partizansku vojsku. U Vukovoj Gorici postoji i Odbor koji vrši svoju dužnost dosta dobro. U svim ostalim mjestima i selima nemamo još nikakvih odbora. Mi smo u Bosiljevu pokušali stvoriti neki odbor, on je čak i formiran, ali je ilegalan. Nužno je na taj sektor koji potpada pod Drugu

**Miloš Duduković Gugo, komandir
3. čete 3. bataljona 1. KPO i
komandant 5. kordunaškog bataljona.**

zonu, poslati što više političkih radnika... Ovaj kraj ovdje, tj. kotar Karlovac, je za sada jedini hrvatski kraj kojega OK Karlovac može potpuno obuhvatiti pošto je glavni dio oslobođen i zato mu posvetite punu pažnju...»⁷⁰

Upravo tada na području između Dobre i Kupe djelovala je Hrvatska leteća četa, Treća četa 2. bataljona 2. kordunaškog odreda koja je po imenu svog komandira Miloša Dudukovića Guge popularno zvana »Gugina četa« i Ribnička četa rukovođena komandrom Brunom Belavićem. One su na ovom području, pored manjih borbenih akcija, razvile izuzetnu političku djelatnost. Na području Barilovića, Bosiljeva i Netretića već sredinom oktobra 1942. godine djelovalo je 6 NOO-a s 21 odbornikom i 4 povjerenika. Formirana je i Komanda mjesta Bosiljevo koja je razvila živu djelatnost i na taj način pužila pomoć NOO-ima u obavljanju njihovih funkcija, uključivanju novih boraca u NOV, razvoju obavještajne službe i suprotstavljanju snažnoj neprijateljskoj propagandi, prije svega ustaškoj i reakcionarnim predstavnicima HSS-a. Krajem 1942. slobodni teritorij prostirao se od Žumberka i prilaza Zagrebu preko dijela karlovačkog kotara, Korduna, Like, Banije, Bosanske krajine i zapadne Bosne sve do Neretve.⁷¹

Pored već spomenutih partizanskih grupa i jedinica, na Zumberku djeluje još od augusta 1942. godine Zumberačko-pokupski partizanski odred koji, u sadejstvu s Prvim proleterskim bataljonom Hrvatske, uz svesrdnu pomoć naroda na Zumberku, svakodnevno zadaje sve veće udarce neprijatelju stvarajući nova slobodna područja i uporišta NOP-a na kojima se razvijaju partijske organizacije, organi narodne vlasti i druge organizacije NOP-a.

Izrasla iz ovih jedinica Trinaesta proleterska brigada je samo u borbama tokom novembra 1942. godine stvorila usiove za još čvršće povezivanje partizanskih snaga na Zumberku i slovenačkih partizana u dolini rijeke Krke u Dolenjskoj i Beloj krajini. Oslobođena su općinska područja Radatovići i Sošice te dijelovi općine Vivodina, Krašić i Kalje. Formirani Okružni komitet KPH za Pokuplje od oktobra 1942. godine i u izuzetno teškim uslovima, koordinirajući svoj rad s radom Štaba Druge operative zone, organima vlasti i drugim organizacijama NOP-a, uspješno rukovodi razvojem NOP-a na području kotara Pisarovina, Samobor, Velika Gorica, Jastrebarsko i Zumberak. Putem dobro organiziranih partijskih veza u decembru 1942. iz Zagreba preko Pokuplja dolaze u partizane na oslobođeno područje Korduna istaknuti hrvatski književnici Vladimir Nator i Ivan

70 Zb. NOR, tom V, knj. 30, str. 418—419.

71 Dr Savo Zlatić, nav. rad, Zb. 8, str. 20.

Goran Kovačić. Njihov prolazak kroz sela Pokuplja i Korduna imao je izuzetni podstrek na ideološko-politički rad i sve veći priliv novih boraca u partizanske jedinice.

Razvoj NOP-a na Zumberku i Pokuplju imao je pored vojne i ogroman politički značaj. Sve učestalije i veće akcije partizana protiv neprijatelja gotovo na prilazima Zagrebu, Karlovcu i Sisku snažno su uticale na razbijanje ustaške propagande da borbu »vode neke komunističko-četničko-odmetničke bande tamo negdje daleko u Bosni i Lici«.^{71a} S druge strane jačanje NOP-a i narastanje novih partizanskih jedinica stalnim dolaskom novih boraca iz okupiranih gradova vidno je uticalo na ustanike Korduna, Banije, Like, Bosne, Dalmacije, Gorskog kotara i drugih krajeva u njihovim sve zamašnjim i sigurnijim političkim i borbenim akcijama. Takav razvoj NOP-a na Zumberku i Pokuplju svakodnevno je doprinosio jačanju bratstva i jedinstva hrvatskog, srpskog i slovenačkog naroda u ovim krajevima zemlje.

Krupni rezultati postignuti na vojnom polju, masovnost naroda u NOP-u i široko oslobođeno područje Korduna omogućilo je da se na tom teritoriju provede u djelo i Naredba VŠ NOV i POJ od 2. septembra 1942. godine o prvim slobodnim izborima za organe narodne vlasti. Izbori provedeni na Kordunu decembra 1942. i prvoj polovini januara 1943. godine, imali su višestruki značaj i bili još jedno snažno oružje Partije u borbi za pobjedu nad okupatorom i za pobjedu socijalističke revolucije. U toku priprema i u vrijeme izbora za NOO-e proširena je aktivnost partijskih organizacija 1 u hrvatskim selima okruga. »Rad na stvaranju borbenog jedinstva Srba i Hrvata postavljen je pred NOO-e kao jedan od najvažnijih i najprečih zadataka. Stvoren je i veći broj akcionih NOO-a u hrvatskim krajevima, a u odbore birani su Hrvati, Muslimani i Srbi.«⁷²

Aktivisti NOP-a na karlovačkom kotaru uspijevali su, zahvaljujući dotadašnjim rezultatima u razvoju NOB-e, da se i u vrijeme Četvrte neprijateljske ofanzive, u proljeće 1943, odlučno suprotstave neprijateljskoj propagandi o uništenju partizanskih jedinica i NOP-a. Zato već poslije Četvrte neprijateljske ofanzive na teritoriji karlovačkog kotara dolazi do vidnih i bitnih promjena u korist NOB-e. Oslobođeni su novi značajni dijelovi Korduna i kotara Karlovac. Partizanski pokret širio se sve masovnije u hrvatske krajeve karlovačkog kotara. Na prostoru između Kupe i Dobre stvorena je slobodna teritorija koja je bila pod kontrolom spomenutih partizanskih četa. To slobodno područje protezalo se od Lukovdola nizvodno, desnom obalom Kupe, do Ozlja, i od Donjih Dubrava, preko Trošmarije,

71a Josip Tome, *Političke prilike na području Pokuplja i Zumberka u posljednjoj godini NOR-a*, HAK, Zb. 11, str. 470.

72 Dr Đuro Zatezalo, *Narodna vlast na Kordunu, Baniji i Lici 1941—1945*, str. 162.

nizvodno lijevom obalom Dobre do Jaškova. Ovaj teritorij od oslobođenog područja Korduna odvajala je samo cesta i željeznička pruga Karlovac—Ogulin koju je neprijatelj održavao jakim snagama, ali nikad nije uspio spriječiti prijelaz partizanskih jedinica i partijskih aktivista iz pravca Korduna prema Gorskom kotaru, Sloveniji i obrnuto. Priliv ovih boraca u partizanske jedinice u prvim mjesecima 1943. godine, kako s oslobođenog, tako i s neoslobođenog područja, naročito iz Karlovca i Duge Rese, bio je osjetan pa su i postojeće partizanske čete na karlovačkom teritoriju brojčano ojačale. U isto vrijeme i Mjesni komitet KPH Karlovac, iako samo s tri člana, uspješno rukovodi partijskom organizacijom putem svoja dva rajonska komiteta — sjevernog i južnog. U sjevernom rajonskom komitetu djelovalo je pet partijskih ćelija s 26 članova KP i u južnom tri ćelije s 10 članova. Tako u vrijeme teških borbi sa snažnim neprijateljskim snagama, u vrijeme Četvrte neprijateljske ofanzive, u okupiranom Karlovcu djeluje 36 članova Partije raspoređenih u 8 ćelija i 30 članova SKOJ-a.⁷³ Oni su usmjeravali rad u dva rajonska odbora narodne pomoći i deset NOO-a u kojima je radilo 30 odbornika.⁷⁴ U martu 1943. gradska partijska organizacija povećana je za novih 9, a skojevska za 15 članova te je ponovno formiran Mjesni komitet SKOJ-a.⁷⁵ O tadašnjem radu skojevske organizacije u gradu Okružni komitet SKOJ-a za Karlovac piše: »Na području Mjesnog komiteta SKOJ-a Karlovac političko stanje popravlja se iz dana u dan u našu korist. Omladinci svakodnevno dolaze u partizane. Skojevska orgaizacija također se razvija i ima izgleda da će se još i bolje razviti. U pogledu mobilizacije koju namjerava izvršiti Pavelić u saradnji s Mačekom, bit će osuđena na svaki način. SKOJ je u gradu dobio zadatak od partije organizirati omladince da se ne odazovu u Pavelićevu vojku, već da bježe u partizane, što omladina i obećava. Svakim danom dolazi 5—6 omladinaca u partizane.«⁷⁶

Djelovanje antifašističkih snaga u okupiranom Karlovcu je znatno ojačalo. Formirani su i novi odbori AF2-a u kojima je aktivno radilo 75 že-

73 Tomislav Majetić, *Djelovanje partijske organizacije u Karlovcu od svibnja 1942. do svibnja 1943.* HAK, Zb. 6, str. 19. U sjevernom rajonskom komitetu bile su partijske ćelije: Impregnacija s 4 člana, Juta sa 6, Svilana sa 4 i Željeznička stanica u 3 ćelije s 12 članova KPJ. U južnom rajonskom komitetu: Tekstilna industrija 1 ćelija s 3 člana, Tvornica marama 1 ćelija s 4 člana i Ulična s 3 člana Partije.

74 Pismo OK KPH od 6. marta 1943. i Zapisnik sa sastanka Plenuma OK KPH od 18. marta 1943, HAK, f. OK KPH za Karlovac, k. 7.

75 Mjesni komitet SKOJ-a su tada sačinjavali: Mika Pavlačić, sekretar, Ankica Peretić, Rudolf Dubravčić, Slavko Maležić i Ivan Kezele, članovi.

76 Zapisnik sa sjednice OK SKOJ-a za Karlovac od 18. marta 1943. HAK, f. CK SKOJ-a.

na.⁷⁷ Ta pojačana aktivnost komunista, skojevaca i drugih organizacija NOP-a kao i uvijek povećala je budnost ustaške policije i njenu još veću angažiranost na suzbijanju komunističke djelatnosti. Kao posljedica toga u Karlovcu nastaju nova hapšenja, odvođenja u logore i strijeljanja.

Međutim, i nakon svake nove provale u partijske redove, odvođenja u logore ili odlaženja u partizanske jedinice, ponovno se uspostavljaju nove partijske veze, uključuju se u NOP novi ljudi i popunjavaju prorijeđeni partijski redovi. Tako neprijatelj nikad nije bio u stanju da potpuno uništi ili onemogući rad Partije i SKOJ-a u Karlovcu ili da za duže vrijeme prekine sve partijske veze grada s oslobođenim područjem.

Zahvaljujući stalnom prilivu novih boraca, brojčano jačaju partizanske jedinice. Tako su i stvoreni uslovi da se na teritoriji karlovačkog kotara na sektoru Bosiljeva krajem februara 1943. godine formira Peti bataljon 2. kordunaškog NOP odreda. On se formira od takozvane »Gugine čete« u kojoj su se nalazili borci s Korduna, iz Dubrava, Ponikava, Popova Sela, Severina, Bosiljeva, Zvečaja, Duge Rese, Karlovca i drugih dijelova karlovačkog teritorija te Ribničke čete koja je djelovala na prostoru između Kupe i Dobra Još 20. januara 1943. Štab Druge operative zone obavijestio je Glavni štab Hrvatske: »Organizirali smo terensku četu i poslali je na teren oko Ribnika i Vukove Gorice sa zadatkom da vrši mobilizaciju, organizira obavještajnu službu i osigurava veze, preko Kupe kod Kamanja i Marindola, između našeg Štaba i vas.«⁷⁸ Ova četa u vrijeme formiranja

77 AFZ krajem marta 1943. ima u Karlovcu 15 odbora i to: 5 odbora radnica, 6 odbora domaćica, 2 odbora učenica, 1 odbor seljanki i 1 odbor intelektualki. Odbori radnica bili su u tvornicama: »Švila«, »Parket«, »Vuna«, »Turanj« i »Impregnacija«. Inicijativni mjesni odbor AF2-a imao je četiri članice: 1 domaćica, 1 radnica i 2 namještenice. Zapisnik sa sastanka Plenuma OK KPH od 18. aprila 1943, HAK, f. OK KPH.

78 Zb. NOR, tom V, knj. 11, str. 179.

imala je 40 boraca, pretežno Hrvata izdvojenih iz Prve brigade Osme divizije, dok je ona boravila na Zumberku. Ona se kao i »Gugina četa« tokom svojih dejstava na karlovačkom teritoriju popunjavala novim borcima tako da je Peti bataljon kordunaškog NOP pri formiranju imao 120 naoružanih boraca. Dvanaestog marta 1943. formiran je i Kotarski NOO Karlovac u čijem sastavu rade općinski NOO-i Netretić, Ribnik, Jaškovo, Bosiljevo, Barilović i Duga Resa. Peti kordunaški bataljon djeluje na teritoriji općina Bosiljevo, Netretić i Ribnik do 17. aprila 1943. godine kada je poslužio kao jezgro za formiranje veće partizanske jedinice u ovim krajevima pod nazivom Karlovački partizanski odred.

Karlovački partizanski odred i razvoj NOP-a do formiranja Karlovačke brigade NOVJ

Karlovački partizanski odred formiran je 17. aprila 1943. godine na osnovu Naredbe br. 8 Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske. »Na teritoriji Bosiljevo—Severin formira se Karlovački odred. Taj odred formiraju Peti bataljon Kordunaškog odreda, partizani iz jedinica V Operativne zone sa teritorija Severin—Bosiljevo, partizani iz jedinica Osme divizije iz Ponikava i Karlovca, partizani iz gradova u jedinicama Seste divizije, a nisu Ličani.«⁷⁹

Još sedam dana ranije Glavni štab Hrvatske je naredio Stabu Prvog korpusa NOV i POH da iz Osme divizije otkomanduje sve borce koji su rodом s područja Ponikava i Bosiljeva i da ih uputi u Komandu mjesta Bosiljevo, gdje će biti uvršteni u sastav Petog bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda koji će poslužiti kao kostur za formiranje Karlovačkog partizanskog odreda. Sličan sadržaj pisma Glavni štab Hrvatske uputio je toga dana i komandantu Pete operativne zone s obrazloženjem: »Pošto se formira odred na teritoriji Bosiljeva, to ćete otkomandovati dobre partizane bez obzira na funkcije koje vrše, a koji su sa sektora Severin—Lukovdol—Bosiljevo. Ove partizane uputiti s oružjem da se jave u Komandu mjesta Bosiljevo.«⁸⁰

U vrijeme formiranja Karlovački partizanski odred imao je jedan bataljon. U stvari bio je to Peti kordunaški bataljon ojačan s novim borcima i preimenovan u Prvi bataljon Karlovačkog partizanskog odreda. Već koncem aprila formiran je Štab Karlovačkog partizanskog odreda koji su sačinjavali Milan Rustambeg, komandant, Furlan Herman, politički komesar i Rafko Tabor, zamjenik političkog komesara.⁸¹

79 HAK, f. Karlovački partizanski odred, kut. 1/3.

80 Zb. NOR, tom V, knj. 14, dok. 45.

81 U septembru 1943. komandant KPO bio je Franjo Molek, politički komesar Pero

**Milan Rustambeg, komandant KPO
1943.**

U vrijeme osnutka na operativnom području djelovanja Karlovačkog partizanskog odreda bilo je 16, što većih, što manjih neprijateljskih garnizona i uporišta s oko 10 000 talijanskih i ustaško-domobranskih vojnika. Ova snaga okupatorske i kvislinške vojske operirala je na ovom teritoriju sve do kapitulacije Italije, samo što su se s vremena na vrijeme njihove jedinice već prema vrsti ofanzivnih dejstava protiv NOP-a povećavale ili smanjivale. U maju i junu 1943. godine, dolaskom novih boraca s područja Karlovca, Duge Rese i s teritorija na kojem izvodi partizanska dejstva, povećan je broj boraca Karlovačkog partizanskog odreda. To omogućava da se formira i Drugi bataljon Odreda i neke prištapske jedinice među kojima i Kulturna grupa odreda s 13 članova. Tada odred u svom sastavu ima 250 boraca. Oni su sredinom maja 1943. godine svečano položili partizansku zakletvu na proplanku šume Suhor nedaleko od Bosiljeva, u blizini Kraljeva Sela.⁸²

Erdeljac i zamjenik političkog komesara Rafko Tabor. U to vrijeme Furlan je otišao za komandanta Komande mjesta, a Milan Rustanbeg za komandanta 13. goranske brigade u kojoj je i poginuo. Marta 1944. Molek, Erdeljac i Tabor preuzeli su iste dužnosti u Stabu novoformirane Karlovačke brigade.
HAK, Zb. 8, str. 115.

Herman Furlan, komesar KPO 1943.

Formiranjem Karlovačkog partizanskog odreda i izvođenjem njegovih akcija političkog i vojnog karaktera, sve više se ostvarivala zamisao Okružnog komiteta KPH i Glavnog štaba NOV Hrvatske u širenju plamena NOP-a u sve više sela i mjesta karlovačkog kotara. Međutim, obzirom na značaj tog teritorija i neprijatelj je također pojačavao svoju propagandno-političku i obavještajnu djelatnost usredsredivši svoja dejstva na razbijanje novoformirane partizanske jedinice. Dobro informiran o ovoj partizanskoj jedinici, neprijatelj je već sredinom maja poduzeo ofanzivu s oko 4000 talijanskih i ustaških vojnika na karlovačko područje. Pod snažnim ofanzivnim dejstvima neprijatelja jedinice Karlovačkog partizanskog odreda su se 23. i 24. maja uspjele bez gubitaka povući preko Kupe na teritorij Slovenije. U tom svom pohodu neprijatelj je popalio veći broj kuća u Ponikvama, opljačkao stoku i hranu do koje je mogao doći i na širem području Bosiljeva vršio bombardiranja, pljačkao imovinu i prisilno mobilizirao ljude za svoje jedinice.⁸³ »Tom prilikom poginuo je jedan drug, poli-

83 Izvještaj KPO upućen Glavnom štabu NOV i POH 28. maja 1943, HAK, f. KPJ 1/10.

tički radnik*, dok je sekretar** KK*SKOJ-a teže ranjen. Civilnih osoba ranjeno je 7, od kojih nekoliko djece. Od civila ranama je podlegao jedan dječak i jedna djevojčica. Ovo bombardiranje još više je povećalo strah stanovništva pred neprijateljem. Naši neprijatelji iskoristili su ovo i ubacuju u narod 'partizani su krivi zbog bombardiranja, da nije partizana sve bi bilo dobro, itd.'. Tim glasinama, na žalost, narod vjeruje i tim se povećava neraspoloženje naroda prema partizanima.«⁸⁴

U to vrijeme i iz KPO šest boraca i 14 omladinaca s terena otišlo je u domobrane i ustaše. Političko stanje se pogoršalo i smanjivali se uslovi za mobilizaciju novih boraca u NOV.

Međutim, i nakon ove neprijateljske ofanzive upornim radom partijskih aktivista i povratkom jedinica Karlovačkog partizanskog odreda iz Slovenije na svoje operativno područje, političke prilike su se srediivale i, sredinom jula, broj boraca u Karlovačkom partizanskom odred u raste na 273 od kojih je 71 bio član KPJ, 14 kandidata i 58 članova SKOJ-a. Ovo je za one prilike bila velika snaga organiziranih boraca za daljnje političko djelovanje na karlovačkom kotaru. Sve veći politički i vojni uticaj partizana KPO na tom veoma isturenom operativnom području za fašiste je predstavljao veliku smetnju i neprijatelj nakon 44 dana poduzima novu i još snažniju ofanzivu na teritoriji između Mrežnice i Kupe. Koristeći iskustva stečena u prethodnoj majske ofanzivi, neprijatelj je ovoga puta izmijenio taktiku. Primijenio je koncentričan napad s namjerom da okruži i potpuno uništi Karlovački partizanski odred. On je već 10. jula 1943. s oko 6000—7000 vojnika, 18 tenkova i 6 topova krenuo s pet strana na područje dejstva Karlovačkog partizanskog odreda. Međutim, ni u ovoj ofanzivi, inače dobro smišljenoj i pripremljenoj, nije uspio.

Vješt看 manevriranjem Karlovačkom partizanskom odred u uspelo da se sa svojim jedinicama prebaci preko Kupe u Sloveniju, a zatim u neprijateljsku pozadinu i preko Ribnika izvede uspješan napad na domobransku posadu u Jaškovu.⁸⁵ Nakon četiri dana neprijatelj se povukao u svoja polazišta Karlovac, Dugu Resu, Ogulin i druga manja uporišta.

Neprijateljska julska ofanziva imala je daleko manje političkih posljedica od majske. Naime, nakon njegovog povlačenja narod je više vjerovao u snagu narodnooslobodilačke vojske, nego u moć neprijatelja. Stab KPO

* Dragutin Hlaić, rukovodilac Propagandnog odjela Kotarskog komiteta KPH Karlovac.

** Dragutin Belavić, umro od zadobivenih rana u bolnici na Kordunu.

⁸⁴ Isto.

⁸⁵ Karlovački partizanski odred je zarobio i razoružao 50 domobrana, zaplijenio 3 puškomitraljeza, 60 pušaka, 2 pištolja, 6 šmajsera, 17 500 metaka i drugu ratnu spremu. Izvještaj KPO od 17. jula 1943, upućen Stabu I korpusa NOV Hrvatske, HAK, f. KPO, 1/35.

BROJNO STANJE, SOCIJALNI I NACIONALNI SASTAV I POLITIČKA PRIPADNOST 29. JULA 1943.

JEDINICE	Socijalni sastav							Nacionalni sastav					Pol. pripadnost				
	Brojno stanje	Radnika	Seljaka	Zanatlija	Namještenika	Vojno pol. Lica	Intelektualaca	Srba	Hrvata	Slovenaca	Ceha	Rusa	Clan. K.P.	Van partije	Bez partije	Kandidata	Skojevaca
Stab odreda	9	2		4		1	2	1	8				8		1		
Osoblje pri Odredu	35	10	11	10	2		2	3	31			1	6	21		2	6
Kulturn. prosvj. grupa.	12	1	2	2	2	1	4	5	4	2	1		6	2			4
Relejne stanice	16		14	1	1			7	9						10	1	5
Minerska grupa	7		5	2				5	2					1	6		
I Bataljon	98	24	43	26	2		3	22	75	1			25	25	17	7	24
II Bataljon	96	19	62	7	2		6	29	65	2			26	23	24	4	19
Ukupno:	273	56	137	52	9	2	17	72	194	5	1	1	71	72	58	14	58

Polit, komesar:
Herman Furlan, v. r.

Komandant:
Milan Rustambeg, v. r.

pisao je krajem jula 1943. Okružnom komitetu KPH za Karlovac o situaciji na području svoga djelovanja nakon ove ofanzive slijedeće: »U rejonu Pri-lišće raspoloženje naroda za NOB dosta dobro, narod oduševljeno dočekuje partizane, nema elemenata koji bi smetali NOB-u; rejon Lipe—Lešće, po-litičko stanje se svakim danom popravlja; u rejonu Bosiljeva političko sta-nje se popravlja, narod postepeno prilazi NOB. Političko stanje oko Rib-nika jest povoljno, imade dosta mogućnosti da se učvrstimo u tom kraju, omladina je počela prelaziti u redove NOB-a.«⁸⁶

Borci 1. bat. Karlovačkog odreda 1944. godine.

U augustu 1943. godine od grupe diverzanata, koja je imala svoju bazu u Dubravama i djelovala na pruzi i cesti Karlovac—Ogulin, iskusnijih boraca iz KPO i grupe diverzanata koja je djelovala na pruzi Karlovac—Metlika, formirana je diverzantska četa i broj boraca Karlovačkog partizanskog odreda istovremeno je porastao na 303.

Jedinice Karlovačkog partizanskog odreda bile su posebno aktivne u vrijeme kapitulacije talijanske vojske. One su razoružale talijanske i do-mobranske posade u Zvečaju i Belavićima i neprijateljske straže u Bub-njarcima i Jurovskom Brodu, dok je minerska grupa odreda prekinula prugu između Ozija i željezničke stanice Zorkovac na dužini od 150 me-

86 HAK, f. Karlovački partizanski odred, kutija I/59^b.

tara. Zahvaljujući činjenici da su se upravo u vrijeme kapitulacije Italije, na putu za Sloveniju, u selu Donji Zatezali, nedaleko Generalskog Stola, zatekli Edvard Kardelj, Franc Leskošek i Vladimir Dedijer koji su mogli da se sporazume s talijanskim oficirima, grupa partizana iz Dubrava je uz njihovu pomoć iz Generalskog Stola izvela talijansku posadu, bataljon Crnih košulja i dio artiljerijskog divizionu i evakuirala ih u pravcu Gornjih Dubrava, Bosiljeva i dalje prema Sloveniji. Zahvaljujući tome uspjelo se svega 24 sata prije nailaska snažnih njemačkih oružanih snaga iz pravca Karlovca iz neprijateljskog uporišta Generalski Stol izvući i znatne količine oružja i drugog ratnog materijala. Sve to, zajedno s velikim brojem talijanskih vojnika, prebačeno je na oslobođeni partizanski teritorij. Bili su to oni vojnici koji su se samo dan-dva ranije snažno borili na karlovačkom teritoriju protiv NOP-a i Karlovačkog partizanskog odreda, a sada su se našli u njihovim rukama.

Nakon kapitulacije fašističke Italije broj boraca na karlovačkom kotaru se povećao što je omogućilo da se krajem septembra 1943. formira i Treći bataljon KPO sa 150 i Severinska četa sa 40 boraca. Tako je od sada u svakom bataljonu Karlovačkog partizanskog odreda bio i po jedan mitraljeski vod boraca. Već 26. oktobra, obzirom na priliv novih boraca s karlovačkog teritorija, iz Duge Rese i Karlovca, od Severinske čete formiran je i četvrti bataljon⁸⁷ pa je Karlovački partizanski odred porastao na 599 naoružanih boraca.⁸⁸

Od septembra 1943. pa do marta 1944. godine borci Karlovačkog partizanskog odreda prekaljivali su se gotovo u neprekidnim borbama s njemačkim i ustaško-domobranskim jedinicama koje su često s daleko većim snagama napadale na oslobođeni teritorij karlovačkog kotara. No i pored stalnih neprijateljskih ispada i ofanziva, NOP na području kotara Karlovac se tokom druge polovine 1943. godine sve više i ravnomjernije razvijao. Oslobođeno područje Korduna je krajem 1943. godine povezano i gotovo spojeno preko Perjasice, Donjih i Gornjih Dubrava, Ponikava, Vukove Gorice i Bosiljeva s oslobođenim teritorijem Slovenije, a nizvodno između rijeke Dobre i Kupe oslobođeni teritorij proširio se prema Vivodini i dalje na Zumberak dopirući do neposredne blizine Zagreba. Na kotaru Karlovac stvorena je šira slobodna teritorija oko Bosiljeva obuhvaćajući prostor međurječja Dobra—Kupa koji je bio povezan s Gorskim kotarom i Belom krajinom. Tako su preko oslobođenog područja Bosiljeva bili povezani oslobođeni krajevi Korduna, Zumberka, Gorskog kotara i Slovenije. Od kraja augusta 1943. godine, zbog sve složenijih zadataka i daljnjeg širenja

87 Naredba br. 22 Štaba KPO od 26. oktobra 1943, HAK, f. KPO, k. 1/120.

88 HAK, f. KPO, k. 1/121.

NOP-a u sve više sela i mjesta na karlovačkom području, izvršena je i reorganizacija u partijskoj organizaciji. Tu od sada djeluju dva kotarska komiteta: KPH Karlovac i KPH Bosiljevo i samostalna općinska partijska organizacija Barilović. Po ovoj novoj podjeli u sastavu Kotarskog komiteta KPH za Karlovac su općine Jaškovo, Ribnik, Netretić, Duga Resa zapadno od pruge i dio gradske općine Karlovac. U sastavu Kotarskog komiteta KPH Bosiljevo ostala su općinska područja Severin, Gornje Dubrave i teritorij Generalskog Stola zapadno od pruge, dok je zbog svojih specifičnosti općina Barilović s dijelovima teritorija Generalskog Stola, Duge Rese i gradske općine Karlovac istočno od željezničke pruge, činila samostalnu cjelinu.⁸⁹ Radi lakše i bolje koordinacije u radu formiran je i Područni komitet KPH za Karlovac koji je povezivao rad KK KPH Karlovac i KK KPH Bosiljevo.⁹⁰

Iz istih razloga formiran je i Područni komitet SKOJ-a za Karlovac koji je objedinjavao rad organizacija SKOJ-a na području KK Bosiljevo, KK Karlovac, Mjesnog komiteta SKOJ-a za grad Karlovac i općine Barilović.⁹¹ Stab Karlovačkog partizanskog odreda je svojom Naredbom broj 10, od 22. septembra 1943. godine, formirao Komandu mjesta Ribnik za područje općina Ribnik, Jaškovo, Ozalj i općine Netretić, zaključno do ceste Donje Stative—Netretić i zapadno od rijeke Dobre i Kupe,⁹² narednog dana i Naredbom broj 12 od 23. septembra 1943. ponovo, po treći puta, uspostavio Komandu mjesta Bosiljevo za područje općine Bosiljevo, općine Severin i na teritoriji južno od ceste Lujzijane do rijeke Dobre.⁹³

Akcije Karlovačkog partizanskog odreda i rad partijskih aktivista omogućili su da se do sredine septembra 1943. godine na karlovačkom kotaru formira i 59 NOO-a u kojima je radilo 387 odbornika. Seoski NOO-i bili su rukovođeni sa 6 općinskih i 2 kotarska NOO-a. Ova proširena mreža

89 Izvještaj KK KPH za Karlovac od 8. septembra 1943, upućen CK KPH, HAK, f. KPH za Karlovac, k. 3.

90 U sastavu Područnog komiteta KPH za Karlovac bili su: Anica Rakar, sekretar, odgovorna za rad AFZ-a, Pero Matičić, član Plenuma OK KPH, organizacioni sekretar, Rafko Tabor, zamjenik političkog komesara KPO, odgovoran za vojsku, Marko Polović, član KK KPH i Kotarskog NOO Karlovac, odgovoran za NOO-e, Mara Kresojević, član Biroa OK SKOJ-a za Karlovac, sekretar Područnog komiteta SKOJ-a, te Joža Benić, sekretar KK KPH Karlovac, i Dragija, sekretar KK KPH Bosiljevo.

91 U sastavu Područnog komiteta SKOJ-a za Karlovac bili su 2 člana OK SKOJ-a: Mara Kresojević, sekretar i Franjo Basara, te Nedeljko Zatezalo, sekretar KK SKOJ-a Bosiljevo, Vladimir Sokač, sekretar KK SKOJ-a Karlovac i Nikola Car, sekretar Općinskog komiteta SKOJ-a Barilović.

92 Za komandanta mjesta Ribnik postavljen je Janko Kras, za zamjenika komandanta Franjo Draganjac i za pomoćnika komandanta Antun Radenčić. HAK, f. KPO, k. 1/94.

93 Za komandanta Komande mjesta Bosiljevo postavljen je Petar Boljkovac, za zamjenika komandanta Jurica Majerić i za pomoćnika komandanta Mijo Belavić. HAK, f. KPO, k. 1/94.

organa narodne vlasti omogućila je i formiranje Okružnog NOO-a za Karlovac. Iz sastava Okružnog NOO-a za Kordun izdvojen je Kotarski NOO Karlovac i zajedno s Kotarskim NOO-om Bosiljevo na konferenciji u Vukovoj Gorici, 26. septembra 1943. godine, uz prisustvo 108 delegata s oslobođenog i poluoslobođenog karlovačkog područja, formiran je Okružni NOO za Karlovac. U njegovom sastavu bilo je 8 općinskih NOO-a: Gornje Dubrave, koji se od 1941. nalazio u sastavu Kotarskog NOO-a Veljun, zatim Bosiljevo, Netretić, Duga Resa, Barilović, Ribnik, Jaškovo i Severin na Kupi. Na osnivačkoj konferenciji Okružnog NOO-a za Karlovac izabran

Kulturno-prosvjetna ekipa 1. KPO u Bosiljevu, lipanj 1943.

Prvi red s lijeva: Drago Ljubić, Zvonko Sterk i Josip Lulik. Drugi red s lijeva: Jurica Majerić, Soka Novaković, Rozina Govednik, Libuša Novaković, Jašo Koprivica, Dušan Dobrosavljević i Branko Novaković.

je njegov izvršni odbor u koji su ušli: Marko Polović, Dan Biondić, Stevo Bosanac, Nikola Kranjac, Pavle Matičić, Marko Srčić, Joža Koturin, Zlatko Pinter, Jovo Janjanin i Nikola Jaković.

Krajem godine, tj. 16. decembra 1943. iz sastava Komande partizanskog područja za Kordun izdvojena je Komanda mjesta Bosiljevo i formirana Komanda Karlovačkog partizanskog područja kojoj je pripadala i Komanda mjesta Ribnik.

Političko-propagandni, prosvjetni i kulturni rad bio je značajan činilac razvoja NOP-a pa su mu već od prvih dana NOB-e partijske organizacije poklanjale punu pažnju. Pored tehnike Agit-propa OK KPH za Karlovac,

polovicom augusta 1943. na području oslobođenog kotara Karlovac uspostavljena je samostalna tehnika koja je izdavala Karlovačke vijesti, Karlovački tjednik, letke, brošure i drugi propagandni materijal pa i karikature.⁹⁴ Uz pismenu bila je veoma razvijena i usmena partijsko-politička propaganda. Od tada pa sve do kraja rata Bosiljevo je postalo, s izvjesnim prekidima, sjedište općinskih, kotarskih i okružnih institucija NOP-a na karlovačkom području. Pod nadležnost Komande karlovačkog područja došle su krojačka, postolarska i puškarsko-mehaničarska radionica s 10 radnika koje su do tada radile u organizaciji karlovačkog partizanskog odreda. U prvoj polovini 1944. godine formirane su i stolarska, kolarska i kovačka radionica. Na ovom području znatno se povećava broj skojevskih organizacija i organizacija AFŽ-a, tako karlovački teritorij krajem 1943. godine postaje veoma značajno uporište NOP-a Hrvatske. Ovdje vojno-pozadinske vlasti, organi narodne vlasti i druge organizacije NOP-a obavljaju niz složenih zadataka životno vezanih za daljnji razvoj NOB-e u ovim krajevima.

Komanda mjesta i Komanda područja za Karlovac pomažu NOO-e u organizaciji prehrane vojske i naroda, snabdijevanju bolnica i brizi za ranjenike, u djelatnosti partizanskih radionica, transportu ranjenika, održavanju veza i saobraćajnica na oslobođenom području. Te komande prate kretanje partizanskih jedinica, partijskih radnika, kurira, sprečavaju pojave kriminala i vode upornu borbu protiv neprijateljske djelatnosti i njihovih agenata, kako na oslobođenom tako na poluoslobođenom i neoslobođenom teritoriju.

Sav taj rad, rad organa narodne vlasti i drugih organizacija NOP-a, na području između Mrežnice i Kupe, svojim stalnim akcijama i političkim djelovanjem pomažu i jedinice Karlovačkog partizanskog odreda. Takvim organiziranim radom i stalnom brigom Okružnog komiteta KPH za učvršćenje i širenje pokreta na karlovačkom području, organi i partizanske jedinice uspijevaju da se suprotstave snažnoj neprijateljskoj propagandi, posebno politici Vlatka Mačeka i njegovih sljedbenika u sprečavanju odlazanja ljudi u NOV. Zahvaljujući sve većoj podršci naroda, organi NOP-a su na ovom izuzetno teškom i specifičnom ratnom teritoriju uspješno rješavali i niz zadataka iz oblasti ekonomske, socijalne, kulturne i zdravstvene problematike.

Pored partijskih organizacija, organa narodne vlasti i vojno-pozadinskih organa, u obavljanju ovih zadataka izuzetnu ulogu su imale organizacije SKOJ-a, USAOH-a i AFZ-a. U NOB su se sve više masovno uključivale i žene iz sve većeg broja hrvatskih sela. Naročito su bile u ovo vrijeme aktivne organizacije AFZ-a u općini Ribnik i Jaškovo. »U tim selima nije

dolazilo do inače čestih pojava da majke i sestre koče odlazak sinova i braće u NOV, već su mnoge nakon sastanka AF2-a slale svoje sinove u Karlovački odred, kao što je to bilo u Hrašću.«⁹⁵

U okupiranom Karlovcu, Dugoj Resi i drugim mjestima u kojima je živjelo hrvatsko stanovništvo, djelovale su ilegalne partijske i druge organizacije NOP-a. One su prema svojim mogućnostima, pored niza drugih političko-propagandnih aktivnosti, uporno radile na angažiranju i otpremanju što većeg broja ljudi u redove NOV, ali, s obzirom na veliki teror i druge otežavajuće okolnosti, to nije išlo onako kako je predviđao Okružni komitet KPH za Karlovac. Tako je pitanje masovnog uključivanja hrvatskog naroda u NOP bilo i dalje stalno u žiži zadataka OK KPH za Karlovac i partijskih organizacija na karlovačkom području. O ovom pitanju raspravljala je, pored ostalog, i Treća okružna partijska konferencija u Vojniću, novembra 1943. godine. I tada je u vezi s ovim permanentnim zadatkom rečeno: »Plamen narodnog ustanka proširiti u sve, naročito u hrvatske krajeve našega okruga i tako iskovati oružano jedinstvo hrvatskog i srpskog naroda ... Hrvatski krajevi našega okruga treba da budu centar naše pažnje i rada. Još uvijek srpski dio našeg naroda u okrugu, naročito onaj na Kordunu, nosi glavni teret NOB i daje u njemu najveće žrtve. Partija i sve masovne organizacije u velikoj većini sastavljene su od Srba. Ako hoćemo da zaista iskusimo čvrsto borbena jedinstvo hrvatskog i srpskog naroda i da obuhvatimo sav narod našeg okruga u NOP, treba da poradimo svim silama na tome da i hrvatski krajevi ponesu terete narodnooslobodilačkog rata. Proširenje JNOF i masovna mobilizacija u hrvatskim krajevima treba da se vrši u toku neprestanog raskrinkavanja agenata reakcionarne klike iz vrhova HSS-a koja naročito u pojasu hrvatskih sela na Kordunu danas ima znatne prepreke u prelazu hrvatskih masa u redove JNOF. To je i put da se svim poštenim pristašama i funkcionerima nekadašnjeg HSS-a koji su do sada stajali po strani, omogući prelaz u borbene redove NOP-a.

Tek dizanjem hrvatskog naroda u svim krajevima našeg okruga na oružani ustanak, njegovim masovnim uvrštavanjem u JNOF i preuzimanjem glavnih tereta NOR-a na sebe, iskorijenit ćemo šovinizam, suzbiti uspješno četničku propagandu i iskovati oružano jedinstvo hrvatskog i srpskog naroda, zalog sretne, slobodne i bolje sutrašnjice obaju naroda.«⁹⁶

I pored svih nastojanja partijskih organizacija, nije bilo moguće ostvariti to da narod iz ovih krajeva masovno učestvuje u NOP-u. Na to su uticale i neprekidne ofanzive ili iznenadni prepadi neprijateljskih jedinica

95 HAK, f. OK KPH za Karlovac, kut. 16.

96 Dr Đuro Zatezalo, Treća konferencija KPH za okrug Karlovac 1943, HAK, 1979, str. 91. i 92.

u krajeve gdje su djelovale partizanske jedinice Karlovačkog partizanskog odreda. Zbog izuzetnog strateškog značaja neprijatelj je gotovo sve do oslobođenja održavao željezničku prugu Karlovac—Ogulin i svojim stalnim prisustvom uspješno podržavao politiku reakcionarnog vodstva HSS-a u sprečavanju masovnog uključivanja hrvatskog stanovništva ovog teritorija u NOB-u. U vremenu od oktobra 1943. do maja 1944. godine njemačke i ustaško-domobranske snage su skoro svakoga dana izvodile na karlovački teritorij po jednu snažniju ofanzivu ili, kako su to njihovi štabovi zvali, operaciju čišćenja terena. Svakoj od tih šest zamašnijih neprijateljskih operacija prethodile su manje neprijateljske akcije i povremeni iznenadni upadi neprijateljskih trupa na dijelove kako oslobođenog tako i poluoslobođenog teritorija na prostoru između Dobre i Kupe. Stanovništvo ovih krajeva je samo u decembru 1943. i u januaru 1944. bilo pošteđeno od većih neprijateljskih akcija, jer se on u to vrijeme sa svojim jakim snagama bio usmjerio na uništavanje oslobođenog teritorija na Kordunu i Baniji.

Jedinice 8. kordunaške divizije i Karlovačkog partizanskog odreda tokom oktobra 1943, vodile su česte borbe u kojima su likvidirale veći broj neprijateljskih uporišta na prostoru između Duge Rese i Ogulina. Žestoke borbe sa snažnim njemačko-ustaško-domobranskim snagama vodile su i jedinice 7. banijske divizije, duž ceste i pruge Duga Resa—Zvečaj—Generalski Stol. U vrijeme 6. neprijateljske ofanzive neprijatelj je na ovom području držao samo užu pojas uzduž željezničke pruge i ceste Karlovac—Ogulin i Karlovac—Ozalj. Tada je i broj boraca Karlovačkog partizanskog odreda porastao na 621.

Široko oslobođeno područje karlovačkog kotara bilo je i za neprijatelja u vrijeme 6. neprijateljske ofanzive jeseni 1943. godine jedan od glavnih pravaca njegovog napada. Nakon desetak dana jake neprijateljske jedinice ovladale su većim dijelom karlovačkog područja i uspjele se probiti u pravcu Slovenije. Neprijatelj je uspostavio svoje garnizone duž Kupe: u Severinu, Pribanjcima, Vinici, Netretiću i Sračku, u Trošmariji, Lešću i Bosiljevu. Karlovački partizanski odred skoncentrirao se na područje sela Ponikve. Dolaskom njemačke i ustaško-domobranske vojske u ove krajeve, političko stanje na karlovačkom kotaru ponovo se pogoršalo. Stab Karlovačkog partizanskog odreda u svom izvještaju Štabu korpusa pisao je: »Političko stanje nije u zadnjih 14 dana na onoj visini na kojoj je bilo ranije. Neprijateljska ofanziva poljuljala je čvrstinu naših boraca, naročito onih pridošlih poslije kapitulacije Italije.⁹⁷ Međutim, iako je iz odre-

97 Izvještaj Štaba KPO upućen Stabu korpusa za razdoblje od 14. oktobra do 31. oktobra 1943.

da dezertiralo 59 boraca i brojno stanje se smanjilo na 591, formiran je njegov 4. bataljon jačine od 84 borca. Jedinice KPO tokom novembra i decembra 1943. izvele su 31 akciju s uspjehom i vodile 11 odbrambenih borbi.

Pored većih neprijateljskih ofanziva neprijatelj je često izvodio iznenadne operacije na teritoriju između Dobre i Kupe po pravilu iz više pravaca: od Karlovca, Ozlja, Generalskog Stola, Lešća, Trošmarije, Ogulina, a ponekad i od Vrbovskog. Gotovo je uvijek bio dobro obaviješten o jačini i pokretima jedinica KPO, mjestima boravka vojno-pozadinskih organa i drugih organizacija NOP-a. To mu je ponekad omogućavalo da iznenadi i nanese KPO i veće gubitke u ljudstvu i materijalu. Istovremeno nanosio je i velike materijalne štete narodu pljačkajući sela, naročito domaćinstva iz čijih su kuća bili borci, simpatizeri ili aktivisti NOP-a, u poluoslobodenim i dotad neoslobodenim selima i mjestima. Neprijatelj je vršio odmazde i izazivao strah u narodu nastojeći ga odvratiti od NOB-e. Organi ustaške vlasti vršili su prisilnu mobilizaciju u ustaško-domobransku vojsku i provodili raznovrsne druge mjere pritiska na narod sračunat na suzbijanje i razbijanje političko-partijskog djelovanja u narodu na području karlovačkog kotara. Ovakve političke prilike stalno su iziskivale sve veću aktivnost komunista i njihovih aktivista u ovim krajevima, naročito u propagandno-političkoj djelatnosti, proširenju i učvršćenju obavještajne službe i sve češće prisustvo partizanskih jedinica na ovom području.

Za vrijeme neprijateljskih ofanziva širih razmjera i u jedinicama KPO kod pojedinih boraca osjećao se strah »od njemačkih jedinica, pa je počeo opadati borbeni moral i disciplina«. Krajnje posljedice su bile: »Oko 60 boraca je samovoljno napustilo odredske jedinice, tj. pobjeglo kući, 20 boraca je samovoljno pobjeglo u druge jedinice NOV i partizanskih odreda, 24 borca su nestala u toku borbi, a 15 se predalo neprijatelju.«⁹⁸

U to vrijeme u KPO otkrivena su dvojica neprijateljskih agenata,⁹⁹ među stražarima Komande mjesta dvojica,¹⁰⁰ a na neprijateljsku stranu otišao je i vršilac dužnosti komandanta Komande mjesta Bosiljevo Juraj Marjanović i nekoliko stražara ove komande.¹⁰¹ U Komandi mjesta Ribnik također su otkrivena dvojica ustaških agenata, a u selu Fućkovac, Kasuni i Prilišću nekoliko osoba koje su radile za neprijateljsku obavještajnu službu izdajući joj aktiviste i simpatizere NOP-a.¹⁰²

Uporedo s vojnim operacijama neprijatelj je pomoću svoje obavještajne službe, agenata i snažne propagande nastojao omalovažiti i odluke II za-

98 HAK, Zbu. 8, str. 60. i 61.

99 Mato Mrkijan i Ivan Jakuč, pobjegli k neprijatelju, HAK, f. KPO, 25-4.

100 Josip Matešić Sarić i Adam Kirš.

101 Vojno istorijski institut Beograd, kut. 1600; HAK, Zb. 8, str. 60. i 61.

102 Isto.

sjedanja AVNOJ-a. Širio je lažnu propagandu da će zapadni saveznici izigrati partizane i da će po završetku rata dovesti u Jugoslaviju kralja Petra i uspostaviti monarhiju. Ta snažna neprijateljska propaganda i česti upadi neprijateljskih jedinica u sela karlovačkog kotara prisiljavali su organe NOP-a da često mijenjaju mjesta svog boravka, što je još više pogoršavalo političko stanje u ovim krajevima. Partijske aktivnosti bile su ograničene, a to je pogodovalo Mačkovim istomišljenicima u širenju njihove politike nepomaganja NOP-u. Kao i uvijek, kada su neprijateljske snage upadale ili boravile na ovom teritoriju, bila bi pojačana i reakcionarna politika HSS-a koja je nanosila znatnu političku štetu razvoju i širenju NOP-a. Pristalice reakcionarnog vodstva HSS-a svoju glavnu aktivnost usmjeravale su na odvrćanje hrvatskog naroda od uključivanja u NOB-u. Oni su svojom propagandom omalovažavali organiziranost i snagu NOP-a, njegov međunarodni značaj i položaj u frontu antifašističkih snaga u svijetu. Za sva nasilja, pljačke i zlodjela koje su vršile bilo talijanske, njemačke ili ustaško-domobranske jedinice, okrivljavali su NOV-u. Svojom snažnom i stalnom antikomunističkom propagandom usmjeravali su stanovništvo da ne pomaže NOP i da se ne odaziva pozivu za NOV-u. Propagirali su politiku čekanja. »Tko bu pametan sačuvat će glavu, jer rat će se skoro okončati, o svemu će odlučivati velike sile Engleska i Amerika, a ne partizani.«¹⁰³ Seljacima su govorili i plašili ih svojim raznovrsnim parolama kao npr.: »Ako partizani pobijede, ostat ćete bez zemlje, jer bu vam ju uzeli. Zato samo mir, ne krećite ni lijevo ni desno.«¹⁰⁴ Snažnom propagandom, koristeći snagu okupatorske i kvislinške vojske, a naročito u vrijeme kada su na ovom teritoriju bile brojem manje partizanske jedinice, pristalice reakcionarnog vodstva HSS-a primjenjivale su sve moguće načine da bi spriječili odlazak ljudi u partizanske jedinice, u čemu su i imali određenih rezultata, jer je HSS u većem dijelu karlovačkog kotara tradicionalno imao snažan uticaj na političko raspoloženje stanovništva. Zbog toga su i uspjeli da je tokom oktobra i novembra 1943. godine s područja općine Jaškovo i Severin na Kupi otišlo nekoliko stotina vojnih obveznika u ustaško-domobranske jedinice, a samo iz općine Bosiljevo odazvalo se u neprijateljsku vojsku 200 ljudi.¹⁰⁵

Predstavnici reakcionarnog vodstva HSS-a i ustaške vlasti svojom propagandom uspjeli su odvratiti dobar dio obveznika od poziva za mobilizaciju u NOV-u, koji su umjesto u jedinice KPO otišli u Ozalj i Karlovac,

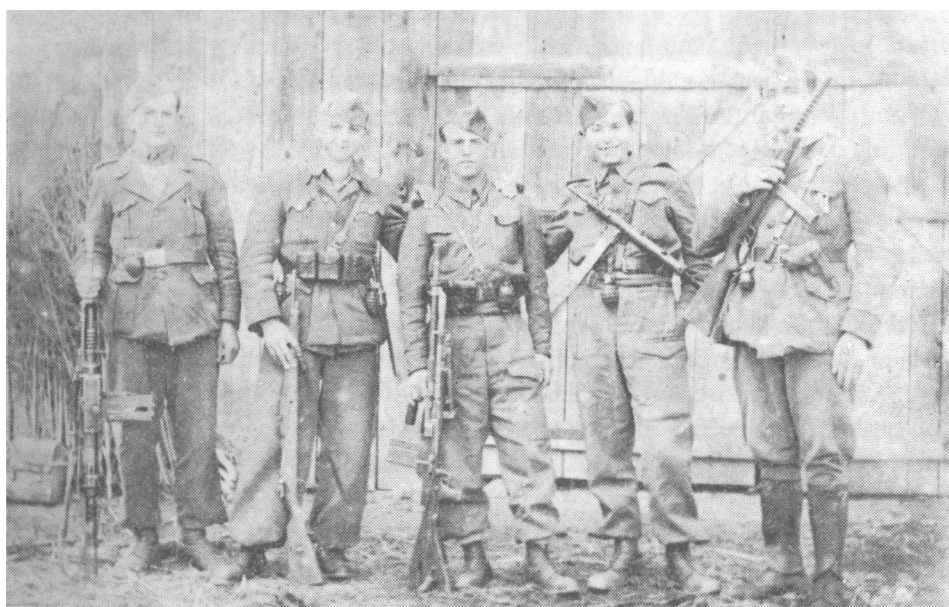
103 HAK, Zb. 8, str. 63.

104 Isto.

105 Vojno istorijski institut Beograd, f. NOB, CK KPH, mikrofilm 18/34 i 18/366; HAK, Zb. 8, str. 64.

gdje su se uključili u ustaške i domobranske formacije.¹⁰⁶ Odlazak u neprijateljsku vojsku nepovoljno se odražavao na stanovništvo koje je bilo uključeno u NOP i usporavalo masovno učešće naroda u NOB-i.

Proces uključivanja u NOB većeg broja obveznika s područja kotara Karlovac tekao je sporo. To potvrđuje i brojno stanje KPO. Broj njegovih boraca povećao se od septembra 1943. do marta 1944. godine samo za 31,5%.¹⁰⁷ Zbog toga su krajem 1943. i početkom 1944. partijske organizacije na karlovačkom teritoriju svu svoju aktivnost još više usmjerile na

Grupa boraca 4. bat. 1. KPO

raskrinkavanje politike Vlatka Mačeka i njegovih sljedbenika, vlade kralja Petra u Londonu i sprečavanju odlaženja vojnih obveznika u neprijateljske jedinice, te nastojali što više ljudi mobilizirati u NOV-u. Sva aktivnost išla je ka proširenju mreže partijskih organizacija i drugih organizacija NOP-a i upoznavanju stanovništva karlovačkog područja s dalekosežnim značenjem odluka Drugog zasjedanja AVNOJ-a. Kao i uvijek, Okružni komitet KPH za Karlovac pomagao je svojim pismima i proglasima rad partijskih ćelija i općinskih komiteta. Tako, 6. januara 1944. godine, Okružni komitet KPH piše: »U krajevima gdje još nije uništen uticaj klike oko

¹⁰⁶ Isto.

¹⁰⁷ Vojno istorijski institut Beograd, kut. 1600, dok. 5, 10, 16 i 17; HAK, Zb. 8, str. 65.

Mačeka, federativno uređenje Jugoslavije i republikanski oblik vladavine kao agitaciona parola predstavlja veoma snažno oružje za potpunu izolaciju te klike i pojačanu mobilizaciju hrvatskih masa.«¹⁰⁸

Zahvaljujući stalnoj aktivnosti partijskih aktivista i partizanskih jedinica u ovim dijelovima karlovačkog okruga, neprijatelj nije nikad uspio zastrašiti i odvojiti od NOP-a znatniji dio hrvatskog naroda, jer je narod bio uvjeren da će okupator i kvislinzi biti poraženi, i da je snaga NOP-a sam narod koji će pobijediti i osloboditi svoju zemlju od fašizma.

Tome su doprinijele gotovo svakodnevne borbe i diverzije jedinica Karlovačkog partizanskog odreda u neposrednoj blizini Karlovca i na željezničkoj pruzi Karlovac—Generalski Stol, Karlovac—Metlika.

Krajem januara 1944. njemačke i ustaško-domobranske jedinice izvele su još jednu ofanzivu širih razmjera na teritorij karlovačkog sektora u cilju čišćenja njegovog područja i razbijanja NOP-a. Jedinice KPO vodile su borbe oko Netretića i Vukove Gorice, a 2. brigada 8. kordunaške divizije na prostoru Dubrava, Trošmarije i Bosiljeva. Sve institucije NOP-a karlovačkog kotara bile su preko Kupe na teritoriji Slovenije zbog čega partizanske jedinice nisu imale s njima veze, a to je otežavalo ishranu i smještaj partizanskih jedinica. Nakon višednevnih borbi i partizani su bili prisiljeni da se povuku s područja karlovačkog kotara na teritorij Slovenije.¹⁰⁹

I u drugoj polovini februara 1944. godine iz pravca Karlovca i Ozija na karlovačko područje krenule su njemačke i ustaško-domobranske snage u novu ofanzivnu operaciju.¹¹⁰

I ovoga puta, pored pljačkanja i uništavanja, neprijatelj je nastojao u svoje redove mobilizirati što više vojnih obveznika. Međutim, kao ni ranije, ni sada nije imao svuda jednake uspjehe. Nakon povlačenja njegovih jedinica, narod nije bilo teško uvjeriti u njegovu nemoć u razbijanju NOP-a što dokazuju i činjenice da se u januaru 1944. godine pozivu za mobilizaciju u NOV odazvao veći broj ljudi. Pojačana je partijska aktivnost i u redove Partije primljeni su novi članovi i kandidati. »Na ovom se terenu zadnje vrijeme osjeća velika prekretnica u raspoloženju naroda, pogotovu od kada su se Nijemci počeli povlačiti iz ovih krajeva, jer sada narod vidi njihovu slabost.«¹¹¹

Već početkom februara uslovi za mobilizaciju u NOV-u bili su bolji, tako da je u redove NOV-e mobilizirano 400 obveznika.¹¹² Partijska organizacija Karlovačkog partizanskog odreda obavijestila je Okružni komitet KPH,

108 HAK, f. OK KPH za Karlovac, kut. 19.

109 Zb. NOR, tom V, knj. 23, dok. 124 i 141, knj. 25, dok. 119.

110 Zb. NOR, tom V, knj. 25, dok. 16.

111 Izvještaj KK KPH Karlovac upućen OK KPH Karlovac, 16. januara 1944, HAK, f. KK KPH za Karlovac, kut. 20.

112 Arhiv Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, KP-207/3116.

7. februara 1944. godine, da se stanje u odredu u odnosu na prošli mjesec znatno popravilo i da postoji mogućnost za formiranje veće partizanske jedinice na području karlovačkog kotara.¹¹³ Stvoreni su uslovi da se tokom februara obave sve pripreme za formiranje Karlovačke partizanske brigade. U selima karlovačkog kotara odvijala se politička akcija na mobilizaciji novih boraca koja je imala vidnih rezultata u selima općine Ribnik, Jaškovo i Netretić.

Već 11. februara Stab Karlovačkog partizanskog odreda pisao je Okružnom komitetu: »Do kraja mjeseca veljače prerast će iz dosadašnjeg karlovačkog odreda, Karlovačka brigada . . . sve pripreme su gotove, čeka se na naoružanje (puške).«¹¹⁴

Zahvaljujući uspješnoj mobilizaciji provedenoj do sredine februara povećao se broj boraca KPO. Brojno stanje odreda poraslo je na oko 730 boraca. Minobacački vod formiran sredinom januara 1944. prerastao je početkom februara u Prateću četvu odreda. Stvoreni su uslovi za formiranje brigade pa je Stab KPO, 13. februara 1944. godine, uputio na Kordun svoj 3. bataljon s jednim vodom Prateće čete i tovarnim grlima da dopreme na područje Vukove Gorice potrebno oružje i odjeću za sastav veće vojne formacije. Po istom zadatku, tjedan dana kasnije, upućen je na Kordun i 1. bataljon KPO koji se 26. februara kod Perjasice sukobio s neprijateljem nanijevši mu gubitke od 8 mrtvih i 7 ranjenih vojnika. Ovo je bila i posljednja uspješna borba ovog bataljona u sastavu KPO. Njegovim povratkom na karlovačko područje u narednih nekoliko dana izvršene su odgovarajuće kadrovske izmjene i postavljenja u jedinicama KPO kao i materijalna popuna prema brigadnoj formaciji pa je odred dobio izgled brigade.

Okružni komitet KPH za Karlovac je u prvoj polovini marta 1944. godine ponovno reorganizirao svoju djelatnost. Učinio je to u nastojanju da političko-propagandni rad i rukovođenje NOP-om na karlovačkom području učini efikasnijim zbog čestih neprijateljskih upada na taj teritorij. U tom smislu on je dotadašnja dva kotarska komiteta: KK KPH Bosiljevo i KK KPH Karlovac fuzionirao u jedan, tj. u KK KPH Karlovac.

Ovaj novi kotarski komitet sačinjavali su članovi iz dotad postojeća dva komiteta. Izabran je i Biro KK KPH za Karlovac u sastavu: Joža Benić, Zlata Stroser, Barka Tomac, Marko Polović, Herman Furlan, Mika Car i Zlatko Pintar.

Iz istih razloga, nakon izvršene analize rada organa narodne vlasti na III zasjedanju ZAVNOH-a, maja 1944, »jer nije mogao da vrši funkciju

113 AIHRPH, Zagreb, KP-206/3044.

114 AIHRPH, Zagreb, KP-206/3062.

vlasti nad čitavom teritorijom« rasformiran je Okružni NOO za Karlovac. Formiran je novi Kotarski NOO za Karlovac koji su sačinjavali: Marko Polovič, predsjednik, Mika Kranjac, tajnik, te Josip Katušin, pročelnik upravnog odjela, Stevo Jelić, sudskog, Pavle Matečić, gospodarskog, Franjo Draganjac, socijalnog, Frančišković, zdravstvenog, Nikola Jaković, prometnog, Zlatko Pinter, propagandnog i Podvorac, socijalnog.¹¹⁵

Kotarski NOO za Karlovac ponovno je ušao u sastav Okružnog NOO-a za Kordun, a NOO-i kotara Bosiljevo pripojeni su Okružnom NOO-u za Gorski kotar.

Od tada pa do oslobođenja zemlje na karlovačkom kotaru NOP-om rukovodi Kotarski komitet KPH, Kotarski komitet SKOJ-a, Kotarski NOO i Kotarski odbor AFŽ-a za Karlovac što se pokazalo organizaciono i kadrovski bolje. Teritorijalno su se proširila područja dotadašnjih općina i iskusnijim kadrovima ojačali općinski i kotarski NOO-i na području karlovačkog okruga.

Borbena dejstva na karlovačkom području, pored drugih partizanskih jedinica, od marta 1944. godine, stalno su izvodile partizanske jedinice formirane brigade i 2. karlovačkog partizanskog odreda, što se detaljno vidi iz daljnjeg sadržaja ove knjige, autora pukovnika Josipa Lulika Pepe.

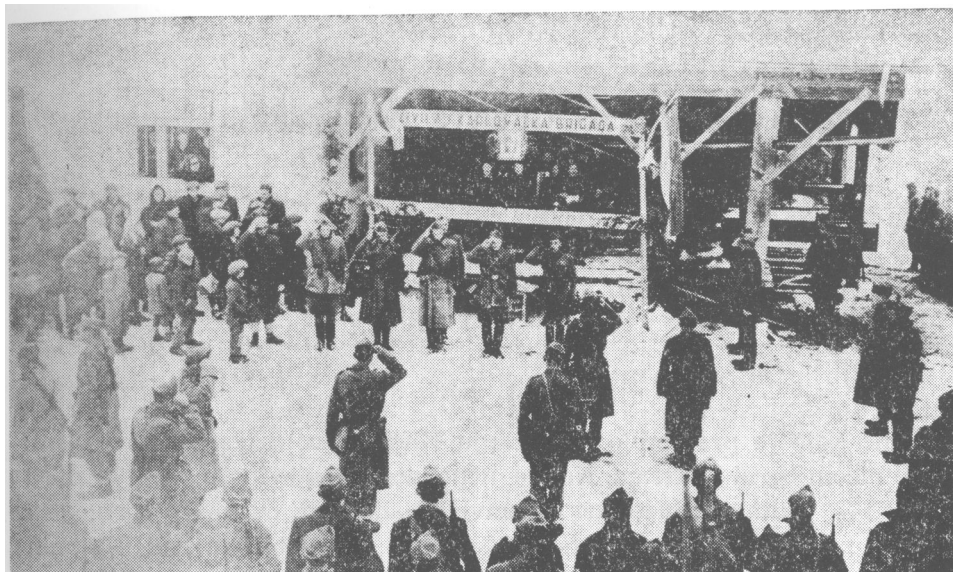

Formiranje i borbena dejstva Karlovačke brigade

Vrijeme koje je prethodilo formiranju Karlovačke brigade bilo je ispunjeno nizom borbi i okršaja. Naime, neprijatelj je u svibnju, srpnju i listopadu 1943. godine poduzeo tri ofanzive s namjerom da uništi partizanske jedinice na ovom dijelu Hrvatske. Međutim, neprijatelj nije ni u jednom svom poduhvatu ostvario svoje operativno-taktičke ciljeve. Karlovački odred je, unatoč teškim uvjetima u kojima je djelovao, očuvao svoju borbenu sposobnost i baš u tom vremenu izveo velik broj uspješnih oružanih akcija. Među njima se ističu i posljednje borbe koje je Karlovački odred vodio tokom 17. i 18. veljače 1944. godine na sektoru Netretića i Ribnika protiv sedam ustaških i tri domobranske satnije koje su nastupale s pravaca Donjih Stativa i Ozlja. U tim okršajima neprijatelj ne samo da je odbačen, već je imao 71 vojnika izbačenog iz stroja.

U takvoj borbenoj atmosferi stvoreni su i svi potrebni uvjeti da se pređe i na viši oblik vojne organiziranosti naraslih partizanskih snaga na karlovačkom području. Praktičan korak u tom pogledu učinio je Stab 4. korpusa NOVJ 27. veljače 1944. donoseći svoju Naredbu br. 4 za formiranje Karlovačke brigade. U obrazloženju naredbe stoji i ovo: »Pošto je poraslo brojno stanje Karlovačkog PO sa novomobilisanim ljudstvom, to se formira Karlovačka brigada, koja će nositi naziv »KARLOVAČKA BRIGADA VIII. DIVIZIJE NOVJ« U pomenutom dokumentu imenovan je i najuži sastav štaba novoformirane brigade.

Odmah nakon prijema naredbe Stab odreda održao je sastanak sa štabovima bataljona i komandama samostalnih prištapskih jedinica, odredio vrijeme prikupljanja jedinica u određene rajone te mjesto i dan formiranja Karlovačke brigade. Posebno je ukazano na zadatke koje još treba obaviti u jedinicama, kako bi i sam čin formiranja brigade poprimio što svečaniji karakter.

Hrašće, 5. 3. 1944. Formiranje Karlovačke brigade.

Hrašće, 5. 3. 1944. Formiranje Karlovačke brigade.

Hrašće, 5. 3. 1944. Formiranje Karlovačke brigade.

Hrašće, 5. 3. 1944. Formiranje Karlovačke brigade.

Tih dana u svim jedinicama odreda užurbano su vršene vojničke i političke pripreme na sređivanju jedinica. U četama je uvježbavan strojevi korak, čišćeno je oružje i odjeća. Kulturno-prosvjetni odbori u bataljonima uvježbavali su svoje programe s kojima su trebali nastupiti na proslavi. Četvrtog ožujka otpočeo je pokret prema selu Hrašće gdje je trebalo formirati brigadu. Prvi bataljon je krenuo iz Vukove Gorice za Gornju Stranicu gdje je i zanoćio; 2. bataljon krenuo je iz Velikog Modruš Potoka prema Kolenovcu. Maršujući iz Vukove Gorice 3. bataljon je stigao u Hrašće dan ranije gdje je zatekao 4. bataljon koji se već nalazio na tamošnjim položajima. Prateća četa također je toga dana krenula iz Marindola za Hrašće.

No, ni neprijatelj nije tih dana mirovao. Najvjerovatnije da je pomoću svojih obavještajaca s terena doznao za pokrete jedinica Karlovačkog odreda pa je, 4. ožujka, s jednom satnijom ustaša i domobrana iz Ozlja izbio na kotu 538 na Vodenicu više samog Hrašća gdje je bio razmješten 3. i 4. bataljon. Čim su patrole otkrile pojavu neprijatelja, bataljoni su odmah izašli na položaje, prihvatili borbu, a potom prešli i u protivnapad. Jednovremenim jurišem odbacili su neprijatelja prema Ozlju, nanijevši mu gubitke od 4 mrtva i 2 ranjena vojnika.² Neprijatelj ipak nije omeo svečano formiranje brigade.³

Svečani stroj u Hrašću

Ujutro, 5. ožujka 1944. godine, po hladnom vremenu i dubokom snijegu u vojničkom redu postrojila se čitava brigada na malom platou usred sela Hrašće ispred kuće i trgovine mješovitom robom Josipa Latina. Tu je bila podignuta i improvizirana tribina koju su sa mnogo volje i ljubavi svečano dekorirale omladinke Hrašća i okolnih sela uz pripomoć boraca 3. i 4. bataljona. Na njoj su se okupili predstavnici kotarskih organizacija KPH, JNOF, Kotarskog narodnooslobodilačkog odbora Karlovac. Pred licem većeg broja građana iz Hrašća i okoline, boraca i partijsko-političkih radnika najprije je pročitana naredba Štaba 4. korpusa NOVJ o formiranju brigade, a zatim su borci, komandiri, komandanti i politički komesari brigade položili svečanu partizansku zakletvu. Kraćim govorima borcima brigade obratili su se komandant i politički komesar brigade. Govorili su još i predstavnici Kotarskog NOO-a i Kotarskog komiteta KPH za Karlovac, koji su naglasili političko i vojničko značenje formiranja brigade, što ujed-

² Zb. V-25, dok. 45.

³ Tom prilikom iz brigade je izdvojeno 90 boraca i rukovodilaca za jezgro novoformiranog Karlovačkog partizanskog odreda.

**Franjo Molek, komandant
Karlovačke brigade od 5. 3. do 30. 6.
1944. Umro 2. 7. 1944. od zadobivenih
rana.**

**Boris Balaš, komandant Karlovačke
udarne brigade od 8. 7. 1944. do
10. 4. 1945. i od 26. 4. 1945. do
oslobođenja.**

no predstavlja i veliku pobjedu naroda karlovačkog područja u borbi protiv fašističkog okupatora i njihovih ustaških slugu. Na kraju svečanog dijela izvršen je defile jedinica. Svečani čin formiranja brigade završen je narodnim veseljem uz puno učešće naroda i omladine Hrašća i novih brigadira.

Na dan formiranja Karlovačka brigada imala je 640 boraca svrstanih u četiri bataljona, od kojih je svaki imao po dvije čete i mitraljeski vod ukupne jačine 120 boraca. Brigada je imala još i četvu za vezu, prateću četvu, minerski vod, štapski vod, sanitetski vod i intendanturu — provijant komoru. Naoružana je bila s 24 puškomitraljeza, 8 mitraljeza, 1 protivtenkovskim topom, 1 minobacačem, s oko 365 pušaka, 8 automata i 30 pištolja.

Sastav štaba brigade, štabova bataljona i komandi samostalnih četa bio je sljedeći:

**Pero Erdeljac, komesar KUB od
5. 3. 1944. do 9. 11. 1944.**

**Rafko Tabor, komesar KUB od
9. 11. 1944. do oslobođenja.**

STAB BRIGADE: komandant Franjo Molek/¹ politički komesar Petar Erdeljac,⁵ pomoćnik političkog komesara Rafael Tabor,⁶ operativni oficir Nikola Oreščanin,⁷ obavještajni oficir Mato Polović, informativni oficir Slavko Latković,⁸ referent saniteta Gustav Steinfl, intendant Antun Ružić⁹ i rukovodilac SKOJ-a brigade Josip Gojak.

STAB 1. BATALJONA: komandant Josip Bestić,¹⁰ politički komesar Dane Gašparović, pomoćnik komesara Stevo Fudurić¹¹ i intendant Franjo Spehar.

4 Ranjen 30. 6. 1944. na Zumberku i umro 2. 7. 1944.

5 Umro 1. 9. 1976. u Zagrebu.

6 Umro u proljeće 1981. u Beogradu.

7 Poginuo 4. 4. 1944. u s. Lipici kod Ozlja.

8 Poginuo 7. 3. 1945. u D. Kupčini.

9 Umro poslije rata u Zagrebu.

10 Poginuo 29. 6. 1944. u Zumberku.

11 Poginuo 26. 9. 1944. u D. Kupčini nesretnim slučajem.

STAB 2. BATALJONA: komandant Bruno Belavić, politički komesar Joža Kasunić,¹² pomoćnik političkog komesara Jela Predović,¹²³ intendant Josip Kasun,¹³ referent saniteta Marica Salopek i rukovodilac SKOJ-a Rozina Govednik-Ljubičić.

STAB 3. BATALJONA: komandant Ivica Graho, politički komesar Stan-ko Rudman,¹⁴ pomoćnik političkog komesara Ivica Galović,¹⁵ intendant Gezo Jurinac i referent saniteta Marija Sneler-Lulik.

STAB 4. BATALJONA: komandant Sulejman Vascarac (Suljo),¹⁶ politički komesar Ivan Zunac,¹⁷ pomoćnik političkog komesara Mata Lukešić,¹⁸ intendant Franjo Pavlaković i referent saniteta Dušan Dejanović.

ČETA ZA VEZU: komandir Lazo Rausavljević, politički komesar Dragica Mikšić-Tabor i pomoćnik komesara Hugo Posinig.

PRATEĆA ČETA: komandir Josip Erdeljac, politički komesar Mata Jovanović i pomoćnik komesara Janko Trupac.¹⁹

Od ukupnog brojnog stanja (640 boraca i rukovodilaca) koliko je brigada imala na dan formiranja — 595 ili 93% bilo je s teritorije karlovačkog kotara. Po općinama borački sastav brigade bio je slijedeći: Netretić 132 ili 20,62%, Ribnik 127 ili 19,85%, Jaškovo 73 ili 11,41%, Ozalj 70 ili 10,93%, Karlovac 61 ili 9,53%, Duga Resa 54 ili 8,44%, Bosiljevo 32 ili 5%, Bari-lović 22 ili 3,44%, Gornje Dubrave 11 ili 1,72%, Severin na Kupi 9 ili 1,42% i Perjasica 4 ili 0,62%.

Četrdeset pet boraca i rukovodilaca (ili 7%) bilo je iz općina van terito-rija karlovačkog kotara.

Partijska organizacija brigade brojala je 117 članova, a organizacija SKOJ-a 125 članova.²⁰

Kod formiranja brigade i izdvajanja ljudstva za novi Karlovački odred, koji je i dalje djelovao na ovom terenu, vodilo se računa da svaka jedinica izdvoji približno jednak broj boraca, kako ne bi ni jedna jedinica borbeno osjetnije oslabila. Tako je sastav brigade organizaciono ostao uglavnom isti kao što je i ranije bio i odred, ali s nešto manje boraca, što nije bitno utjecalo na borbenu sposobnost brigade.

Brigada je sada postala glavni nosilac oružane borbe na karlovačkom teritoriju.

12 Poginuo 23. 10. 1944. u napadu na Mavračice.

12a Umrla 1983. u Karlovcu kao član Savjeta Republike.

13 Umro poslije rata u Karlovcu.

14 Umro u Karlovcu 1978.

15 Poginuo u saobraćajnoj nesreći poslije rata.

16 Izvršio samoubistvo poslije rata.

17 Poginuo 9. 6. 1944. u Zumberku.

18 Poginuo 9. 6. 1944. u Zumberku.

19 Umro poslije rata u Dugoj Resi.

20 AIHRPH, Zagreb, KP-20/3282.

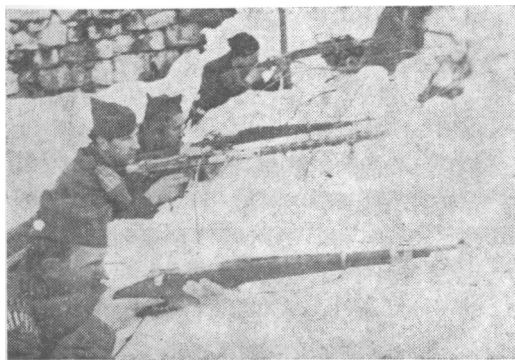
Odmah po formiranju Stab brigade pristupio je planiranju prve borbene akcije po neprijateljevim snagama na saobraćajnicama: Bosiljevo—Laslavići i Bosiljevo—Hrsina. U tom pogledu obavještajnom i informativnom oficiru dati su zadaci da prikupe što točnije podatke o jačini, vremenu i pravcima kretanja patrola neprijateljske posade iz Bosiljeva. Ubrzo je utvrđeno da neprijatelj gotovo svakodnevno s grupama od po 20—50 vojnika izlazi iz svog uporišta u Bosiljevu i upada u obližnja sela radi pljačke. Na osnovu toga komandant brigade donio je odluku da im 12. ožujka postavi zasjede.

Prva borba kod Bosiljeva

U skladu s ovom odlukom 3. i 4. bataljon su još tokom noći 11/12. ožujka izbili na ceste Bosiljevo—Laslavići i Bosiljevo—Hrsina dok je 2. bataljon postavio zasjedu na pravcu Bosanci—Bosiljevo.

Do okršaja s neprijateljem došlo je samo na položaju zasjede 2. bataljona. Ove akcije vrlo živo se sjeća drug Ivan Dragičević, tada borac 1. čete i nišandžija na puškomitraljezu »brno«.

»Moj 2. bataljon razmjestio se u selu Bosanci gdje smo stigli u noći 11/12. ožujka oko 2 sata poslije ponoći«, sjeća se puškomitraljezac Ivan Dragičević. »Prva i mitraljeska četa ostale su u selu na spavanju, dok je Druga četa, s jednim mitraljezom, nešto kasnije krenula, zajedno sa komandantom bataljona, u selo Stokani, gdje je postavila zasjedu očekujući Nijemce s pravca Bosiljeva, tada njemačkog uporišta. I, doista, grupa Nijemaca u jačini od oko 50 vojnika, izašla je prije podne iz Bosiljeva i zaputila se prema Bosancima. Ali ne preko sela Stokani, kako se predviđalo, već preko sela Dugače i to šumom. Nastupanje Nijemaca prva je primijetila patrola 1. čete kod Bosanaca i zapucala na njih. To je ujedno i bio znak za uzbunu čete, koja je odmah istrčala na položaje i, s komandir

Borci 2. bat. Karlovačke brigade na položaju 1944. godine.

čete Darkom Filipčićem na čelu, krenula u streljačkom stroju prema Švabama. Došlo je do oštred borbe. Već od prvih pucanja smrtno je pogođen moj desetar Franjo Vuković. Sjećam se dobro, oskudijevali smo u mauzer municiji, a ja kao nišandžija na 'brncu' imao sam svega 80 metaka. Na juriš i gonjenje neprijatelja pošao sam sa svega 15 metaka u šaržeru. Srećom, Nijemci su, kad smo ih digli s položaja, prilikom odstupanja i bježanja, izgubili jedan redenik sa oko 300 metaka. Moj pomoćnik Mato Segina napunio je sa ovom municijom sve okvire za 'brno', pa smo nastavili s gonjenjem neprijatelja prema Bosiljevu. Međutim, Nijemci su tokom povlačenja naletjeli na našu 2. četud s leđa pa je došlo do teškog obostranog okršaja. Nijemci su se ipak probili u Bosiljevo kroz položaje ove čete, ali sa priličnim gubicima. Kasnije smo saznali da su imali 8 mrtvih i 10 ranjenih od kojih smo jednog i zarobili. I naša 2. četa u ovom okršaju imala je dosta gubitaka.

Bila je to prva borba i prve žrtve brigade. Poginuo je komandir 2. čete Ivan Goršebaša i jedan borac iz Vivodine čijeg imena se više ne sjećam. Teže je ranjen i komandant bataljona Bruno Belavić, kao i pomoćnik komesara čete Josip Knapić, koji je istoga dana i podlegao ranama. Osim toga ranjeno je i oko 5 do 6 boraca od kojih su dva i zarobljena. No, bez obzira na žrtve, naš je bataljon ipak postigao uspjeh. Borci su vidjeli kako i Nijemci bježe kada se oštrod pripuca, a što im je ujedno ulilo i povjerenje u vlastito oružje. Borbeni moral boraca još više je porastao i mržnja prema neprijatelju i želja za osvetom za poginule drugove znatno su se povećali. Posebno su borci bili ponosni na zaplijenjeni puškomitraljez 'šarac' u toliko više što je to bio ujedno i prvi puškomitraljez ove vrste u brigadi.«

Prema službenim podacima 2. bataljon je u ovoj borbi imao 6 poginulih i 6 ranjenih boraca dok je neprijatelj imao 8 mrtvih, 10 ranjenih i jednog zarobljenog vojnika. Borci obiju četa pokazali su u ovoj borbi visoku borbenost i snalažljivost u sukobu s Nijemcima, U borbi se posebno istakao desetar Velja Pavlović.²¹ Uspjeh ovog bataljona podigao je moral boraca u cijeloj brigadi.

I narednog dana, 13. ožujka, jedna četa 3. bataljona napala je kod Bosiljeva jednu jaču njemačku patrolu. Tom prilikom zarobila je tri njemačka vojnika i jednog podoficira.

Obilazeći mnoga sela na karlovačkom području, brigada je i politički djelovala tumačeći ciljeve NOB-e. Održani su mnogi sastanci i zborovi s narodom po selima na kojima je politički komesar brigade govorio o potrebi što aktivnijeg učešća hrvatskog naroda u narodnooslobodilačkoj borbi, tako da se politička situacija na terenu vidno popravljala, a mobili-

zacija novih boraca dobijala veće razmjere. O tome svjedoči i jedan izvještaj Kotarskog komiteta Karlovac od 19. ožujka u kome se kaže: »Politička situacija od kada je naša brigada obišla sela oko Kupe, tj. selo Pravutinu, Zaluku i dr. poboljšalo se stanje u tim selima. U selima općine Ribnik, Netretić i Jaškovo, gdje je politički više rađeno, narod osuđuje izdajnički rad Mačeka. Mobilizirano je 50 ljudi iz općine Netretić, koji su po pozivu trebali, ići u neprijateljsku vojsku. Po 15-dnevnom kursu biće raspoređeni u jedinice.«²²

Borci 4. bataljona poslije formiranja brigade ožujka 1944. u Kolenovcu.

Pored političkog djelovanja Brigada je postavljala zasjede na saobraćajnicama, osiguravala komisije kotarskih i općinskih NOO-a koje su rekvirirale i konfiscirale hranu i stoku za potrebe 13. primorsko-goranske divizije; izvodila demonstrativne napade na neprijateljska uporišta, sprečavala mobilizaciju za neprijateljsku vojsku i mobilizirala nove borce u partizanske jedinice.

U fingiranim napadima na neprijateljske posade u Donjim Stativama i u uporištu u Ozlju, cilj je, uglavnom, ostvaren. Međutim, to nije u cijelosti postignuto i prilikom postavljanja zasjeda na saobraćajnicama koje vode u neprijateljsko uporište u Bosiljevu. Iako je više puta došlo do sukoba s neprijateljskim patrolama, oni su obično završavali s neznatnim

22 AIHRPH, Zagreb, KP-208/3282.

gubicima po neprijatelja i njegovim bijegom u uporište. U posljednjoj zasjedi, krajem ožujka, na željezničkoj pruzi između Ozlja i Zorkovca, neprijatelj je imao dva poginula, a 1. bataljon koji je izvodio zasjedu, jednog lakše ranjenog borca.

Borci 2. čete 2. bat. s prelaznom zastavicom na smotri brigade 1944. godine.

U tom vremenu izvršeno je i manje pomjeranje vojno-političkog kadra. Na mjesto komandanta 2. bataljona Brune Belavića koji je u posljednjoj borbi teže ranjen, postavljen je drug Stjepan Simunović, poručnik, do tada oficir pri štabu 3. bataljona. Pored toga, 17. ožujka, u 2. bataljonu održana je svečanost povodom preuzimanja prelazne zastavice koju je do sada nosio 3. bataljon. Bataljon je u brigadnom mjesečnom takmičenju postigao najbolje rezultate po programu takmičenja i sa šest bodova više zauzeo

prvo mjesto. Zastavica je na svečan način predana borcima i data na čuvanje najboljem borcu bataljona Velji Pavloviću. To je bio veliki podstrek svim borcima i starješinama 2. bataljona da se i u nastavku borbi nastavi s još većom aktivnošću i tako zastavica zadrži i u narednom periodu takmičenja.

S obzirom na veći priliv novomobiliziranog ljudstva u brigadi je pojačan politički rad s borcima i nižim vojnim i političkim kadrom radi vojnog i političkog uzdizanja i upoznavanja s najnovijom vojno-političkom situacijom u nas i u svijetu. Proučavane su odluke Drugog zasjedanja AVNOJ-a. U svim bataljonima održani su sastanci s čitavim komandnim kadrom brigade. Štab brigade je 27. ožujka dostavio svoj prvi izvještaj Stabu 8. divizije o borbama i o moralno-političkom stanju u brigadi. U njemu se naglašava da je brigada još uvijek slabog brojnog stanja, da je niži vojni i politički kadar dosta mlad i bez većeg iskustva, da brigada, uglavnom, izvodi zasjede i da i dalje po selima politički djeluje radi mobilizacije novih boraca.²³

Krajem ožujka i prvih dana travnja 1944. godine razmještaj brigade bio je slijedeći: Štab brigade s pratećom i četom za vezu, 2. i 3. bataljonom nalazili su se na sektoru: Kamanje, Bubnjarci, Zaluka, Velika Paka i Pravutina, dok su se 1. i 4. bataljon nalazili na širem rajonu sela Hrašća.

Teški okršaji u neprijateljskoj travanjskoj ofanzivi

U takvom borbenom rasporedu brigada je početkom travnja 1944. godine dočekala neprijateljsku ofanzivu na karlovačko područje kojom je lično rukovodio domobranski general Tomašević. Ofanziva je pripremljena u najvećoj tajnosti, a cilj joj je bio uništenje Karlovačke brigade.

Štab brigade primio je vijest o predstojećoj ofanzivi, ali joj nije poklonio potrebnu pažnju s obzirom da neprijatelj nije u to vrijeme raspolagao jakim snagama niti u Karlovcu niti u Ozlju. Štab je, očigledno, potcijenio neprijatelja tako da, i pored upozorenja, nije ništa ozbiljnije poduzeo i pripremio jedinice za svaku eventualnost. Stoga su bataljoni i dalje ostali razmješteni na istim položajima i u istim selima kao što su bili i nekoliko dana ranije. Nesreća je bila u tome što je neprijatelj, pripremajući se za ofanzivu, znao i točan raspored brigade.

Ovoj ofanzivi neprijatelj je pridavao veoma veliki značaj, što se vidi iz solidne i osmišljene pripreme i sprovedene organizacije napada kao i po angažiranim neprijateljskim snagama. Očigledno, neprijatelj je riješio da

23 AIHRPH Zagreb, KP-208/3366.

brigadi i odredu zada uništavajući udarac. Noću, 3. i 4. travnja neprijatelj je iz Zagreba vlakom prebacio dvije ustaške i jednu domobransku bojnu (bataljon) u unaprijed određene rajone u kojima su već bile koncentrirane četiri ustaške bojne (5, 10, 30. i Slunjska bojna). S ovim snagama, on je u 6,30 sati ujutro, 4. travnja, uz podršku tenkova napao na brigadu iz sedam pravaca: s dvije bojne od Karlovca i Netretića u pravcu Hrašća i Ribnika, s tim što je 5. ustaška bojna krenula od Stativa prema sjeveru, šireći se od r. Dobre do ceste Netretić—Ribnik. Istovremeno s jednom bojnom krenuo je iz Gornjeg Pokuplja preko Velikog Erjavca prema Hrašću, a s tri bojne iz Ozlja na tri pravca: prema Vodenici, Jugovcu i Zakanju. Pored ovih snaga, upotrijebljeni su i dijelovi posade iz Ozlja s kontrolom pravca Ozalj—D. i G. Bukovac—Zakanje, zatim jedna četa Nijemaca iz Bosiljeva sa zadatkom »pročešljavanja« terena između Dobre i Kupe, kao i dijelovi posade iz Duge Rese s kontrolom terena Duga Resa—Novigrad—Kučevice.

Neprijatelj je naročito ubrzavao nastupanje u zahvatu saobraćajnica: Netretić—Ribnik—Jugovac i Ozalj—Oštri Vrh—Vodenica. Kolone su bile ojačane s dva tenka i oklopnim automobilom. Po svemu sudeći, te kolone su imale zadatak da zatvore obruč, a potom uz sadejstvo ostalih snaga, da pristupe uništenju naših snaga na cijelom tom području.

Prvi i 4. bataljon i dijelovi Karlovačkog odreda, koji su se nalazili u širem rajonu Hrašća, dozvolili su svojom nebudnošću da budu potpuno iznenađeni i opkoljeni. Neprijatelj je uspio neopaženo da zaposjedne sve dominirajuće topografske objekte i da prekine svaku fizičku vezu, kako između bataljona, tako i sa štabom brigade. A onda se zametnula teška i ogorčena borba na sektoru Jugovca, Vodenice, Martinskog Vrh i Gornje Stranice koja je trajala puna četiri sata. Samo uz veliko požrtvovanje boraca i rukovodilaca bataljoni su se uspjeli probiti kroz neprijateljski obruč i izbjeći uništenje. Glavni i najveći teret u ovom neprijateljskom napadu podnijeli su baš 1. i 4. bataljon i četa Karlovačkog odreda, Drugi i 3. bataljon koji su, prema naređenju Štaba brigade, krenuli da im pomognu, bili su u tome spriječeni od jačih neprijateljskih snaga. Treći bataljon, uslijed nepropisnog kretanja i bez isturenih prethodnica, iznenadno je napadnut u šumi kod Okrugljaka (k. 317). U oštroj borbi u susretu raspršen je i razdvojen u više grupa. Za to vrijeme 2. bataljon zaposjeo je položaje u rajonu sela Rosopajnik i k. 330. Unatoč krajnje teškim uvjetima cijela brigada uspjela se u popodnevnim satima prebaciti preko Kupe. Samo je 2. bataljon ostao i dalje na posjednutom položaju. Predvečer se neprijatelj povukao u svoje polazne baze, ne ostvarivši svoj operativni cilj. Naprotiv, pretrpio je teške gubitke. Imao je 43 poginula i 78 ranjenih vojnika, dok je brigada imala 7 poginulih i 5 ranjenih boraca, kao i 27 nestalih

ili zarobljenih. Među poginulima bio je i operativni oficir brigade kapetan Nikola Oreščanin koji se istakao jurišajući na ustaše na čelu jedne čete i borac Mijo Polović, nišandžija na mitraljezu, koji se, kada mu je nestalo municije za mitraljez, tukao dijelovima mitraljeza s ustašama i tako poginuo. Osim gubitaka u ljudstvu brigada je izgubila i jedan mitraljez »šarac«, pet puškomitraljeza, dva postolja za mitraljez »bredu«, 37 pušaka i 9 tovarnih grla — konja.²⁴

U razbijanju ove neprijateljske ofanzive bilo je vrlo teških situacija. O jednoj od njih govori i komesar mitraljeske čete 4. bataljona Josip Novosel:

»Moja četa nalazila se toga jutra u školi u Hrašću. Napad neprijatelja nismo očekivali. Zatečeni smo nespremni, a neprijatelj je već zauzeo važnije kote na ovom prostoru. Naređeno je povlačenje da bi se izbjeglo opkoljavanje. Ali, za organizaciju izvlačenja više nije bilo vremena. Nijemci i ustaše već su se približili na oko 50 do 60 metara. U tako kritičnoj situaciji najbrže se snašao nišandžija na 'bredi' Janko Jarnjević. Da bi zaustavio nastupanje neprijatelja, on je tukao iz 'brede' po prvim Nijemcima i ustašama tako da je prvi nalet neprijatelja zaustavio izbacivši iz stroja najmanje oko 20 do 30 neprijateljskih vojnika. Taj uspjeh je omogućio da se izvučemo i zauzmemo položaje za obranu. Na pravcu povlačenja između Golog Vrha i Gorice ponovno nas je dočekala jedna grupa ustaša i Nijemaca. Sudar je bio oštar. U borbi se naročito istakao borac — nišandžija na puškomitraljezu Mato Halovanić. On je jurišajući otvarao vatru, pobivši oko 10 ustaša. Pri tom probou oteo im je puškomitraljez 'brno'. Razbivši ovu grupu produžili smo povlačenje prema rijeci Kupi i dalje za Sloveniju.«

Junačka pogibija Nikole Oreščanina, operativnog oficira i njegovih drugova

O pogibiji druga Nikole Oreščanina, operativnog oficira brigade, a ranije komandanta 1. bataljona, drug Mile Martinović navodi u svom zapisu:

»Naš 1. bataljon nalazio se razmješten u rejonu s. Zakanja, lijevo od 4. bataljona koji je bio u Hrašću. Operativni oficir Nikola Oreščanin krenuo je tog jutra iz Ribnika na položaje 1. i 4. bataljona. Tokom obilaska 1. bataljona dao je podatke Stabu bataljona za slučaj da neprijatelj iznenadno udari na njihove položaje. Kao da je naslutio da već počinje vrlo dobro pripremljena ofanziva. Iz 1. bataljona krenuo je u pratnji nekoliko

boraca u Hrašće gdje je bio štab 4. bataljona. Međutim, put za Hrašće bio je već presječen i zaposjednut od neprijateljskih snaga koje su nastupale od Vodenice i Cerja prema Martinskom Vrh. Prvi bataljon otpočeo je žestoku borbu. Položaji bataljona tučeni su jakom minobacačkom vatrom, a pozadi, od pravca Netretića ka Ribniku, nadirali su tenkovi praćeni pješadijom. Namjera neprijatelja bila je da nam presiječe odstupnicu i opkoli bataljon. Borba je trajala oko pet časova. Uz velike napore i požrtvovanje boraca i rukovodilaca, bataljon se oko 11 sati uspio probiti u pravcu šume Lipnik i izbjeći uništenje. Operativni oficir Oreščanin, vraćajući se sa grupom boraca od Hrašća, kretao se na desnom krilu 1. bataljona između sela Lipnika i Ribnika. Na prostoru zvanom Brezik naišao je na ustašku zasedu. Došlo je do vrlo teškog okršaja prsa u prsa. Okršaj je trajao do posljednjeg metka. U toj borbi junački je poginuo drug Oreščanin. S njim zajedno poginula su i četvorica boraca. I neprijatelj je pretrpio teške gubitke. U svojoj svirepoj odmazdi ustaše su mrtva tijela boraca objesili o drveće, a poginulog Nikolu Oreščanina polili benzinom i zapalili. Tako se, eto, završio borbeni i životni put prvoborca i predanog komunista Nikole Oreščanina koji je prošao mnoge borbe od početka ustanka na Kordunu 1941. godine i dalje ratujući u Gorskom kotaru, Beloj krajini i ovom dijelu karlovačkog područja. Nikola Oreščanin još kao komandant bataljona u Karlovačkom odredu učestvovao je u svim borbama koje je njegov bataljon vodio od Severina na Kupi do Ozlja i od Bele krajine do Korduna i uvijek se pokazao kao hrabar borac i dobar rukovodilac, služeći za primjer mlađim starješinama i borcima. Bio je omiljen u svome 1. bataljonu. Kao strastan borac za bratstvo i jedinstvo, često je znao govoriti drugovima: 'Mi se moramo boriti protiv našeg zajedničkog neprijatelja rame uz rame, i Srbi, i Hrvati, i Slovenci, i Muslimani. Moramo uvijek znati razlikovati izdajnike od poštenih ljudi.' Često je objašnjavao liniju naše borbe i zarobljenim domobranima koji su potom dobrovoljno ostajali u našim redovima.«

Poslije ofanzive ovih petoro hrabrih boraca sahranjeno je u zajedničku grobnicu na groblju u Lipniku.

Da li se ova iznenadna i dobro pripremljena neprijateljska ofanziva mogla povoljnije završiti za nas?

To je bilo glavno pitanje o kome se raspravljalo na narednim sastancima komunista u brigadi na kojima je izvršena kritička analiza ove borbe. Osnovni propust pojedinih štabova bataljona, a posebno Štaba brigade bio je u tome što nisu na vrijeme poduzete odgovarajuće mjere za borbeno obezbjeđenje. To se moglo jer su vijesti o namjerama neprijatelja pristizale na vrijeme. Data je zamjerka i prvobitnom borbenom rasporedu jedinica brigade koje nisu bile u međusobnoj operativno-taktičkoj vezi, što je

omogućilo neprijatelju da još više razdvoji naše snage i onemogući njihovo međusobno sadejstvo. Stab brigade nije bio u mogućnosti da upravlja i rukovodi jedinicama u borbi pa je sve ostalo na snalažljivosti pojedinih štabova bataljona i komandi četa. To je imalo za posljedicu da neki borbeni postupci i nisu bili u skladu s razvojem situacije na terenu. Isto tako, naglašeno je, da se informativnim podacima što stižu u Stab brigade i njihovom provjeravanju ne poklanja dovoljna pažnja. Zaključeno je da iskustva stečena u ofanzivi budu najozbiljnija opomena i štabovima i brigadi u cjelini.

Tokom noći, 4/5. travnja, brigada se vratila na netretički i ribnički sektor. Još istoga dana protjerane su ustaše iz sela Pake, Pravutine i Rosopajnika gdje su došli u pljačku hrane.

Politička situacija kod naroda na području kuda je u ovoj ofanzivi prošao neprijatelj nije se izmijenila. Evo, što je o tome 10. travnja Kotarski komitet KPH Karlovac izvijestio Okružni komitet: »Političko stanje nakon ofanzive nije se ništa pogoršalo. Neprijatelj je vršio pljačku po selima, oduzimao stoku, mast i dr. Narod je ogorčen prema neprijatelju radi pljačke.. .«²⁵

Delegat brigade na II kongresu USAOJ-a u Drvaru

Nekako sredinom travnja održana je i partijska konferencija brigade na kojoj je, pored ostalog, izvršen i izbor delegata za II kongres Ujedinjenog Saveza antifašističke omladine Jugoslavije. Za delegata je izabran **Mato Vrbećić**, tada osamnaestogodišnji omladinac i član Partije, koji je **za** sobom imao već jednogodišnje ratno iskustvo kao borac Karlovačkog partizanskog odreda gdje je postao i politički rukovodilac. Drug **Mato Vrbećić** nosi zanimljive uspomene na te dane.

»U proljeće 1944. godine učestvovao sam na partijskoj konferenciji Karlovačke brigade. Tom prilikom biran sam za delegata za II kongres Ujedinjenog Saveza antifašističke omladine Jugoslavije. Kongres je održan u Drvaru od 2. do 4. svibnja 1944. Za mene mladog po godinama, borca i člana KPJ, bila je to velika čast i priznanje. Bio sam ponosan i pomalo uplašen. Znao sam da ću tamo vidjeti i druga Tita. To je u meni još više pojačalo osjećaj odgovornosti kao delegata. Prvi put uz Tita, idola mladih i onih po godinama tada starijih boraca. Sve je to potisnulo u drugi plan moj put do Drvara za koji sam znao da neće biti ni jednostavan, ni lak. No, sve me to tada nije plašilo niti posebno zaokupljalo jer sam znao i

osjećao da me na tom putu ne može i ne smije ništa zadržati. Jer u Drvar moram na vrijeme stići. To se tada zasjeklo u moju svijest tako snažno kao najsvečanije preuzeta obaveza.

Nekoliko dana nakon izbora, ispraćen od suboraca Karlovačke brigade, krenuo sam sa kuririma iz Ladešić Drage put Drvara. Prva stanica na putu bilo je Bosiljevo. Tu sam se pridružio još nekolicini delegata od kojih je većina bila iz Slovenije. Preko Otoka na rijeci Dobri, pa Gornjih Dubrava zajedno smo došli u Perjasicu. Kratko smo se zadržali i krenuli dalje preko Veljuna za Slunj koji je određen za prikupljanje 25 delegata za Kongres iz Hrvatske i Slovenije. Jednodnevno zadržavanje bila je prilika za upoznavanje, razmjenu iskustava i mali odmor pred naporan put koji nas je čekao. Dobro naoružani automatima, ponosni i pripasanih odijela, čekali smo pokret. Mladost i proljeće u Slunju. Ozelenile slunjske šume. Proljeće i mladost! Dolje uz Koranu proljeće je bilo još ljepše, rastoke je obasjalo proljetno sunce.

U formaciji jedne čete krenuli smo preko Rakovice prema Korenici (sada Titova Korenica), a odavde kamionom duž šumovite i kršne Like do Donjeg Lapca. Na putu su prijetile neprijateljske jedinice. Kod sela Mazina iznenada smo se sukobili s jednom četničkom grupom. Automati delegata začas su progovorili svojim jezikom udarivši složno i odlučno po neprijatelju. Nošeni žarkom željom da što prije stignemo na Kongres prisilili smo četnike na povlačenje. Međutim, teška bol pritisla je naše redove. Dva druga su poginula u toj borbi. Pretežak udarac za sve nas. Ali, takav je rat. Uspjeha u revoluciji nema bez žrtava. Stoga, krenuli smo dalje pješice, preko Martin-Broda prema rijeci Unac i dalje ka Drvaru. Put je trajao oko dvadesetak dana. Najzad, stigli smo u Drvar.

Kongres je započeo radom 2. svibnja 1944. Improvizirana dvorana posebno ukrašena za održavanje Kongresa i prepuna mladih željno je očekivala kad će se pojaviti drug Tito. I on je, najzad, bio tu, pred nama. Svečana dvorana prosto je proključala od veselja i oduševljenja omladinaca koji su skandirali — Tito, Tito! Tek nakon intervencije druga Tita i njegovog pozdravnog govora nekako smo se stišali i uspjeli obuzdati svoje oduševljenje. Ja sam tada prvi puta vidio druga Tita. Bio je to za mene velik i drag doživljaj. Drug je Tito bio ozbiljan, ali razgovorljiv. A vidjelo se na njegovom licu da je sretan što vidi toliko mladih na Kongresu, pogotovu kada je saslušao naša zrela razmišljanja o borbi i revoluciji i naše prijedloge za dalji doprinos omladine razmahu narodnooslobodilačke borbe.

Kongres je završio radom. Pamtili smo dobro svaku Titovu riječ, svaki zaključak i odluku Kongresa. Nakon Kongresa naša grupa delegata vraćala se istim putem natrag u svoje jedinice. Ali, i u povratku morali smo

položiti još jedan ispit u borbi sa neprijateljem. I to za sve nas i najteži i pun simbolike. Već od Donjeg Lapca njemačke jedinice koje su se kretale u pravcu Drvara, pripremajući se za napad na Vrhovni štab, presjekle su nam put. Vratili smo se u Drvar. Tu nas je zatekao i opći napad, odnosno desant na Drvar. Odmah smo se uključili u borbu za obranu Vrhovnog štaba i druga Tita. U neravnopravnoj bici još jednom je pobijedilo srce boraca koji su nosili petokraku zvijezdu. Dolaskom 6. ličke divizije i njenim uključivanjem u borbu jedna grupa preživjelih delegata istog dana poslije podne (točno nas 16 delegata), krenula je u pravcu Bosanskog Petrovca preko Grmeča, Rujiške, Palanke i Dubovika do rijeke Une, između Bosanskog Novog i Bosanske Krupe. Ali, sreća kao da nas nije htjela. Pri prijelazu rijeke čamcem u kojem nas je bilo više nego što je u njega moglo stati, čamac je na sredini rijeke potonuo. Nekoliko delegata se pri tom utopilo. Iako nisam ni ja znao plivati, nekim pukim slučajem uspio sam se spasiti. Ali kako? Jednog delegata koji je na svu sreću znao plivati, uhvatio sam za nogu i tako se uz njegovu pomoć uspio dohvatiti druge obale Une. Nije bilo lako ni plivačima savladati brzu Unu opterećeni oružjem i ostalom opremom. Vremena za sušenje nije bilo. Dvodnevni odmor čekao nas je tek u selu Zirovcu na Baniji. Odatle smo preko Gline krenuli za Pokupsko i dalje na Zumberak, prešavši prugu i cestu između Zdenčine i Horvata gdje sam potkraj lipnja došao u sastav svoje jedinice.

Dolaskom u Brigadu opširno sam iznosio svoja sjećanja na rad Kongresa, govor druga Tita i donijete odluke. Ostala su i tužna sjećanja na drugove koji su izgubili život u borbi sa četnicima pri odlasku u Drvar, zatim na borbu u Drvaru i na tragičan završetak nekoliko drugova u rijeci Uni.«

Do 25. travnja brigada se i dalje nalazila u međuriječju Kupe i Dobre, mijenjajući položaje na pojedinim sektorima zavisno od date situacije. Za to vrijeme neprijatelj nije vršio ozbiljnije ispade na ovo područje. Poučena posljednjom ofanzivom brigada je u narednim borbenim akcijama poklanjala daleko veću pažnju obavještajnoj i informativnoj službi, prikupljanju i proučavanju podataka o neprijatelju i njegovim namjerama. Skoro svakodnevno postavljane su zasjede na glavnim pravcima mogućih neprijateljskih ispada posade u Stativama, Ozlju i Bosiljevu. U sklopu tih i takvih aktivnosti došlo je i do nekoliko borbi s ustaškim patrolama, a jednom i s jačom kolonom u rajonu Stativa kojom prilikom je nekoliko ustaša ranjeno i jedan ubijen. U noći 8/9. travnja brigada je s jednim bataljonom i odjeljenjem prateće čete izvršila demonstrativan napad na Karlovac ispalivši 5 granata. Cilj je postignut jer neprijatelj je bio ozbiljno uznemiren pa je proveo veći dio noći na položajima, očekujući nov napad.

Ranije najavljen dolazak boraca s teritorije Istre, posebno s područja općina Pula, Pazin i Buzet, ostvario se 9. travnja. Tog dana brigada je popunjena s 280 novih boraca, što je, uzimajući u obzir dosadašnji rashod, brojno stanje brigade podiglo na oko 850 boraca. U toku narednih dana u brigadi su izvršene izvjesne formacijske i kadrovske promjene. U bataljonima su formirane treće čete, tako da su sada bataljoni imali po tri pješadijske i jednu mitraljesku četvu koje su formirane nešto ranije. Jedan dio oružja za naoružanje novih boraca dobijeno je iz rezervi pri Komandi Karlovačkog područja (uglavnom puške i municija), a nešto je dopremljeno i s Korduna iz rezervi 4. korpusa (puškomitraljezi i automati).

Izvršene su i slijedeće kadrovske izmjene: za operativnog oficira u Štabu brigade postavljen je dosadašnji komandant 3. bataljona Ivica Graho, a za komandanta 3. bataljona došao je Josip Bestić, do tada komandant 1. bataljona; za komandanta 1. bataljona postavljen je zastavnik Vjekoslav Latković, do tada informativni oficir brigade. Njegovu dužnost kasnije je primio drug Stevo Ilijanić.

Pod kraj travnja komesar 3. bataljona Stanko Rudman preuzeo je dužnost političkog komesara prateće čete brigade na mjesto Mate Jovanovića, koji je prekomandovan u Komandu Karlovačkog područja. Dužnost političkog komesara 3. bataljona tada je preuzeo drug Marko Belavić.

S obzirom na velik priliv novih boraca, u svim jedinicama se intenzivno provodio plan vojne i političke nastave. Borci su se obučavali u rukovanju oružjem, pravilnom gađanju, kretanju noću i ponašanju u borbi, a proučavane su i najaktualnije političke teme na političkim časovima i čitalačkim grupama. Održavane su i konferencije komandnog kadra po bataljonima i samostalnim četama kojima su prisustvovali i članovi Štaba brigade gdje se raspravljalo, pored ostaloga, i o internim poteškoćama jedinica, kao i o zadacima koji predstoje.

Prema prikupljenim i provjerenim podacima informativnih i obavještajnih organa brigade jače neprijateljske snage iz Karlovca izvršile su 15. travnja ujutro ispad na oslobođeni teritorij Korduna i tu zametnule borbu s jedinicama 8. divizije. U međuvremenu, dva dana kasnije u Karlovac je došlo i oko 1500 Nijemaca. Saznanja o koncentraciji ovako jakih snaga na tom prostoru logično su vodila na zaključak da neprijatelj vjerovatno namjerava, paralelno s napadom na Kordun, da dio snaga usmjeri i za ispađe na karlovačko područje.

S tim u vezi, Štab brigade preduzeo je efikasne obrambene mjere da bi se zaštitio od iznenađenja i mogao da uspješno parira svim pokušajima neprijatelja. Suština mjera koje su preduzete na osnovu borbene zapovijesti Štaba brigade sastojale su se u tome, da se osloncem na najjače topografske objekte u rajonima Veliki Modruš Potok, Vinski Vrh, Netre-

tić, Vukova Gorica, Hrašće s Vodenicom i Lipnik zaštititi operativno područje u velikoj okuci rijeke Kupe i međuriječju Kupe i Dobre, ostvari kontrola svih saobraćajnica što izvode na to područje i spriječe eventualni ispadi ili prodori neprijateljskih snaga, naročito s pravca: Stativa, Bosiljeva i Ozija. U skladu s takvom zamisli Stab brigade je odredio i odgovarajući borbeni raspored bataljona i drugih jedinica na karlovačkom području.

1. bataljon dobio je zadatak da osloncem na objekte na liniji: V. Modruš Potok—Vinski Vrh, pojača kontrolu terena u pravcu Novigrada, a u slučaju pojave neprijatelja da zaposjedne položaje na brdu Orešnjak k. 355 i tu prihvati borbu;

2. bataljon, s odjeljenjem prateće čete, da iz rajona Netretić, pojačanim izviđačkim patrolama budno kontrolira teren u pravcu neprijateljskog uporišta Stativa, a u slučaju neprijateljskog nastupanja da zauzme položaje sjeverno od Orešnjaka (lijevo od 1. bataljona) i odatle prihvati borbu s neprijateljem;

3. bataljon da osloncem na sektoru Hrašće, izviđačkim patrolama, kontrolira teren na pravcima Lipička Gorica—V. Erjavec, a u slučaju neprijateljskog nailaska da prihvati borbu na liniji Gorica—G. Stranica;

4. bataljon da sa sektora Vukova Gorica kontrolira pravac prema Bosiljevu, a u slučaju neprijateljskog prodora iz tog uporišta da zaposjedne dominirajuće visove i spriječi neprijatelja u daljnjem nastupanju;

Karlovačkom odredu je naređeno da sa sektora Ribnik ostvaruje kontrolu u zoni Jasenovica—Jurovski Brod, a u slučaju pojave neprijatelja da zaposjedne položaje na sjevernoj ivici Lipničke šume i prihvati borbu;

Dva bataljona 1. brigade 13. divizije, koji su se nalazili razmješteni na širem sektoru Ribnika u okuci Kupe, dobili su zadatak da u slučaju nailaska neprijatelja djeluju po svom nahođenju i u suglasnosti s Karlovačkim odredom;

Pratećoj četi brigade naređeno je da s položaja u s. Milići stupi u borbu u slučaju neprijateljskog prodora, tuče ga tokom nastupanja i postupa prema zahtjevima štabova bataljona.

Za odbranu od tenkova prekopane su ceste na svim mogućim pravcima njihove upotrebe. U tome je pomagalo i civilno stanovništvo.

Sadejstvo 13. divizije prilikom napada na neprijatelja u Bosiljevu

Brigada je ostala na posjednutim položajima u strogoj pripravnosti sve do 25. travnja poslije podne kada je izvršila pokret sa sektora Hrašća, Netrećića i Velikog Modruš Potoka u širi rajon Ladešić Drage gdje je izvršena smotra jedinica. Tu je sa štabovima bataljona i komandama specijalnih četa proučena zapovijest Štaba 8. divizije u vezi s napadom 13. divizije na Bosiljevo. Tokom ostvarivanja te akcije, brigada je bila privremeno pretpotčinjena Štabu 13. primorsko-goranske divizije pa je od njega i dobila zadatak da zajedno s Karlovačkim odredom osigura napad 13. divizije na Bosiljevo od eventualnih neprijateljskih intervencija iz njegovih uporišta u Generalskom Stolu, Lešću, Karlovcu i Stativama, kao i da zatvori prelaz preko mosta na Dobri kod sela Lipe.

Neprijateljska posada u Bosiljevu brojala je oko 250 legionara pod komandom njemačkih oficira i podoficira. U Lešću se nalazilo 60 legionara, Generalskom Stolu oko 200, Lipi oko 100 i u Ogulinu oko 1500 neprijateljskih vojnika. Napad je trebalo početi 25. travnja u 22,30 sati, ali je zbog zakašnjenja odgođen za slijedeći dan u 5,45 sati. Prema zapovijesti Štaba 13. divizije,²⁶ za izvršenje napada određena je 1. brigada te divizije dok su dva bataljona 2. brigade imala zadatak da osiguraju napad s pravca Ogulina.

Nakon proučavanja naređenja Štaba 13. divizije, Štab brigade je pristupio izvršenju postavljenih zadataka. Izdao je zapovijest jedinicama. Druhom i 4. bataljonu naređeno je da postave osiguranje prema Lešću i Generalskom Stolu, a 1. i 3. bataljon prema Novigradu i Stativama sa zadatkom da spriječe eventualni prodor neprijatelja iz Karlovca prema Bosiljevu. Karlovački odred razmjestio se u Protulipi na pravcu Zvečaj—Lipa da bi spriječio neprijatelju prelaz preko mosta na Dobri.

Neprijatelj je osjetio prisustvo naših jedinica i u svanuće 26. travnja otvorio jaku mitraljesku i minobacačku vatru po položajima 2. i 4. bataljona. U isto vrijeme krenuo je i iz Lešća tenkovima praćenim pješadijom u pravcu Bosiljeva, tako da je došlo do obostrane jake mitraljeske i minobacačke vatre. Bataljoni su uporno držali svoje položaje. Nakon jednosatne oštre borbe neprijatelj je zaustavljen uz znatne gubitke u ljudstvu. Jedan tenk mu je oštećen našom minom. U svanuće, jače neprijateljske snage, koje su stigle iz Generalskog Stola, pokušale su se probiti preko mosta na Dobri kod Lešća s namjerom da priteknu u pomoć napadnutoj posadi a Bosiljevu. Međutim, bataljoni su držali most pod jakom mitraljeskom i minobacačkom vatrom, tako da neprijatelj uza sve napore i žrtve nije uspio u namjeri. Nakon toga, uslijedio je nov pokušaj neprijatelja da se probije na drugom pravcu, od Lipe preko Protulipe, koji su zatvarale jedinice Karlovačkog partizanskog odreda. Stab brigade je na vrijeme otkrio ovaj manevar neprijatelja i angažiranjem rezerve, s pravca Crno Kamanje i njenim udarom u bok, spriječio daljnje nastupanje neprijatelja. Ni treći poslijepodnevni pokušaj neprijatelja da se probije preko Lešća prema Bosiljevu nije uspio. Neprijatelj je tako bio primoran da se predvečer povuče u Generalski Stol. Na pravcu osiguranja 1. i 3. bataljona za čitavo ovo vrijeme nije došlo do borbe, niti je neprijatelj pokušao da intervenira.

U ovim borbama oštećen je jedan neprijateljski tenk, dva kamiona i jedan terenski automobil: ubijeno je 26 i ranjen veći broj vojnika. Brigada je imala 1 poginulog i 6 lakše ranjenih boraca. Iako je Karlovačka brigada u potpunosti izvršila svoj zadatak, napad 1. brigade 13. divizije na Bosiljevo nije uspio. Brigada je izvršila nekoliko juriša, uspjela je zauzeti neke važnije tačke neprijateljske obrane, ali sve to nije bilo dovoljno da se slomi veoma jak neprijateljev otpor.

Tokom noći 26/27. travnja brigada se povukla sa svojih borbenih položaja i razmjestila u širem rajonu Prilišća, Netretića i Hrašća gdje je ostala sve do kraja mjeseca na odmoru i sređivanju jedinica. Uz davanje borbenog osiguranja, sve raspoloživo vrijeme iskorišćeno je na vojnoj i političkoj nastavi i u kulturno-prosvjetnom radu. I neprijatelj se nekako primirio tih dana, izuzev 28. travnja kada je jedan neprijateljski avion nadlijetao našu teritoriju i mitraljirao Prilišće, a tri bombe bacio je na Vukovu Goricu. Žrtava nije bilo. Na avion je otvorena vatra iz dva puškomitraljeza, poslije čega se avion udaljio i više se nije vraćao.

Drugi dan, 29. aprila, 2. bataljon je po naređenju Štaba brigade preuzeo zadatak da osigura grupu članova ZAVNOH-a na putu za Kordun. Krenuo je u 17,00 sati iz Prilišća u Ladešić Dragu, preuzeo dužnost i sproveo vijećnike do prelaza na Mrežnici odakle su osiguranje preuzele jedinice Kordunaškog odreda.

ODLAZAK BRIGADE NA ŽUMBERAK

Koncem travnja 1944. godine brigada je primila naređenje od Štaba 4. korpusa kojim se ona izuzima iz sastava 8. divizije i stavlja pod komandu Štaba 34. divizije.

Ovim danom završena su borbena dejstva Karlovačke bigade u sastavu 8. divizije. Za kratko vrijeme koliko se borila u njenom sastavu, brigada je izvršila 26 borbenih akcija: 4 napada (od kojih tri fingirana), 2 borbena osiguranja, 3 obrambene borbe i 17 zasjeda. U izvedenim akcijama ubijeno je 85, ranjeno 91 i zarobljeno 9 neprijateljskih vojnika. Brigada je u tim borbama imala 14 poginulih, 19 ranjenih, 5 zarobljenih i 27 nestalih boraca.

U skladu sa tim naređenjem, brigada je, 1. svibnja 1944, u popodnevnim satima prešla Kupu na sektoru sela Griblje i Adlešići na putu za Zumberak. Drugog svibnja prije podne zadržala se na kratko u vrlo lijepom slovenačkom selu Griblju nedaleko Kupe. Brigada se postrojila za svečanu smotru. Po primljenom raportu, pred postrojene brigadire izašao je komandant brigade, pozdravio je snažno: »-Drugovi — smrt fašizmu!« A onda se prolomio gromki otpozdrav brigade: »Sloboda narodu!« Tada je pred sve-

Na Zumberku 1944. — brigada u pokretu.

čani stroj izašao i pomoćnik političkog komesara brigade s tekstom zakletve. Postrojena grupa novih boraca ponavljala je rečenice za pomoćnikom komesara brigade. Na kraju svečanog čina borcima su se obratili komandant i politički komesar brigade. U kraćim govorima osvrnuli su se na opću vojno-političku situaciju kod nas i u svijetu, da bi, na kraju, istakli i velik vojno-politički značaj dolaska brigade na žumberačko područje u cilju čvršćeg povezivanja boraca s karlovačkog kotara i Zumberčana u zajedničkoj borbi protiv neprijatelja. Posebno je naglašen razvoj narodno-oslobodilačkog pokreta na ovom tlu od 1942. koji se postepeno širio i učvršćivao da bi uzeo široke razmjere, naročito u toku 1943. godine, kada su na tom operativnom području djelovali: 13. proleterska NOV brigada »Rade Končar«, Zumberačko-pokupski NOP odred i druge partizanske jedinice čiji su sastav činili mahom sinovi Zumberka, a isto tako i borci iz ustaničkih krajeva Like, Korduna, Banije, Gorskog kotara, Zagreba, karlovačko-dugoreškog industrijskog bazena i Pokuplja.

Borci i starješine brigade pozdravili su govor komandanta i političkog komesara brigade, a put za Zumberak prihvatili su radosno, s voljom i znatiželjom da upoznaju i taj ustanički kraj, njegove ljude i borce za slobodu. Doduše, bilo je i rijetkih pojedinaca i malodušnika, koji su, pred sam pokret brigade s karlovačkog teritorija, samovoljno napustili svoje jedinice i borbu i otišli svojim kućama, krijući se izvjesno vrijeme po raznim zemunicama. Njihovi kukavički postupci shvaćeni su kao izdaja i osuđeni od svih boraca brigade.

Tako oštar stav zauzeli su borci iako su bili uvjereni u to da ni jedan od tih dezertera neće otići u neprijateljske redove. Znali su borci da se radi o želji pojedinaca da ostanu na »svom terenu« što se, naravno, tada nije moglo prihvatiti. Radi toga svi oni koji su na taj način dolazili u jedinice Karlovačkog odreda, vraćeni su u brigadu.

Žumberčani, naša braćo draga ...

Trećeg svibnja u 8 sati ujutro Karlovačka brigada je izvršila pokret preko Metlike i ubrzo zakoračila na teritorij Zumberka. Na večer se razmjestila na odmor u okolnim selima na širem sektoru Vivodine.

Dolazak brigade na Zumberak vidno je zabilježen i u prvom narednom broju lista »Vijesti 34. divizije«. U članku pod naslovom »Karlovčani među nama« pisalo je: »Narod karlovačkog okruga već se dugo vremena bori za obranu svoje časti. Rezultat dosadašnje borbe jest i formiranje Karlovačke brigade. Dolaskom ove brigade u naš sastav još više se povezuje narod

Karlovca, Zumberka, Turopolja, Posavine i Pokuplja u zajedničkoj borbi. Dolazak Karlovačke brigade oduševljeno je pozdravljen od naroda i boraca jedinica Seijine brigade i Zumberačkog odreda.«

U prvim džepnim novinama 2. bataljona, izdatim na Zumberku, izašla je, pored ostalih članaka, i pjesma s tekstom vezanim za put brigade na ovo područje s potpisom: borci 2. bataljona. Jela Predović, koja je tada bila pomoćnik političkog komesara ovog bataljona, sjeća se stihova te pjesme:

*Karlovačka krenula brigada,
da sačuva Zumberak od Švaba;
Zumberčani, naša braćo draga,
ne bojte se ustaša ni Švaba.*

*Zumberčani, niste više sami,
dolaze vam hrabri partizani;
da se bore zajedno sa vama,
za slobodu od ustaškog jarma.*

*Oj, Zumberak, visokih si brda
od ustaša stvorit ćemo čuda,
svakog onog tko u tebe zađe,
teška će ga osveta da snađe.*

Na području Zumberka brigada je smijenila jedinice 16. omladinske brigade »Joža Vlahović« koja je 10. svibnja 1944. godine nakon petomjesečnog boravka i vođenja ogorčenih borbi, napustila žumberačko područje i vratila se u sastav 7. divizije na područje Slavonije.

Žumberačko područje, premda graniči s karlovačkim, bilo je većini boraca i starješina manje poznato. Zato su prvi dani boravka na Zumberku u prvom redu korišteni za privikavanje na novu sredinu i upoznavanje komandnog kadra, naročito nižeg; upoznavanja sa zemljištem i njegovim topografskim obilježjima. U tu svrhu, na zajedničkim sastancima u Stabu brigade sa štabovima bataljona i komandama samostalnih prištapskih jedinica održano je nekoliko predavanja čija je bila osnovna svrha da se starješine upoznaju s cijelim područjem, a naročito sa glavnim operativno-taktičkim pravcima koji izvide iz neprijateljskih uporišta na oslobođeni teritorij Zumberka. Starješine su upoznate i s lokacijom, sastavima, jačinom, naoružanjem i taktikom neprijateljskih snaga.

Po površini Zumberak je bila znatno veća teritorija od karlovačke. Obuhvatala je prostor u zapadnom dijelu Hrvatske između granice susjedne

Slovenije, Samobora, Novog Mesta, Metlike, Ozlja i Jastrebarskog. Već tada je čitava unutrašnjost Zumberka bila slobodna i pod kontrolom jedinica Zumberačko-pokupskog odreda i brigade »Franje Ogulinca Seije«, a sada i Karlovačke brigade, čija su borbena dejstva objedinjena i rukovodena pod komandom Štaba 34. divizije. Na cijeloj toj teritoriji, još od sredine 1943. godine djelovala su 122 seoska, 17 općinskih, 3 kotarska i jedan okružni NOO.

Borci 3. bat. KUB u pokretu za Zumberak.

Neprijateljska uporišta bila su locirana većim dijelom na perifernim točkama žumberačkog područja i duž komunikacija Zagreb—Karlovac, osim Ozlja i Samobora koji su u neku ruku predstavljali predstraže za neposrednu obranu Karlovca i Zagreba.

U operativnom pogledu Zumberak je svojim pošumljenim planinama pružao velike mogućnosti za manevar i smještaj većih jedinica za obranu od neprijateljskih upada i bio vrlo povoljan kao polazna baza za napade na glavne neprijateljske saobraćajnice Zagreb—Karlovac i Metlika—Ozalj—Karlovac i uporišta oko njih.

Narodnooslobodilački pokret na žumberačkom području otpočeo je da se razvija još u prvoj ratnoj godini od kolovoza 1941. godine, kada se tu okupila prva grupa partizana, zagrebačkih proletera i komunista. Razvoj NOP-a odvijao se postepeno i, uporedo s političkim djelovanjem, stvarane su partizanske jedinice u čije su redove ulazili borci Zumberka, a isto tako i borci iz Karlovca i Zagreba. U lipnju 1942. godine osnovana je 1. žumberačka četa s tri voda koja je imala oko 90 boraca, a 2. srpnja iste godine, naredbom Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske, formiran je i Zumberačko-pokupski NOP odred.²⁷

Kasnije, 7. studenog 1942. godine, od jedinica Zumberačko-pokupskog odreda i jedinica 1. proleterskog bataljona Hrvatske formirana je 13. narodnooslobodilačka udarna brigada Hrvatske »Josip Kraš«, koja je za pokazanu hrabrost, upornost i postignute uspjehe u borbi, naredbom VS NOV i POJ, 11. prosinca 1942. godine dobila naziv 13. proleterska narodnooslobodilačka udarna brigada »Rade Končar«. Ova je brigada boravila i djelovala na Zumberku, Pokuplju, Turopolju i Posavini sve do kraja listopada 1943. godine kada je s tog područja otišla u sastav Prve proleterske divizije. Za vrijeme borbenog djelovanja na Zumberku ova je brigada nizala uspjeh za uspjehom i postala jedna od najomiljenijih partizanskih jedinica na cijelom žumberačko-pokupskom području. Od jeseni 1942. pa do srpnja 1943. godine, jedinice 13. proleterske NO brigade »Rade Končar«, usko sadejstvujući u pojedinim borbama sa 4. kordunaškom NO brigadom i slovenačkim brigadama »Ivan Cankar«, »Matija Gubec« »Tone Tomšič« i drugim skršile su nekoliko većih neprijateljskih ofanziva na oslobođeni teritorij Zumberka, a naročito je moralno i vojničko značenje imala likvidacija ustaškog uporišta u Krašiću 2/3. siječnja 1943. godine.²⁸

U ovom sažetom i nepotpunom pregledu NOP-a na Zumberku dat je samo najkraći osvrt na razvoj, stvaranje i borbene aktivnosti jedinica NOV-e koje su djelovale na ovom području do dolaska Karlovačke brigade u sastav 34. divizije.

Za kratko vrijeme boravka na Zumberku jedinice brigade dobro su se snašle u novoj sredini i na novom terenu. Narod i njegovi NOO-i dali su im punu podršku i pomoć oko smještaja i prehrane. Premda su se jedinice razmjestile u neposrednoj blizini više neprijateljskih uporišta — na prisutnost brigade na ovom dijelu žumberačkog područja neprijatelj nije reagirao, a nije izvršio ni jedan ozbiljniji ispad radi odbacivanja brigade dalje od saobraćajnica koje su rušene. To prividno zatišje još je više opominjalo na oprez i krajnju budnost brigade.

27 Zb. V-3, dok. 64.

28 HAK, Zbornik 6 — Rade Bulat, Razvoj i djelovanje partizanskih oružanih snaga na Zumberku i Pokuplju 1942/43. g.

**Sv. Jana, 1944. Obuka
boraca na
puškomitraljezu.**

Iskustva iz dosadašnjih borbi ukazivala su na to da je neprijatelj, posebno u zadnje vrijeme, unekoliko promijenio svoju taktiku u načinu izvođenja napada. Češćim izvođenjem napada noću i u ranim jutarnjim satima s jačim i dobro uvježbanim jedinicama — trupovima nastojao je da postigne iznenađenje. Imajući u vidu mogućnost i takvih neprijateljskih iznenađenja, Stab brigade je naredio i posebne mjere sigurnosti. Bataljonima je dato u zadatak da svaki u rejonu svog smještaja, pored organizacije osiguranja propisanog pravilima stražarske službe, imaju od pola noći do jutra i po jedan vod boraca ojačan mitraljeskim odjeljenjem u strogoj pripravnosti i to na takvom položaju odakle mogu efikasno i brzo djelovati u svakom pravcu. Pored toga, naređeno je da se na ugrožena mjesta postavljaju mrtve straže s konkretnim zadatkom.

**Sv. Jana, 1944. Borci
brigade za vrijeme
odmora.**

Štab 34. divizije s brigadom »Franjo Ogulinac Seljo« nalazio se na području Pokuplja odakle se zajedno s brigadom vratio na Zumberak 4. svibnja. Neposredni kontakt između Štaba Karlovačke brigade i Štaba divizije uspostavljen je za nekoliko dana poslije njenog dolaska. Do tada je Štab Karlovačke brigade svoja borbeno dejstva i akcije planirao i izvodio samostalno.

U prvoj polovici svibnja 1944. godine glavna aktivnost brigade usmjerena je na rušenje i onesposobljavanje željezničke pruge Zagreb—Karlovac. Težište aktivnosti je na objektu Karlovac—Draganić. Pojedine čete i bataljoni postavljali su zasjede, izvodili fingirane napade na neprijateljsku posadu u Draganiću, a 3. bataljon na Ozalj. Svi demonstracioni napadi su izvedeni tako da je doista stvoren utisak da je riječ o stvarnom napadu pa su neprijateljske posade otvarale žestoku vatru i produžavale je još

dugo nakon što su naši bataljoni napustili svoje položaje, vjerujući da će partizani svakog časa krenuti opet u napad. Na taj su način neprijateljske snage držane u stalnoj napetosti i neizvjesnosti, iznuravane su, a u neprijateljskim redovima izazivana je strepnja i strah.

Osim čestih fingiranih napada na neprijateljska uporišta, bataljoni su se angažirali i na osiguranju organa narodne vlasti prilikom prikupljanja hrane i drugih materijalnih potreba za borbu i život. Trinaestog svibnja 3. bataljon izvodio je nasilno izviđanje na pravcu neprijateljskog uporišta u Draganiću.

Borci mitraljeske čete 4. bat. Karlovačke brigade 1944. godine.

Uporedo s izvođenjem borbenih zadataka u svim jedinicama brigade pojačana je vojno-politička obuka. Operativni oficiri bataljona svakodnevno su održavali vojne časove po četama, a u poslijepodnevnim časovima politički komesari objašnjavali su borcima važnija politička zbivanja i tumačili značaj odluka Trećeg zasjedanja ZAVNOH-a.

Prva borba u sastavu 34. divizije

Odmah po dolasku u Zumberak Stab 34. divizije intenzivno je organizirao prikupljanje najnovijih podataka o sastavu, jačini i naoružanju neprijateljskih posada lociranih duž saobraćajnica Zagreb—Karlovac. Na osnovu dobijenih izvještaja utvrđeno je da je neprijatelj, pored postojećih upori-

šta, uspostavio i neka nova kojih ranije nije bilo. Utvrđeno je da je u G. i D. Izimlju uspostavljeno novo uporište sa stalnom posadom od 140 Nijemaca iz sastava »A« bataljona 1. lovačkog rezervnog puka koja je naoružana, uz pješadijsko naoružanje i s dva teška minobacača. Obrambeni položaji uređeni su cik-cak rovovima i ojačani s tri jača nadzemna bunkera. Pored toga, neprijatelj je u G. Izimlju držao u predstraži i jedan vod jačine od oko 50 vojnika. Posadu u selu Stančaki sačinjavalo je 80 Nijemaca iz istog bataljona koji su se smjestili u dva bunkera, u uređene roveve i u jednoj zidanoj jednokatnici uređenoj za obranu. U Jastrebarskom nalazilo se oko 500 Nijemaca i ustaša naoružanih s 4 topa, 4 tenka i nekoliko bojnih kola, a u Draganiću 200 Nijemaca i žandara s jednim topom i više bornih kola.

Cijeneći raspored, naoružanje i snage neprijatelja kao i svoje mogućnosti Stab 34. divizije donio je odluku da se kao prva zajednička akcija izvrši napad na neprijateljske posade u selima Izimlju i Stančaki. Odluka je pala za likvidiranje tih dviju posada jer su brojčano i po naoružanju, u odnosu na ostala uporišta, bile najslabije. U duhu te odluke 14. svibnja 1944. godine primljena je zapovijest Štaba divizije kojom su za izvršenje napada podijeljeni zadaci:²⁹

Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« dobila je zadatak da s dva bataljona izvrši napad na neprijateljsku posadu u G. i D. Izimlju, a s jednim da osigura jedinice u napadu iz pravca Jastrebarskog;

Zumberačko-pokupski odred dobio je zadatak da u selu Petrovina postavi osiguranje prema Jastrebarskom (angažirajući dva bataljona), a s jednim da spriječi nailazak neprijateljskih snaga s pravca Samobora;

Karlovačka brigada dobila je zadatak da s jednim bataljonom izvrši napad na neprijateljsko uporište u selu Stančaki, a s jednim da fingira napad na neprijateljsko uporište u Draganiću. Snagama jednog bataljona trebalo se osigurati od Ozlja, a jedan bataljon ostaviti u divizijskoj rezervi u rejonu G. Kupčine.

Proučavajući i razrađujući dobijeni zadatak sa štabovima bataljona, Stab brigade izdao je zapovijest kojom je 3. bataljonu naredio da iznenadnim i drskim napadom likvidira neprijateljsku posadu u selu Stančaki i minira cestu Stančaki—Izimlje na mostu u selu Ceglji; 2. bataljonu da vrši fingirani napad na neprijateljsku posadu u Draganiću tako da neprijatelj dobije utisak stvarnog napada, a s jednom četom da zaposjedne položaj kod crkve Sv. Juraj k. 230 i minira cestu između Draganića i sela Stančaki i na taj način spriječi prodiranje neprijatelja oklopnim kolima iz Draganića u pravcu sela Stančaki. U skladu sa tom zapoviješću, 1. bataljon je dobio

zadatak da postavi osiguranje prema Ozlju na sektoru crkve Sv. Rok, a 4. bataljonu da bude u divizijskoj rezervi u rejonu Gornje Kupčine u stalnoj pripravnosti za uvođenje u borbu.

Za početak napada određen je 14. svibanj u 22,00 sati.

Budući da je to bila prva zajednička akcija s ostalim jedinicama 34. divizije, Štab brigade je poklonio punu pažnju u njegovoj pripremi i organizaciji. Štab 3. bataljona izvršio je detaljne pripreme, kako sa starješinama, tako i s borcima, ukazano je na energičnost i drskost koja se mora pokazati u napadu. Nastojalo se da se istakne pun značaj likvidiranja ove posade koja služi kao baza neprijateljskih ispada na oslobođen teritorij Zumberka i za održavanje veze između neprijateljskih uporišta Jastrebarskog i Draganića prilikom osiguranja saobraćajnice Zagreb—Karlovac.

Tok napada

Zamisao da se napad na neprijateljske posade u Izimlju i selu Stančaki izvede iznenadno i jednovremeno, nije se ostvarila. Neprijateljsko borbeno osiguranje u G. Izimlju otkrilo je prisutnost jedinica 1. bataljona Seljine brigade na koje je otvorio jaku vatru. S obzirom na malu međusobnu udaljenost napadnutih posada, to je bio znak za uzbunu i posadi u selu Stančaki. Treći bataljon Karlovačke brigade, koji je pored toga još i zakasnio u zauzimanju položaja za napad, dočekan je organizovanom i snažnom automatskom vatrom. Otpočela je obostrana žestoka borba. Neprijatelj je pružao ogorčeni otpor. Kako se uporište u selu Stančaki nalazi na samoj cesti, a zemljište prema uporištu je ravničasto i s mnogo brisanog prostora koji je bio tučen jakom i unakrsnom automatskom vatrom iz rovova i bunkera, to bataljon nije bio u mogućnosti da izvrši juriš. Izgledi za uspjeh bili su vrlo mali. Borba je nastavljena s jurišnog položaja sve do naređenja za povlačenje.

Drugi bataljon minirao je cestu između Draganića i sela Stančaki i s položaja kod crkve Sv. Juraj k. 230 vodio borbu s Nijemcima koji su uz podršku tenkova i oklopnih automobila pokušali da priteknu u pomoć napadnutoj posadi u selu Stančaki u čemu su spriječeni i vraćeni za Draganić.

Ni Seijina brigada nije uspjela u napadu na neprijateljsku posadu u G. i D. Izimlju zbog žilave odbrane neprijatelja i većih gubitaka koje su jedinice brigade pretrpjele već u prvom naletu i tokom odbijanja juriša 1. bataljona. Zbog neuspješnog toka napada, bez izgleda na uspjeh, Štab divizije je u 2,45 sati 15. svibnja prekinuo napad i naredio jedinicama da se izvuku iz borbe. Karlovačka brigada se u svanuće vratila u rejone ranijeg razmještanja na sektor Prekrižja radi sređivanja i odmora, uz osiguranje prema Draganiću i Ozlju.

Prema već uobičajenom načinu komandovanja, već sutradan je izvedena stroga kritička analiza ove neuspjele akcije. To je učinjeno na sastanku u Štabu brigade kome su prisustvovali i svi komandanti i politički komesari bataljona. Razmatrani su uzroci koji su uticali da napad nije uspio. Na kraju analize je zaključeno: da tajnost u izvođenju napada nije bila obezbijedena pa nije postignuto iznenađenje neprijatelja, što je trebalo da bude jedan od glavnih činioca uspjeha u napadu. Druga slabost — napad nije bio jednovremen i sinhroniziran s napadom jedinica Seljine brigade, što je bilo od posebnog značaja s obzirom na malu razdaljinu između napadnutih uporišta. Osim toga, vatrena podrška napada bila je slaba. To, uglavnom, zbog toga što vatra iz teškog minobacača na neprijateljske otporne tačke na glavnom pravcu napada 3. bataljona nije bila precizna.

Sve ovo išlo je naruku braniocu i pružalo mu mogućnost da blagovremeno zaposjedne svoje obrambene položaje u Izimlju, i u selu Stančaki. Neprijatelj je dočekao naše jedinice još tokom podilaženja jakom organiziranom i unakrsnom vatrom što je prikovalo jedinice za zemlju i prisililo da prihvate borbu na odstojanju. S obzirom na to da je zemljište većim dijelom ravničasto i prema neprijatelju uglavnom brisan prostor, sve to pretvorilo se u znatnu prednost branioca i povećavalo efikasnost njegove vatre. U takvim okolnostima, bez većih žrtava napadača, bilo je teško računati na uspjeh.

Iz podataka koje su pribavili izviđački organi i obavještajna služba brigade, utvrđeno je da iz uporišta u Draganićima skoro svakodnevno izlaze neprijateljske patrole u jačini od 50 vojnika naoružanih s 3 do 4 puškomitraljeza i krstare terenom prema Seljanskom Selu, Carskom Bregu, Brlečiću i selu Brezariću. Štab brigade je donio odluku da akcije neprijateljskih patrola spriječi postavljanjem zasjeda na najvjerovatnijim pravcima njihovog kretanja. U vezi s tim naređeno je:

4. bataljonu da postavi zasjede: jednu, u jačini čete, na jugoistočnoj ivici sela Brezarić, drugu, također u jačini čete, na Osrednjaku k. 200 i treću — mitraljesku čet — na koti sjeverozapadno od sela Brezarić;

1. bataljonu da s mitraljeskom četom postavi zasjedu u rejonu sela Hrženik, a s dvije pješadijske čete da se pritaji u šumi Jazbina na konjskoj stazi koja vodi iz sela Brezarić za Mirkopolje;

2. bataljonu da s jednom četom postavi osiguranje prema Ozijskim položajima kod sela Podbrežja, a s dvije čete da posjedne položaj u rajonu sela Hrženik.

Jedinice brigade bile su već u 3,00 sata, 17. svibnja, na svojim položajima i ostale na zadatku do 10,00 sati istog dana. Iako je izlazak na polo-

žaje izvršen u strogoj tajnosti i tišini, neprijatelj se toga dana nije pojavio.³⁰

Narednih dana došlo je do osjetnog smanjenja brojnog stanja brigade. Štab 4. korpusa je, naime, naredio da brigada iz svog boračkog sastava izdvoji 100 Istrana za popunu jedinica 8. divizije. Ostvarivanje tog naređenja u priličnoj je mjeri smanjilo i onako nedovoljno brojno stanje u četama. To se ubrzo osjetilo i u daleko većem opterećenju boraca kod obavljanja svakodnevnih zadataka na unutrašnjem obezbjeđenju jedinica u davanju straža, patrola, osmatrača i dr.³¹ Trebalo je, dakle, činiti sve što se moglo, dobro politički raditi u narodu da se poveća priliv novih boraca u brigadu.

Ranije, boraveći na karlovačkoj teritoriji, jedinice brigade organizirale su ishranu raspoređivanjem boraca po domaćinstvima u selima gdje su se nalazili. Ovakav način ishrane u ovim krajevima bilo je moguće koristiti. Ravničasti predjeli duž cijelog toka Kupe i Dobre bili su obradivi s dosta oranica i seljaci su se, uglavnom, bavili poljoprivredom i uzgajanjem stoke i živadi. Kako su mogućnosti za prodaju viškova u većim mjestima i gradovima, prije svega u Karlovcu, u velikoj mjeri bile ograničene, to su se kod seljaka stvarale prilične rezerve hrane koje sama domaćinstva nisu mogla utrošiti samo za svoje potrebe. Međutim, na Zumberku situacija je bila drugačija. Razmještaj brigade nalazio se mahom u pasivnim brdovitim predjelima s vrlo malo obradive zemlje. Stanovništvo tih naselja jedva je uspijevalo da prehrani sebe, pa je ishrana jedinica po domaćinstvima ovdje bila isključena. U takvim okolnostima brigada je prešla na čisto vojnički — kazanski način ishrane u jedinicama. Svaki bataljon posjedovao je svoju kuhinju i pripremao hranu za sve jedinice bataljona. Isto tako, zajednička kuhinja bila je organizirana i pri Štabu brigade za sve prištapske jedinice. Prijelaz na kazansko pripremanje hrane stvorio je i nove probleme kod jedinica. Trebalo je odabrati ljudstvo za rad u kuhinjama bataljona i brigade. Sve to išlo je na štetu brojnog stanja četa, a time i njihove borbene sposobnosti. Intendantura brigade brinula se za pravilno i redovno snabdijevanje bataljona i, ujedno, vodila računa o blagovremenoj popuni brigade rezervom hrane. Zanaavljanje rezervi vršeno je prikupljanjem hrane kod seljaka. Taj posao obavljali su organi narodne vlasti, najčešće реквизицијом, uglavnom, u selima koja su se nalazila u zonama pod kontrolom neprijateljskih uporišta duž saobraćajnica Zagreb—Karlovac i Karlovac—Ozalj. Da bi organi vlasti taj zadatak mogli izvršiti neometano i bez straha od nailaska neprijatelja, često je bilo potrebno da se angažiraju i

30 HAK, dok. 53/1 1 dok. 301 do 400/1 — op. dnevnik brigade za svibanj 1944.

31 Zb. V-27, dok. 168.

vojne jedinice pa su tako i jedinice brigade, pored izvođenja borbenih akcija, vrlo mnogo angažirane i u davanju osiguranja komisijama NOO-a koje su obavljale taj važan posao.

Brigadu je tih dana pritisnuo problem snabdijevanja odjećom i obućom. U cjelini stanje u brigadi bilo je u tom pogledu loše. Bilo je dosta boraca s iscijepanom odjećom a i bosih, naročito Istrana koji su i došli s dotrajalom obućom. Mogućnosti snabdijevanja s terena nisu postojale, a u akcijama malo je toga zaplijenjeno. Zdravstveno stanje u jedinicama bilo je dobro. Nije bilo ni jednog slučaja zaraznog oboljenja. Šurenje odjeće provedeno je prema planu sanitetske službe brigade.

Iznenada i neočekivano primljeno je naređenje Štaba 34. divizije od 17. svibnja 1944. godine za pokret na karlovačko područje. S pripremama je otpočeto odmah i 18. svibnja brigada je izvršila marš pravcem Prekrižje—Cunkova Draga—Vuketići—Metlika—Griblje i 19. svibnja prešla je Kupu i razmjestila se u okuci Kupe na sektoru sela Paka, Pravutina i Zaluka gdje je ostala do 24. svibnja. Marš-ruta od Zumberka, iako naporna, nije uticala na raspoloženje boraca. Kao nikada dosad pjesma se orila čitavim putem, pa i oni potpuno bosi nisu se žalili da ne mogu. Mnogi od boraca loše odjeveni računali su da će ovdje daleko lakše doći do potrebne odjeće jer ih je većina bila iz sela s toga područja.

Uska suradnja s organima narodne vlasti

Za sve vrijeme do 24. svibnja jedinice brigade bile su angažirane u davanju osiguranja organima vlasti koji su radili na prikupljanju hrane po svim selima na širem području Kamanja, Bubnjaraca i Zakanja. Pod osiguranjem 1. i 2. bataljona izvršena je i konfiskacija u Erjavcu i Jaškovu u domaćinstvima onih bivših boraca brigade koji su dezertirali, a potom otišli u neprijateljsku vojsku. Tom prilikom zarobljen je jedan ustaša i jedan domobran koji su se vraćali s dopusta. Takvih pojava bilo je u vezi s ustaškom propagandom oko tzv. »amnestije« koju je dao Pavelić, a čiji je rok isticao 26. svibnja. Baš u to vrijeme cijelo područje zasuto je lecima bačenim iz aviona s pozivom vojnim obveznicima koji se dosad nisu javili u »hrvatsku vojsku« da se prijave ustaškim vlastima bez bojazni od odgovornosti. Jedan broj vojnih obveznika s toga terena nasjeo je tim parolama pa su se ili sakrivali ili pak odlazili u neprijateljske redove. Tako je u selu Pravutini otkrivena jedna grupa od 34 vojna obveznika koja se sakrivala od partizana, a namjeravala je otići u neprijateljsku vojsku čim partizani napuste ovaj sektor. Sasvim slučajno otkrila ih je jedna žena koja je kazala njihova imena i otkrila kuće i mjesta gdje se kriju pa su prilikom pretresa sela svi pronađeni.

Rad organa narodne vlasti u obavljanju rekvizicije približavao se kraju pa se brigada u dvije etape, 23. i 24. svibnja, prebacila na sektor G. Kučevice, Griče i Vukove Gorice gdje se zadržala dva dana i preuzela sovjetsko naoružanje — šmajsere s dobošem — od Komande karlovačkog područja. Dvadeset šestog svibnja 1944. godine brigada je ponovno napustila karlovačku teritoriju i vratila se istom marš-rutom na Zumberak gdje je stigla 28. svibnja uveče razmjestivši se na sektoru G. i D. Prekrižja, Hutina i Svrževa. Već slijedeći dan otpočela je s izvođenjem borbenih akcija. Četvrti bataljon je 30/31. svibnja izvršio diverziju na dionici željezničke pruge Karlovac—Draganić porušivši 150 dužnih metara kolosijeka i jedan električni stup visokog napona.

Ponovnim dolaskom brigade u Zumberak dostavljen je, 30. svibnja 1944. godine i prvi izvještaj partijske organizacije brigade Okružnom komitetu KPH Karlovac u kome je dat cjelovit pregled stanja i partijskog rada u jedinicama u posljednja tri mjeseca, odnosno od formiranja brigade. U tom vremenu partijska organizacija se u potpunosti organizacijski sredila. Partijska organizacija u brigadi brojala je tada 122 člana, 12 kandidata i 115 skojevaca iz čega izlazi da je skoro svaki drugi (2,5) borac bio član Partije ili skojevac. Na sastancima i konferencijama postavljena su sva partijska tijela i rukovodstva u brigadi. U svibnju pojačan je i partijski rad u svim jedinicama. Između ostalih, proučavana je brošura »O masovnom radu Partije« što je dobro došlo u teorijskom uzdizanju mladih članova koji su, uglavnom, sačinjavali većinu članstva. Naročito je poklanjana pažnja odgoju mladih komunista i organizacionom sređivanju skojevske organizacije. Formiran je brigadni komitet SKOJ-a u koji je ušlo 5 članova. Djelovanje skojevaca bilo je vrlo intenzivno među borcima tako da je iz redova novodošlih Istrana već u maju primljeno u SKOJ petnaest što je u mnogome olakšalo politički rad s ostalim drugovima iz Istre.

Sve do 6. lipnja brigada se zadržala na istom sektoru odakle su bataljoni naizmjenično, samostalno ili međusobno sadejstvujući, odlazili na izvršavanje zadataka koji su se i nadalje sastojali od postavljanja zasjeda, rušenja saobraćajnica i osiguranja komisija NOO-a pri vršenju rekvizicija. Jednu od planiranih akcija izveo je 3. bataljon, 1. lipnja, davanjem osiguranja jedinicama 2. diverzantskog bataljona prilikom rušenja pruge na dionici između Karlovca i Draganića. U toj akciji dignut je u zrak jedan ustaški oklopni vlak, uništen jedan vagon, a četiri su oštećena. Neprijatelj je imao 4 mrtva i 4 teže ranjena vojnika. Toga dana zasjeda je postavljena i na pravcu Ozlja. Jedna četa 2. bataljona zaposjela je položaj kod sela Brezarića, dok je jedna četa 1. bataljona imala zadatak da osigura zasjedu 2. bataljona posjedanjem položaja kod sela Grandić Breg. Međutim, neprijatelj jačine 50—60 vojnika koji je izašao iz Ozlja, zaobišao je zasjedu

2. bataljona i s leđa napao na četni 1. bataljona. Iznenadena i nepripremljena za obranu, četa se bez jačeg otpora i dosta neorganizirano povukla s položaja kod sela Brezarić u pravcu Grandić Brega u pomoć napadnutoj četi, ali se je i neprijatelj, osjetivši vatru ove čete, naglo povukao u svoje uporište. Ova neopreznost čete iz 1. bataljona skupo je plaćena. Četa je imala 2 mrtva (nišandžija i pomoćnik) i jednog nestalog borca. Osim toga izgubila je 1 puškomitraljez »brno«, 3 talijanske i 5 pušaka mauzer, 2000 metaka za puške i puškomitraljez, 14 ofanzivnih i 6 defanzivnih ručnih bombi. To je bilo skupo plaćeno, ali dragocjeno iskustvo o kome je valjalo voditi računa u svim narednim akcijama.³²

Uzastopni udarci po saobraćajnici Zagreb—Karlovac

Naređenjem Štaba divizije od 3. lipnja, brigada je dobila zadatak da u toku noći, 3/4. lipnja, opet izvrši diverziju na pruzi Karlovac—Zagreb i da uporedo s tim osigura rad komisija koje idu u rekviziciju hrane u sela: Zajačko Selo, Podbrežje i Mirkopolje. Realizirajući to naređenje, Stab brigade je odmah izdao konkretne zadatke bataljonima i to:

1. bataljonu je naređeno da s dvije čete postavi osiguranje prema Ozijsu na liniji Sv. Rok—Zajačko Selo, a jednu stavi na raspolaganje za pomoć komisiji prilikom izvlačenja i transporta hrane;

2. bataljon dobio je zadatak da s dvije čete postavi osiguranje na liniji Brlenić—Cigansko Selo, a jednu četni stavi na raspolaganje informativnom oficiru brigade za izvršenje posebnog zadatka u selu Pribić;

4. bataljonu je naređeno da s dvije čete i grupom minera iz minerskog voda brigade poruši prugu na dionici Karlovac—Draganići, a dijelom mitraljeske čete postavi osiguranje kod sela Treščerovac radi obezbjeđenja izvršenja rekvizicije u selu Mirkopolje.

Svi zadaci u skladu s ovim naređenjem su izvršeni. Željeznička pruga je porušena na četiri mjesta. Srušen je i jedan betonski stup električnog voda visokog napona. Drugi bataljon se prilikom posjedanja položaja sukobio s njemačkom patrolom, koja je nakon kraćeg puškaranja pobjegla.³⁸

U ovoj akciji brigada je imala 2 mrtva i 1 ranjenog borca.

Nakon neuspješnog završetka neprijateljske ofanzive na oslobođeni teritorij Korduna, krajem svibnja 1944. godine, poznate još i pod imenom operacija »Sah«, Stab 4. korpusa je odmah početkom lipnja donio odluku da s 8. udarnom divizijom i sadejstvom jedinica 13. divizije 11. korpusa na-

32 HAK, dok. 301 do 400/1 — op. dnevnik brigade.

33 HAK, dok. 57/1.

padne i likvidira neprijateljska uporišta u Dugoj Resi i Belaju i izvrši jaču diverziju na pruzi Karlovac—Zvečaj. Da bi se spriječila intervencija neprijateljskih snaga iz Karlovca upućivanjem pomoći napadnutim uporištima — Stabu 34. divizije dato je u zadatak da sa svojim jedinicama u ponoć 5/6. lipnja istovremeno s napadom 8. divizije, izvrši novu i još veću diverziju na željezničkoj pruzi Zagreb—Karlovac i da izvede napad na neko od uporišta na pruzi bliže Karlovca.³⁴

Stab 34. divizije razradio je naređenje korpusa, i svojom zapovijesti od 4. lipnja naredio:

Seljinoj brigadi da s dva bataljona izvrši demonstrativan napad na neprijateljsko uporište Draganići, a s dvije čete da napadne na transformatorsku stanicu na Ilovcu, predgrađu Karlovca;

Zumberačko-pokupskom odredu da poruši prugu između Zdenčine i Jastrebarskog i

Karlovačkoj brigadi da s jednim bataljonom osigura napad Seijine brigade na trafostanicu Ilovac iz pravca Ozlja i poruši prugu između Karlovca i Draganića.

Prema odluci Štaba Karlovačke brigade osiguranje napada Seljine brigade dato je u zadatak 2. bataljonu postavljanjem zasjede od pravca Ozlja na položajima u rejonu Sv. Roka. Neprijatelj nije vršio pokrete radi pružanja pomoći napadnutoj posadi u Ilovcu, pa je bataljon prije povlačenja s osiguranja s jednom četom izvršio fingirani napad na Ozalj. Napad je izgleda tako vjerno demonstriran da je kod posade stvorio utisak da je riječ o stvarnom napadu pa je izazvao priličnu zbrku i jurnjavu u uporištu. Tek nešto kasnije neprijatelj se sredio i reagirao otvaranjem jake mitraljeske i minobacačke vatre iz svih otpornih točaka svog obrambenog položaja. Žestina vatre nije prestajala još dugo po povlačenju čete u sastav bataljona pa se može reći da je cilj napada u potpunosti postignut. Pri vraćanju u bazu borci jedne čete bataljona zarobili su dvojicu ustaša koji su te večeri izašli iz uporišta u obližnja sela ne očekujući dolazak partizana. Diverziju na pruzi između Karlovca i Draganića kod sela Lug izveo je 3. bataljon. Željeznička pruga je porušena u dužini 120 metara. Srušen je i jedan betonski stup električnog veda visokog napona. Mineri su uspješno obavili svoj zadatak unatoč pokušaju neprijatelja da ih u tome spriječi otvaranjem vatre iz jednog bunkera na pruzi. Taj bunker je ubrzo ušutkan oštrom vatrom jednog voda. Po završenom rušenju i povlačenju s položaja, lakše je ranjen borac tog bataljona Petar Slanac.³⁵

Ova korpusna operacija, iako dobro pripremljena, nije dala potpune rezultate. Neprijatelj je pružio vrlo žilav otpor iz dobro utvrđenih uporišta

34 Zb. V-28, dok. 10 i 51.

35 HAK, dok. 329 i 330/6 i dok. 301 do 400/1.

i u Dugoj Resi i u Belaju, tako da jedinice 8. divizije, i pored žestokog napada i više uzastopnih juriša, nisu uspjele likvidirati posade. Neprijatelju su samo nanijeti teži gubici. Imao je 53 ubijena, 35 ranjenih i 3 zarobljena neprijateljska vojnika.

U skladu s predstojećim zadatkom divizije, brigadi je naređeno da 6. lipnja uveče izvrši pokret na nove položaje kod sela Sv. Jane. Marševska kolona bila je organizirana u skladu sa pravilima kretanja u ratu. Četvrti bataljon marševao je na čelu brigadnog marševskog poretka u ulozi pret-hodnice s isturenim prednjim i bočnim osiguranjima. Prvi bataljon, pra-teća četa, sanitetski vod, četa za vezu, Štab brigade i 3. bataljon, marševali su u sastavu glavnine dok je 2. bataljon imao ulogu zaštitnice.

Na marševski cilj brigada je stigla u 24 sata. Razmjestila se na širem sektoru Sv. Jane, i to: Štab brigade, četa za vezu, sanitetski vod i 3. bata-ljon u širem rajonu sela Kupeč Dol, 1. bataljon i prateća četa brigade u selu Prodin Dol, 4. bataljon u selu Prilipje s osiguranjem iz pravca Jastre-barskog i 2. bataljon u selu Sv. Jana s osiguranjem od pravca Hrastje i Petrovina. Desno od naše brigade na sektoru Slavetić—Prekrižje—Hutin nalazile su se jedinice Zumbaračko-pokupskog odreda s kojima je održa-vana veza s patrolama našeg 2. bataljona, a lijevo na sektoru Plješivice nalazila se razmještena Seljina brigada s 1. bataljonom u selu Plješivici dok su se ostali bataljoni smjestili u selima Vlaškovec, Prekrižje i Kotari.

Svim jedinicama skrenuta je posebna pažnja na konspirativnost, da bi se dolazak u nove baze zadržao što duže u tajnosti od neprijatelja. Jedna od mjera koja je odmah preduzeta bila je zabrana civilnom stanovništvu s tog sektora da odlazi na neosloboden teritorij. Bataljonima je još prepo-ručeno da u selima gdje se nalaze nabave po mogućnosti za svaku četvu po jedne škare ili kliješta za siječenje žice radi otklanjanja žičanih prepreka koje ovdje neprijatelj koristi u osiguranju prilaza ka uporištu.³⁶

Drugi dan, 7. lipnja prije podne, nije bilo redovnog zanimanja. Borci su odmarali od jučerašnjeg marša, a davana su samo osiguranja, patrole i unutrašnje straže. Međutim, taj odmor u 2. bataljonu je već ujutro pokva-rila vijest da je patrola 3. čete koja je kontrolirala prostor na pravcu sela Petrovine, napadnuta od neprijatelja i stradala — 1 je borac poginuo, a dvojica zarobljena. Jedna četa je odmah upućena u pravcu Petrovine da ispita teren, a ostale su bile u strogoj pripravnosti.

Poslije podne baš za vrijeme ručka, između 2 i 3 sata, čula se borba na sektoru Brigade »Franjo Ogulinac Seljo«. Neprijatelj je izašao iz uporišta u Samoboru i, nastupajući u dvije kolone, napao brigadne položaje. Prema intenzitetu vatre koja se sve više pojačavala, bilo je očito da se ne radi o

običnom puškaranju patrola. Uz oštro štektanje »šaraca« odjekivale su i podmukle eksplozije minobacačkih mina. Stabu Karlovačke brigade bilo je jasno da se radi o ozbiljnom napadu i to jačih neprijateljskih snaga i da jedinice Seljine brigade vode oštru borbu u sprečavanju prodiranja neprijatelja. Stoga su odmah preduzete sve mjere pripravnosti.

Četvrti bataljon brigade nalazio se od samog početka borbe na položajima ispred sela Prilipje, na pravcu nadiranja glavnih neprijateljskih snaga s kojima je već vodio borbu jedan bataljon Seljine brigade u rajonu sela Kotari. Uslijed jakog pritiska daleko nadmoćnijih snaga neprijatelja taj bataljon bio je prisiljen na povlačenje. Svojom vatrom štitio ga je 4. bataljon Karlovačke brigade s položaja Prilipje. Pošto je neprijatelj nastavio napad prodirući u pravcu Prekrižja i Plješivice, to je i 4. bataljonu zaprijetila opasnost da bude napadnut jednovremeno s dva pravca i prinuđen na borbu u okruženju. U takvoj situaciji Stab bataljona je donio odluku da ne prihvata borbu s ovih položaja, već da se povuče na sektor sela Prodin Dol. Tokom povlačenja štitio ga je vatrom 1. bataljon s položaja na koti Sopot. U 16,45 sati Stab divizije donio je odluku da spriječi dalji prodor neprijateljskih snaga. S tim u vezi Stab brigade naređuje 3. bataljonu da se odmah prebaci u pravcu Prilipja gdje će zajedno s 1. i 4. bataljonom zaposjesti položaje sjeverno od ceste Prilipje—Sv. Jana i spriječiti dalje pokrete neprijatelja. Bataljoni su posjeli te položaje i vodili borbu sve do 19,45 sati. U tom času sazrijevali su uvjeti za prelazak u protunapad. To i čine 1. i 3. bataljon zajedno s dva bataljona Seljine brigade. Glavni udar usredsređuju pravcem Prilipja i ubrzo prisiljuju neprijatelja na povlačenje za Samobor. Tokom gonjenja ubijen je jedan vojnik-legionar, a poginuo je i borac Mirko Rozgraj.

Na terenu kojim se neprijatelj povlačio nađena su 2 postolja za mitraljez »maksim«, 9 kutija za municiju, 928 metaka mauzer i 180 za talijanske puške, 6 mina za teški bacač i jedna ručna bomba. U borbi su utrošena 452 metka za puške, 365 za puškomitraljeze i 730 metaka za mitraljez »bredu«, kao i 5 mina za teški bacač i 2 mine za laki.³⁷

Nakon ove borbe Stab brigade izdao je naređenje za novi raspored jedinica noću 7/8. lipnja. Četvrti bataljon raspoređen je u selo Bukovac sa zadatkom da postavi osiguranje prema Petrovini, 1. bataljon u selo Drage sa zadatkom da kontrolira patrolama u pravcu sela Ivančići i Sv. Jana; 2. bataljon u selo Sv. Jana s osiguranjem od pravca sela Novaki; 3. bataljon u selo Ivančići s osiguranjem od pravca Plješivice. Stab brigade i prištapske jedinice smjestili su se u selo Sv. Jana. Pratećoj četi naređeno je da njemački bacač s poslugom dodijeli 2. bataljonu, talijanski bacač 3. ba-

37 HAK, dok. 61/1, 208/1 i 301 do 400/1.

taljonu i srednji bacač 4. bataljonu koji će izvršavati zadatke po zahtjevima štabova bataljona. Za naredno jutro naređeno je svima jedinicama da se doručak obavi ranije, između 5 i 6 sati, i da sve nepotrebne stvari koje opterećuju jedinice pošalju u intendanturu brigade koja se nalazi u selu Drage.

U takvom rasporedu brigada je ostala i naredna dva dana s tim što je 3. bataljon 8. lipnja prije podne prokrstaro terenom na kojem je dan ranije Seljina brigada vodila borbu s Nijemcima i ustašama. Detaljnim pregledom položaja nađen je jedan poginuli borac te brigade koga su prevezli u Sv. Janu gdje je sahranjen.

Noću 9/10. lipnja Stab 34. divizije i Seljina brigada privremeno su napustili Zumberak i premjestili dejstva na teritorij Pokuplja. Željezničku prugu Zagreb—Karlovac prošli su kod sela Mavračići. Te iste noći Stab Karlovačke brigade organizirao je osiguranje tog pokreta postavljanjem zasjede s dva bataljona na pravcu Samobora, iz kojeg je neprijatelj često slao ojačane patrole u pravcu Plješivice i Prekrižja radi izviđanja oslobođenog teritorija i pljačke. U skladu sa zapoviješću Štaba brigade od 9. lipnja, 3. bataljon ojačan bacačem 61 mm, postavio je zasjedu južno od kote 477 iznad sela Bukovje Podvrško i uputio izviđačke patrole do sela Kotari i crkve Sv. Lenard. Istovremeno 4. bataljon, s jednim vodom iz čete za vezu, postavio je zasjedu uz cestu Prekrižje—Braslovje na prostoru između sela Prekrižja i usamljene kuće istočno od kote 685 i poslao patrole prema koti 745 i na cestu Plješivica—Severić.

Prvom i 2. bataljonu, koji nisu obuhvaćeni u ovoj akciji, dat je zadatak da osiguraju baze isturanjem patrole u pravcu Mlina Dolanski i prema selima Srednjak, Miladini, Redovje, Kazići i Prodin Dol.³⁸

Teški okršaji brigade na sektoru Sv. Jane

U takvom borbenom rasporedu brigada je dočekala neprijatelja koji se oglasio u ranim jutarnjim satima iz pravca Jastrebarskog i **Samobora** i s jakim snagama, nastupajući u nekoliko pravaca, napao **na njene položaje** u širem rejonu Sv. Jane. Napad je izvršen tako reći jednovremeno **na** sve jedinice brigade s tim što je prvo, već u 3,45 sati, napadnuta intendantura, dio čete za vezu, Stab brigade a isto tako i 1. i 2. bataljon koji **samo** što su bili zaposjeli svoje položaje u zasjedi.

Stab brigade bio je unekoliko iznenađen pojavom tolikih neprijateljskih snaga. Nije očekivao napad takvih razmjera, s obzirom na to da je nepri-

jatelj izvršio sličan ispad na jedinice Seljine brigade na ovom istom sektoru i 7. lipnja. Radi toga Stab je i planirao samo postavljanje zasjeda neprijateljskim patrolama koje su obično bile jačine 30 do 50 vojnika. Pogrešna procjena dovela je, naravno, do još jednog iznenađenja koje su brigadi priredile neprijateljske snage, a to je u mnogome utjecalo na tok vođenja borbe.

Kako je organizacija napada bila vrlo dobro pripremljena, postoji mogućnost da je neprijatelj preko svoje obavještajne službe na terenu na neki način došao do podataka o tome da je Seljina brigada privremeno otišla sa Zumberka, pa je taj moment iskoristio da jakim snagama i iznenadnim napadom uništi preostale partizanske snage na tom sektoru. Neprijatelj je u napadu učestvovao s oko 2500 vojnika Nijemaca, ustaša i legionara. Nastupanje je podržavano jakom artiljerijskom i minobacačkom vatrom, a pješadija je praćena tenkovima i bornim kolima. U vatrenoj podršci sudjelovala je i avijacija. Ispostavilo se, naime, da su sve ranije akcije koje je neprijatelj izvodio na operativnom pravcu 34. divizije na Zumberku, bile, u stvari, priprema za ovu vrlo snažnu ofanzivu koja je smišljena organizirana i isplanirana uz upotrebu većeg broja jakih neprijateljskih jedinica, ratne tehnike i naoružanja.

Prvi udar neprijatelja izvršen je već u 3,45 sati na sektoru razmještaja 1. i 2. bataljona, Štaba brigade, čete za vezu i intendanture. Iznenađeni ovim napadom, dio Štaba brigade s prištapskim jedinicama uspjeli su se povući u pravcu 1. bataljona, koji je već na prve pucnje izašao na položaje i vatrom štitio njihovo povlačenje, a zatim, pošto je već bila prekinuta veza s 2. bataljonom, povukao se na slijedeći položaj u rejonu kote 505 povrh sela Drage. Drugi bataljon s bazom u Sv. Jani pokušao je s jednom četom da priskoči u pomoć Stabu i prištapskim jedinicama u selu Drage. Međutim, u selo su već upali Nijemci pa je četa po naređenju komandanta vraćena u sastav bataljona jer je neprijatelj nadirao paralelno. Dvije čete bataljona koje su već bile na položajima, odbile su prvi nalet neprijateljske pješadije, a kada su naišli tenkovi i oklopni automobili, bataljon se pod borbom povukao na nove položaje u rejonu kote 484 i sela Spigelski Breg s kojih je nastavljena borba. Tada se na bataljonski položaj sručila jaka artiljerijska i minobacačka vatra uz istovremeno bombardiranje i mitraljiranje iz aviona koji su stalno nadlijetali nad čitavim sektorom brigade. Situacija je bila iz časa u čas sve teža pa se bataljon povukao u šumu prema selu Višoševiću gdje je stigao oko 14 sati, a gdje su već bili 1. bataljon, dio Štaba i prištapske jedinice brigade.

Treći bataljon, koji se nalazio u zasjedi, a s kojim se nalazio i komandant brigade, kada su čuli borbu na sektoru 1. i 2. bataljona i pojavu tenkova na Plješivici, odmah je krenuo u pravcu 4. bataljona kako bi zajedno

pošli u pomoć napadnutim bataljonima na sektoru Sv. Jane. Međutim, tom prilikom došlo je do susretne borbe s neprijateljem koji je iz Samobora nastupao u tri kolone i to: jedna kolona dolinom potoka Klokočevica, druga preko Gvozda prema Sopotu i treća cestom. U tim kolonama bilo je oko 800 ustaša. Bataljon se našao opkoljen sa svih strana i bio prinuđen da vodi borbu pod neprekidnim bombardovanjem i mitraljiranjem iz 15 neprijateljskih aviona koji su u valovima nadlijetali i tukli položaje bataljona. Pod komandom komandanta brigade bataljon se pod borbom i jurišem probio iz obruča u pravcu sela Draganoš i nastavio s povlačenjem prema selu Višoševici gdje je u 15 sati stigao u sastav brigade.

Četvrti bataljon napadnut je u svanuće udarom u lijevi bok iz pravca sela Braslovje. Neprijatelj je udario pravo na četu koja je osiguravala ostale snage bataljona u zasjedi. Pod jačim pritiskom nadmoćnijih snaga neprijatelja ta četa se pod borbom i zaštitom vatre jednog dijela bataljona, povukla na položaje u sastav bataljona odakle je nastavljena borba. Međutim, uz obimnu podršku artiljerijske i minobacačke vatre i bombardovanje i mitraljiranje iz aviona, silina neprijateljskog udara na položaje bataljona bila je sve jača pa je bataljon bio prisiljen na povlačenje. Jedini

**Ivan Zunac, komesar 4. bat. KUB
od 15. 3. do 9. 6. 1944. Poginuo kod
Prilipja u Zumberku.**

slobodan put ostao mu je prema položaju 3. bataljona u rejonu sela Bukovje Podvrško. Ali, izlaskom na cestu, iznenadno je napadnut od neprijateljskih snaga koje su nastupale preko sektora Rude, Cerje i Plješivice i sela Kotari, Poljanica Okička, Gonjeva i Stankova. Bataljon je bio pocijepan na dva dijela. Zaprijetila je opasnost potpunog opkoljavanja. U takvoj situaciji komandant bataljona se s dijelom bataljona povukao prema planini Plješivici u šumu, gdje je ostao do 19 sati, a onda je tragajući za brigadom, preko sela Prilipja i Sv. Jane, kasno uveče stigao u selo Višoševići. Drugi dio bataljona na čelu s političkim komesarom i pomoćnikom komesara bataljona, krenuli su ka selu Sopotu i Prilipju. Međutim, taj pravac bio je već zaposjednut jakim neprijateljskim snagama pa je i taj dio bataljona upao pod jaku unakrsnu vatru neprijatelja, ojačanu vatre-nim udarima artiljerije i minobacača i povremenim bombardovanjem i mitraljiranjem avijacije. Stvorena je vrlo kritična situacija naročito u trenucima kad se pročulo da su poginuli politički komesar bataljona Ivan Zunac i njegov pomoćnik Mato Lukešić. Nije se više znalo kojim pravcem usmjeriti povlačenje i izbjeći opkoljavanje. Došlo je do razbijanja jedinica. Ali partizanska snalažljivost i upornost došli su i ovog puta do izražaja. I pored nadmoćnosti neprijatelja, većina boraca uspjela se spasiti povla-čeći se u manjim grupama kroz međuprostore neprijateljskih kolona i vra-titi se tokom dana i večeri u sastav bataljona bez većih gubitaka.

Vrlo dramatičan doživljaj jedne takve grupe partizana koji su se tog dana probijali iz neprijateljskog obruča na Plješivici, opisao je u svom sjećanju drug Josip Novosel iz 4. bataljona:

»Moj 4. bataljon je toga ranog jutra, odlazeći na zadatak, upao u ustaško-njemačku zasjedu. Neprijateljske snage bile su daleko nadmoćnije a uz to su nas i iznenadili. Bataljon se razbio na više grupa koje su se pro-bijale iz obruča u raznim pravcima, već kako se koja snašla. Našao sam se u grupi s borcima Matom Halovanićem i puškomitraljescem Ivanom Malovićem. Povlačili smo se prvo prema Okiću, a potom lutajući šumom izbili negdje iznad sela Sv. Jane. Tu smo naišli na poginulog našeg kome-sara bataljona Ivana Zunca i pomoćnika komesara Matu Lukešića. Odni-jeli smo ih dublje u šumu gdje smo ih zatrpali granjem. Odatle sam izašao na ivicu šume i dvogledom osmatrao ne bi li koga primijetio. Odjednom, pozadi mene na oko 30 metara stvorila su se trojica Nijemaca i pozvali me na njemačkom, riječima 'komen, komen', što sam shvatio da dođem k nji-ma. Jedan Švabo držao me za to vrijeme na nišanu sa 'šarcem'. Nije bilo druge, odbacio sam automat u stranu niz padinu i krenuo polako prema njima. Kad sam se približio na oko 3 do 4 koraka, Švabo što je ležao pored 'šarca' odjednom se podigao. Ocijenio sam: sad je momenat! Bacio sam se ustranu, a potom se sjurio niza padinu gdje sam ranije odbacio šmajser,

dohvatio ga i potrčao u šumu prema mjestu gdje su ostali borci Halovanić i Malović. Nisam ih našao, ali odjednom zatim odjeknuo je rafal. Rafal spasa! Primijetivši Nijemce, Halovanić i Malović krenuli su za mnom, oprezno se privukli i svu trojicu Nijemaca likvidirali. Pri tome su zaplijenili i njihov 'šarac', sanduk municije i još nekoliko ručnih bombi. Taj hrabri omladinac Ivan Malović, rođen 1927. godine, sa tek sedamnaest navršenih godina i borac od siječnja 1943, hrabro se borio u svim okršajima s neprijateljem. To je potvrdio i na samom završetku rata kad je brigada vodila ogorčene borbe sa Štajcerovom ustaškom bojnom na Baniji, krajem ožujka 1945. godine. Izbacujući neprijatelja iz Gline, Ivica je pokazao kako se bori pravi partizan i Titov vojnik. Puškomitraljez 'brnac' u njegovim rukama sijao je smrt među ustašama. Na bojnopolju oko crkve u Glini ostalo je 16 ustaških leševa. Na kraju i sam je smrtonosno pogođen, ne dočekavši slobodu kojoj se toliko radovao. Takvih i sličnih junaka i heroja bilo je u svakoj borbi, a da i ne spominjem u napadu na Mavračiće gdje se nije znalo tko se od koga hrabrije bori.«

Gubici neprijatelja u ovoj borbi brojno nisu utvrđeni, ali prema naknadno dobijenim podacima od stanovništva kuda se neprijatelj povlačio za Samobor i Jastrebarsko, saznalo se da su u nekoliko kamiona odvozili poginule i ranjene.

Brigada je imala 11 poginulih, 3 ranjena i 1 zarobljenog borca. Među poginulima bili su: komesar 4. bataljona Ivan Zunac i njegov pomoćnik Mato Lukešić, a od boraca poginuli su Erminio Skitarelić, Antun Jarnjević, Žarko Zganjer, Santo Siljan, Ivan Mušnjak, Marijan Skerl, Janko Bukovac, Branko Polimac i Mario Sirotić. Zarobljen je Stjepan Hlaić i odveden u logor u Njemačku gdje je likvidiran.

Ustaše su i u ovoj borbi, kao uostalom i uvijek do sada, pokazali svu svoju svirepost izživljavajući se i nad poginulim partizanima drugom Zuncem i Lukešićem urezavši im mrtvima petokrake na čelu.

U ovoj borbi brigade naročito se istakla 1. četa 2. bataljona, te borci 3. bataljona. Primjer borbenosti i hrabrosti pokazali su delegat Josip Marković, mlađi vodnik Stevo Katunić i borac Virđino Citai — Istranin.

Nakon prikupljanja jedinica brigade u selu Višoševići uvečer 10. lipnja izvršen je slijedeći raspored jedinica za noćenje i odmor: 1. bataljon raspoređen je u selo Rude, 2. i 4. bataljon u selo Višoševići, 3. bataljon u selo Pečno, a Štab brigade s prištapskim jedinicama u selo Stančići.

Drugog dana poslije podne brigada je krenula na sektor Kostanjevac. Dolaskom na taj sektor 1. bataljon i prateća četa smjestili su se u selo Mimenići, 2. u selo Vlašići, 3. u Jurkovo Selo, 4. u selo Kostanjevac, a Štab s prištapskim jedinicama u selo Kostanjevac. Bataljoni su dali osigu-

ranja prema neprijateljskim uporištima u Kalju i Pribiću. Brigada je na ovom sektoru ostala i naredni dan da bi se jedinice odmorile i sredile, izvršile pregled opreme, čišćenje oružja i snabdjele municijom.³⁹

Dolazak na ovaj sektor, uglavnom, je iskorišten da se stanje u brigadi nakon teške borbe sredi u granicama mogućnosti.

Održana je i brigadna konferencija s komandnim kadrom iz svih jedinica brigade. Izvršena je rasprava o poukama koje im je donijela zadnja borba s Nijemcima i ustašama s kritičkim osvrtom na pojedine postupke štabova i jedinica u toku borbe. Utvrđeno je da je brigada kao cjelina ovim napadom zatečena nepripremljena jer se nije očekivao napad neprijatelja tako velikih razmjera kakav je bio. Radi toga neprijatelj je uspio u Sv. Jani, odnosno selu Drage iznenaditi patrole i straže i upasti u brigadnu intendanturu. Međutim, i u takvoj krajnje nepovoljnoj situaciji 1. i 2. bataljon su se snašli i organizirano zauzeli odgovarajuće i dominirajuće položaje odakle su prihvatili borbu i tukli neprijatelja. Treći i 4. bataljon, koji su u toj situaciji zatečeni na položajima u zasjedi, u mnogome su svojim borbenim dejstvima na tom sektoru omeli namjere neprijatelja da izvrši opkoljavanje brigade i, iako u obruču, uspjeli su se izvući i pri tome neprijatelju nanijeti osjetne gubitke. Konstatirano je da neprijatelj, iako je poduzeo ovako organiziranu akciju angažiranjem vrlo jakih snaga, podržavanih u čitavom toku borbe tenkovima i avijacijom, nije ostvario cilj zahvaljujući upornoj borbi svih jedinica brigade u odlučnom odbijanju neprijateljskih napada na pojedinim pravcima njegovog nadiranja.

Osim toga, prionulo se i na sređivanje stanja u brigadnoj intendanturi koja je uništena prilikom zadnjeg neprijateljskog iznenadnog ispada. Nijemci su bombama zapalili prostoriju u kojoj su bile smještene brigadne rezerve kako u ishrani, tako i u ostalim materijalnim sredstvima, naoružanju, municiji, sredstvima veze i dr. Kao prvi zadatak bilo je pitanje popune municijom za pojedina oružja što je izvršeno iz rezervi pri intendanturi divizije. Poseban je problem bila popuna minama za razne vrste minobacača, u čemu se oskudijevalo. Radi toga brigada je produžila boravak na ovom sektoru za još jedan dan kako bi se narušeno stanje brigadne intendanture što više saniralo.

U 18 sati brigada je izvršila pokret na sektor Prekrižje. Dolaskom na taj sektor jedinice su raspoređene: 1. bataljon u selo Bukovica, 2. u Hutin, 3. u Svrževo, a 4. bataljon, Štab brigade i prištapske jedinice u Prekrižje s osiguranjima od pravca Slavetića i Draganića/⁰

Sa ovog sektora u ranim jutarnjim satima, 14. lipnja, brigada se s tri bataljona rasporedila u zasjede na već poznatim pravcima mogućih upada neprijateljskih patrola. Prvi bataljon zaposjeo je položaj u pravcu Ozlja na liniji sela Grandić Breg—Skaljevica, 2. bataljon u pravcu Draganića na liniji sela Brezarić i 3. bataljon na istom pravcu na liniji sela Krupače. Bataljoni su ostali na položajima sve do jutra. Neprijatelj, međutim, nije izlazio pa su se bataljoni vratili u bazu gdje su nastavili aktivnost prema rasporedu vojnostručnog osposobljavanja. Poslije podne održani su politički časovi u svim četama s temom: vojno-politička situacija u svijetu i kod nas s naglaskom na izdajničku Mačkovu politiku i rukovodstva jednog dijela HSS-a koji još uvijek propovijedaju politiku čekanja i odvrćaju narod od aktivnog učešća u narodnooslobodilačkoj borbi i NOP-u. Toga dana navečer 3. bataljon se preddislocirao iz sela Svrževa u G. Prekrižje dok je 2. bataljon u 18 sati krenuo u zasjedu prema Krašiću gdje je ostao preko cijele noći do 4 sata ujutro 15. lipnja. Te iste noći 14/15. lipnja udarna grupa 3. bataljona, koja je formirana za izvršavanje specijalnih zadataka, išla je s grupom минера na rušenje pruge na dionici između Karlovca i Draganića. Pruga je presječena na tri mjesta i porušena u dužini 60 metara. I ovaj put je dignut u zrak jedan betonski stup električnog voda visokog napona.

Depešom Štaba 34. divizije od 12. lipnja 1944. godine naređeno je Štabu brigade i Komandi žumberačkog područja kao izvršiocu zadatka da se do 18. lipnja osiguraju veće količine hrane za potrebe većeg broja jedinica koje će narednih dana doći na područje Zumberka u vezi s realiziranjem ranije planiranih operacija Štaba 4. korpusa.

Na tom zadatku radilo se od 15. do 18. lipnja. Za ovo vrijeme sve jedinice brigade bile su angažirane na rekviziciji hrane u širem rejonu Draganića i Ozlja, vršile prihvati i osiguravale Transporte prikupljene hrane na putu za Komandu područja. U sprovođenju ovog zadatka, 15/16. lipnja, 3. bataljon davao je osiguranje od pravca Karlovca i Draganića, kontrolirajući cestu na liniji sela Lug—Mrzljaki, 2. na istom pravcu prema Draganiću, ali po dubini, na liniji Vučjak—k. 230—selo Guci i 4. bataljon iz pravca Ozlja, na liniji sela Bačvari—Vrhovac. Jedan bataljon Zumberačko-pokupskog odreda bio je za to vrijeme na osiguranju na liniji sela Brlečić—Brezarić.

Cijela ova akcija protekla je kako je i planirana. Međutim, 2. bataljon se ipak oštro sukobio s Nijemcima. Još dok je bio u pokretu na putu za Seljansko Selo radi zauzimanja položaja oko 10,30 sati baš kad je stigao u selo Pesak, oglasili su se rafali iz »šaraca« u pozadini bataljona s pravca Brlečića. Odmah je donijet zaključak da je riječ o sukobu neke neprijateljske patrole s jedinicama Zumberačko-pokupskog odreda koje su u tom

pravcu davale osiguranja. Međutim, seljaci su nas upozorili da su nekoliko sati prije nas kroz selo prošli Nijemci — grupa otprilike od 50 vojnika. Štab bataljona je odlučio da im se postavi zasjeda i da ih se prilikom povratka napadne. I točno u ponoć procjena Štaba se obistinila. Culo se po hodu da se Nijemci vraćaju. Pušteni su na sasvim blisko odstojanje. A onda je otvorena jaka mitraljeska i puščana vatra. Gusta pomrčina onemogućila je da se vidi što se sve zbiva. Sve se odvijalo nekom neshvaćenom brzinom i nejasnoćom. Nijemci, videći da su upali u zasjedu, nisu prihvatili borbu niti se vraćali otkuda su bili naišli, već su se zbili u redove po četiri i krenuli punim trkom naprijed kroz selo i pregazili zasjede bacajući neprekidno bombe i pucajući u kratkim rafalima iz »šaraca« i šmajsera, uglavnom, u zrak. Pri tome su izazvali strašnu viku i galamu. I u takvom naletu uspjeli su se probiti iz sela i bez zaustavljanja, trčeći i dalje, produžili cestom prema Draganiću. Ovakav postupak Nijemaca za izlaz iz situacije u kojoj su se našli, zbunio je čete u zasjedi, a i Štab bataljona bio je iznenađen i u prvi momenat nije imao jasnu predstavu što se zbiva da bi mogao odmah i brzo reagirati upotrebom čete koja se nalazila u rezervi. Bataljon je i nadalje ostao na osiguranju sve do 3 sata ujutro, a u povratku pregledano je mjesto borbe. Nađeno je 120 metaka mauzer, jedan šaržer-bubanj za »šarac« i dva uvodnika metaka. Gubici neprijatelja nisu poznati, jedino tragovi krvi što su uočeni po putu govorili su da su Nijemci imali ranjenih. U bataljonu 2 borca su lakše ranjena.⁴¹

Prema naređenju Štaba divizije brigada je 17. lipnja s dva bataljona krenula na sektor Ozlja radi rekvizicije hrane i stoke u prilično bogatom selu Trg. Za organizaciju izvođenja rekvizicije zadužen je intendant brigade i Štab 3. bataljona uz angažiranje svojih jedinica i pridodate čete za vezu brigade. S obzirom da je selo Trg u neposrednoj blizini neprijateljskog uporišta Ozalj, to je osiguranju dat i poseban značaj. Zadatak se morao obaviti bez ometanja neprijatelja. Osiguranje od Ozlja povjereno je 2. bataljonu koji je s dvije čete zaposjeo položaje u rejonu sela Podbrežje, a s dvije (jedna mitraljeska) u rejonu sela Hrženik. S tih položaja trebalo je da prihvati i transport rekvirirane hrane. Prvi bataljon dobio je zadatak da postavi osiguranja u rejonu k. 200 Osrednjak radi kontrole terena prema selu Mirkopolje. Osim toga, trebalo je da upućivanjem patrola prema selu Brlenić i Brezarić ostvari kontrolu pravca prema Draganiću. Četvrti bataljon s pratećom četom zaposjeo je položaje u rejonu sela G. Prekrižje s osiguranjem prema Krašiću i selu Strmac.

Rekvizicija je obavljena potpuno uspješno. Hrane je prikupljeno izvan svakog očekivanja.⁴²

41 HAK, dok. 209/1 i 301 do 400/1.

42 HAK, dok. 63/1.

Na osnovu podataka informativnog oficira brigade utvrđeno je da Nijemci zadnjih dana koncentriraju snage na sektoru Draganića i da im je najvjerojatnija namjera poduzimanje novog napada na sektor razmjestaja brigade. Radi predupređenja njihove namjere, tokom 18. i 19. lipnja izvršene su potrebne izmjene u rasporedu bataljona. U skladu s tim, 2. bataljon je zaposjeo obrambene položaje u rejonu Lović Prekriški, a 3. u rejonu G. Prekrižja. Navečer 19. lipnja izvršene su izmjene u rasporedu prema kojima je 1. bataljon zauzeo položaje u rejonu sela Bukovice, 2. u selu Konjarić Vrh, 3. je ostao zajedno s pratećom četom i dalje u G. Prekrižju, a 4. u selu Hutin. No, ni na ovim položajima brigada se nije duže zadržala. Štab divizije je naredio 20. lipnja da cijela brigada krene na sektor sela Sv. Jana s rasporedom smještaja: 1. bataljon u selo Bukovac Svetojanski, 2. bataljon, Štab brigade s ostalim prištapskim jedinicama i prateća četa u selo Sv. Jana, 3. u selo Ivančići, a 4. u selo Prodin Dol. Bataljonima je dat zadatak da postave osiguranja u pravcu Jastrebarskog, Draganića i Samobora s isturenjem mrtvih straža na najvjerojatnijim prostorima nailaska neprijatelja, kao i patrolama-trojkama. Poseban zadatak povjeren je 4. bataljonu da u toku noći 20/21. lipnja uputi jednu četvu na osiguranje u rejon sela Pavlovčani sa kontrolom pravaca prema Desincu i Jastrebarskom gdje treba da uspostave vezu s prethodnicom Seljine brigade, koja je te noći bila u pokretu za Zumberak.⁴³

Koncentracija glavnih snaga 4. korpusa NOVJ na Žumberku

Štab 4. korpusa je poslije napada 8. divizije, uz sadejstvo dviju brigada 13. divizije 11. korpusa, na neprijateljska uporišta Dugu Resu i Belaj težište narednih operacija usmjerio na operativno područje 34. divizije.⁴⁴ Predviđena je obimnija i šira diverzija na prugu Zagreb—Karlovac i Zagreb—Sisak.

Od korpusnih snaga za izvođenje planiranih akcija u Pokuplju i Zumberku angažirane su pored jedinica 34. divizije i sve jedinice 8. divizije.

Operativni plan korpusa sadržavao je ove ciljeve: kao prvo, izvesti jednu diverziju širih razmjera uz likvidaciju pojedinih uporišta na pruži Karlovac—Zagreb; napasti neprijateljska uporišta Buševac, Rečicu i Blatnicu, a zatim prebaciti se s jedinicama na sektor Zumberka gdje bi se, u drugoj etapi realizacije plana, napalo i na neprijateljsko uporište u Ozlju, porušio most kod Zorkovca i likvidiralo ustaško uporište Stative kod Karlovca.

⁴³ HAK, dok. 19671 i 301 do 400/1.

⁴⁴ Zb. V-28, dok. 26.

Ostvarujući korpusni operacijski plan 8. i 34. divizija su u zajedničkim akcijama izvedenim od 14. do 18. lipnja 1944. napale na neprijateljska uporišta u selima Buševac, Rečicu i Blatnicu u Pokuplju, a izvedena je, u zajednici s jedinicama 2. diverzantskog bataljona 4. korpusa,⁴⁵ i jača diverzija na pruzi Zagreb—Karlovac.

Noću 20/21. lipnja 1944. godine prema naređenju Štaba 4. korpusa 8. i 34. divizija (dio Štaba sa Seljinom brigadom) su, nakon završenog zadatka u Pokuplju, izvršile pokret na Zumberak. Tom prilikom, za vrijeme prebacivanja jedinica preko željezničke pruge, ponovo je izvršena diverzija na kolosijeku između Jastrebarskog i Zdenčine. Dolaskom na Zumberak početni raspored jedinica bio je slijedeći:⁴⁶

- jedinice 8. divizije razmještene su u širim rajonima sela Krašić—Pribić—Hrženik—Strmac i Slavetić;

- jedinice Seljine brigade smjestile su se u rajonu Plješivice;

- jedinice Zumberačko-pokupskog odreda prema Samoboru u selima Kotari i Prekrižje Plješivičko i

- jedinice Karlovačke brigade u širem rajonu sela Sv. Jana.

U svim jedinicama izvodila se vojna i politička nastava prema rasporedu rada. Politički komesari bataljona upoznawali su političke rukovodioce četa s najnovijim događajima vojnog i političkog značaja s kojima treba na političkim časovima upoznati borce. Najvažniji događaj što se odigrao tih dana i koji je najviše zainteresirao sve borce, bila je vojno-pomorsko-desantna operacija savezničkih snaga u Normandiji izvedena 6. lipnja 1944. Naglašen je značaj otvaranja drugog fronta u Evropi, koji će doprinijeti i bržem rušenju Hitlerovog atlantskog bedema, a time i uticati na brže slamanje tzv. Sila osovine — Njemačke i Japana i ubrzati pobjednički ishod rata antihitlerovske koalicije. S tim u vezi posebno je isticana važnost, naročito sada, povećanja borbenih aktivnosti svih jedinica Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije na istjerivanju fašističkog okupatora iz naše zemlje.

Koncentracija korpusnih jedinica na žumberačkom području, kao i dano-noćne diverzije na željezničkim prugama Zagreb—Karlovac i Zagreb—Sisak, ozbiljno su zabrinule neprijateljsko vojno i političko rukovodstvo u Zagrebu. Neprijatelj je svojom obavještajnom službom došao do informacija o planiranim akcijama na ovom sektoru. O tome jasno govori i jedan izvještaj Glavnog stožera hrvatskog domobranstva od 24. lipnja 1944. godine. Opisujući situaciju na ovom operativnom području Glavni stožer, pored ostalog, ističe da je došlo do spajanja snaga 8. i 34. divizije na Zumberku s namjerom da napadnu na Ozalj.

⁴⁵ Zb. V-28, dok. 48, 58, 79, 80 i 82.

⁴⁶ Zb. V-28, dok. 107.

Neprijatelj je od početka rata pridavao posebnu važnost obrani Ozlja. To uglavnom zbog hidrocentrale koja je napajala električnom energijom industriju Karlovca, a dijelom i Duge Rese koje su radile isključivo za njihove ratne potrebe. Radi toga neprijatelj je pristupio s prikupljanjem i proučavanjem podataka o našim snagama i razmještanju jedinica što bi mu olakšalo donošenje odluke o odabiranju najpovoljnijih pravaca za izvršenje ofanzive koja je prethodila.

Pogibija narodnog heroja Marijana Badela

Neprijatelj je s vojnog aspekta pravilno ocijenio razloge prisutnosti jačih snaga NOV na ovom sektoru. I, držeći se stare vojničke mudrosti da je napad najbolja obrana, odlučio se na izvođenje ofanzivnog dejstva širih razmjera kako bi preduhitrio realiziranje naših planova i nametnuo im svoj plan te prinudio naše jedinice na vođenje obrambene borbe i skrenuo ih od izvođenja i ostvarivanja zacrtanih zadataka.

Za ostvarenje svog plana neprijatelj je angažirao vrlo jake i izabrane jedinice s dosta borbenog iskustva stečenog u dosadašnjim sukobima s jedinicama NOV. U ofanzivu na oslobođeni teritorij Zumberka krenuo je 22. lipnja 1944. u ranim jutarnjim satima. Namjera mu je bila da obuhvatnim i istovremenim napadom na jedinice 34. divizije odbaci te jedinice na prostor Plješivice, prinudi ih na obranu u nepovoljnim uslovima i tu ih koncentričnom vatrom razbije i uništi. Istodobno su napadnute sve jedinice na operativnom prostoru 34. divizije (osim Seljine brigade). U tom vojnom poduhvatu neprijatelj je angažirao jedan bataljon Nijemaca (jege-rovaca), dvije satnije 13. ustaške bojne i 30. ustašku bojnu, 10. policijski bataljon i dijelove 4. ustaškog bataljona iz Samobora. Ukupna jačina neprijateljske grupacije iznosila je oko 1500 vojnika koje je podržavalo nekoliko tenkova, oklopnih automobila i dosta jaka vatra artiljerije i avijacije.

Neprijateljske snage što su nastupale od Jastrebarskog, usmjerile su se pravcima: selo D. Malunje—Sv. Jana; Gornja Reka—Kupeč Dol—Plješivica i G. Desinec—Prhoč—Plješivica, a kolone što su prodirale iz pravca Samobora uzele su smjer: selo Rude—Plješivica i M. Lipovec—Japetić, kota 871.

Još u pokretu na pravcu G. Desinec—Prhoč gdje su se nalazili 3. i 4. bataljon na osiguranju komisije koja je u Desincu obavljala rekviziciju hrane za naše jedinice, neprijatelj je napao položaje ovih bataljona. Bataljoni su prihvatili borbu, ali zbog nadiranja tenkova i jake artiljerijske vatre, kao i realne opasnosti da budu opkoljeni, morali su se povući u pravcu sela

Prilipje gdje su zauzeli nove položaje povrh sela Kupeč Dol i Vranin Dol. Po njihovom povlačenju neprijatelj je produžio prodiranje u pravcu Sv. Jane i Plješivice gdje su se na položajima nalazili 1. bataljon brigade (povrh sela Drage) i 2. bataljon s pratećom četom iznad sela Sv. Jane. Istovremeno, sa suprotne strane iz pravca Samobora, krenule su neprijateljske snage prema selu Braslovje, Kotari i Prekrižje Plješivičko gdje su se na položajima nalazile jedinice Zumbaračko-pokupskog odreda.

Iznenadnim i jakim napadom s pravca Jastrebarskog neprijatelju je uspjelo zauzeti Sv. Janu i odbaciti jedinice Karlovačke brigade u pravcu Špigelskog Brega i izbiti preko sela Ivančići na Japetić. Isto tako, i druga neprijateljska kolona što je nastupala iz pravca Samobora, uz snažnu pomoć i podršku artiljerije, odbacila je jedinice Zumbaračko-pokupskog odreda i preko sela M. Lipovec potom izbila sa sjevera na Japetić. Nakon spajanja ovih dviju neprijateljskih grupacija na Japetiću, neprijatelj je produžio prodiranje na sektor Plješivice gdje su se nalazile jedinice Seljine brigade. S nastupanjem u pravcu sela Plješivice i Prilipja neprijatelj je otpočeo oko 7 sati. Za razliku od ostalih jedinica, na koje je napad izvođen rano izjutra, iznenadno i drsko, jedinice Seljine brigade koje su kasnije došle u dodir s neprijateljem, imale su potrebno vrijeme i mogućnost da pravovremeno posjednu i urede svoje položaje za organiziran doček dovodeći neprijatelja pod snažnu vatru sveukupnog naoružanja svojih jedinica.

Već od samog početka napada razvila se teška i ogorčena borba jer je neprijateljsko nastupanje potpomagala i avijacija mitraljirajući položaje Seljinih jedinica. Međutim, jedinice Seljine brigade sa ovako pripremljenih položaja junački su odolijevale neprijateljskim nasrtajima pa je prvi napad neprijatelja uslijed snažne mitraljeske vatre Seljinih jedinica — odbijen. Odlučno su osuđena i dva pokušaja neprijatelja da zaobiđu položaje brigade radi udara u bok i s leđa. U daljem toku borbe, izbjegavajući opkoljavanje, Seljina brigada je napustila selo Plješivicu i zaposjela dominirajuće kote povrh Plješivice i Prilipja. Za ovo vrijeme Karlovačka brigada i Zumbaračko-pokupski odred sredili su svoje jedinice i prema naređenju Štaba divizije krenuli su u pomoć Seljinoj brigadi koja se i dalje izvlačila na sektor Japetić — kota 871. Tada je došlo do najtežih okršaja u borbama što su vođene toga dana. Kota 871 tri puta je prelazila iz ruke u ruku. U napadu, neprijatelj je na Japetiću potpuno razbijen i primoran da se u kasnim popodnevnim satima povuče dijelom snaga prema Samoboru, a drugim dijelom u Jastrebarsko i Petrovinu.

U ovim borbama neprijatelj je pretrpio osjetne gubitke. Imao je 48 mrtvih i oko 60 ranjenih vojnika i oficira. Istovremeno, u svim jedinicama divizije bilo je 14 poginulih, 41 ranjen, 2 zarobljena i 19 nestalih boraca.

Najveći broj poginulih i ranjenih boraca imala je Seljina brigada koja je u slamanju ove neprijateljske ofanzive vodila najteže borbe probijajući se iz obruča. Među poginulim bio je i komesar Seljine brigade drug Marijan Badel. Njegova smrt bila je veliki gubitak ne samo za brigadu, već i diviziju kao cjelinu.

Od municije u borbi utrošeno je 4.130 metaka za puškomitraljeze i puške, 842 metka za »bredu«, 30 za šmajser, 21 mina za lake i 14 za teške bacače, 31 ofanzivna i 8 defanzivnih ručnih bombi i 4 nagazne mine.

Karlovačka brigada imala je 3 poginula, 7 ranjenih i 6 nestalih boraca. Posebno se u borbi istakao svojom hrabrošću i komandovanjem komandir 2. čete 3. bataljona st. vodnik Josip Razumić.

Nakon prestanka borbi brigada je zanoćila razmjestivši jedinice u ove rejone: 1. bataljon u selo Drage, 2. i 3. u selo Spigelski Breg, 4. bataljon i Štab brigade s prištapskim jedinicama u selo Višoševiči. Ujutro je raspored jedinica nešto izmijenjen tako da je 3. bataljon smješten u selo Drage iadi odmora, 4. iz Višoševića došao u selo Ivančići, 2. je smješten u selo Sv. Jana, Štab brigade s prištapskim jedinicama smješteni su u Spigelski Breg, a 1. bataljon zadržan u dosadašnjoj bazi. Osiguranja su obezbijedili bataljoni mrtvim stražama i patrolama u pravcu Jastrebarskog, Samobora i Plješivice. Po rasporedu predviđen je odmor, čišćenje lične opreme i podmazivanje oružja.⁴⁷

Prema naređenju Štaba 34. divizije brigada, u zajednici s 3. brigadom 8. divizije, angažirana je noću 25/26. lipnja na rušenju pruge na dionici između željezničkih stanica Horvata i Jastrebarskog. U okviru brigadnog zadatka 1. bataljon izveo je diverziju pruge od Zdenčine prema Horvata, a 3. od Horvata prema Zdenčini. Desno od Karlovačke brigade, između Desinca i Jastrebarskog, diverziju su izvodile jedinice 3. brigade 8. divizije, a prekopavanje ceste Samobor—Jastrebarsko izvršile su jedinice Zumberačko-pokupskog odreda. Osiguranja prema Rakovom Potoku na liniji sela Pavučnjak—Buti izvršio je 4. bataljon. Drugi bataljon s mitraljeskom četom 3. bataljona ostavljen je za to vrijeme u divizijskoj rezervi u rejonu sela Repišće. Znakovi raspoznavanja za tu noć bili su: Sloboda — Samobor, a ugovoreni znaci: Jakov — Rade.

Do 2 sata zadatak je bio u cijelosti završen. Pruga je presječena na 73 dupla mjesta, porušena su dva mosta, cesta prekopana na 4 mjesta, a srušene su i 2 betonska stupa električnog voda visokog napona.

Tokom ovog poduhvata neprijatelj nije intervenirao.

47 Zb. V-29, dok. 31 i HAK, dok. 212/1, 312 i 313/6, 362 i 363/6, 301 do 400/1 — op. dnevnik brigade.

Dolaskom iz akcije ujutro brigada se razmjestila na odmor. Prvi bataljon i prateća četa smjestili su se u Spigelski Breg, 2. bataljon i Štab brigade s prištapskim jedinicama u Sv. Jani, 3. u selo Paljugi, a 4. bataljon u selo Drage.⁴⁸

Druga lipanjska ofanziva

Dva dana nakon uspješno izvedene diverzije na pruzi Zagreb—Karlovac, neprijatelj ponovno poduzima napad na 8. i 34. diviziju. Kao što se kasnije pokazalo i ovog puta to nije bio uobičajeni ispad kakve je neprijatelj obično poduzimao nakon svake naše izvršene akcije, već uvod u početak nove i dobro organizirane ofanzive širih razmjera s ciljem odbacivanja naših snaga što dalje od komunikacija, a potom, brzim pokretima kolona u vidu udarnih klinova i njihovim prodiranjem na krilima i međuprostorima obrambenih položaja naših jedinica, izvršiti opkoljavanje i uništenje.

Za ostvarenje ovako obimnog operativnog cilja neprijatelj je koncentrirao vrlo jake snage iz sastava njemačkog 1. rezervnog lovačkog puka i nekoliko ustaških i domobranskih bataljona. S tom grupacijom neprijatelj je uz podršku avijacije i tenkova 27. lipnja ujutro otpočeo napad krećući u dvije kolone: s jednom u pravcu Krašića, na sektor 8. divizije i drugom prema Petrovini, Slavetiću i Sv. Jani, na sektor 34. divizije.

Prvo je izvršen napad na sektoru Krašić. Od jutra do navečer toga dana jedinice 8. divizije vodile su ogorčenu borbu sprečavajući prodor neprijatelja. U toku dana pojedini položaji prelazili su više puta iz ruku u ruke.

U međuvremenu i druga kolona koja je nastupala desno na pravcu Petrovina—Slavetić, napala je jedinice Seljine brigade koje su s posjednutih položaja štatile lijevi bok obrambenom pojasu jedinica 8. divizije. Tom prilikom došlo je do oštre borbe u kojoj je 2. bataljon te brigade uspio da izbací neprijatelja sa zauzetih kota između sela Rastok i Brebrovac. Lijevo od Seljine brigade na sektoru Sv. Jane nalazila se Karlovačka brigada. Drugi bataljon bio je na liniji sela Srednjak—Miladini—Brezari, orijentiran prema Petrovini. Njegov zadatak je bio da osigura i štiti lijevi bok jedinica Seljine brigade. Do borbe je došlo na liniji sela Miladini—Brezari s neprijateljskom kolonom koja je nastupala s pravca sela Malunje. Kolona je dočekaná s jakom vatrom. Neprijatelj je zaustavljen i vraćen u selo Malunje.

Međutim, potkraj dana borbe su se posebno rasplamsale na svim pravcima nadiranja neprijateljevih snaga. Podržavan jakom artiljerijskom i

48 Zb. V-29, dok. 31, Zb. V-28, dok. 140 i HAK, dok. 64/1, 354 i 355/6 i 301 do 400/1.

**Josip Bestie, komandant 1. bat. KUB
od 5. 3. do 25. 3. 1944. i komandant
3. bat. od 25. 3. do 30. 6. 1944.
Poginuo kod Okruga u Zumberku.**

minobacačkom vatrom, uz neprekidno nadlijetanje avijacije i mitraljiranje položaja na čitavom prostoru gdje su vođene borbe, kao i uvođenjem svježih snaga, neprijatelj je znatno pojačao svoj pritisak na svim napadnutim pravcima i uspio potisnuti jedinice 8. i 34. divizije s njihovih položaja. Nakon toga on je do noći ovladao prostorom na liniji Grandić Breg—k. 323 kod Prekrižja—Strmec—Pribić—Brebrovac i Balabani gdje se zadržao i zanoćio.⁴⁹

S dostignutih linija neprijatelj je narednog jutra nastavio s nastupanjem. Međutim, oštrim protivnapadom i jurišima 8. divizije njegovo nadiranje je zaustavljeno. Neprijatelj je odbačen s ranije zauzetih položaja. Navečer 28. lipnja uslijedilo je naređenje 4. korpusa Stabu 34. divizije da u isto vrijeme kad započnu sutrašnji protivnapadi 8. divizije u širem rejonu Krašića, pređe u napad na Gornji, Donji i Crkveni Pribić. Taj zadatak povjeren je Seljinoj brigadi, a Karlovačkoj brigadi naređeno je da još isto večer izvrši pokret na sektor Slavetić.

Brigada je oko ponoći 28/29. lipnja stigla u određen sektor i rasporedila se: 1. bataljon smjestio se u selu Goljak s osiguranjem u pravcu Rasto-

49 HAK, dok. 418 i 419/1.

ki—Petrovina, 2. u selu Balaban i Brebrovac s frontom prema Petrovini, 3. je zaposjeo položaje istočno od sela Balaban s jednom četom u selu Silovani, a 4. bataljon sa Štabom brigade i prištapskim jedinicama u selu Slavetić.

U 4 sata ujutro Seljina i 3. brigada 8. divizije krenule su u protivnapad. Međutim, taj poduhvat nije uspio. Brigade su se vratile na polazne položaje na sektor Okrug i Slavetić. U nastavku borbe, oko 11 sati, neprijatelj iz Krašića opet je ispoljio jak pritisak glavninom snaga na jedinice 8. divizije, a dijelom snaga i u pravcu Okruga. U pokušaju da izbije u selo Okrug odbačen je zajedničkim dejstvom 3. bataljona Karlovačke i jednog bataljona Seljine brigade. U 12 sati 3. bataljon Karlovačke brigade preuzima položaj i tog bataljona jer je naredjenjem Štaba divizije kompletna Seljina brigada izvučena iz borbe i prebačena na sektor Goljaka. Poslije podne, oko 17 sati, neprijateljska avijacija izvršila je nov vrlo jak napad bombardovanjem i mitraljiranjem položaja Karlovačke brigade u širem rejonu Okruga. U isto vrijeme, jedna neprijateljska grupacija što je dolazila iz pravca Petrovine, izvršila je udar u bok naših snaga, ali je spriječena jakim mitraljeskom vatrom 2. bataljona s položaja na liniji Brebrovac i odbačena na polazne položaje prema Petrovini.

U ovim borbama brigada je imala 1 poginulog i 7 ranjenih boraca. Poginuo je komandant 3. bataljona poručnik Josip Bestić, a među ranjenima nalazio se komandir čete istog bataljona ml. vodnik Josip Razumić, dok imena ostalih nisu utvrđena. U borbi je utrošeno 8216 komada puškomitraljeske i mitraljeske municije, 38 mina za laki bacač i 6 ofanzivnih bombi. Kao jedinica posebno se istakao 3. bataljon u cjelini.

Noću 29/30. lipnja neprijatelj je s istim snagama zanoćio u mjestima Krašiću, Pribiću i Petrovini.

S obzirom na to da su neprijateljske snage bile u neposrednoj blizini, Stab brigade je za ovu noć naredio vanredne mjere osiguranja. U skladu s tim:

2. bataljon je smješten u selu Okrug s jednom četom na položaju u rejonu kote 231 s kontrolom pravca Pribić—Siiovina;

3. bataljon raspoređen je u selo Slavetić s jednom četom na položaju u rejonu sela Balaban s kontrolom pravca Brebrovac;

4. bataljon zanoćio je u selu Slavetić osiguravajući se s jednom četom na položaju u mjesnom groblju ispred crkve s kontrolom puta u pravcu sela Balaban i

1 bataljon određen za noćenje u selu Dragovanjšćak. Jedna četa trebalo je da posjedne položaj južno od sela u rejonu kote 225 s kontrolom u pravcu sela Rastoki.

Ujutro 30. lipnja oko 5 sati neprijatelj je ponovio napade sa svojih polaznih položaja kod Krašića, Pribića i Petrovine na obrambene položaje 8. i 34. divizije. Kao i dan ranije, u početku napada neprijatelj je vršio vrlo intenzivan pritisak na svim odsjecima obrane podržavan efikasnom artiljerijskom i minobacačkom vatrom. Zametnula se ogorčena borba. Naše brigade uporno su odbijale sve neprijateljske nasrtaje i uzastopne pokušaje da jurišima razbije obranu naših jedinica. Svaki njegov pokušaj energično je odbijen koncentričnom i unakrsnom vatrom brigada s dobro posjednutih i branjenih položaja.

Oko podne silina napada neprijatelja počela je da opada što se osjetilo po smanjenoj gustini vatre. Ne mogavši dalje, neprijatelj je, najzad, na dostignutim linijama prešao u obranu. To je iskorišteno za sređivanje jedinica i pripremu za protivnapad. Prvo je uslijedio protivnapad 8. divizije s dvije brigade koje su u oštrom napadu i žestokoj borbi uspjele zbaciti neprijatelja s položaja i natjerati ga na povlačenje prema Krašiću. U protivnapad je krenuo i dio jedinica 34. divizije. Prvi bataljon i dijelovi 3. i 4. bataljona Karlovačke brigade napali su neprijatelja u rejonu kote kod sela Brebrovac. Premda je pružao ogorčen otpor, pod jakim pritiskom naših bataljona neprijatelj je bio prisiljen na povlačenje u Petrovinu.

Predvečer 30. lipnja neprijatelj se nije osjećao sigurnim da zanoći na zaposjednutim položajima. Pod sve jačim pritiskom snaga 8. i 34. divizije on je najzad počeo s povlačenjem napuštajući položaje na liniji Pribić—Krašić. Karlovačka brigada s drugim dijelom 3. i 4. bataljona i 2. bataljonom, kao i 4. bataljonom Seljine brigade prešla je odmah u gonjenje neprijatelja koji je odstupao prema Gornjoj Kupčini. Istovremeno i jedinice 8. divizije koje su se nalazile na desnom krilu Karlovačke brigade, otpočele su na svom sektoru s gonjenjem neprijateljskih snaga iz rejona Krašića sve do samog uporišta u Draganiću.

U ovoj borbi brigada je imala 3 poginula i 17 ranjenih boraca. Poginuo je politički komesar čete Dragutin Jurkas i borci Franjo Mihelić i Antun Crlenica. Među ranjenima bili su komandant brigade Franjo Molek, komandiri četa Vid Kosmač i Đuro Lapčević, pomoćnik komesara čete Ivan Iskra, operativni oficir 2. bataljona Ivan Mauhar i borci: Pavao Zutek, Stevo Martinič, Mato Marković, Josip Borković, Rudolf Mateljan, Josip Šimunić, Ivan Benić, Đuro Dukovčić, Ivan Pestak, Alojz Horvat i Josip Razumić. Od ranjenih drugova naknadno su umrli komandant brigade Franjo Molek i komandir čete Vid Kosmač.

Kako je ranjen komandant brigade Franjo Molek, koji je kasnije podlegao ranama, sjeća se borac, tada puškomitraljezac u 3. bataljonu, drug Nikola Prokšelj:

»Krajem lipnja 1944. moj 3. bataljon držao je položaje kod crkve na sektoru Slavetića frontom u pravcu Petrovine. Bio sam nišandžija na puškomitraljezu. Naređeno mi je da zauzmem vatreni položaj na lijevom krilu nešto ispred obrambenog položaja bataljona, osiguravajući pravac od Petrovine. Zajedno sa svojim pomoćnikom krenuo sam odmah na zadatak. Išli smo prema jednoj kestenovoj šumici koja se prostirala duž grebena s čijeg vrha je bio vrlo dobar pregled terena prema neprijatelju. Zalegli smo na vrhu te kote u ranije iskopanom zaklonu za klečeći stav i dobro namjestili puškomitraljez. Ispred nas bila je strma padina obrasla šikarom i udolja, pa opet, uzbrdica i šuma. Tako prikriveni ostali smo sve do poslije podne kad je na naš položaj došao u izviđanje i komandant brigade Molek u pratnji nekoliko boraca i starješina iz 4. bataljona. Upoznao sam komandanta sa situacijom ispred nas. Pokazao sam mu greben koji saocrtavao ispred nas preko udolja i ivicu šume kod koje je zalegao neprijatelj streljački stroj. Rekao sam mu i to da povremeno pripucava prema našem položaju. Komandant je potom krenuo još nešto naprijed i dvogledom osmatrao položaje koje je zaposjeo neprijatelj. Ja sam tada krenuo s puškomitraljezom nešto više u lijevo i zauzeo novi položaj. Grupu s komandantom izgubio sam iz vida, jer je teren bio dosta obrastao s višim i nižim grmijem. Ali, nakon nepunih desetak minuta odjeknuše oštri rafali desno od nas. Odmah zatim čula se u udolju ispred nas i galama i topot koraka po čemu smo zaključili da se dolje nalazi cesta koja vodi iz Petrovine za Slavetić. Očigledno, bili su to glasovi neprijateljskih vojnika, koje smo čuli sve jače, kao da se uspinju strminom prema vrhu grebena gdje smo se nalazili ja i pomoćnik sa puškomitraljezom. U pravcu već potpuno jasnih glasova neprijatelja ispalio sam jedan rafal, nakon čega su se začuli jauci i zapomaganje ranjenih. Ponovo sam ispalio još jedan rafal, a zatim se sve utišalo. Ostali smo i dalje na istom položaju i budno pratili i osluškivali eventualno daljnje kretanje neprijatelja. Međutim, bilo je tiho i mirno sve do prvog mraka kada smo napustili položaj i oprezno se povukli u pravcu položaja našeg bataljona. Na putu nas je zaustavila naša patrola. Nakon kraćeg sporazumijevanja, kad smo došli bliže, začuđeno su nas zapitali: 'Pa zar ste vi živi?' i onda nas izvijestili da je na području s kojeg smo mi dolazili poginuo komandant brigade s još nekoliko drugova iz 4. bataljona. I, logično, smatrali su da smo i mi tom prilikom stradali. Tek tada nam je bilo jasno da su oni rafali koji su se čuli desno od nas, bili usmjereni na grupu s komandantom koji je došao u izviđanje. Taj gubitak teško je primljen kod boraca i starješina u brigadi.«

U ovoj posljednjoj borbi u Zumberku utrošeno je 8497 komada puščanih i mitraljeskih metaka, 24 mine za laki bacač, 16 ofanzivnih bombi i 50 metaka za šmajser. Pored toga u borbi je izgubljen (zarobljen) i jedan mitraljez »breda« s postoljem i jedan sanduk s 300 metaka.

Neprijatelj je imao 10 mrtvih i 20 ranjenih vojnika.

Kasno uveče brigada se razmjestila u ranije rejone na sektoru Slavetića i Okrug.

Za cijelo vrijeme ove neprijateljske ofanzive koja je trajala punih devet dana, jedinice brigade svakodnevno su vodile teške borbe odbijajući uporne napade neprijatelja. Svi bataljoni Karlovačke brigade pokazali su veliku borbenost i riješenost da se neprijatelj spriječi u ostvarivanju svojih operativnih zamisli i planova. U ovim borbama naročito su se istakli borci 3. bataljona koji se nalazio na težištu obrane i izdržao sva bombardovanja avijacije i upornom borbom spriječio sve pokušaje neprijatelja da razbije obranu brigade.⁵⁰

Sve borbene aktivnosti na Zumberku brigada je izvodila pretežno zajedno s ostalim jedinicama iz sastava divizije. Veći dio borbenih dejstava bio je obrambenog karaktera usmjerenih na razbijanje ofanziva manjih i većih razmjera koje je neprijatelj poduzimao mjeseca svibnja i lipnja na ovo područje. Učešćem u zajedničkim koordiniranim akcijama 34. i 8. divizije na razbijanju posljednje neprijateljske ofanzive koja se završila 30. lipnja navečer protivnapadom i gonjenjem neprijatelja (sadejstvom dijelova triju brigada) — Karlovačka brigada je završila svoje borbeno djelovanje na području Zumberka da bi krenula privremeno na teritorij Karlovca, a potom produžila pokret preko Korduna u Pokuplje.

Ukupni gubici brigade za ovo vrijeme iznosili su 150 boraca i rukovodilaca izbačenih iz stroja, od kojih je 21 poginulih, 58 ranjeno, 22 zarobljena i 49 nestalih. Brojno stanje brigade smanjilo se na 450 boraca pa je uslijedilo naređenje Štaba divizije da se brigada narednih dana mjeseca srpnja vrati na karlovačko područje radi sređivanja jedinica, odmora i popune novim borcima.

POVRATAK BRIGADE NA KARLOVAČKU TERITORIJU

S naređenjem za pokret na karlovačku teritoriju upoznat je samo najodgovorniji dio Štaba, štabovi bataljona i komande samostalnih četa. I pripreme za polazak izvedene su u najvećoj tajnosti. No, bez obzira na poduzete mjere da se tajna sačuva kako se to onda popularno govorilo »u strogoj konspiraciji«, ta je vijest ipak nekako »procurila« i do ušiju boraca. Tajnu su prvo saznali kuriri koji su saobraćali na relaciji štabovi brigada — Stab divizije. I tako je ta strogo čuvana tajna u »povjerenju« rečena svojim najintimnijim drugovima da bi ih obradovali i ujedno sebi »podigli cijenu«

50 HAK, dok. 301 do 400/1 i Zb. V-29, dok. 31.

te istaknuli odgovornost i povjerljivost dužnosti koje oni obavljaju. Naravno, ta se informacija širila lančano i brzo, ali uvijek u »-strogoj diskreciji«, od borca do borca.

Zadnjih osam dana boravka na području Zumberka brigada je bila stalno razmještena na širem prostoru sela Slavetić i Okrug sa Štabom i prištapskim dijelovima u Slavetiću. Za to vrijeme neprijatelj je imao stalne posade u Krašiću, Pribiću i selu Petrovina. Do većih borbi nije dolazilo i borbene aktivnosti jedinica bile su usmjerene većim dijelom na izviđanje prostora i puteva u pravcu neprijateljskih posada, davanje osiguranja u rejonima smještaja i stalne spremnosti za odbijanje provokativnih napada neprijateljskih patrola koje su povremeno upućivane iz uporišta u pravcu naših položaja (najvjerovatnije radi prikupljanja podataka o rasporedu naših jedinica, kao i postavljanja nagaznih mina na pravcima kretanja naših patrola). Tako su 3. i 4. bataljon, 1. srpnja, izviđajući neprijatelja na pravcu sela Pribić bili napadnuti mitraljiranjem iz aviona i istovremeno od Nijemaca koji su izašli iz Pribića. Napad je odbijen i, nakon dvadeset-minutne borbe, neprijatelj je odbačen u uporište. Bataljon je imao 2 ranjena od kojih je jedan bio politički komesar čete Vaso Roknić iz 4. bataljona. Drugog dana 1. bataljon imao je borbu s jednom jačom neprijateljskom patrolom kod sela Svrževa, a 2. kod Petrovine, dok je 3. bataljon toga dana odbio napad neprijatelja od pravca Pribića koji je izvršen pod zaštitom i podrškom jake artiljerijske i minobacačke vatre. Neprijatelj je imao 3 ranjena vojnika od kojih jedan teže, a bataljon 1 poginulog borca.⁵¹

Nije isključeno da je i neprijatelj putem svoje obavještajne službe na terenu došao do nekih podataka o našim pripremama za pokret, a što se moglo logično ocijeniti prema njegovim pojačanim izviđačkim borbenim aktivnostima koje je izvodio u pravcu naših položaja. Naročito jak pritisak neprijatelja izvršen je 4. srpnja iz pravca Pribića i Petrovine. Brigada je bila s bataljonima na položajima u rejonima sela Svrževo, Slavetić, Goljak i Okrug. Istovremeno s podilaženjem neprijateljskih snaga ka položajima 1, 2. i 3. bataljona, neprijateljska artiljerija iz vatrenih položaja kod Krašića tukla je selo i rejon oko Slavetića gdje je bilo komandno mjesto Štaba brigade i razmještaj prištapskih jedinica. U odbijanju ovog neprijateljskog napada koji je okvalificiran kao nasilno izviđanje naših obrambenih položaja, vodila se ogorčena jednosatna borba koja se završila razbijanjem napada i prisiljavanjem neprijatelja na povlačenje u uporišta. Naknadno se saznalo od stanovništva da je neprijatelj imao dosta gubitaka, naročito u ranjenim, dok je na našoj strani ranjen jedan borac od krhotina topovske

granate. Manji i neuspjeli ispad neprijatelja učinjen je i 5. srpnja u rejonu sela Pribić Crkveni gdje je neprijatelj imao 2 mrtva i 1 ranjenog vojnika.⁵²

Opšta vojno-politička situacija, odnosno moralno-političko stanje u brigadi se u posljednjih mjesec dana, prema ocjeni Štaba, u izvjesnoj mjeri pogoršalo. Naime, čitavi lipanj brigada je vodila stalne borbe sa izmijenjenom ratnom srećom i vršila česte pokrete. A uz sve to brigada je u ofanzivi krajem lipnja pretrpjela i srazmjerno velike gubitke, kako u borbama, tako i u komandnom kadru što je na borbe, posebno one novomobilizirane, loše djelovalo. Na slabljenje raspoloženja boraca u priličnoj mjeri uticala je i relativno slaba ishrana, loša odjeća i obuća. Pogoršavanje raspoloženja boraca nastalo je i zbog toga što se u lipnju nije radilo politički i vojno-stručno ili tek vrlo malo jer nije bilo vremena. To je otvorilo prostor i za subverzivni rad neprijateljskih elemenata koji su podgrijavali tezu »kako će brigada u Zumberku sva izginuti«. Posljedica toga bila su i učestala dezertiranja iz jedinica brigade, a osobito boraca iz pojedinih sela s karlovačkog teritorija.

I borba, i intenzivan politički rad

Sve je ovo nalagalo da se organizira intenzivniji politički rad u brigadi. S tim u vezi, u svim jedinicama održavani su sastanci komunista i skojevaca na kojima je pred sve komuniste, a posebno pred političke rukovodioce, postavljen kao glavni i osnovni zadatak da se, uz svakodnevno i pojačano političko djelovanje i političku nastavu, borbama objašnjavaju aktualni politički događaji kod nas i u svijetu i raskrinkava pojačana neprijateljska propaganda, naročito izdajničkog vodstva HSS-a koji još uvijek zagovaraju politiku »čekanja« i neučestvovanja u aktivnoj borbi u redovima NOV-e protiv okupatora i domaćih izdajnika.

Slijedeća tri dana neprijatelj se primirio i do sukoba nije dolazilo. Bataljoni su i dalje davali potrebna osiguranja i upućivali izviđačke patrole na pravcima neprijateljskih uporišta, opterećujući ravnomjerno sve čete u smjenjivanju na položajima.

Za ovo vrijeme održavani su sastanci sa štabovima bataljona, kao i četne konferencije s borbama na kojima su izvršene odgovarajuće vojno-političke pripreme u vezi s predstojećim pokretom i ukazano na važnost da se vrijeme i pravac kretanja sačuva u najvećoj tajnosti od civilnog stanovništva. Pored toga, radi obezbjeđenja brigade hranom u toku marša, u dva navrata, na širem sektoru Petrovine izvršena je rekvizicija hrane i stoke na

**Ivica Graho, komandant 3. bataljona
od 5. 3. do 25. 3. 1944. i načelnik
Štaba brigade od 20. 6. do 15. 8. 1944.**

dobrovoljnoj osnovi, uz davanje potvrde od strane Kotarskog NOO-a nadležnog za ovo područje.

U sklopu priprema izvršene su i neke organizacione izmjene u formaciji. Uslijed osjetnog smanjenja brojnog stanja brigade u bataljonima su rasformirane treće čete. S njihovim ljudstvom su popunjene ostale, tako da su sada bataljoni imali samo po dvije pješadijske i jednu mitraljesku četvu. Pri Stabu brigade ostala je četa za vezu, prateća četa (koja se sastojala od voda bacača i jednog odjeljenja protuoklopnog topa), minerski vod, sanitetski vod i pozadinski vod u sastavu intendanture brigade. Brojno stanje ovih prištapskih jedinica nešto je ojačano na račun rasformiranih četa.

Od kadrovskih promjena izvršene su slijedeće:

— za načelnika Štaba brigade postavljen je kapetan Ivica Graho, do tada operativni oficir;

— za vršioca dužnosti operativnog oficira brigade postavljen je poručnik Viktor Furdek;

— za komandanta 3. bataljona, na mjesto Josipa Bestića, koji je krajem lipnja poginuo, postavljen je dosadašnji komandant 2. bataljona Stjepan Simunović;

— za komandanta 2. bataljona postavljen je dosadašnji komesar istog bataljona Josip Kasunić;

— za političkog komesara 2. bataljona postavljen je dosadašnji politički komesar prateće čete Stanko Rudman;

— za političkog komesara prateće čete postavljen je Mijo Mataković, do tada politički komesar 2. čete u 1. bataljonu, i

— za političkog komesara 4. bataljona, na mjesto poginulog Ivice Zunca, postavljen je Nikola Simunović, do tada politički komesar mitraljeske čete istog bataljona.

Posebna novost koja je obradovala brigadu bio je dolazak novog komandanta. Na mjesto poginulog prvog komandanta druga Franje Moleka za komandanta brigade postavljen je drug Boris Balaš,⁵³ do tada komandant Zumberačko-pokupskog odreda. Veći broj boraca, a posebno rukovodeći kadar u brigadi poznao je još od ranije druga Bocu kao prekaljenog borca i rukovodioca koji je prošao već mnoge neprijateljske ofanzive na Kordunu i Zumberku i bio jedan od sudionika u proboju neprijateljskog obruča, svibnja 1942. godine, u Petrovoj gori. Njegov dolazak za komandanta prihvaćen je u brigadi s punim povjerenjem i radošću.

Za to vrijeme boravka na Zumberku početkom srpnja izmijenjen je i intendant brigade. Naime, dotadašnji intendant Anton Ružić, povučen je prema naređenju Štaba divizije na drugu dužnost, a za novog postavljen je drug Milivoj Gaberšnik Pupo, koji je došao s iste dužnosti iz Zumberačko-pokupskog odreda. Njegovim dolaskom u mnogome je sređena intendantska služba brigade, koja je bila u priličnoj mjeri narušena prilikom zadnjeg ispada Nijemaca. Jednim većim dijelom intendantura je popunjena s dodijeljenim materijalnim sredstvima iz Zumberačkog odreda. Pored ostalog, izvršena je popuna i s kazanima za kuhanje hrane jer su brigadni bili uništeni.

Brigada je 8. srpnja 1944. godine napustila položaj na sektoru Svrževa, Goljaka, Okrugla i Slavetića i u 15,30 sati izvršila pokret u pravcu Cunkove Drage i dalje, preko sela Belošići i Vuketići na putu za Metliku. Poslije deset sati marševanja brigada je stigla oko 2 sata, 9. srpnja, u neposrednu blizinu Metlike i zanoćila u selima Boldraž, Brašljeva, Borovica i Slamna Vas. Ujutro poslije doručka u svim jedinicama pristupilo se uređenju

odjeće i obuće, čišćenju oružja i ostale vojne opreme. Oko 11 sati brigada se prikupila u selu Glodnez i u 12 sati krenula pravcem sela Curile za Metliku.⁵⁴ Dolazak brigade u Metliku vremenski je podešen tako da bi mogla učestvovati na proslavi organiziranoj povodom pobjede Cankarjeve i 12. brigade 15. divizije u likvidaciji jakog njemačko-ustaškog uporišta u Bosiljevu koga su branili dijelovi njemačkog 1. rezervnog lovačkog puka i 10. ustaške bojne u jačini oko 300 neprijateljskih vojnika. Osiguranja za izvršenje ovog napada davali su 13. primorsko-goranska divizija i Karlovački odred. Napad je otpočeo 30. lipnja u 2 sata ujutro. Borba je trajala sve do 20 sati navečer kada je uporište, i pored žilave obrane branilaca, likvidirano. To je bila zaista jedna velika i veličanstvena pobjeda brigada 15. divizije. Neprijatelj je imao 212 ubijenih, 12 ranjenih i 39 zarobljenih vojnika, a samo 20 ih je uspjelo pobjeći. Zaplijenjeno je i kompletno naoružanje: 1 haubica, brzometni top, 212 pušaka, 18 puškomitraljeza »šaraca«, 4 »zbrojevke«, 4 talijanska mitraljeza, 1 laki i 2 teška minobacača.

Manifestacije bratstva i jedinstva u Metlici

Odlukom GŠ NOV i PO Slovenije riješeno je da na proslavi, zajedno s Cankarjevom brigadom, sudjeluju i dvije brigade iz Hrvatske pa je narednjem Štaba 4. korpusa određena Karlovačka kao hrvatska i 2. brigada 8. divizije kao srpska što je ujedno predstavljalo smotru bratstva, jedinstva i zajedništva u borbi naroda Bele krajine, Zumberka, Korduna i Pokuplja za iste ciljeve, za oslobođenje od okupatora i sretniju budućnost.

Na svečanom skupu posvećenom značajnoj pobjedi u Bosiljevu prisustvovao je i velik broj naroda. Na određenom mjestu u Dragali već u prijednevima satima počeo se prikupljati veći broj ljudi, žena, omladinki, omladinaca i pionira iz mnogih sela Bele krajine, Zumberka i Pokuplja. Narod je dolazio organizirano sa zastavama i pjesmom da svojom prisutnošću iskaže svoju privrženost NOB-u i uveliča ovu svečanost. Jedinice određene za paradu bile su postrojene ispred tribine na kojoj su se nalazili organizatori narodnooslobodilačkog pokreta Slovenije i predstavnici Glavnog štaba NOV i PO Slovenije Boris Kidrič, Franc Rozman-Stane, Josip Vidmar i mnogi drugi, kao i predstavnici narodne vlasti i političkih organizacija iz Bele krajine i Zumberka. Štab 4. korpusa NOV i PO Hrvatske zastupao je politički komesar Vječeslav Holjevac. Na tribini su se još nalazili i članovi engleske i američke vojne misije koji su bili pri GS Slovenije. Paradnim ešalom komandovao je komandant 15. slovenske divizije

54 HAK, dok. 301 do 400/1, op. dnevnik brigade.

Franc Kočever-Ciril koji je u 14,15 sati predao raport Francu Rozmanu-Stanetu. Nakon raporta parada je otpočela. Paradni ešaloni išli su u slijedećem poretku: na čelu defilea nalazila se Cankarjeva brigada 15. slovenske divizije, za njom je nastupala oficirska i podoficirska škola GS Slovenije, zatim je išla Karlovačka brigada 34. i 2. brigada 8. udarne divizije 4. korpusa i na kraju borci Zumberačko-pokupskog i Belokranjskog partizanskog odreda. Jedinice u defileu burno su pozdravljene od mase naroda i građana Metlike uz brojne povike: »Živjela naša hrabra Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije«, »Živjelo bratstvo i jedinstvo naših naroda« i »Smrt izdajnicima i slugama okupatora«.

Borci Karlovačke brigade na svečanosti u Metlici 9. 7. 1944. (na čelu s lijeva na desno: Boris Balaš, komandant, Petar Erdeljac, komesar i Ivica Graho, načelnik Štaba brigade).

Po završenom defileu održana je svečanost u Draganovem gozdu pokraj Metlike na kojoj je ispred GS Slovenije govorio zamjenik komandanta Štaba Jaka Avšič, a ispred Štaba 4. korpusa drug Vječeslav Holjevac. Govori su bili često prekidani i popraćeni aplauzima i ponovnim uzvicima: »Živjelo bratstvo i jedinstvo naroda Jugoslavije«, »Živio drug Tito, Vrhovni komandant NOVJ« i »Živjela Komunistička partija Jugoslavije, organizator NOP-a«. Poslije ovoga dat je vrlo bogati kulturno-umjetnički program na

kome su nastupali pjevački zborovi i recitatori. Na kraju ovog službenog dijela svečanost se nastavila ručkom koji je pripremljen za sve borce brigade. Ovaj put, naravno, ručak je bio osjetno pojačan kalorijama i po mnogo čemu različit od dosadašnjih. Zahvaljujući snalažljivosti intendantata uz ručak se našla i po čašica metliške črnine, a i cigarete nisu zaboravljene.

Navečer je u mjestu Metlici u organizaciji Cankarjeve brigade održan veliki miting uz masovno učešće stanovništva i ljudi iz bliže okolice grada koji se kasnije spontano pretvorio u opštenarodno veselje.

Ovime se završila proslava velike pobjede hrvatskih i slovenskih partizana pri zajedničkoj likvidaciji neprijatelja u Bosiljevu. Bila je to zaista prava i istinska manifestacija bratstva i jedinstva naroda Jugoslavije iskovanog u zajedničkoj borbi za oslobođenje.⁵⁵

Brigada je prenoćila u Metlici i u 3 sata ujutro 10. srpnja produžila pokret cestom do sela Primostek. Ovdje se brigada prebacila na desnu obalu Kupe kod Jurovskog Broda i ponovno našla na karlovačkom području. Put je nastavljen u predviđene baze u okolini Ribnika, pa su za osiguranje marševske kolone izdvojena dva bataljona — jedan za prethodnicu, a drugi za lijevo bočno osiguranje marševske kolone. Dolaskom na širi sektor Ribnika brigada se rasporedila: 1. bataljon u Ribnik, 2. u Sopči Vrh, 3. i 4. kao i Štab brigade s prištapskim jedinicama u selo Lipnik. Rejoni smještaja jedinica obezbijedjeni su unutrašnjim stražama i pojačanim izviđačkim patrolama s kontrolom prostora na pravcima Netretić, Jaškovo, Ozalj i Kamanje.

Poslije podne u rejonu sela Lipnik održan je radni sastanak brigade na kojem su svi borci i rukovodeći sastav saslušali izlaganja političkog komesara 4. korpusa Vjećeslava Holjevca i političkog komesara 34. divizije Franca Knebla o vojnoj i političkoj situaciji na svjetskim ratištima i stanju kod nas. Između ostalog, politički komesar korpusa posebno je istakao vojnopolitički značaj borbenog djelovanja Karlovačke brigade na području Zumberka i čestitao svim borcima i rukovodiocima na hrabrom držanju i postignutim uspjesima.⁵⁶

Narednu noć brigada se i dalje zadržala na istoj lokaciji i rasporedu. Prije podne, 11. srpnja, primljena je vijest od informativne službe da su neprijateljske snage iz Ozlja i Karlovca izašle iz uporišta i izvršile ispade i zaposjele Kamanje, Vodenicu, Hrašće i Lončar Brdo. S potpunijim podacima i namjerama neprijatelja još se nije raspolagalo, ali Štab je odmah poduzeo mjere predostrožnosti i donio odluku o obezbjeđenju od eventualnog iznenadnog napada i izdao slijedeće naređenje:

55 Knjiga: *Monografija Cankarjeve brigade* (Lado Ambrožić-Novljan), str. 587—602.

56 HAK, dok. 301 do 400/1.

— 1. bataljonu da odmah smijeni na položaju 4. bataljon koji se nalazio uz cestu kod sela Lipnik, a 4. bataljon da krene i zaposjedne položaje u rejonu sela Gornje Griče, zatvarajući pravac Lipnik—Rosopajnik s kontrolom prostora u pravcu Lončar Brda—Golog Vrha;

— 2. bataljonu dato je u zadatak da kontrolira pravce: Zakanje i Jugovac—Vodenica, dok je 3. zadržan u rezervi brigade u borbenoj spremnosti za upotrebu na pravcima gdje se za to ukaže potreba;

— pratećoj četi je naređeno da teški minobacač i protukolsku pušku s poslugom stavi na raspolaganje Štabu 4. bataljona.

Stab 2. bat. 2. KPO s borcima i omladinom Hrašća, 1944. godine.

Štab je odmah uspostavio kontakt i vezu sa Štabom Karlovačkog partizanskog odreda koji se nalazio u Rosopajniku i upoznao ga s novonastalom situacijom na terenu i preduzetim mjerama brigade. Tom prilikom od odreda je dobio podatke da se njihova jedna četa nalazi na položajima u rejonu sela Veliki Modruš Potok sa zadatkom zatvaranja i kontrole pravca od Netretića i Stativa, a druga u rejonu sela D. Stranica i Gorica s kontrolom pravca od Lončar Brda i Hrašća. Pored toga dogovorena je i međusobna izmjena informacija o svakoj nastaloj promjeni i situaciji u toku dana na kontrolisanim sektorima.⁵⁷

Taj dan neprijatelj nije primijećen na području koje je bilo pod kontrolom. Međutim, u prijepodnevnim satima primljena je obavijest od Štaba 4. korpusa da je neprijatelj s jakim snagama 10. srpnja poduzeo novu, i još širih razmjera, ofanzivu protiv jedinica 8. i dijelova 34. i 15. slovenske divizije na području Zumberka. Neprijatelj je nastupao od Ozlja, Krašića i Pribića i to glavnim pravcem prema Metlici, a pomoćnim prema Slavetiću i Sv. Jani. U svom prvom naletu nadmoćnijim snagama u ljudstvu i naoružanju uspio je potisnuti s položaja jedinice 8. divizije i Seljinu brigadu, a potom nastavio da vrši jak pritisak.⁵⁸

S tim u vezi, brigadi je naređeno da sadejstvuje s najpogodnijih položaja na desnoj obali Kupe s jedinicama 15. i 8. divizije koje vode borbe u sprečavanju neprijatelja u njegovom nadiranjju na širem prostoru uzvodno lijevom obalom Kupe. Taj zadatak povjeren je 2. bataljonu, ojačanom s dva minobacača, koji je istog dana poslije podne krenuo pravcem Sopči Vrh—Jugovac—Brlog—Reštovo—Bubnjarci. Dolaskom na cestu kod Bubnjaraca, jednom četom zaposjednut je položaj frontom prema Kupi, a drugom je postavljeno osiguranje na križanju ceste od pravca Ozlja i Jurovskog Broda. S najpogodnijeg mjesta na položaju izbačeno je nekoliko mina iz minobacača i otvorena jaka mitraljeska vatra na neprijateljske snage koje su se nalazile u selu Rosalnica i Drašići, kao i na koti Vinica. Pogoci iz minobacača bili su dobri, jer je poslije prvih mina ušutkana neprijateljska minobacačka vatra koja je djelovala u pravcu Metlike. Poslije izvršenog zadatka bataljon se navečer vratio u bazu.

Oko pola noći, 11. srpnja, primljena je i druga obavijest Štaba 4. korpusa o situaciji na širem sektoru Metlike. Pored ostalog, u obavijesti je stajalo da su neprijateljske snage, nadirajući s pravca Vivodine, doprle do sela Drašići i Rosalnice s namjerom da ovladaju Metlikom. Snage 8. i 15. divizije vode upornu borbu u sprečavanju neprijateljskih namjera nastojeći da ga nabace na Kupu i koncentričnom vatrom unište.

Brigadi je dat zadatak da ponovno sadejstvom s desne obale Kupe izvrši što jači pritisak na lijevi bok neprijateljskih snaga koje se nalaze u rejonima Drašići, Rosalnice i sela Radovići.

U vezi s dobijenim naređenjem Stab brigade izdao je zapovijest i podijelio zadatke:

3. bataljonu, ojačanom s pratećom četom (bez bacača 61 mm), naređeno je da odmah krene pravcem Zakanje—Bukovac i zaposjedne položaj na liniji Bubnjarci—Kamanje—Brlog sa zadatkom da osmatra kretanje neprijatelja na lijevoj obali Kupe i tući ga jakim minobacačkom i mitralje-

skom vatrom, a protukolcem s vatrene položaja u Brlogu tući položaje neprijateljske artiljerije u Vivodini i D. Loviću. Desno se osigurati četom u Velikom Vrh i Brlogu i patrolama u pravcu sela Police i Bratovanci;

1. bataljonu naređeno je da osigura desno krilo, 3. bataljonu dat je zadatak da vodom zaposjedne Vodenicu, a ostatkom bataljona da drži položaje u rejonu sela Fratrovci—Novaki i na koti pozadi Oštrog Vrh zatvarajući pravac od Ozlja;

4. bataljonu naređeno je zaposjedanje položaja u rejonu Jugovca s kontrolom prostora u pravcu sela D. Stranica, Gorica i Martinski Vrh.⁵⁹

Međutim, kako dužih prekida u sukobima nije bilo, a napadi i protivnapadi stalno se izmjenjivali, to se dinamika borbenih situacija u toku dana više puta mijenjala.

Kada su bataljoni već bili na zadatku, iz Štaba korpusa javljena je nova situacija, tj. da je neprijatelj iz sela Rosalnice i Radovići protjeran i sada drži položaje kod sela Drašići u rejonu kote Vinica s lijevim krilom u selu Rakovec, a dijelom snaga i u selima Vrškovec i Krmačina. Javljeno je, također, da se položaji neprijateljske artiljerije ne nalaze u D. Loviću, kao što je ranije javljeno, već u Vivodini i u selu Belošići.

O ovoj promjeni odmah je obaviješten Štab 3. bataljona putem kurira. Posebno mu je skrenuta pažnja na budno praćenje situacije da ne dođe do neželjenih posljedica.

Sa zaposjednutih položaja bataljon je vrlo efikasno tukao vatrom iz mitraljeza i minobacača bok i lijevo krilo neprijateljskog borbenog poretka. Ne očekujući napad s ove strane, neprijatelj je bio zbunjen, pa je bio prisiljen na povlačenje u pravcu Vivodine. A tada je uslijedilo i gonjenje neprijatelja od strane jedinica 8. i 15. slovenske divizije.

Položaji neprijateljske artiljerije tučeni su s 20 topovskih granata. Gubici neprijatelja od naše vatre nisu poznati, ali se pretpostavlja da ih je bilo dosta, posebno u ranjenima. Na našoj strani gubitaka nije bilo.⁶⁰

Borbe za obranu Metlike nastavile su se i dalje i trajale još puna četiri dana. Svaki od ovih dana bio je ispunjen s puno dramatičnih situacija. Bilo je uspjeha i poraza, napada i protivnapada s naizmjeničnom ratnom srećom. Kada je 15. srpnja Gubčeva brigada izvučena iz neposredne obrane Metlike, čitav teret obrane ostao je samo na Cankarevoj brigadi. Ovu situaciju iskoristio je neprijatelj i 16. srpnja izvršio jak pritisak na položaje te brigade i uz podršku jake artiljerijske vatre izvršio oštar napad i jurišem probio se u mjesto. U Metlici neprijatelj se zadržao svega dva do tri sata pljačkajući i paleći kuće i još istoga dana otpočeo s povlačenjem preko Vivodine i Prekrižja za Krašić i Ozalj.

⁵⁹ HAK, dok. 69 i 70/1.

⁶⁰ HAK, dok. 71, 72, 231 i 421/1, 135/1, 301 do 400/1, kao i Zb. V-29, dok. 80.

U ovim sedmodnevnim borbama neprijatelj je pretrpio znatne gubitke koji se cijene na oko 1000 vojnika izbačenih iz stroja. Jedinice 8. divizije imale su 21 poginulog, 70 ranjenih i 3 nestala borca, a jedinice 34. divizije imale su 7 poginulih, 17 ranjenih i 3 nestala borca, dok su jedinice 7. korpusa imale ukupno 40 poginulih i 110 ranjenih boraca.

Može se reći da ni ovom ofanzivom neprijatelj nije ostvario svoj plan. Partizanske jedinice i dalje su ostale na slobodnoj teritoriji Zumberka i nastavile s akcijama na rušenju komunikacija i likvidiranju njegovih uporišta.⁶¹

Osiguranje ranjeničke kolone na putu za Kordun

Jedinice 4. korpusa u razbijanju dviju posljednjih neprijateljskih ofanziva na slobodni teritorij Zumberka, krajem lipnja i u prvoj polovici srpnja 1944. godine, u tako reći danonoćnim teškim borbama s nadmoćnijim snagama neprijatelja, posebno u vatrenoj podršci, imale su priličan broj izbačenih boraca iz stroja. Broj teže i lakše ranjenih iznosio je oko 250 do 300 boraca. Uslovi za sklanjanje i liječenje tolikog broja ranjenika na prostoru Zumberka bili su minimalni i vrlo nesigurni zbog stalnog ugrožavanja tog operativnog prostora i bezmalo svakodnevnih ispada neprijatelja iz jakih uporišta Karlovca, Ozlja, Samobora i Jastrebarskog. Suočeni s ovom činjenicom štabovi 4. korpusa i 8. divizije donijeli su odluku da se ranjenici što prije prebace na sigurno mjesto, tj. na slobodnu teritoriju Korduna. To je odlučeno kako radi liječenja, tako i radi rasterećenja operativnih jedinica koje su jednim dijelom bile angažirane oko njihovog zbrinjavanja i osiguranja, a što je u mnogome umanjivalo borbenu gotovost i pokretljivost jedinica u cjelini.

Prema planu Štaba korpusa transport s ranjenicima trebalo je prebaciti u vremenu od 12. do 14. srpnja s tim da se prelaz preko najugroženijeg prostora na sektoru D. Dubrava, preko ceste, željezničke pruge Karlovac—Ogulin i rijeke Mrežnice izvrši noću 13/14. srpnja 1944. godine. Na ovom važnom i humanom zadatku, pored 3. brigade 8. i 3. brigade 7. divizije, angažirana je i Karlovačka brigada koja je s dva bataljona, u zajednici s dijelom 3. brigade 7. divizije, osiguravala kolonu pri prijelazu pruge i ceste Karlovac—Ogulin na dionici kod Generalskog Stola. Ostala osiguranja bila su u organizaciji ovih dviju brigada 7. i 8. divizije.⁶²

⁶¹ Zb. V-29, dok. 50 i 97.

⁶² Zb. V-29, dok. 65.

U vezi s predstojećim zadatkom Štab brigade primio je 12. srpnja naređenje od Štaba 34. divizije za pokret na prostor Prilišća i Vukove Gorice. Drugog dana pokret je produžen u Bosiljevo, a zatim po obavljenom ručku, prema Trošmariji i dalje preko Popova Sela i Gojaka u selo Zatezalo. Treći bataljon zadržan je u Trošmariji radi prihvata transporta s ranjenicima. Po dolasku u selo Donji Zatezali, 2. i 4. bataljon krenuli su na zaposjedanje položaja na liniji ceste i pruge prema neprijateljskom uporištu u Generalskom Stolu.

Osoblje i ranjenici partizanske bolnice u Velikom Lešću na Žumberku 1944. godine.

U toku osiguranja noću 13/14. srpnja došlo je tri puta do sukoba s neprijateljem. Prvo je naišla jedna naša kolona na kolonu od oko 150 neprijateljskih vojnika, i blizu 100 kamiona iz pravca Tounja. Naletjela je pravo na zasjedu jedinica 3. brigade 7. divizije. U tom okršaju neprijatelj je dijelom uništen, ostatak je razbijen, a vojnici su se razbježali. Neprijatelj je odmah reagirao. Oko 200 vojnika krenulo je oko 2 sata od Generalskog Stola u pravcu D. Dubrava da pomogne napadnutoj koloni iz Tounja. Bataljoni Karlovačke i dijelovi 3. brigade 7. divizije pustili su i ovu kolonu na sasvim blisko odstojanje, a onda otvorili snažnu mitraljesku vatru. Neprijatelj je zaustavljen i odbačen u uporište. U rejonu zasjede 2. i 4. bataljona ubijena su 2 neprijateljska vojnika, dok su gubici na sektoru 3. brigade bili veći. Pred jutro kada je već začelje transporta ranjenika prošlo prugu i cestu, napadnuta je zaštitnica 3. brigade 8. divizije. I ovaj pokušaj

neprijatelja da spriječi prolaz ranjenika nije uspio. Nakon oštire borbe odbačen je uz znatne gubitke u mrtvim i ranjenim vojnicima. Tako je prebacivanje ranjenika na ovom vrlo osjetljivom prostoru izvršeno u najboljem redu do jutra.

Oko 10 sati brigada je s prištapskim jedinicama, 2. i 4. bataljonom izvršila prelaz preko Mrežnice i smjestila se na sektoru Perjasice. Prvi bataljon došao je u sastav nešto kasnije, jer je po završenom prebacivanju transporta ranjenika i ostalih jedinica ostao na osiguranju minera koji su porušili prugu u dužini 200 metara na dionici između D. Dubrava i Generalskog Stola. Dok je treći bataljon ostao na karlovačkom području u rejonu Zdihova i Bosiljeva radi kontrole terena i koordinacije s jedinicama Karlovačkog partizanskog odreda.⁶³

Brigada je tokom dvomjesečnog borbenog djelovanja na Zumberku prilično ogoljela u odjeći i obući. Stoga je boravak na Kordunu koji je trajao osam dana iskorišten za materijalno sređivanje jedinica. Najslabije je stajala s obučom što je predstavljalo problem broj jedan. Preko polovice boraca imalo je potpuno dotrajalu obuću ili su bili bosi. Slično je bilo i s odjećom, posebno s donjim rubljem. Zato je prvi zadatak koji se pred Stab brigade postavio bio da se borci snabdiju odgovarajućom odjećom i obućom. Pozadinskim organima korpusa predložene su potrebe brigade i već, 16. srpnja, krenuo je intendant s 2. bataljonom u selo Stirkovac da podigne opremu za cijelu brigadu. Oprema je odmah podijeljena jedinicama. Po oblačenju novih engleskih uniformi, borci se čak ni međusobno nisu prepoznali. Izgubila se ona šarolikost i sad je brigada i po vanjskom izgledu ličila na pravu vojsku. Poslije podne održana je u selu Čatrnja velika smotra bratstva i jedinstva Srba i Hrvata na koju je došlo mnogo ljudi, žena i omladinki iz svih obližnjih sela. Iz brigade učestvovao je jedan posebno formirani bataljon boraca odjeven u nove uniforme što je na smotri privuklo naročitu pažnju, jer dosad tako opremljenih i odjevenih partizana nije bilo.

U opremanju brigade, pored odjeće, primljeno je i novo naoružanje — engleski automati (šmajseri), protukolske puške i ručni raketni bacači tzv. «-džon-buli». Brigada je preuzela i opremu namijenjenu i za ostale jedinice 34. divizije koja je prebačena prilikom povratka brigade na karlovačko područje.

Boravak u oslobođenom Kordunu u selima (Stirkovac, Tomašići, Marinkovići i Koranska Strana) koja se nalaze u neposrednoj blizini Korane, a uz to i sunčani srpanjski dani, pružili su mogućnost štabovima bataljona da organizirano i naizmjenično obave kupanje boraca. Borci su ovu priliku u punoj mjeri iskoristili i za pranje rublja, čarapa i obojaka.

63 HAK, dok. 73/1 i 301 do 400/1, op. dnevnik brigade i 2. bataljona.

Kako okolnosti svakodnevnih pokreta i borbi, u kojima je brigada učestvovala u posljednje vrijeme, nisu dozvoljavale redovno održavanje političke i vojne nastave, to je taj rad bio u priličnom zastoju. Sada se na Kordunu i na tom polju osjetila veća živost. Na političkim časovima proučavan je tekst sporazuma Tito—Šubašić što je ocijenjeno kao još jedna nova politička pobjeda NOP-a. I kulturno-prosvjetni rad krenuo je s mrtve točke. Skoro svaka četa izdala je svoje džepne novine s člancima iz borbe na Zumberku. Od vojnih tema posebno je posvećena pažnja proučavanju propisa o vojnoj disciplini i rukovanju novim oružjem. Borci su pokazali i veliki interes za situaciju kod saveznika na istočnom i zapadnom ratištu.

Politički rad u narodu u međurječju Korane i Mrežnice

Od OK KPH za Karlovac data je sugestija da se sadašnje prisustvo brigade, s obzirom na njen sastav kojeg pretežno čine Hrvati, iskoristi i u propagandnom djelovanju u selima na dijelu Korduna, u međurječju Korane i Mrežnice koja su nastanjena većim dijelom hrvatskim stanovništvom. To je imalo poseban značaj za širenje NOB-a u tom kraju u kome je klerofašistička i frankovačko-ustaška, šovinistička propaganda od samog početka rata imala priličnog uticaja na politička opredjeljenja tamošnjih seljaka. Tu im je bogato išla na ruku i Mačkova izdajnička politika i poruke HSS-a da se »čeka« jer »još nije vrijeme za borbu«. To se negativno odrazilo na svijest ljudi, pa se velik broj vojnih obveznika iz tih sela odazvao mobilizaciji u neprijateljsku vojsku — ustaše i domobrane. To se moglo dogoditi i zbog toga što je politički uticaj KPH bio u tim selima premalen. Istina, politički radnici i aktivisti djelovali su i na ovom području, ali nedovoljno. Kao opravdanje zašto je to tako, najčešće se isticalo da je teško i opasno raditi u tim selima jer je kretanje bilo ograničeno, uglavnom, samo noću. Naime, kontrolu nad područjem preko dana imao je neprijatelj, koji je skoro svakodnevno izlazio jačim patrolama iz uporišta Belaja, Generalskog Stola, Duge Rese i Karlovca. Sve je ovo imalo uticaja da su ljudi, nešto iz straha od represalija, a nešto iz neupućenosti, sporo prihvaćali politiku narodnooslobodilačkog pokreta. No, i pored toga, bilo je i vrlo dobrih sela koja su od prvih dana pomagala NOB i slali svoje sinove u NOV.

Znajući ovu situaciju na terenu, a i podstaknuti sugestijom Okružnog komiteta KPH Stab je stavio u zadatak da s bataljonima prokrstari ovim terenom i pokuša izvesti mobilizaciju za popunu brigade, kao i da izvrši rekviziciju hrane i stoke kod onih seljaka koji su označeni kao narodni neprijatelji i iz čijih kuća su muškarci bili u ustaškim formacijama. S takvim

zadatkom već 17. srpnja brigada je krenula na širi sektor Siče s rasporedom: 4. bataljon u Cerovcu s osiguranjem od Zvečaja i Barilovića; 2. bataljon u selu Grginčici s osiguranjem od pravca Keić mosta, Bresta, sela Petruncići i Jankovog Selišta; Štab brigade s prištapskim jedinicama, te 1. bataljon smjestili su se u Sići, i osiguranjem prema ustaškom uporištu u Belaju gdje su, ujedno, obezbjeđivali komisije na konfiskaciji i rekviziciji hrane i stoke u obližnjim selima oko Belaja i drugih neprijateljskih uporišta. Prateća četa došla je u selo Lučica.

I drugi dan, brigada se zadržala na istim položajima. Pred večer, u 19 sati, 2. bataljon je krenuo za Galović Selo sa zadatkom osiguranja komisije koja je u selu konfiscirala stoku obezbjeđujući rad iste od pravca Zvečaja i Belavića, dok je na desnoj obali osiguranje davao 1. bataljon od pravca Belaja. Iste noći izvršen je i prihvat 3. bataljona u selu Dvorjanci koji je bio na putu iz Prilišća i po završenom zadatku vraćao se u sastav brigade. Četvrti bataljon s dvije čete, pod rukovođenjem načelnika Štaba brigade, izvršio je rekviziciju hrane u Maloj Švarči i Lukšić selu. Zadaci su izvršeni prilično uspješno tako da je prikupljeno dosta stoke, svinja, žita i druge hrane.

Dvadesetog srpnja prije podne najviše su obradovani pušači. Na prijedlog Štaba sakupljeno je od boraca i starješina oko 150 tisuća kuna i za taj novac kupljen je duhan na sajmu u Veljunu i toga dana podijeljen po jedinicama. Doduše originalnih papirića nije bilo pa je zato u zamjenu korištena i štampa.

Za posljednji dan boravka na tom sektoru ostavljen je najvažniji zadatak. Naime, 20. navečer i 21. srpnja prije podne, brigada je izvršila mobilizaciju vojnih obveznika u sedam sela općine Barilović koji su se tom prilikom zatekli kod kuća. Mobilizacija je vrlo dobro uspjela. Mobilizirano je: u selu Bošt 7, Brigu 14, u selu Novaki 13, Sići 4, Zabljaku 13, Mihalić Selu 5 i u Lučici 5. U mobilizaciji novih boraca učestvovali su 1. i 4. bataljon i četa za vezu brigade. Četvrtom bataljonu, koji je mobilizirao mladiće u selu Brig dato je u zadatak da uzmu kod Mije Polovića, mlinara još i neko platno i konac za potrebe brigade.

Treći bataljon koji nije bio angažiran na ovom zadnjem zadatku primao je toga dana od intendanture brigade opremu — odjeću, obuću i naoružanje i sređivao čete da budu spremne za predstojeći pokret.⁶⁴

Prema operativnom planu za izvođenje borbenih dejstava u narednim mjesecima, Štab 4. korpusa naredio je 8. diviziji da se vrati iz Zumberka na Kordun, a Štabu Seljine brigade da, istovremeno s 8. divizijom, izvrši pokret preko Korduna u Pokuplje. To pregrupiranje snaga korpusa vre-

64 HAK, dok. 74 do 78/1 i 301 do 400/1.

menski je usklađeno i s vraćanjem naše brigade s Korduna na karlovačko područje, koja je u određeno vrijeme trebala davati osiguranje od pravca Generalskog Stola. Prilikom svog povratka na Kordun 8. divizija je pratila i transport više od stotinu teških i nepokretnih ranjenika koje je trebalo sigurno prebaciti preko pruge, ceste, Mrežnice i dalje na Kordun.⁶⁵

Stab brigade na sastanku održanom dan ranije upoznao je štabove bataljona i komande samostalnih četa sa zadatkom brigade u narednoj etapi i naredio da se jedinice u toku sutrašnjeg dana, tj. 21. srpnja, pripreme za nov pokret. Ujedno data su i pismena naređenja s konkretnim zadacima za svaku jedinicu. Narednog prijepodneva izvršena je koncentracija svih jedinica brigade u selu Maurović. Imajući 20 zaprežnih kola 3. bataljon je dobio poseban zadatak da s koncentracijske prostorije krene prvi za Perjasicu gdje će preuzeti opremu za 34. diviziju. Po prijemu opreme trebalo je krenuti u pravcu prelaza na Mrežnici. Ostatak brigade krenuo je poslije podne po obavljenom ručku. S prebacivanjem preko Mrežnice otpočelo se u 20 sati slijedećim redoslijedom: Četvrti i 1. bataljon, zatim jedna četa 3. bataljona, Stab brigade, četa za vezu, prateća četa, komore i, na kraju, druga četa 3. bataljona. Odmah po prelasku Mrežnice 2. i 4. bataljon krenuli su u pravcu Generalskog Stola i u rejonu sela D. Zatezali zauzeli položaje s istočne i zapadne strane pruge i ceste radi osiguranja nesmetanog prolaza jedinica 8. divizije i transporta ranjenika preko ceste i pruge i dalje preko rijeke Mrežnice. Seljina brigada marševala je u zaštitnici 8. divizije i s jednim bataljonom davala osiguranje u rejonu sela Gojaki od pravca Tounja i Ogulina. Ostatak brigade sačekao je Karlovačku brigadu u Dubravama radi preuzimanja transporta.

Druga brigada 8. divizije koja se kretala u prethodnici divizije, dolaskom na širi sektor prelaza pruge i ceste zauzela je položaje osiguranja i od Ogulina i od Generalskog Stola ojačavajući već postojeća osiguranja Karlovačke i Seljine brigade. Nakon završenog prelaza 8. divizije, Štaba 34. i Seljine brigade, Karlovačka brigada je produžila marš pravcem G. Dubrave—Mikašinovići—Gojaki i ujutro, 22. srpnja, smjestila se na sektoru Trošmarije gdje je dat odmor do poslije podne. Nakon predaha nastavljen je pokret za Liplje i okolna sela gdje je brigada zanoćila.⁶⁶

Sve do kraja mjeseca aktivnost brigade bila je usredsređena na sredi vanje jedinica novim ljudstvom. Izvršena je i popuna nekih upražnjenih mjesta, posebno u pješadijskim četama. Priličan broj najboljih komandira vodova i delegata uzdignuto je na dužnosti komandira četa, zamjenika komesara i političkih komesara četa, dok je veći broj boraca postavljen na

65 Zb. V-29, dok. 56 i HAK, dok. 301 do 400/1 i 85/1.

66 HAK, dok. 301 do 400/1.

dužnosti desetara, vodnika i političkih delegata. Nešto ranije, odlaskom referenta saniteta brigade Gustava Steinfla na kurs, za vršioca dužnosti postavljena je drugarica Marija Sneler koja je do tada bila na dužnosti referenta saniteta 3. bataljona. Na njezino mjesto uzdignuta je, do tada, četna bolničarka drugarica Ruža Mikan.

Slijedećih dana 23. i 24. srpnja, brigada se rasporedila u rejonima: 1. bataljon u s. Grabrk s kontrolom od pravca Lešća; 2. u s. Malik s osiguranjem prema Ogulinu, 3. u s. Zdihovo s kontroliranjem pravca prema Bosiljevu, 4. u s. Liplje također s kontrolom prema Bosiljevu i Stab brigade s prištapskim jedinicama u s. Klancu. Sa Štabom brigade nalazio se i Stab 34. divizije, koji je bio na putu za Kordun i dalje za Pokuplje. Iskorišteno je prisustvo političkog komesara divizije pa je održana konferencija cjelokupnog političkog kadra brigade. Tom prilikom data su objašnjenja o izvođenju predstojeće mobilizacije vojnih obveznika na tom sektoru za popunu brigade.

Na konferenciji je politkomesar 34. divizije Franjo Knebl podvukao važnost i značaj uspjeha mobilizacije i posebno istakao postupak pri izvođenju u odnosu na narod i novomobilizirane koji treba biti u svemu korektan i bez upotrebe nasilja. Ukoliko bi i došlo do nepoželjnih ispada od strane pojedinaca o tome poimenično uzeti podatke i dostaviti pismeni izvještaj štabu, a onda će to dalje rješavati organi Komande područja nadležni za ovu teritoriju.⁶⁷

Još isto veče održani su sastanci partijaca i skojevaca u bataljonima i samostalnim četama brigade na kojima su prenijeti zaključci s konferencije i data konkretna uputstva u pogledu izvođenja mobilizacije, ponašanja 1 ophođenja boraca, kako s narodom, tako i s novomobiliziranim obveznicima.

Prva mobilizacija predviđena je za 25. srpnja ujutro. S tim u vezi, naređeno je jedinicama da iz sadašnjih baza toga dana izvrše pokret već u 2 ujutro kako bi u svitanje sve jedinice istovremeno stigle u određene rejone i to:

4. bataljon dobio je zadatak da sprovede mobilizaciju u selima Mali i Veliki Jadrč;

3. bataljon, ojačan s 15 boraca iz čete za vezu, u selima: Hrsina, Krč, Strgari, Lipovščaki, Rendulići i Podrebar;

2. bataljon u selima: Vrbice (livade) i Osojnik;

1. bataljon u selima: Varoš, Orišje, Stokani, Resnik, Fučkovci, Skoblić Brdo i Novo Selo.

Toga dana mobilizirano je oko 25 mladića koji su zatečeni kod kuća, a vjerovatno ih je bilo i sakrivenih. Isti su sprovedeni u s. Kasuni do Komande mjesta Severin gdje se nalazio i naš Štab brigade. Odatle su, zajedno s ranije mobilisanim s područja Barilović, upućeni u novoformiranu dopunsku jedinicu odakle će po završenoj vojnoj i političkoj obuci biti raspoređeni u jedinice brigade.

Poslije podne brigada je izvršila pokret prema Vukovoj Gorici s razmještajem: Štab brigade s prištapskim jedinicama u Vukovoj Gorici, 3. bataljon u s. Glavica, 1. prema s. Protulipi, dok su 2. i 4. ostali i dalje na sektoru Liplje.⁶⁸

Oko 6 ujutro 26. srpnja neprijatelj je izvršio iznenadan ispad na slobodnu teritoriju karlovačkog područja nastupajući iz nekoliko pravaca. S tri satnije ustaša, podržanih s jednim tenkom, izbio je od pravca Stativa u Netretić i zaposjeo položaje u rejonima Podbil, Vinski Vrh, Kolenovac i selo Pišćetki, a prednjim dijelovima zauzeo i kotu Orešnjak zapadno od Velikog Modruš Potoka. Istovremeno, s jednom satnijom ustaša i Nijemaca prešao je Dobru u pravcu Protulipe, a drugom satnijom kod Novigrada i Jarčeg Polja. Odmah po prijelazu Dobre zaposjeo je dominirajuće visove u pravcu Vukove Gorice i Prilišća. Sa zaposjednutih položaja iz rejona Podbila i Orešnjaka neprijatelj je otpočeo napad jakom artiljerijskom, minobacačkom i mitraljeskom vatrom, tukući položaje 3. bataljona na liniji Ladešić Draga—Prilišće—kota Milino Brdo. Borba je trajala preko cijelog dana i bataljon je odlučno odbijao sve pokušaje neprijatelja u njegovom daljnjem prodiranju ka Prilišću. I na pravcu Protulipe 1. bataljon je oštrim naletom odbacio neprijatelja preko Dobre i nanio mu veće gubitke. Oko 19 sati uvečer pod zaštitom artiljerije, neprijatelj je otpočeo s povlačenjem na svim pravcima. Gubici neprijatelja nisu utvrđeni, ali se računa da su bili osjetni, naročito na pravcu Protulipe u borbama s 1. bataljonom. Istoga dana borbu je vodio i 2. bataljon s kolonom Nijemaca koja se kretala cestom Grabrk—Bosiljevo. Kod sela Hrsine na njega je otvorena jaka vatra i neprijatelj je prihvatio borbu otvarajući žestoku vatru iz oklopnih (blindiranih) kola. Nakon kraće borbe pod pritiskom bataljona i dijelova 13. divizije, čiji se 4. bataljon 2. brigade našao u blizini, neprijatelj je prisiljen na povlačenje u pravcu Lešća gonjen ovim bataljonima.⁶⁹

Poslije ovog ispada, brigada je i dalje s 1. i 3. bataljonom ostala na položajima na liniji Ladešić Draga—Prilišće, a dijelom snaga 3. bataljona zaposjela i kotu Orešnjak osiguravajući se patrolama od pravca Netretića. Drugi i 4. bataljon osiguravali su 28/29. srpnja prelaz Štaba 34. divizije i njenih dijelova preko pruge i ceste kod D. Zatezala na putu za Kordun. Tom

68 HAK, dok. 89 i 92/1 i 301 do 400/1.

69 HAK, dok. 301 do 400/1.

prilikom 4. bataljon je produžio s osiguranjem Štaba divizije i dalje za Kordun. U povratku s Korduna preuzeo je iz korpusne intendature ratnu opremu, naoružanje, odjeću i obuću za potrebe naše brigade. Pri vraćanju s transportom prelazak ceste i pruge osiguravao je naš 2. bataljon. U toku prelaza na položaje bataljona naišla je jedna njemačka patrola od Generalskog Stola. Nakon oštre vatre iz zasjede Nijemci su se povukli u svoje uporište ne prihvatajući borbu.

Posljednjih dana srpnja 1944. godine planirana je akcija za izvršenje konfiskacije kod nekih osvjedočenih narodnih neprijatelja u selima Zivčići i Mala Svarča. Iako su potrebne pripreme na vrijeme izvršene, od akcije se moralo odustati zbog jake kiše i vrlo loših vremenskih uslova koji su vladali uoči odlaska na zadatak noću 29/30. srpnja. Umjesto toga za naredni je dan zakazana smotra brigade i narodni zbor u selu Lipnik. Na taj je zbor pozvan narod iz svih obližnjih sela općine Ribnik, a za smotru i defile brigade izvršene su potrebne pripreme u svim jedinicama Karlovačke brigade.⁷⁰

Odmah iza podne, 30. srpnja, brigada je stigla u Rosopajnik odakle je produžila pokret maršem pravcem s. Griče za s. Lipnik. Tu je održan narodni zbor, smotra i izvršen defile brigade. Na zboru, pred mnoštvom naroda, govorili su predstavnici narodne vlasti KNOO Karlovac, a ispred Štaba brigade zbor je pozdravio politički komesar brigade Pero Erdeljac. Po završenom zboru brigada se smjestila na noćenje: 1. bataljon u s. Ribnik; 2. u s. Drenovcu, 3. u s. Jarnevići i 4. u s. Veselići, dok se Stab brigade s prištapskim jedinicama smjestio u s. Lipnik. Ujutro 31. srpnja, u 4,30 sati, brigada je izvršila pokret u nove baze i zauzela položaje: 1. bataljon u rejonu s. Vinski Vrh sa zadatkom da zatvori pravac prema neprijateljskom uporištu u Stativama i 4. u rejonu s. Kučevice s kontrolom prostora od pravca s. Novigrada. Prateća četa smjestila se u s. Veliki Modruš Potok dodjeljujući dva teška minobacača i englesku protukolsku pušku 1. bataljonu i jedan teški minobacač i dvije protukolske puške — 3. bataljonu. Stab brigade i četa za vezu smješteni su u s. Netreć, a intendatura i ostale prištapske jedinice u s. Veliki Modruš Potok.⁷¹

Bataljoni su se toga dana utvrđivali na zaposjednutim položajima, kopajući rovove i uređujući mitraljeske i puškomitralješke vatrene položaje. Toga dana borbu je jedino vodio 2. bataljon s ustašama u rejonu s. Pišćetki. Nakon dvosatne oštre borbe neprijatelj je odbačen u pravcu Grduna i dalje prema Jaškovu. Bataljon je imao jednog ranjenog borca dok gubici neprijatelja nisu poznati.⁷²

70 HAK, dok. 96/1 i 301 do 400/1.

71 HAK, dok. 95 i 98/1 i 301 do 400/1.

72 HAK, dok. 301 do 400/1.

Operacija zvana mobilizacija novih boraca

I u toku kolovoza pred brigadom je i dalje stajao kao najvažniji zadatak da se popuni novim borcima. Jer, brigada još uvijek nije dosegla ono brojno stanje koje je imala na dan formiranja, premda je u lipnju mobilizirano 280 boraca, od kojih je jedan broj upućen i u Karlovački partizanski odred. Značaj i važnost mobilizacije u ovom trenutku za NOV u cjelini istaknut je i u naređenju VS NOV i POJ koje je dostavljeno krajem srpnja svim GS NOV i PO. U naređenju je, između ostalog, stajalo:

»Mobilizaciji novih boraca i vojno-političkom učvršćenju jedinica posvetite sada naročitu pažnju. Mora postojati velika razmjera između priliva novih boraca i naših gubitaka. Vršite prvenstveno takve akcije koje stvaraju uslove za mobilizaciju novih boraca. Čuvati u tajnosti od svih vaše namjere, vaše akcije i pokrete ...«

U realiziranju ovog naređenja na karlovačkom području jednako su angažirani, pored brigade, i organi vojno-pozadinskih vlasti Komande mjesta i područja, te političke organizacije — partijske ćelije, skojevske organizacije i antifašističke organizacije USAOH, AFZ i Narodne fronte. S političkim radom u narodu bilo je usaglašeno i borbeno djelovanje jedinica brigade ispunjeno vrlo uspješnim akcijama.

Prvih deset dana brigada je, pored borbenih zadataka, vrlo intenzivno radila na mobilizaciji novih boraca obuhvativši velik broj sela općina: Ozalj, Jaškovo, Ribnik i Netretić, kao i sela u međurječju sliva Dobre u Kupu.

Prvog kolovoza brigada se nalazila razmještena na položajima u rejonima sela: Netretić, Brajakovo Brdo, Kolenovac, Lončar Brdo, Pišćetka i Vinski Vrh gdje su vršene pripreme za mobilizaciju koja je planirana za slijedeći dan ujutro. Međutim, uslijed ispada neprijatelja baš toga jutra, ta je akcija odgođena za kasnije. Naime, neprijatelj u Stativama najvjerojatnije je saznao da brigada sprovodi mobilizaciju na terenu, pa je radi ometanja izvršio ispad udarivši na jedinice 3. bataljona i jednu četu 2. bataljona na položajima u rejonu Brajakova Brda. Poslije dvosatne borbe neprijatelj je odbačen i oko 10 sati otpočeo s povlačenjem pri čemu su ga jedinice ovih bataljona gonile sve do Stative. Pred večer se 3. bataljon smjestio na noćenje u Smiderovskom Selu, a glavnina 2. bataljona u s. Kolenovac, s jednom četom na položaju kod crkve Sv. Križ, k. 318. Narednog jutra 3. bataljon je ponovo zaposjeo položaj na Brajak Brdu, osmatrajući teren prema Stativama i dolini rijeke Dobre.

Prethodni dan, kasno uveče, obavještajni organi brigade došli su do podataka da je iz Karlovca u Stative te večeri stigao jedan kamion ustaša iz sastava 30. ustaške bojne. Na osnovu te obavijesti Stab brigade je donio

odluku da se odmah još iste večeri izvrši demonstrativan artiljerijski napad na Stative. To je i sprovedeno. Oko 22 sata s položaja u Brajak Brdu ispaljeno je na uporište pet topovskih granata. Odgovor ustaša uslijedio je za desetak minuta. Nekoliko bacačkih mina i haubičkih granata doletjelo je s njihovih vatrenih položaja s Dubovca. Od vatre naše artiljerije poginuo je ustaški poručnik Lulić, zapovjednik 2. satnije, dok na našoj strani od neprijateljske vatre nije bilo gubitaka.⁷³

Krajem prošlog i početkom mjeseca kolovoza na karlovačkoj teritoriji nalazili su se i dijelovi 2. brigade 13. primorsko-goranske divizije koji su držali položaje na sektoru Bosiljeva i Lešća. Noću 2/3. kolovoza, dijelovi te brigade pratili su s Korduna vojnu opremu za diviziju, prihvatili i osigurali prelaz transporta kod D. Zatezala. Jedan bataljon te brigade je potom povučen s položaja u rejonu Gradišća — crkve Majke božje kod Bosiljeva, pa je na traženje Štaba 13. divizije, da taj rejon ne bi ostao nepokriven, upućen naš 4. bataljon. Po završenom zadatku, 3. kolovoza uveče, bataljon se vratio u sastav brigade.⁷⁴

S vršenjem mobilizacije se nastavilo i dalje. Međutim, kako su dosadašnja iskustva pokazala da neprijatelj također budno prati kretanje naših jedinica na terenu, to se pri organiziranju i planiranju svake mobilizacije pristupilo s puno pažnje. Posebno se nastojalo, a i zahtijevalo se od jedinica i pojedinaca da se obezbijedi najveća tajnost do zadnjeg časa u pogledu vremena i mjesta izvođenja mobilizacije. Radi toga, pokreti jedinica su vršeni samo noću, u zoru i u ranim jutarnjim satima, kada se otpočinjalo s mobiliziranjem. Isto tako, vodilo se računa da se dijelom snaga brigade izvrše solidna osiguranja svih mogućih pravaca od eventualnih ispada neprijateljskih snaga kako bi se omogućilo nesmetano obavljanje i dovršenje započete mobilizacije.

S tako izvedenim pripremama išlo se i u mobilizaciju, 4. kolovoza ujutro, u selima općina Ozalj i Jaškovo. Posredno ili neposredno angažirane su sve jedinice brigade. Pokreti su sinhronizirani i zadaci konkretizirani. Drugi i 4. bataljon imali su zadatak da osiguraju, a 3. i 1. da provedu mobilizaciju dok je četa za vezu vršila prihvrat novomobiliziranih u s. Malom Erjavcu i sprovodila ih u Stab brigade. S mobilizacijom se otpočelo točno prema planu. Treći bataljon obuhvatio je sela: Podgraj, Novaki, Tomšići, Beldarići, a zatim Lukšići, Gorščaki i Slapno, a 1. bataljon sela: Levkušje, Horvatini, a potom M. Erjavac, Jaškovo, Kovačići, Podlipje i na kraju s. Zugčevu Goricu. Mobilizacija je u miru i uspješno obavljena. Neprijatelj

73 HAK, dok. 244/1.

74 HAK, dok. 99/1.

nije intervenirao. Oko 120 novomobiliziranih vojnih obveznika upućeno je u Stab brigade u s. Hrašće radi rasporeda u dopunske jedinice gdje će se zadržati na kraćem kursu vojno-političke obuke.⁷⁵

Toga dana jedinicama je dat mali predah i odmor. A navečer 2. bataljon je osiguravao rad komisije prilikom rekvizicije hrane u selima Malom Erjavcu i Slapnu dok su dva bataljona davala zasjedu prema Ozlju i Stativama, osiguravajući jednu grupu minera brigade koji su bili na pruži Karlovac—Ozalj i porušili je na dva dupla mjesta.⁷⁶

Naredna akcija za mobilizaciju novih boraca planirana je da se izvrši noću 7/8. kolovoza na sektoru između Dobre i Kupe i uz cestu Stative—Karlovac. Pošto je riječ o teritoriji koja se preko dana nalazila pod punom kontrolom neprijateljskih snaga iz Stativa, G. Pokuplja i Karlovca, to je organizaciji osiguranja posvećena naročita pažnja, a mobilizacija izvedena tokom jedne noći.

I u ovoj akciji učestvovala su sva četiri bataljona i četa za vezu, a uključena je i prateća četa. Prvi i 2. bataljon davali su osiguranja prema Ozlju i G. Pokuplju i s lijeve strane Dobre, a 3. je zatvarao pravac od Dubovca, Jelse i Stativa u međurječju Dobre i Kupe, dok je prateća četa ostala na položajima u širem rejonu Hrašća u zaseocima Vukini i Mlačak. Veći dio snaga brigade bio je, dakle, angažiran na obezbjeđenju, a samo 4. bataljon i četa za vezu vršili su mobilizaciju u selima: Brdo, Bridići, Mejašići, Donji i Gornji Priselci, Golubići, Zadobarje, Vojaki, Miškovac i Kušansko Selo. Mobilizacija je završena u približno predviđenom vremenu i pred jutro jedinice su se vratile u ranije baze na širem rejonu Hrašća, Velikog Erjavca i sela Briznika. Mobilizirano je svega 25 novih boraca, jer je većina muškaraca s ovog sektora već ranije bila mobilizirana u neprijateljsku vojsku. Navečer je jedna četa 3. bataljona krenula za s. Slapno i uspjela mobilizirati još sedam novih boraca.

Poslije ove akcije brigada se i drugog dana zadržala u starim bazama. Jedinice su izvodile zanimanje prema rasporedu rada. Prije podne izvođena je borbena obuka — desetina u napadu i obrani i rad osmatrača bojnog polja, a poslije podne održavani su politički časovi — upoznavanje boraca s najnovijim događajima na frontovima.⁷⁷

U akcijama planiranim za noć 10/11. kolovoza Stab brigade je predvidio da se izvrši jedna jača diverzija na pruži Karlovac—Ozalj, i to na dionici između Ozlja i Zorkovca, a da se uporedo s tim izvrši i mobilizacija novih boraca. Diverzija na željezničkoj pruži povjerena je 1. bataljonu i minirima brigade. Oni su pokidali šine eksplozivom na petnaest mjesta i po-

75 HAK, dok. 101/1.

76 HAK, dok. 301 do 400/1.

77 HAK, dok. 103/1 i 301 do 400/1.

rušili 18 betonskih stupova električnog voda visokog napona na pravcu Ozalj—G. Pokuplje. Drugi bataljon provodio je mobilizaciju u selima Novaki, Dvorištu i Kamanju. Za to vrijeme 3. i 4. bataljon imali su zadatak da sačekaju radnike koji su radili u obližnjem rudniku kraj Ozlja. Premda su ove akcije izvedene u neposrednoj blizini neprijateljskog uporišta, njegove snage nisu intervenirale. Te noći jedinice su mobilizirale 19 novih boraca.

Efekt ove akcije bio je vrlo dobar. Saobraćaj na relaciji Karlovac—Ozalj nije se odvijao u dva naredna dana, a zbog rušenja električnih stupova Karlovac je 11. i 12. kolovoza bio ne samo bez osvjetljenja i vode, već ni karlovačka industrija nije imala električne energije za pogon. Takvo stanje nije se moglo dugo trpjeti. Zbog toga je već slijedećeg dana 12. kolovoza, iz Karlovca izašao jedan njemački bataljon (jegerovaca) i zauzeo položaje u Malom Erjavcu i Slapnu da bi osigurao izvođenje radova na novom uspostavljanju električnog voda i popravio željezničku prugu. Ali, u tome ga je ometala jedna četa 3. bataljona prilikom nasilnog izviđanja neprijateljskih položaja u rejonu Malog Erjavca. Ona je oko 20 sati izvršila na jegerovce demonstrativan napad. Svrha napada je postignuta. Neprijatelj je prihvatio borbu sa svojih obrambenih položaja uređenih u sistemu vatrenih gnijezda, dajući žestoki otpor jakom pješadijskom i puškomitralješkom vatrom. Nakon jednosatne oštre borbe četa se povukla na ranije određene položaje u rejonu Velikog Erjavca. U ovoj borbi neprijatelj je imao 1 mrtvog i 1 ranjenog vojnika, dok je naša četa prošla bez gubitaka.⁷⁸

Pojačana borbena aktivnost brigade sve više je ograničavala slobodno kretanje neprijatelju van svojih uporišta, a naročito njegovim manjim snagama. Njegova sigurnost bila je smanjena čak i u neposrednoj blizini uporišta, a to je neprijatelju otežavalo da održava svakodnevnu kontrolu nad terenom u zoni svog djelovanja. Sve to natjeralo je neprijatelja da preduzme neke mjere i spriječi brigadu u daljnjem ostvarivanju njenih planova.

Prema podacima obavještajnih organa brigade koje su prikupili prvom polovinom kolovoza, vidjelo se da neprijatelj vrši izvjesna pomjeranja ? koncentraciju svojih snaga u obližnjim uporištima — u Karlovcu, Ozlju i Stativama. Te promjene navodile su Štab brigade na zaključak da Glavno domobransko zapovjedništvo u Karlovcu najvjerojatnije priprema ofanzivu u pravcu brigade. Na osnovu svih raspoloživih podataka procijenjeno je da će neprijatelj tokom napada na brigadu najvjerojatnije primijeniti obuhvatni manevar, nastupajući istovremeno od Ozlja, Mahična, Malog Erjavca i od Stativa prema Netretiću.

78 HAK, dok. 105/1 i 603/1.

Ukupne snage s kojima je neprijatelj tada raspolagao sastojale su se od tri bojne ustaša, Nijemaca i domobrana. Napad se očekivao noću 13/14. kolovoza ili u ranim jutarnjim satima. Da bi osujetio namjere neprijatelja, Stab brigade je pomjerio svoje jedinice prema bokovima i to:⁷⁹

2. bataljon zaposjeo je položaje jednom četom u rejonu s. Briznik, a jednom u rejonu s. Svetice sa zadatkom zatvaranja pravaca od s. Malog Erjavca i Ozlja i kontrole prostora u pravcu s. Veliki Erjavec;

3. bataljon zaposjeo je položaje na k. 537 Vodenica sa osiguranjem prema Ozlju. Imao je zadatak da izvrši taktički prihvat jedinica 2. bataljona u slučaju nadmoćnijeg pritiska neprijatelja;

1. bataljon je s jednom četom zaposjeo položaje u rejonu s. Vukini, s drugom u s. Celo-Kirinčići, a s mitraljeskom četom u rejonu k. 462. S tih položaja osiguravao se od pravaca Jaškova, Tomašnice i s. Pišćetki. Jednu desetinu držao je stalno u ulozi predstraže na položaju kod crkvice u s. Gorica;

4. bataljon zaposjeo je položaje u rejonu s. Martinski Vrh i k. 386 sa zadatkom zatvaranja pravca od s. Pišćetki, Gorice i Goli Vrh.

Bataljoni su ojačani naoružanjem prateće čete. Jedan teški minobacač dodijeljen je 3. bataljonu, dva teška bacača i jedna protukolska puška dati su 1. bataljonu, jedna protukolska puška 2. a protuoklopni top, protukolski bacač i jedna protukolska puška — 4. bataljonu.

Jedinice su cijelu noć probdjele na položajima spremne da na svaki sumnjiv znak otvore vatru. Međutim, te noći, a niti ujutro, neprijatelj se nije pojavio. Brigada je i u toku dana ostala na istim položajima, pretpostavljajući da će se neprijatelj ipak pojaviti. To se i obistinilo. Oko 15,30 sati došlo je do borbe na lijevom krilu obrambenih položaja brigade. Neprijateljske snage njemačkog porijekla nepoznate jačine naišle su neprijetečno koristeći pošumljene predjele s pravca Malog Erjavca i napale na 2. čet 2. bataljona na položajima kod s. Svetice k. 299. Četu, međutim, nije iznenadila oštra vatra neprijateljskih »šaraca«. Spremno i organizirano dočekala je drzak nalet suprotstavljajući se s jakom mitraljeskom i puškomitralješkom vatrom. To je zbunilo napadača i prisililo ga na povlačenje pravcem s. Podvorac—Slapno. Stab 2. bataljona, čuvši borbu u rejonu 2. čete, odmah je uputio 1. čet 1. bataljona pravcem lijevo od Svetica radi presijecanja odstupnice i nanošenja neprijatelju gubitaka. Ali, čim je neprijatelj osjetio vatru s boka, požurio je s povlačenjem. Zaustavio se tek u s. Podvorci i Slapno smatrajući da je opasnost prošla. Međutim, 1. četa s komandantom bataljona na čelu, iskoristila je ovu neopreznost neprijatelja, privukla se na sasvim blisko odstojanje i otvorila jaku puškomitralješku vatru.

ljesku vatru. Neprijatelj je bio iznenađen. Nije dospio ni da odgovori organiziranom vatrom, već je morao da napusti položaje i bježi prema Zorkovcu.

U ovoj borbi neprijatelj je imao 9 mrtvih i 5 ranjenih vojnika. Bataljon je imao samo jednog poginulog. Poginuo je borac iz 2. čete Dragutin Jakovac dok je njegova četa nastupala paralelno s 1. četom štiteći njen desni bok. U borbi je utrošeno 1400 metaka za puškomitraljeze, 110 za »bredu«, 200 za puške i 15 mina za laki bacač. Prema ocjeni Štaba brigade, u energičnom odbijanju napada, a potom i tokom odlučnog gonjenja neprijatelja, istakao se 2. bataljon u cjelini.⁸⁰

Sutradan, 15. kolovoza u 10,15 sati, Štab brigade izdao je potčinjenim jedinicama pripremno naređenje za pokret iz rejona koncentracije u s. Vukini prema s. Piščetke koji treba da se izvrši 16. kolovoza ujutro. Raspored jedinica u marševskom poretku je bio: 4. bataljon, 1. bataljon, Štab brigade, sanitetski vod, četa za vezu, prateća četa i 2. bataljon. Treći bataljon je postavljen na začelje s ulogom zaštitnice. Komora je trebalo da se kreće pozadi prateće čete.

U toku dana jedinice su vršile pripreme za pokret, a pretežni dio slobodnog vremena korišten je za odmor boraca. U međuvremenu primljeno je i naređenje 34. divizije kojim je precizirana lokacija na novom sektoru borbenog rasporeda i to:

1. bataljonu je naređeno da se rasporedi u s. Netrećić sa osiguranjem od Stativa, 3. u s. Vinski Vrh sa zadatkom zatvaranja pravca od Stativa i Novog Grada, 2. u s. Prilišće Srednje radi zatvaranja pravca od Protulipe, 4. u s. Vukova Gorica sa osiguranjem od Bosiljeva. Prateća četa raspoređena je u s. Gornje Jakovce, Štab brigade s četom za vezu u s. Ladešić Draga, intendantura brigade u s. Donje Jakovce i sanitetski vod u s. Ladešić Draga.⁸¹

Na ovom sektoru brigada je ostala nekoliko dana na odmoru. Za to vrijeme održane su četne konferencije na kojima je prisustvovao po jedan od članova štaba. Održana je i brigadna konferencija svih štabova bataljona i komandi samostalnih četa. Raspravljalo se o izvršavanju dosadašnjih zadataka, o rezultatima što su ih jedinice postigle. Kritički se raspravljalo o tome u čemu se sve griješilo i što treba poduzeti u budućim akcijama da bi rezultati bili bolji. U veoma konstruktivnoj diskusiji bilo je dosta kritike na račun discipline i ponašanja prilikom uređivanja zaposjednutih položaja. Ukazano je na to da se pojedine jedinice, unatoč izričitom naređenju ne ukopavaju, ili to čine vrlo površno. Istaknute su i ne-

⁸⁰ HAK, dok. 250 do 252/1, 423 i 424/1 i 301 do 400/1.

⁸¹ HAK, dok. 111/1.

pravilnosti prilikom obavljanja stražarske i patrolne službe i unutrašnjeg osiguranja jedinica u rejonima smještaja. Zaključeno je da se na prvim radnim sastancima u četama ova pitanja zaoštre da to uđe u sadržaj redovne obuke što treba dobro proraditi uz neposrednu pomoć operativnih oficira bataljona. U prijepodnevnim satima obrađivana je tema o stražarskoj službi, izvedena je nastava gađanja puškom i puškomitraljezom, a nakon svega izvršeno je čišćenje i podmazivanje oružja i popuna municijom. Pored toga, sanitetska služba je organizirala šurenje odjeće u svim jedinicama.

Nakon tako temeljnog sređivanja, obuke i odmora, brigada je 19. kolovoza poslije podne izvršila pokret pravcem Netretić—Piščetki i navečer se razmjestila u rejone: 1. bataljon u s. Piščetki s kontrolom pravca prema s. Tomašnice—Brajakovo Brdo; 2. bataljon u s. Goli Vrh s kontrolom prostora prema Netretiću; 3. „u s. Martinski Vrh s kontrolom pravca prema Vodenici i Hrašću, a 4. bataljon zajedno s pratećom četom u s. Gornja Stranica. Štab brigade s prištapskim jedinicama smjestio se u s. Gorica.⁸²

Rušenje dalekovoda Ozalj—Karlovac

Prema planu 4. korpusa NOVJ za izvođenje borbenih akcija u kolovozu bilo je predviđeno i jedno opsežnije rušenje željezničke pruge na dionici Ozalj—Karlovac radi dužeg onesposobljavanja za saobraćaj, kao i rušenje betonskih i drvenih stupova električnog voda od Ozlja prema Gornjem Pokuplju. Ovaj zadatak povjeren je 2. diverzantskom bataljonu korpusa, a Karlovačka brigada i Karlovački partizanski odred dobili su zadatak da obezbijede izvršenje te akcije.

Za ostvarenje primljenog naređenja Štab je postavio ovakvu organizaciju osiguranja i podijelio zadatke:

1. bataljon, ojačan s jednom protukolskom puškom, zaposjeo je položaje na liniji s. Vukelići—Polaki—Matakovići sa zadatkom zatvaranja pravca prema D. Stativama i kontrolom prostora na pravcu Gornjeg Pokuplja;

2. bataljon zaposjeo je položaje na raskrsnici puteva kod crkve Jaškovo i Mali Erjavac s frontom prema Gornjem Pokuplju;

3. bataljon, ojačan s jednom protukolskom puškom, zaposjeo je položaj s jednom četom i mitraljeskim vodom na raskrsnici puteva u s. Lukšići, s jednim vodom ispred mosta u Zorkovačkom Polju, osiguravajući pravac prema Zorkovcu, a s jednim vodom prema željezničkoj stanici Ozalj;

4. bataljon, ojačan s jednom protukolskom puškom, zatvarao je pravac s jednom četom od Ozlja do s. Podgraj, a s 2. četom i mitraljeskim vodom držao je položaj u rejonu Oštrog Vrh prema Ozlju.

Ceta za vezu dobila je zadatak da pokupi sav električni kabel, a sve porculanske čašice — izolatore onesposobi za upotrebu.

Karlovački partizanski odred s dvije čete zaposjeo je položaje na liniji Kirinčići—Mlačak radi zatvaranja pravca prema selima Tomašnici, Grdunu i Piščetkima. Jedna četa posjela je položaj u s. Briznik, a druga u Brlogu.

Kolenovac, ljeto 1944. godine. Grupa boraca Karlovačkog PO.

Jedinice brigade posjele su položaj osiguranja do 21,00. Odmah zatim 2. diverzantski bataljon otpočeo je s izvođenjem svog zadatka. Bataljonu je pridodat na ispomoć minerski vod brigade i dio ljudstva iz čete za vezu.

U neprijateljskim uporištima iz kojih se mogla očekivati intervencija u toku izvođenja diverzije nalazile su se ove neprijateljske snage: u Ozlju je bila jedna bojna domobrana i oko 60 ustaša, u Zorkovcu se nalazilo 60 domobrana i nešto malo ustaša, u Gornjem Pokuplju bilo je oko 200 ustaša iz Poglavnikovog tjelesnog zdruge (PTZ), a u Donjim Stativama nalazilo se oko 150 ustaša s nekoliko žandara.

Neprijatelj je ubrzo osjetio dijelove 3. bataljona koji su zaposjeli položaj u rejonu s. Lukšići u pravcu Ozlja i otvorio prema njima jaku mitraljesku i minobacačku vatru. Međutim, ova vatra zbog svoje nepreciznosti nije

mnogo ugrozila borbe 3. bataljona. Kasnije, odmah iza pola noći, jedna grupa dobrovoljaca iz 3. bataljona naoružana engleskim električnim bacačem samoinicijativno je krenula prema bunkerima u Ozlju. Grupa se uspjela približiti na oko 100 metara do prvih bunkera, a da nije bila primijećena. S tog odstojanja ispaljeno je nekoliko mina na dva najbliža bunkera koja su do tada i bila najaktivnija u pogledu otvaranja vatre. Nakon prvih mina nastao je tajac. Vatra iz ovih bunkera je prestala.

Drugom bataljonu, koji je zatvarao pravac prema Gornjem Pokuplju, Štab brigade je naknadno naredio da ispita situaciju u dvorcu Tirk kod G. Pokuplja. Za izvršenje tog zadatka angažiran je jedan vod tog bataljona. Krenuo je u 01,00 poslije ponoći, nastojeći da se približi dvorcu što je moguće više. Došavši na najpogodniju liniju, vod je otvorio jaku puškomitraljesku vatru. Neprijatelj koji se već nalazio na vatrenim položajima oko dvorca, odmah je uzvratio jakim mitraljeskom i minobacačkom vatom. Tada je vod, mijenjajući položaje svojih puškomitraljeza, još neko vrijeme otvarao vatru, a onda se povukao u sastav bataljona. Neprijatelj je, međutim, i dalje sve do pred jutro otvarao vatru očekujući novi napad.

U akciji izvedenoj te noći zadaci su u potpunosti izvršeni. Uništeno je 107 armiranobetonskih i 10 drvenih stupova električnog voda, zaplijenjeno 7 km bakarnog kabla, uništeni su svi izolatori, dok je pruga porušena na 40 mjesta. Ovom diverzijom karlovačka industrija ostala je osam dana bez pogona, a saobraćaj na pruzi obustavljen je nekoliko dana.⁸³

Ujutro 21. kolovoza jedinice brigade napustile su položaje i razmjestile se na sektoru Hrašća, Velikog Erjavca i Briznika.

U 9 sati 22. kolovoza jedna satnija ustaša iz sastava PTZ-a izašla je iz G. Pokuplja i zaposjela s. Jaškovo i Mali Erjavec, kao i nadvišavajuće kote iznad sela. Istovremeno izašla je jedna satnija domobrana i iz Ozlja u pravcu s. Svetice i zaposjela s. Gorščaki.

Štab brigade je ocijenio da su se time stvorile povoljne okolnosti za napad na neprijatelja da mu se nanese gubici i protjera u uporišta. Zapovijest za napad izdata je usmeno. Drugi bataljon dobio je zadatak da napadne neprijatelja u Jaškovu, a 4. da napadne neprijatelja u s. Gorščaki.

Jedna četa 4. bataljona koja se nalazila na položajima u rejonu s. Svetice, bila je oko 12 sati napadnuta od neprijatelja s pravca s. Gorščaki. Četa je odgovorila vatom iz mitraljeza i na tome je ostalo. Neprijatelj se nije kretao dalje. Međutim, oko 14 sati Štab brigade je izdao novo naređenje 4. bataljonu da pređe u protivnapad. U okršaj je odmah krenula jedna četa. Ali, čim je neprijatelj to primijetio, napustio je svoje položaje

u rejonu s. Gorščaki i naglo se povukao u bunkere u Ozlju odakle je tukao jakom mitraljeskom i minobacačkom vatrom. Oko 19 sati neprijatelj je pokušao ponovo da izađe i vrati izgubljene položaje u rejonu s. Gorščaki, ali je u tome odbijen oštrom vatrom ove čete koja ga je ponovo odbacila u Oزالj.

Drugi bataljon krenuo je na zadatak oko 13 sati. Osiguravala ga je mitraljeska četa ojačana jednim teškim bacačem s položaja na koti između s. Mlačak i Jaškova. Došavši do Jaškova bataljon je produžio napredovanje obuhvatajući naselje s jednom četom desno, a s drugom lijevo. Cim je neprijatelj primijetio nastupanje bataljona, otvorio je jaku mitraljesku vatru s namjerom da spriječi bataljon u podilaženju ka svojim položajima, ali u tome nije uspio. Bataljon je unatoč jakoj neprijateljskoj vatri energično produžio s napadom. Za to vrijeme posluga teškog minobacača iz prateće čete precizno je pogađala neprijateljske položaje. Pod pritiskom bataljona neprijatelj je napustio položaje i dao se u bijeg preko Kupe za Gornje Pokuplje. Gubici neprijatelja nisu utvrđeni, ali se pretpostavlja da je bilo dosta ranjenih. Bataljon je imao 2 lakše ranjena borca.

U borbi je utrošeno 520 metaka za puškomitraljeze, 100 za mauzer puške, 10 za automate, 2 ofanzivne ručne bombe, 4 mine za laki i 6 za teški minobacač.⁸⁴

Navečer oko 21 sat brigada je izvršila pokret na sektor Netretića sa zadatkom da osigura organe seoskih NOO-a koji su noću 22/23. kolovoza organizirali košnju djeteline na vakantnim posjedima u G. Grdunu i Završju za potrebe NOV-e. Za izvršenje ovog zadatka brigada se smjestila: 1. bataljon u s. Kolenovac, 2. u Lončar Brdo, 3. u selu Grdun, a 4. u Piščetke. Štab brigade s prištapskim jedinicama rasporedio se u Golom Vrhu. Organizaciju osiguranja izveli su štabovi bataljona. Pod strogu kontrolu stavljeni su pravci prema Netretiću, Brajakovom Brdu, Tomašnici i Stativama. Preko dana brigada je ostala u istom rasporedu, a pred večer brigada je krenula za Netretić, Ladešić Dragu i Prilišće gdje je stigla noću 23/24. kolovoza. Istu tu noć 3. bataljon je nastavio pokret za Kordun s posebnim zadatkom u vezi predstojećeg pokreta brigade za Pokuplje.⁸⁵

Boravak brigade na karlovačkom području od 10. srpnja do 15. kolovoza svakodnevno je korišten za popunu novim borcima. Iako je za to vrijeme neprijatelj u nekoliko navrata vršio ispade iz svojih uporišta u pravcu slobodne teritorije, prisiljavajući brigadu na prihvatanje borbe i odvratanje time i od izvršavanja svog prioritetskog zadatka — mobilizacije, brigada je ipak, i pored toga, uspjela svojim upornim radom na terenu i uz pomoć organa narodne vlasti i antifašističkih organizacija mobilizirati 486 boraca

84 HAK, dok. 256 i 425/1.

85 HAK, dok. 116/1.

od kojih je 265, po završenom 15-dnevnom kursu, raspoređeno u brigadu. Brigada je ovom popunom ne samo nadoknadila gubitke u dosadašnjim borbama, već ih je daleko nadmašila. Tako je 26. kolovoza brojno stanje brigade po prvi puta od njenog formiranja iznosilo po spisku 947 boraca. U Stabu se već počelo razmišljati o ponovnom formiranju trećih četa u bataljonima, ali zbog pomanjkanja nižeg vojnog i političkog kadra to je pitanje ostavljeno za kasnije. Uporedo s popunom boraca pojavio se i problem u naoružanju tako da je u brigadi bilo oko 100 boraca bez pušaka. Brigada je raspolagala izvjesnim rezervama u naoružanju, ali ih je iscrpila, pa je taj problem dok se nalazila u pokretu, ostao neriješen.⁸⁶

NA PUTU ZA POKUPLJE

Opća situacija na frontovima antihitlerovske koalicije krajem kolovoza 1944. godine odvijala se vrlo povoljno u korist saveznika i Crvene armije. Hitlerova Njemačka bila je svakim danom pod sve jačim pritiskom ujedinjenih savezničkih snaga i sve više potiskivana prema svojim granicama. Razvijajući svoje ofenzivne operacije prema zapadu, frontovske grupacije Crvene armije produžile su drugom polovicom kolovoza odlučne prodore preko Dnjestra i Pruta na tle Rumunije, iz zapadne Ukrajine prema Pannonskoj niziji — Mađarskoj i Čehoslovačkoj i iz Bjelorusije prema srednjeevropskoj niziji — Poljskoj (izbijajući pred Varšavu i na obale rijeke Visle), a iz pribaltičkog fronta prema istočnim obalama Baltičkog mora. Razbijanjem njemačkih armija na frontu u Francuskoj i njihovim gonjenjem na istok prema granici Trećeg Rajha, angloameričke snage izbile su u to vrijeme u dolinu rijeke Mozel, stvorivši potrebne strategijske i operativne uvjete za neposredan prodor u hitlerovsku tvrđavu sa zapadne strane, preko rijeke Rajne. Istovremeno, angloameričke snage na frontu u Italiji otpočele su svoje operacije za proboj tzv. »Gotske linije«, sjeverno od Firence.

Pri takvom razvoju situacije na istočnoj, zapadnoj i talijanskoj fronti, jugoslavensko ratište dobijalo je sve veći značaj i u okviru općesavezničke strategije. To stoga što su jedinice NOVJ svojim ofanzivnim dejstvima na cijelom jugoslavenskom prostoru vezivale za sebe znatne njemačke snage (oko 300.000 vojnika) i sprečavale njihov manevar s fronta frontu. Osim toga, ofanzivna aktivnost jedinica NOVJ širom jugoslavenskog ratišta doprinijela je neposrednom povezivanju južnog krila sovjetsko-njemačkog fronta s frontom savezničkih snaga u Italiji i usaglašavanju njihovih uda-

raca na hitlerovsku tvrđavu s jugoistoka, juga i jugozapada. Tome je na svoj način doprinosilo i premještanje težišta ofanzivnih dejstava NOVJ na istok — na teritorij Srbije. Strategijski cilj toga je bio: da se tamo, u sadejstvu sa snagama NOVJ u Srbiji, Crnoj Gori i Makedoniji, razbiju okupatorske i kvislinške snage i na taj način presiječe magistrala Beograd—Niš—Skoplje—Solun i spriječi izvlačenje njemačkih grupa armija »E« i »F« sa Balkana; oslobode južni i istočni krajevi Jugoslavije, zajedno s Beogradom, te stvore opći uvjeti za ofenzivne operacije svim raspoloživim snagama za konačno oslobodenje cijele zemlje.

Njemačka vrhovna komanda suočena s vrlo teškom situacijom, a da bi koliko-toliko parirala ovim pritiscima, pridavala je i dalje veliku važnost i značaj okupiranom dijelu Hrvatske na pravcu Zagreb—Rijeka i Zagreb—Sisak. Preko tog dijela prolaze i sve glavne cestovne i željezničke komunikacije što izvide prema obali Jadranskog mora povezujući preko Zagreba i Karlovca njemačke snage s Istrom, Trstom i sjevernom Italijom.

Taj dio Hrvatske Nijemci su nastojali da koriste kao manevarsku prostoriju za brze pokrete i pregrupiranje svojih snaga, za upotrebu na pravcima gdje se za to ukaže najveća potreba a, izbjegavajući zarobljavanje od strane Crvene armije i jedinica NOVJ, i za izvlačenje svojih snaga u Njemačku.

To su bili glavni razlozi zbog kojih su Nijemci nastojali da do kraja zadrže kontrolu nad ovom prostorijom, zaposjedajući cestovne i željezničke saobraćajnice: Zagreb—Karlovac—Ogulin za što su i angažirali jake snage 2. posadnog i 3. stajaćeg zdruga i dijelove njemačkog lovačkog puka, a za obranu komunikacije Zagreb—Sisak i 4. kubanski (Čerkezi) puk, dijelove 11. ustaškog i zagrebačkog posadnog zdruga uz još neke njemačke jedinice.

S druge strane, procjenom opšte vojno-političke situacije od strane VŠ NOV i POJ, a u vezi s daljnjim sprovođenjem ofenzivnih operacija NOV-e, ova je teritorija, također, ocijenjena kao vrlo značajna i za NOV jer je povezivala slobodnu teritoriju Slovenije, Gorskog kotara, Hrvatskog primorja, Like i Korduna sa slobodnom teritorijom Dalmacije, Bosne, kao i s oslobođenim krajevima sjeverno od Save u Moslavini, Bilogori, Podravini i Slavoniji.

Nova razaranja saobraćajnica Zagreb—Karlovac

S tim u vezi krajem kolovoza Štab 4. korpusa izdao je pripremnu zapovijest Štabu 34. divizije za rušenje i potpuno paraliziranje saobraćaja na komunikacijama Zagreb—Karlovac, te Zagreb—Sisak i Karlovac—Ogulin. Pored toga naređeno je diviziji da odmah formira Zumberačku brigadu od

jedinica Zumberačkog NOP odreda i, posebno, novi Zumberačko-pokupski odred, a Karlovačkoj brigadi izdato je neposredno naređenje da se odmah s karlovačkog područja prebaci preko Korduna na teritorij Pokuplja.

Prema općoj zamisli Štaba 4. korpusa dejstva po saobraćajnicama Zagreb—Karlovac bila bi izvođena s obje strane: iz Pokuplja i iz Zumberka. To se moglo ostvariti zajedničkim i jednovremenim djelovanjem Seljine i Karlovačke brigade s teritorija Pokuplja i novoformirane Zumberačke brigade i Zumberačkog NOP odreda s južnih žumberačkih i plješivičkih brdsko-planinskih masiva. Na rušenju pruge Zagreb—Sisak bio je angažiran Turopoljsko-posavski odred, a na pruži Karlovac—Ogulin djelovao bi Karlovački odred. U svim diverzijama kao izvršilac bio bi 2. diverzantski bataljon 4. korpusa ojačan minerskim vodovima brigade.⁸⁷

Po primitku naređenja za odlazak u Pokuplje, Stab brigade otpočeo je odmah s pripremama za put. Poučeni ranijim iskustvom stečenim prilikom odlaska brigade na područje Zumberka, posebno je naglašeno da se svi borci, a naročito oni novopridošli, dobro politički pripreme za zadatke koji će brigadu očekivati tokom njenog maršmanevra s operativnog prostora na kome je djelovala i s koje potiče najveći broj njenih boraca. U svim četama održani su sastanci komunista i skojevaca na kojima su upoznati sa zadatkom brigade. Ujedno, komunisti i skojevci primili su na sebe i obaveze političkog djelovanja kako bi se pokret izvršio uspješno i u najboljem redu.

Brigada je, osim toga, imala zadatak da preuzme i organizira prebacivanje 12 teških ranjenika i osigura odlazak više od stotinu delegata i kursista na Kordun. To je u priličnoj mjeri otežavalo organizaciju marša. Ranjenike je od r. Dobre pa dalje do prelaza na Mrežnici trebalo nositi. Zaprežna kola nisu se mogla koristiti zbog neposredne blizine neprijateljskih uporišta u Zvečaju i Dugoj Resi. Delegatima i kursistima je trebalo dati pratnju i osiguranje, što je problem prebacivanja učinilo još složenijim.

U toj situaciji, da bi organizaciju pokreta što više uprostito, Stab brigade je donio odluku da se prebacivanje izvrši u dvije etape. U skladu s tim, noću 24/25. kolovoza trebalo je da se prebace delegati i kursisti koje će pratiti i osiguravati 3. bataljon, a slijedeće noći 25/26. kolovoza trebalo je da krene i glavnina, a Stab brigade s ostalim jedinicama i ranjenicima. U pomoć su pozvani i korpusni pontoniri koji su pripremili čamce i pontone na Mrežnici u rejonu Galović Sela koje se nalazi u neposrednoj blizini dvaju neprijateljskih uporišta Zvečaja i Duge Rese. To je ranije bilo i dogovoreno sa Štabom 4. korpusa.

Brigada se okupila za pokret 25. kolovoza u 18 sati navečer u Tončić Selu. Marševska kolona imala je slijedeći poredak: 1. bataljon, 2. bataljon, četa za vezu s novomobiliziranim borcima, Štab brigade, sanitetski vod i jedna četa 4. bataljona s ranjenicima, zatim prateća četa, mitraljeska četa 1, 2. i 4. bataljona i na kraju jedna četa 4. bataljona kao zaštitnica brigade. Kolona je marševala pravcem: Tončić Selo—Jarče Polje s prelazom Dobre—Dvorjanci—Belavići i dalje prema Galović Selu gdje je organizirano mjesto prelaza preko Mrežnice. U toku kretanja kolone, kao i za vrijeme prelaza preko Mrežnice, osiguranja su davali 1. i 2. bataljon. Prvi bataljon, po dolasku u s. Dvorjance i izbijanju na cestu Duga Resa—Generalski Stol, zaposjeo je položaj iznad Venca Mrežničkog i otuda osiguravao prelaz od pravca Zvečaja, a 2. bataljon, po dolasku u Dvorjance i izbijanjem na cestu, zauzimanjem položaja u rejonu Šketinog Brda, osiguravao je od pravca Duge Rese. Uz taj zadatak 2. bataljon je dobio zadatak da uputi jednu patrolu u selo Poljice i Grščaki gdje će izvršiti konfiskaciju osam konja i pribaviti određene količine živežnih namirnica. Za izvršavanje ove konfiskacije brigada je dala vlasnicima odgovarajuće potvrde izdate od organa Kotarskog NOO-a Karlovac.

U organizaciji prelaza bilo je planirano i rušenje pruge na dionici između postavljenih osiguranja 1. i 2. bataljona. Miniranje pruge pripremili su mineri 3. brigade 8. divizije. Izvršenje tog zadatka povjereno je komandantu 3. bataljona 3. brigade s kojim je i dogovoreno da se paljenje mina otpočne nakon prebacivanja svih jedinica i ranjenika na desnu obalu Mrežnice. Međutim, komandantu 3. bataljona se žurilo pa je otpočeo s paljenjem mina u momentu kad je kolona brigade s ranjenicima izbila ispod pruge kod Galović Sela. Štab brigade je zahtijevao da odmah prekine s rušenjem dok se ne izvrši prebacivanje, ali, unatoč intervenciji rušenje pruge je nastavljeno za čitavo vrijeme prebacivanja jedinica i ranjenika. S obzirom na neposrednu blizinu neprijateljskog uporišta u Zvečaju, očekivalo se da će neprijatelj ubrzo intervenirati, ako ne na drugi način, ono otvaranjem minobacačke vatre. Radi toga se moralo ubrzati s prelazom što je poremetilo održavanje marševske discipline. U međuvremenu i neprijatelj je, kako se i pretpostavljalo, otpočeo tući minobacačima, što je još više stvorilo nervozu u koloni. Stoga je na prelazu data prednost četi 4. bataljona koja je pratila ranjenike. Od neprijateljske minobacačke vatre najprije je ranjen 1 civil i ubijena 2 konja. Kasnije već po izvršenom prelazu na desnu obalu Mrežnice, od eksplozije jedne mine u neposrednoj blizini prateće čete ranjeno je 28 boraca od kojih Janko Vuksan teže, pa je još istoga dana u toku transporta umro. Među ranjenima bio je i komandir čete Josip Erdeljac koji se tek vratio s dvomjesečnog kursa kao prvi u rangu. Ranjen je i politički komesar čete Mijo Mataković i njegov pomoć-

nik Janko Trupac, kao i borci Josip Palajsa, Luidi Denuko i Mate Janković i još dvadesetak za koje nema podataka. Bio je to priličan gubitak za četu. No, na sreću veći broj ranjenih boraca prošao je s lakšim ozljedama za koje nije trebalo bolničko liječenje.

Do ovih gubitaka nije trebalo doći da su se sve jedinice koje su učestvovala u izvršenju ovog vrlo odgovornog, složenog i delikatnog zadatka, u svemu pridržavale dogovorenih termina.

Nakon prelaska Mrežnice brigada je nastavila marš u pravcu Mihalić Sela i dalje do Cerovca Barilovačkog. Nakon toga se razmjestila po zaseocima u širem rejonu s. Siče gdje je zanoćila osiguravajući se prema neprijateljskim uporištima u Zvečaju, Belaju i Dugoj Resi.

Navečer 26. kolovoza u Štabu brigade smještenom u selu Siči održan je sastanak svih političkih i partijskih rukovodilaca brigade posvećen političkim zadacima vezanim za nastavak marša brigade na teritorij Pokuplja. U uvodnom izlaganju politički komesar brigade Erdeljac naglasio je — »da ovaj boravak na sadašnjoj teritoriji, kao i marš brigade, treba iskoristiti i u propagandno-političkom pogledu«. Naime, riječ je bila o tome da će brigada narednih dana proći kroz veći broj sela koja su nastanjena samo hrvatskim ili pretežno hrvatskim življem, a gdje je ustaška propaganda imala priličan uticaj u širenju svojih laži među kojima je bila i ta da partizanske redove čine samo Srbi i da se »oni bore za kralja Petra«. »Naša brigada svojim boravkom i prolaženjem ovim selima treba sve ovo da demantira« — istakao je komesar i nastavio: »Narod u ovim selima još do sada nije vidio partizansku brigadu u kojoj su borci i rukovodioci, uglavnom, sve Hrvati i to sa susjednog područja karlovačkog kotara.« Završava-

jući svoje izlaganje politički komesar je naročito podvukao potrebu da se svaki neposredan kontakt s ljudima iskoristi za političke razgovore, u čemu treba da se posebno angažiraju politički i partijski rukovodioci brigade, a naročito borci komunisti i skojevci. Komandant brigade Boco Baláš, inače stari i iskusni radnik i na političkom polju, podvukao je u svojoj diskusiji pitanje mobilizacije novih boraca što je permanentan zadatak na kome treba stalno raditi, pa i sada dok brigada prolazi kroz sela Pokuplja. Situaciju treba maksimalno koristiti za agitiranje priliva što većeg broja mladih ljudi u redove NOV-e.

Za izdaju principa NOB — najstroža kazna

Na kraju sastanka raspravljen je i slučaj Petra Mrljka koji je od brigadnog sudskog vijeća osuđen na smrt strijeljanjem. Strijeljanje je trebalo biti izvršeno idućeg dana pred postrojenom brigadom.

Radilo se o borcu naše brigade koji je dezertirao u neprijateljsku vojsku — domobranstvo i pri tom sobom odnio i brzometni karabin. Uhvaćen je od jedinica Karlovačkog odreda prilikom dolaska na dopust. Iako je slučaj dezertera Mrljka već jednom raspravljen s borcima na četnim sastancima, i tom prilikom njegov postupak jednoglasno okvalificiran kao teška izdaja principa NOP-a, a kazna sudskog vijeća prihvaćena kao jedino pravilna, zaključeno je da se još jednom ovaj slučaj na četnim sastancima rasvijetli. To zbog većeg broja novomobiliziranih boraca koji nisu bili s tim slučajem upoznati. »Ovo izvršenje kazne, pored ostaloga, naglasio je pomoćnik komesara brigade, treba imati i svoj odgojni karakter na sve borce brigade i ujedno biti i opomena za onog koji bi se odlučio na ovakav izdajnički put.«⁸⁸

Vrijeme do nastavka marša iskorišteno je za dovršenje još nekih poslova oko sređivanja jedinica. Izvršen je raspored zadnje partije od 42 novomobilizirana borca po bataljonima i prištapskim jedinicama. Provedena su i neka postavljenja nižeg komandnog kadra.⁸⁹ Održani su i sastanci po četama na kojima je ponovno raspravljano o slučaju osuđenog dezertera Petra Mrljka. Poslije podne jedinice su krenule na mjesto koncentracije brigade u rejon sela Vučkovići gdje je pred postrojenom brigadom pročitana presuda osuđenom dezertoru Petru Mrljku, a potom izvršena i najstroža kazna.

Iz rejonu koncentracije pokret je nastavljen u slijedećem marševskom poretku: Stab brigade, 1, 2, 3. i 4. bataljon, zatim četa za vezu, prateća četa, sanitetski vod, minerski vod, komora brigade, straža i kuriri. Navečer

⁸⁸ HAK, dok. 593 i 594/1.

⁸⁹ HAK, dok. 119 i 120/1.

brigada je stigla na sektor Cerovac—Vukmanić i razmjestila se: 1. i 2. bataljon u s. Vukmanić, 3. bataljon u s. Cerovac kod škole, 4. u prvim kućama između Cerovca i Vukmanića, a Štab brigade s prištapskim jedinica uz cestu u produženju 4. bataljona u pravcu Vukmanića.⁹⁰ Na ovom sektoru brigada je zanoćila postavljajući osiguranje prema Turnju i Karlovcu. Sutradan održan je u s. Vukmanić veliki miting na kojem je prisustvovao velik broj ljudi iz mjesta i okolnih sela. O vojno-političkoj situaciji na našem i na svjetskim ratištima govorili su komandant i politički komesar brigade. Posebno su pozdravljeni oni dijelovi govora u kojima je istaknut značaj sela Vukmanić kao rodnog mjesta velikog čovjeka i patriote dr Ivana Ribara, oca sinova revolucionara — Lole i Jurice koji se za čitavo vrijeme bivše Jugoslavije borio protiv reakcionarnih režima i fašizma i bio na liniji Narodnog fronta, a od 1942. godine postao i predsjednik Izvršnog odbora AVNOJ-a

Oko 13 sati 28. kolovoza cijela brigada nastavila je marš na sektor Kablar—Banski Kovačevac i Crna Draga u izmijenjenom marševskom poretku: 1. bataljon, prateća četa, 2. bataljon, četa za vezu, Štab brigade, sanitetski vod, 3. bataljon, a u zaštitnici 4. bataljon s pravcem kretanja: Vukmanić—Knez Gorica—Trebinja—ž. st. Skakavac—Skakavac—Kablar i Banski Kovačevac.⁹¹

Narednog dana 29. kolovoza navečer oko 18 sati brigada je nastavila marš, prešla r. Kupu na unaprijed uređenom skelskom prelazu kod D. Lasinje, izgrađenom od pontona. Odatle je nakon kraćeg sređivanja jedinica produžila pokret na sektor Donje Kupčine gdje je stigla oko ponoći i razmjestila se na odmor po zaseocima ovog velikog pokupskog sela.

Ovo je bila i posljednja etapa marša. Brigada je stigla u svoje odredište na novom operativnom području divizije, gdje će u zajedničkom djelovanju s brigadama »Franjo Ogulinac Seljo« i Zumberačkom brigadom nastaviti izvođenjem borbenih akcija prema već razrađenom planu Štaba 34. divizije.

OFANZIVNA DEJSTVA BRIGADE U SASTAVU 34. DIVIZIJE U POKUPLJU I TUROPOLJU

Dolaskom brigade u D. Kupčinu odmah je uspostavljena veza sa Štabom divizije koji se nalazio u Pisarovini. Tom prilikom uz pomoć pozadinskih organa divizije riješeno je pitanje naoružavanja boraca koji su bili bez pušaka i izvršena je i popuna brigadne rezerve municijom i eksplozivom.

⁹⁰ HAK, dok. 121/1.

⁹¹ HAK, dok. 122/1.

Tridesetog kolovoza prije podne pozvani su u Stab divizije komandant i politički komesar brigade na referisanje i upoznavanje sa zadacima koje će brigada izvoditi u okviru općeg zadatka divizije u sklopu plana dejstva 4. korpusa NOVJ. Na sastanku su prisustvovali i predstavnici Seljine brigade. Poslije završenog referisanja komandanta i komesara brigada o borbenoj gotovosti i moralno-političkom stanju jedinica, komandant divizije Martin Dasović upoznao je prisutne sa zapoviješću Štaba 4. korpusa za 31. kolovoza, koja je glasila: »Na osnovu zapovijesti Vrhovnog štaba NOV i POJ i Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske naše jedinice dobile su zadatak, a u vezi s opštim savezničkim planom, da potpuno parališu saobraćaj od 1. do 7. rujna o. g. na komunikacijama Zagreb—Karlovac—Ogulin i Zagreb—Sisak—Sunja—Kostajnica—Bihać te time spriječe manevarsku sposobnost neprijatelja. Savezničko vazduhoplovstvo sadejstvovaće s našim snagama u akcijama. Ono će djelovati danju, prvenstveno tukući neprijateljski saobraćaj. Naše jedinice djelovat će na komunikacijama noću, a po danu će se uklanjati s komunikacija kako ne bi trpjele gubitke od savezničkog vazduhoplovstva. Ako pak pojedine jedinice treba da ostanu na osvojenim dijelovima komunikacija, potrebno je da štabovi koji imaju savezničkog oficira za vezu, istoga o tome obavijeste, da se ne tuče dotični sektor...«

U okviru ovog opšteg plana 34. divizija dobila je zadatak da onesposobi za saobraćaj cestu i željezničku prugu Zagreb—Karlovac—Duga Resa, kao i komunikacije Zagreb—Sisak. Za izvršenje ovog zadatka diviziji su stavljani pod komandu dijelovi 2. diverzantskog bataljona koji se nalaze na operativnom području divizije, kao i Posavski bataljon. Prema zapovijesti korpusa sve jedinice otpočet će s djelovanjem noću između 31. kolovoza i 1. rujna 1944. i produžiti ga do zaključno 7/8. rujna.⁰²

Stasanje Žumberačke brigade

Pri završetku prvog dijela sastanka komandant divizije obradovao je predstavnike Karlovačke i Seljine brigade radosnom viješću da je divizija ojačana još jednom brigadom. Riječ je bila o novoj Žumberačkoj brigadi koja je formirana 27. kolovoza od 2. 3. i 4. bataljona Žumberačko-pokupskog NOP odreda, s brojnim stanjem od 560 boraca i rukovodilaca. Za komandanta novoformirane brigade postavljen je Tomo Žalac, a za političkog komesara Tomo Dijanović. Od 1. bataljona formiran je novi Žumberački NOP odred.

Poslije kraćeg odmora nastavljen je rad na razradi zadataka koji su obuhvaćeni u borbenoj zapovijesti Štaba 34. divizije. Pri tome je dogovoreno i sadejstvo između brigada. Na kraju sastanka komandant divizije poželio je komandantima brigada uspjeh u izvršavanju dobijenih zadataka.

Ovom korpusnom zadatku koji je pokrивao operativna područja triju divizija, Unske operativne grupe i nekoliko partizanskih odreda, dat je poseban značaj i važnost, kako u vojnom, tako i u političkom pogledu. Uporedo s naređenjem Štaba 4. korpusa razaslan je i pismo političkog komesara korpusa političkim komesarima divizija i brigada sa širim uputstvima koja se tiču političkih priprema vezanih za predstojeće akcije. Između ostaloga, u pismu je stajalo: »Vojnička je situacija u svijetu povoljnija no ikada prije. Bitka koja se vodi od Finskog zaliva do Karpata ima odlučno značenje za cijeli daljnji tok rata. Fronta se sve više približava Njemačkoj. Borbe se vode pred Bukureštom u Rumuniji i Transilvaniji te u Mađarskoj. Crvena armija prešla je Karpate. Brzo napredovanje anglo-američkih snaga u samoj Francuskoj onemogućilo je Nijemcima da pruže neki jači i organiziraniji otpor. Ogromna je premoć Saveznika u ljudstvu i materijalu. Pariz je oslobođen. Angloamerikanci došli su na švicarsku granicu i prešli rijeku Marnu.« ... »Nezadrživo napredovanje Crvene armije udarilo je svoj pečat na događaje u svijetu. U samoj Njemačkoj nakon atentata na Hitlera ponovna hapšenja i strijeljanja njemačkih generala i ostalih pokazala su pravu sliku stanja u Njemačkoj.« ... »Približuje se momenat kada će bratska Crvena armija doći pred vrata Beograda i stisnuti si ruku s našom Narodnooslobodilačkom vojskom.« U pismu je da-

lje naglašeno da su zadaci naših političkih komesara u ovom trenutku najvažniji, da oni trebaju u toku ovih dana razvijati najživlju agitaciono-propagandnu djelatnost na objašnjavanju borcima i narodu najnovije vojno-političke situacije u svijetu i kod nas, argumentirajući je stvarnim činjenicama i uvjerljivo. Ako u toj situaciji dođe i do toga da naše jedinice oslobode i neka veća mjesta i gradove, data je sugestija političkim komesarima da za to dobro pripreme jedinice politički i moralno kako bi ulazak u takva mjesta bio na dostojnoj visini. Stanovništvo tih gradova i mjesta treba da osjeti veliku razliku između partizana i onih koji su do sada sjedili u njima.⁹³

Nova brigadna pjesma: »Od Maršala naređenje stiže«

S obzirom na takav razvoj situacije, Stab divizije je na temelju općeg naređenja Vrhovnog komandanta NOV i POJ od 17. kolovoza 1944. godine, kao i neposrednog naređenja Štaba 4. korpusa, izdao zapovijest potčinjenim jedinicama sa zadatkom: «-Potpuno onesposobiti saobraćaj na komunikaciji Zagreb—Sisak i Zagreb—Karlovac—Ogulin za dulje vrijeme, a najmanje za deset dana i to neprekidnim rušenjem pruge (tračnica, mostova, propusta i skretnica), kao i zarušavanjem, prekopavanjem i miniranjem cesta koje idu paralelno s prugama i miniranjem cesta koje vode na oslobođeni teritorij.»

Neprijateljske snage koje su se tada nalazile na obezbjeđenju saobraćajnica Zagreb—Karlovac bile su locirane u slijedećim uporištima:

— na željezničkoj stanici Horvati nalazila se 4. satnija 10. ustaške bojne jačine oko 180 vojnika, naoružanih s 2 teška bacača i 2 laka, 4 mitraljeza i 14 puškomitraljeza i ostalo puške. Noću spavaju u bunkerima i vagonima podešenim za obranu i ograđeni su bodljikavom žicom;

— u Zdenčini se utaborila 2. satnija 10. ustaške bojne jačine oko 200 vojnika i 3. satnija 4. ustaške bojne naoružane s 2 teška i 3 laka minobacača, 5 mitraljeza i 21 puškomitraljezom. Posada je utvrđena s 8 betonskih bunkera i ograđenom žicom;

— u Desincu na željezničkoj stanici u tri betonska bunkera ograđena žicom nalazilo se oko 50 domobrana naoružanih s 1 teškim bacačem i 2 puškomitraljeza;

— u Jastrebarskom nalazile su se dvije satnije 10. ustaške bojne s oko 360 vojnika i dvije satnije 4. ustaške bojne s oko 240 ustaša i jedna četa Nijemaca jačine oko 200 vojnika naoružanih s pješadijskim naoružanjem;

— na željezničkoj stanici Cvetković nalazilo se 40 ustaša iz 10. ustaške bojne i

— u mjestu Draganići 200 Nijemaca iz sastava jeger bataljona.

Između pomenutog uporišta neprijatelj je imao i izdvojene betonirane bunkere s manjim posadama koje su osiguravale pojedine važnije odsjeke na pruzi — mostove, propuste i si. Uz snage neprijatelja angažirane za osiguranje saobraćajnica, neophodno je, svakako, navesti i značenje i uticaj koji su na ovom sektoru bojišta imali i veći neprijateljski garnizoni u neposrednoj blizini operativnog područja 34. divizije kao što su garnizoni u Karlovcu, Zagrebu, Sisku, Petrinji, Samoboru i Velikoj Gorici s aerodromom. Tome treba pribrojiti i nekoliko neprijateljskih uporišta koja su bila uklinjena unutar operativnog područja 34. divizije — Rečicu, Zažinu i Ozalj, jer su ona ograničavala slobodu manevara jedinica divizije.

Iz svega toga može se vidjeti da su jedinice 34. divizije na ovom regionu bile konfrontirane s vrlo jakim, brojnim i dobro opremljenim neprijateljskim snagama.

Iz divizijskog plana Karlovačka brigada je dobila zadatak da s tri bataljona izvrši temeljito rušenje pruge Zagreb—Karlovac na odsjeku između željezničkih stanica Zdenčine i Jastrebarskog, a s jednim bataljonom iz

Borci Karlovačke brigade u Pokuplju 1944. U prvom planu s desna na lijevo: Pero Erdeljac, komesar, Boca Balaš, komandant i Rafko Tabor, pomoćnik komesara brigade.

rejana s. Šišljavić da kontrolira i zatvori pravac prema Karlovcu i Draganiću, osiguravajući lijevi bok brigade. Slične zadatke, na sektoru između Zdenčine i Horvata, dobila je i Seljina brigada. Zumberačka brigada imala je zadatak da onesposobljava cestovni saobraćaj na komunikaciji Zagreb—Karlovac i to na dionici između Klinča Sela i Rakovog Potoka, Desinca i Jastrebarskog kao i između Draganića i Novaka. Tako je jednovremenim napadom i rušenjem zahvaćena željeznička pruga, kao i cesta bezmalo na čitavoj relaciji Zagreb—Karlovac.

Za izvršenje postavljenih zadataka Stab brigade je razradio detaljan plan sa štabovima bataljona i komandama samostalnih četa. U svim jedinicama izvršene su s borbama odgovarajuće vojničke i političke pripreme. Ponovno je organizirano i takmičenje između bataljona i ostalih jedinica za najbolje postignute rezultate i uspjehe kako na vojničkom tako i kulturno-prosvjetnom planu. Oživjela je i prelazna zastavica koja će po završenom takmičenju simbolizirati najbolju jedinicu.

Borbeno raspoloženje u brigadi bilo je na zavidnoj visini. Svaki borac je želio da njegova jedinica bude najbolja. Kao svojevrstan izraz visokog borbenog morala, koji se mogao primijetiti na licima boraca, bila je i pjesma koja je tih dana nastala u četama.

*Od Maršala naređenje stiže,
prugama se primaknite bliže.
Proći Švabo više njima ne sm'e
ruš'te pruge, mostove i ceste!*

Za prvi svoj vojni poduhvat Štab brigade je odabrao napad i likvidaciju neprijateljskog uporišta na željezničkoj stanici Desinec kojeg je uoči napada branilo 35 domobrana iz sastava 2. posadnog zdruga. Neprijatelj je bio utvrđen u tri betonska bunkera i bio naoružan s dva puškomitraljeza, jednim teškim mitraljezom »brnom«, jednim minobacačem, puškama i ručnim bombama. U sklopu te borbene akcije bataljoni su dobili ove objekte za napad:

3. bataljon dobio je zadatak da poruši propuste na potoku Lukavec i potoku Okičnici, kao i željezničku prugu između ova dva propusta;

4. bataljon trebalo je da osigura lijevi bok brigade sa položaja u rejonu s. Šišljavić. Uporedo s tim, s jednom četom i odjeljenjem minera izvršiti diverziju na pruzi između Karlovca i Draganića;

2. bataljonu, ojačanom s protukolskim topom 47 mm i engleskim protutenkovskim bacačem, povjeren je zadatak da izvrši napad na neprijateljsko uporište na željezničkoj stanici Desinec, podilazeći uporištu s južne strane od šume zvane Dubje. (Prema ocjeni Štaba brigade smatralo se da

za likvidaciju ovog neprijateljskog uporišta nije potrebno angažirati jače snage, pa je za izvršenje napada određena samo 2. četa 2. bataljona, dok je 1. četa dobila zadatak da osigura izvođenje napada sa sjeverne strane uporišta na putu koji izvodi na glavnu cestu Karlovac—Zagreb, kao i da spriječi neprijateljskoj posadi eventualno povlačenje u pravcu Jastrebarskog.)

Ostatak prateće čete s teškim minobacačima raspoređen je na položaje 500—800 metara po dubini na južnoj strani željezničke stanice Desinec u rejonu komandnog mjesta Štaba i mogao se upotrijebiti prema potrebi.

Napad na Desinec otpočeo je 31. kolovoza 1944. oko 22 sata. Na veliko iznenađenje neprijatelj je pružio vrlo oštar i žilav otpor. Ni nekoliko uzastopnih juriša boraca 2. čete na neprijateljevo uporište nije pomoglo da se neprijatelj slomi. Ni vatra iz električnog protukolskog bacača, od kojih je jedna mina imala direktan pogodak, nije pokolebala posadu. Neprijatelj je odgovorio još jačom mitraljeskom i minobacačkom vatrom od koje je ranjen i nišandžija bacača. Poslije toga privučen je na odstojanje od 200 metara i protukolski top. Vatra po bunkerima i stanicu u priličnoj je mjeri uplašila posade u bunkerima, ali odlučujućeg uspjeha ipak nije bilo. Nakon duže borbe 2. četa bila je prisiljena, zbog većih gubitaka, da se povuče na polazne položaje, a samo jedan vod te čete i dalje je držao neprijatelja pod vatrom. Borba se odužila sve do 2 sata 1. rujna ujutro kada se 1. četa s komandrom Simom Šepeljom na čelu samoinicijativno, iskoristivši kolebanje kod neprijatelja, privukla neprijateljevim bunkerima sa sjeverne strane željezničke stanice Desinec i izvršila juriš. Neprijateljska posada bila je time u potpunosti iznenađena i tek tada je neprijateljski otpor popustio, a uporište likvidirano.

Zarobljeno je 28 neprijateljskih vojnika s natporučnikom Ivanom Šegotom, dok su 3 vojnika poginula, a 4 ranjena. Zaplijenjena su 2 puškomitraljeza »brno«, 1 teški mitraljez »breda«, 1 laki bacač s 52 mine, 25 talijanskih pušaka, 6000 metaka, 9 ručnih bombi, 15 čebadi, 1 telefon, radio-aparat i nešto druge opreme.

Brigada je imala 4 poginula ili ranjenih boraca. Među poginulima bili su: komandir 2. čete Veselin Vojnović i borci Ivan Palajsa, Anton Lanca i Ivan Jakac, dok je teže ranjen politički komesar 2. bataljona Stanko Rudman i bolničarka čete Sava Perčić-Jovanović. Naročitu hrabrost u toku napada pokazao je komandir te čete poručnik Vojnović. Iako teško ranjen u obadvije noge, i dalje je svojim snažnim glasom komandovao četi: »Dru-govi, naprijed! Uporište mora pasti!«

Vidjevši da je komandir teško ranjen, bolničarka čete mlada Istranka Sava, pohitala je s dva druga do njega s nosilima. Pri tome su upali na brisan prostor tučen jakim mitraljeskom vatrom iz bunkera. Sve troje su

ranjeni, ali unatoč svemu uspjeli su izvući ranjenog komandira. Međutim, hrabri komandir Veso, kako su ga zvali borci, nije imao sreće. Prilikom izvlačenja na nosilima Vesu pogađa po drugi put neprijateljski metak u glavu. Kratkotrajna radost boraca bila je pretvorena u tugu za svojim voljenim komandrom Vesom.

Sjećajući se napada na neprijateljsko uporište na željezničkoj stanici Desinec komandir 1. čete koja je zadala neprijatelju odlučujući udarac, Simo Sepelj piše:

»Od komandanta bataljona Kasunića dobila je i moja 1. četa zadatak da izvrši napad na neprijateljsko uporište na željezničkoj stanici Desinec. Naređeno mi je da napad izvedem sa sjeverne strane, iz pravca sela Desinec i da se pri tome jednim vodom obezbijedim od moguće intervencije neprijatelja iz stanice u Jastrebarskom te da spriječim eventualno bježanje neprijatelja u tom pravcu.

Oko 21 sat bataljon je došao u blizinu neprijateljskog uporišta Desinec. Nakon kraćeg dogovora sa komandantom bataljona Kasunićem i komandrom 2. čete Vojnovićem poveo sam četvu na zadatak. Na pruži sam ostavio 3. vod za neposredno obezbjeđenje, a sa dva voda produžio sam prema neprijateljskom uporištu. Približili smo se iz pravca sela Desinec. Privukli smo se neposredno pred same bunkere i oko 22 sata jednovremeno sa 2. četom otpočeli smo napad. Za cijelo vrijeme borbe ostali smo neposredno pred bunkerima primajući na sebe jaku vatru. Bili smo tako blizu da smo jasno čuli razgovor neprijateljskih vojnika i njihova reagovanja u bunkerima kada smo ih pozvali na predaju. Praktično nismo mogli ni naprijed ni nazad. Poslije duže borbe stupio je u dejstvo protivoklopni top s pravca kojim je napadala 2. četa. Nakon nekoliko ispaljenih granata počela je slabiti vatra iz bunkera. U taj moment osjetili smo kolebanje neprijateljevih vojnika. Bez oklijevanja izvršili smo juriš i upali u bunkere. Nakon nekoliko trenutaka upadali su i borci 2. čete. Tada mi je komandant bataljona Kasunić rekao: 'Dobro je, uspio si sa četom. Da nisi izvršio juriš, već sam namjeravao da obustavim napad i da izdam naređenje za povlačenje.'«

Zadatke su na svojim odsjecima izvršili i 1. i 3. bataljon, kao i jedna četa 4. bataljona. Treći bataljon je vodio i borbu s neprijateljem koji je krenuo oklopnim vlakom iz pravca Zdenčine prema Desincu. Borba je trajala oko tri sata. Kada je »pancer« oštećen od pogodaka iz protuoklopnih puške, oklopni vlak se povukao u Zdenčinu.

Te noći brigada je na svom sektoru uništila 5 bunkera, željezničku stanicu Desinec, porušila prugu na 24 dupla mjesta i most na potoku Okičnici.

U borbi je utrošeno 1920 metaka za puškomitraljeze, 740 za »bredu«, 5 za protukolske puške, 20 mina za laki i 12 za teški minobacač, 5 za električni bacač i 35 granata za protukolski top.

Svi borci i rukovodioci 2. bataljona dobro su se držali i bili odlučni da se uporište likvidira. Isto tako, dobro su se držali i artiljerci prateće čete pod komandom komandira Josipa Erdeljca. Među nišandžijama posebno se istakao borac Nikola Maričić.⁹⁴

I ostale jedinice divizije izvršile su svoje zadatke. Seljina brigada je na svom sektoru porušila prugu na 170 mjesta u dužini od oko 5 km uništila 4 betonska bunkera i jednu stražaru, a Zumberačka brigada most na potoku Okičnici i dva propusta kod Klinča Sela.

Poslije ove akcije koja je bila prva u nizu planiranih, brigada se nije povukla kao ranije u svoje polazne baze, već ostala u neposrednoj blizini pruge na sektoru sjeverozapadno od Crne Mlake. Preko dana u pravcu Zdenčine, Desinca i Jastrebarskog bila su postavljena jača oficirska izviđačka odjeljenja radi osmatranja prostora u pravcu ovih uporišta. Cijeli dan očekivana su i dejstva savezničke i naše avijacije duž pruge Zagreb—Karlovac. Ostale jedinice pripremale su se za borbena dejstva koja su predviđena za slijedeću noć.

Istog dana poslije podne jedna jača grupacija ustaša iz Jastrebarskog izvršila je ispad u rejon razmještaja brigade na sektoru Crne Mlake. Iznenadno je napala jedinice 1. bataljona. Bataljon je prihvatio borbu i nakon jednosatnog oštrog okršaja neprijatelj je odbačen i natjeran na povlačenje. Međutim, u prvom naletu neprijatelj je nanio bataljonu osjetne gubitke. Poginuli su: Nikola Skradski, Josip Beljan, Mato Starešinić, Mijo Klobučar, Ivan Klemenčić i Josip Baća. Zbog toga je Stab brigade uputio oštru kritiku Stabu bataljona, jer do teških gubitaka ne bi došlo da su poduzete sve mjere bezbjednosti, na čemu se posebno insistiralo na posljednjem sastanku štabova. Doduše, na smanjenu opreznost i budnost toga dana imalo je donekle i uticaja suviše optimističko raspoloženje koje se osjećalo kod većine jedinica, pa i rukovodećeg kadra. Svi su očekivali najavljeni dolazak savezničke i naše avijacije koja je trebala tući neprijateljske objekte na ovoj pruzi, a kad avijacije nije bilo, došlo je i do primjetnog neraspoloženja.

U toku večeri i noći 1/2. rujna akcija na rušenju pruge je nastavljena. Stab brigade postavio je bataljonima slijedeće zadatke:

3. bataljonu s pridodanom grupom minera naređeno je da minira prugu između željezničke stanice Desinec i potoka Okičnice;

1. bataljonu, također, s pridodatom grupom minera dat je zadatak da poruši bunker kod željezničke stanice Desinec i zatim nastavi s miniranjem pruge prema Jastrebarskom;

2. bataljonu koji te noći nije angažiran u akciji, naređeno je da ujutro, nakon vraćanja jedinica iz akcije, preuzme sva obezbjeđenja brigade od pravaca Zdenčine, Desinca i Jastrebarskog.

Desno od Karlovačke brigade, na pruzi između s. Mavračići i Zdenčine, djelovala je Seljina brigada, a Zumberačka brigada nastavila je s djelovanjem na cesti između Karlovca i sela Lug.

Divizija je i ovom akcijom postigla dobre rezultate. Karlovačka brigada je te noći prekinula prugu na još 70 mjesta i uništila dva bunkera, a Zumberačka brigada porušila jedan propust i minirala cestu. Seljina brigada, iako nije imala zadatak da ide u napad, samoinicijativno je napala s jed-

Borci 1. čete 4. bat. Karlovačke brigade 1944.

nim bataljonom neprijateljsko uporište u s. Mavračići i odlučnim pritiskom natjerala ustaše u bijeg u pravcu Horvata. Ustaše su imale oko 10 poginulih i ranjenih, dok je brigada imala svega 2 ranjena borca. Pored toga, zaplijenjeno je i dosta oružja i municije, pruga je prekinuta na 230 mjesta, a zapaljeno je i oko 100 željezničkih pragova.⁹⁵

Prema naređenju Štaba divizije Karlovačka brigada se predislocirala iz dosadašnje baze i razmjestila u šumi nešto južnije pozadi Crne Mlake, Četvrti bataljon s jednom četom ostao je i dalje u rejonu s. Šišljavić s rani-

95 HAK, dok, 127, 128/1 i Zb. V-33, dok. 4.

jim zadatkom da osigura pravac prema Rečici, a 2. u rejonu Crne Mlake i Lugarnice s kontrolom prostora prema Desincu i Zdenčini. S 1. i 3. bataljonom i jednom četom 4. bataljona izvedene su 2. i 3. rujna pripreme za slijedeću akciju — izvođenje napada na neprijateljsko uporište na željezničkoj stanici Domagović i u nastavku rušenje pruge.

Na željezničkoj stanici Domagović nalazila se u to vrijeme posada iz sastava 2. posadnog zdruga u jačini 60 domobrana naoružanih s 3 teška i 3 puškomitraljeza raspoređenih u 4 betonska bunkera od kojih 2 na željezničkoj stanici, a ostala dva lijevo i desno od stanice na udaljenju od oko 700 metara s dobro organizovanim sistemom vatre. Lijevo od ovog uporišta na željezničkoj stanici Lazina u jednom bunkeru bilo je oko 15 domobrana iz istog sastava, a desno u s. Cvetković posada od 60 Nijemaca.

Za izvršenje ovog zadatka Štab brigade je naredio:

3. bataljonu, ojačanom protukolskim topom, s 2 teška bacača i protuoklopnom puškom, da likvidira uporište na željezničkoj stanici Domagović s bunkerom desno, napadajući s južnog pravca tj. iz samog s. Domagović;

1. bataljonu, ojačanom protuoklopnom puškom, da s jednom četom pomogne napad 3. bataljona i likvidira posadu u bunkeru lijevo;

4. bataljonu da s jednom četom postavi osiguranje prema s. Cvetković i minira prugu u istom pravcu.

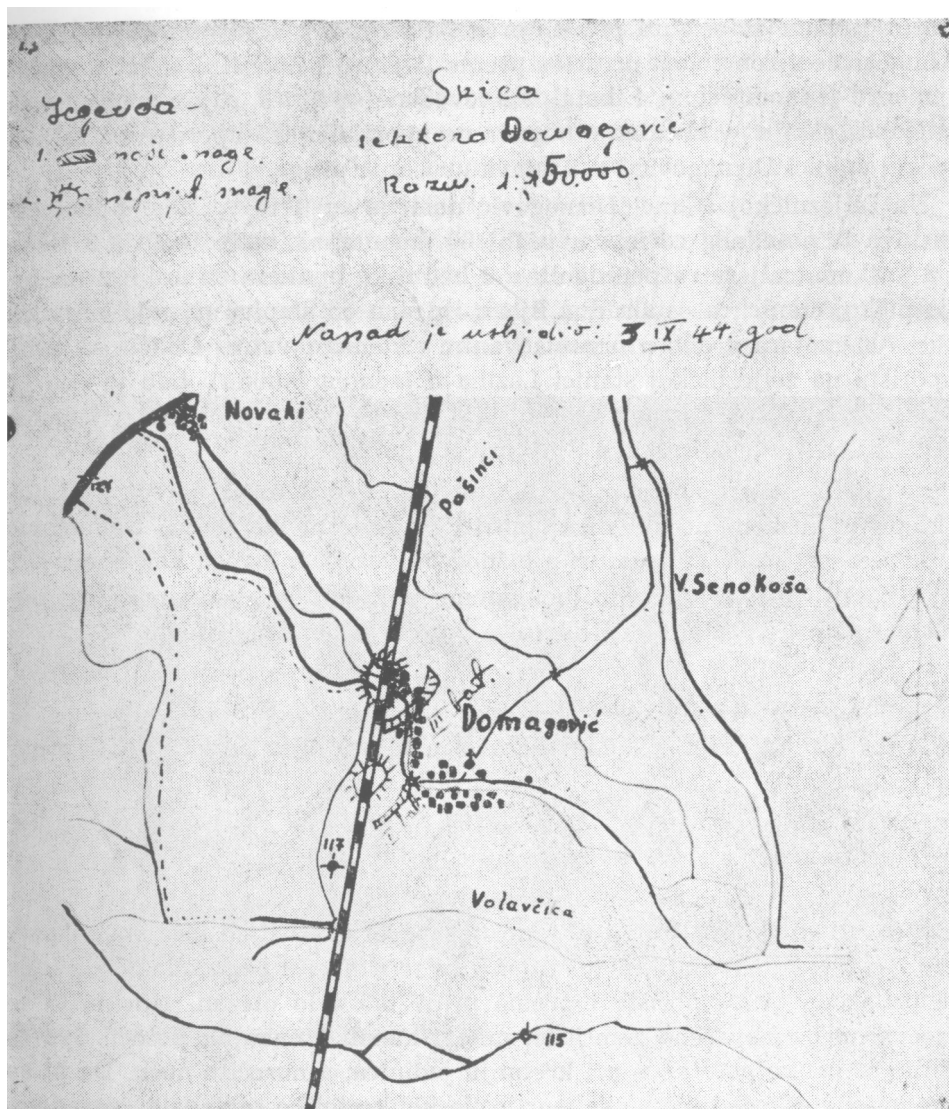
Referentu saniteta brigade naređeno je da pripremi četvera kola i organizuje prihvrat ranjenika u Domagovićkoj šumi u rejonu jugoistočno od s. Domagović.

U pripremama za ovu akciju iskrslalo je niz problema.

Vremenske prilike tih dana bile su vrlo loše i s dosta padavina. Teren na tom dijelu Pokuplja inače je dosta močvaran. Uslijed kiša što su pale zadnjih dana i nabujalih potoka, još više se situacija pogoršala. Zbog toga je prilaz do ovih uporišta i prema pruzi bio vrlo otežan. Ispriječilo se močvarno i raskvašeno zemljište, mnogi kanali i nabujali potoci. Sve to činilo je velike poteškoće pri kretanju jedinica, a naročito noću. Da bi se sve ove poteškoće koje su se ispriječile koliko-toliko savladale, izgrađena su prethodno četiri pokretna mosta od po 12 metara dužine koji su korišteni na prelazima širih potoka i kanala.

Jedinice su još za dana krenule na zadatak, a napad je otpočeo točno u 23 sata, 3. rujna.

Treći bataljon izvršio je napad s jednom pješadijskom i mitraljeskom četom s južne strane približavajući se uporištu od sela. S jednim vodom izvršen je pritisak na neprijatelja sa zapadne, a jednim s istočne strane. Napad je otpočeo artiljerijskom pripremom u kojoj su učestvovali teški minobacači, protukolski top i električni bacač po bunkerima i željezničkoj

Faksimil skice sektora Domagović.

stanici. Neprijatelj je odgovorio vrlo slabom vatrom pa je odmah iza toga uz podršku oštre mitraljeske i puškomitralješke vatre izvršen juriš. Brzo je savladana bodljikava žica i izvršen upad u uporište. Međutim, po svemu cijeneći, neprijatelj je još za vrijeme naše artiljerijske pripreme za napad otpočeo jednim dijelom da napušta uporište, tako da je zarobljeno svega 14 neprijateljskih vojnika, od kojih jedan satnik. Zaplijenjena su 2 puško-mitraljeza, 1 teški mitraljez, 36 pušaka, 10.000 metaka i 30 ručnih bombi.

U isto vrijeme i 1. bataljon je napao na bunker s lijeve strane. Domobranci su pri tome pozvani na predaju koju su verbalno i prihvatili, ali dok je četa stigla do bunkera, pola ih se razbježalo. I bunker je likvidiran.

Poslije ovog prvog zadatka prešlo se na rušenje pruge i bunkera. Porušeno je 6 jednospratnih betonskih bunkera, uništen 1 most dužine 10 metara i pokidana pruga na daljnjih 38 duplih mjesta. Gubici neprijatelja nisu utvrđeni, a u brigadi ih nije bilo.

U borbi je utrošeno 350 metaka za puškomitraljeze, 80 za »bredu«, 5 mina za električni bacač, 7 za teški i 3 granate za protukolski top.⁹⁶

Drugog dana primljena je obavijest od Štaba 34. divizije da je u korpusnom natjecanju na izvršavanju zadataka u vezi s naređenjem druga Tita — naša divizija među svim divizijama 4. korpusa na prvom mjestu, a među brigadama do sada prvo mjesto zauzela je Karlovačka. Ova vijest obradovala je sve borce i rukovodioce brigade i dala nov polet za još uspješnije ispunjavanje svih zadataka.

Ofanzivna dejstva jedinica divizije na neprijateljska uporišta i komunikacije skoro na cijeloj relaciji Zagreb—Karlovac, koja već nekoliko dana traju nesmanjenom žestinom, te njihova silina i jačina udara kao i uzastopno djelovanje, izazvala su ozbiljnu zabrinutost kod komandi neprijateljskih oružanih snaga koje su se pripremale da nešto poduzmu. I organi obavještajne i informativne službe divizije došli su ubrzo do podataka da neprijatelj koncentrira svoje snage na prostoru Karlovca i da namjerava izvršiti ispad na oslobođeni teritorij Pokuplja s ciljem da odbaci naše snage od komunikacija i spriječi daljnje rušenje željezničke pruge. Ovo je imalo izvjesnog uticaja i na sprovođenje akcija divizijskog plana. U takvoj situaciji naređeno je Štabu brigade da odmah krene iz sadašnjih baza na sektor Donje Kupčine čekajući tamo daljnja naređenja. Brigada se u toku dana 4. rujna povukla u Kupčinu, ostavljajući do navečer u pravcu pruge jednu četu 2. bataljona na položajima u rejonu Crne Mlake. Nakon toga i ta četa će se povući u sastav bataljona.

Napad neprijateljskih snaga očekivan je 5. rujna ujutro. Međutim, neprijatelj se nije pojavio ni u toku dana pa je Štab divizije naredio da se nastavi s rušenjem pruge. S tim u vezi, Štab brigade donio je odluku da noću 5/6. rujna likvidira neprijateljsko uporište na željezničkoj stanici Lazina i u vaktarnici Strugi, a potom da nastavi s rušenjem pruge i bunkera, kao i same zgrade željezničke stanice. Posadu u Lazini sačinjavalo je oko 50 domobrana, a u Strugi oko 10 do 15. Svi oni bili su iz sastava 2. posadnog domobranskog zdruga. Za izvršenje ovog zadatka određen je 4. bataljon i jedna četa 2. bataljona, ojačani s dva teška i 2 engleska električna bacača.

Za osiguranje od pravca Desinca i Zdenčine određena je 2. četa 2. bataljona koja je već poslije podne krenula u pravcu Crne Mlake.

Komandant 4. bataljona izdao je usmenu borbenu zapovijest za napad i postavio zadatke: 1. četi da s 2 voda izvrši napad s desne strane uporišta od Jastrebarskog, a 1. vodom da udari frontalno putem koji vodi ka željezničkoj stanici; 2. četi da s 1 vodom usmjeri napad s lijeve strane uporišta od Draganića, a 1 vodom da napadne na bunker od stanice lijevo. Električni bacači raspoređeni su u streljačke strojeve po vodovima, a teški minobacači postavljeni su na vatrene položaje nešto pozadi na putu koji vodi ka uporištu. Ostatak bataljona zadržan je u rezervi u spremnosti za upotrebu pod komandom komandanta. Druga četa 2. bataljona dobila je zadatak da napadne bunker u Strugi i da se osigura od pravca Domagovića.

Četvrti bataljon, s četom 2. bataljona, krenuo je pred večer na zadatak i na vrijeme zaposjeo polazne položaje odakle su jedinice određenim pravcima otpočele s podilaženjem ka uporištu i bunkerima. Približavanje je izvršeno u najvećoj tišini. Nakon stizanja na jurišno odstojanje, točno u 23,30 sati ispaljene su mine iz bacača. Neprijatelj je odgovorio slabom vatrom koja je odmah ušutkana mitraljeskom i puškomitralješkom vatrom vodova koji su istovremeno krenuli na juriš i izvršili upad u uporište. Međutim, uporište je već bilo napušteno. Domobrani su se, izgleda, razbjegli nakon što su se oglasili naši mitraljezi. Takav je bio slučaj i u Strugi gdje je napad izvela 2. četa 2. bataljona. Zaplijenjeno je samo 10 pušaka i nešto više vojne opreme koju domobrani u brzini nisu uspjeli odnijeti. Akcija je nastavljena rušenjem pruge i objekata. Porušeno je 6 velikih i 2 srednja betonska bunkera, željeznička stanica, 2 propusta, 2 željeznička mosta — jedan od 16, a jedan od 10 metara dužine, a pruga je presječena na 38 mjesta. U isto vrijeme, vezisti brigade porušili su 16 telegrafskih stupova, skinuli 6 km žice i polupali 240 izolatora.

U ovoj borbi bataljon je imao 1 teže i 2 lakše ranjena borca. Naročito su se istakli mineri vodnik Josip Klarić i stariji vodnik Josip Perinčić koji su bez predaha radili i na vrijeme s uspjehom obavili postavljene zadatke.⁹⁷

Obračun na rijeci Kupčini

Predviđanja Štaba divizije o namjerama neprijatelja u vezi ranije otkrivenih koncentracija njegovih snaga na prostoru Karlovca bila su pravilno procijenjena. Da bi smanjio pritisak naših jedinica na saobraćajnice, neprijatelj je tih dana doista pripremao kontraofanzivu u pravcu Donje

97 HAK, dok. 263/1 i 301 do 400/1 — op. dnevnik brigade.

Kupčine znajući da se baze naših snaga nalaze na tom sektoru. Još u toku noći 5/6. rujna neprijatelj je s jačim snagama krenuo iz Karlovca za Rečicu i već ujutro 6. rujna sa oko 400 Nijemaca i ustaša, uz podršku artiljerije i tenkova, napao položaje brigade u rejonu Donje Kupčine.

U 7,30 sati primijećeno je kretanje neprijateljske kolone u pravcu šume sjeverozapadno od s. Rožan Brega. Brigada ga je dočekala razvijena na položajima u širem rejonu Kupčinske šume, Stepičkog Sela i lijeve obale r. Kupčine.

1. bataljon s 1. četom nalazio se u s. Šišljavić, a ostatak bataljona na položajima uz lijevu obalu r. Kupčine na liniji od porušenog mosta desno do pozadi mlina na r. Kupčini na prostoru između zaseoka G. Sela i Stepičkog Sela u Donjoj Kupčini;

2. bataljon (bez 2. čete, koja je bila na položajima u rejonu s. Crne Mlake) nalazio se na položajima desno od 1. bataljona ispod Stepičkog Sela frontom prema potoku Crnec;

3. bataljon imao je raspored na desnom krilu brigade u pravcu Kupčinske šume s lijevim krilom do 2. bataljona;

4. bataljon držao je položaje u zaseoku Gornjeg Sela kod crkve k. 111 na lijevom krilu 1. bataljona.

Vatreni položaj dva teška minobacača prateće čete postavljeni su pozadi 1. bataljona s pregledom prostora u pravcu s. Rožan Breg.

Prvi je borbu prihvatio 1. bataljon koji je zatvarao pravac od s. Šišljavić prema Kupčini. Prvi vod 1. čete, koja se nalazila na položaju u rejonu sela Šišljavić, otvorio je vatru na neprijatelja još tokom njegovog nastupanja ka položajima te čete. Kako je neprijatelj nadirao s daleko nadmoćnijim snagama i podržavan tenkovima, to je četa pod pritiskom jake artiljerijske vatre prisiljena na povlačenje dijelom preko r. Kupčine u sastav bataljona, a dijelom preko Kupe u selo Prkos. Neprijatelj je koncentrirao snage u s. Šišljavić i Rožan Breg gdje se prestrojio za napad na položaje brigade u pravcu Kupčine. Za vrijeme nastupanja neprijatelj je obasut jakom vatrom iz teških minobacača prateće čete koji su preciznim pogocima u stopu pratili pokrete neprijatelja. To je doprinijelo da se tempo nadiranja prilično smanji. Ali, ne obazirući se na gubitke neprijateljske snage, vođene tenkovima i podržavane jakom artiljerijskom i minobacačkom vatrom, nastavljale su nastupanje vršeći vrlo jak pritisak na položaje 1. bataljona, koji je oštrom mitraljeskom i puškomitralješkom vatrom usporavao njegovo napredovanje. Borci bataljona uporno su odbijali napade neprijatelja boreći se s njim na bliskom odstojanju. Posebno se žilavo branila 1. četa čiji je položaj bio najistureniji kod potoka Kupčine. Kod mosta i kod mlina položaje su držala dva voda ojačana s dvije »brede« i jedan vod udesno prema Stepičkom Selu. Prateći situaciju Štab brigade

dao je zadatak 3. bataljonu da odmah krene rubom Kupčinske šume do r. Kupčine, a potom produži lijevom obalom prema Kupi i s najpogodnijeg mjesta izvrši napad u lijevi bok neprijatelja u pravcu s. Rožan Brega. Bataljon je krenuo na taj zadatak sa zakašnjenjem jer mu jedinice nisu bile na okupu. A kada je najzad krenuo oko 9 sati, tada je već bilo prekasno jer je neprijatelj već jednim dijelom snaga bio stigao na rijeku Kupčinu. Neprijatelj je pojačao silinu udara na 1. bataljon bombardirajući njegove položaje jakom artiljerijskom i minobacačkom vatrom. Oko 13 sati neprijatelju je uspjelo da uz podršku tenkova savlada Kupčinu i prodre u položaje 1. bataljona. Bataljon je bio prisiljen da se pod borbom povlači na nove položaje dublje u selo. U toku povlačenja štitio ga je vatrom 4. bataljon sa svojih položaja, od crkve.

Prilikom prodora neprijatelja u obrambeni rejon 1. bataljona poginuli su na lijevom krilu puškomitraljezac Romano Bančić i njegov pomoćnik Josip Saina i još dva druga, komandiri vodova Josip Pereško i Ignjac Plevko, koji nisu napuštali položaj boreći se do kraja. To isto dogodilo se i na desnom krilu gdje je, također, poginuo nišandžija puškomitraljeza Stjepan Šćulac i teško ranjen njegov pomoćnik Ivan Kolić.

Neprijatelj je nastavio da prodire pa mu je uspjelo da se probije sve do crkve u selu. Ali, tada je brigada krenula s dva bataljona u odlučan protunapad udarom u bok. Osjetivši neočekivan i jak pritisak naših jedinica s bočne strane svog rasporeda, neprijatelj je odustao od daljeg prodora i otpočeo brzo povlačenje prema Šišljaviću i dalje prema Rečici. Za cijelo vrijeme odstupanja bio je tučen jakom mitraljeskom i puškomitralješkom vatrom u čemu su se naročito isticale jedinice 2. bataljona koje su napdale s boka u odnosu na pravac povlačenja neprijatelja.

Neprijateljski gubici nisu utvrđeni, ali prema izjavama mještana imali su preko 10 poginulih i daleko veći broj ranjenih vojnika.

Brigada je imala 7 poginulih i 6 ranjenih boraca. Među poginulima bili su komandiri vodova: Josip Pereško i Ignjac Plevko, te borci: Josip Saina, Romano Bančić, Josip Grašetić, Stjepan Šćulac i Stjepan Grgić. S poginulim puškomitraljescima u ruke neprijatelja pala su i dva puškomitraljeza.

U borbi je utrošeno 2715 metaka za puškomitraljez, 1580 za mitraljez »bredu«, 410 za puške, 53 mine za laki i 24 za teški bacač i 4 za veliki bacač, kao i 5 ručnih bombi.

Vodeći borbu s jakim neprijateljskim snagama i tehnički vrlo opremljenim, dobro su se pokazali svi borci i rukovodioci brigade, a posebno 1. bataljona. Naročitu hrabrost pokazali su drugovi koji su herojski poginuli boreći se do posljednjeg metka ne odstupajući iz svojih rovova. Od boraca koji su ostali u životu naročito su se istakli drugovi Ivan Šutulović, puškomitraljezac i njegov pomoćnik Ivan Pavičić, obojica iz 1. čete 1. bataljona.

Oni su s položaja kod porušenog mosta na r. Kupčini nemilosrdno tukli neprijatelja, nanijeli mu osjetne gubitke, a zatim su se uspješno povukli na nove položaje nastavljajući tući neprijatelja. Primjermom hrabrošću su se istakli i drugovi Mirko Osrečki i Franjo Krušnja, također borci 1. čete 1. bataljona koji su se prikrili u selu i pustili Nijemce na odstojanje od dvadesetak koraka, a onda iznenadno na njih otvorili vatru od koje ih je nekoliko poginulo. Dok se neprijatelj snašao, oni su se uspješno povukli u sastav bataljona.⁹⁸

Poslije završene borbe istoga dana oko 16 sati brigada se ponovo razmjestila u D. Kupčinu. Drugi bataljon smijenio je na položaju jedinice 1. bataljona i davao osiguranja od pravca Šišljavića.

Ofanzivna dejstva na komunikacije, koja su otpočela 1. rujna kao zajednički zadatak svih jedinica NOVJ, približavala su se kraju. U završnoj akciji Stab divizije planirao je likvidaciju neprijateljskih uporišta u Zdenčini i Klinča Selu čije su posade sačinjavale ustaše iz sastava 10. ustaškog bataljona i neke domobranske jedinice. Za izvršenje ovog borbenog zadatka angažirane su sve tri brigade s tim što je likvidacija uporišta u Zdenčini povjerena Seljinoj, a u Klinča Selu Zumberačkoj brigadi.

Karlovačka brigada je u sklopu ove akcije dobila zadatak da obezbijedi izvršenja napada od eventualne intervencije neprijateljskih snaga iz susjednih uporišta Jastrebarskog, Samobora i Zagreba. Početak napada određen je za 7. rujna u 23 sata do kada su sve jedinice trebale da zaposjednu određene položaje.

Neprijatelj se nije pojavljivao 7. rujna i brigada je poslije podne u 14 sati s tri bataljona krenula iz Donje Kupčine na izvršenje zadatka. Četvrtom bataljonu je naređeno da posjedanjem položaja na cesti i pruži kod Horvata spriječi intervenciju neprijateljskih snaga s pravca Zagreba, a Treći bataljon od pravca Jastrebarskog postavi osiguranje na liniji potoka Okičnice od željezničkog mosta na pruži i glavne ceste k. 155. Dodatni zadatak tog bataljona bio je sprečavanje bježanja neprijatelja iz napadnutih uporišta Zdenčine i Klinča Sela prema Jastrebarskom. Prateća četa s 3 teška bacača i jednim »džon-bulom« dodijeljena je kao pojačanje Seljinoj brigadi dok je protukolski top dat u sastav divizijske artiljerije. Drugi bataljon ostavljen je u Kupčini sa zadatkom da kontrolira oslobođene teritorije i zatvori pravac prema Šišljaviću. Prvi bataljon zadržan je u rezervi brigade u spremnosti za upotrebu prema zahtjevu komandanta brigade.

Napad Seljine i Zumberačke brigade na Zdenčinu i Klinča Selo, premda je borba bila oštra, tekao je uspješno. Neprijatelj je počeo bježati iz napadnutih uporišta povlačeći se prema Jastrebarskom. Kod potoka Okičnice

naletio je na zasjedu 3. bataljona. Tu je došlo do oštrog okršaja u kome je neprijatelj zaustavljen i razbijen. Kasnijim pretresom po grmlju zarobljena su 3 domobrana i jedan ustaški zastavnik, dok je jedan ustaša nađen mrtav. Na terenu gdje je vođena borba nađeno je 9 pušaka, 1 šmajser, pištolj »vis« i nešto odjeće i obuće. Karlovačka brigada nije imala gubitaka, osim što je lakše ranjen politički komesar prateće čete Milan Brozović Joco koji se s četom nalazio na izvršavanju zadataka kod Seljine brigade."

Nakon ogorčene i duge borbe s neprijateljem u Zdenčini, koja je trajala sve do 3,45 sati ujutro 8. rujna, Seljina brigada uspjela je likvidirati uporište. Neprijatelju su nanijeti osjetni gubici. Imao je 35 ubijenih, više od 50 ranjenih i 30 zarobljenih vojnika.

Brigada je imala 5 mrtvih i 33 ranjena.

U zauzetom uporištu uništeno je 8 betonskih bunkera, dvije skretnice, 4 tračnice, 24 praga i stanična zgrada. Zaplijenjena su 3 teška mitraljeza, 3 puškomitraljeza, 62 puške, 1 laki bacač, 60.000 metaka i dosta drugog materijala. To je bio izvanredan uspjeh za koji su borcima i rukovodiocima Seljine brigade upućene osobne čestitke komandanta i političkog komesara divizije.

Iako su i dalje izvođene akcije na onesposobljavanju komunikacija, zvanična ofanzivna dejstva 4. korpusa koja su potrajala od 31. kolovoza do 8. rujna, bila su završena.

Trideset četvrta divizija izvršila je na svom operativnom području sve zadatke koji su pred nju bili postavljeni. Rezultati napada na neprijateljska uporišta i saobraćajnice bili su više nego odlični. Ofanzivnim operacijama divizije izbačena je pruga Zagreb—Karlovac van upotrebe za saobraćaj za duže vrijeme. Koordiniranim borbenim djelovanjem duž ove pruge i sadejstvom jedinica divizije u svakom borbenom poduhvatu likvidirana su neprijateljska uporišta: Desinec, Domagović, Lazina, Mavračići, Zdenčina i žandarmerijska stanica u Draganiću, ili bolje reći, sva uporišta osim Jastrebarskog i Draganića. Pored toga, uništeno je na stotine metara šina i pragova, stanična postrojenja i telefonski stupovi, kao i svi bunkeri u uporištima i na pruzi. Tokom osmodnevnih borbi neprijatelju su nanijeti osjetni gubici u živoj sili, osobito u završnici ovih dejstava prilikom likvidacije jakog ustaškog uporišta Zdenčina, u čemu se posebno istakla Seljina brigada.

U izvršavanju zadataka divizije bile su vrlo aktivne sve jedinice, brigade i odredi i svaka je željela da bude najbolja. Međutim, kako po pravi-

lima takmičenja u određenoj disciplini samo jedan može biti najbolji, to je za ovaj period ta počast zasluženno pripala Brigadi »Franjo Ogulinac Seljo«.¹⁰⁰

Slijedeća dva dana prošla su u miru, bez pokreta i bez akcija. Život i rad u jedinicama poprimio je ponovno kantonmanski red i sve je bilo regulirano zapovijestima, sve unaprijed predviđeno i određeno od ustajanja pa do večerja. Jedino, da bi se borci odmorili od povećanih napora koje su imali zadnjih dana, programi zanimanja bili su nešto skraćeni. Umor se u priličnoj mjeri zapažao i kod boraca i kod starješina. No, bez obzira na potrebu odmora, vodilo se strogo računa o obezbjeđenju jedinica. Osiguranja su što više i pojačana, naročito pred jutro i tokom dana.

Tih dana stigao je iz dopunskih bataljona divizije priličan broj novih boraca za popunu. Štabovi su bili angažirani oko sređivanja jedinica i raspoređivanja novih drugova po bataljonima, četama i samostalnim prištapskim jedinicama. S ovom popunom brojno stanje brigade znatno se popravilo i poraslo na preko 900 boraca na licu. Opet je problem naoružanja postao aktuelan jer je za naoružanje novodošlih nedostajalo oko 200 pušaka i 30 puškomitraljeza. To je bio glavni razlog što porast brojnog stanja nije imao vidnijeg uticaja i na povećanje bojeve gotovosti brigade.

Formacija brigade bila je još uvijek ista. Imala je četiri bataljona, svaki s po dvije pješadijske i jednom mitraljeskom četom. Cete su imale po tri voda, a vodovi po tri desetine. Mitraljeska četa je imala dva odjeljenja s po jednim teškim mitraljezom i jednim lakim minobacačem. I kod prištapskih jedinica nije bilo promjena. Postojale su samo prateća i četa za vezu, minerski vod, sanitetski vod i pozadinski-radni vod pod rukovođenjem intendanta.

U nacionalnom sastavu brigade većinu su činili Hrvati — 95%, a 5% Srbi i ostali. Prema socijalnom sastavu većinu su činili seljaci sa 64%, zatim 23% radnici i 13% intelektualci, obrtnici, namještenici i vojna lica. Kod komandnog kadra, također, u većini su bili seljaci s 45%, 26% su bili radnici i 29% svi ostali.

U toku zadnjih mjesec dana izvršeno je i više kadrovskih promjena u Stabu brigade i bataljonima. Dužnost načelnika Štaba brigade primio je kapetan Rade Skaljac, a operativnog oficira kapetan Rade Ivković. Time je Stab brigade bio popunjen. Dosadašnji vršilac dužnosti načelnika Štaba kapetan Ivica Graho stavljen je na raspoloženje Štabu divizije radi pre-

100 Zb. V-33, dok. 24.

Rade Skaljic, načelnik Štaba KUB
od 28. 8. do 10. 12. 1944.

uzimanja nove dužnosti, dok je privremeni vršilac dužnosti operativnog oficira brigade poručnik Viktor Furdek vraćen u 1. bataljon na istu dužnost.

Uporedo s tim izvršene su i neke kadrovske promjene i u ostalim jedinicama brigade i to:

— na dužnost vršioca komandanta 1. bataljona postavljen je poručnik Vladimir Benić, dotadašnji operativni oficir 2. bataljona. To je učinjeno zbog toga što je dotadašnji komandant zastavnik Vjekoslav Latković upućen na oficirski kurs. Kako je operativni oficir tog bataljona bio na liječenju u bolnici, to je to važno mjesto ostalo privremeno nepokriveno što se dosta osjećalo u radu Štaba;

— Štab 2. bataljona bio je popunjen, izuzev operativnog oficira koji je privremeno primio dužnost komandanta 1. bataljona;

— dužnost političkog komesara u 4. bataljonu primio je Marko Belavić, dotadašnji politički komesar 3. bataljona, a na dužnost operativnog oficira bataljona postavljen je poručnik Artur Blažević koji je do tada vršio dužnost komandira čete u 1. bataljonu;

— u pratećoj četi brigade, poslije ranjavanja komandira i političkog komesara, za vršioca dužnosti komandira postavljen je vodnik Stjepan Kirin, a za vršioca dužnosti političkog komesara čete postavljen je Milan Brozović Joco, dotadašnji politički komesar bolnice Karlovačkog područja.

Osim toga, intendanti 2. i 4. bataljona Josip Novosel i Nikola Zunić, kao i komandir čete za vezu Lazo Rausavljević otišli su krajem kolovoza na kurs, tako da su i ta formacijska mjesta bila privremeno upražnjena.

U prištapskim jedinicama nije bilo posebnih problema. Gubici u ljudstvu prateće čete prilikom prelaza Mrežnice nadoknađeni su novim borcima i četa je bila borbeno sposobna. Četa za vezu popunjena je novim telefonskim aparatima i jednom radio-stanicom. Poteškoće su se osjećale u tome što nije imala telefonskog mehaničara.

U funkcioniranju obavještajne službe u brigadi bilo je također poteškoća jer je obavještajni oficir Mate Polović bio bolestan što je u priličnoj mjeri ovu službu činilo neefikasnom, a naročito otkad su ukinuti informativni oficiri.

U sklopu intendanture nije postojala radionica za opravku odjeće i obuće ni puškarska radionica. Postojala su samo dva majstora kovača koji su koristili privatne radionice na terenu. Sto se tiče sanitetske službe ona je bila sređena i u potpunosti je zadovoljavala u posljednjim akcijama.

Ishrana boraca na ovom sektoru bila je dobra, hrane je bilo i kaloričnost je zadovoljavala. Hrana je pripremana u kazanima po jedinicama.

Stanje odjeće i obuće u zadnje vrijeme se opet pogoršavalo, osobito nakon dolaska novih boraca. Najviše se osjećala oskudica u ćebadima i šinjelima jer su noći bivale sve hladnije.

Nastava, kako vojno-stručna tako i politička, provodila se svakodnevno prema nastavnom planu Štaba divizije. Zbog većeg priliva novih boraca pojačan je politički rad u upoznavanju boraca s najnovijom vojno-političkom situacijom u svijetu i najaktuelnijim političkim zbivanjima kod nas.¹⁰¹

Zadnjeg dana odmora, 10. rujna, održan je zbor s narodom Kupčine i okolnih sela. Izvršen je defile jedinica brigade uz pratnju glazbe ZAVNOH-a, a poslije ručka, odigrana je na jednoj poljani između Kupčine i Pisarovine i nogometna utakmica između Karlovačke i Seljine brigade koja je završila pobjedom Karlovčana. Poslije utakmice održali su

Borci Karlovačke brigade: S lijeva na desno stoje: Dragica Mikšić-Tabor, Rozina Govednik i Magda Čanić. Čuče: Ivica Lovrić s gitarom i Zeljeznjak.

govore politički komesari divizije i Karlovačke brigade, a zatim su kulturno-prosvjetna grupa i glazba ZAVNOH-a priredili za borce i narod vrlo lijep i bogat program. Poslije toga brigada se povukla na noćenje u Kupčinu.¹⁰² Ujutro je primljena zapovijest Štaba divizije o napadu Seljine brigade na ustaško uporište u Dvor-Brezovici.¹⁰³ U toj akciji Karlovačka brigada dobila je zadatak da u rajonu s. Bratine zatvori pravac Zdenčina—Pisarovina, a s položaja u Kupčini pravac od Karlovca. Jedan bataljon zadržan je u divizijskoj rezervi.

Za osiguranje pravca prema Karlovcu, prema naređenju Štaba brigade, angažiran je 2. bataljon. Prvi i 3. bataljon dobili su zadatak da zatvore pravac Zdenčina—Pisarovina. Za to vrijeme 4. bataljon nalazio se na prostoru s. Hudi Bitek na raspolaganju komandantu divizije. Osim Karlovačke brigade osiguranje je davao i Turopoljsko-posavski odred s jednim bataljonom od Lomnice istočno od s. Obrež i s jednim bataljonom u Kravarskom.¹⁰⁴

Napad Seljine brigade na uporište Dvor-Brezovica otpočeo je 11. rujna u 23,30 sati. Borba je trajala oko sat vremena, nakon čega je otpor neprijatelja slomljen. Veći dio posade se u paničnom bijegu povukao bježeći za Hrvatski Leskovac. U uporištu je 19 ustaša poginulo i 11 zarobljeno. Seljina brigada imala je 3 poginula i 3 ranjena borca. Istovremeno likvidiran je neprijatelj i u Remetincu.¹⁰⁵

U toku te borbe na pravcima osiguranja koji je držala Karlovačka brigada, neprijatelj nije intervenirao.

Na osnovu naređenja Štaba divizije, brigada je 13. rujna poslije podne izvršila pokret sa sektora Kupčine za Pokupsko u marševskom poretku: 1. bataljon, Stab brigade, četa za vezu i brigadni sanitet, zatim 2. i 3. bataljon i prateća četa. U zaštitnici brigade bio je 4. bataljon. Maršruta je vodila pravcem: Donja Kupčina—Gradac—Lijevo Sredičko—Skender Brdo—Lijevi Stefanki—Cerje—Gladovec. Po dolasku u nove baze brigada se razmjestila: 1. bataljon u s. Antolović, 2. u s. Gladovec kod Sv. Trojstva, 3. u produžetku drugog i 4. bataljon u jugozapadnom dijelu s. Gladovec, prateća četa u produžetku 4. bataljona, a Stab brigade s četom za vezu, brigadnim sanitetom smjestili su se u centar s. Gradac.¹⁰⁶

102 HAK, dok. 533 i 534/1.

103 Zb. V-33, dok. 34 i 83.

104 HAK, dok. 138 do 140/1, 332 i 333/6.

105 Zb. V-33, dok. 44.

106 HAK, dok. 141/1.

Borbena dejstva u Turopolju i Posavini

Odlazak brigade na sektor Cerja i Gladovca bio je u vezi s planiranim napadom na neprijateljsko uporište u selu Zažina gdje se nalazila ustaško-domobranska posada jačine 120 domobrana i 20 ustaša. Naređenjem Štaba divizije napad je povjeren Karlovačkoj brigadi, dok je Seljina brigada dobila zadatak da obezbijedi izvršenje napada s jednim bataljonom u zasjedi na pravcu s. Lekenik—s. Dužice, a s drugim bataljonom da izvede fingirani napad na željezničku stanicu Peščenica.

U skladu s naređenjem dobijenim od divizije, Stab brigade je odredio da napad na Zažinu izvedu 3. i 4. bataljon, dok je 2. bataljon dobio zadatak da osigura jedinice u napadu s pravca Petrinje zauzimanjem položaja na k. 100 kod Golog Brda i Luga, a Prvi bataljon je zadržan u rezervi.

Napad je počeo 14. rujna u 23,30 i trajao do 4 sata ujutro, 15. rujna. Ali usprkos ogorčenoj borbi jedinica brigade i odlučnosti da se uporište te noći i likvidira, uspjeha nije bilo. Organizacija neprijateljske obrane bila je dobro pripremljena. Vatrene položaji uređeni su po sistemu poljske fortifikacije, s izgrađenim rovovima, a sam prilaz ka uporištu bio je vrlo otežan zbog brisanog prostora što je sve išlo u prilog braniocu pa je neprijatelj mogao da pruži vrlo žilav otpor uvjeren u svoju premoć. Prema naknadno dobivenim podacima neprijatelj je imao 4 mrtva i 7 ranjenih vojnika, dok su gubici brigade bili 5 poginulih i 24 ranjena borca. Poginuli su: Mirko Lucul, Mijo Latin, Stjepan Prementin, Mijo Pušić i Ivo Ropar. Među poginulima nalazio se i komandir brdskog topa koji je svojim preciznim pogocima po prednjem kraju neprijateljske obrane ušutkao nekoliko puškomitraljeza.¹⁰⁷ Napor ipak nije bio uzaludan. Plašeći se novog napada neprijatelj je sutradan napustio uporište i pobjegao u Petrinju.

Poslije ove akcije brigada se povukla na sektor s. Hotnja gdje se zadržala na odmoru sve do 19. rujna. U međuvremenu s jednim bataljonom izvršen je pretres neprijateljskog uporišta u Zažini, kojom prilikom su uništeni svi rovovi i bunker. Naredni dani posvećeni su obuci koja se izvodila prema rasporedu rada, a održavani su redovno i politički časovi po četama. Veliko interesovanje boraca bilo je za situaciju na savezničkom frontu u Francuskoj i Italiji i na istočnom frontu. Vijesti o zauzimanju Luxembourga i prodoru saveznika na tlo Njemačke, kao i kapitulaciji monarhofašističke Bugarske i dodiru naših jedinica NOV s jedinicama Crvene armije kod Negotina bile su ohrabrujuće i zato su posebno primljene i pozdravljene. Kako je tih dana bilo prilično sunčano i toplo vrijeme, to je organizirano i pranje rublja u svim jedinicama brigade.

107 HAK, dok. 334, 335/1 i 580 do 594/1 — str. 5, Historijat Karlovačke brigade.

U skladu s naređenjem Štaba divizije brigada je 19. rujna u 8 sati izvršila pokret na novi sektor G. Hruševac i Kravarsko. Po dolasku na marševski cilj brigada se razmjestila: 1. bataljon u s. Matušin istočno od Kravarskog sa zadatkom zatvaranja pravca prema V. Gorici, minirajući cestu Kravarsko—M. Buna; 4. bataljon zauzeo je položaje u rejonu s. Kolarac, sjeverno od Kravarskog, zatvarajući, također, pravac od V. Gorice; 3. bataljon razmjestio se u s. Čakanec s kontrolom prema s. Dubranec, a 2. bataljon, Štab brigade i prištapske jedinice razmjestili su se u s. Novo Brdo. S ovog sektora brigada je imala zadatak da usmjeri svoja borbena dejstva na rušenju saobraćajnica: Zagreb—Sisak. S tim u vezi štabovima bataljona dato je u zadatak da upućivanjem izviđačkih patrola prikupe podatke o kretanju neprijateljskog saobraćaja na cesti Mraclin—Buševac—Pešćenica—Lekenik. Još istu večer brigada je s dva bataljona i minerima krenula na prugu između Lekenika i Turopolja, međutim, pruga i sela kroz koja su jedinice trebale proći, bila su zaposjednuta jačim neprijateljskim snagama pa se odustalo od diverzije. Pri povratku jedinica u svoje baze mineri su postavili nagazne mine na cesti između Pešćenice i Buševca od kojih je poginulo 5 Čerkeza. Rano ujutro 21. rujna 2. bataljon s dvije čete postavio je zasjedu na cesti kod M. Bune. Oko 8 sati iz Mraclina prema Buševcu naišla je jedna neprijateljska kolona jačine oko 80 vojnika na koje je zasjeda otvorila vatru. Došlo je do kraće borbe i kolona se povukla u pravcu Turopolja s gubicima od 5 poginulih. Bataljon je imao jednog teže i 2 lakše ranjena borca. Navečer su dva bataljona s minerima porušili prugu kod Lekenika na 43 dupla mjesta i 1 željeznički most dužine 6 metara.¹⁰⁸

Konačno, došlo je vrijeme da se realiziraju ranija razmišljanja Štaba o ponovnom formiranju trećih četa. Kako je stanje naoružanja u priličnoj mjeri sanirano, nešto zarobljavanjem od neprijatelja, a nešto i dobijanjem iz divizijske baze, Štab brigade je naredio da se u svim bataljonima formiraju 3. čete. Naređenje je u toku 22. rujna sprovedeno. Pri formiranju trećih četa vođeno je računa da se podjela, kako starih i novih boraca, tako i komunista i skojevaca izvrši ravnomjerno da bi razlike u njihovoj bojevoj sposobnosti bile što manje. Ovaj kriterij važio je i kod postavljanja nižeg komandnog kadra. Istovremeno su preformirane i mitraljeske čete u bataljonima u mitraljeske vodove jer su mali bacači i protivtenkovske puške ušli u naoružanje pješadijskih četa. Tako su bataljoni opet primili svoj raniji formacijski izgled.¹⁰⁹

108 HAK, dok. 144/1 i 301 do 400/1 — op. dnevnik brigade.

109 HAK, dok. 399 do 402/6.

Dva dana ranije Štab 34. divizije formirao je još jedan odred, Samoborsko-jaskanski koji je djelovao na sektoru Samobora i Jastrebarskog i vršio prepade na manja neprijateljska uporišta, vršio kontrolu oslobođene teritorije i sprovodio mobilizaciju za popunu jedinica divizije. Tako je sada divizija u svom sastavu od operativnih jedinica imala 3 brigade i 4 partizanska odreda u ukupnoj jačini od oko 4.000 boraca.

Da bi privukao dio neprijateljskih snaga na svoje operativno područje i omogućio uspješnije djelovanje jedinica 5. korpusa na sektoru Banje Luke, Štab 4. korpusa planirao je krajem rujna još jednu kombiniranu korpusnu operaciju širih razmjera u kojoj je predviđeno da se napadnu jača neprijateljska uporišta — Sunja, Donji Hrastovac i Gregošane, a nakon čega bi se nastavilo rušenjem željezničkih objekata duž pruge Kostajnica—Sunja i Sunja—Dubica. Korpus je za ovu operaciju angažirao jake snage: 8. diviziju (bez 3. brigade), Brigadu »Franjo Ogulinac Seljo« iz 34. divizije (stavljenu pod komandu 8. divizije), jedinice operativnog štaba za Baniju, 1. brigadu Unske operativne grupe, haubički divizion korpusa i jednu četu tenkovskog bataljona Glavnog štaba Hrvatske. Tako je korpusnim planom u ovoj operaciji neposredno obuhvaćena i 34. divizija sudjelovanjem »Seljine« brigade, a što je posredno uticalo i na pojačanu aktivnost ostalih jedinica divizije u izvođenju borbenih akcija na teritoriji Pokupskog.¹¹⁰

Koordinirajući borbene akcije s korpusnom operacijom, Štab divizije je predvidio novu seriju dejstava po komunikacijama Zagreb—Sisak. S tim u vezi Štab divizije je naredio Zumberačkoj brigadi da se prebaci s područja Zumberka na sektor Pokuplja na položaje Seljine brigade. Istovremeno je naređeno i Karlovačkoj brigadi da i ona izvrši pokret iz sadašnjih baza na sektor Letovanički Vrh, Sisačko Cerje i Gradac.

Oko 17 sati, 23. rujna brigada je krenula na marš u određeni sektor gdje je stigla kasno u noć u 22 sata i razmjestila se: 1. bataljon u Letovanički Vrh s obezbjeđenjem desno prema selu Letovanić—Zažina, a lijevo u pravcu s. Selište—Dužice; 2. bataljon u s. Cerje s osiguranjem prema s. Dužice i lijevo prema s. Martinići, Palajići, Brežane i Peščenica; 3. bataljon u s. Gradac s osiguranjem desno od s. Martinići—Lekenik, a lijevo od s. Pustike i G. i D. Vukojevac; 4. bataljon zapadno od Cerja u zaselak Keljčac, Štab i sve prištapske jedinice u Cerju i na prostoru prema s. Gradište.¹¹¹

Već drugog dana sve jedinice brigade (osim dvije čete 2. bataljona i prateće čete) bile su na rušenju pruge kod Lekenika i porušile je na 20 duplih mjesta. Slijedećeg dana, 25. rujna, došlo je i do kraćeg okršaja s neprija-

110 Vojno-istorijski institut JNA — Oslobođilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945. str. 476.

111 HAK, dok. 146/1 i 399 do 402/6.

teljevim snagama. Drugi bataljon s dvije čete nalazio se na položajima u rejonu s. Čulevići i Martinići. Oko 10 sati čula se borba na lijevom krilu 3. bataljona kome je odmah krenuo u pomoć 4. bataljon, a njegove položaje u Cerju zaposjeo je 2. bataljon. Do ozbiljnije borbe nije došlo jer se neprijatelj povukao odmah poslije prvih pucnjeva. Istu večer brigada je ponovila diverzije na pruzi između Lekenika i Grede. Prvi i 2. bataljon i mineri porušili su prugu na daljnjih 16 mjesta. Diverzije su nastavljene i slijedećih večeri, pa je 26. rujna pruga porušena na 48 mjesta. Porušen je jedan most dužine 12 metara. Sutradan uvečer ponovo su pokidane šine između Lekenika i Grede na 62 mjesta, a porušen je još i jedan most dužine 20—25 metara. Tom prilikom zarobljen je i 1 neprijateljski vojnik (Čerkez) i 1 domobran s oružjem. Zajedno s brigadom na rušenju ove pruge djelovali su i diverzanti 2. čete 1. bataljona II diverzantskog odreda koji su uz pomoć i osiguranje Turopoljsko-posavskog partizanskog odreda u dva navrata, 26. i 28. rujna, porušili prugu na 90 mjesta i uništili 180 tračnica između Turopolja i Peščenice i kod Mraclina. Za to vrijeme su i diverzanti Karlovačke brigade i 1. čete 1. bataljona III diverzantskog odreda porušili željezničku prugu između Odre i V. Gorice na 62 mjesta i uništili 124 tračnice.

Tokom 28/29. rujna 1. bataljon s dvije čete vršio je rekviziciju hrane u s. Gredi i tom prilikom zaplijenio pisaću mašinu za potrebe brigade, a 29/30. rujna 2. bataljon je s 1. i 3. četom vršio rekviziciju hrane i konja u Lekeniku. Jedan vod 2. čete upućen je u selo Donji Vukojevac radi uspostavljanja veze s jedinicama Posavskog odreda zbog preuzimanja transporta hrane iz Posavine. Kako transport te noći nije stigao, to je i drugu večer, 30. rujna, na vezu išao 2. bataljon. Međutim, transport je prije dolaska bataljona prešao prugu pa se bataljon vratio u bazu. I slijedeću noć, 1. listopada, 2. bataljon je s dvije čete osiguravao rad komisija koje su rekvirirale hranu u s. Dužice dok je 1. četa osiguravala rad minera 2. čete 1. bataljona III diverzantskog odreda koji su između Lekenika i Grede porušili prugu na 40 mjesta i uništili 80 tračnica.

Boraveći na sektoru Posavine jedinice brigade, osim diverzija na željezničkoj pruzi, izvodile su i zanimanja prema rasporedu rada, a obavljana su i šurenja odijela po bataljonima jer se pojavila ušljivost kod boraca zbog neredovnog mijenjanja rublja i težih uvjeta održavanja lične higijene. Na političkim časovima po četama su proučavani članci o historijatu NOB-a i stvaranju narodne vlasti i skupno su se čitale najnovije vijesti o postignutim uspjesima jedinica NOVJ na jugoslavenskom i saveznika na evropskim frontovima.

Početkom listopada Štab brigade raspolagao je s podacima da neprijatelj skoro svakodnevno saobraća s manjim motoriziranim jedinicama na ko-

munikaciji Zagreb—Sisak, jer je pruga uslijed stalnih diverzija bila izbačena iz upotrebe. Riješeno je da se neprijatelja onemogući u korišćenju ove ceste te donijeta odluka o većem angažiranju jedinica u zasjedama na najpogodnijim pravcima neprijateljskog kretanja uz ukopavanje protivtenkovskih nagaznih mina. U vezi toga, izvršeno je i izvjesno pregrupisavanje jedinica u cilju efikasnije kontrole teritorije. Tako je 2. listopada naređeno 4. bataljonu da se iz svoje dosadašnje baze premjesti na sektor Lekenička Poljana sa zadatkom da kontrolira dio glavne ceste između Lekenika i Dužica, a 3. bataljonu određen je smještaj na sektoru s. Brežane u zaseoku Saverje sa zadatkom da vrši kontrolu kretanja neprijatelja između Lekenika i Peščenice. Prvom bataljonu dat je zadatak da svaku večer s manjim snagama ide u fingirani napad na neprijateljsko uporište u Zažini i to iz više pravaca kako bi na ovaj način prisilio posadu na napuštanje uporišta i povlačenje za Petrinju.¹¹²

Već 3. listopada 4. bataljon je postavio zasjedu s jednom četom na cesti između Lekenika i Dužica istočno od Lekeničke Poljane. Na cesti su ukopane i nagazne mine. Poslije podne, oko 15 sati, od pravca Siska naišla je motorizirana kolona od 6 kamiona, 1 oklopnog automobila (blinde) i jednih osobnih kola. Kasnije je utvrđeno da se u kamionima nalazilo oko 70 neprijateljskih vojnika među kojima je bilo 50 domobrana i 20 Nijemaca. S njima je bio i jedan njemački general. Bila je to idealna prilika da se postigne izvanredan uspjeh. Međutim, doživljen je neuspjeh. Treća četa koja je bila u zasjedi, otvorila je vatru prije nego što su kamioni naišli na postavljene nagazne mine. Neprijatelj se snašao. Njegovi vojnici odmah su poskakali iz kamiona, zauzeli zaklone i prihvatili borbu. Jedino je blinda koja je krenula još malo naprijed otvarajući vatru na zasjedu bila uništena od eksplozije nagaznih mina na koje je naišla. Koristeći kamione kao zaklon neprijatelj je pružio žestok otpor tukući položaje zasjede. Pokušaj Štaba bataljona da usmjeri jednu četu na bok neprijatelja nije bilo moguće izvesti zbog brisanog međuprostora koji je bio pod oštrom neprijateljskom vatrom. Nakon dvosatne borbe, da ne bi trpio suvišne gubitke bataljon se povukao s položaja, a isto tako povukao se i neprijatelj svojim kamionima u pravcu Siska.

I'rema prikupljenim podacima neprijatelj je imao 1 mrtvog, 2 ranjena, dok su 2 domobrana zarobljena s oružjem. Bataljon je imao 3 poginula i 2 teško ranjena borca koji su još istog dana podlegli ranama. Među poginulima bili su: Stanko Grgurić, Josip Župan, Dragutin Pećnik (poginuli na položaju) i Milan Medved i Stjepan Trupković (umrli kao ranjenici).

Zbog neuspjeha ove zasjede upućena je vrlo oštra kritika Štabu bataljona a naročito komandi čete koja se nije u nastaloj situaciji snašla već je preuranjeno otvorila vatru na neprijatelja što je i bio glavni uzrok da zadatak nije izvršen.

Istog dana navečer prema zapovijesti Štaba brigade, 2. bataljon je napao na neprijateljsku posadu na vaktarni i bunkeru na pruži sjeveroistočno od s. Dužice kod kote 101. Posadu je sačinjavalo 20 Nijemaca naoružanih s 3 puškomitraljeza koji su se branili iz betonskog bunkera i uređenih rovova, a uz to postavili su nagazne mine na prilazima bunkeru.

Osiguranje prema Lekeniku davao je 4. bataljon dok je 1. bataljon izveo demonstracioni (fingirani) napad s jednim vodom na neprijateljsko uporište u s. Zažina.

Štab 2. bataljona odredio je za napad dva voda napadajući s jednim frontalno od s. Dužica putem koji vodi na prugu i bunker i drugim vodom bočno sa sjeverozapadnog pravca prugom prema bunkeru i vaktarni, dok je istovremeno s jednim vodom dopunjavao osiguranje od pravca Grede.

Napad je otpočeo sa zakašnjenjem u 24 sata i trajao do 2,30 sati 4. 10. ujutro. Neprijatelj je osjetio naše vodove u podilaženju i odmah otvorio jaku vatru iz automatskog oružja, tako da je pristup i izlazak na jurišno odstojanje bilo onemogućeno iz nekoliko razloga: prvo, konfiguracija zemljišta išla je u prilog braniocu jer nas je dijelio veći dio brisanog prostora bez ijednog zaklona ili prikrivenog prilaza i drugo, bila je puna mjesečina i takva vidljivost da je neprijatelj mogao odmah da reagira na svaki naš i najmanji pokret. Osim toga neprijateljska posada bila je brojčano i u naoružanju jača nego se to znalo prilikom planiranja napada, pa su i određene snage za napad bile nedovoljne. Iz navedenih razloga zadatak nije izvršen i bataljon se povukao u bazu.

Gubici neprijatelja nisu utvrđeni, a bataljon je imao 1 poginulog i 2 ranjena borca. Poginuo je borac Franjo Francetić, a lakše su ranjeni Petar Bridić i Mijo Slovenić. Prilikom vraćanja u bazu zarobljena su 3 domobrana u s. Dužice.

Toga dana u predvečerje, radi prihvata transporta hrane i stoke rekvirirane u Posavini,¹¹³ 3. bataljon krenuo je za s. Veleševac prešavši prugu kod Peščenice. U momentu prelaska pruge, a bio je još dan, na našu kolonu otvorena je vatra iz neprijateljskog bunkera kada je ranjen borac Milan Medved koji je od teške rane kasnije podlegao. Taj gubitak pomutio je našu radost radi, inače, uspješno izvršene akcije.

Prema prikupljenim obavještenjima s terena Štab brigade je došao do podataka da je u Peščenicu 4. listopada stigla jedna neprijateljska moto-

rizovana kolona iz pravca Zagreba s oko 33 kamiona. Odmah iza toga u Peščenici su počele užurbano raditi na opravci i osposobljavanju za saobraćaj jednog cestovnog mosta. Na osnovu tih podataka zaključeno je da se neprijatelj nalazi u prolazu i da će uskoro nastaviti put dalje u pravcu Siska pa je donijeta odluka da mu se postavi zasjeda, transport napadne i zaplijeni, a kamioni unište. Za realiziranje ove odluke Stab brigade je angažirao 2. i 4. bataljon (bez 1. i 3. čete). Njima je dat zadatak da 5. listopada u ranim jutarnjim satima postave zasjedu na cesti Zagreb—Sisak na dijelu između Lekenika i Dužica, lijevo od puta koji vodi od glavne ceste za Poljanu.

Zasjedna dejstva na cesti kod Lekenika

Još istu večer zadatak je proučen u štabovima bataljona s komandama četa gdje su dati konkretni zadaci, uputstva ponašanja u zasjedi i u toku napada pri nailasku neprijatelja, kao i određeni položaji pojedinih četa u zasjedi. Jedinice su krenule na zadatak 5. listopada rano ujutro u 3 sata, vodeći strogo računa da se pokret izvede u što većoj tišini i tajnosti. Drugi bataljon zaposleo je određeni položaj s 2. i 3. četom, dok je 1. četa imala zadatak osiguranja desnog boka bataljona od pravca Dužica. Lijevo od 2. bataljona prema Lekeniku osiguranje i zasjedu davala je 2. četa 4. bataljona. Na dijelu ceste koja je bila pod kontrolom jedinica u zasjedi ukopane su protivtenkovske nagazne mine čije bi eksplozije bile ujedno i znak za početak napada i juriša na neprijatelja.

U očekivanju neprijatelja vrijeme je vrlo sporo odmicalo, a najavljene kolone niotkuda. Već se pomišljalo da tog dana neprijatelj neće ni naići. Prošlo je i 11 sati, a bataljoni su i dalje uporno čekali na svojim položajima. Najzad, ispunila se ona narodna izreka: »Tko čeka, taj i dočeka«. Oko 12 sati pojavila se neprijateljska izvidnica s jednom trokolicom na koju nije otvarana vatra. Došla je sve do ukopanih mina na cesti, zastala malo, a zatim se povratila za Lekenik. U 13 sati naišao je jedan kamion s Nijemcima i ustašama. Zaustavili su se na izvjesnom odstojanju ispred ukopanih mina. Izašli su iz kamiona, razvili se u streljački stroj i krenuli u pravcu položaja zasjede. Istovremeno jedna grupa neprijateljskih vojnika-minera krenula je ka minskom polju s namjerom da uklone mine. Ocijenivši namjere neprijatelja, komandant 2. bataljona naredio je četama da otvore oštru vatru po neprijateljskom stroju u nastupanju. Istovremeno, 3. četa 2. bataljona i jedan vod 2. čete 4. bataljona izvršili su juriš u pravcu kamiona. Ne pokušavajući da prihvati borbu, osim dvojice neprijateljskih vojnika koji su dali manji otpor koristeći kamion kao zaklon,

neprijatelj je počeo bježati. Međutim, taj otpor nije zaustavio juriš ovih jedinica i neprijatelj je ubrzo savladan. Pretrpio je osjetne gubitke. Imao je 11 poginulih vojnika koji su nađeni na prostoru gdje je vođena borba. Prema naknadno dobivenim podacima imao je i 10 ranjenih od kojih i jedan njemački major, koji je od zadobivenih rana umro u Peščenici. Osim toga, zarobljen je 1 vojnik Nijemac i 1 ustaša. Zaplijenjeno je 11 pušaka, 800 metaka, 14 bombi, 5 šatorskih krila, 5 vojničkih torbica, nekoliko šinje-la, nešto cigareta i zapaljen kamion.

Pred kraj napada naišla su dva pancera prugom od Siska. Otvorili su jaku vatru na prostoru oko kamiona iz 2 teška bacača, 2 protivavionska mitraljeza »kom-kom« i jednim brdskim topom. Da bi izbjegle nepotrebne gubitke, naše jedinice su se povukle na svoje ranije položaje. A i inače one su do otvaranja neprijateljske vatre iz pancera već akciju uspješno okončale.

Brigada je imala samo 2 lakše ranjena borca.

U borbi je utrošeno 2815 metaka za puške i puškomitraljeze, 1 ručna bomba i 9 mina za laki bacač.

U borbi se naročito istakla 3. četa 2. bataljona s komandiranjem Darkom Filipčićem na čelu, a posebno se pokazao desetar Josip Zganjer koji je sa svojom desetinom, jurišajući prvi izašao na cestu i zarobio preživjele neprijateljske vojnike. Iz 2. čete 4. bataljona posebno su se istakli prilikom juriša Stanko Gomionik, vodnik Vlado Marković i puškomitraljezac Ivo Viković. Istakla se i 2. četa 2. bataljona kao cjelina koja je svojom preciznom vatrom na svom napadnom pravcu likvidirala najveći broj neprijateljskih vojnika.¹¹⁴

Istog dana, 5/6. listopada, vratio se 3. bataljon iz Posavine s transportom od 120 komada blaga i pet kola ostale hrane. Prihvat ovog bataljona na prelazu pruge između Lekenika i Grede izvršio je 1. bataljon.

Tokom 6. listopada nije bilo akcija, jedinice su bile u bazama i izvodile vojnu i političku obuku prema rasporedu rada. Štabovi bataljona vršili su izbor podoficira za podoficirski kurs koji je formiran pri Štabu divizije i počeo s radom 8. listopada. Svaki bataljon odabrao je po četiri najbolja podoficira koji će po završenom kursu, a prema postignutom uspjehu, primiti dužnosti komandira vodova i četa. U to vrijeme, pri Štabu brigade formiran je i izviđački vod za čiju su popunu bataljoni dali po četiri borca i rukovodeći kadar. Štab 1. bataljona uputio je u tu jedinicu svoga informativnog oficira starijeg vodnika Juru Petrića koji je bio postavljen za komandira ovog voda, a u prateću četvu druga Josipa Palajsu, do tada nišandžiju na bacaču koji je primio dužnost političkog delegata izviđačkog

voda. Vod je imao obavezu da izvršava specijalne zadatke u izviđanju i prikupljanju podataka o neprijatelju, njegovoj jačini, kretanju i namjerama.

Brigada je i dalje ostala na istim položajima i bazama sve do 9. listopada. Neprijatelj za to vrijeme nije vršio ispade na oslobođenu teritoriju pa je odmor većim dijelom korišten za čišćenje i podmazivanje oružja i održavanje lične higijene boraca. Izvršeno je kupanje boraca i pranje rublja. U večernjim satima živnuo je i kulturno-prosvjetni rad u bataljonima. Pjevački horovi uvježbavali su nove pjesme, a u četama borci su uređivali džepne novine. Približavao se kraj tromjesečja brigadnog takmičenja među jedinicama, pa je trebalo i na tom polju takmičenja uhvatiti što više bodova.

Sto se tiče političke situacije u jedinicama brigade ona je bila svakim danom sve bolja. Osobito posljednji događaji u svijetu, kao dolazak Crvene armije na teritoriju Jugoslavije, a posebno uspjesi naše NOV-e u svim krajevima naše zemlje, kao i naši vlastiti uspjesi imali su veliki utjecaj na moralno-političko stanje i opšte raspoloženje boraca ne samo u brigadi već i u cijeloj diviziji. To potvrđuje i izvještaj komesara 4. korpusa od 8. listopada što je dostavljen GŠ Hrvatske u kome su posebno naglašeni postignuti uspjesi jedinica 34. divizije u izvršavanju naređenja Vrhovnog komandanta NOV i POJ u napadima na neprijateljske komunikacije i uporišta. Naročito je istaknuto da se 34. divizija svojom aktivnošću, inicijativom, borbenošću i požrtvovnošću pokazala kao najbolja u Korpusu. Taj uspon i tu borbenost divizija je pokazala i dalje. Njene brigade su u svakodnevnim borbama i marševima očvrsnule, a štabovi su stekli bogata iskustva u rukovođenju jedinicama. S druge strane zadnji poziv maršala Tita domobranima za prelazak iz neprijateljskih jedinica u NOV, stvorio je priličnu demoralizaciju kod domobranske vojske i ostalih neprijateljskih formacija. Tih dana je velik broj oficira i vojnika domobrana prešao na našu stranu.¹¹⁵

Akcije na domaku Zagreba

Devetog listopada Seljina brigada vratila se iz Banije za Pokuplje gdje se nalazila poslije napada na G. Hrastovac radi odmora i sređivanja jedinica. U tom vremenu Štab korpusa planirao je da se i u ovom mjesecu težište dejstava korpusnih jedinica usmjeri na operativnom području 34. divizije. Prilikom zajedničkog odabiranja objekata na koje će se usredsrediti udarci

odlučeno je da 34. divizija izvrši napad na neprijateljska uporišta u Svetoj Klari i Maloj Mlaki, a 8. divizija, ojačana s dva tenka, da likvidira neprijateljsko uporište u selu Zažini. U vezi s ovom operacijom uslijedilo je i naređenje Štaba divizije da Karlovačka brigada izvrši pokret iz sadašnjih baza na sektor Cerovski Vrh i s. Jerebić. Pokret je izvršen 10. listopada prije podne. U novim bazama brigada je uzela ovaj borbeni raspored: 1. bataljon smjestio se u selima Magečići i Zužići, 2. u s. Petravec, 3. u selima Štipani i Vugrinić i 4. u s. Jerebić. Štab brigade, četa za vezu, prateća četa, minerski vod, izviđački vod, sanitetski vod i intendantura brigade razmjestili su se zajedno u s. Cerovski Vrh. Sjeverno od jedinica Karlovačke brigade u selima Dubranec, Guštelnica, Pavlečići, Bukovščak i Vukomerić nalazila se Seljina brigada.¹¹⁶

Za uzastopne napade na neprijateljska uporišta u Svetoj Klari, Maloj Mlaki i diverzije na željezničkoj pruzi Zagreb—Velika Gorica i Zagreb—Hrvatski Leskovac angažirane su sve tri brigade divizije, kao i Turopoljsko-posavski odred.

Prema zapovijesti Štaba 34. divizije, Seijinoj brigadi povjeren je glavni zadatak — izvršenje napada i likvidacija neprijateljskog uporišta u Sv. Klari, a Žumberačkoj — napad na uporište u Maloj Mlaki; Turopoljsko-posavski odred je imao zadatak da kontrolira pravce prema Zdenčini i Rečici i izvede diverzije na pruzi Zagreb—Karlovac na odsjeku Zdenčina—Horvati i Draganići—Karlovac.

U skladu s tom zapoviješću Štaba divizije, Karlovačka brigada je trebalo da postavi osiguranja prema neprijateljskim garnizonima u Zagrebu, Velikoj Gorici i Crnoj Mlaki.¹¹⁷ Konkretno, naređeno joj je da s dva bataljona postavi osiguranje prema Zagrebu na liniji Botinec—Otočec i na cesti ispred Remetinca. Cestu Remetinec—Otočec, kao i prugu Remetinec—Leskovac trebalo je minirati cijelom dužinom ispred položaja bataljona s 15 mina, a protukolske puške i džon-bul postaviti pored ceste. Stvoriti potrebnu rezervu od dvije čete za pariranje eventualne neprijateljske intervencije motorizovanim jedinicama iz Zagreba. Za pariranje takve mogućnosti neophodno je odmah formirati od najhrabrijih boraca desetinu za napade na neprijateljsku motorizaciju kojoj dodijeliti 6 benzinskih flaša i rasporediti je pored ceste ispred protukolskih pušaka. S druga dva bataljona trebalo je postaviti zasjedu prema Velikoj Gorici i Velikoj Mlaki na liniji k. 11—s. Hrašće prema s. Jakuševcu. Željezničku prugu Hrašće—Velika Gorica i cestu minirati na što većoj dubini, a pored ceste postaviti još protukolske puške. Izviđačkim vodom kontrolirati prostor oko Velike Go-

ne HAK, dok. 153/1.

117 Zb. V-34, dok. 32 i 38 i HAK, dok. 336 i 337/6.

rice, a po dolasku na cestu i prugu prekinuti telefonsku vezu i ukopčati telefon na liniju Velika Gorica—Zagreb.

Dobiveni zadatak detaljno je proučen u Stabu brigade sa štabovima bataljona i komandama samostalnih četa. To je bilo tim potrebnije jer su na obezbjeđenju izvođenja ove akcije bile podjednako angažirane sve jedinice brigade. Uspjehu napada na ova uporišta, štabovi korpusa i divizije pridavali su poseban vojno-politički značaj, jer su se oni izvodili na samoj periferiji Zagreba, gdje su neprijateljske snage bile vrlo jake. Osim Zagreba, kao najjačeg neprijateljskog uporišta, ostala uporišta bila su dobro posjednuta. U Sv. Klari udaljenoj svega 4 km od Savskog mosta, nalazile su se tri posade i to: na željezničkoj stanici nalazilo se 40 Nijemaca, u školi u mjestu oko 40 žandara i u rafineriji »Oleks« jedna satnija ustaša. Svaka od ovih posada bila je u fortifikacijskom pogledu dobro utvrđena i ograđena bodljikavom žicom. U s. Maloj Mlaki nalazilo se oko 80 Nijemaca, u susjednom garnizonu Velikoj Mlaki bilo je 140 Nijemaca, u Velikoj Gorici i aerodromu Pleso nalazilo se oko 2.000 Nijemaca, ustaša i časne radne službe; u Ljubičevom magazinu kod raskrsnice pruge Remetinec—Vragović i Remetinec—Kajzerica nalazila se jedna satnija ustaša, na željezničkoj stanici Remetinec također je bila jedna satnija ustaša i na željezničkoj stanici Hrvatski Leskovac nalazila se jedna satnija ustaša, 60 žandara i 30 Nijemaca, tako da, ne računajući neprijateljske snage koje su se nalazile u Zagrebu, ovaj je prostor pokrivalo oko 3.000 neprijateljskih vojnika. Radi svega toga trebalo je preduzeti sve potrebne mjere i materijalno obezbijediti da se postigne potpuni uspjeh i ostvari željeni cilj na vojnom, na političkom, i na psihološko-propagandnom planu.

U sprovođenju primljenih zadataka od Štaba brigade bataljoni su zauzeli slijedeći raspored na položajima osiguranja:¹¹⁸

2. bataljon, osiguravajući od pravca Zagreba, zauzeo je položaje s jednom četom ojačanom teškim mitraljezom i protukolskom puškom na prostoru s. Otočec frontom prema k. 114 istočno od Remetinca, a s jednom četom i jednim teškim mitraljezom na križanju ceste Remetinec—Botinac—Otočec, dok je jednu četvu komandant zadržao u rezervi na prostoru kod s. Otočec južno od k. 114 u stalnoj pripravnosti za upotrebu. Na desnom krilu ovog bataljona nalazila se još i jedna četa Seljine brigade na položajima kod s. Glogovec davajući osiguranje od istog pravca.

1. bataljon, osiguravajući također od pravca Zagreba, zauzeo je položaje s dvije čete i mitraljeskim vodom lijevo od 2. bataljona na liniji s. Botinac prema s. Otočec zaključno s križanjem na cesti gdje su određeni i položaji za dvije protukolske puške. Iz čete ostavljene u rezervi određen je

jedan vod za osiguranje rada minera čiji je bio zadatak da izvrše diverziju na pruži između Remetinca i Hrvatskog Leskovca i miniraju cestu bliže Remetinca do k. 114 s 10 nagaznih mina među kojima će postaviti i 3 mine koje će kod vađenja eksplodirati. Pored ceste, a ispred položaja protukolskih pušaka, u rovovima je zauzela položaje desetina najhrabrijih boraca sa šest benzinskih flaša za paljenje neprijateljskih tenkova i kamiona.

3. bataljon, postavljajući osiguranje prema Velikoj Mlaci i Velikoj Gorici, zauzeo je položaje s dvije pješadijske čete na liniji sjeverno od s. Hrašće od mjesta gdje pruga prelazi cestu (željeznička stanica Odra) pa prema s. Jakuševcu. Na raskršću pruge i ceste određeni su položaji za protukolsku pušku i džon-bul. Cesta prema Velikoj Gorici je minirana.

4. bataljon, osiguravajući od istog pravca kao i 3. bataljon, s dvije pješadijske čete i mitraljeskim vodom zauzeo je položaje na liniji od istočnog dijela sela Hrašća do sjevernog dijela s. D. Lomnica zaključno s cestom Gradići—Odra. Cesta Hrašće—Gradići je minirana, a u rovovima pored ceste postavljena je desetina odabranih boraca sa 6 benzinskih flaša, spremnih za napade na neprijateljske tenkove. Također, minirana je i željeznička pruga između Hrašća i Velike Gorice, a izviđački vod brigade, koji je pridodan ovom bataljonu, dobio je zadatak da kontrolira prostor prema Velikoj Gorici.

Da bi Štab divizije imao što bolji uvid u dinamiku napada i mogao neposredno da prati razvoj situacije na pravcima svih jedinica u napadu i osiguranju, četa za vezu divizije dobila je zadatak da uspostavi telefonsku liniju od Štaba divizije do Štaba Seljine brigade i od Štaba divizije do jednog dijela Štaba Karlovačke brigade koji će se nalaziti na raskršću ceste i pruge sjeverno od s. Hrašća. Četa za vezu Karlovačke brigade naređeno je da uspostavi liniju od Štaba Seljine brigade do drugog dijela Štaba Karlovačke brigade koji će se nalaziti na prostoru s. Otočec kod rezerve 1. i 2. bataljona.

Za smještaj sanitetskih jedinica divizije i brigade određene su slijedeće lokacije:

— divizijsko previjalište organizirano je u selu G. Lukavec, a kirurška ekipa u s. Markuševcu;

— sanitet brigade organizirao je dva brigadna previjališta: jedno u s. Botinec za 1. i 2. i jedno u s. Hrašće za 3. i 4. bataljon.

Prema zapovijesti Štaba divizije početak napada je naknadno izmijenjen i definitivno određen za 13. listopada u 24 sata.

Karlovačka brigada koncentrirala je svoj-e jedinice 13. listopada u 14 sati u s. Dubranec odakle su jedinice krenule svaka u svom pravcu na svoja odredišta. Prvi i 2. bataljon krenuli su pravcem G. Dragonožec—D. Dra-

gonožec—Obrež—Zadvorsko—Botinec—Otočec, a 3. i 4. bataljon pravcem Dubranec—G. Lukavec i s. Hrašće. Do 23 sata istoga dana sve jedinice su zauzele određene položaje.

Napad na pomenuta neprijateljska uporišta izveden je oko ponoći 13/14. listopada. Za vrijeme dok se vodila borba za uporišta Sv. Klaru i M. Mla-ku, Nijemci su oko 2,30 sati krenuli iz Velike Gorice u pomoć napadnutim garnizonima. Ali su ih na putu spremno dočekale jedinice 3. bataljona i potpuno ih razbile s gubicima od 10 mrtvih i 10 ranjenih vojnika. Sam okršaj protekao je ovako: Nijemci u jačini oko 60 vojnika krenuli su s 4 kamiona i 1 trokolicom. Treći bataljon koji je zatvarao taj pravac na vrijeme je otkrio njihovo kretanje i pustio da kolona naiđe na dionicu ceste na kojoj su bile postavljene mine. Trokolica koja se kretala na čelu kolone, prešla je minsko polje, ali odmah za njom pod teretom dva kamiona, došlo je do eksplozije nagaznih mina i jačeg oštećenja kamiona. Druga dva kamiona odmah su se zaustavila. Međutim, već je bilo kasno. U isto vrijeme, jedinica u zasjedi otvorila je jaku vatru na Nijemce koji su počeli iskakivati iz kamiona. Odmah zatim 3. četa predvođena komandir Filipom Videćekom krenula je na juriš na zaustavljene kamione na cesti. Cijela četa djelovala je oštro, beskompromisno i složno. Posebno odlučni u jurišu bili su desetari Kazimir Perković i Branko Sušije, kao 1 borac Janko Princ. Nišandžija »džon-bula« Ivan Mikulin neustrašivo i precizno pogađao je kamione. Naročito hrabro su se ponijeli borci Stjepan Fudurić i Milan Adić bacajući benzinske flaše na kamione. U ovoj akciji poginuo je borac Blaž Blažina.

Tom prilikom zaplijenjena je jedna trokolica, 1 teški mitraljez »breda« 12,7 mm (koga smo zbog karakterističnog štektanja zvali »kom-kom«), 2 protuavionska mitraljeza »šarca« (s kakvim naoružanjem do tada nismo raspolagali), 5 pušaka, 10.000 metaka i 1 reflektor s postoljem i akumulatorom, dok su kamioni zapaljeni i uništeni.

Vrlo dobro se pokazala četa za vezu jer je uspostavljena veza između jedinica od početka pa do kraja borbe besprijekorno funkcionirala.

Napad Seljine brigade na neprijateljsko uporište u Svetoj Klari u potpunosti je uspio, uništena su sva postrojenja rafinerije »Oleks« s oko 150 vagona nafte i nanijeti veći gubici u živoj sili i naoružanju. Gubici neprijatelja iznosili su oko 26 poginulih i ranjenih i 59 zarobljenih vojnika, dok su zaplijenjena 4 protuavionska mitraljeza, 2 teška mitraljeza, 3 puško-mitraljeza, 110 pušaka, oko 63.000 metaka i dosta drugog ratnog materijala.

Na zasjednim položajima 1. i 2. bataljona koji su se nalazili na osiguranju od pravca Zagreba na liniji Otočec—Botinec, nije bilo borbe za vri-

jeme dok se Seljina brigada obračunavala s neprijateljem u Svetoj Klari. Neprijatelj iz Zagreba nije ni pokušao da pruži pomoć napadnutim uporištima.

Napad Žumberačke brigade na njemačku posadu u Maloj Mlaci nije uspio. Nijemci su pružili jak otpor. No, i pored toga, postignut je djelimičan uspjeh. Jedinice brigade zaplijenile su 1 pav-mitraljez, 1 puško-mitraljez i 7 pušaka.

Napad 1. brigade 8. divizije na neprijateljsko uporište u s. Zažini također nije uspio.

Bez obzira na to što ovom operacijom korpusa nisu u potpunosti ostvareni svi ciljevi, samo ono što je postignuto u neprijateljskom uporištu u Sv. Klari (na samoj periferiji Zagreba, kojom prilikom je uništena i rafinerija), postignut je vrlo velik vojnički i politički uspjeh značajan i za širi razmah NOB-a. Još u toku napada naređeno je od Štaba divizije da se iz poljskog topa na Zagreb izbacila 10, a na Veliku Goru 5 artiljerijskih granata. To samo radi uznemiravanja i, ujedno, da se najavi naš skor dolazak u Zagreb što je, također, imalo veliki psihološki efekat kod stanovništva grada.

Nakon uspješno završenog zadatka borci i rukovodioci Karlovačke brigade krenuli su potpuno zadovoljni i veseli na zasluženi odmor na sektor Cerovski Vrh i s. Jerebić. Udaljavajući se sve više od poprišta borbi i već daleko od Zagreba, još uvijek se lijepo ocrtavao uzdignut visoko prema oblacima, stup gustog i crnog dima od nafte koja je gorjela u rafineriji »Oleks« u Sv. Klari. Bio je to posebno težak gubitak za privredu tzv. NDH s obzirom da je to bila zadnja rafinerija koja je do tada radila. Druge dvije, jedna u Capragu i jedna u Slavonskom Brodu, uništene su nešto ranije bombardovanjem savezničke avijacije.

Ovog puta odmor je trajao nešto duže za sve jedinice divizije koje su se razmjestile na širem prostoru Pokuplja. Jedan dan je iskorišten i za savjetovanje svih partijskih rukovodilaca divizije koje je održano 16. listopada u selu Cerovski Vrh. Na tom skupu komunisti sudjelovali su i delegati iz jedinica Karlovačke brigade. To je bilo prvi put da se na okupu našlo toliko komunisti iz divizije koji su se okupili da zajednički pretresu dosadašnji rad i stanje partijskih organizacija u jedinicama, da se kritički osvrnu na dosadašnji rad i propuste u radu i zajednički sagledaju svoje mjesto i ulogu u sprovođenju narednih zadataka koji su stajali pred jedinicama divizije. Među zaključcima savjetovanja posebno je naglašen značaj što većeg angažiranja komunisti i skojevaca u jedinicama na pružanju pomoći i podrške kako štabovima bataljona, tako i komandama četa da se zadaci u borbi i na marševima pravilno i uspješno izvršavaju.

Vrijeme ovog odmora, pored redovne vojno-političke obuke, bilo je popunjeno i raznim aktivnostima na kulturno-prosvjetnom radu u četama. Naročito poslije ove uspješne akcije koja je izvedena tako reći na samom pragu Zagreba, probudila se kod boraca posebna inspiracija da pišu članke i pjesmice za džepne novine. Pisali su svoja zapažanja i iznosili svoja osjećanja čak i oni koji do tada nisu nikada pisali. U nekim džepnim novinama pojavili su se i uspješni ilustratori koji su svojim interesantnim crtežima prikazali rafineriju u plamenu i dim sagorjele nafte kako se diže i spaja s oblacima iznad Zagreba.

Za vrijeme boravka 2. bataljona u selu Petravec pojavio se i slučaj oboljenja jednog civila sa sumnjom na tifus. Zbog toga je 2. bataljon iz predostrožnosti odmah napustio ovo selo i smjestio se u Cvetković Brdu. Radi preventive, 18. listopada, izvršeno je i cijepljenje svih boraca ovog bataljona protiv tifusa, a narednih dana to je učinjeno i u ostalim jedinicama. Pored toga, organizirano je i šurenje odjeće u cijeloj brigadi.

Polovinom listopada stiglo je naređenje Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske, preko Štaba 4. korpusa, da se svi borci Istrani s kojima je u travnju bila popunjena brigada, razduže i brišu iz spiska jedinica i upute za Štab divizije odakle će biti prebačeni dalje za Gorski kotar radi popune jedinica 43. istarske divizije koja se u to vrijeme nalazila s dvije svoje brigade na prostoru Gorskog kotara. Oproštaj s drugovima Istranima bio je vrlo srdačan, veseo a i tužan, jer je mnogima, i pored radosti što odlaze bliže svoje Istre i u svoj kraj, bilo teško što se rastaju s već starim ratnim drugovima s kojima su preko pola godine dijelili dobro i zlo. Mnogi od boraca izmjenjivali su međusobno adrese kako bi se poslije rata opet našli ukoliko ih posluži sreća da živi dočekaju završetak rata i željenu slobodu.

Mnogo je istarskih drugova zauvijek ostalo na bojištima ovog teritorija na kojem je ratovala Karlovačka udarna brigada pa ih se i na ovaj način sa zahvalnošću sjećamo.

I pored naših stalnih akcija usmjerenih na rušenju pruge i onesposobljavanju prometnica, neprijatelj je svaki i najmanji predah s naše strane koristio da ponovno uspostavi saobraćaj a posebno na relaciji Zagreb—Karlovac i Zagreb—Sisak. U tu svrhu neprijatelj je početkom listopada izvršio neke promjene u dosada postojećim uporištima, a doveo je i dio novih snaga. Prema novoprikupljenim podacima neprijatelj je, radi osiguranja opravljavanja željezničke pruge između Horvata i Zdenčine, u uporištima Babići, željezničkoj stanici Horvati, Mavračićima i Rakovom Potoku, angažirao snage 1. bataljona 4. njemačkog policijskog puka. Na dionici željezničke pruge Zdenčina—Jastrebarsko, s uporištima u Klinča Selu, Zdenčini, D. Desincu i Jastrebarskom, rasporedio je 4. četu regrutnog ba-

taljona Pavelićeve tjelesne brigade i »B« bataljon 1. rezervnog lovačkog puka. Na pruži između Draganića i Jastrebarskog s uporištima u Draganiću, Lazini i Domagovićima raspoređene su snage 5. ustaškog bataljona 3. ustaške brigade. Prema tome, ukupne snage kojima je neprijatelj osiguravao rad na osposobljavanju pruge za saobraćaj na ovoj relativno kratkoj relaciji, bile su vrlo jake i iznosile oko 2000—2500 vojnika. Svakodnevnom i intenzivnim radom neprijatelju je uspjelo da osposobi prugu i polovinom listopada ponovo uspostavi saobraćaj na dijelu pruge od Karlovca do Zdenčine, dok onaj dio prema Zagrebu još uvijek nije bio osposobljen za promet.

Rafali u slavu oslobođenja glavnog grada — Beograda

Međutim, uporedo s nastojanjima neprijatelja da uspostavi saobraćaj, u Štabu 34. divizije planirane su nove diverzije na željezničku prugu i napadi na uporišta baš na toj relaciji između Zagreba i Karlovca. U sklopa priprema za izvođenje akcija koje su bile u planu, Karlovačkoj brigadi je naređeno da 20. listopada izvrši pokret sa sektora Cerovski Vrh i razmjesti se u nove baze u selima Kramarići, Bratina i Hasan Breg. U 16,30 sati, 20. listopada, brigada je već stigla na svoj novi sektor.

Međutim, nije prošao ni sat vremena kako su se jedinice smjestile, a odjeknuli su oštri rafali iz puškomitraljeza i šmajsera s nekoliko strana u rejonu Hasan Brega gdje se nalazio Štab brigade. Bataljoni koji su se razmjestili u selima Bratini i Kramarićima, logično su zaključili da je neprijatelj izvršio iznenadni napad na Štab brigade. Odmah je data uzbuna. Jedinice su prosto istrčale na položaje. No ubrzo zatim, telefonisti koji su bili stalno na liniji sa Štabom brigade, javili su radosnu vijest: Beograd je oslobođen!

Vijest o tome se lančano širila među borcima i starješinama. Val oduševljenja spontano se povećavao pa je rafalima data zadovoljština stvorenom raspoloženju. Nastalo je opće veselje. Borci su se grlili i ljubili, u očima su se zarosile suze radosnice. Bio je to najsretniji dan za sve borce — dan koji će se pamtiti i koji se neće nikada zaboraviti.

Oslobođenjem Beograda i privremenim dolaskom Crvene armije na teritoriju Jugoslavije (uz suglasnost Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije), neprijatelj je svoje glavne snage skoncentrirao u sjevernoj, sjeverozapadnoj i jugozapadnoj Hrvatskoj. To govori o svoj delikatnosti i važnosti operativnog područja koje su pokrivala jedinice 6. udarnog slavonskog, 10. zagrebačkog i 4. korpusa NOVJ, a u tom sklopu i teritorija koje je kontrolirala 34. udarna divizija sa svojim brigadama i drugim jedi-

nicama, a posebno u međurječju Save i Kupe i takozvanom trokutu Zagreb—Karlovac—Sisak. Taj operativno-taktički prostor neprijatelj je stalno utvrđivao i dovlačio nove snage iz drugih, za njega manje važnih regiona i uporišta, tako da su se upravo na tom području odvijale vrlo teške i krvave borbe sve do 8. svibnja 1945. godine, tj. do samog završetka rata.

U takvom raspoloženju primljena je 22. listopada od Štaba divizije zapovijest za napad na jako utvrđeno neprijateljsko uporište u selu Mavračići koje se nalazi na pruzi Zagreb—Karlovac između željezničkih stanica Horvati i Zdenčine.¹¹⁹

Neprijateljsku posadu u selu Mavračići sačinjavali su gestapovci iz sastava 2. čete 1. bataljona 4. njemačkog policijskog puka s oko 160 vojnika naoružanih s 2 brdska topa, 2 teška bacača i većim brojem puškomitraljeza i mitraljeza, te ostalim pješadijskim naoružanjem. Samo uporište bilo je dobro utvrđeno po sistemu poljske fortifikacije u cik-cak rovovima, djelomično natkrivenim i ograđenim bodljikavom žicom i postavljenim minskim poljima.

Najbliža susjedna uporišta iz kojih se mogla očekivati intervencija neprijatelja u pružanju pomoći napadnutoj posadi u s. Mavračići, bila su: s. Babići i željeznička stanica Horvati gdje se nalazila 1. četa 1. bataljona 4. policijskog puka sa 150 vojnika ojačana s 2 topa i 2 minobacača; zatim Zdenčina s oko 200 Nijemaca smještenih na željezničkoj stanici i u utvrđenim kućama prema Klinča Selu — naoružanih s 4 topa i 6 teških bacača, pa dalje, Klinča Selo sa 70 Nijemaca smještenih u utvrđenim zidanim zgradama i Rakov Potok gdje se nalazila jedna satnija gestapovaca.

Napad na uporište u s. Mavračiću

Za izvođenje napada određena je Karlovačka brigada, a za osiguranje izvođenja napada od pravca Zdenčine, Klinča Sela, Horvata i Rakovog Potoka, angažirane su Seljina, Zumberačka brigada i 1. brigada 8. divizije koja je za ovu operaciju stavljena pod komandu Štaba 34. divizije.

Likvidaciji ovog uporišta pridavao se veliki značaj, kako od strane Štaba 4. korpusa tako i divizije, pa je i organizaciji napada posvećena puna pažnja. Sve je precizno isplanirano i predviđeno, a za izvršenje samog napada dodijeljene su i dvije baterije teških minobacača, jedan brdski i jedan protukolski top.

U toku priprema i organizacije napada na neprijateljsko uporište u s. Mavračići kao i za vrijeme izvođenja borbe, u Štabu 34. divizije nalazili

119 Zb. V-34, dok. 68 i 69 i HAK, dok. 333 do 341/1.

su se komandant 4. korpusa Bogdan Oreščanin, kao i politički komesar korpusa Vječeslav Holjevac. To je samo po sebi govorilo kolika je važnost i značaj pridavan likvidiranju ovog jakog neprijateljskog uporišta. U toku borbe komandant Korpusa Bogdan Oreščanin održavao je preko komande Štaba Karlovačke brigade neposrednu vezu s komandantima bataljona čiji su bataljoni išli u napad.

Za realiziranje ove operacije zapovijesću Štaba 34. divizije op. br. 230 od 22. listopada 1944. godine angažiranim jedinicama postavljeni su konkretni zadaci i data uputstva za početak napada i dalje u toku borbe, i to:

Karlovačkoj brigadi, ojačanoj s dvije baterije bacača, brdskim topom i 2 protivavionska mitraljeza:

— da s tri bataljona napadne neprijateljsko uporište u selu Mavračići 1 to: s jednim bataljonom sa sjeveroistočnog pravca duž puta koji vodi od sela Krasmani za Mavračiće gdje treba da bude i glavni pravac napada; s drugim bataljonom s južnoga pravca od željezničke pruge i trećim bataljonom sa sjeverozapadnog pravca od sela Premužići, dok jedan držati u rezervi brigade istočno od sela Mavračići s istočne strane pruge, orijentiran frontom na glavni pravac napada brigade. Baterije teških minobacača postaviti jugoistočno od sela Mavračići, pored puta koji vodi iz Mavračića za Kraljevačku šumu. Sa susređenom vatrom baterija minobacača prvo tući dio neprijateljskog položaja ispred bataljona na glavnom pravcu napada. Brdski top postaviti na južnom dijelu kose između potoka i željezničke pruge jugoistočno od sela Mavračići, tako da može tući preko položaja baterija bacača. Posade baterija i brdskog topa povezati neposredno telefonskom linijom s bataljonom na glavnom pravcu napada, kao i sa Štabom brigade. Protuavionske mitraljeze dodijeliti bataljonu koji bude napadao s južnog pravca od željezničke pruge. Osim toga, naređeno je da bataljoni koji idu u napad odrede po 20 najboljih boraca za bombaše i snabdiju ih s dosta ručnih bombi, škarama za siječenje žice, benzinskim flašama i eksplozivom privezanim na dugačkim motkama za rušenje prepreka. Pored toga, bataljonima je dato u zadatak da odrede i po 1 do 2 oficira koji će se nalaziti u streljačkom stroju i osmatrati pogotke minobacača i topova i o tome izvještavati posade baterija i Stab radi eventualne korekture ili prekida vatre. Bataljoni u napadu zadržat će po jednu pješadijsku četvu u rezervi bataljona i to bataljon na glavnom pravcu napada na svom desnom krilu, a bataljon koji bude napadao sa sjeverozapadnog pravca na svom lijevom krilu s tim da čete u rezervi svojim patrolama kontroliraju međuprostor bataljona da bi se neprijatelju onemogućilo izvlačenje prema selima Drdići ili Premužići. U slučaju izvlačenja neprijatelja ovim pravcem s četama u rezervi napasti ga s boka i ne dozvoliti mu da se izvuče. Protuavionske mitraljeze koristiti za tučenje ne-

prijateljske žive sile u rovovima. Iz bataljona koji ostaje u rezervi brigade odrediti jednu četvu za zaštitu položaja minobacača i topova. Isto tako odrediti i minere koji će minirati prugu na odstojanju jedan kilometar sjeverno i kilometar i po južno od s. Mavračići, a mine paliti kad otpočne napad, izuzev u slučaju nailaska pancera kad se mogu paliti i ranije.

Izvođenje napada, dogovoreno je, započet će s prethodnim izvođenjem artiljerijske pripreme radi djelomičnog onesposobljavanja i demoralisanja neprijateljske žive sile i njegovih vatrenih sredstava. Naređeno je da minobacačka i topovska vatrena priprema otpočne točno u 22 sata u trajanju od 10 minuta. Za to vrijeme će bataljoni otvoriti žestoku vatru iz svih automatskih oružja i izvršiti istovremeno juriš i prodor u prve linije neprijateljskog obrambenog položaja, ne dozvoljavajući mu da se sredi i prihvati borbu.

1. brigadi 8. divizije, ojačanoj poljskim topom 75 mm naređeno je:

— da s tri bataljona izvrši osiguranje izvođenja napada iz pravca Zdenčine i Klinča Sela zaposjedanjem položaja na liniji potoka Botica istočno od Zdenčine, koji teče od s. Belavića kroz Donju Zdenčinu, s tim da s manjim dijelovima vrši pritisak na neprijateljsko uporište u Zdenčini koje treba podržati vatrom iz 2 teška minobacača. Poljski top s položaja u s. Kupinec prvenstveno koristiti za kontrabatiranje neprijateljske artiljerije.

Brigadi »Franjo Ogulinac Seljo« dat je zadatak:

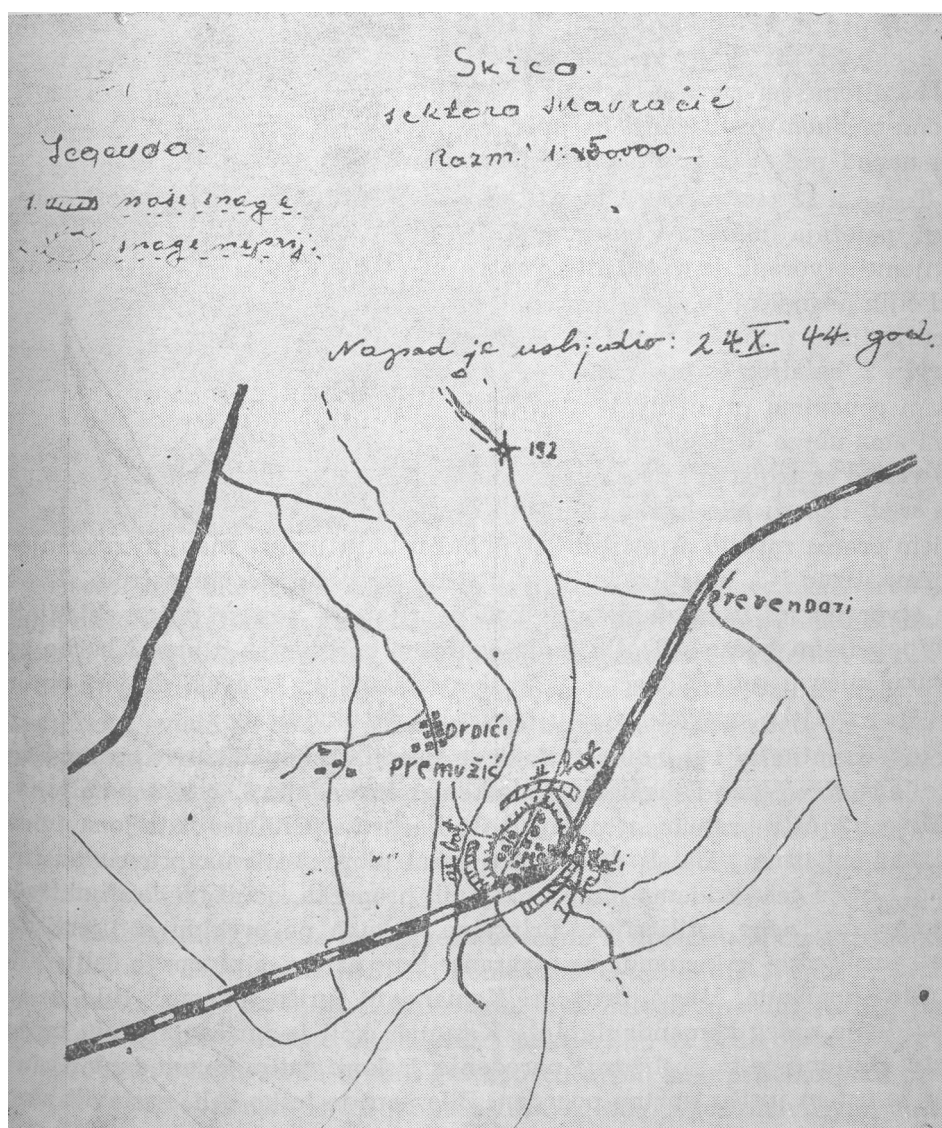
— da s dva bataljona postavi osiguranje od neprijateljske intervencije na pravcu željezničke stanice Horvati—s. Babići na liniji potoka istočno od s. Paladinići, a istovremeno da s dvije čete izvrši pritisak na neprijatelja u s. Babići i željezničkoj stanici Horvati koji pojačati vatrom 1 teškog bacača.

Žumberačkoj brigadi izdato je naređenje:

— da uoči napada 23. listopada uvečer izvrši pokret preko s. Vidalina i Pavučnjaka za Zumberak na sektor Krašić. Po prijelazu pruge i ceste jedan bataljon je trebalo uputiti na sektor s. Karlovići radi osiguranja napada zatvaranjem pravca od Rakovog Potoka.

Drugi dan, 23. listopada, protekao je štabovima u izučavanju zapovijesti. U svim jedinicama brigade vršene su pripreme za napad. Komandanti bataljona održali su sastanke i razgovore s komandama četa, upoznali ih s predstojećom akcijom i precizirali zadatke. Na sastancima partijskih ćelija i skojevskih grupa naglašena je sva ozbiljnost i važnost uspješnog ishoda napada. Sve što je trebalo objasniti borcima na četnim sastancima prije polaska na zadatak, objašnjeno je. Toga dana poslije podne brigada se prikupila u širem rejonu s. Ašpergeri. U neposrednim kontaktima boraca 1 rukovodilaca moglo se primijetiti da je raspoloženje za ovu borbu bilo na

potrebnoj visini. Čule su se i opklade između jedinica koja će biti bolja i prva upasti u uporište. S mjesta koncentracije brigada je krenula na zadatak nešto ranije jer su putevi kojima će se marševati veoma raskvašeni, a teren nepovoljan što bi moglo utjecati da jedinice na vrijeme ne zauzmu određene položaje. Tog je dana padala jaka, prava jesenja kiša koja nije prestajala sve do samog početka napada.

Faksimil skice sektora Mavračić.

Borbeni poredak Karlovačke brigade u napadu bio je slijedeći:

1. bataljon dobio je zadatak da krene u napad s južne strane — od željezničke pruge; 2. bataljonu koji je bio na glavnom pravcu napada, naređeno je da nastupa s jugoistočne strane duž puta koji vodi od s. Krasmani za Mavračiće; 3. bataljonu je određeno da napada sa sjeverozapadnog pravca, dok je 4. bataljon ostavljen u brigadnoj rezervi s istočne strane pruge usmjeren frontom prema glavnom pravcu napada.¹²⁰

U napad je trebalo krenuti 23. listopada s početkom u 22 sata. Međutim, već oko 21 sat došlo je do slabijeg pripucavanja na napadnom pravcu 1. bataljona, jer su neprijateljske patrole osjetile prisutnost boraca bataljona prilikom podilaženja ka uporištu. No, na tome je i ostalo. Čekalo se da napad počne prema dogovorenom planu.

Točno u 22 sata otpočela je artiljerijska priprema gađanjem neprijateljskih položaja minama i granatama iz teških minobacača i topova. U isto vrijeme otvorena je vatra i iz dva protuavionska mitraljeza »kom-kom« od čijih pogodaka je planula i jedna kuća nasred uporišta. Pred završetak artiljerijske pripreme izvršen je oštar napad na neprijateljsko uporište. Prvi i 2. bataljon su pod jakom puškomitraljeskom vatrom po neprijateljskim rovovima prešli na juriš. Otpor neprijatelja u prvim obrambenim linijama ubrzo je slomljen. Njegovi vojnici izbačeni su iz rovova. Stvoreno je veliko rastrojstvo i panika tako da neprijatelj više nije bio u stanju da se sredi i pruži bilo kakav ozbiljniji otpor. Pokušaj da se izvuče povlačenjem prema zapadu nije uspio jer je baš u to vrijeme s manjim zakašnjenjem, stigao i 3. bataljon te ih je u tome spriječio oštrom vatrom. Time je stvorena još veća zbunjenost kod neprijatelja koji se počeo sklanjati po pojedinim kućama. Došlo je do ogorčene borbe prsa u prsa i borbe za svaku kuću u selu. Konačno, u 23,30 sati slomljen je svaki daljnji otpor i neprijateljsko uporište u selu Mavračići je likvidirano.

Interesantne su i pojedinosti kojih se sjećaju sudionici iz ove borbe. Evo što je ispričao Ivan Dragičević, tada komandir voda iz 3. čete 2. bataljona: »Moja i 2. četa krenule su u napad. Ja i sekretar SKOJ-a bataljona Ivica Zivić imali smo zadatak da pomoću jedne duge letve na pravcu nastupanja moje čete skidamo mine sa žičanih prepreka, odnosno da ih aktiviramo za vrijeme artiljerijske pripreme. Odmah po prekidu artiljerijske vatre uslijedila je komanda za otvaranje brze paljbe, a potom je uslijedila i oštra komanda: 'Juriš, drugovi! Komandant juriša s vama!' Bilo je to naređenje našeg komandanta Jože Kasunića koji je jurišao na čelu moje čete. Bilo mu je to posljednje naređenje. Uskoro zatim komandant Kasunić je u tom jurišu smrtno pogođen. Bilo nam je teško. Ali, nastavili smo

**Josip Kasunić, komandant 2. bat.
KUB od 10. 7. do 23. 10. 1944.
Poginuo kod Mavračića.**

s jurišem. Ušli smo u selo i prosto se izmiješali s gestapovcima. Borba je dalje nastavljena beskompromisno prsa u prsa. Moj desetar Janko Slanac, kasnije je poginuo u Kupčini, oteo je jednom gestapovcu automat iz ruku i s njime pokosio oko 15 njegovih. Gestapovci su se posakrivali po kućama, štagljima i svuda po selu. Nastavljena je borba za svaku kuću. Za kratko vrijeme neprijatelj je likvidiran. Najviše ih je poginulo i ostalo na bojnom polju. Znam da je kasnije rečeno da se taj broj kretao negdje oko 140, a možda i više. Zarobili smo svega jednog ili dvojicu. Teško nam je pao gubitak našeg komandanta Jože Kasunića. Bio je to odličan komandant i borci su ga voljeli.«

Tih dramatičnih časova među gestapovcima u uporištu Mavračiću sjeća se i Nikola Prokšelj, tada politički komesar 3. čete: »Moja 3. četa 3. bataljona nastupala je na lijevom krilu bataljona. Zalegli smo duž jednog potoka tako da su nam noge bile u vodi i odatle smo uz brdo otvarali vatru po rovovima odakle su se branili gestapovci. Trpili smo prilično jaku pješadijsku i minobacačku vatru jer su položaji gestapovaca nadvisivali naše. Pokraj mene zatekao se i četni kurir Siljac, rodom iz Hrašća. Odjednom je povikao: 'Druže komesaru, ranjen sam.' Na sreću, bila je to samo lakša

rana u nogu pa je nastavio borbu. Najednom, ratna sreća okrenula se na našu stranu. Našim je uspjelo zapaljivim mecima zapaliti jednu kuću usred samog uporišta, To je kod neprijatelja stvorilo strašnu zbrku. Mi smo iz mraka vidjeli svaku gestapovsku glavu, dok oni iz svjetla nisu vidjeli ništa. Ličili su na zečeve uhvaćene farovima automobila. Tu pogodnu situaciju odmah smo iskoristili. Izvršen je još jači pritisak iz automatskog oružja i istovremeno izvršen juriš. Komandir moje čete Filip Videček jurišao je na čelu sa 1. vodom. Probio se kroz žičane prepreke i dohvatio prvih kuća u selu. Vatrom iz automata oborio je nekoliko gestapovaca iza jedne kuće, a posadu teških bacača utišao ručnim bombama. . .«

U ovoj zaista uspješnoj borbi poginulo je 147 neprijateljskih vojnika i oficira, dok su 3 zarobljena, a među njima je bio i jedan njemački oficir. Samo desetak je uspjelo pobjeći pravcem koji je trebala zatvoriti rezervna četa 3. bataljona.

Zaplijenjen je veliki ratni plijen: 4 mitraljeza »šarca«, 3 puškomitraljeza »brno«, 4 teška mitraljeza »maxim« i jedan laki, 1 teški talijanski minobacač, 2 laka minobacača, 90 pušaka, 80 pari kompletnih uniformi i cipela, dva dvogleda, dva raketna pištolja, 200 komada ručnih bombi, 3 pištolja, 30 šatorskih krila, radio-aparat, jedan telefon, motorkotač, 10 konja, jedna kuhinja, četvora zaprežna kola, te dosta hrane.

I brigada je imala dosta gubitaka, U jurišu je poginulo 10, a ranjena su 33 borca i rukovodioca. Broj poginulih povećao se za još četvoricu koji su naknadno umrli od teških rana. Herojski je pao komandant 2. bataljona Josip Kasunić. Hrabro su poginuli i politički komesari četa Mirko Osrečki iz 1. bataljona, Josip Kranjčec iz 2. bataljona, te komandir čete Stjepan Stupljanec iz 4. bataljona, kao i borci: Josip Vukin, Ivan Janković, Ivan Đumlija, Stjepan Benković, Ivan Bert, Antun Belavić, Ivan Tomićić, Mijo Kraščić, Josip Sila i Nikola Vular.

Za jedan manji broj ranjenika koji su preživjeli utvrđeni su podaci, dok je veći broj ostao poimenično neutvrđen. Tako kao ranjenici u ovoj borbi evidentirani su samo slijedeći drugovi: Mato Vrbetić, pomoćnik političkog komesara čete iz 2. bataljona, Antun Lulik, pomoćnik komesara čete iz 1. bataljona, komandir čete za vezu brigade Janko Repić, komandir 1. čete 1. bataljona Mijo Jagaš, Nikola Pintar, Milutin Kokanov — borci i četni kurir iz 3. bataljona Siljac.

Poginuli su sahranjeni u mjesnom groblju u Pisarovini. Ispraćaju posmrtnih ostataka poginulih prisustvovao je i veliki broj boraca brigade kao i naroda iz Donje Kupčine i Pisarovine. U govoru na sahrani komesar brigade Erdeljac odao je priznanje i zahvalnost poginulim na hrabrom držanju i doprinosu kojeg su dali za pobjedu nad fašizmom.

U borbi je utrošeno ukupno 12.354 metka za puške i automatska oružja, 88 komada ručnih bombi, 173 mine za teški i 26 za laki minobacač i 18 granata za protukolski top.¹²¹

Likvidacijom ovog uporišta brigada je u potpunosti izvršila svoj zadatak. Naročito su se istakli borci i rukovodioci 1. i 2. bataljona, a posebno desetari, vodnici, komande četa i štabovi bataljona. Pohvalu je zaslužio i 3. bataljon, jer je tokom borbe opravdao svoje zakašnjenje. Pohvalu su zaslužili i svi borci i starješine prateće čete i čete za vezu brigade. Od Štaba brigade posebno je pohvaljen borac nišandžija protuavionskog mitraljeza »flaka« Jura Kovačić, koji je još za vrijeme artiljerijske pripreme napada uspio zapaljivim mecima zapaliti kuću u uporištu i osvijetliti neprijateljske položaje što je oslabilo žilavost neprijateljske obrane, a nama olakšalo praćenje kretanja neprijateljskih vojnika.

Karlovačka brigada proglašena udarnom

Nekoliko dana kasnije, 27. listopada 1944. godine, primljena je naredba Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske koja je glasila: »U borbama za likvidaciju neprijateljskih uporišta Desinec, Lazina, Sv. Klara i Mavračić borci i rukovodioci Karlovačke brigade 34. divizije 4. korpusa pod komandom druga Borisa Balaša, pokazali su prodornost, hrabrost i odlučnost. Za postignute uspjehe pohvaljujemo borce, podoficire, oficire i politkomesare Karlovačke brigade i ističemo ih za primjer, a Karlovačkoj dodjeljujemo naziv udarna.«

Bilo je to veliko priznanje za sve borce i rukovodioce brigade, a ujedno, ponos i podstrek za nove uspjehe u izvršavanju zadataka koji su još do oslobođenja stajali pred brigadom.

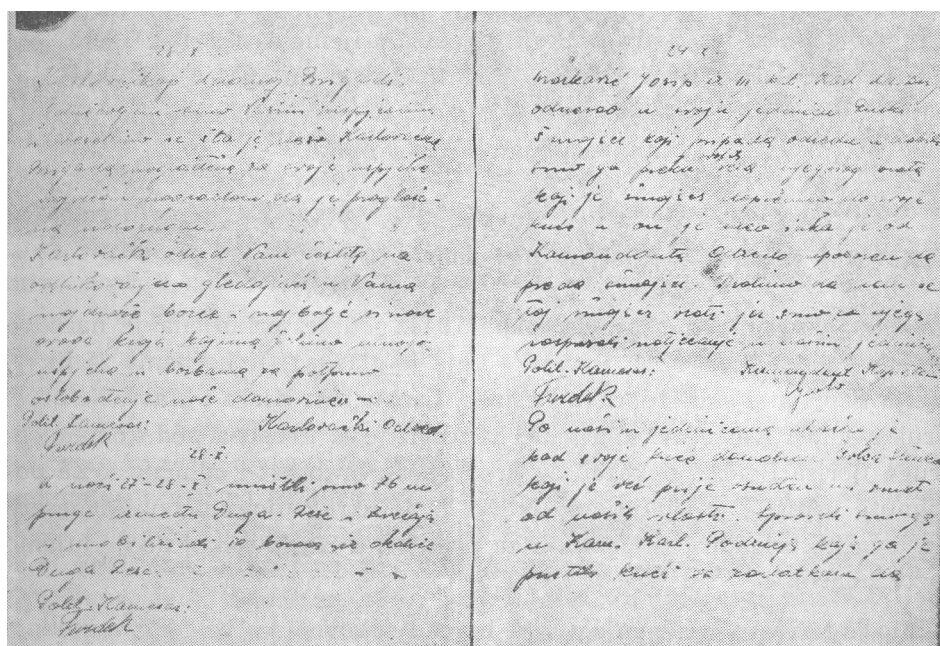
Idućeg dana, 28. listopada, izašla je i naredba Štaba 34. divizije koja je glasila:

»U napadu na neprijateljsko uporište Mavračić, 23. ovog mjeseca 1944. godine, naročito se istakla KARLOVAČKA BRIGADA svojom upornošću, prodornošću i junaštvom.

Za pokazanu hrabrost i izdržljivost pohvaljujemo borce i rukovodioce Karlovačke brigade. Posebno se istakao 2. bataljon na čelu sa štabom bataljona, pa naročito ističemo i pohvaljujemo ovaj bataljon.

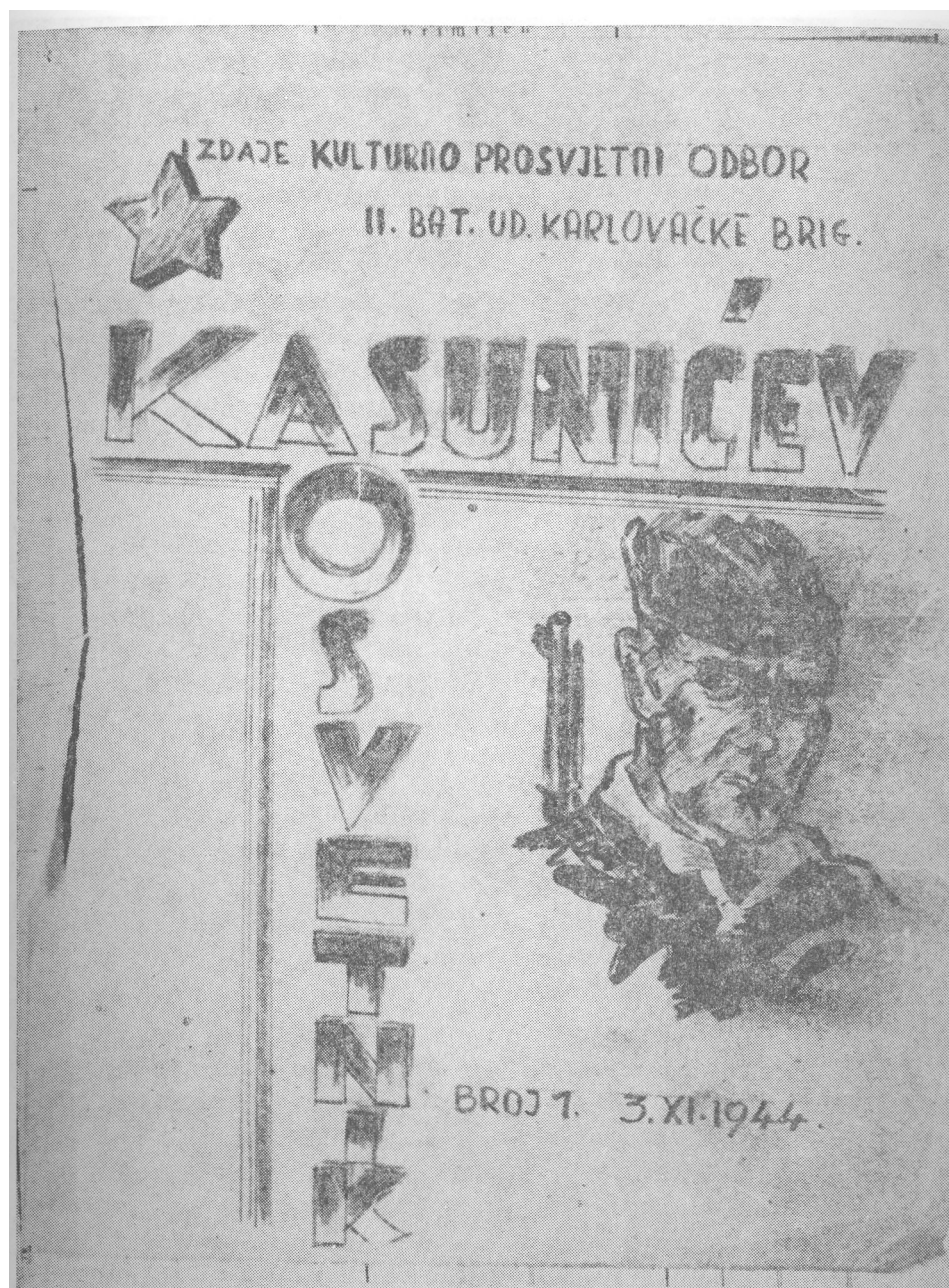
U ovim borbama pao je junačkom smrću komandant 2. bataljona drug Joža Kasunić. Za trajnu uspomenu na junačkog komandanta u buduće će 2. bataljon Karlovačke brigade nositi službeni naziv: 2. bataljon 'Jože Kasunića' Karlovačke brigade.«¹²²

Naredba Štaba divizije uslijedila je na izričit zahtjev i želju svih boraca 2. bataljona radi sjećanja na hrabro držanje i herojsku smrt svog komandanta.

Faksimil telegrama Karlovačkog odreda povodom proglašenja Karlovačke brigade udarnom.

Po završenoj akciji u Mavračiću brigada se vratila preko s. Ašpergeri u svoje ranije baze: Bratinu, Kramariće i selo Zunci. Odmah nakon razmještaja u bataljonima je izvršen popis zaplijenjenog ratnog materijala u likvidiranom neprijateljskom uporištu. Spisak o tome dostavljen je intendanturi brigade. Pri obavljanju tog posla, naglašeno je, ništa od zaplijenjenih stvari nije se smjelo samovoljno zadržati u jedinicama ili kod pojedinaca. Dozvoljeno je da se zadrži samo potreban broj pušaka, šinjela, hlača,

Faksimil naslovne strane lista Drugog bataljona.

bluza, cipela i rublja, U operativnom izvještaju trebalo je, pored ostalog, naznačiti poimenično i količinski sav ratni plijen i ono što je zadržano za potrebe bataljona i ono što je dostavljeno u intendanturu.¹²³

Slijedećih nekoliko dana, sve do kraja listopada, radilo se pretežno na sređivanju jedinica jer je u posljednjoj borbi veći broj rukovodećeg kadra izbačen iz stroja. Redovno se izvodila vojno-politička nastava, održavani partijski sastanci, četne konferencije i sastanci komandanata i komesara bataljona sa Štabom brigade. Analizirano je stanje u jedinicama. Kako je vrijeme tih dana bilo loše i kišovito, to su se ovi poslovi izvodili, uglavnom, u miru. Neprijatelj je svega jedanput, 28. listopada, izvršio ispad iz Zdenčine u pravcu sela Bratine odakle je odbačen od jedinica 1. i 4. i dvije čete 2. bataljona natrag za Zdenčinu. Brigada za ovo vrijeme nije išla u neke ozbiljnije borbene akcije, već je taj predah i odmor iskoristila na rješavanju organizacijskih i kadrovskih pitanja unutar jedinica. Zajedničkim proučavanjem kadra nađene su mogućnosti da se djelomično popune čete i vodovi, a učinjene su i izvjesne izmjene na rukovodećim položajima u štabovima bataljona i brigade.

U 1. bataljonu bilo je nešto više promjena. Komandu nad bataljonom ponovno je primio zastavnik Vjekoslav Latković koji se vratio s oficirskog kursa. Poručnik Vladimir Benić, koji ga je u odsutnosti zamjenjivao-, vraćen je na svoju raniju dužnost u 2. bataljonu. Posebna novost za bataljon, a i za brigadu, bilo je postavljanje drugarice Dragice Mikšić na dužnost političkog komesara bataljona. Ona je tada bila jedina drugarica u diviziji koja je uzdignuta na tako visok i odgovoran položaj. Još kao politički komesar čete za vezu brigade pokazala se hrabrom, sposobnom i energičnom i uživala povjerenje kod boraca i rukovodilaca u brigadi. Dosadašnji politički komesar bataljona Dane Gašparović, prema naređenju Štaba divizije, prekomandovan je iz brigade na dužnost za političkog komesara Karlovačkog odreda. Popunjeno je i upražnjeno mjesto pomoćnika političkog komesara bataljona. Na ovu dužnost postavljen je drug Mane Galović, do tada pomoćnik komesara jedne čete u 3. bataljonu. Njegov prethodnik Stjepan Fudurić, koji je krajem rujna nesretnim slučajem teško ranjen, početkom listopada podlegao je ranama u prihvatnoj bolnici divizije u Lasinji.

Po dolasku sa liječenja poručnik Viktor Furdek je i dalje obavljao dužnost operativnog oficira bataljona, dok je potporučnik Ivica Brnja koji se u međuvremenu vratio sa oficirskog kursa, a ranije bio operativni oficir ovog bataljona, naredbom Štaba brigade, raspoređen na dužnost komandira 3. čete u 4. bataljonu.

**stab 2. Karlovačkog PO u Kuniću, januar 1945. godine. S lijeva na desno: Branko
 idzevic, načelnik štaba, Ivica Katušić, zamjenik političkog komesara, Dušan
 ^diuaerovic, komandant i Dane Gašparović, politički komesar odreda.**

u komandama četa, i pored svih mogućih kombinacija, još uvijek je ostalo nepopunjeno mjesto pomoćnika političkog komesara u 2. četi, dok su ostale čete popunjene.

Stab 2. bataljona se skoro u cijelosti izmijenio. Poslije pogibije komandanta Jože Kasunića za novog komandanta postavljen je dotadašnji politički komesar 3. bataljona poručnik Nikola Šimunović. Međutim, i na dužnost političkog komesara bataljona postavljen je novi drug. Na mjesto Stanka Rudmana koji je teže ranjen prilikom napada na Desinec, postavljen je Juraj Šterk, do tada politički komesar čete. Drug Šterk se u dotadašnjim borbama pokazao kao vrlo dobar rukovodilac. Hrabrošću se isticao i u najtežim situacijama. Bio je dobar starješina i izvanredan drug. Baš radi takvih svojih osobina bio je vrlo omiljen kod boraca. Iz Štaba bataljona otišla je i drugarica Jela Predović, dotadašnji pomoćnik političkog komesara bataljona, inače predratna revolucionarka, član Partije i borac s puškom u ruci od početka ustanka 1941. godine. Drugarica Jela nalazila se na toj dužnosti još od formiranja brigade i za sve to vrijeme mnogo je učinila za svoj bataljon, naročito u odgajanju mladih komunista i podizanju svijesti boraca. Zbog velikih fizičkih napora koji su svakim danom postajali sve teži, nije bila u mogućnosti da i dalje slijedi taj tempo i dinamičnost u radu i životu u jedinici. Zbog slabog i nježnog zdravlja, a i godina (37) povučena je iz operativne jedinice na politički rad u pozadinu. Na njezino mjesto postavljen je drug Ivan Katušić, do tada politički komesar čete u 3. bataljonu.

Od starih članova Štaba jedino je ostao intendant i operativni oficir poručnik Vladimir Benić.

I Štab 3. bataljona se osvježio jednim brojem novih kadrova. Odlaskom političkog komesara Nikole Šimunovića na dužnost komandanta 2. bataljona, na upražnjeno mjesto postavljen je drug Mijo Mataković, ranije komesar prateće čete. On je obavljajući tu dužnost bio ranjen prilikom prelaska Mrežnice na maršu brigade s karlovačkog područja za Pokuplje krajem kolovoza. Pomoćnik političkog komesara bataljona Ivica Galović, koji je tu dužnost obavljao od osnutka brigade, premješten je na novu dužnost pri Štabu brigade, a na njegovo mjesto dolazi drug Mile Martinović, do tada pomoćnik komesara čete u 1. bataljonu, također stari borac i veoma dobar drug, koji je svoje vatreno krštenje ispekao još u prvom napadu na neprijateljsku posadu u svojoj Perjasici. Konačno, bataljon je dobio i operativnog oficira. Na ovu dužnost došao je Anton Krčevski, do tada komandir mitraljeske čete u 4. bataljonu. I on je bio, isto tako, stari borac i vrlo dobar drug, a i prošao je sve političke dužnosti od delegata do političkog komesara čete.

Rade **Ivković Solar, komandant**
2. KPO. Poginuo u Ponikvama 27. 1.
1945.

Štab 4. bataljona bio je također podmlađen novim ljudima. Dotadašnji komandant, kapetan Sulejman Vascarac Suljo, upućen je na oficirski kurs pa je za vršioca dužnosti postavljen operativni oficir tog bataljona poručnik Artur Blažević, ili kako su ga borci najradije zvali, poručnik Brko, odnosno sada komandant Brko. Za operativnog oficira postavljen je mladi poručnik Dragutin Boljkovac koji je došao s dužnosti komandira 1. čete istog bataljona. Pošto je politički komesar bataljona Marko Belavić povučen na rad u Kotarski NOO Karlovac, to je na njegovo mjesto za političkog komesara bataljona došao drug Josip Lulik, do tada politički komesar 1. čete 2. bataljona. Dužnost pomoćnika političkog komesara bataljona nešto ranije preuzeo je drug Blaž Šantić, do tada pomoćnik političkog komesara čete u istom bataljonu. Po godinama starosti ovaj štab bi bio najmlađi u brigadi da mu prosjek nije kvario komandant Brko.

I Štab brigade imao je promjena. Dolaskom kapetana Rade Ivkovića iz štaba 4. korpusa popunjeno je upražnjeno mjesto operativnog oficira brigade. Na dužnost referenta saniteta došao je drug Zvonko Fasner, student medicine, pa je dotadašnji vršilac ove dužnosti drugarica Marija Šneler vraćena na svoj raniji položaj zamjenika referenta.

Osnivanjem opunomoćstva za zaštitu naroda pri Štabu brigade za opunomoćenika u tom odsjeku postavljen je drug Ivica Galović, koji je povučen s dužnosti pomoćnika političkog komesara 3. bataljona.

Pored toga, formirane su pri Štabu brigade i nove jedinice: izviđački vod i vod jurišnih pionira. Minerski vod je povećan na 30 boraca, što se u borbama pokazalo opravdanim. To stoga što su se akcije izvodile uz sve veću primjenu diverzija — postavljanje nagaznih mina i rušenje neprijateljskih objekata — bunkera. Bilo je razmatrano i formiranje izviđačkih desetina i desetina jurišnih pionira pri štabovima bataljona, ali je to odgođeno za kasnije jer se oskudijevalo u automatskom naoružanju.¹²⁴

Komandu nad pratećom četom ponovno je preuzeo njen raniji komandir poručnik Josip Erdeljac, vrativši se iz bolnice nakon ranjavanja.

Za vršioca dužnosti komandira čete za vezu postavljen je drug Ivan Brozović jer se dosadašnji komandir Rausavljević nalazio na kursu. Istovremeno i mjesto političkog komesara čete popunjeno je postavljanjem drugarice Marije Babić, koja je do tada vršila dužnost politdelegata u jednom vođu te čete.

Novi udarci po saobraćajnicama

Krajem mjeseca, 30/31. listopada, prema zapovijesti Štaba divizije op. br. 240 od 29. 10. 1944. godine¹²⁵ obnovljeno je rušenje željezničkih pruga na relacijama Zagreb—Karlovac i Zagreb—Sisak. U ove akcije moralo se ići jer je neprijatelj jednim dijelom uspio osposobiti ove prometnice za saobraćaj. Naređeno je da se poruše pruge eksplozivom na dionicama Karlovac—Draganići i Desinec—Leskovac. U toj akciji učestvovala su dva bataljona Karlovačke udarne brigade, dva Seijine i jedan bataljon 1. brigade 8. divizije u zajednici sa dijelom II diverzantskog bataljona. Za to vrijeme, na rušenju pruge Zagreb—Sisak angažirali su se dijelovi 2. brigade 8. divizije i Turopoljsko-posavski odred.

U sklopu ove diverzije Karlovačka brigada dobila je zadatak da poruši prugu na dijelu od željezničke stanice Desinec do sela Prevendari uključno, kao i most na potoku Okićnici, ukoliko je popravljen. Treći bataljon, ojačan s 10 minera i 100 kg eksploziva, dobio je zadatak da izvede diverziju na dionici željezničke pruge između Desinca i Zdenčine, a 4. bataljon, također ojačan s 10 minera i 100 kg eksploziva, na dijelu između Zdenčine i sela Prevendari.

124 HAK, dok. 399 do 402/6.

125 HAK, dok. 344, 345, 284/1 i 301 do 400/1.

Prva brigada 8. divizije, ojačana s 20 minera i 100 kg eksploziva, trebalo je da poruši prugu na dijelu između Karlovca (od odvojka za Petrinju) do Draganića, osiguravajući izvođenje diverzije s jednim bataljonom. Seljina brigada, također ojačana sa 20 minera i 200 kg eksploziva, dobila je zadatak da ruši prugu između Leskovca i sela Prevendari (isključno).

Jedinice su počele s diverzijama na svim sektorima jednovremeno 30. listopada u 21 sat. Akcija je uspjela i pruga je porušena na 168 mjesta iako je neprijatelj intervenirao jakim snagama. Jedino most na potoku Okičnici nije porušen. Branile su ga dosta jake neprijateljske posade iz bunkera. Ni pokušaj jedne čete 3. bataljona da protjera neprijatelja nije uspio.

U izvođenju ovih akcija teško su ranjena dva borca, Josip Kirinčić i Dragutin Mataković, koji nisu preboljeli zadobivene povrede. Dan-dva nakon ranjavanja obojica su umrli u bolnici.

Ovom ponovljenom diverzijom osujećena su sva nastojanja neprijatelja da uspostavi saobraćaj na ovoj za njega vrlo značajnoj i vitalnoj komunikaciji. Još nisu uspjeli da izvrše popravak od prošlog rušenja, posebno na dionici od Zdenčine do s. Prevendara, a uslijedio je novi i vrlo jaki udar s oko 500 kg eksploziva, čime je sav trud neprijatelja da osposobi prugu, pao u vodu.

Naređenjem Štaba 4. korpusa, 8. divizija je sa svoje dvije brigade, 2. studenog 1944. godine, napustila Pokuplje da bi otišla u širi rejon Cazina (bez jedne brigade), kamo se prebacila i jedna brigada 7. divizije, Unska operativna grupa i Tenkovska četa korpusa. Planirano je da se sa svim tim snagama izvrši napad i likvidira neprijateljsko uporište u Cazinu. Time bi se onemogućio saobraćaj neprijateljskih jedinica dolinom rijeke Une. Značaj toga bio je utoliko veći jer se predviđalo da će se tim saobraćajnim koridorom, nakon oslobođenja Srbije, Nijemci u većem broju povlačiti preko operativnog područja koje je pokrивao 4. korpus, prvenstveno iz Dalmacije, Bosne i Hercegovine. Istovremeno, Štabu 34. divizije dato je u zadatak da i dalje snažno djeluje na rušenju komunikacija i napadima na uporišta na svom operativnom području s težištem na pruzi Zagreb—Sisak, naročito na dijelu između Sv. Klare i Peščenice.¹²⁶

U izvođenju diverzija na toj dionici pruge i ceste bila je do 20. studenoga 1944. godine angažirana samo Seljina brigada i Turopoljsko-posavski odred, jer je Karlovačka brigada sve do polovine studenog bila i dalje razmještena u širem rejonu Pisarovine i Kramarića. Njene jedinice bile

126 Vojno-istorijski institut JNA, Oslobođilački rat naroda Jugoslavije 1941. do 1945, str. 478. i 482.

su raspoređene: 1. bataljon u selu Miđani, 2. u selu Žunci, 3. u s. Juriša, a 4. u s. Kramarići, gdje se nalazio i Štab brigade sa svim prištapskim jedinicama.¹²⁷

Kako do 7. studenog nije bila planirana ni jedna akcija, to se nastavilo sa sređivanjem jedinica, a više se radilo i na vojnom i političkom obrazovanju i na kulturno-prosvjetnom polju. Prvi zadatak koji je stajao pred Štabom brigade, bio je formiranje inženjerijske čete. Na tom zadatku, pored Štaba brigade, angažirani su i svi štabovi bataljona, jer se tražio izbor boraca odgovarajućih stručnih kvaliteta iz svih jedinica. Kao jezgro pri formiranju čete poslužio je već postojeći minerski vod. Pored ovog voda trebalo je formirati i jedan pionirski vod jačine do 20 boraca odgovarajućeg zanimanja. Posao oko formiranja čete završen je 1. studenog od kada je brigada ojačana s još jednom specijalnom jedinicom. U sastav ove čete, u disciplinskom pogledu i na ishranu i snabdijevanje, ušao je i već postojeći vod jurišnih pionira koji je formiran nešto ranije. Materijalno obezbjeđenje čete odgovarajućim alatom riješeno je dobijanjem od seljaka, posredstvom organa NOO-a iz sela gdje su se jedinice nalazile.¹²⁸

Vojna nastava u jedinicama, uglavnom, provodila se prema mjesečnom nastavnom planu Štaba divizije. Kod izrade tih planova uzimani su u obzir i prijedlozi štabova brigada i bataljona da se obrađuju ona pitanja kojima se stiče bolja vojna obučenosť u pravilnom izvršavanju borbenih radnji u akcijama kako boraca, tako i starješina. Ta praksa primjenjivala se i kod odabiranja tema za političku nastavu, tako da je politički rad bio saobražen najaktuelnijim potrebama boraca u datom trenutku. Radi ilustracije, jedan dan života i rada u jedinicama, kada se nije vodila borba, izgledao je sadržinski, 1. studenog 1944. godine, ovako:

U 1. bataljonu prije podne održana je vojna nastava s temom: »Opis puške i puškomitraljeza, rasklapanje i sklapanje«. Obuka je izvedena po vodovima teorijski i uz praktičan rad svih boraca. Vježbe su trajale 90 minuta. Poslije toga operativni oficir bataljona održao je čas sa svim starješinama bataljona na kome se proučavalo: »Čitanje vojnih karata i njihovo korištenje na terenu, orijentacija i određivanje stajne tačke«. Poslije podne politički komesari četa održali su političku nastavu obrađujući temu: »Međunarodni položaj nove Jugoslavije«.

U 2. bataljonu izvedena je strojeva obuka po četama, pri čemu su uvijek bavane odgovarajuće methodske jedinice: prestrojavanje iz osnovnog razvi-

127 Poslije napada na Mavračiće, Zumberačka brigada je prebačena na Zumberak gdje je nastavila dejstva.

128 HAK, dok. 323/8 i 301 do 400/1.

jenog fronta u front desno i lijevo i okretanje u mjestu, sve u trajanju jednog sata. Vrijeme do ručka korišteno je za čišćenje i podmazivanje naoružanja. Poslije podne održan je politički čas po četama na temu: »Međunarodni položaj nove Jugoslavije«. Navečer je pjevački hor bataljona uvježbavao program s kojim će nastupiti na proslavi brigade koja je predviđena za 6. studeni.

U predahu borbe borci Karlovačke brigade čitaju partizansku štampu.

U četama 3. bataljona u sklopu plana vojne nastave proučavana je tema: »Borba u naseljenim mjestima« s trajanjem 45 minuta. Poslije toga uvježbavan je paradni marš po četama. Iz političke nastave proučavana je tema: »Međunarodni položaj nove Jugoslavije«. Navečer je izvršeno šurenje odjeće zbog pojave ušiju.

U 4. bataljonu iz vojne nastave obrađivana je tema: »Zadatak i rad izviđačkih patrola«. Obuka je organizirana po četama, a poslije toga je s vojnim starješinama bataljona održan čas iz čitanja topografskih karata i njihovog korištenja na terenu. Poslije podne na političkoj nastavi prorađena je također tema: »Međunarodni položaj nove Jugoslavije«. Navečer je kulturno-prosvjetni odbor bataljona organizirao priredbu u selu za borce i omladinu.

Približno na ovakav način bio je programiran skoro svaki dan kada je to situacija omogućavala s tim što je uvijek ostavljeno vrijeme i za odmor i kreiranje slobodnih aktivnosti u jedinicama.

Prva odlikovanja najhrabrijim i najzaslužnijim borcima

Slijedećih nekoliko dana intenzivnije se radilo u svim jedinicama na uvježbavanju paradnog marša, a kulturno-pirosvjetni odbori takmičili su se koji će bataljon nastupiti s boljim programom na proslavi, koju je Štab brigade organizirao povodom proglašenja brigade udarnom i u čast dodjeljivanja prvih ratnih odlikovanja Medalja i Ordena za hrabrost većem broju boraca i starješina brigade.

**Većeslav Holjevac,
komesar Štaba
4. korpusa NOVJ, čestita
borcima na proglašenju
Karlovačke brigade
udarnom.**

U 11 sati 6. studenog brigada se postrojila na prostranoj poljani pozadi s. Zunci na prostoru s. Kramarići za svečanost na kojoj su najzaslužnijim borcima i rukovodiocima podijeljena odlikovanja i održana priredba uz prigodan program kojeg su pripremili bataljoni. Svečanost je uveličala i vojna glazba korpusa. Vrijeme je bilo vedro i sunčano, tako da je svečanost protekla u vrlo dobrom raspoloženju. Svečanosti je prisustvovao, pored članova Štaba divizije i politički komesar korpusa Većeslav Holjevac. On je u svom pozdravnom govoru u ime Štaba 4. korpusa i svoje lično ime čestitao svim borcima i starješinama na proglašenju brigade udarnom, kao i odlikovanim borcima i rukovodiocima. Veselje se nastavilo i poslije službenog dijela svečanosti pjesmom i igrom partizanskih kola. Posebno je sve iznenadio pjevački hor 3. bataljona s jednom vrlo lijepom i melodičnom partizanskom pjesmom koju do tada nitko u brigadi nije čuo, a riječi su bile slijedeće:

PO GORI, PO SUMI

*Po gori, po šumi
svaku noć drugdje spi.
Po-o gori, po kršnoj planini,
hej, partizani, borci mi.*

*Ako padnem u tom teškom boju,
ne žalite tada mladost moju,
jer sam pao za narodno pravo
i nije mi mog života žao.*

*Po gori, po šumi
svaku noć drugdje spi.
Po-o gori, po kršnoj planini,
hej, partizani, borci mi.*

*Ti ne plači, drugarice draga,
odoliće svemu naša snaga,
mi se znamo patiti, boriti,
umrijeti i pobijediti.*

*Po gori, po šumi
svaku noć drugdje spi.
Po-o gori, po kršnoj planini,
hej, partizani, borci mi.*

Ta pjesma toliko se sviđala svima u brigadi da su je rado pjevale sve jedinice sve do kraja rata.

Istog dana uvečer u Pisarovini, sjedištu Štaba divizije, održana je i svečana akademija povodom proslave 27-godišnjice oktobarske revolucije na kojoj je učestvovao i 2. bataljon Karlovačke brigade, a drugog dana uveče program akademije je ponovljen. Na svečanost su upućeni 3. i 4. bataljon i neke od prištapskih jedinica. O ovom velikom danu koji je predstavljao prekretnicu u historiji borbe radničke klase za socijalizam, pravednije društveno uređenje i bolji život radnih ljudi, razgovaralo se i slijedeća dva dana. Bila je to glavna tema političke aktivnosti u svim jedinicama bataljona. O značaju oktobarske revolucije održao je predavanje po bataljonima zamjenik političkog komesara brigade drug Rafael Tabor.¹²⁹

Prema planu Štaba 4. korpusa predviđeno je da se početkom studenog iz žumberačkih partizanskih bolnica prebaci preko Pokuplja oko 150 ranjenika na dalje liječenje u partizanske bolnice na slobodnoj teritoriji Korduna. Štabu 34. divizije naređeno je da organizira ovo prebacivanje, pa je za izvršenje ovog zadatka određena Žumberačka i Karlovačka brigada, kao i jedan bataljon Seljine brigade.

Pismenom zapoviješću divizije op. br. 250, od 3. studenog, naređeno je Seljinoj brigadi da s jednim bataljonom izvrši prihvrat transporta ranjenika od Žumberačke brigade na glavnoj cesti kod s. Sluki i sprovede ga cestom preko s. Kupinca do Kupe kod Lasinje i pomogne u prebacivanju preko rijeke.

Karlovačkoj brigadi dat je zadatak da s dva bataljona postavi osiguranje prijelaza transporta ranjenika od pravca Zdenčine na cesti kod s. Brebernice od Donje Zdenčine do glavne ceste Zagreb—Karlovac, a s jednim bataljonom da osigura prostor na pravcu s. Mavračići u visini sela Premužić.

Transport ranjenika trebalo je izvršiti u toku noći 4/5. studenog, a jedinice angažirane na ovom zadatku trebale su biti na određenim položajima 4. studenog u 21,30 sati. Pored toga, referentu saniteta divizije naređeno je da s jednom ekipom organizira sanitetsku stanicu u s. Kupincu radi ukazivanja eventualne pomoći ranjenicima, a kirurškoj ekipi, 5. studenog, da što ranije bude spremna za rad. Međutim, ta akcija je odgođena na vrijeme tako da jedinice nisu ni krenule na zadatak. Naknadno je naređeno da se po istoj zapovijesti postupi 8/9. studenog. I brigada je krenula na zadatak. Međutim, niti ove noći transport s ranjenicima nije došao.

Da bi se trud, izgubljeno vrijeme i neprospavana noć koliko-toliko naplatili, brigada je prišla izvršavanju dodatnog zadatka. Izvršila je diverziju na dionici pruge između Zdenčine i Mavračića, odnosno pokidala kolosijek na 43 dupla mjesta i uništila 86 tračnica. Tom prilikom jedan borac lakše je ranjen.¹³⁰

Prebacivanje ranjenika bilo je odgođeno jer transport još nije bio spreman za pokret, a i vrijeme je bilo vrlo loše, padala je kiša sa snijegom i putevi su bili prilično raskvašeni i mjestimično pod vodom. Vrijeme se ni idućeg dana nije popravilo. Padala je susnježica i tek poslije podne došlo je do izvjesnog smirivanja. Tada je i primljena telefonska obavijest iz Štaba divizije da transport s ranjenicima polazi noćas, tj. 9/10. studenog iz Novog Sela Okičkog uz pratnju jedinica Žumberačke brigade. Naređeno je da Karlovačka brigada uputi jedan bataljon u Žumberak radi prihvata transporta. Za vrijeme izvršavanja tog zadatka taj bataljon će se staviti

Nikola Šimunović, komesar 4. bat. KUB od 10. 6. do 15. 8. 1944, komesar 3. bat. od 28. 8. do 26. 10. 1944. i komandant 2. bat. od 26. 10. do 9. 11. 1944. Poginuo kod Svetog Martina na Žumberku.

pod komandu Žumberačke brigade. Ostala osiguranja na prelazu glavne ceste i pruge na potezu između Zdenčine i s. Mavračića ostaju i dalje na snazi kako je ranije naređeno.

S obzirom na to da je bila riječ o vrlo odgovornom zadatku, Štab brigade je odredio 3. i 4. bataljon za osiguranje ranjenika kod prelaza navedenih komunikacija, a 2. bataljon uputio na Zumberak u susret Žumberačkoj brigadi.¹³¹

Devetog studenog poslije podne bataljon je krenuo na marš iz s. Žunci pravcem Gornja Zdenčina—s. Belavići—Pavučnjak—Purgarija—Novo Selo. U Žumberku na sektoru Okića, kod sela Galgova, bataljon je naišao na zasjedu. Neprijatelj je, najvjerojatnije iz straha, vidjevši dugu kolonu bataljona, otvorio puškomitralješku vatru s priličnog odstojanja na čelno osiguranje i patrolu. Bataljon, iako iznenađen ovim prepadom, brzo se razvio u strelce po četama i prihvatio borbu. Međutim, neprijatelj se nakon kraće i oštre borbe, pod pritiskom bataljona, ubrzo povukao preko s. Grubiši u svoje uporište u Rakovom Potoku. Na žalost, bataljon je skupo platio ovu neopreznost u kretanju. Već od prvih hitaca poginuo je koman-

131 HAK, dok. 171, 172/1 i 346/6.

dant bataljona Nikola Šimunović i delegat voda Vjekoslav Kalanja. Komandu bataljona smjelo je preuzeo operativni oficir, poručnik Vladimir Benić. Pod njegovom komandom, bataljon je produžio marš na izvršenje glavnog zadatka prema Novom Selu gdje je uspostavljen kontakt sa Štabom Žumberačke brigade kome je bataljon stavljen pod komandu. Tu je u organizaciji Žumberačke brigade formirana marševska kolona za osiguranje transporta. Još iste noći izvršen je pokret za Pokuplje. Prebacivanje ranjenika preko komunikacije, iako 4. bataljon Seljine brigade nije sačekao kolonu na osiguranju ceste kod s. Sluki, proteklo je u redu, kao i preko Pokuplja i rijeke Kupe kod Lasinje.¹³²

Prema naknadno dobivenim podacima u borbi kod s. Galgova i neprijatelj nije prošao nekažnjeno — imao je 4 mrtva među kojima je bio i jedan oficir.

Nekoliko dana kasnije, 7. studenog, Zumberačka brigada likvidirala je neprijateljsko uporište u mjestu Zorkovac koje leži na pruzi Karlovac—Ozalj s obje strane r. Kupe preko koje vodi željeznički most dužine oko 80 metara. Uporište je branila 2. satnija 3. domobranske bojne u jačini oko 130 vojnika naoružanih s 4 teška mitraljeza, 4 puškomitraljeza, jednim lakim bacačem, 4 šmajsera i ostalo s puškama. Neprijatelj je pružio vrlo jak otpor. Borba je trajala oko dva sata nakon čega je slomljen svaki dalji otpor neprijatelja. U sklopu te akcije, oko 21,35 sati, dignut je u zrak i željeznički most, zapaljena željeznička stanica i magacini. Neprijatelj je imao 11 mrtvih i 40 zarobljenih domobrana među kojima su bila i dva oficira. Brigada je imala jednog lakše i jednog teže ranjenog borca. Zaplijenjena su 3 teška mitraljeza, 2 puškomitraljeza, 4 šmajsera, 53 puške i veće količine municije i ostalog ratnog materijala.¹³³

Karlovačka brigada se i dalje, nakon prebacivanja ranjenika, nalazila razmještena u širem rejonu s. Kramarići s 1. bataljonom u Kupčini, 2. u s. Zunci, 3. u Bratini i 4. u s. Juriša. Jedinice su se odmarale i uporedo s tim, izvršile popunu municijom i obavile čišćenje naoružanja i lične opreme. Još istog poslijepodneva primljena je zapovijest Štaba divizije za slijedeću akciju koja je predviđena za 11/12. studenog. Naređeno je da se likvidira neprijateljsko uporište na željezničkoj stanici i mjestu Domagovići. Posadu su sačinjavali domobrani i dijelovi 5. ustaške bojne, naoružani sa 6 puškomitraljeza, 1 teškim i 1 lakim bacačem, 1 protukolskim topom i jednim protuavionskim mitraljezom. Zadatak da likvidira uporišta dobila je Seljina brigada, a Karlovačka da obezbijedi izvršenje napada s osiguranjem od Zdenčine i Jastrebarskog.

132 HAK, dok. 285, 287/1 i 301 do 400/1.

133 Zb. V-35, dok. 19.

Za izvršenje tog zadatka Štab brigade postavio je slijedeći raspored bataljona i podijelio zadatke:¹³⁴

4. bataljon, ojačan jednim teškim bacačem, dobio je zadatak da za vrijeme trajanja napada na Domagović fingira napad na Zdenčinu, s tim da s dvije čete izvrši pritisak s južne strane od šume Rakitovica i cestom od Donje Zdenčine prema željezničkoj stanici;

2. bataljonu je naređeno da ostane u Donjoj Kupčini i kontrolira puteve prema Crnoj Mlaki i Rečici, a 12. studenog u 6 sati ujutro da postavi jednu čet u zasjedi na ivici s. Koritinja radi sprečavanja prodiranja neprijatelja od Rečice u pravcu Šišljavića;

1. bataljon dobio je zadatak da s jednom četom osigura miniranje željezničke pruge kod Donjeg Desinca, na prostoru između potoka Okičnice i Bukovca, a po završenoj akciji na Domagović da preuzme ulogu zaštitnice brigade prilikom povlačenja jedinica;

3. bataljon, prema zapovijesti divizije, ostao je jednim dijelom u divizijskoj rezervi na prostoru s. Cabdin, a s drugim dijelom imao je zadatak da osigura miniranje pruge između Desinca i s. Cvetković, kao i da kontrolira put koji vodi od s. Cabdin za Jastrebarsko;

inženjerijska četa, podijeljena na dvije grupe, dobila je zadatak da minira i ruši prugu na odsjecima osiguranja 1. i 3. bataljona, dok je prateća četa s 3 teška bacača data na raspoloženje Štabu Seljine brigade radi učestvovanja u napadu na Domagović.

Brigada je 11. studenog u 17 sati krenula na izvršenje zadatka i oko 20,30 sati zaposjela određene položaje. Međutim, do napada na neprijateljsko uporište u Domagoviću nije te noći došlo jer je put do uporišta bio toliko močvaran, pod vodom i neprohodan. To je prisililo Sejjinu brigadu da odustane od daljeg pokreta i da se vrati u rejon svog razmještaja. I pored toga, jedinice Karlovačke brigade izvršile su rušenje pruge na određenim dionicama između Desinca i Jastrebarskog. Prekinule su željezničku prugu na 92 dupla mjesta u dužini od 1080 metara i porušile jedan željeznički most na potoku Gonjevo dug 16 metara, a izveden je i fingirani napad na neprijateljsko uporište u Zdenčini.

U ovoj akciji gubici neprijatelja nisu utvrđeni, dok je na strani brigade lakše ranjen komesar inženjerijske čete brigade drug Vjekoslav Tichy.¹³⁵

Vrlo loše vrijeme, stalne kiše i susnježica gotovo da su sasvim onemogućile aktivnost brigade na rušenju neprijateljskih saobraćajnica. Zbog toga je narednih dana pojačan rad u jedinicama na vojno-političkoj obuci i kulturno-prosvjetnom radu. Ponavljane su vježbe iz nastave gađanja i

134 HAK, dok. 173 i 174/1.

135 HAK, dok. 286/1.

rukovanja i praktičan rad u rasklapanju i sklapanju pješadijskog naoružanja što je morao da zna svaki borac i starješina. S nižim komandnim kadrom proučavana je topografija s težištem na čitanju terena iz vojnih karata. Po četama su proučavane teme o stražama i izviđačkim patrolama, o podilaženju ka neprijateljskim položajima i o taktičkim postupcima prilikom izvršenja juriša. Na časovima političke nastave diskutovalo se o članku »Put Mačeka, put izdaje«. Kulturno-prosvjetni odbori u bataljonima bili su vrlo aktivni. Naročito je oživio rad na opismenjavanju nepismenih boraca. Bataljoni su se takmičili u tome koji će prije likvidirati nepismenost u svojim četama.

U međuvremenu, 4. bataljon je 14. studenog vodio borbu s neprijateljem kod s. Horvatića i Kupinca gdje se nalazio u zasjedi i nanio mu gubitke. Tri neprijateljska vojnika su poginula, a ostatak je natjeran na povlačenje u uporište Zdenčinu.¹³⁶

Tokom 16. studenoga 1944. godine primljeno je naređenje od Štaba divizije za premještanje brigade iz dosadašnjih baza na sektor Gornji Hruševac. Pokret je započet drugog dana u 8 sati ujutro preko Pisarovine. Na novo odredište brigada je stigla oko 15 sati. Razmjestila se: Štab brigade, prateća četa, inženjerijska četa, brigadni sanitet i 3. bataljon po zaseocima Gornji Hruševac, 1. bataljon u s. Grebenci, 4. u s. Klasnići i 2. u s. Šajnovići.¹³⁷

Dolazak brigade na ovaj sektor bio je usko povezan s planiranim napadom na neprijateljska uporišta Peščenicu i Lekenik. Likvidaciji ovih uporišta pridavan je poseban značaj, posebno likvidaciji Peščenice jer je to uporište činilo velike smetnje prilikom manevriranja naših snaga iz Turopolja u Posavinu i obrnuto, posebno zbog toga što je između s. Turopolja i s. Lekenika vodio glavni prelaz za Posavinu i natrag. Tim koridorom prebacivana je hrana i stoka iz Posavine za potrebe divizije i ostale jedinice NOV-e. To je bio glavni razlog što je Štab divizije donio odluku da se ovo uporište likvidira. Prema prvobitnom planu napad je predviđen za noć 18/19. studenog, ali je zbog prekratkog vremena za izvođenje kvalitetnih priprema napad odgođen za 22/23. studenoga. Na odgađanje napada utjecalo je i to što su naknadno dobivene informacije da su u uporište stigla nova pojačanja, što se kasnije ustanovilo kao netačno.

Prema prikupljenim podacima obavještajnih organa divizije, posadu u s. Peščenica sačinjavala je 1. satnija 2. bojne 14. posadnog zdruga iz Petrinje, jačine 120 vojnika kojoj je bio zapovjednik satnik Kovačević. Od naoružanja, pored pušaka, posada je imala 5 puškomitraljeza i 2 teška

¹³⁶ HAK, dok. 287/1 i 301 do 400/1.

¹³⁷ HAK, dok. 175/1.

mitraljeza. U samom Lekeniku nalazila se 2. satnija iste bojne jačine 140 domobrana s nadsatnikom Lukom Šantekom na čelu, dok se na željezničkoj stanici nalazilo još oko 150 Nijemaca naoružanih pješadijskim naoružanjem i s 5 teških minobacača. Od bližih garnizona odakle se mogla u toku napada očekivati intervencija neprijatelja, bilo je Turopolje s oko 500 ustaša, Nijemaca i domobrana smještenih u mjestu i željezničkoj stanici i u s. Vukovina gdje se nalazilo oko 40 ustaša.

Na osnovu zapovijesti Štaba 34. divizije od 16. studenog 1944. godine, napad na posadu u Peščenici trebalo je da izvede Seljina brigada ojačana s dvije baterije teških bacača, dva protukolska i dva brdska topa. Planirano je da brigada napadne uporište s tri bataljona i to iz zapadnog pravca duž glavne ceste, sjeverno od željezničke pruge duž sela i s jugoistočnog pravca duž glavne ceste koja vodi od Ogulinca.

Karlovačka udarna brigada dobila je zadatak da s dva bataljona osigura izvođenje napada od pravca Lekenika, a s druga dva od pravca Turopolja. Za to vrijeme, Turopoljsko-posavski odred trebalo je da osigura napad Seljine brigade od eventualne intervencije neprijateljskih snaga s pravca Zdenčine i Brezovice. Jedan bataljon tog odreda zadržan je u divizijskoj rezervi na prostoru s. Mažići.

Divizijsko previjalište razmješteno je u s. Donji Vukojevac, a kirurška ekipa u s. Kravarskom.¹³⁸

Pošto je svestrano proučio zapovijest divizije Štab Karlovačke brigade procijenio je situaciju sa štabovima bataljona, a potom izvršio slijedeći raspored svojih jedinica i odredio zadatke:¹³⁹

3. bataljonu naređeno je da s jednom četom postavi zasjedu na glavnoj cesti Lekenik—Peščenica na jugoistočnoj ivici s. Suše i Brišča šume i da ispred svog položaja postavi nagazne mine radi eventualnog sprečavanja nailaska neprijateljskih tenkova. S jednom četom trebalo je da zauzme položaj s lijeve i desne strane željezničke pruge kod mosta istočno od Brišča šume s frontom prema uporištu Lekenik, održavajući desno vezu kod Burdeljskog potoka s jedinicama 1. bataljona;

1. bataljonu je naređeno da jednu četvu postavi južno od Burdeljskog potoka kontrolirajući most na potoku preko kojeg vodi put iz s. Brežane za Lekenik, a ostatak bataljona da zadrži u rezervi na prostoru sjeverozapadno od s. Suše;

2. bataljon, ojačan s jednim teškim bacačem, dobio je zadatak da zaposjedne i brani položaj na južnoj obali potoka Bune, poruši most i minira

138 Zb. V-35, dok. 52.

139 HAK, dok. 180 i 181/1.

cestu s tim da s jednom četom, u toku napada na Peščenicu, fingira napad na uporište u Turopolju s jugozapadnog pravca od s. Buševca putem prema Turopolju;

4. bataljon, ojačan s jednim odjeljenjem jurišnih pionira i »džon-bulom«, dobio je zadatak da brani položaj na južnoj obali potoka Bune na sektoru glavne i šumske pruge, a s jednom četom i odjeljenjem jurišnih pionira da napadne i razoruža neprijateljsku stražu na mostu potoka Bune, ukoliko ista postoji, a potom da nastavi nastupanje prugom i potpomogne četi 2. bataljona u izvođenju fingiranog napada na Turopolje. Po završenoj akciji trebalo je da poruši mostove na potoku Buni preko kojih prelazi pruga — glavna i industrijska — šumska.

Prateća četa je i u ovoj akciji s 3 teška bacača, protukolskim topom, prepotčinjena Seljinoj brigadi radi potpomaganja u napadu na Peščenicu, a jedan teški bacač dodijeljen je 2. bataljonu na pravcu Turopolja.

Inženjerska četa angažirana je u cjelini s 2, 3. i 4. bataljonom na rušenju mostova na potoku Buni, kao i željezničke pruge na dionici između Peščenice i Lekenika.

Sanitetu brigade je naređeno da organizira dva previjališta — jedno u s. Ogulinac za 2. i 4. bataljon za zbrinjavanje ranjenika, a drugo u s. Suša za potrebe 1. i 3. bataljona.

Koncentracija brigade izvršena je u s. Gornji Hruševac, 22. studenog, odakle su 1. i 3. bataljon u 12 sati, a 2. i 4. u 14 sati, zajedno s angažiranim prištapskim jedinicama, krenuli na izvršenje zadatka.

Napad Seljine brigade otpočeo je točno u 21 sat. Napadu je prethodila kratka i snažna minobacačka vatra nakon koje je uslijedio istovremeni juriš bataljona koji su već u prvom naletu prodrli u uporište. Neprijatelj se poslije kratke i slabe obrane većim dijelom razbježao napustivši položaje, a oko 21,30 bataljoni su se našli u centru sela, zarobivši pri tome jedan dio posade. Kako je neprijateljska posada u Peščenici bila likvidirana za vrlo kratko vrijeme, to je Štab divizije donio odluku da se napadne i posada u Lekeniku i izvrši jači pritisak na neprijateljsku posadu na željezničkoj stanici Peščenica.

Juriš na neprijateljsko uporište u Lekeniku

U vezi s odlukom Štaba divizije komandant Martin Dasović izdao je telefonom naređenje Štabu Karlovačke brigade da s 1. i 3. bataljonom koji su bili na osiguranju prema Lekeniku, izvrši napad na neprijateljsku posadu u s. Lekenik s južnog i sjeverozapadnog pravca. Raspored ostalih snaga divizije bio je sljedeći: jedan bataljon Seljine brigade bio je u rezervi pod komandom Štaba Karlovačke brigade, a jedna četa tog bataljona vršila je

pritisak na željezničku stanicu Lekenik duž pruge sa sjeverozapadnog pravca sa zadatkom da veže na sebe neprijateljske snage na željezničkoj stanici. Osiguranje napada od pravca Dužica i s. Grede organizirao je jedan bataljon Seljine brigade, dok je njen drugi bataljon, također, ugrožavao neprijateljsku posadu na željezničkoj stanici Peščenica. Osiguranje prema Turopolju ostalo je kao i ranije u zadatku 2. i 4. bataljona Karlovačke brigade.

Nakon provedenih priprema jedinice su se prestrojile iz osiguranja u borbeni poredak za napad. Bataljoni su odmah krenuli na izvršenje zadatka. Podilaženje ka neprijateljskim obrambenim položajima bilo je vrlo otežano, naročito 1. bataljonu koji je napadao sa sjeverozapadnog pravca gdje se preprečio nabujali potok, pa je bataljon izgubio dosta vremena da se razvije za borbu. Napad je otpočeo u 0,30 sati 23. studenog. Pod zaštitom jake minobacačke vatre bataljoni su u jurišu likvidirali uporište. Pri tome su zarobili 19 neprijateljskih vojnika među kojima i jednog oficira-liječnika. U sklopu ove akcije porušena je i pruga na 19 dvostrukih mjesta i dignut u zrak jedan most dugačak 12 metara na glavnoj cesti Sisak—Zagreb. Pored toga zaplijenjeno je 13 pušaka, 1 šmajser, 1 pištolj, 8.000 metaka, 14 čebadi, 6 opasača, 3 fišeklije, 3 noža, 1 šatorsko krilo, 2 jahaća i 2 konja vozarska s jednim kolima, 2 sedla, jedan brdski kazan i druga ratna oprema.

Brigada je imala 9 ranjenih i 1 poginulog. Poginuo je poručnik Ivan Blaž, operativni oficir 3. bataljona. Utrošeno je 3.260 metaka, 46 mina za teški, 35 za srednji i 20 za laki bacač.

U ovoj akciji naročito su se istakli, pokazujući veliku požrtvovnost u izvršavanju zadataka, desetari Ivan Malović, Tomo Mihelić i Josip Dragičević, kao i mineri Kuzmo Zvonarić i Janko Sučić koji su preplivali potok da bi došli do pruge i izvršili postavljeni zadatak. U ovoj borbi posebno su se istakli i borci i starješine: poručnik Ivan Blaž, operativni oficir bataljona koji je u toj borbi dao i svoj život, Josip Dolinar, pomoćnik komesara čete i Josip Razumić, komandir 2. čete.

U napadu Seljine brigade na Peščenicu neprijatelj je pretrpio gubitke od 7 poginulih, 29 zarobljenih, dok broj ranjenih nije utvrđen. Zaplijenjeno je 28 pušaka, 2 teška mitraljeza, 1 puškomitraljez, 30 ručnih bombi, 30.000 metaka i dosta ostalog ratnog materijala.¹⁴⁰

Seljina brigada imala je u toj borbi 2 poginula i 7 ranjenih.

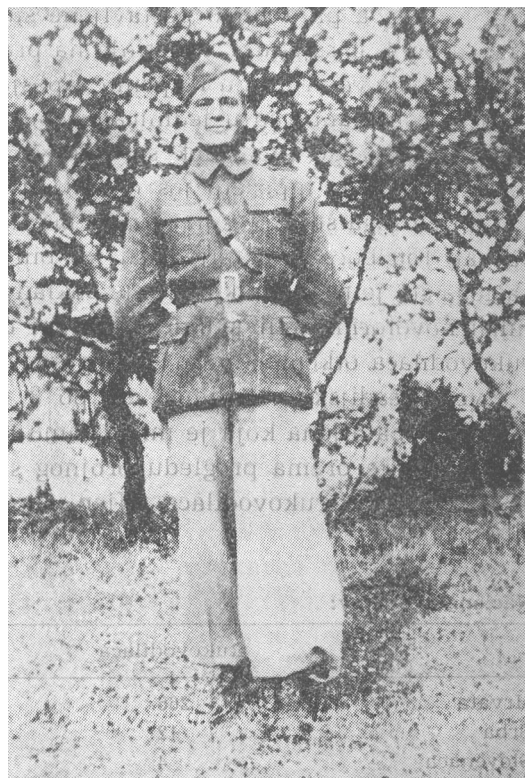
Na sastanku štabova brigada održanom narednih dana pri Stabu divizije izvršena je analiza i dat kritički osvrt na ishod napada na ova dva uporišta. Komandant je tom prilikom konstatirao da je organizacija napada

140 Zb. V-35, dok. 93 i HAK, dok. 288 i 289/1.

dobro izvršena, zadaci jedinica na pravilno postavljene i da su u toku borbe svi taktički borbeni postupci starješina nižih jedinica bili u duhu postojeće situacije. Međutim, i pored toga što su pomenuta uporišta likvidirana, ne može se donijeti zaključak da je akcija u cjelini i Uspjela, istaknuto je dalje u diskusiji. Jer glavni zadatak — da se neprijatelj uništi ili zarobi — samo je djelimično izvršen. Veći broj neprijateljskih vojnika uspješno se izvukao iz uporišta i izbjegao zarobljavanje. Istražujući razloge ovome utvrđeno je da je to dobrim dijelom rezultat nepotpunog poznavanja neprijatelja, narOčito nepoznavanja njegovog borbenog morala i njegove stvarne spremnosti da prihvati nametnutu borbu i u njoj ustraje ili će nakon prvih pucnjeva da napusti položaj. U konkretnom slučaju, baš zbog nepoznavanja neprijateljskog morala, došlo je do precjenjivanja borbenih kvaliteta ovih posada. Stoga je artiljerijska priprema koja je prethodila napadu, bila nepotrebna. S njom je postignut samo suprotan efekat. Neprijatelj je iskoristio vrijeme njenog trajanja da se organizirane izvuče iz uporišta, ne čekajući napad i juriš naših pješadijskih jedinica. Zbog toga se ni štednji municije, posebni artiljerijske, nije obraćala potrebna pažnja jer se pretpostavljalo da je neprijatelj jak i da će se žilavo braniti. Bilo je mišljenja da bi Uspjeh bio daleko veći da se napad izvodio samo iznenadnim i oštrim prodorom i jurišem uz podršku jake automatske vatre, čime bi neprijatelj bio zbunjen i prisiljen na predaju bez mogućnosti za povlačenje.

Na kraju sastanka prihvaćen je zaključak da je baš oVa akcija pokazala da, koliko god je značajno prikupiti podatke o brojnom stanju i naoružanju neprijatelja, toliko Je isto, a možda još i važnije steći uvid u njegove borbene kvalitete, moral i spremnost za borbu. Upravo moralno-političko stanje treba da bude više sagledano prilikom planiranja svih narednih akcija i procjena neprijatelja. Samo tako se može donijeti pravilna odluka za izvođenje napada i odabrati najpogodniji Oblik napada da bi se postigao osnovni cilj.

Sve do kraja mjeseca, odnosno do 29. studenog, brigada je ostala razmještena u starim bazama na sektoru Gornji Hruševac. Tokom tih pet dana nisu izvedene nikakve akcije, zbog čega je život i rad u brigadi poprimio kantonmanski karakter. U jedinicama je živnuo rad na svim poljima. Održavane su konferencije po bataljonima i četama s borcima i komandnim kadrom, organizirani su i sastanci partijskih ćelija i skojevskih grupa u svim jedinicama. Na vojnim časovima izučavane su slijedeće teme: Napad na naseljena mjesta, Dužnosti straža, stražara i patrola, Odbrana od bornih kola. O vojnoj disciplini. Starješine su opet izučavale pojedina pitanja iz topografije i čitanja karata. Od političkih tema neke su ponovljene, a neke su prvi put proučavane kao: Društveno-političko

**Simo Mišćević, načelnik Štaba KUB
od 15. 12. 1944. do oslobođenja.**

uređenje u Engleskoj, Americi i SSSR-u, Ravnopravnost, bratstvo i jedinstvo naroda u Hrvatskoj, Međunarodni položaj Jugoslavije, Razvoj NOB-a i federativno uređenje nove Jugoslavije, U sklopu kulturno-prosvjetnog rada borci su pisali članke, uređivali zidne i džepne novine, a pjevački horovi po bataljonima uvježbavali nove pjesme. Izvršena je popuna municijom, provedeno je čišćenje i podmazivanje naoružanja, čišćenje odjeće i obuće, a raspodijeljena je i nova oprema po jedinicama. Provedene su i mjere održavanja lične higijene. Organizirano je šurenje odjeće po jedinicama, pranje donjeg rublja i šišanje boraca.

Naređenjem Štaba divizije, 29. studenog 1944. godine, Karlovačka brigada napušta područje Gornjeg Hruševca i prelazi na sektor Donje Kupčine gdje su se razmjestile sve jedinice brigade. Osiguranja prema Sišljaviću i Kupčinskoj šumi davali su 2. i 3. bataljon.

Do 7. prosinca vladalo je relativno zatišje. Za to vrijeme jedinice brigade nisu dolazile u dodir s neprijateljem. Organizirane su izviđačke aktivnosti i pokreti jedinica na pravcima neprijateljskih uporišta Rečice, Draganića i Zdenčine, postavljene su zasjede i si. Tako je 1. prosinca cijela brigada krenula iz Kupčine na sektor Sišljavića i zauzela položaje u okol-

nim selima, a pred jutro postavljene su zasjede: 1. bataljon u rejonu s. Mačvari i 4. u rejonu s. Koritinja na pravcu Rečice. Trećeg prosinca brigada se ponovo vratila u Kupčinu zaposjedajući ranije položaje.¹⁴¹

Slijedećih dana rad u jedinicama, pored davanja osiguranja odvijao se prema rasporedu rada, dok su štabovi radili na kadrovskom sređivanju jedinica koje je otpočeto još u toku studenog.

I pored toga što je brojno stanje brigade u zadnjih mjesec dana poraslo za oko 150 boraca, bataljoni su još bili nedovoljno popunjeni. Jedan od razloga što je to bilo tako, bilo je poklanjanje veće pažnje popuni specijalnih i novoformiranih jedinica, a drugi u tome što je velik broj boraca i rukovodilaca otkomandovan za popunu prištapskih jedinica divizije.

Sve pješadijske čete imale su po 3 voda s po dvije desetine, izuzev 2. čete 3. bataljona koja je imala samo 2 voda.

Brigada je prema pregledu brojnog stanja na dan 25. studenog imala 1211 boraca i rukovodilaca. Njen nacionalni i socijalni sastav bio je slijedeći:¹⁴²

Nacionalni sastav:

	Rukovodilaca	Boraca	Svega
Hrvata	266	849	1.115
Srba	12	39	51
Slovenaca	4	13	17
Crnogoraca	1	1	2
Muslimana	5	18	23
Rusa	1		1
Ceha	1	1	2
UKUPNO:	290	921	1.211

Socijalni sastav:

	Rukovodilaca	Boraca	Svega
Radnika	64	137	201
Seljaka	164	642	806
Intelektualaca	15	18	33
Obrtnika i sitnih trgovaca	33	82	115
Namještenika i srednjoškolaca	12	39	51
Vojnih lica	2	3	5
UKUPNO:	290	921	1.211

¹⁴¹ HAK, dok. 301 do 400/1.

¹⁴² Zb. V-35, dok. 83.

Rastanak s političkim komesarom Petrom Erdeljcem

U ovom periodu izvršeno je dosta kadrovskih promjena, kako u Štabu brigade, tako i u štabovima bataljona i komandama četa. Najveća pažnja posvećena je popuni komandi četa i štabova bataljona. Priličan broj komandira vodova i politdelegata uzdignuto je na dužnosti komandira četa, političkih komesara i pomoćnika političkih komesara četa, a isto tako i komandira četa i političkih komesara na položaje za popunu štabova bataljona.

U Štabu brigade bilo je ponajviše kadrovskih promjena. Naime, dosadašnji politički komesar Petar Erdeljac,^{M2a} koji je vodio Karlovačku brigadu od formiranja i ranije od Odreda, tih se dana oprostio od boraca i starješina brigade. Otišao je na novu dužnost u Štab divizije, a kasnije u Štab 4. korpusa u personalni odsjek za kadrovika. Punih deset mjeseci uspješno je rukovodio brigadom i uživao puno povjerenje kod svih rukovodilaca. Mnogo je učinio na političkom uzdizanju boraca i starješina, a u mjestima i selima kuda su prolazile jedinice, aktivno je djelovao među stanovništvom tumačeći ciljeve NOP-a i raskrinkavao neprijatelje svih boja. Posebno je bio utjecajan kod naroda u svom kraju, na karlovačkom teritoriju gdje su ga ljudi poznavali, cijenili i voljeli gledajući u njemu dobrog komunistu, nesebičnog borca, revolucionara i oličenje poštenja. Za komesara brigade postavljen je njegov dosadašnji pomoćnik Rafael Tabor, stari borac klasnih sindikata u Karlovcu, vrlo sposoban politički i partijski radnik, predratni skojevac i jedan od sudionika izvođenja akcija udarnih grupa u okupiranom Karlovcu 1941. godine. Dužnost pomoćnika komesara

142a Rođen 13. 5. 1903. u Prilišću. Zidarski zanat izučio u Novom Mestu i već 1926. godine poslije odsluženja vojnog roka otišao na rad u Kanadu. Već kao radnik u tvornici automobila »Ford« upoznaje se s idejama radničkog pokreta i aktivno radi u sindikatima među našim iseljenicima. Godine 1931. postao je član KP Kanade. Godine 1936. s grupom naših iseljenika dobrovoljaca odlazi u Španiju gdje se bori za slobodu španjolskog naroda, prvo kao borac u četi »Jan Žižka«, zatim kao komandir voda u četi »Matija Gubec« i komesar čete u udarnom bataljonu 45. divizije. Nakon završetka građanskog rata u Španiji vraća se ponovo u Kanadu.

Početak drugog svjetskog rata prati borbu jugoslavenskih partizana pod rukovodstvom Partije i druga Tita protiv okupatora i domaćih izdajnika.

Na inicijativu sekretara kanadske KP Paula Filipa i člana CK KP Francuske Nikole Kovačevića odlazi 18. svibnja 1942. godine s vojnom grupom Amerikanaca s ciljem uspostavljanja veze između zapadnih saveznika i NOV. Nakon 102 dana plovidbe oko Afrike stiže u Kairo, od kuda nakon detaljno izvršenih priprema 21. travnja 1943. godine avionom dolazi na oslobođenu teritoriju gdje se pado-branom spušta u šumu kod sela Stanić na području Partizanske Drežnice. Povezuje se s Glavnim štabom Hrvatske, nakon čega se uspostavlja veza sa savezničkom komandom za Srednji istok i već 5. svibnja 1943. godine u GS NOV Hrvatske dolazi prva saveznička vojna misija.

Po naređenju komesara GŠ NOV Hrvatske dr Vladimira Bakarića, Pero Erdeljac odlazi na područje karlovačkog kotara. Njegov dolazak ima izuzetno političko značenje za daljnje razgaranje NOP-a u karlovačkom kraju.

brigade preuzeo je drug Janko Furdek, dosadašnji komesar 2. karlovačkog partizanskog odreda. Drug Janko bio je dobro poznat rukovodiocima i borcima u brigadi. Posebno su ga cijenili stariji borci kao vrlo iskusnog partijskog radnika i predratnog člana Partije i borca za radnička prava iz tvornice platna u Dugoj Resi u kojoj je i sam bio radnik.

Operativni dio Štaba u cijelosti se izmijenio. Dotadašnji načelnik kapetan Rade Škaljac prekomandovan je na osnovu naredbe Štaba 4. korpusa iz brigade. Na njegovo mjesto postavljen je kapetan Simo Mišćević, ranije na dužnosti u jednoj od brigada 8. divizije.

Operativni oficir kapetan Rade Ivković koji je nedavno došao na tu dužnost, brzo je otišao iz Štaba brigade i postavljen za komandanta 2. karlovačkog odreda. Umjesto njega postavljen je kapetan Sulejman Vascarac Suljo koji se vratio s kursa, a ranije bio komandant 4. bataljona. Na toj dužnosti ostao je kraće vrijeme i već u prosincu prekomandovan je na dužnost u Unsku operativnu grupu. I tako je mjesto operativnog oficira u Štabu ostalo opet nepopunjeno.

Formacijsko mjesto obavještajnog oficira u Štabu već je duže vrijeme bilo nepopunjeno jer je drug Mato Polović koji je ovu dužnost obavljao, povučen zbog bolesti i godina starosti na rad u pozadinu, pa je za obavještajnog oficira postavljen drug Stevo Ilijanić. To je bila velika pomoć Štabu brigade za prikupljanje podataka o stanju u neprijateljskim redovima na ovom operativnom području.

I u sanitetu je došlo, također, do promjene. Dotadašnji referent saniteta Zvonko Fasner je nesretnim slučajem slomio ruku, zbog čega je upućen u bolnicu na liječenje. Po ozdravljenju nije vraćen u brigadu, pa je za referenta saniteta postavljen Zvonko Pečanić iz Žumberačke brigade.

Za pomoćnika opunomoćenika u nedavno formiranom Odsjeku za zaštitu naroda postavljen je drug Luka Rogić, do tada na dužnosti pri Štabu divizije.

U 1. bataljonu došlo je do izmjene komesara bataljona. Drugarica Dragica Mikšić, dotadašnji politički komesar je narednjem Štabu 4. korpusa prekomandovana na dužnost u Aerobazu korpusa, a dužnost političkog komesara bataljona preuzeo je drug Danko Fučak, do tada komesar 1. bataljona u 2. karlovačkom odred. Pored ovog, unutar bataljona izvršena su slijedeća postavljenja: za komandira 2. čete postavljen je dosadašnji zamjenik Mijo Fudurić, za komandira 3. čete došao je vodnik iz 2. bataljona Josip Ivićak, za pomoćnika komesara 1. čete postavljen je Josip Luke, ranije politički delegat u istoj četi, za pomoćnika političkog komesara u 2. četi postavljen je Gabro Požeg, do tada politički delegat u inženjerskoj četi brigade; za političkog komesara 3. čete postavljen je dotadašnji pomoćnik političkog komesara Josip Karaš, a za pomoćnika političkog kome-

sara 3. čete postavljen je dotadašnji pomoćnik u istoj četi Stjepan Kobasić.

Za komandanta 2. bataljona, poslije pogibije poručnika Nikole Simunovića, postavljen je drug Simo Kušić, dotadašnji komandir čete. Nedavno postavljeni pomoćnik političkog komesara bataljona Ivan Katušić je, prema naređenju Štaba divizije, prekomandovan iz brigade na dužnost pomoćnika političkog komesara 2. karlovačkog odreda. Na njegovo mjesto došao je Alojz Janjac, dotadašnji pomoćnik političkog komesara čete u istom bataljonu.

U četama 2. bataljona izvršena su slijedeća postavljenja: za političkog komesara 1. čete došao je Matija Vrbetić, do tada pomoćnik političkog komesara 3. čete; za komandira 2. čete postavljen je dotadašnji komandir voda Ivan Mejaški; za pomoćnika političkog komesara 2. čete došao je politički delegat iz iste čete Nikola Erdeljac; za političkog komesara 3. čete postavljen je do tada politički delegat iz 3. bataljona Danijel Matijević, a za pomoćnika komesara 3. čete postavljen je politički delegat iz 2. čete Ivan Zivić. Iz 3. bataljona komandant, poručnik Stjepan Šimunović, upućen je na oficirski kurs pa je za zastupnika u njegovoj odsutnosti postavljen operativni oficir tog bataljona poručnik Anton Krčevski. U taj štab dodijeljen je na rad i poručnik Florijan Tomašić radi ispomaganja u sprovođenju vojne nastave.

U četama 3. bataljona izvršene su ove kadrovske promjene: za političkog komesara 1. čete postavljen je Janko Slat, do tada politički delegat mitraljeskog voda; za pomoćnika političkog komesara 1. čete postavljen je Ivan Drgastin, voćnik iz istog bataljona; za komandira 3. čete postavljen je Filip Videček, do tada vršilac dužnosti; za komandira 2. čete postavljen je Josip Razumić, do tada na raspoloženju pri Stabu bataljona.

U Stabu 4. bataljona u ovom periodu nije bilo izmjene, jedino je referent saniteta upućen na kurs i u odsutnosti zamjenjivao ga je Nikola Marković.

U četama su, međutim, izvršene neke manje izmjene. Za komandira 2. čete postavljen je Juraj Budački, do tada komandir 2. čete 2. bataljona, za političkog komesara 2. čete došao je Jovo Sepelj, do tada politički komesar 3. čete istog bataljona, a za komesara 3. čete postavljen je Franjo Mikašinović, do tada politički delegat u istoj četi.

U pratećoj četi brigade izvršena su slijedeća postavljenja: za političkog komesara čete imenovan je Ivan Lovrić, do tada politički komesar 1. čete u 3. bataljonu; za pomoćnika političkog komesara čete postavljen je Nikola Maričić, do tada vodnik u istoj četi; za političkog delegata 2. voda postavljen je Josip Tomašić, do tada ekonom pri Stabu brigade; za delegata 1. voda došao je Janko Livojević, do tada vodnik u istoj četi i za delegata 3. voda postavljen je Hugo Posinig, do tada pomoćnik komesara čete za vezu brigade.

U inženjerijskoj četi brigade za političkog komesara čete postavljen je Vjekoslav Tichy, do tada politički delegat u 2. četi 4. bataljona; za pomoćnika političkog komesara čete postavljen je Josip Dolinar, do tada pomoćnik političkog komesara 1. čete u 3. bataljonu i za političkog delegata jurišno-pionirskog voda postavljen je Stanko Furda, do tada borac u istom vodu.

U četi za vezu smijenjen je dotadašnji komandir i na njegovu dužnost postavljen je Vlado Mamula, a za pomoćnika političkog komesara čete postavljena je drugarica Rozina Govednik-Ljubičić, koja je do tada bila rukovodilac SKOJ-a u 1. bataljonu.¹⁴³

Pored ovoga, u istom razdoblju, unaprijeđena su u brigadi 3 druga u čin starijeg vodnika, 15 u čin vodnika, 25 u čin mlađeg vodnika i 49 boraca u čin desetara.

Konferencija komunista 34. divizije u Pisarovini

Tih je dana i Divizijski komitet 34. divizije, koristeći situaciju momentalnog »primirja« na operativnom području divizije, zakazao za 5. prosinca Prvu partijsku konferenciju divizije. Za mjesto održavanja konferencije određena je Pisarovina. To je bilo najpodesnije i najsigurnije mjesto, s obzirom na to da se u tom mjestu obavljala i zamjena zarobljenika s Nijemcima, o čemu je postojao i neki ugovor prema kome se Pisarovina i izvjestan pojas oko nje smatralo neutralnim područjem za pristup neprijateljskih vojnih formacija. Sve tri brigade 34. divizije bile su toga dana koncentrirane na širem prostoru Pisarovine što je garantiralo nesmetani rad konferencije.

Konferencija je održana u zgradi škole. Uzelo je učešća 260 delegata iz partijskih organizacija divizije. Konferenciji su prisustvovali i delegati Centralnog komiteta KPH, Pokrajinskog komiteta SKOJ-a za Hrvatsku, predstavnik Štaba 4. korpusa, OK KPH i SKOJ-a za Pokuplje, Kotarskog komiteta i predstavnici partijske organizacije 8. i 7. divizije. Iz Karlovačke brigade konferenciji su prisustvovali svi sekretari partijskih ćelija i biroa, kao i odabrani borci, članovi Partije.¹⁴⁴

Konferencija je počela čitanjem referata sekretara Divizijskog komiteta Dragutina Govorušića o organizacionom stanju partijske organizacije divizije i radu Divizijskog komiteta. U izvještaju je, pored ostalog, iznijeto da partijska organizacija 34. divizije ima 415 članova KP i 64 kandidata i da su od 415 članova KP — 158 radnici i 198 seljaci. Organizacija SKOJ-a imala je 578 članova.

¹⁴³ HAK, dok. 296 do 298/1.

¹⁴⁴ HAK, dok. 301 do 400/1.

Referate o međunarodnoj i unutrašnjoj političkoj situaciji podnijeli su drugovi Franjo Knebl, politički komesar i Martin Dasović, komandant divizije. Poslije uvodnih referata otvorena je rasprava u kojoj su mnogi drugovi uzeli učešća iznoseći praktična pitanja u radu komunista u svojim jedinicama i ističući uspjehe kao i slabosti i poteškoće. U diskusiji su dotaknuta mnoga pitanja iz rada i života jedinica, a najviše se govorilo o političkoj izgradnji boraca i starješina — posebno članova KP; o kritici i samokritici; o ličnoj odgovornosti komunista za uspjehe u borbi, o kriteriju za primanje novih članova; o sadržajima sastanaka i pružanju pomoći viših partijskih rukovodstava nižim. Vojne starješine naročito su isticale značaj intenzivnijeg rada na vojnostručnom obučavanju boraca i starješina u rukovođenju jedinicama, o čuvanju naoružanja i municije, o savjesnom izvršavanju postavljenih zadataka. Posebno je bilo govora o kvalitetnijem radu obavještajnih i izviđačkih organa u obradi i istraživanju podataka o neprijatelju. Istaknuta je i potreba veće povezanosti s društveno-političkim organizacijama na terenu u radu na efikasnijem suzbijanju neprijateljske propagande, naročito u razobličavanju reakcionarnih parola »mačkovštine« itd.

Koristeći bogata izlaganja i prijedloge i sugestije, date za otklanjanje slabosti u radu pojedinih partijskih organizacija, konferencija je pred komuniste i skojevce 34. divizije i partijske organizacije postavila niz konkretnih zadataka koje treba u daljnjem radu ostvarivati.

Kao prvo, zaključeno je da se Divizijski komitet mora više osjetiti kao rukovodeći organ partijskog rada i života u diviziji. On treba da djeluje kao koordinator i usmjerivač partijske aktivnosti u pogledu usklađivanja rada između partijskih organizacija i u pružanju veće i konkretnije pomoći nižim partijskim rukovodstvima u izvršavanju zadataka koji su postavljeni pred sve komuniste divizije.

Pred partijske organizacije postavljen je zadatak da pružaju veću pomoć štabovima u izvršavanju zadataka na vojnom i političkom planu, posebno u provođenju partijskih i političkih priprema jedinica pred izvršavanje značajnijih akcija, podizanju autoriteta vojnim starješinama i jačanju lične odgovornosti komunista za stanje u jedinicama. Naročito je stavljen akcenat na ideološku i političku izgradnju komunista i skojevaca, na razvijanju svjesne discipline, konstruktivne kritike i samokritike.

Na kraju je za sve sudionike konferencije organiziran vrlo bogat kulturno-umjetnički program u kojem je učestvovala glumačka družina ZAVNOH-a. Tom prilikom prikazana su dva pozorišna komada: »Babuška« i »Strašljivac« s poznatim partizanskim glumcima Vjekoslavom Afrićem i Augustom Cilićem. U izvođenju programa učestvovala je i vojna muzika 4. korpusa s nekoliko partizanskih skladbi.

Poslije kraćeg odmora i sređivanja jedinica u D. Kupčini, svoje prve borbene akcije brigade su izvele početkom prosinca 1944. Bio je to napad na novouspostavljene neprijateljske posade u selima Zamršje i Pokupska Luka, koja se nalaze u širem rejonu Rečice. Posade u ovim selima sačinjavali su mobilizirani vojni obveznici većim dijelom žitelji iz okolnih sela Rečice od kojih su formirane posebne vojne formacije pod nazivom »narodna milicija«, s aktivnim ustaškim komandnim kadrom na čelu. Zadatak ovih posada bio je zaštita tada ustaškog uporišta u Rečici od eventualnog iznenadnog napada naših snaga.

Stab divizije je nakon proučavanja podataka o jačini, naoružanju i borbenom moralu ovih posada donio odluku da se ta uporišta odmah likvidiraju. Zadatak za izvršenje ove odluke povjeren je Karlovačkoj brigadi ojačanoj s jednim bataljonom Zumberačke brigade.

Podaci o neprijatelju bili su: u s. Pokupska Luka nalazila se jedna satnija »milicije« jačine 120 vojnika od kojih je 90 naoružano talijanskim puškama s po 10—20 metaka za pušku, bez posebno uređenih obrambenih položaja i vrlo slabog borbenog morala. U s. Zamršju nalazila se također jedna satnija »milicije« jačine 120 vojnika naoružanih 1 teškim mitraljezom, 1 puškomitraljezom i ostalo puškama s ograničenim brojem metaka, bez utvrđenja, ali s nešto boljim borbenim moralom jer je među mobiliziranim vojnicima bio i izvjestan broj dobrovoljaca.

U glavnom neprijateljskom uporištu Rečici, odakle se mogla očekivati intervencija pri napadu ovih posada, nalazila se jedna satnija ustaša naoružanih 1 teškim minobacačem i s 3 laka, 1 protukolskim topom, s 5 teških mitraljeza, 10 puškomitraljeza. Ostalo su bili karabini. Na željezničkoj stanici nalazila se još jedna satnija »milicije« naoružane samo puškama.

Za izvršenje primljenog naređenja Stab brigade izvršio je slijedeći raspored jedinica i podijelio zadatke:¹⁴⁵

1. bataljonu, ojačanom s jednim teškim bacačem, naređeno je da izvrši napad na neprijateljsku posadu u s. Pokupska Luka s pravca s. Lopate i dijelom snaga da obezbijedi izvođenje napada fingirajući istovremeno napad na Rečicu;

2. bataljon dobio je zadatak da napadne posadu u Pokupskoj Luki iz sjevernog pravca od Lučkog Polja održavajući desno vezu s 1. bataljonom, a lijevo s 3. bataljonom;

3. bataljonu naređeno je da napadne neprijatelja u s. Pokupska Luka i s. Zamršju iz sjevernog pravca, od šume Zavijače, održavajući desno vezu s 2. bataljonom, a lijevo s 4. bataljonom;

145 HAK, dok. 435 i 436/1 i Zb. V-36, dok. 22.

4. bataljon, ojačan s 1 protukolskim topom i protukolskim mitraljezom te 1 teškim bacačem, dobio je zadatak da razoruža neprijatelja u s. Zamršje s napadom od pravca s. Blatnice, održavajući vezu desno s 3. bataljonom, a lijevo da zatvori prostor do r. Kupe.

Jednoj četi Zumberačke brigade i inženjerijskoj četi brigade dato je u zadatak da osiguraju izvođenje napada prema Karlovcu i Rečici s tim da s jednim vodom minera poruše željezničku prugu Rečica—Karlovac na sektoru Belajac—Karlovac.

Rejonsko divizijsko previjalište određeno je u s. Šišljaviću, a brigadno previjalište u sjevernom dijelu s. Karasi.

Napad je trebalo izvesti u 23 sata, 7. prosinca. Do toga vremena sve jedinice treba da budu na određenom položaju.

Jedinice su 7. prosinca predvečer na vrijeme krenule na zadatak. Međutim, brisani prostor i blatnjavo zemljište otežali su prilaz ka neprijateljskim položajima tako da su jedinice stigle na određene linije s manjim zakašnjenjem pa je i napad otpočeo tek u 01,30 sati, 8. prosinca. Od samog početka borbe neprijatelj je pružao vrlo slab otpor i pod pojačanim pritiskom bataljona počeo je napuštati položaje i bježati. To su jedinice iskoristile za još brži prodor i prelazak u gonjenje. Zarobljeno je 26, a ubijena su 22 neprijateljska vojnika. Zaplijenjeno je: 1 teški i 1 laki mitraljez, 1 laki bacač, 1 pištolj, 24 puške, 1 osobni automobil, 12 ručnih bombi, 500 metaka i nešto ostale ratne opreme. U borbi je utrošeno 3876 metaka za puške i puškomitraljeze, 450 metaka za automate, 5 mina za laki i 3 za teški bacač i 55 metaka za protutenkovski mitraljez.

Ova akcija je iskorištena i za dobrovoljno prikupljanje plahti od stanovništva u selima kroz koja smo prolazili. U radionicama brigadne intendature sašivene su od tih plahti bijele kamuflažne pelerine, koje su borci brigade koristili skoro u svim akcijama u nastupajućoj zimi i kada se u snježnom pokrivaču trebalo maskirati od lake uočljivosti i na taj način lakše izvesti mnoge naše akcije tokom zime 1944/45 koja je, inače, obilovala snijegom.

Brigada je imala 2 lakše i 2 teže ranjena borca. Ranjeni su: Đuro Lujić iz Prilišća, Josip Trdin iz Slapna, Husein Ičanović iz Otoka — Baranska Krunja i Stjepan Samovojska iz Duge Rese. Sva četvorica su upućena u divizijsku bolnicu. Ranjeni drug Samovojska je zbog vrlo teških povreda umro za vrijeme liječenja u bolnici.¹⁴⁶

Saobraćajnim pravcima Zagreb—Karlovac—Ogulin i Zagreb—Sisak koji su vodili preko operativnog područja 34. divizije, neprijatelj je i nadalje pridavao veliki značaj radi povezivanja sa svojim snagama u Lici,

Dalmaciji i Gorskom kotaru. Pošto mu ranija zamisao o uništavanju i odbacivanju snaga 34. divizije što dalje od ovih komunikacija, nije uspjela, to je riješio da pod svaku cijenu zadrži kontrolu nad njima osiguravajući je postavljanjem novih svježih snaga u jaka uporišta. U ostvarivanju tog cilja došlo je, krajem studenog i početkom prosinca 1944. godine, do priličnih promjena u formacijama i rasporedu neprijateljskih snaga na ovom području. U vojnim formacijama NDH izvršene su veće organizacijske promjene. Izvršeno je formiranje divizija u čiji su sastav ušle i domobranske i ustaške dotadašnje jedinice. Tako je 1. korpusno područje čije je sjedište bilo u Zagrebu, formiralo 7 divizija od kojih su 4 bile usmjerene prema operativnom području 34. divizije, i to:

2. divizija sa zapovjedništvom u Zagrebu; sastavljena je od 20. pješadijske i 15. i 20. ustaške brigade s ukupno 11 bataljona i oko 5.000 vojnika;

4. divizija sa sjedištem u Sisku imala je u svom sastavu 14. pješadijsku, 7. brdsku i 8. i 9. ustašku brigadu s ukupno 15 bataljona i oko 7.000 vojnika;

13. divizija sa sjedištem u Karlovcu bila je sastavljena od 12. pješadijske i 3. i 17. ustaške brigade s ukupno 14 bataljona i oko 6.500 vojnika i

16. dopunska divizija sa sjedištem u Zagrebu.

Sve ove divizije u operativnom pogledu bile su potčinjene 69. njemačkom rezervnom armijskom korpusu u Zagrebu, dok su u pogledu osiguranja ovih komunikacija bile dužne da izvršavaju i naređenja zapovjedništva 1. korpusnog područja.

Pored toga u Jastrebarskom je bio u formiranju i jedan ustaški posadni bataljon koji je brojao oko 650 ustaša. On je trebalo da zamijeni dotadašnji Regrutni bataljon Poglavnikove gardijske brigade koji je sredinom studenog predislociran iz Jastrebarskog i Karlovca u Zagreb što je bilo u vezi formiranja 1. udarne ustaško-domobranske divizije.

U toku prosinca raspored neprijateljskih snaga na osiguranju pruge Zagreb—Karlovac bio je slijedeći:

— u selima Remete, Leskovcu i Sv. Klari nalazile su se čete 1. bataljona 20. ustaške brigade;

— u s. Babići za osiguranje željezničke stanice Horvati bio je razmješten 4. bataljon 20. pješadijske brigade;

— od Draganića do Jastrebarskog i u Zdenčini nalazili su se dijelovi »B« bataljona 1. rezervnog lovačkog puka;

— u Jastrebarskom se nalazio posadni ustaški bataljon i

— u Lazini, Domagoviću, a dijelom i u Jastrebarskom smjestio se 5. ustaški bataljon.

Računalo se da je neprijatelj ovu saobraćajnicu pokrivao s oko 3.000 do 3.500 dobro naoružanih vojnika.¹⁴⁷

Razbijanje domobranskog bataljona u uporištu Babići

Pri takvom rasporedu neprijatelja, Štab 34. divizije odabirajući objekte za napad, a u sklopu opšteg zadatka 4. korpusa, odlučio je da napadne neprijateljsko uporište u s. Babići (zaselak s. Horvati na pruzi Zagreb—Karlovac) koje je branio 4. bataljon 20. pješadijske brigade 2. divizije. Brojno stanje ovog bataljona iznosilo je 410 vojnika, a bili su naoružani s 20 puškomitraljeza, 8 teških mitraljeza, 12 lakih i 8 teških bacača, pored pušaka i ručnih bombi. Uporište je bilo utvrđeno u sistemu poljske fortifikacije.

Odluka da se napadne baš to uporište pala je najviše zbog toga što se raspolagalo podacima da je ova jedinica nedugo formirana od mladih domobrana koji su završili prije kraćeg vremena obuku u Njemačkoj i da još nisu učestvovali u borbama pa ne posjeduju ratno iskustvo, a najmanje u borbi s partizanima.

Zadatak za izvršenje napada primila je brigada »Franjo Ogulinac Seljo« ojačana s 4 teška bacača, protukolskim i jednim brdskim topom, s tim da napad izvede s tri bataljona.

Karlovačka brigada je trebalo da obezbijedi napad Seljine brigade s tri bataljona od pravca Zdenčine na liniji: s. Vidalin—željeznička pruga—s. Sluki.

Zumberačka brigada je također osiguravala napad od pravca Samobora na liniji sela Lovrić—Rakov Potok—Jurinci.¹⁴⁸

Organizirajući osiguranje napada na neprijateljsko uporište u selu Babići, Štab Karlovačke brigade odredio je svojim jedinicama ove zadatke:

4. bataljonu ojačanom vodom jurišnih pionira, jednim odjeljenjem минера i 1 teškim bacačem naređeno je da zaposjedne položaje na liniji s. Sluki na glavnoj cesti Karlovac—Zagreb i osigura prostor na pravcu Zdenčine i Klinča Sela;

3. bataljon, ojačan jednim vodom минера, dobio je zadatak da zaposjedne položaje lijevo od 4. bataljona na liniji s. Vidalin—željeznička pruga, osiguravajući od pravca Zdenčine;

147 Monografija jedinica NOV i POJ, Knjiga 5, str. 254. i 255, Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« (autor: Vladimir Valjan).

148 Zb. V-38, dok. 28.

1. bataljon (bez jedne čete) zadržan je u rezervi brigade na prostoru, s G. Vidalin. Jedna njegova četa dobila je zadatak da s položaja ispred s. Pereković osigura prostor od pravca Zdenčine i kontrolira cestu Zdenčina—Kupinec.¹⁴⁹

Početak napada bio je predviđen za 10. prosinca u 21 sat.

Sve jedinice angažirane u ovoj akciji na vrijeme su stigle u određene položaje. U 21,15 sati otvorena je kratka, ali vrlo snažna minobacačka vatra, koja je u priličnoj mjeri stvorila zabunu kod neprijatelja. Odmah po prekidu artiljerijske vatre sve su jedinice jednovremeno krenule u oštar juriš, upadajući u uporište s tri napadna pravca pa je već u prvom naletu velik broj neprijateljskih vojnika zarobljen. Jedna veća grupa bila je pokušala da se probije u pravcu sjevera prema Rakovom Potoku, odbijena je i vraćena u selo gdje je razbijena u manje grupe od kojih je veći broj zarobljen ili uništen. Borba je završila već u 21,50 sati.

Uspjeh Seljine brigade bio je izvanredan. Zarobljeno je 206 neprijatelj-skih vojnika među kojima i zapovjednik posade, a ubijeno 87 vojnika i oficira. Pored toga, pri pokušaju bijega u potoku Lomnici utopilo se još 19 neprijateljskih vojnika; Zaplijenjeno je 5 teških i 7 lakih minobacača s 1956 mina, 7 teških mitraljeza, 15 puškomitraljeza, 218 pušaka, 10 pištolja, 8 šmajsera, 55.000 metaka za puške i puškomitralježe, 400 ručnih bombi, 1 motorkotač, 3 bicikla, 1500 kg hrane, 16 pari konja s kolima, 6 jahaćih konja sa sedlima, 20 brdskih kazana i razne druge vojničke opreme, odjeće i obuće.

Za vrijeme napada Seljine brigade na sektoru osiguranja Karlovačke brigade od pravca Zdenčine neprijatelj nije intervenirao. Oglasio se samo s oko desetak mina ispaljenih iz teških bacača u pravcu položaja zasjeda. Međutim, na sektoru osiguranja Žumberačke brigade od pravca Zagreba — 3. bataljon koji je držao položaje kod mosta na Lomnici, izvršio je prepad na posadu kod mosta i zarobio 6 neprijateljskih vojnika među kojima je bio i jedan oficir, dok su 3 ubijena.

Seljina brigada je u ovoj borbi imala 12 poginulih i 13 ranjenih boraca. Uporedo s osiguranjem napada jedinice su usput porušile prugu miniranjem na 286 mjesta.

Tri sata nakon likvidacije uporišta, tj. odmah iza pola noći, 11. prosinca naišla je jedna grupa ustaša (oko 50 do 60 vojnika) s oklopnim automobilom (blindom) od Hrvatskog Leskovca prema s. Babići. Premda se nije očekivala intervencija neprijatelja U ovo vrijeme, 1. bataljon Seljine brigade ipak ih je spremno dočekao i odbio njihovo daljnje nastupanje s gubicima od 3 mrtva i 2 ranjena vojnika.¹⁵⁰

149 HAK, dok. 184 i 185/1.

150 Zb. V-36, dok. 59 i HAK, dok. 295/1.

Drugi dan po likvidaciji posade u s. Babići Štab divizije je obavijestio Štab 4. korpusa da ima u planu da već sutradan 13. prosinca napadne na neprijateljske posade u s. Kalinovica i Stupnik, a nešto kasnije i na željezničku stanicu u s. Draganić.

Zadatak za izvršenje napada na neprijateljsko uporište u Kalinovici dobila je Zumberačka, a na posadu u s. Stupnik Seljina brigada s tim da dijelom svojih snaga sami i obezbijede napad od pravca Samobora, Zdenčine i Zagreba. Karlovačka brigada je za to vrijeme, prema naređenju divizije, izvršila pokret preko Pisarovine na sektor s. Lučelnica (bez 1. bataljona koji je u sklopu zadatka ostao u rezervi divizije u s. Jamnici). Brigade su 13. prosinca poslije podne krenule na zadatak. Međutim, istovremeno krenuo je iz uporišta i »B« bataljon 1. njemačkog rezervnog lovačkog puka iz Zdenčine da bi izvršio ispad prema Pisarovini. Jedinice Zumberačke brigade koje još nisu bile otišle na zadatak, bile su iznenađene ovakvim obrtom situacije, ali su ipak prihvatile borbu i vodile je sve do 20 sati kada se neprijatelj povukao za Bratinu gdje je i zanoćio. Štab divizije, našavši se u vrlo teškoj situaciji, naredio je još u toku noći Karlovačkoj brigadi da se vrati na sektor Kramarići. Sutradan prije podne vratila se i Seljina brigada sa zadatka.

Ujutro 14. prosinca neprijatelj je iz Bratine nastavio s napadom i uspio da potisne jedinice Zumberačke brigade s posjednutih položaja. Pregrupiranjem svojih snaga Štab divizije je donio odluku da intervenira protivnapadom. Odluku je i ostvario čim su pristigle jedinice Seljine i Karlovačke brigade. Jakim udarcima u pozadinu i lijevi bok neprijateljskog rasporeda, Nijemci su prisiljeni Öko 13 sati na povlačenje za Zdenčinu.

Tokom ova dva dana borbi neprijatelj je imao oko 60 izbačenih iz stroja, dok je divizija imala 5 poginulih i 16 ranjenih boraca, uglavnom, u prvom danu borbe. Planirana akcija na neprijateljsko uporište u s. Stupnik, iako su umjesto domobrana zatečeni Nijemci, uspješno je okončana. Ubijeno je 10 i zarobljena 3 njemačka podoficira dok je, zahvaljujući nepredviđenom ispadu neprijatelja baš u vrijeme kada su jedinice vršile pripreme za odlazak na zadatak, napad na posadu u s. Kalinovica za ovaj put bio izostavljen.¹⁵¹

Karlovačka brigada ostala je i dalje razmještena sve do 19. prosinca na prostoriji s. Kramarići—Bratina, osiguravajući se s isturenih položaja na pravcu Kupinec—Zdenčina. Naime, pretpostavljalo se da bi neprijatelj mogao tim pravcem ponovno napraviti ispad na ovaj sektor. Za to vrijeme, pored redovnog izvođenja nastave prema rasporedu rada, održavane su i radne konferencije po četama, a uveče su davane Usmene novine koje su pripremili kulturno-prosvjetni odbori po jedinicama.

151 HAK, Bojna relacija 34. ud. divizije, str. 32. i 33.

Poslije podne, 19. prosinca, prema naređenju Štaba divizije brigada je krenula s ovog sektora i razmjestila se u svojim starim bazama u Donjoj Kupčini. Pokret na ovaj sektor bio je vezan za ranije planiranu akciju na neprijateljsku posadu na željezničkoj stanici Draganić. Odluka Štaba 34. divizije bila je da noću 20/21. prosinca s jedinicama Karlovačke udarne brigade napadne i likvidira ovu posadu.

Napad na Draganić i juriš na Lazinu

Prema prikupljenim podacima preko Obavještajnog sektora za Pokuplje, na željezničkoj stanici nalazila se jedna satnija domobrana, 8 žandara i 15 ustaša naoružanih s 1 teškim mitraljezom, 12 puškomitraljeza, s 3 teška i 3 laka minobacača. Obranu su organizirali osloncem na 6 bunkera ograđenih bodljikavom žicom. Osim ovih snaga, na glavnoj cesti, na raskršću puta koji vodi za Lazinu, nalazila se i jedna četa iz »B« bataljona 1. rez. lovačkog puka jačine 100—120 vojnika dok se u istočnom dijelu sela Lazine nalazila i jedna četa 5. ustaškog bataljona.

Za izvršenje ovog zadatka Štab brigade je planirao napad:

1. bataljonu, ojačanom s vodom jurišnih pionira, naredio je da izvrši napad sa sjeverozapadne strane osiguravajući se od mjesta Draganići i Lazine, a po likvidaciji neprijatelja, da jednu četvu angažira za evakuaciju ratnog plijena;

2. bataljonu, ojačanom odjeljenjem džon-bula, dat je zadatak da izvrši napad iz južnoga pravca na želj¹. stanicu, a dijelom snaga i na bunker kod vaktarne 305. Posjedanjem položaja kod porušene ciglane spriječiti eventualno bježanje neprijatelja iz uporišta;

3. bataljon ostavljen je u brigadnoj rezervi s tim da jedan vod postavi na liniji između industrijske i želj. pruge sa zadatkom sprečavanja bježanja neprijatelja u pravcu Lazine, a jednim vodom da obezbijedi rad minera na dionici pruge Draganić—Lazina;

4. bataljon ostavljen je u bazi radi kontroliranja pravca prema Šišljaviću i osiguranja pozadinskih jedinica brigade.¹⁵²

Najteži problem koji je u vezi s napadom na neprijateljsko uporište trebalo savladati bio je faktor — vrijeme. Meteorološki uvjeti bili su krajnje nepovoljni. Svi prilazi uporištu i željezničkoj pruzi, naročito oni što su vodili kroz Kupčinsku i Draganićku šumu, bili su raskvašeni i većim dijelom pod vodom. Nabujali potoci i kanali predstavljali su teško savladive prepreke. Borci su bili do kože mokri, obuća se potpuno razmočila, a bilo je hladno i počelo je sniježiti.

152 Zb. V-36, dok. 72 i 59 i HAK, dok. 421/6 i 301 do 400/1.

Ipak, unatoč svemu, bataljoni su se probijali kroz mrak, blato i kišu i stigli na svoje polazne linije za napad na samom domaku neprijateljevog uporišta u Draganiću.

Napad je počeo 20. prosinca u 21,00 sat. Prvi bataljon koji je izvodio napad sjeverozapadnim pravcem približio se do samih zgrada na željezničkoj stanici. Tada ga je neprijateljski stražar primijetio i s nekoliko metaka alarmirao uporište. U tom momentu bataljon je otvorio snažnu vatru i u oštrom naletu upao jednim dijelom na željezničku stanicu. Međutim, čim je otpočela borba, neprijatelj je bez otpora počeo bježati prugom u pravcu Karlovca. To mu je većim dijelom i uspjelo, jer 2. bataljon koji je napadao s južne strane, nije stigao na vrijeme pa je taj pravac ostao kratko vrijeme nepokriven. No, jedan dio posade je, ipak, prilikom povlačenja naletio na jedinice 2. bataljona gdje je većim dijelom razbijen. Zarobljeno je 20 i ubijeno 10 neprijateljskih vojnika među kojima je bio i jedan oficir. Zaplijenjene su 23 puške, 1 teški mitraljez, 1 puškomitraljez, 10 ručnih bombi, 2 pištolja, 9.000 metaka, 14 bluza i druga ratna oprema.

Brigada je imala 2 ranjena i 3 poginula borca. Poginuli su Ivan Zeljeznjak, Stjepan Topolovec i Nikola Kučinić, a ranjeni su Martin Slanjšek (teže) i Franjo Matas (lakše) te otpremljeni u bolnicu na liječenje. Utrošeno je 968 komada puščane i puškomitralješke municije za šmajsere 310 i za džon-bul 6 mina.

U toku napada, u pogledu lične hrabrosti i rukovođenja četom, naročito se istakao komandir 1. čete 1. bataljona Mijo Jagaš.¹⁵³

Slijedeća dva dana poslije akcije u svim jedinicama brigade, pored redovnog zanimanja, najviše se radilo na sušenju i čišćenju odjeće, obuće i naoružanja. To se moglo postići, uglavnom, samo po kućama u kojima su borci bili razmješteni. Napolju se to nije moglo zbog loših vremenskih prilika i hladnoće i što je tih dana i prilično sniježilo. Sve je to utjecalo da se poveća rashod u jedinicama. Nazez i prehlada boraca zbog nedostatka odgovarajuće zimske odjeće uzeli su veće razmjere.

Neke jedinice brigade bile su 23. prosinca angažirane na osiguravanju organa NOO-a prilikom rekvizicije hrane u Draganićkoj šumi. Toga dana izviđački vod brigade, prikupljajući podatke o neprijatelju, došao je u sukob s jednom neprijateljskom patrolom na liniji s. Draganići—Vrbanci i u okršaju u susretu ubio dvojicu ustaša i zaplijenio 1 puškomitraljez »Brno« i 2 karabina. Istoga dana i Zumberačka brigada je po naređenju divizije napustila sektor Pokuplja i izvršila pokret na operativni teritorij Žumberka.

153 HAK, dok. 187 i 188/1.

Prema planu Štaba divizije za mjesec prosinac bilo je preostalo da se likvidiraju neprijateljska uporišta u Lazini i u Domagoviću, oba na pruži Zagreb—Karlovac. U s. Domagovići se nalazila 2. satnija, a u s. Lazina 1. satnija 5. ustaške bojne 3. stajaćeg zdruga, svaka jačine oko 130 dobro naoružanih vojnika. Najbliži neprijateljski garnizoni iz kojih se mogla očekivati intervencija u pružanju pomoći napadnutim uporištima bilo je Jastrebarsko — mjesto i želj¹. stanica — gdje su bile stacionirane vrlo jake neprijateljske snage: 2. četa »B« bataljona 1. rezervnog lovačkog puka, ustaški posadni bataljon i 2. satnija 5. ustaške bojne i — Draganići gdje se u to vrijeme nalazila jedna četa pomenutog »B« bataljona i jedna satnija 5. ustaške bojne.

Razmišljajući o najpovoljnijem vremenu kada bi bilo najbolje napasti ova uporišta, Štab divizije donio je odluku da to bude uoči Božića, tj. na sam Badnjak 24. prosinca. Izborom ovog dana, Štab se rukovodio time da će neprijateljski vojnici nešto više konzumirati alkohol, te će u znatnoj mjeri biti smanjena njegova budnost i oprez, kao i sposobnost da prihvati borbu. Uz to računalo se i na iznenađenja kao osnovnog faktora uspjeha.

Za napad na posadu u selu i želj. stanici Domagović određena je brigada »Franjo Ogulinac Seljo«, a Karlovačka je primila zadatak da likvidira neprijateljsku posadu u selu i željezničkoj stanici Lazina.¹⁵⁴

Posada u Lazini bila je naoružana protukolskim topom 47 mm, jednim teškim bacačem, s 3 teška mitraljeza, 8 puškomitraljeza i puškama. Fortifikacijsko uređenje obrane sastojalo se od 3 bunkera od drva i zemlje koji su bili ograđeni bodljikavom žicom. I ulazi u selo na pojedinim dijelovima bili su, također, zatvoreni žicom.

Štab brigade poklonio je punu pažnju organizaciji napada i sve pripreme sa štabovima bataljona izvedene su besprijekorno. Za napad su određena tri bataljona, a zadaci raspoređeni prema slijedećem:

3. bataljon imao je zadatak da napadne sa sjeverozapadnog pravca duž kuća prema kapelici na raskrsnici ceste u Lazini;

4. bataljon (bez 1. čete) je usmjeren da napada s istočne strane i to lijevo i desno od puta koji vodi za Jezeračku šumu;

2. bataljon dobio je zadatak da s jednom četom učestvuje u napadu kroz selo Lazinu prema želj. stanici, a s druge dvije čete da osigura napad od pravca Draganića postavljanjem zasjede ispred rijeke koja prolazi ispod ceste za s. Barkovići na glavnoj cesti Draganići—Lazina.

1. bataljon, koji nije neposredno angažiran u ovoj akciji, ostavljen je u D. Kupčini sa zadatkom da kontrolira put Šišljavić—Blatnica;

1. četa 4. bataljona ostavljena je u rezervi brigade.

Napad je izvršen 24. prosinca u 19.30 sati. Treći i 4. bataljon, svaki na svom napadnom pravcu, došli su neprimijećeni od neprijatelja na jurišno odstojanje odakle su jednovremeno otvorili oštru i iznenadnu vatru po neprijateljskim položajima i bunkerima. Neprijatelj je u početku napada pružio vrlo jak otpor, posebno iz automatskog i teških oruđa. Nakon kraće i oštre obostrane vatre, 3. i 4. bataljon prešli su na juriš i u jednom naletu u potpunosti razbili neprijateljsku obranu i upali u centar Lazine. Dijelovi neprijateljskih snaga koji su se povlačili u pravcu Draganića bili su razbijeni od jedinica 2. bataljona koje su u osiguranju zatvarale ovaj pravac.

U borbi je ubijeno 20 neprijateljskih vojnika, a jedan je zarobljen. Zaplijenjen je vrlo veliki ratni plijen. Između ostalog i jedan top 47 mm, 3 mitraljeza, 1 bacač 81 mm, 1 puškomitraljez, 10 pušaka, 20.000 metaka, 71 granata za top, 133 mine za bacač, 50 ručnih bombi, motorkotač i dr.

Brigada je imala 3 poginula i 4 ranjena borca. Poginuli su Josip Graša, borac, Janko Zaborski, vodnik i Mijo Malović, delegat.

Utrošeno je 3.668 metaka za puške i puškomitraljeze, 550 za šmajser, 10 komada ručnih bombi, 18 mina za laki bacač, 10 za džon-bul i 5 metaka za protutenkovsku pušku.

U napadu se naročito istakao 4. bataljon, a od boraca vodnik Petar Zužinjak i Drago Seketa, delegat Leopold Rolinger, desetar Husein Bosnić, puškomitralješci Miko Domitrović, Nikola Požar i Vlado Fortun, kao i kurir Franjo Cigić.

Uporedo s napadom na neprijateljsko uporište rušena je i željeznička pruga između Lazine i Draganića i između Lazine i Domagovića. Kolosijek je prekinut na deset mjesta, a porušena su i dva mosta na rijeci Kupčina i Preboje.¹⁵⁵

I Seljina brigada te je noći bez većih poteškoća likvidirala neprijateljsku posadu u Domagoviću, pri čemu je ubijeno 26, ranjeno 7 i zarobljen 31 neprijateljski vojnik. Zaplijenjeno je 7 lakih bacača, 1 teški mitraljez, 2 puškomitraljeza, 3 avionska mitraljeza, 28 pušaka, 1 šmajser, 60 ručnih bombi, 547 mine za laki bacač i 26.000 metaka.¹⁵⁶

Uspješnim likvidiranjem ovih uporišta u cijelosti je ostvaren plan borbenih akcija 34. divizije za 1944. godinu. Po ostvarenim rezultatima naročito je bio bogat prosinac u kome je, prilikom svakodnevnih aktivnosti na saobraćajnicama Zagreb—Karlovac i Zagreb—Sisak, likvidirano osam neprijateljskih uporišta s posadama angažiranim na obrani tih magistrala . . .

Karlovačka brigada tih se dana smjestila u zaseocima Donje Kupčine gdje je 25. prosinca provela sa svim jedinicama u odmaranju. Istoga dana

155 Zb. V-36, dok. 97 i HAK, dok. 301 i 302/1.

156 HAK, dok. Bojna relacija 34. ud. divizije, str. S3, i 34.

od Štaba divizije primljena je telefonskom depešom čestitka slijedećeg sadržaja: »Svim borcima i rukovodiocima katoličke vjeroispovijesti želimo sretan Božić!«¹⁵⁷

Slijedeći dan brigada se s tri bataljona prebacila preko rijeke Kupčine i razmjestila na široj prostoriji s. Šišljavić i to: 2. bataljon u s. Koritinja, 1. u s. Močvare, 4. u s. Rožan Breg, a 3. bataljon i prištapske jedinice brigade ostavljeni su u Kupčini gdje je priređena veselica za borce i omladinu sela Kupčine. Na priredbi je učestvovala i vojna muzika 4. korpusa NOVJ. Bataljon je toga dana davao samo lokalna osiguranja i kontrolirao pravac prema Kupčinskoj šumi.

Neprijateljska ofanziva na Pokuplje krajem prosinca 1944.

Uspjesi divizije postignuti na području Pokuplja, Turopolja, Posavine i Zumberka nisu išli u račun neprijatelju. Zbog toga je on odlučio da krajem mjeseca poduzme još jednu, i to veću akciju na oslobođen teritorij Pokuplja. Cilj mu je bio vezivanje jedinica divizije i njihovo odbacivanje što dalje od komunikacija Zagreb—Karlovac. Za ovu ofanzivu neprijatelj je prikupio vrlo jake snage angažirajući sve jedinice iz postojećih posada i uporišta lociranih na širem rejonu Karlovca.

Tokom 26. prosinca neprijatelj je izvršio koncentraciju svojih snaga u širem rejonu Rečice, tj. na pravcu Donje Kupčine i u rejonu Zdenčine, a orijentirao ih prema Pisarovini. Naredne noći, 26/27. prosinca primijećena je koncentracija neprijateljskih snaga i na sektoru s. Kupinec i Kraljevac.

Štab divizije dobio je od obavještajnih sektora za Pokuplje i Karlovac i obavještajnih organa divizije sve potrebne podatke o namjerama neprijateljskih snaga na ovom području. Prema procjeni Štaba divizije napad neprijatelja očekivao se najkasnije 27. prosinca, o čemu su obaviješteni štabovi brigada koji su blagovremeno izdali preventivna naređenja štabovima bataljona. Toga jutra sve jedinice brigade bile su budne i na nogama već u 4 sata, a 1. i 2. bataljon već su ranom zorom posjeli i svoje položaje za obranu.

Seljina brigada, u očekivanju ove ofanzive, nalazila se na odmoru u širem rejonu Pisarovine s bataljonima razmještenim u selima Hasan Breg, Juriša, Bratina i Žeravica, a sa Štabom i prištapskim jedinicama u s. Jamnica dok se Zumberačka brigada u to vrijeme nalazila na Zumberku.

Kako se i očekivalo, neprijatelj je krenuo rano ujutro, 27. prosinca iz svojih polaznih baza u Rečici prema Šišljaviću i Kupčini angažirajući oko

157 HAK, dok. 450/VII, depeša Štaba 34. divizije od 25. 12. 1944.

1100 vojnika iz sastava 5. ustaške bojne, Novačke bojne iz Karlovca i 30. ustaške bojne, ojačanih s 4 haubice i nekoliko protukolskih topova. Oko 5 sati ujutro neprijateljske snage podišle su položajima 1. i 2. bataljona na sektoru s. Močvare i Koritinja. Naši bataljoni su ih, međutim, spremno dočekali, prihvatili borbu i nakon jednosatnog okršaja prvi napad neprijatelja je odbijen. Međutim, dok su 1. i 2. bataljon vodili borbu, primijećeno je da se glavnina neprijateljevih snaga prebacuje preko rijeke Blatnice u šumi kod Glogovca, napredujući kroz šumu Dubrave prema ušću rijeke Volavje u r. Kupčinu. Otuda su te snage produžile nastupanje kroz Kupčinsku šumu izbivši svojim prednjim dijelovima ispred šume Kneje na put koji vodi od s. Bratine za D. Kupčinu. Namjera im je bila da iza leđa glavnine brigade, koja se nalazila na sektoru Šišljavića, upadnu u Kupčinu sa sjevernog pravca preko Kupčinskog polja. Procjenom ovakve situacije, Štab brigade donosi odluku za povlačenje na sektor Donje Kupčine. Zamisao Štaba bila je u tome da izvuče jedinice s ugroženog područja, a zatim da izvrši napad na neprijateljsku kolonu koja nastupa preko Kupčinskog polja za Kupčinu. Ali, neprijatelj je na vrijeme prozreo takvu mogućnost pa je odmah preusmjerio nastupanje za brigadom koja se povlačila sa sektora Šišljavić, a kako 2. bataljon koji se nalazio u zaštitnici nije uslijed brzog nadiranja neprijatelja uspio da za sobom poruši i most na r. Kupčini to je neprijatelji! uspjelo da se dijelom snaga, uz podršku bornih kola i artiljerije, iz pokreta prebaci preko rijeke, neposredno pritiskajući na leđa zaštitnice. Istovremeno, uspjelo mu je da drugim dijelovima proдре kod Srebrnika. U nastavku nastupanja neprijatelj je prodro i u samo selo sve do u visinu crkve i groblja.

Sinhronizirano s ovom kolonom, neprijatelj je nastupao s još dvije kolone, svaka jačine od po jedne satnije i to: s jednom iz sjeverozapadnog pravca preko Kupčinskog polja putem koji vodi za Kupčinu, a koja se sa svojim prednjim dijelovima već dohvatila prvih kuća u selu sjeverozapadno od kapelice i s drugom iz sjevernog pravca putem koji vodi od Bratine ispred šume Kneje za Kupčinu.

Procjenjujući novonastalu taktičku situaciju, Štab brigade uočio je da neprijatelj, primjenjujući ovaj vid napada, ima za cilj da s obuhvatnim manevrom svojih kolona, a u taktičkoj vezi s dijelovima koji napadaju s fronta, udari jačim snagama od pravca Kupčinskog polja i Bratine u bok i pozadinu brigade s namjerom da joj presiječe odstupnicu i dovede je u situaciju da se bori pod vrlo nepovoljnim uslovima — u okruženju. Na osnovu takvog predviđanja razvoja situacije, Štab brigade je nakon brzog pregrupiranja jedinica riješio da u 13,30 sati krene u odlučan protivnapad na neprijatelja koji je nastupao na glavnom pravcu napada od Kupčinskog polja angažirajući tri bataljona (1, 3. i 4. bataljon). S tim u vezi izdao je zadatke i pravce napada.

Bataljoni su uz efikasnu podršku jake i precizne vatre iz teških i lakih bacača krenuli u napad otvarajući oštru i snažnu vatru iz automatskog oružja. Usmjeravali su svoje udarce pravo na nezaštićene bokove neprijatelja. Nakon oštih okršaja bataljoni su uspjeli da izbace neprijatelja s posjednutih položaja i prisile ga na povlačenje koje je ubrzo preraslo u neprekidno gonjenje i u panično bježanje preko Kupčinskog polja i dalje preko rijeke Kupčine u pravcu Rečice. U gonjenju su se posebno istakli 1. i 3. bataljon. Odmah poslije protjerivanja ove neprijateljske grupacije, nakon kraćeg sređivanja i pregrupiranja jedinica i popune municijom, protivnapad je nastavljen ovaj put s 1, 2. i 3. bataljonom. Udar je usredsređen na neprijatelja koji se pokušao srediti za obranu na položajima kod crkve i groblja u Kupčini. Napad je izvršen s dva pravca, iznenadno i oštro. Osjetivši našu nadmoćnost, neprijatelj je već poslije jednosatne borbe izbačen s položaja i natjeran na povlačenje preko Kupčinskog mosta za Rožan Breg i dalje u pravcu Šišljavića.

Toga dana oko 16 sati borba je završena. Jedinice brigade ponovo su se razmjestile u svoje ranije baze, izuzev 4. bataljona, koji je prema narednji Štaba divizije stavljen u rezervu divizije i smješten u južnom dijelu Pisarovine.

U borbama vođenim 27. prosinca **od** 5 sati **do** 16 poslije podne neprijatelju su nanijeti gubici **od** 60 poginulih i 110 ranjenih vojnika i oficira. Pored toga zaplijenjeno je: 1 protukolski top 37 mm, 12 pušaka, 2 pištolja, 1 šmajser, 30 ručnih bombi, 5.000 metaka, 44 granate za top, 15 mina za teški bacač, 1 puškomitraljez i 2 podloge za teški bacač.

Brigada je u borbi utrošila 29.800 metaka puščanih i puškomitraljeskih, 156 mina za laki i 40 mina za teški minobacač. Izgubljena su 2 puškomitraljeza, 3 puške, 1 laki talijanski bacač, 4 ranca i 12 okvira za puškomitraljez.

Brigada je imala 13 poginulih, 26 ranjenih i 5 nestalih boraca. Poginuli su: Tomo Dvorabić, Mato Segina, Franjo Papić, Nikola Dukovčić, Jure Leš, Janko Slanac, Mijo Golubić, Marko Listar, Franjo Zužić, Mirko Stojišić, Josip Grgurić, Stjepan Vuljanić i Ivan Zeljeznjak. Među ranjenima bili su: Vjekoslav Latković, komandant 1. bataljona, Mijo Jagaš, komandir 1. i Mijo Fudurić, komandir 2. čete 1. bataljona, Janko Zganjer, Mijo Halić, Josip Mataković, Janko Vrbančić, Serif Oklopčić, Nikola Stefanac, komandir čete i Boom Klaas Jan, politdelegat voda Holandanin. Pored ovih još su teže ranjena 4 borca: Mijo Modrčin, Andrija Karaš, Janko Maretić i vodnik Milan Pjevač koji su podlegli ranama, odnosno kasnije umrli u bolnici. Time se broj poginulih povećao na 17 drugova.

Malo je boraca u brigadi koji nisu poznavali Holandanina Boom Klaas Jana (više poznat borcima pod imenom Hans — Nijemac) koji je iz jedne

njemačke jedinice (u koju je bio u svojoj domovini prisilno mobiliziran) prebjegao još 1943. godine u Karlovački odred. U jednoj neprijateljskoj ofanzivi zarobljen je od ustaša i predan Nijemcima u Karlovcu. Međutim, Hans je našao priliku da ponovno pobjegne od Nijemaca i pridruži se svojim starim drugovima u odredu. Kasnije mu je kao borcu u Karlovačkoj brigadi povjerena dužnost politdelegata. U tom svojstvu dobiva čin zastavnika i ostaje u brigadi sve do završetka rata i oslobođenja. Demobiliziran je negdje u ljeto 1945. i iz Velike Gorice gdje se tada nalazio Stab Karlovačke brigade, otišao je u svoju domovinu Holandiju, srdačno ispraćen od svojih drugova partizana među kojima je bio obljubljen i popularan, jer je bio hrabar i prožet mržnjom prema fašističkim porobljivačima svoje i naše domovine. (Nekoliko godina nakon oslobođenja jednom je posjetio i svoje stare ratne drugove obišavši Dugu Resu i još neka mjesta gdje je ratovao kao partizan i borac Karlovačkog odreda i brigade.)

U ovoj borbi naročito su se istakli 1. i 3. bataljon. Oni su ispoljili izuzetnu prodornost i energičnost prilikom izvođenja protunapada i odbacivanja neprijatelja s položaja. Pohvalu su zaslužili svi borci i rukovodioci brigade jer su bili odlučni da se neprijatelj razbije, uništi ili protjera, a naročito borci i rukovodioci 1. bataljona na čelu s komandantom Vjekoslavom Latkovićem.¹⁵⁸

Istog dana, 27. prosinca, neprijatelj je ponovo krenuo sa sektora Kraljevca i Kupinca s vrlo jakim snagama u pravcu Pisarovine. Te snage su uz podršku jake artiljerijske vatre oko 8 sati ujutro izvršile napad na jedinice Seljine brigade u rejonu Bratine i Hasan Brega. Naročito jak pritisak neprijatelj je izvršio na položaje bataljona u rejonu Hasan Brega koji se pod jakim pritiskom i većim gubicima zadobivenim od artiljerijskog bombardovanja morao povući na druge položaje. Ali i Seljina brigada se nije dala. Ona je u oštrom protunapadu, izvedenom u popodnevnom satima u kome su učestvovala tri bataljona, izbacila neprijatelja iz Hasan Brega i gonila ga s dva bataljona sve do Bratine. Tu se neprijatelj zaustavio i pružio vrlo žilav otpor. Na kraju je i zanoćio u Bratini, dok je Seljina brigada ponovno zaposjela svoje stare položaje u Hasan Bregu.

Da bi smanjio pritisak neprijatelja na oslobođeni teritorij Pokuplja, Stab divizije izdao je radio-depešom naređenje svim jedinicama na operativnom području divizije, koje nisu bile neposredno angažirane u slamanju poduzete ofanzive, da se aktiviraju do maksimuma u napadima na komunikacije i na oslabljena neprijateljska uporišta. Na taj način će na najbolji mogući način pomoći Seljinoj i Karlovačkoj brigadi koje su vodile ogorčene borbe protiv vrlo jakih neprijateljskih snaga ustaša i Nijemaca

158 Zb. V-36, dok. 103 i HAK, dok. 299 i 300/1.

u širem rejonu Pisarovine. S tim u vezi, Zumberačka brigada je već 27/28. prosinca izvela napad na neprijateljsku posadu na željezničkoj stanici Draganići, rastjeravši pri tome satniju domobrana, a jedinice Turopoljsko-posavskog odreda napale su iste noći u zasjedi, na cesti Velika Gorica—Zagreb, jednu njemačku jedinicu u pokretu te dvojicu zarobili, jednog ubili i zaplijenili jedan šmajser, dva pištolja i motorkotač.¹⁵⁹

Brigada je u toku noći, 27/28. prosinca, izmijenila raspored bataljona, pa je 2. bataljon dobio zadatak da zatvara pravac prema Kupčinskom mostu i Rožen Bregu, s jednom četom na položajima u Stepićkom Selu, a s dvije čete i mitraljeskim vodom na liniji ispred mosta dok su 1. i 3. imali zadatak da zatvore prostor na pravcu Kupčinskog polja.

Drugog dana, 28. prosinca, neprijatelj je ponovio napad na obadvije brigade, nastupajući istim pravcima kao i prethodnog dana. Frontalni napad prema s. Kupčini izveden je s manjim ustaškim snagama jačine od oko 200—250 vojnika podržanih vatrom iz dvije haubice, dva teška minobacača, jednog protukolskog topa i jakom vatrom iz teških mitraljeza. Ostalim snagama neprijatelj je osiguravao svoje lijevo krilo na položajima k. 107 i Srebrnik.

Prvi na udaru, oko 8 sati, našao se 2. bataljon, ali njegovi borci su unatoč jakom vatrenom pritisku, hrabro podnijeli ovo artiljerijsko bombardovanje ne napuštajući svoje položaje. Naročitu žilavost ispoljila je njegova 2. četa čiji je položaj bio najjače tučen. I, tako, došavši do Kupčinskog mosta, neprijatelj se zaustavio ne pokazujući namjeru da ide preko rijeke. Najzad, borba je završena poslije podne oko 16 sati kada se neprijatelj povukao prema Rečici s gubicima od 10 poginulih i oko 15 ranjenih vojnika.

Brigada je imala dva poginula i 4 ranjena borca. Među poginulima su bili: Ivan Strusa i Emil Benković. Utrošeno je 3.000 metaka i 40 mina za teški bacač.¹⁶⁰

Na Seljinu brigadu napad je ponovljen nešto kasnije, oko 9 sati. Bataljon koji je branio položaje u rejonu Hasan Brega, povukao se pod pritiskom jake neprijateljske artiljerijske i minobacačke vatre, nakon jednosatne borbe. Međutim, u 12 sati Seljina brigada je krenula u protunapad na neprijatelja kod Hasan Brega i protjerala ga za Bratinu gdje se zaustavio davajući vrlo žilav otpor. Tu je zanoćio.

Tokom noći, 28/29. prosinca, dio neprijateljskih snaga povukao se iz Bratine prema Zdenčini, a većim dijelom snaga oko 4 sata ujutro krenuo je cestom Bratina—Kupčina prema Donjoj Kupčini.

159 HAK, dok. Bojna relacija 34. ud. divizije, str. 35. i 36.

160 HAK, dok. 426/6 i 301 do 302/1.

Karlovačka brigada je ostala u istom borbenom rasporedu i 29. prosinca, zatvarajući s 1. i 3. bataljonom pravac prema Kupčinskom polju i šumi, a s 2. bataljonom prema Kupčinskom mostu u zapadnom dijelu Kupčine. Za to vrijeme 4. bataljon se i dalje nalazio u rezervi divizije.

Neprijateljska grupacija koja se povlačila prema Kupčini bila je jačine 500—600 vojnika iz sastava 1. njemačkog rezervnog lovačkog puka. Pokret Nijemaca u tako ranim satima, 29. prosinca, nije se očekivao. Međutim, takvo predubjeđenje teško se osvetilo jer 3. bataljon Seljine brigade koji se nalazio na predstraži brigade sa zadatkom da kontrolira i zatvara baš taj pravac, nije na vrijeme primijetio pokret neprijatelja pa se ovaj neopaženo izvukao iz Bratine i krenuo pravcem Kupčine. To je i bio jedan od glavnih uzroka što su iznenađeni i 1. i 3. bataljon Karlovačke brigade, koji su oko 6 sati ujutro napadnuti s pravca od šume Kneje i Ribnjaka (Pisarovačkog). Premda iznenađeni, bataljoni su prihvatili borbu i za kraće vrijeme uspjeli su zadržati neprijateljsko nastupanje. Kako u to vrijeme neprijatelj još nije napadao na pravcu 2. bataljona, Stab brigade je uspio da izda naređenje za rokiranje prema crkvi radi pomoći ugroženom 1. i 3. bataljonu jer su neki dijelovi neprijatelja već bili prodrli do prvih kuća u selu. U tim dramatičnim trenucima primijećeno je da neprijatelj počinje s napadom i s pravca Sišljavića preko rijeke Kupčine, kao i sa sjeverozapadnog pravca od Kupčinske šume. Stab divizije, čim je obaviješten o napadu, izdao je usmeno naređenje 4. bataljonu Karlovačke brigade koji se nalazio u divizijskoj rezervi u Pisarovini, da odmah krene u pravcu Kupčine i izvrši udar u bok neprijateljskog rasporeda i pojača obranu brigade. Međutim, neprijatelj je bio nadmoćniji i tempo nastupanja bio je toliko silovit da je Stab brigade morao donijeti odluku za povlačenje u pravcu s. Gradac. Bataljoni su, u skladu s tom odlukom, zaposjeli položaje na ivici šume frontom prema Kupčini. S obzirom na ovo i 4. bataljon je odustao od izvršenja dobijenog zadatka.

Neprijatelj se u Kupčini nije dugo zadržao. Oko 12 sati otpočeo je s povlačenjem svih snaga preko s. Sišljavić i dalje za Rečicu.

Gubici neprijatelja u borbi toga dana cijene se na 15 poginulih i oko 20 ranjenih vojnika.

Brigada je imala 10 poginulih i 19 ranjenih boraca i starješina. Poginuli su: Đuro Lapčević, komandir inženjerijske čete brigade, Blaž Santić, pomoćnik političkog komesara 4. bataljona i borci Janko Bokan, Ivan Matole, Slavko Soltan, Josip Hajko, Josip Vinski, Josip Culović, Stjepan Lukač i Josip Jadrić.

U borbi je utrošeno 11.300 metaka, 77 mina za laki i 20 za teški bacač.

Ni ovom dobro pripremljenom ofanzivom neprijatelj nije ostvario postavljeni cilj — da uništi snage NOV-a na području Pokuplja. Poslije tri

dana uzastopnih i žestokih borbi dviju udarnih brigada 34. divizije neprijatelj je prisiljen na povlačenje. U borbama je pretrpio prilično osjetne gubitke. Imao je oko 165 poginulih i 245 ranjenih vojnika. Od toga broja samo u borbama vođenim s Karlovačkom brigadom imao je 85 mrtvih i 145 ranjenih vojnika i oficira.

Ali i ukupni gubici 34. divizije bili su veliki. Poginula su 54 borca i starješine, a 118 ih je ranjeno. Karlovačka brigada imala je 21 poginulog i 48 ranjenih.¹⁶¹

Nakon slamanja i ove neprijateljske ofanzive na oslobođeni teritorij Pokuplja (posljednje u 1944. godini), brigada se ponovo razmjestila na sektoru Kupčine s rasporedom jedinica na zatvaranju pravaca — puteva koji vode ka neprijateljskim uporištima — Rečici, Jastrebarskom i Zdenčini budno kontrolirajući prostor prema Šišljaviću, Kupčinskoj šumi i Bratini.

Kao uvijek poslije borbe, uobičajeni zadatak u svim jedinicama bio je dovođenje oružja u ispravno stanje (pregledi, čišćenje, podmazivanje i popuna municijom) kako bi bojeva gotovost bila dovedena na potrebnu razinu. Radi povećanja higijene boraca, organizirano je šurenje odjeće, pranje boraca, presvlačenje i pranje donjeg rublja. Sve to je provedeno u svim jedinicama tokom preostala dva dana ratne 1944. godine.

U međuvremenu održavani su partijski, kao i skojevski sastanci u svim jedinicama na kojima se pretresalo o uspjesima i greškama u posljednjim borbama i donijeti zaključci i zadaci. Krenuo je i kulturno-prosvjetni rad. Užurbano se radilo na uređivanju džepnih i bataljonskih novina koje su trebale izaći za novogodišnje praznike. Borci su pisali članke i pjesmice o dojmovima iz zadnjih akcija i izvršenim podvizima pojedinaca i jedinica. U slobodnim trenucima čula se i omiljena pjesma boraca brigade:

*Partizane naše
cio svijet već zna,
znadu i ustaše
što je partizan.
Život, mladost
ne žalimo mi,
al' ustaše protjerat',
smo se zakleli.*

Posljednjeg dana, 31. prosinca 1944. godine, održana je i konferencija u Stabu brigade sa štabovima bataljona i komandama inženjerijske, pra-teće i čete za vezu brigade. Razmotrena su najaktuelnija pitanja vojno-

161 HAK, dok. 427/6 i 301 i 302/1.

-političkog karaktera iz rada i života jedinica. Posebno je naglašena i analizirana kadrovska problematika. Sagledana je mogućnost popune upražnjenih mjesta nižeg vojno-političkog kadra, s obzirom na veći broj nepopunjenih mjesta do čega je došlo, jednim dijelom zbog odlaska u prekomandu radi popune novoformiranih specijalnih jedinica, a jednim dijelom i zbog gubitaka koje je brigada imala u borbama zadnjih mjesec dana. Kao izvor popune mogle su se koristiti samo unutrašnje rezerve uzdizanjem postojećeg kadra s niže na višu dužnost. Zaključeno je da komande jedinica izvrše izbor i dostave odgovarajuće prijedloge radi konačnog rješenja i donošenja naredbi o postavljenju.

Nacionalni i socijalni sastav, kao i naoružanje brigade na dan 25. prosinca 1944. godine izgledalo je ovako:¹⁶²

Nacionalni sastav:

	Rukovodilaca	Boraca	Ukupno
Hrvata	259	1.024	1.283
Srba	13	45	58
Slovenaca	5	12	17
Muslimana	4	26	30
Crnogoraca	1	–	1
Rusa	1	3	4
Ceha	1	1	2
Nijemaca	1	1	2
Holandana	–	1	1
Ukupno :	285	1.113	1.398

Socijalni sastav:

	Rukovodilaca	Boraca	Ukupno
Radnika	71	166	237
Seljaka	152	823	975
Intelektualaca	16	18	34
Obrt. i sit. trg.	28	78	106
Namještenika i đaka	16	25	41
Vojnih lica	2	3	5
UKUPNO:	285	1.113	1.398

U sastavu starješinskog kadra bilo je: oficira 22, polit-rukovodioca 80/2, podoficira 177/3 i boraca 1.103/11 ili svega 1.382/16. (Broj u razlomku odnosi se na žene.)

¹⁶² Zb. V-36, dok. 95 i 96.

Brigada je posjedovala slijedeće naoružanje: pušaka 681, automata (šmajsera) 85, puškomitraljeza 63, mitraljeza 8, lakih minobacača 8, teških minobacača 4, pištolja 38, džon-bula 3, protivtenkovskih pušaka 5, protivavionskih mitraljeza 1, topova 1, signalnih pištolja 6 i 513 ručnih bombi.

Novogodišnje slavlje u Kupčini

Novu, 1945. godinu brigada je dočekala i proslavila razmještena u Kupčini. Već ranim jutrom izmjenjivana su čestitanja između boraca i rukovodilaca s čvrstim uvjerenjem da će se iduća Nova godina slaviti u slobodi. I borci i rukovodioci bili su ponosni na postignute uspjehe u prošloj godini, a posebno na rezultate ostvarene u borbenim akcijama izvedenim posljednjih mjeseci. Brigada je u novu ratnu godinu ušla s mnogo više iskustva i ojačana u borbenom i moralno-političkom pogledu.

Za ove praznične dane podijeljena su i odlikovanja većem broju boraca i rukovodilaca koji su za pokazanu hrabrost i uspješno rukovođenje u dosadašnjim borbama, odlikovani ordenima i medaljama. Tom svečanom činu prisustvovao je i komandant divizije Martin Dasović koji je u svom pozdravnom govoru čestitao odlikovanim borcima na zasluženom priznanju, a svim ostalim poželio sretnu Novu godinu — godinu konačnog obračuna s fašističkim okupatorima i njihovim domaćim slugama — izdajnicima naroda, godinu u kojoj će svi naši narodi slaviti oslobođenje naše četverogodišnjim ratom napaćene zemlje. Osim toga, komandant divizije je istakao i velike uspjehe što ih je ostvarila naša 34. divizija kojima je dala svoj vidan doprinos i Karlovačka udarna brigada. S tim u vezi naglasio je da je u periodu dvomjesečnog korpusnog takmičenja, od 10. studenog do 31. prosinca, 34. divizija likvidirala 16 neprijateljskih uporišta, zarobila 527 i izbacila iz neprijateljskih redova 778 vojnika i oficira koji su poginuli ili ranjeni. Osim toga jedinice divizije zaplijenile su i veliki ratni plijen, u kome su bila i 2 topa, 8 teških i 14 lakih bacača, 89 teških mitraljeza, 61 puškomitraljez i šmajser, 610 pušaka, veće količine municije, granata i mina i 34 motorna vozila čime je u takmičenju postigla 78.012 bodova. Komandant je najviše obradovao borce viješću da je upravo danas primljena naredba GŠ Hrvatske kojom je divizija proglašena UDARNOM.

Poslije podne kulturno-prosvjetni odbori bataljona organizirali su priredbu za borce i omladinu na kojoj je prisustvovao i veći broj ljudi iz sela.

U svojoj maloj ratnoj bilježnici u kojoj je pripremao članke za bataljonske novine i »-Novine 34. divizije« jedan od boraca 3. bataljona napravio je ovaj zapis pod naslovom »Naša proslava«, u povodu svečanosti u Donjoj Kupčini:

»Nova godina je. Oštar zimski vjetar vitla rijetkim pahuljicama snijega po zamrznutim ravnicama Pokuplja. Brigada je u svečanom stroju (i s raspoložnim borcima) postrojena na Kupčinskom polju. Vrlo je hladno. No borcima nije teško jer spontano osjećaju da će se nešto proslaviti. Da, skromno je to, ali zato trostruko slavlje. Sjećamo se naših pobjeda u proteklim teškim, ali uspješnim bitkama. Slavimo čast i priznanje što je naša 34. divizija stekla častan naziv »Udarna«. I, naravno, ponosni smo na naše borce i rukovodioce koji, eto, stoje postrojeni pred nama, dok im grudi rese odlikovanja za pokazanu hrabrost. Zaista, svečani je to trenutak kad narodni borci primaju prva narodna odlikovanja. Na njihovim se licima ocrtava sreća i ponos, a u očima čita privrženost našem pokretu, Partiji i uzvišenoj narodnooslobodilačkoj borbi. Ta su nam lica sigurna garancija da će se naša borba nastaviti s istim požrtvovanjem i uspjehom do potpunog oslobođenja naše porobljene i napaćene zemlje.

Danas su zaslužnim narodnim priznanjem za hrabrost odlikovani i sljedeći borci i starješine našeg 3. bataljona: Filip Videček, Josip Marković, Janko Car, Pero Videček, Aleksa Ignaščenko, Ivan Mataković, Drago Šašek, Stevo Katunić, Mijo Borković, Franjo Belavić, Josip Razumić, Stjepan Martinić, Stjepan Marković i Ivan Culig.«

Siječanj 1945. godine bio je vrlo bogat padavinama. Snijeg je padao skoro svaki dan i bijelim pokrivačem pokrio je okoliš i do metar visine. Prohodnost je bila moguća samo uskim prtinama po putevima kroz selo i između zaseoka Kupčine koje su ugazili štapski kuriri i patrola održavajući vezu između razmještenih jedinica. Seljaci su se najviše zadržavali u kućama i sve što su radili odvijalo se u krugu dvorišta i gospodarskih zgrada zbog blaga i živadi koje je trebalo svakog dana nahraniti i napojiti. I borci su ograničili boravak van kuća, a napolje bi izlazili jedino po potrebi službe kad bi išli na stražu, patrola ili na kasan. Jedino su izviđači veći dio dana proveli na terenu krstareći i kontrolirajući prostore na pravcima odakle se mogao očekivati nailazak neprijatelja. Tako je započeo život prvih dana u novoj 1945. godini — bez napada, protunapada i obrane. Tako je potrajalo sve do polovine mjeseca što je davalo utisak kao da je rat završen. Jedino što je podsjećalo da rat još ipak traje bio je šum savezničke avijacije koja je danonoćno nadlijetala odlazeći i vraćajući se sa zadatka bombardirajući teritoriju »nepobjedive« nacističke Njemačke.

Sa zadovoljstvom smo promatrali i slušali tutnjavu brojnih eskadrila poznatih teških bombardera tipa »liberator« koje su pratili lovački avioni ostavljajući sve prepoznatljive i tada impresivne tragove kondenzata iz njihovih snažnih motora. Znali smo da, dok se mi radujemo, okupator i ustaše proživljavaju gorke časove svjesni da više nije daleko dan naše i savezničke konačne pobjede. Dogodilo se mnogo puta, naročito pri po-

vratku s bombardiranja strateških pozicija nacističke Njemačke i okupiranih zemalja, da su oštećeni saveznički avioni padali na teritoriju Jugoslavije. Bili smo svjedoci takvih događaja. Za savezničke pilote, odnosno posade aviona, bila je prava sreća ako su pali na oslobođeni partizanski teritorij. Bio je to za njih spas i šansa za brži povratak svojim jedinicama jer su na temelju suradnje štabova NOVJ sa savezničkim vojnim misijama postojali sigurni kanali za ponovno uključivanje u borbu. I suprotno tome, ako su pali na okupirani teritorij, ili područje NDH pod ustaškom 'kontrolom, neminovno je to bio put u zarobljeništvo i, što je bilo još tragičnije, ustaše su ubijali i pljačkali padobranom prizemljene posade. Bili smo očevici i takvih slučajeva kada su ustaše pucale u savezničke pilote i ubijali ih u zraku ne dopustivši im da se padobranom prizemlje. Događalo se to naročito onda kada su savezničke posade iskakale na tzv. »ničiju zemlju« pa su se ustaše bojale da će partizani prije stići do savezničkog avijatičara. I pri takvim prizorima manifestirala se zločinačka čud domaćih fašista. Zbog svega toga, posade savezničkih aviona kao što je poznato, imale su podatke o slobodnom partizanskom teritoriju i instrukcije svojih komandi da se u slučaju potrebe nastoje domoći našeg slobodnog teritorija.

Takva jedna drama odigrala se i jednog siječanjskog sunčanog dana na snježnim pokupskim i posavskim poljima. Brigada je bila na borbenim položajima pred vratima Siska, u selima Dužice, Greda, Sela i Stupno. Negdje oko podneva, s bombardiranja Budimpešte, vraćala se saveznička bombarderska skupina. I opet smo, kao i mnogo puta ranije, zadovoljno osluškivali tutanj teških motora »liberatora«. Gledali smo netremice u potpuno jasan nebeski svod. Odjednom opazismo kako se iz veće skupine aviona odvojio jedan i u kovitlacu počeo naglo padati prema položajima 3. bataljona. Nije prošlo ni nekoliko sekundi, a na nebu se ukazala i bijela kupola padobrana. Ali trnci su nam ipak prostrujali tijelom. Jer, bilo je to već sasvim blizu zemlje. I, ubrzo zatim padobranac je nestao u bjelini snijega na polju koje se prostiralo između željezničke pruge i šume prema Sisku. Lijepo se vidjelo kako se avion svojim prednjim dijelom zario duboko u snijeg. I ovog puta saveznički avion pao je na »ničiju zemlju«. Iz daljine iz koje smo taj prizor posmatrali, nije se moglo uočiti gdje se točno prizemljio pilot. I sada se radilo o tome tko će do palog pilota stići prije, mi ili ustaše?

Politički komesar 3. bataljona Mijo Mataković odmah je reagirao. Udaljenost nas i ustaša od padobranca bila je približno ista pa je trebalo brzo i energično djelovati. Naredio je da jedna desetina odmah pođe prema mjestu gdje je pao avion. Teško se probijajući preko polja po dubokom snijegu, borci su dosta brzo napredovali. U jednom momentu začuli su

pucnje iz pištolja. Na stotinjak metara pred sobom ugledali su savezničkog pilota koji je ležao na snijegu sa smotanim padobranom pod glavom. Desetina je pohitala k njemu jer sada je već postojala opasnost da su i ustaše krenule prema pilotu. Kako su mu se borci sve više približavali to je, vjerojatno, i saveznički pilot na kapama naših boraca uočio crvene petokrake. I počeo je mahati rukom i pištoljem vičući: »Tito, Tito-partizan«.

Naši su borci bili sretni što ih je pilot uočio, a još više zbog toga što su stigli prije ustaša. Ali, situacija se ubrzo zakomplicirala. Saveznički padobranac bio je nepokretan. Na snijegu su se vidjeli veliki tragovi krvi. Pilot je bio teško ranjen. Imao je teški otvoreni prijelom potkoljenice. Slomio je nogu u momentu pada na zemlju. Naime, uslijed naglog padanja njegovog aparata, on je relativno kasno uspio aktivirati padobran, tako da se prizemljio s veoma male visine. Borci su se, međutim, odmah snašli. Prihvatili su ranjenog pilota, položili ga na puške i, brzo se probijajući kroz snijeg, nastojali da što prije stignu do željezničke pruge gdje su već radoznalo čekali politički komesar bataljona i drugi. Zanimljivo je kako je ranjeni, pilot sam sebi pomogao dok su do njega stigli partizani. Osim što je savio padobran pod glavu, razrezao je svoju krznom postavljenu pilotsku čizmu kako bi oslobodio veliku ranu i podvezao je da bi zaustavio krvarenje. Gutao je već neke pilule protiv bolova i krijepio se nečim što je imao uza se u velikim džepovima pilotskog kombinezona. S interesiranjem i brigom gledali su to naši borci, pomažući pilotu koji je uza se imao čak i mali složeni žuti gumirani čamac snabdjeven malom čeličnom bocom s kompromiranim zrakom, kojim se čamac u slučaju potrebe može začas napuhati i osposobiti za spasavanje. Sve to pokupili su borci i donijeli zajedno s njim.

Komesar bataljona pozdravio se s nasmiješenim pilotom, koji je očito trpio jake bolove, ali sretan što je među Titovim partizanima. Vidjelo se da se osjeća sigurnim i da u nas ima puno povjerenje. U selu su odmah osigurane saonice na kojima je ranjenik prebačen u brigadnu ambulantu.

U znak pažnje i zahvalnosti spašeni pilot poklonio je svoj pištolj »Colt« kalibra 12 mm (onaj s kojim se oglasio i signalizirao nadolazećoj desetini partizana — svojih spasilaca) komesaru bataljona Miji Matakoviću, koji ga je sve do konca rata nosio i podsjećao na jedan humani podvig svojih boraca.

Ranjen pilot kasnije je prebačen u našu bolnicu na Kordunu otkuda je vrlo brzo savezničkim avionom prebačen u Italiju i sretno izliječen. Nakon izvjesnog vremena pročitali smo u jednom od brojeva ratnog izdanja lista »Naprijed« (početak 1945. godine) srdačnu i toplu zahvalu savezničke vojne misije koja se nalazila pri Glavnom štabu NOV i PO Hrvat-

ske. U toj zahvali odaje se partizanima priznanje za ovaj slučaj spasa-
Vanja, kao i sve ranije podvige Titovih boraca pri spasavanju oborenih
savezničkih pilota.

Ovog puta radilo se o majoru američkog ratnog zrakoplovstva Walteru,
vođi lovačke eskadrile koja je osiguravala savezničke bombardere u nji-
hovoj noćnoj akciji nad Budimpeštom i koji se svojim pogođenim apara-
tom uspio održati u zraku sve do naših položaja pred Siskom.

Naravno, našim je borcima bilo drago da su borci Karlovačke brigade
i na ovaj način pridonijeli zajedničkoj savezničkoj i antifašističkoj stvari.

Mi za ovo vrijeme nismo izvodili borbene akcije, a i neprijatelj je
prekinuo s uobičajenim ispadima na naš teritorij. Posmatrač sa strane
mogao je lako pomisliti da je sklopljeno primirje dok ne okopni snijeg
pa da se onda otpočne iznova. Doduše, nepovoljni zimski uslovi uticali
su na to da brigada smanji svoju aktivnost, ali i pored toga izvedeno je
nekoliko akcija. Davano je osiguranje komisijama NOO-a, koje su radile
na rekviriranju hrane na sektorima bliže neprijateljskih uporišta Lazine,
Draganića i Rečice. Među tim akcijama samo je jedna, s obzirom na anga-
žiranost brigade bila nešto značajnija, jer su skoro sve jedinice učestvo-
vale u njoj. Ta je akcija izvedena 8/9. siječnja 1945, kada je uz osiguranje
rada komisija u selima Lazina., Križanići i Franjeteći izvršena i jedna
jača diverzija na prugu Zagreb—Karlovac na sektoru Lazine. Tom prili-
kom su mineri inženjerske čete brigade porušili tri velika (na kat) i
jedan manji bunker, kao i jedan željeznički most dugačak oko 16 metara.

Vrijeme ovog kratkog zatišja prouzrokovanog dubokim snijegom bilo
je iskorišteno za intenzivniji rad na sprovođenju vojno-političke obuke.
Obradene su sve političke teme koje se nisu dospjele proučiti u prosincu.
Posebno je akcenat stavljen na vojno-stručno usavršavanje. Obradeno
je nekoliko značajnijih tema i vježbi kao: napad na naseljena mjesta;
rad desetine i voda u napadu; stražarska i patrolna služba i rad patrola
u pokretu; gađanje iz pješadijskog naoružanja; opis nišanskih sprava,
nišanje i gađanje bacačem; telefonska i linijska služba; čuvanje vojnih
tajni i niz drugih. Na časovima političke nastave najviše se raspravljalo
o najaktuelnijim političkim i vojnim događajima na Jugoslavenskom ra-
tištu i na frontovima u svijetu. U slobodno vrijeme borci su najčešće
razgovarali o brzom napredovanju saveznika i Crvene armije i o skoroj
kapitulaciji Njemačke. Sada je i političkim komesarima bio u mnogome
olakšan posao. Više nisu trebali uporno uvjeravati borce i narod u našu
sigurnu pobjedu. Svi su se nekako »politizirali«. To je bilo jasno i svim
našim neprijateljima, a do naše potpune pobjede trebalo je ustrajati u
borbi do kraja i boriti se uporno i srčalno. Neprijatelj se, iako su mu već
bili odbrojani dani, još žilavo i očajnički borio na život i smrt.

Međutim i za vrijeme ovog prividnog piira u štabovima divizije i brigade vladala je prava ratna atmosfera. Karte operativnog područja divizije bile su raširene na stolovima i išarane mnogim plavim krugovima s ispisanim nazivima neprijateljskih jedinica. Proučavani su najnoviji podaci o rasporedu neprijateljskih snaga. Naime, njegove snage su ponovno zaposjele pojedina uporišta duž pruge i ceste Zagreb—Karlovac i Zagreb—Sisak, koja smo mi nekoliko puta u prošloj godini napadali i čak likvidirali.

Prema izvještajima Vojno-obavještajnog centra za Pokuplje i izviđačko-obavještajnih organa divizije i brigada, Štab divizije je početkom 1945. godine raspolagao s najnovijim podacima o pregrupiranju neprijateljskih snaga i njihovom rasporedu po uporištima na ovom operativnom području, kao i o podacima o jačini i sastavu pojedinih posada, njihovom naoružanju, fortifikacijskom uređenju obrambenih položaja i borbenim kvalitetama jedinica.

Osnovna podjela neprijateljskih snaga prema područjima osiguranja centralnih uporišta Zagreba, Karlovca, Siska i Petrinje, kao i saobraćajnica između njih, bila je:

1. područje Karlovca (bez grada) pokrivala su snage 13. ustaško-domobranske divizije raspoređene u uporištima: Draganić, Jastrebarsko, Rečica, Ozalj i Duga Resa. Na istom području nalazili su se i dijelovi snaga 1. njemačkog rezervnog lovačkog puka, raspoređeni u Jastrebarskom, Draganiću i Zdenčini;

2. područje južno od Zagreba pa do Turopolja pokrivala su snage 2. ustaško-domobranske divizije i jedan njemački policijski puk, i

3. područje Siska i Petrinje pokrivala su snage 4. ustaško-domobranske divizije u jačini dvije bojne.

Na osnovu proučavanja ovih podataka i procjene svih elemenata s vojnog i političkog stanovišta bili su pripremljeni i novi planovi za naredne borbene aktivnosti divizije čiji je cilj bio uništenje neprijatelja i dalje proširivanje oslobođenog teritorija.

Neprijateljska uporišta u s. Luki i Rečici — prvi ciljevi Karlovačke udarne brigade u 1945.

I nije se dugo čekalo. Već 14. siječnja uslijedila je zapovijest za napad. Za prvi napadni objekat odabrano je neprijateljsko uporište u Rečici i posada u s. Luka Pokupska.¹⁶³

Neprijateljsko uporište u Rečici predstavljalo je predstražni odred, čiji je zadatak, u sklopu opće organizacije obrane Karlovca, bio osiguranje

163 Zb. V-37, dok. 46.

NAPAD NA REČICU

Medica. Prestružna Karlova. U hladnoj i maglovitoj noći odzvanjaju po ulici i pucnjave. To Karlovačka napada bandu uporište pred Karlovcem, gdje se nalazi milicija i asteše. Borba je prvi započeo IV. bataljon. Ostali bataljoni legeno napreduju cestom i nestrpljivo slušaju viku i gelamu prestrašene bande. Čeka juđi da i oni kažu svoje. Banda se ogorčeno brani. Ali nalet boraca IV. bataljona bio je

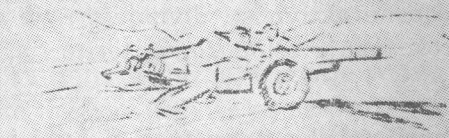
nezadrživ. Neprijatelj se je stao povlačiti. Da si otklaju uzmet, zapalili su stalu i osvijetlili cestu, kako bi kontrolirali dolazak i prodor naših boraca. To borce IV. bat. nije moglo zaдржати. Na čelu svoje te proćre komandir I. S. Gomionik Stan ko, ali neprijateljsko tane oduzima mu život. Pao je junački, pokazvdi put ostalim borcima. Među borcima nastalo je ogorčenje. Volili su svog dobrog i neustrašivog komandira. Željeli da osvete njegovu smrt, poleteli kao jedan. Među njima na prvom mjestu jurišao je i komandant III. bat. Simunović Stjepan. Pao da su neprijateljski rafali skidali samo rukovodioce, pogodjen nared prsa pada teško ranjen. Od zadobivenih rana uskoro umre. Već prodire i 2. četa, ali joj smrtno ranjen pada njen odvažni komandir Ruđički Juraj. Naši najjaše pritištu. Mitraljezi sipaju novu vatru. Banda popušta. Čuje se vika: "Naprijed, ne uzmiši, tjera ih do kupine, pusti ih bliže, da se slijemo". Ali sve vike bila im je uzaludna. Naši mitraljesci Fortun Frap vođnik Vinković Ivica i Domitrović Mike pod vodstvom neustrašivog vođnika Mikaić Josipa, nemilosrdno dugačkim rafalima potiskuju bandu, koje se naglo povlači u žicu. U proganjanju bande naročito se istekao zamj. intendant Pavlečević Franjo, koji je svagdje bio prvi. Izvleo je ranjene drugove i usprkos toga bio uvijek u prvim redovima. Konačno je nastala mala, ali napeta stenka. Banda se osjeda u žici potpuno sigurne.

Naši borci I. i II. bataljona teško su čekali da dodje njihov čas. Naročito zato, jer su htjeli osvetiti pale drugove u Karadu na Lulu. Htjeli su pokazati, da je obećanje,

da su doli prije borbe svome voljenom komandantu brigade, popularnom Bo ci, za njih svatinja. Moraju opredati povjerenje Štaba 34. udarne divizije, koji im je povjerio izvršenje toga zadatka.

Na uzvisini nad Rečicom, nervozno se smješta naš mladi topnički divizion. Smještaju se topovi, postavljaju se aparati za korekturu, sve je spremno, da naši mladi topnici pokažu što znadu. Pada komandir: "Kosi grane!" Zamalo parale sa zrak dobro nišanjene grenate. Kada su prve letjele nad nama instinktivno smo legli misleći da to puca banda. Ali, kada se čula jaka detonacija, oduševljeni borci klicali su: "To tuče naša artiljerija. Jedan vod I. bataljona koji se privukao do same crkve, nije htio više čekati, nego započne borbu ručnim bombama i jakim mitraljeskom vatrom. Ostali borci napredovali su cestom, kuda je uglavnom bila usredotočena sva vatra bande znajući, da je put jedino prohodan i pogodan za napad.

Jurišaju. Pred sobom guraju protu oklopne topove i jednog brojana. Sve njih desetak metara stana. Dvojica, trojica skoče na lafetu, a ostali ispele par metaka. Odmah zatim čuje, narrijed, bliže bunkerima. Teku se juriš ne pamti. Juriš u kojemu jurišaju i topovi. Banda je smetena sigurnim i preciznim godjanjem našeg teškog oružja. Najjači otpor je iz zgrade mlina, gdje je iza debelih zidova daju još posljednji otpor. Ali "džonbul" sigurno godja. Naši su već pred ravovima. Ubecuju prve bombe u njih. Banda je razbijena. Naglo se razbježala i zahvaljujući gustoj magli uspjele je izmaknuti. Ali nije daleko

dan, kada ćemo ih potražiti u samome Karlovcu. Odmah neće imati kuda pobjeći. Stići će ih praveći kazna, kao i sve one, koji ih podupiru u njihovom protunarodnom djelovanju. Dani narodnog suda naglo se približuju. Etti je to crni i teški dan za naše neprijatelje, dan, kada se odmoriti svakome po zaslugi.

Koljo,
dopisnik ud. Karlovačke brig.

glavnih snaga u Karlovcu s pravca Pokuplja. Snage koje su sačinjavale posadu, bile su: 2. satnija iz sastava 30. i 3. satnija iz sastava 10. ustaške bojne, svaka jačine -od po 80 do 100 vojnika. Pored ovih dviju satnija, koje su ujedno predstavljale i jezgro obrane, u uporištu su još bile 4 satnije takozvane »milicije« jačine od 400 ljudi većinom mobiliziranih iz mjesta i okolnih sela. Posada je bila smještena u mlinu i dvorcu sjeverno od crkve, a za obranu su koristili 4 bunkera i 4 zidane zgrade podešene za obranu. Od naoružanja, pored pješadijskog, imali su 1 teški bacač i 1 protukolski top.

Na osiguranju željezničkog mosta na r. Kupi, južno od sela Rečice, nalazilo se još oko 40 ustaša iz sastava posade u Rečici.

U selu Luki Pokupskoj na pred'stražnim položajima bile su 3 satnije »milicije« naoružane samo pješadijskim naoružanjem i bez utvrđenja.

Za izvršenje napada na neprijateljsko uporište u Rečici, zapoviješću Štaba 34. divizije, određena je Karlovačka udarna brigada koja je za tu priliku ojačana- sa 6 teških minobacača i 2 protukolska topa. Osiguranje za izvršenje napada prema Karlovcu dato je u zadatak Seljinoj, a prema Zdenčini i Brezovici Zumberačkoj brigadi kojoj je naređeno da se odmah u toku 14. siječnja prebaci u Pokuplje.

Artiljerijski divizion divizije primio je zadatak da s jednom baterijom brdskih haubica podržava napad brigade i u toku napada izvršava zadatke po zahtjevu bataljona u napadu.

U skladu s odlukom Štaiba divizije napad je trebalo izvesti 15. siječnja u 23,00 sati.

U osnovnom zadatku Štab divizije naložio je Karlovačkoj udarnoj brigadi:

— da s dva bataljona izvrši napad na neprijateljsko uporište Rečicu ispoljavajući težište napada sjevernim pravcem duž ceste i sela, a ostalim snagama da dejstvuje zapadnim pravcem duž poljskog puta koji vodi od posljednje grupe kuća u polje;

— s jednim bataljonom postaviti zasjedu južno od Rečice na raskrsnici puteva odakle se odvaja cesta prema željezničkoj stanici sa zadatkom da spriječi povlačenje i bježanje neprijatelja iz napadnutog uporišta u pravcu mosta na rijeci Kupi;

— jedan bataljon zadržati u brigadnoj rezervi na glavnom pravcu napada;

— bateriju teških minobacača postaviti na raskrsnici ceste Luka—Rečica—Karlovac odakle tući utvrđene zgrade, dvorac i mlin;

U toku napada koji će biti podržavan i vatrom jedne baterije brdskih haubica, vatru teških bacača i topova koordinirati i koncentrirati na zgra-

de koje je neprijatelj utvrdio za obranu, a jurišnim pionirima pod zaštitom automatskog oružja izvršiti miniranje zgrada.

Pored toga, u toku podilaženja, s dva bataljona protjerati »miliciju« iz s. Luka Pokupska.

Organizirajući napad, Štab brigade izvršio je slijedeći raspored svojih snaga i podijelio zadatke:¹⁶⁴

4. bataljon, ojačan s dva teška bacača, dobio je zadatak da u nastupanju cestom pravcem Šišljavić—Rečica napadne predstražne položaje neprijatelja u zapadnom dijelu s. Luka Pokupska, zarobi i protjera posadu »milicije« i stvori slobodan prolaz ostalim bataljonima za podilaženje ka Rečici;

3. bataljonu naređeno je da po razbijanju neprijateljske »milicije« u s. Luka Pokupska, što će učiniti 4. bataljon, produži s nastupnim maršem i izbije na glavnu cestu kod raskrsnice južno od Rečice odakle se odvaja cesta za željezničku stanicu. S te pozicije treba i spriječiti bježanje neprijatelja iz neprijateljevog uporišta u pravcu željezničkog mosta na r. Kupi;

2. bataljon, ojačan jednim odjeljenjem za siječenje žice i odjeljenjem »džon-bula« iz voda jurišnih pionira, dobio je zadatak da izvrši napad sa zapadne strane — duž puta koji vodi od mlina i škole u polje, a po upadu u uporište, u zajednici s 1. bataljonom, koordinira daljnje akcije;

1. bataljon, ojačan s jednim odjeljenjem za siječenje žice, jednim odjeljenjem minera i s 2 protukolska topa, primio je zadatak da izvrši napad sa sjevernog pravca duž ceste i sela i koncentričnom vatrom topova i bacača neutralise otpor neprijatelja u zgradama iz kojih se neprijatelj brani te omogućiti minerima pristup da ih miniraju;

prateća četa brigade dobila je zadatak da vatrom teških bacača i topova, s vatrenih položaja kod kapelice na raskrsnica cesta Luka—Rečica—Karlovac, tuče zgrade u selu koje je neprijatelj utvrdio za obranu, kao i ciljeve na zahtjev bataljona koji učestvuje u napadu na uporište.

Koncentracija brigade izvršena je 15. siječnja poslije podne u s. Šišljavić odakle su jedinice krenule na zadatak.

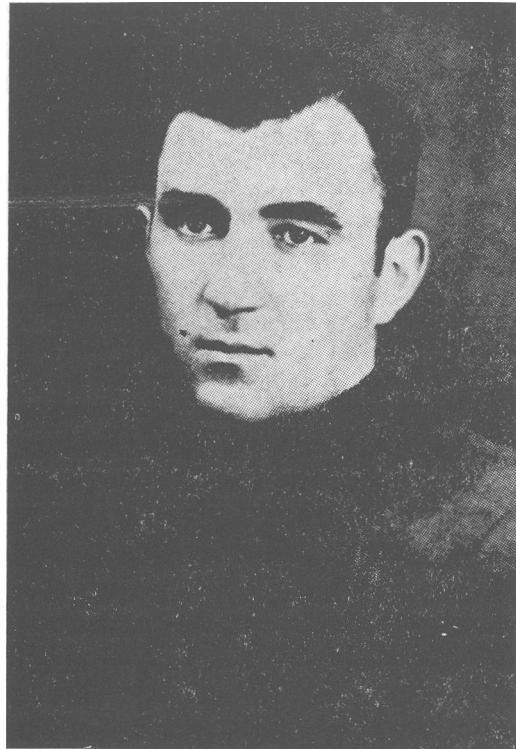
Prema operativnom izvještaju Štaba 34. divizije¹⁶⁵ i ostale brigadne dokumentacije, kao i sjećanja sudionika u toj akciji komandanta 4. bataljona Dragutina Boljkovca — tok napada odvijao se po slijedećem:

Odlazeći na zadatak Štab 4. bataljona je na osnovu svoje procjene situacije i odluke izvršio odmah po izlasku iz sela Zamršje, novi borbeni raspored bataljona u podilaženju neprijateljskih! obrambenim položajima u s. Luka. Prva četa dobila je naređenje da krene desno od ceste idući para-

¹⁶⁴ HAK, dok. 535 do 538/1.

¹⁶⁵ Zb. V-37, dok. 78 i HAK, dok. 301 do 400/1.

**Stjepan Šimunović, komandant
3. bat. KUB od 10. 7. 1944. do 15. 1.
1945. Poginuo kod Rečice.**

lelno s cestom na udaljenju 150—200 metara, sa zadatkom da izbije što bliže s. Luka, a potom s prostorije Zavijač udari u bok neprijateljskog rasporeda. Istovremeno napad s fronta izvešće i glavnina bataljona.

Međutim, uslijed teško prohodnog terena, odnosno visokog snijega, četa je sporo napredovala pa je naknadnim naređenjem Štaba brigade dat zadatak da se s glavninom bataljona krene ne čekajući da desnokrila četa dođe u dodir s neprijateljem.

Četvrti bataljon je krenuo naprijed. Međutim, on je na odstojanju od 100 do 150 metara ispred neprijateljskih položaja dočekan jakim puškomitraljeskom i mitraljeskom vatrom. Već od prvih rafala četa koja se nalazila u prvoj borbenoj liniji, imala je nekoliko poginulih i veći broj teže ranjenih. Među ranjenima bio je i komandir 2. čete Juraj Budački koji je kasnije od zadobivenih rana umro u bolnici. Bataljon je prihvatio borbu. Neprijatelj je pružao vrlo žilav otpor, a naročito iz zapadnog dijela sela gdje su se nalazile ustaše iz Rečice jačine oko jedne satnije (što je naknadno utvrđeno). Štab brigade se zabrinuo. I da bi što prije slomio žilav otpor neprijatelja, naredio je Štabu 3. bataljona, koji je nastupao pozadi 4. bataljona, da pomogne 4. bataljonu koji je naletio na teškoće. Poslije jednog

i pol sata žestoke borbe, oko 23,30 sati, zajedničkim jurišem 4. i 3. bataljona, kao i 1. čete 4. bataljona koja je za to vrijeme stigla i bočnom vatrom izvršila jak pritisak na bok neprijateljskih snaga u s. Luka, neprijatelj je izbačen iz svojih položaja i potisnut u uporište Rečicu. Prvi dio zadatka brigade je izvršen. Prolaz kroz s. Luku bio je slobodan. U razbijanju ove posade i 3. bataljon je pretrpio veliki gubitak. Poginuo je i komandant bataljona poručnik Stjepan Šimunović.

Odmah nakon protjerivanja neprijatelja iz sela Luke, brigada je produžila nastupanje prema Rečici. Prvi bataljon koji je prodirao na glavnom pravcu napada duž ceste Luka—Rečica, podržan jakom artiljerijskom i minobacačkom vatrom, uspio je već u prvom naletu u 1,00 sati, 16. siječnja, razbiti neprijateljsku obranu i ući u uporište i natjerati neprijatelja u bijeg iz utvrđenih zgrada. Kako ostali bataljoni 3. i 2, zbog obilaženja i vrlo lošeg terena i mrkle noći, nisu na vrijeme stigli na određene položaje, to je glavnini neprijateljske posade bilo moguće da se povuče uz vrlo male gubitke.

Isto tako i Seljina brigada, koja je imala zadatak da osigura napad s pravca Karlovca, nije stigla na vrijeme. Izgubila je orijentaciju pa je izgubila vrijeme lutajući na prostoriji Obseka sjeverno od sela Luka Pokupska. Osim toga, jedinice Seljine brigade su greškom pokupile čak i telefonsku liniju Karlovačke brigade za vezu s divizijom, misleći da je to neprijateljska linija pa je time bila prekinuta veza s jedinicama. No, i pored svega toga što se tokom borbe dogodilo, Karlovačka brigada je izvršila svoj prvi ozbiljniji borbeni zadatak u 1945. godini. Likvidirala je neprijateljska uporišta u s. Luki i Rečici. Zarobljeno je 7, ubijeno 20 i ranjeno oko 30 neprijateljskih vojnika. Zaplijenjena su 2 teška mitraljeza, 3 puškomitraljeza, 1 šmajser, 2 laka bacača, 10 pušaka, 90 mina za laki bacač, 36 noževa, 47.000 metaka, 1 postolje za teški mitraljez, 3 telefona i jedna telefonska centrala od pet brojeva. Svi fortifikacijski objekti u uporištu su uništeni.

Brigada je imala 6 poginulih na položaju i 20 ranjenih boraca od kojih je 5 teže ranjeno koji su naknadno umrli za vrijeme evakuacije od brigadnog previjališta do kirurške ekipe divizije. (Tako su se stvarni gubici brigade povećali na 11 poginulih drugova.) Među poginulima bili su: komandant 3. bataljona poručnik Stjepan Šimunović, komandir 1. čete 4. bataljona Stanko Gomionik, komandir 2. čete istog bataljona Juraj Budački, Mika Domitrović, nišandžija pt puške iz 4. bataljona, Nikola Fudurić, desetar iz 2. bataljona, Branko Kralj iz 4. bataljona, Antun Kruljac i Janko Klarić, obojica iz 1. bataljona, Janko Lipak, bolničar iz sanitetskog voda brigade, Ivan Radočaj i Franjo Strnić. Ranjen je Vodnik Janko Jarnjević. Za ostale ranjenike poimeničnih podataka nema..

U ovoj borbi posebno se istakao 1. bataljon.

U borbi je utrošeno 17.500 metaka, 130 mina za teške minobacače, 190 metaka za »bredu«, 60 mina za džon-bul, 25 mina za laki bacač, 20 ručnih bombi i 135 kg eksploziva.

Po završenoj akciji Karlovačka brigada se povukla s tri bataljona u svoje baze Donjiu Kupčinu, dok je 3. bataljon ostao razmješten u s. Šišljavić. Seljina brigada dobila je naknadno naređenje od Štaba divizije da izvrši pretres uporišta Rečice, a potom da razmjesti svoje jedinice na prostorijski Rečica—Luka Pokupskai—Zamršje.

Istog dana ujutro, oko 9,30 sati, neprijateljske snage iz Karlovca u jačini dvije ustaške bojne (2. bojna 3. ustaškog zdruga i Zrinska doknadna bojna) i čete Jegerovaca iz sastava »B« bataljona izvršile su napad u pravcu Rečice na jedinice Seljine brigade. Brigada se povukla na prostorijsku Blatnice. Međutim, oko 12 sati neprijatelj je ponovo krenuo u napad od pravca Rečice i Luke. Oko 13,30 sati on je svojim prednjim dijelovima izbio do potoka Blatnice. Neprijatelj je pušten na blisko odstojanje, a onda dočekan snažnom vatrom iz svih oružja. Borba se vodila cijeli dan na prostoru s. Karasi—Koritinja—Šišljavić. Tek kasno u noć neprijatelj se povukao u pravcu Karlovca imajući osjetne gubitke od 34 poginula, 40 ranjenih i 18 zarobljenih vojnika. Među ubijenima bio je i zapovjednik 2. bojne 3. zdruga ustaški emigrant Mijo Matusinović.

Narednih nekoliko dana brigada se i dalje zadržala na sektoru Donje Kupčine radi odmora i sređivanja jedinica poslije borbe. Pored redovnog sprovođenja plana vojno-stručne i političke nastave, održavane su i konferencije po četama. Jedinice su popunjene municijom, čišćena je oprema i podmazivano oružje. Za to vrijeme izvršene su i neke promjene u popuni starješinskim kadrom. Za komandanta 3. bataljona postavljen je Josip Šebalj, za pomoćnika političkog komesara 4. bataljona Mata Benković, za komandanta 4. bataljona Dragutin Boljkovac, do tada v. d. komandanta istog bataljona jer je dotadašnji komandant poručnik Artur Blažević upućen na jednomjesečni oficirski tečaj. Isto tako, naredbom broj 1 Štaba brigade izvršena su postavljenja i u komandama četa 3. bataljona i samostalnim prištapskim jedinicama., pa je za komandira 1. čete postavljen Franjo Belavić, za komandira 3. čete Stevo Katunić, za političkog komesara 2. čete Matija Puljak, za političkog komesara 3. čete Emil Ludviger i za pomoćnika političkog komesara 3. čete Josip Marković. U četi za vezu brigade postavljeni su: za vodnika signalnog voda mlađi vodnik Vilko Tonković, za vodnika telegrafskog odjeljenja borac Josip Kralj, za političkog delegata linijsko-telegrafskog voda Božidar Milčić; u inženjerijskoj četi brigade: za vodnika minerskog voda mlađi vodnik Stjepan Rožić, za

**Simo Kušić, komandant 2. bat. KUB
od 20. 11. 1944. do 21. 1. 1945.
Poginuo kod Vukojevaca u
Turopolju.**

vodnika pontonirskog voda Josip Plesa, za političkog delegata pontonirskog voda Ilija Vajagić i za političkog delegata jurišnog voda borac Milan Vujnović.

U drugoj polovini siječnja 1945. godine, prema naređenju Štaba 4. korpusa, 34. divizija s dVije brigade odlazi na sektor Petrinje i Siska. Prenosnje borbene aktivnosti divizije na ovaj sektor bilo je u sklopu plana korpusne operacije u koju su krajem siječnja i početkom veljače bile uključene i jedinice 7. divizije.

Karlovačka brigada je 20. siječnja oko 7 sati napustila Kupčinu i izvršila pokret na novo odredište na koje je stigla poslije podne i razmjestila se u širem rajonu sela Gornji Hruševac—Kravarsko.

Planirajući svoju prvu akciju na ovom području Štab divizije je odabrao neprijateljsko uporište u s. Zažini. U dva dosad izvršena napada ovo uporište naše snage nisu u potpunosti uspjele slomiti, a nova neprijateljska posada sada se još više utvrdila i u fortifikacijskom smislu ojačala svoj obrambeni rejon.

Razloga za likvidaciju Zažine bilo je više. Kao prvo, to neprijateljsko uporište bilo je uklopljeno u obrambeni sistem garnizona u Sisku i Pe-

trinji i predstavljalo je predstražni odred za osiguranje glavnih neprijateljskih snaga s pravca Vukomeričkih Gorica, zatvarajući prilaz Petrinji sa sjevera, a Sisku sa zapada. S druge strane, ovo se uporište nalazilo prilično uvučeno u naš oslobođeni teritorij, pa je kao takvo u velikoj mjeri otežavalo političku i vojnu aktivnost na tom području i činilo poteškoće u povezivanju s oslobođenom teritorijom Banije.

Dolaskom Karlovačke udarne brigade na novi sektor, uslijedila je i zapovijest Štaba divizije za likvidaciju ovog uporišta.¹⁶⁶ U prvobitnom planu izvođenje napada bilo je predviđeno za 22. siječnja, ali je naknadnim naređenjem Štaba 4. korpusa ova akcija odložena za 25. siječnja 1945. godine, kako bi se dobilo na vremenu i izvršila što bolja priprema i potpuna organizacija napada.

Posadu neprijateljskog uporišta u s. Zažini sačinjavala je 1. satnija 3. bojne 14. pješadijskog zdruga iz sastava 4. ustaško-domobranske divizije koja je pokrivala ovo područje. Jačina posade iznosila je 220 ljudi naoružanih jednim teškim bacačem, tri teška mitraljeza, 12 puškomitraljeza i ostalo puške. U fortifikacijskom pogledu uporište je bilo naročito jako utvrđeno po sistemu poljske fortifikacije. U obrambeni čvor uklopljena je i nadvišavajuća kota s crkvom i zidanim zgradama oko nje podešenim za obranu i smještaj vojnika. Pojas oko zgrade i crkve uređen je za obranu s iskopanim cik-cak rovovima i izgrađenim jačim drvenim bunkerima na važnijim pravcima-. Sve zajedno bilo je opasano jednorednom bodljikavom žicom i minirano.

Napad na Zažinu povjeren je Seljinoj brigadi. Karlovačka udarna i Zumiberačka brigada dobile su zadatak da osiguraju izvođenje napada s pravaca Zdenčine, Rečice, Siska, Petrinje i Turopolja. U tom sklopu, Karlovačka brigada imala je zadatak da s dva bataljona na položaju na liniji s. Greda—Petrovac osigura pravac od Siska; s jednim bataljonom, zaposjedanjem položaja na sektoru sjeverno od M. Gorice, da zatvori pravac Petrinja, a s jednim bataljonom da obezbijedi pravac prema Turopolju na sektoru Pešćenice, kontrolirajući prugu i cestu.

Taj raspored je naknadno unekoliko izmijenjen, s tim što je osiguranje od Turopolja dato u zadatak 2. muslimanskoj brigadi Unske operativne grupe na prostoru Novo Selo—Buševac—Ogulinac.

U izvršavanju dobijenog zadatka Karlovačka udarna brigada je 21. siječnja u 7,30 sati izvršila pokret na sektor s. Vukojevac—s. Brežane. Tokom tog pokreta kod Vukojevca došlo je oko 13 sati do susretne borbe s jednom satnijom ustaša iz sastava 13. ustaške bojne koja se kretala iz Siska prema Turopolju. Borbu je prihvatila jedna četa 2. bataljona. U

oštrom sudaru četa je odbacila dio neprijateljskih snaga u pravcu Pešćenice, dok se drugi dio neprijateljskih snaga i dalje zadržao duž ceste. Međutim, i te su snage oštro napadnute od drugih dviju četa 2. bataljona i jedne čete 1. bataljona. Neprijatelj je protjeran u pravcu šume. Pri tome su mu nanijeti gubici od 2 poginula i 10 ranjenih vojnika i zaplijenjen pištolj i 1 puškomitraljez.

Brigada je u ovoj borbi izgubila komandanta 2. bataljona poručnika Simu Kušića koji je poginuo jurišajući na čelu bataljona. Narednih dana za komandanta 2. bataljona postavljen je Juraj Sterk, do tada politički komesar istog bataljona.

U borbi je utrošeno 2.965 metaka i 21 mina za laki bacač.¹⁶⁷

Tokom 22. siječnja ponovo dolazi do borbe s dvije satnije ustaša iz 13. ustaške bojne stacionirane u Turopolju koje su se kretale u dvije kolone — jedna pravcem od s. Ogulinac kroz šumu Brezovčak, kojom prilikom je izbila do kote 124 i druga, od šume Merkvača koja se pojavila ispod s. D. Vukojevca. Neprijatelj je iz pokreta, uz podršku jake artiljerijske i minobacačke vatre izvršio napad na položaje 1. bataljona u rejonu s. Vukojevac. Međutim, bataljon je spremno dočekao neprijatelja jakom automatskom vatrom i vatrom iz lakih minobacača i zaustavio njegovo nastupanje. Borba je počela u 9 i trajala sve do 12 sati kada je bataljon prešao u protunapad, izbacio ga s položaja, i protjerao ga u pravcu Turopolja. U ovoj borbi neprijatelj je imao 10 poginulih i veći broj ranjenih vojnika, a zaplijenjene su dvije puške s 300 metaka.

U 1. bataljonu ranjen je samo desetar Vladislav Horžić. Utrošeno je u borbi 5.500 metaka, 25 mina za laki bacač i 5 ručnih bombi.¹⁶⁸

Prilikom analize ove borbe pohvaljen je 1. bataljon zbog pravilnog rada i uspješnog odbijanja neprijateljskog napada. Stavljena je i primjedba na prevelik utrošak municije. Međutim, rezultati su mogli biti i bolji da je postojala telefonska veza s 2. bataljonom koji se, s obzirom na blizinu položaja, mogao uspješno angažirati u protunapađu udarom u bok neprijateljskog borbenog rasporeda.

Prvi i 2. bataljon ostali su i slijedeća dva dana na položajima u rejonu s. Donji Vukojevac dok su se 3. i 4. bataljon razmjestili u s. Kravarsko i s. Pustike. Dvadeset četvrtog siječnja, 3. i 4. bataljon izvršili su pokret u s. Brežane i Modruš, a 25. siječnja poslije podne krenula je i čitava brigada sa zbornog mjesta u s. Pešćenici radi zauzimanja položaja za osiguranje napada Seljine brigade na neprijateljsko uporište u s. Zažina. Drugi bataljon osiguravao je pravac prema Petrinji, 3. i 4. bataljon prema Sisku, dok je 1. bataljon zadržan u rezervi.

167 HAK, dok. 562/1.

138 HAK, dok. 563/1.

U napadu na uporište Zažinu angažirala se cijela udarna brigada »Franjo Ogulinac Seljo«, ojačana baterijom brdskih topova. Napad je počeo, u skladu s odlukom Štaba divizije, 25. siječnja u 23 sata. Napadu je prethodila desetminutna artiljerijska i minobacačka priprema. Za to vrijeme su se Seljini udarnici privukli na 150 do 200 metara od žičanih prepreka. U daljnjem približavanju došlo je do nesavladivih teškoća. Neprijatelj se uporno i žilavo branio, držeći pod jakom pješadijskom vatrom brisani prostor kojeg su borci Seljine brigade trebali proći po dubokom snijegu i vrlo vidljivoj, vedroj i izvanredno hladnoj noći. Unatoč ovako teških uvjeta i uz cijenu mnogih života, najhrabriji su stigli do prepreka, ali se dalje nije moglo.

Borci Sanitetske čete KUB, 1945.

Napad je ponovljen 26. siječnja u 0,45 sati, također uz prethodnu artiljerijsku pripremu, ali i ovaj put bez uspjeha. I treći pokušaj, izveden u 2 sata, koji je bio dobro pripremljen od strane pješadije, ali slabo usklađen s vatrom artiljerije, nije dao rezultata. Veliki gubici u dva prethodna napada i izloženost boraca za vrijeme od tri sata jakoj neprijateljskoj vatri, znatno su smanjili udarnu snagu Seljine brigade. Kada se uvidjelo da neprijateljska obrana ne slabi ni poslije tri uzastopna napada i oštih juriša, Štab divizije je naredio da se odustane od napada. Seljina brigada povukla¹ se potom na sektoru Letovanić. Četvrti bataljon je i dalje

nastavio s blokadom uporišta do obnavljanja napada. Istovremeno, Štabu Karlovačke brigade je naređeno da povuče svoje jedinice sa osiguranja prema Petrinji.

Oko 9 sati ujutro, 26. siječnja, jedna manja jedinica iz Petrinje dopremila je posadi u Zažini municiju i hranu. Istog dana neprijateljske snage u jačini od oko 800 vojnika, sastavljene od ustaša, kozaka, mornara i domobrana, izašle su iz Siska i nastupale u pravcu sela Grede. Treći i 4. bataljon Karlovačke udarne brigade koji su držali položaje u Gredi, zatvarajući pravac prema Sisku, prihvatili su borbu. Prvi nalet neprijatelja je odbijen. Iako su neprijateljske snage podržavane jakom artiljerijskom i minobacačkom vatrom, one ipak nisu, i pored nekoliko uzastopnih napada, uspjele razbiti obranu bataljona. Poslije podne, oko 16,00 sati, neprijatelj je pod zaštitom jake artiljerijske i minobacačke vatre ponovio i po četvrti puta napad s pojačanim snagama koje su nastupale s tri pravca: prugom, cestom i od kote 101 prema Kapelici. Tek tada, da ne bi pretrpjeli veće gubitke od artiljerijske vatre, bataljoni su se po naređenju Štaba brigade povukli na nove položaje u rejonu s. Dužice. Neprijatelj je ušao u jedan dio sela Grede, ali nakon kraćeg zadržavanja povukao se u Sisak. Odmah zatim, ranije položaje u s. Gredi zaposjeli su 1. i 2. bataljon.

U borbama toga dana neprijatelj je imao 15 poginulih i veći broj ranjenih vojnika, dok je brigada imala 1 poginulog i 4 ranjena borca.

Dvadeset sedmog siječnja¹ u 22,00 sata i 28. siječnja u 0,15 sati Seljina brigada je ponovila napade na Zažinu. Karlovačka udarna brigada je za to vrijeme davala osiguranja s dva bataljona prema Petrinji posjedanjem položaja na liniji s. M. Gorica—k. 103, a s dva bataljona na liniji s. Greda—s. Sela prema Sisku. Oba puta Seljina brigada nije imala uspjeha, pa je zbog osjetnih gubitaka, naročito u komandnom kadru, Štab brigade predložio da se odustane od daljnjeg napada što je Štab divizije usvojio¹, naredivši da se brigada povuče u Letovanić. Tu se Seljina brigada zadržala radi odmora i sređivanja jedinica. Istoga dana poslije podne oko 17,30 sati neprijatelj je napustio uporište i povukao se u pravcu Petrinje. Odmah za njim u Zažinu je ušao 4. bataljon Karlovačke brigade gdje se i zadržao.

U međuvremenu, dok je Seljina brigada napadala uporište Zažinu, prema usmenom naređenju Štaba divizije, 1. bataljon Karlovačke udarne brigade je, 27. siječnja u 23,30 sati, izveo napad na neprijateljsku posadu u s. Sela kod Siska gdje se nalazilo 40 oružnika i 20 domobrana. Bataljonu je uspjelo neprimijećeno doći u neposrednu blizinu neprijateljskih položaja, tako da su borci iz pokreta, uz podršku jake automatske vatre, izvršili juriš i upali u neprijateljske položaje u selu. Neprijateljska posada, iznenađena i zbunjena, brzo je likvidirana i bez naročitog otpora. U borbi

poginulo je 8 i zarobljeno 27 neprijateljskih vojnika. Zaplijenjena su 2 puškomitraljeza, 25 pušaka, 1 šmajser i 5.000 metaka-.

Bataljon je iz ove akcije izašao bez gubitaka.

Slijedećeg dana, 28. siječnja u 9,30 sati, neprijatelj u jačini 300 do 400 ustaša i domobrana, krenuo je prugom od Stupna prema željezničkoj stanici u Gredi i cestom od Sela prema Gredi. Prvi bataljon Karlovačke brigade koji je zatvarao ovaj pravac, prihvatio je borbu s brojno nadmoćnijim neprijateljem i nakon dvosatnog oštrog okršaja razbio je neprijatelja i natjerao ga na povlačenje u pravcu Sela i dalje prema Sisku.

U ovoj borbi bataljon je imao 6 poginulih i 15 ranjenih boraca. Među poginulima bili su: komandiri četa Mijo Pavlič i Josip Ivičak, politički komesar čete Rudolf Markue, vodnik Slavo Pirša, desetar Nikola Šimunić i borac Matija Kožar. Ranjeni su, prema sačuvanoj dokumentaciji, komandant 1. bataljona Marijan Sinovčić, vodnik Janko Zganjer, desetar Mijo Karlović i borci Petar Resavac, Janko Graša, Jožica Barbić i Slavko Bistrica koji je zbog teških povreda umro na putu za bolnicu.

I na položajima osiguranja prema Turopolju, na prostoru Novo Selo, Buševac i Peščenica, koje je držala 2. muslimanska brigada Unske operativne grupe, neprijatelj je intervenirao i 28. i 29. siječnja, angažirajući snage jačine 300—400 ustaša. Naročit pritisak izvršio je na položaje brigade u rajonu Buševca. U oba pokušaja neprijatelj je spriječen i natjeran na povlačenje. Pri tome je imao gubitke od 19 poginulih i 25 ranjenih vojnika. Tom prilikom teže je ranjen i zapovjednik te ustaške bojne iz Turopolja satnik Kos. Druga muslimanska brigada imala je u toj borbi 4 poginula i 12 ranjenih boraca. Isto tako i na pravcu osiguranja Žumberačke brigade neprijatelj je izvršio 28. siječnja ispad iz Zdenčine u pravcu Bratine, ali Žumberčani su ih odbili pa se neprijatelj oko 15 sati povukao u Zdenčinu*

Prema kasnije prikupljenim podacima gubici neprijatelja u uporištu Zažini cijene se naoko 60 poginulih i ranjenih i jedan zarobljen. Međutim, gubici Seljine brigade bili su vrlo veliki i moglo bi se kazati natprosječni za jednu brigadu u napadu na jedno uporište. Izbačena su iz stroja 192 borca i rukovodioca (130 boraca i 62 rukovodioca), među kojima su 63 poginula ili su kasnije umrla od zadobivenih rana. To najbolje govori o težini ove bitke na jednoj operativnoj lokaciji koja je bila od naročitog značenja i za nas i za neprijatelja, a koja je konačno, uz velike žrtve, ipak savladana zahvaljujući upornosti i hrabrosti boraca Seljine brigade.

Zažine se i danas sjeća svaki preživjeli borac Udarne brigade »Franjo Ogulinac Seljo«, koji je bio sudionik u napadu, jer to je bila jedna od najtežih borbi brigade od njezinog osnutka do tada. Bila je najteža, kako po nadljudskim naporima koje su podnijeli borci i rukovodioci u želji da

slome neprijateljsko uporište, tako i po broju žrtava koje je ta borba odnijela. Borba se odvijala u izrazito nepovoljnim uvjetima. Bilo je izuzetno hladno, a noći vedre. Borci su u tri uzastopne noći izvršili pet juriša po snijegu dubokom preko 60 centimetara, savlađujući brisani prostor dug preko stotinu metara i tučen jakom pješadijskom vatrom neprijatelja. Bio je to veliki heroizam i požrtvovanje boraca i rukovodilaca ove brigade u čemu su posebno prednjačili mladi komunisti i skojevci, kako oni koji su svoje živote ostavili na žičanim preprekama Zažine, tako i oni koji su preživjeli.¹⁶⁹

Dio štaba 1. bataljona brigade 1945. godine

Karlovačka udarna brigada je i dalje ostala na istom sektoru okrenuta frontom prema Sisku. Drugi i 3. bataljon bili su na položajima u Gredi, 4. bataljon u selu Petrovac, a 1. bataljon u selu Dužice. Tu su predahnuli i sredili jedinice.

Za nekoliko dana kasnije dogodilo se nešto što se nije očekivalo i što je zapanjilo sve borce u brigadi. Naime, 31. siječnja izvršen je iznenadan

napad na bataljon Žumberačke brigade koji se nalazio¹ razmješten u Donjoj Kupčini, kao i na podoficirsku školu divizije sa sjedištem u Jamničkoj Kiselici. Napad je izvršila, u 6 sati ujutro*, jedna specijalna skijaška jedinica maskirana bijelim ogrtačima koja je pripadala 1. njemačkom rezervnom lovačkom puku. Tim prepadom neprijatelj je u potpunosti razbio bataljon. Samo je manji broj boraca uspio da se spasi. Veći broj pripadnika ovog bataljona je tom prilikom zarobljen ili poginuo u borbi ili pri pokušaju povlačenja po dubokom snijegu. Međutim, neprijatelj nije postigao takav uspjeh tokom napada na podoficirsku školu u Kiselici. To, uglavnom, zahvaljujući budnosti, hrabrosti i snalažljivosti mladog vodnika-kursiste iz Karlovačke brigade Josipa Planinca koji je u to kritično vrijeme bio stražar ispred škole. Vršeci svoju stražarsku dužnost pravovremeno je primijetio nailazak jedne grupe naoružanih vojnika prema školi. Odmah je ocijenio da to nisu naši. Zauzeo je zaklon i bez upozorenja otvorio vatru, što je ujedno bio i znak za uzbunu. Zahvaljujući tom upozorenju, kursisti su na vrijeme izašli na položaje i odbili drzak napad neprijatelja. Za pravilno vršenje stražarske službe mladi vodnik Planine pohvaljen je naredbom Štaba divizije s kojom su upoznati borci u svim jedinicama divizije.

Uspjeh neprijatelja prilikom napada na bataljon Žumberačke brigade, što se brzo nakon toga otkrilo, postignut je uz pomoć jedne neprijateljske špijunske grupe koja se uspjela ubaciti na rad u Štab divizije. Organi bezbjednosti divizije i korpusa otkrili su je i odmah uhapsili. Glavni akteri ove špijunske grupe u službi Nijemaca bili su major Dragutin Kopjar, načelnik operativnog odsjeka divizije, Milan Kosanović, referent saniteta divizije i kapetan Julije Veseljko, komandant podoficirske škole divizije. Oni su preko svojih uspostavljenih špijunskih kanala dostavljali neprijatelju podatke o rasporedu jedinica divizije i obavještavali ga što je bilo od interesa za neprijatelja. Svi su oni nakon istrage osuđeni na smrt i strijeljani.

Na osnovu ranije dostavljenih prijedloga štabova bataljona i komandi samostalnih četa brigade, krajem siječnja i početkom veljače, u brigadi je na osnovu naredbi štabova brigade i divizije izvršen i veći broj postavljenja vojnog i političkog kadra:

— u 1. bataljonu: za komandanta bataljona postavljen je Mane Galović, do tada pomoćnik političkog komesara istog bataljona; za komandira 1. čete Mijo Zaborski; za komandira 3. čete Slavo Starešinić; za političkog komesara 1. čete Miljenko Drozdov; za pomoćnika političkog komesara 2. čete Dane Tabak; za intendanta bataljona st. vodnik Franjo Špehar; za pomoćnika intendanta ml. vodnik Nikola Ca'vlović; za referenta sani-

teta bataljona vodnik Stjepan Skradski i za popnoćnika referenta borac Ivan Kirinčić.

— u 2. *bataljonu*: za komandira 1. čete vodnik Drago Čavlović; za pomoćnika političkog komesara 1. čete Nikola Moškun; za političkog komesara 2. čete Nikola Babić; za intendanta bataljona st. vodnik Josip Kasun; za pomoćnika intendanta vodnik Josip N'ovosel; za referenta saniteta bataljona borac Ivan Vujanić; za pomoćnika referenta borac Juraj Kirinčić; za političkog komesara 1. čete delegat Velimir Bertoti; za političkog komesara 2. čete delegat Ivan Lucijanić i za političkog komesara 3. čete delegat Nikoda Erdeljac.

— u 3. *bataljonu*: za komandira 1. čete postavljen je vodnik Juraj Gašparović; za pomoćnika političkog komesara 1. čete delegat Janko Razumić; za pomoćnika 2. čete Miroslav Mirio; za intendanta bataljona st. vodnik Josip Dolinar; za pomoćnika intendanta ml. vodnik Mata Breković; za referenta saniteta bataljona/ st. vodnik drugarica Ruža Mikan; za pomoćnika referenta borac Ivan Kirin i za oficira pri štabu poručnik Viktor Kusin, do tada na istoj dužnosti u 4. bataljonu.

— u 4. *bataljonu*: za komandira 1. čete st. vodnik Josip Mikšić; za komandira 2. čete st. vodnik Dragutin Šeketai; za pomoćnika političkog komesara 2. čete Mile Gršak; za političkog komesara 3. čete Leopold Rolinger; za komandira 3. čete vodnik Petar Žiužinjak; za intendanta bataljona st. vodnik Nikola Zunić; za pomoćnika intendanta vodnik Franjo Pavlaković; za referenta saniteta bataljona st. vodnik Dušan Dejanović; za pomoćnika političkog komesara 3. čete Mihajlo Teveli; za komesara 1. čete Franjo Mikašinović, do tada politički komesar 3. čete u istom bataljonu, a na dužnost oficira pri štabu potporučnik Simo Šepelj, do tada komandir 1. čete u 2. bataljonu.

— u *prištapskim jedinicama*: za komandira inženjerijske čete vodnik Milan Vergot; za zamjenika komandira inženjerijske čete st. vodnik Josip Klarić; za komandira čete za vezu st. vodnik Vlado Mamula; za političkog komesara čete za vezu Gabro Požeg; za komandira provijant komore brigade Josip Bede; za političkog delegata provijant komore Ivan Podvorac; za komandira izviđačkog voda poručnik Drago Subašić; za delegata izviđačkog voda Alojz Gojišić; za desetare u izviđačkom vodu Stjepan Basar i Nikola Sopčić; za šefa kancelarije štaba st. vodnik Marijo Cibić; za komandira sanitetskog voda st. vodnik Ivan Ceković; za političkog delegata sanitetskog voda Albert Rožić, do tada delegat u 4. bataljonu; za komandira za evakuaciju u sanitetskom vodu vodnik Ivan Horvat; za komandira higijensko-sanitetskog odjeljenja ml. vodnik Krsto Popović.

— u *pratećoj četi brigade*: za komandira 1. bacačkog voda st. vodnik Nikola Bede; za komandira 2. protukolskog topa st. vodnik Mijo Vranić;

Sloboda narodu - sloboda narodu!

Karlovačke VIJESTI

Izdaje Kotarski odbor JNOF-a Hrvatske za Karlovac

9. I. 1945.

PRIDJINO SAKUPljanju VEŠA ZA : U SANDZAKU OSLOBODJENO JE BIJELO POLJE
KARLOVAČKU BRIGADU

Ovih dana primili smo pismo od Karlovačke udarne brigade, gdje se obrađuju narodu karlovačkog kotara sa molbom da pristupi sakupljanju veša pošto u ovim hladnim zimskim danima osjeća se pomunjkunje dolnje bijede.

Po snijegu i najvećoj zimi naši sinovi u Karlovačkoj brigadi ratuju protiv neprijatelja slobode naših naroda. Oni u borbu ulažu krajnje napora za izvojevanje pobjede i stekli su priznanje Glavnog Štaba Hrvatske, koji je brigadu proglasio naziv "Udarne". Neprijatelj drhti pred našim sinovima, jer pred njim padaju svi bunker i rukovi junaci ponos su svojih majki i očeva.

Mi cijenimo napore i žrtve karlovačkih udrugnika, koje daju za čitav naš narod, i mi ćemo se odzvati njima vojnom, kako boreći se bi ova hladna zima i noći osjetili težim nego što jesu. Od bori jedinacvene fronte treba da predju na rad, da mobiliziraju sve snage u ovoj kampanji za naše borbe.

Kao što neprijatelj drhti pred napadom naših sinova na njegove bunker, treba da mobilizuje i naše jedino - duševni i čvrste odluke da svim našim snagama svojom vojnom i mi ćemo pomoći borcima karlovačke udarne brigade da bude odgo-

U Sandžaku naše i albanske jedinice oslobodile su na rijeci Lim BIJELO POLJE. Odbijen je pokušaj Nijemaca da predju rijeku Lim kod Brodarova. Kod Vardišta ubijeno je 80 neprijateljskih vojnika.

U Istočnoj Bosni neprijatelj je pojačao svoje napade na sektoru Bijeljina. Brčko i Han Pijesak-Vilasnica u cilju da oslobodi komunikaciju k oslobođenom grudu Zvorniku.

U Medjugorju poslije 3 dana žestokih borbi oslobođeno je DOBNA LENDAVA.

U Podravini u pravcu Donjeg Miholjca nastaviću se žestoke borbe. Neprijatelj dovlači pojačanje, ali naši uspješno odbijaju jake neprijateljske protivnapade. Naša artiljerija tuče se Dravu neprijatelja na sektoru Osijek-Donji Miholjac.

U Sloveniji odbijeni su napadi neprijatelja da oslobodi komunikaciju Novo Mesto-Ljubljana. Nastaviću se borbe na Njagorcu. Ubijeno je 200, a zarobljeno 120 švalbe. Uništena su 3 tenka i 10 kamiona. Na pruži Ljubljana-Jesenice bačeno u zrak 6 vožova.

IV. KORPUS "UDARNI"

Glavni Štab NOV i PO Hrvatske u znak priznanja borcima i rukovodiocima IV Korpusa za hrabrost, predornost i uspjehnost u rukovanju oružjem i jedinicama, dodijelio je IV. Korpusu naziv "Udarne".

RUSI NASTREDOVALI DALJE PREMA BRATISLAVI

U Čehoslovačkoj Rusi su nastredovali 30km. u pravcu Bratislave. U Bratislavi zauzeta je zgrada parlamenta i burza.

već naroda Karlovačkog kotara. Naši sinovi treba da osjete u našoj pomoći svoj ljubav koju mi gajimo prema njima.

Zato najmože na sakupljanje veša za naše udarnike!

Faksimil naslovne stranice Karlovačkih vijesti od 9. I. 1945.

19 Karlovačka udarna brigada

za vođu 1. odjeljenja teških bacača ml. vodnik Josip Štrucelj; za vođu 2. odjeljenja teških bacača st. vodnik Janko Priselac; za vođu 3. odjeljenja teških bacača desetar Janko Belin; za vođu 4. odjeljenja teških bacača desetar Izidor Barbarić; za vođu 1. topovskog odjeljenja borac Ivan Stavljević; za vođu 2. topovskog odjeljenja borac Ćiril Posarić i za vođu 3. mitraljeskog odjeljenja ml. vodnik Josip Palajsa.

U međuvremenu, krajem siječnja, došlo je do izmjene u izviđačkom vodu brigade. Nadme, naredbom Štaba brigade za komandira voda, umjesto poručnika Dragutina šubašića koji je stavljen na raspoloženje Štabu divizije, postavljen je Alojz Gojišić, do tada na dužnosti političkog delegata voda, a za političkog delegata voda postavljen je st. vodnik Dušan Marković, borac iz istog voda.

Osim toga, naredbom Štaba 34. divizije, u toku siječnja proizveden je i unaprijeđen veći broj drugova u brigadi pa je tako u čin st. vodnika unaprijeđeno 38, u čin vodnika 47 i u čin ml. vodnika 51 podoficir, dok je 71 borac proizveden u čin desetara.¹⁷⁰

Pred intendanturu brigade i bataljona postavljani su svakim danom sve složeniji i obimniji zadaci. To je bio jedini pozadinski organ u brigadi na kome je ležalo cjelokupno pozadinsko obezbjeđenje, kako u pogledu ishrane i odjeće, tako i u pogledu snabdijevanja svim ostalim potrebama materijalnog i tehničkog obezbjeđenja. Radi toga, pitanju popune ovih organa posvećena je puna pažnja. Brigadna intendantura koju je sačinjavao intendant, njegov pomoćnik i knjigovođa, bila je popunjena. Također, u svim bataljonima postojali su intendanti i njihovi zamjenici, dok su sve prištapske jedinice, kao i čete u bataljonima, imale svoje ekonomes. Pored toga, u sklopu intendanture brigade i u bataljonima formirani su radni vodovi s ljudstvom odgovarajućih zanimanja koji su bili nosioci pozadinskog obezbjeđenja. Ti vodovi brojali su u brigadi 33, a u bataljonima 12 do 15 ljudi. Unutar vodova formirane su pokretne postolarske, krojačke i kovačke radionice koje su zadovoljavale potrebe svojih jedinica.

U pogledu kvaliteta i kaloričnosti ishrana u toku prosinca 1944. i siječnja 1945. bila je zadovoljavajuća. Jedino je nedostajalo soli. Međutim, stanje odjeće i obuće bilo je vrlo loše, naročito u prosincu. U siječnju je taj problem donekle saniran jer su izvjesne količine odjeće i obuće primljene od intendanture divizije.¹⁷¹

Početkom veljače 1945. izvršeno je izvjesno pregrupisanje snaga unutar divizije. Naređenjem Štaba 4. korpusa, 2. brigada Unske operativne grupe napustila je 2. veljače Pokuplje, pa su na pravac kojeg je ta brigada za-

¹⁷⁰ HAK, dok. 45/2.

¹⁷¹ HAK, dok. 243, 245, 248 i 238/VII.

tvarala prema Turopolju, upućena dva bataljona Seljine brigade. Dalje, Zumberačkoj brigadi naređeno je da 4. veljače krene na sektor s. Ogulinac—D. Vukojevac gdje će smijeniti ostale dijelove Seljine brigade koji će doći na sektor s. Kramarići dok je Karlovačka udarna brigada i dalje zadržana na starim položajima na pravcu Siska.

Petog veljače neprijatelj jačine 400—500 ustaša, Kozaka i domobrana, ponovno je izašao iz uporišta Siska i Petrinje u pravcu položaja Karlovačke brigade. Već u 4,30 sati otvorena je jaka artiljerijska vatra po položajima 1. bataljona na sektoru s. Petrovac. U 7 sati neprijatelj je otpočeo s nastupanjem iz dva pravca: jedna njegova kolona kretala se cestom Petrinja—Rauberbirt i od s. Jazvenik koncentrirajući se na prostori Golo Brdo odakle je vršila pritisak na položaje našeg 1. bataljona. Druga neprijateljeva kolona, snažno podržana artiljerijskom i minobacačkom vatom, napredovala je od s. Sela prugom i« putem prema š. Greda gdje se na položajima nalazio 2. bataljon. I na jednom i na drugom pravcu nastupanja neprijatelj je zaustavljen i odlučnim protuudarom 1. i 2. bataljona odbačen u pravcu polaznih baza. Međutim, oko 13 sati oko 40 ustaša ponovilo je nadiranje od pravca s. Sela cestom prema s. Rauberbirt. I taj ponovljeni pokušaj neprijatelja odbijen je jakim vatrom mitraljeske čete 1. bataljona od pravca Petrovca i jedne čete 3. bataljona s položaja kod s. Rauberbirta.

U borbama toga dana neprijatelj je imao 15 poginulih, veći broj ranjenih i jednog zarobljenog vojnika. Zaplijenjena je jedna puška, 120 metaka i 4 ručne bombe.

Brigada je imala 2 poginula i 11 ranjenih boraca.¹⁷² Poginuli su borci Jandre Slat i Franjo Polić, a ranjeni su Mijo Borković i Ivan Šprajcer, dok za ostale ranjene borce nema podataka.

U vezi s operacijom korpusa na razbijanju neprijateljskih uporišta u Mošćenici i Praćnu, u čemu su se angažirale jedinice 7. divizije, Štab 4. korpusa naredio je Štabu 34. divizije da istovremeno napadne na neprijateljske posade u Odri kod Siska i u selu Brest. Naime, koordiniranim akcijama naših jedinica vezivat će se neprijateljske snage iz Siska i Petrinje na snage 34. divizije, a time će se olakšati napad jedinica 7. divizije.

Neprijateljsku posadu u Odri sačinjavale su dvije satnije iz sastava 1. bojne 14. pješadijskog zdruga i jedna satnija iz sastava Štajcerove ustaške bojne. Obrana uporišta bila je uređena po sistemu poljske fortifikacije s iskopanim rovovima i mitraljeskim gnijezdima te isturenim ojačanim osiguranjima ispred obrambenih položaja.

Prema zapovijesti Štaba divizije, napad na ovo uporište povjeren je Karlovačkoj udarnoj brigadi. Istovremeno, Seijinoj brigadi je naređeno da u toku napada vrši snažan pritisak na neprijateljsku posadu u s. Brest koju je sačinjavala bivša posada iz Zažine. Početak napada određen je za 8. veljače u 2 sata, odnosno, u isto vrijeme kada i 7. divizija počinje s napadom na Mošćenicu i Praćno.

Za napad na Odru određen je 3. i 4. bataljon, 2. je ostavljen u rezervi brigade na prostoru s. Stupno, a 1. bataljon u rezervi divizije u s. Petrovac.

Bataljoni su noću, 7/8. veljače, krenuli ka neprijateljskim uporištima. Treći bataljon je krenuo od pravca s. Zabno, a 4. od s. Stupno. Još u toku podilaženja ka neprijateljskim položajima u Odri — bataljoni su došli u sukob s njegovim isturenim dijelovima koji su branili prilaz uporištu. Poslije duže borbe neprijatelj je izbačen sa zaposjednutih položaja, pa su bataljoni u 2 sata iz pokreta, goneći neprijatelja, izvršili napad i na samo uporište koje je uz neznatan otpor likvidirano. U ovoj akciji zarobljeno je 10 neprijateljskih vojnika, dok su dva poginula. Brigada je imala jednog poginulog i 5 lakše ranjenih boraca. Poginuo je borac Tomo Blažević.¹⁷³

Napad jedinica 7. divizije na neprijateljsko uporište u si. Mošćenica također je uspio. U toku dana, 8. veljače, Stab 34. divizije obavještava Stab 4. korpusa depešom da su naše jedinice protjerale neprijatelja iz Odra i Bresta i izbile do mostova na r. Kupi.

Izvedene akcije 34. i 7. divizije na ovom sektoru i neposrednoj blizini Siska i Petrinje ozbiljno su zabrinule neprijateljska zapovjedništva u ovim uporištima. Stoga je već slijedećih dana primijećen dolazak novih pojačanja za obranu ovih garnizona.

Prva reakcija neprijatelja uslijedila je 11. veljače ujutro.

Jedna satnija iz sastava Stajcerove bojne u jačini 150 ustaša, uz podršku jače artiljerijske i minobacačke vatre, napala je u 8,30 sati na položaje 3. bataljona u rejonu si. StUpna. Bataljon je prihvatio borbu koja je trajala punih šest sati. Konačno, u 16 sati bataljon je odlučnim protunapadom definitivno izbacio neprijatelja s položaja, prisilio ga na povlačenje prema Sisku i nanio mu gubitke od 4 vojnika. U 3. bataljonu poginuo je borac Franjo Benković, dok je šest boraca bilo ranjeno.

173 HAK, dok. 580 do 594/1 i 301 do 400/1.

Juriš na Odru

Narednih dana neprijatelj je ponovo uspostavio svoje posade u s. Odri i Brestu pa je Stab divizije donio odluku da ponovi napad na ova uporišta. Napad su izvršile jedinice Seljine brigade, noću 11/12. veljače. Neprijatelj je iz Bresta protjeran prema kupskom mostu gdje se i zadržao, a u toku dana, 12. veljače, ponovno zaposjeo položaje u selu. U napadu na Odru uspjeh nije postignut, jer su u međuvremenu, neposredno uoči napada, raniju posadu smijenile jedinice Stajcerove bojne, što je izmijenilo i odnos snaga u korist neprijatelja. Zbog toga se poslije kraće borbe odustalo od daljnjeg napada.

Kraći predah u trajanju od dva dana iskorišten je da se detaljnije ispituju jačina i moral neprijateljske posade u Odri i ponovno organizira napad. Prema prikupljenim podacima posadu su sačinjavale tri raznorodne satnije — jedna ustaška, jedna domobranska i jedna satnija mornara. Ta heterogenost sastava otvarala je mogućnosti da se u ponovljenom napadu uspije. Stab divizije je ponovno povjerio zadatak Karlovačkoj brigadi da izvede napad na Odru. Cilj je bio da se neprijateljske snage zarobe ili protjeraju iz uporišta, a potom i da se poruši i most na Kupi.

Za izvršenje ovog napada Stab brigade je odredio 2. i 3. bataljon. Trećem bataljonu dat je zadatak da se što je moguće više približi neprijateljskim obrambenim položajima sa sjeverne strane pravcem od s. Zabno, a potom da izvrši oštar napad i juriš u uporište; 2. bataljon primio je zadatak da s jednom četom podilazi neprijateljskim položajima od s. Stupno cestom i lijevo od nje koja vodi za Odru, a s jednom četom da izvrši što jači pritisak u pravcu željezničkog mosta.

Napad je počeo 15. veljače u 23,30 sati jednovremeno s oba određena pravca. Zametnula se ogorčena borba bez uzmicanja, ali, nakon jednog i po sata rvanja neprijatelj je ipak pokleknuo i protjeran iz Odre. Pri tome je imao gubitke od 8 poginulih i 3 zarobljena vojnika. Bataljoni su nastavili s gonjenjem prema mostu. I tada je nastao žestok obračun sa satnijom domobrana koja je štitila most na Kupi. Svi prilazi bili su tučeni jakim automatskom i artiljerijskom vatrom. Učinjeni su svi pokušaji da se neprijatelj odbaci od mosta, omogući minerima pristup mostu radi miniranja, ali bez rezultata. Mostu se nije moglo približiti. Gubici brigade u ovoj akciji bili su veliki: 10 boraca je palo, a 10 ih je ranjeno. Osim toga, izgubljena su i 2 puškomitraljeza, 2 automata i 4 puške. Ovako veliki gubici nastali su zato što je 2. četa 2. bataljona, koja je napadala prugom, zalutala između neprijateljskih bunkera i bila izložena jakoj unakrsnoj vatri neprijatelja. Tu je i izginula većina boraca. Poginuli u ovoj borbi su, uglavnom, borci iz 2. bataljona i to: komandir 2. čete Ivan Mejaški,

Pavao Pavlinić, Mićo Tepšić, Josip Božić, Mijo Blažina, Stjepan Kraljević, Božo Marić, Ferko Zunac, Juraj Delač i Grga Cačić, dok su ranjeni: Jurica Gašparović, Josip Kralj, Mijo Vranić, Josip Hajsan i Vladimir Berinić.

Da bi oslabio stalni pritisak jedinica 34. divizije na Sisak i Petrinju, neprijatelj je izveo 16. veljače 1945. jednu jaču napadnu operaciju s prodorom na oslobođeni teritorij na sektoru razmještaja jedinica Seljine i Karlovačke brigade. U ovoj akciji sudjelovala je jedna bojna iz sastava 29. ustaškog zdruga i 2. bojna iz 8. ustaškog stajaćeg zdruga, kao i jedna satnija domobrana. Sve te snage bile su podržane vatrom iz 3 haubice i 3 teška minobacača. Međutim, kasnije je utvrđeno da su u ovoj akciji sudjelovali i dijelovi motomehanizirane njemačke brigade pukovnika Šlahera, tzv. snage »Skupine Šlaher« ojačane jednom bojnom 19. ustaškog zdruga 4. ustaško-domobranske divizije.

Neprijatelj je još u toku noći s dijelom svojih snaga zaposjeo položaje sjeverno od M. Gorice na ivici šume Lug, jedan dio snaga uputio je prema s. Jazvenik i zaposjeo položaje na koti 138, a ostatkom snaga u jačini oko 4 satnije, podržavane artiljerijom, krenuo je ujutro oko 6,30 sati iz pravca Bresta prema M. Gorici. Nastupao je u dvije kolone. Jedna je išla cestom, a druga preko k. 131. U takvom rasporedu neprijatelj je najprije izvršio napad na dva bataljona Seljine brigade s namjerom da ih opkoli i uništi. Suočen s takvom situacijom, Štab divizije je odmah naredio Štabu Seljine brigade da izvuče bataljone na sektor Lug—Zažina. To nije prošlo bez teških okršaja. Dok je jedan bataljon Seljine brigade vodio borbu s neprijateljem na liniji M. Gorica—Brest, drugi se u povlačenju sukobio s neprijateljem na prostoru šume Lug, čime je ujedno i otkrivena pojava neprijatelja na tom pravcu, a koji je upravo bio krenuo da presiječe odstupnicu ovih bataljona. Došlo je do oštire borbe u kojoj je neprijatelj pretrpio osjetne gubitke. Oko 10 sati njegove snage su razbijene i protjerane u pravcu Drenčine. U međuvremenu, na osnovu naređenja divizije, 1. i 4. bataljon Karlovačke brigade krenuli su u pravcu s. Jazvenik sa zadatkom da i oni presijeku neprijatelju odstupnicu ako pokuša da se povuče prema Petrinji. Tada još nisu znali da je neprijatelj već postavio zasjedu na tom prostoru. I tako su naši bataljoni u rejonu k. 138 upali pod pripremljenu vatrenu zavjesu. Ali, bataljoni su se ipak snašli. Pobjegli su iz pokreta na neprijatelja, prihvatili borbu, prešli u protunapad, razbili neprijateljsku zasjedu, zbacili ga sa zasjednih položaja i nastavili s gonjenjem sve do s. Vurot. Nakon odbacivanja neprijatelja iz šume Lug, na što su ga prisilile jedinice Seljine brigade, neprijatelj se zadržao u s. Maloj Gorici, Drenčini i k. 122 i sjevernom dijelu šume Drenčine. Nakon trosatne borbe bataljonima brigade uspjelo je odbaciti neprijatelja

iz šume, kao i iz samog sela Drenčine i prisiliti ga na povlačenje prema Petrinji. Borba se završila u 16 sati na sektoru s. Brest i sjeverno na koti 109.

Jedinice Karlovačke brigade nanijele su neprijatelju gubitke od 25 poginulih i 4 zarobljena. Zaplijenjen je 1 puškomitraljez i 10 pušaka. Brigada je imala 2 poginula, 4 ranjena i 1 nestalog borca. U borbi s jedinicom Seljine brigade neprijatelj je imao 33 mrtva i 35 ranjenih vojnika, dok je Seljina brigada imala 4 poginula i 3 ranjena borca.¹⁷⁴

Po povlačenju neprijatelja brigada je navečer izvršila pokret na sektor sela Letovanić. Tu se razmjestila u ovim selima: Stab brigade, prištapske jedinice, 1. i 2. bataljon zanoćili su u s. Letovanić, 3. bataljon u s. Dužice i 4. bataljon u si Zažina. Tu se brigada zadržala punih osam dana. Taj predah dobro je došao i za prijeko potreban odmor kao i za sređivanje jedinica. Radi obezbjeđenja brigade, davana su samo najnužnija osiguranja na najugroženijim pravcima od eventualnog iznenadnog ispada neprijatelja — prema Petrinji i Sisku. Na tom zadatku jedinice su se smjeњivale na položajima radi što ravnomjernijeg opterećenja.¹⁷⁵

Slobodno vrijeme planski je korišteno za redovan rad. Nastavilo se s proučavanjem propuštenih tema iz vojne i političke nastave. Na političkim časovima u svim jedinicama borci su upoznati sa sadržajem govora druga Tita održanog na zboru žena Srbije, zatim s člankom »Bratstvo i jedinstvo naših naroda«, kao i sadržajem zaključaka koje su usvojili vođeci državni antihitlerovske koalicije Staljin, Ruzvelt i Cerčil na Krimskoj konferenciji u Jalti. Oživio je i partijski rad. Održavani su sastanci komunista i skojevaca u svim jedinicama, četne radne konferencije i sastanci komandnog kadra. U Štabu brigade održan je sastanak s komesarima bataljona i prištapskih četa u vezi priprema za proslavu 27-godišnjice stvaranja Crvene armije. Ovoj godišnjici dat je utoliko veći značaj što se slavi u danima pobjedonosnog nastupanja Crvene armije u uništenju njemačkog fašizma i njegove »nepobjedive« nacističke armije. U svim jedinicama u punoj mjeri aktivirani su kulturno-prosvjetni odbori. Pripremani su prigodni programi kako bi se taj dan što svečanije obilježio. Održane su priredbe u svim selima gdje su se nalazili štabovi bataljona i brigade. Taj jubilej, posebno je svečano proslavljen u sjedištu Štaba divizije — Pisarovini, gdje je 23. Veljače održana priredba. S proslave su upućeni pozdravni telegrami Sovjetskoj vojnoj misiji pri GŠ Hrvatske.¹⁷⁶

174 HAK, dok. Bojna relacija 34. ud. divizije, str. 45. do 48.

175 HAK, dok. 301 do 400/1.

176 HAK, dok. 489/VII, depeša Štaba 34. divizije od 23. 2. 1945.

I štapski oficiri imali su pune ruke posla oko obrade redovnih mjesečnih izvještaja, koji su slati u Stab divizije, a među kojima i brojno stanje brigade s podacima o nacionalnom i socijalnom sastavu i naoružanju koje je na dan 20. veljače 1945. izgledalo ovako:

Nacionalni sastav:

Hrvata	..	.	.	.	.	.	.	.	312/1086
Srba.	.	.	.	.	.	.	.	.	26/39
Slovenaca.	.	.	.	.	.	.	.	.	3/9
Muslimana.	.	.	.	.	.	.	.	.	5/28
Rusa.	.	.	.	.	.	.	.	.	4/0
Mađara.	.	.	.	.	.	.	.	.	0/1
Danaca.	.	.	.	.	.	.	.	.	1/1
UKUPNO.	.	.	.	.	.	.	.	.	351/1164

Socijalni sastav:

Radnika.	.	.	.	.	.	.	.	.	82/174
Seljaka	.	.	.	.	.	.	.	.	207/878
Intelektualaca	.	.	.	.	.	.	.	.	23/22
Obrtnika — sitnih trgovaca	.	.	.	.	.	.	.	.	25/64
Namještenika i srednjoškolaca	.	.	.	.	.	.	.	.	11/21
Vojnih lica	.	.	.	.	.	.	.	.	2/2
Policijska, žandara i financija	.	.	.	.	.	.	.	.	1/3
UKUPNO.	.	.	.	.	.	.	.	.	351/1164

(Broj u nazivniku razlomka odnosi se na borce-partizane, a u brojniku na komandni kadar.)

Po dužnostima:

Oficira po spisku 19 — na licu 15
 Polit. ruk. po spisku 101/2 — na licu 89
 Podoficira po spisku 226/3 — na licu 172/2
 Boraca po spisku 1152/12 — na licu 709/11
 Ukupno po spisku 1498/17 i na licu 785/13
 (Broj u nazivniku razlomka odnosi se na drugarice.)

Razlika u spisku i na licu (mjestu) koja iznosi 517 boraca i rukovodilaca odnosi se na broj poginulih, ranjenih i bolesnih te upućenih na liječenje u bolnice, dok se veći broj odnosi na prekomandovane (u posljednje vrijeme) u druge jedinice unutar divizije i korpusa, kao i na one koji su upućeni na razne kurseve i tečajeve.

Od naoružanja brigada je imala:

pušaka	638/25.860
šmajsera	81/6.990
puškomitraljeza	61/29.985
teških mitraljeza	8/9.300
lakih minobacača	7/144
teških minobacača	5/38
pištolja	39/367
ručnih bombi	469
engleskih bacača	3/58
protivoklopnih pušaka	5/175
protuoklopnih mitraljeza .	1/200
protuoklopnih topova 47 mm .	2/108
eksploziva	100 kg
sporogoreće korde	230 m
nagaznih mina	45 kom
radio-stanica	1 kom
telefona	9 kom
telefonskih centrala	1 kom
telefonskog kabla	12 km
signalnih pištolja	6 kom
bicikla	6 kom
zaprežnih kola	11 kom
kareta	3 kom
jahaćih konja	17 grla
tovarnih konja	61 grlo
teglećih konja	33 grla
mula	10 grla

Broj u nazivniku razlomka odnosi se na odgovarajuću municiju naoružanja.¹⁷⁷

Tih dana izvršena je i popuna nižeg komandnog vojnog i političkog kadra u četama uzdizanjem najboljih desetara i boraca na dužnosti komandira vodova i političkih delegata. Pored toga, dotadašnji intendant brigade Milivoj Gaberšnik Pupo upućen je na zahtjev Štaba divizije na dužnost pomoćnika načelnika intendature divizije. Na dužnosti intendanta brigade privremeno ga je zamijenio njegov dosadašnji zamjenik Franc Šeruga, jer je za novog intendanta već bio postavljen dotadašnji intendant Karlovačkog odreda Toma Luke.

Ishrana ljudstva brigade tokom ovog mjeseca, uglavnom, organizirana je po selima, osim prištapskih jedinica koje su se hranile s kazana. Hrana je bila zadovoljavajuća, a i ishrana stoke bila je dobra.

Zadnjih nekoliko dana boravka na ovom sektoru inžinjerijska četa brigade, uz osiguranje 4. bataljona, zatrpala je rovove i porušila prepreke u ranijem neprijateljskom uporištu Zažini, kako ih neprijatelj ne bi mogao ponovo koristiti. Isto tako u većem broju jedinica izvršeno je raskuživanje šurenjem odjeće.

Za sve vrijeme relativnog »mirovanja« u Štabu divizije proučavani su najnoviji podaci o rasporedu neprijateljskih snaga loeiranih na operativnom području divizije. Ujedno je utvrđen i izbor slijedećeg objekta na koji će se napasti s tim da se pri tome ostvari pun uspjeh. Naime, neprijatelj je u posljednje vrijeme posebnu pažnju posvetio obezbjeđenju Zagreba jačajući sva uporišta na prilazima Zagrebu. U tu svrhu angažirao je dosta jake, uglavnom, njemačke i ustaške jedinice. Tako se u drugoj polovici veljače nalazilo: u Maloj Mlaci oko 180 Nijemaca smještenih u dvorcu Kuševića u sjevernom dijelu sela; u Sv. Klari i rafineriji »Olex« bile su dvije satnije ustaša; posada u Velikoj Gorici se sastojala od oko 2500 vojnika; u Brezovici, Zadvorskom i Hud Biteku nalazila se jedna bojna Gestapovaca; u Turopolju se nalazio jedan ustaški bataljon iz sastava 20. ustaške brigade i u Velikoj Gorici i selima Leskovcu, Remetincu, Sv. Klari i Odri bile su razmještene jedinice iz pomenute ustaške brigade u jačini (još) d'va bataljona ili bojne kako su se te formacije popularno još nazivale u ustaškoj vojnoj terminologiji.

Najtočniji podaci o neprijatelju bili su prikupljeni za neprijateljsko uporište u s. Odra. Ovdje je posadu sačinjavala jedna ustaška satnija u jačini 150 ustaša, naoružanih sa 10 puškomitraljeza, 1 protuavionskim mitraljezom i s 3 laka i 1 teškim minobacačem, kao i 1 teškim mitraljezom. Uporište je bilo utvrđeno s nekoliko drveno-zemljanih bunkera na prilazima ka selu, dok se u tornju crkve nalazio teški mitraljez s nišandžijom i poslužiocima, koji su pored toga imali još i dva sanduka ručnih bombi. U toku noći ova je posada patrolama održavala vezu s njemačkom posadom u Maloj Mlaci i jednom patrolom kontrolirala raskrsnicu puteva u s. Hrašće. Zičanih prepreka oko uporišta nije bilo.

Ocjenjujući vojno-politički značaj uporišta u Odri i značaj njegovog ponovnog razaranja, Štab divizije je odlučio da se ono prvo likvidira. Bilo je nekoliko razloga za takvu odluku. Kao prvo, Štab se rukovodio političkim momentom, jer je ta satnija trebala da posluži kao jezgro za mobilizaciju ljudstva u ustaše u ovom dijelu Turopolja. I, drugo, tu je posadu neprijatelj držao kao predstražu u rasporedu vanjske obrane Zagreba, osiguravajući komunikacije na ovom pravcu. Na kraju, samo uporište s obzirom na jačinu posade i slabije fortifikacijsko uređenje, nije predstavljalo naročitu snagu i moglo se u napadu računati na siguran uspjeh.

U vezi s odlukom Štaba divizije da se prvo napadne na neprijateljsko uporište u Odri kraj Zagreba, Karlovačka udarna brigada je 24. veljače, po naređenju Štaba divizije, krenula iz dosadašnjih baza preko Lekenika i Pešćenice na sektor Šiljakovine gdje se razmjestila: Štab brigade i prištapske jedinice i 1. i 4. bataljon u s. Šiljakovina, 2. u selo Mala Buna i 3. u s. Gudci.

Prema zapovijesti Štaba divizije izvršenje napada povjereno je Seljinoj brigadi. Vrijeme za napad određeno je 25. veljače u 22,00 sati.

Zumberačka brigada dobila je zadatak da zatvori pravce što vode od Zdenčine, Brezovice i Rečice ka Pisarovini i D. Kupčini. S tim u vezi trebalo je da posjedne položaje s po jednim bataljonom u s. Kramarići, s. Šantorić i na prostoru između Pisarovine i s. Kramarića.

Karlovačka brigada dobila je zadatak da osigura napad od Zagreba i Sv. Klare i s pravca V. Gorice i V. Mlake. Plan osiguranja i podjela zadatka po bataljonima bio je slijedeći:¹⁷⁸

— 1. bataljon, ojačan s 1 minobacačem i 1 odjeljenjem minera, dobio je zadatak da posjedanjem položaja na liniji: jugozapadni dio sela Buzin i dalje preko puta koji vodi iz Buzina na glavnu cestu i južno preko ceste, osigura jedinice u napadu od intervencije neprijateljskih snaga s pravca Sv. Klare. Pored toga, naređeno mu je i da minira cestu ispred položaja i presiječe telefonsku vezu neprijatelja na liniji V. Gorica—Remetinec;

— 2. bataljon s dvije čete, ojačan s 1 odjeljenjem minera, dobio je zadatak da postavi osiguranje na željezničkoj pruzi ispred s. Buzin prema Sv. Klari. Također mu je naređeno da minira prugu ispred položaja, čemu treba pristupiti s početkom napada na Odru, da presiječe telefonske veze neprijatelja na liniji V. Gorica—Sv. Klara. Ceti u rezervi koja je zaposjela položaje u blizini glavne ceste na prostoru između položaja 1. i 2. bataljona, postavljen je zadatak da održava vezu s bataljonom Seljine brigade koji idu u napad na Odru sa sjeverne strane;

— 3. bataljon, ojačan s 2 odjeljenja minera, 1 odjeljenjem džon-bula i 1 odjeljenjem minobacača, dobio je zadatak da postavi osiguranje na liniji: istočni dio s. Hrašće i sjeverno preko pruge i ceste. Pored toga, bataljon je dobio zadatak da jednom desetinom drži pod kontrolom put koji vodi od Odre za D. Lomnicu i minira ispred položaja cestu nagaznim minama. S početkom napada trebalo je i da poruši prugu;

— 4. bataljon dobio je zadatak osiguranja na liniji: k. 110 zapadno od V. Mlake i na jug do glavne ceste, odnosno lijevog krila 3. bataljona s kojim održavati vezu;

— inženjerijska četa brigade je tokom izvršavanja ovog zadatka podijeljena po odjeljenjima s kojima su ojačani 1, 2. i 3. bataljon radi izvođenja miniranja pruge i ceste;

— četa za vezu brigade dobila je zadatak da nakon zaposjedanja položaja uspostavi telefonsku vezu između Štaba brigade i bataljona i to preko 3. bataljona s 4. i preko 1. s 2. bataljonom, centar centra veze trebalo je razmjestiti na raskršću pruge i ceste sjeverno od s. Hrašće. Predviđeno je da će tu biti i komandno mjesto štaba brigade.

— prateća četa brigade dobila je zadatak da 1 engleski bacač dodijeli 1. bataljonu, a 1 talijanski 3. dok je protukolski top 47 mm dodijeljen, zajedno s poslugom, Seljinoj brigadi. Ostatak čete sa zbornog mjesta u s. Gudci krenuo je za s. Hruševac;

— divizijskom previjalištu određen je rejon u s. Lukavac, kirurškoj ekipi u s. Dubranec, a brigadnom previjalištu u sjevernim kućama s. Hrašće.

Koncentracija brigade izvršena je 25. veljače u s. Gudci odakle su jedinice točno u 16,00 sati krenule na zadatak prema ranije određenim pravcima.

Napad na neprijateljsko uporište Odru otpočeo je 25. veljače u 21,30 sati, tj. pola sata ranije nego što je zapoviješću predviđeno. Do toga je došlo zato što je neprijatelj otkrio podilaženje jedinica Seljine brigade, pa je otvorio vatru. Ali bez obzira na to što nije postignuto iznenađenje, napad se, uglavnom, odvijao prema planu. Već u prvom naletu, iako je neprijatelj pružao žilav otpor, sistem njegove obrane bio je potpuno razbijen. Nakon nepun sat borbe jedinice Seljine brigade su potpuno ovladale neprijateljskim položajima, osim crkve, gdje se utaborila manja grupa ustaša i nastavila da pruža ogorčen otpor. Tako se borba morala nastaviti samo za slamanje otpora u crkvi. Borcima Seljine brigade uspjelo se probiti u crkvu. Neprijatelj je uništen osim grupe od 6 do 10 ustaša koja se zabarikadirala u tornju crkve. Pored nekoliko pokušaja da se grupa likvidira, nije bilo uspjeha pa je Štab divizije 26. veljače oko 5 sati ujutro naredio da se prekine borba i jedinice povuku.

I jedinice Karlovačke brigade na osiguranju bile su angažirane. U toku napada Seljine brigade neprijatelj iz Velike Gorice u jačini od 300 Nijemaca i jedne satnije ustaša krenuo je u pomoć napadnutom uporištu u Odri. Oko 23 sata neprijatelj je naišao na zasjedu 3. bataljona koji je osiguravao taj pravac. Došlo je do vrlo oštire borbe. Neprijatelj se pod svaku cijenu želio probiti do Odre, pa je u toj namjeri izveo tri uzastopna napada, ali utvrđeni položaji bataljona nisu popustili. Svaki pokušaj neprijatelja bio je odbijen. I intervencija neprijatelja što je krenuo iz Sv. Klare na položaje 2. bataljona, također, nije imala uspjeha. Nakon kraće borbe satnija ustaša, premda je bila potpomognuta minobacačkom vatrom, povukla se u uporište. U ovom sukobu gubici neprijatelja cijene se na 35 mrtvih. Brigada je imala jednog poginulog i šest ranjenih boraca. Poginuo je borac Ivan Šiljevinac, a ranjen je politički komesar čete Janko Slat i borci: Pavao Kladušan, Ivan Milja, Mika Ladešić i Mijo Martišković.

Seljina brigada postigla je u ovoj borbi potpun uspjeh. Neprijatelju su nanijeti veliki gubici u ljudstvu. Devet neprijateljskih vojnika je zarob-

ljeno, 75 poginulo i 20 ranjeno, a zaplijenjena je i jedna količina naoružanja, municije i druge ratne opreme.¹⁷⁹

Ova akcija imala je velik odjek ne samo na terenu već i u samom Zagrebu jer se borba vodila, tako reći, u predgrađu grada.

Po završenoj borbi brigada se povukla na sektor Kravarsko. Stab brigade smjestio se u s. Novo Brdo. Jedinicama je dato najnužnije vrijeme za odmor, sređivanje i čišćenje oružja i opreme. Narednog dana, 28. veljače, cijela brigada krenula je dalje za Donju Kupčinu. Na taj marš krenulo se pod teškim dojmom onoga što se dogodilo dan ranije u komori brigade, gdje je došlo do eksplozije oko 140 kg eksploziva i 20 nagaznih mina. Posljedice eksplozije bile su teške. Poginule su 3 žene seljanke, 3 su ranjene, a 4 kuće su porušene. Osim toga, ranjena su i 4 borca, uništena dvojica kola i ubijena 3 konja. Uzroci eksplozije nisu otkriveni. Pretpostavljalo se da je do toga došlo zbog nepropisnog uskladištenja nagaznih mina i upaljača što je prouzrokovalo njihovo aktiviranje i prenošenje na eksploziv.

Pobjede protiv Hitlerovih oružanih snaga posljednjih mjeseci 1944. i početkom 1945. godine na svim frontovima armija antihitlerovske koalicije utjecale su da se opšta vojna situacija bitno poboljša u korist saveznika. U savezničkim štabovima otpočele su pripreme za odlučujuću ofanzivu na Njemačku koja se uprkos svom bezizglednom položaju još uvijek uporno branila.

U ovom razdoblju i jedinice NOVJ su u svakodnevnim borbama s Nijemcima i kvislinškim formacijama na teritoriji Jugoslavije postizale sve veće rezultate. Veliki dio jugoslavenskog državnog teritorija (Srbija, Makedonija, Crna Gora i Dalmacija) bio je oslobođen, što je u znatnoj mjeri utjecalo na izmjenu vojno-političke situacije, kako u operativnom dijelu NOVJ koji je izvodio opsežne operacije protiv njemačkih, ustaško-domobranskih, četničkih i drugih antikomunističkih formacija na širokom frontu od r. Drave na sjeveru pa preko Srijema, Bosne i Hercegovine do južnog dijela Velebita i Jadranskog mora, tako i u pozadini fronta iza leđa neprijateljskih snaga gdje su operirali krupni sastavi 4, 6, 7, 9, 10. i 11. korpusa NOVJ. Provedenim mjerama Nacionalnog komiteta narodnog oslobođenja Jugoslavije za normalizaciju političkog i privrednog života u zemlji, pojačan je rad na svekolikoj konsolidaciji stanja i na mobiliziranju svih snaga za pomoć frontu. Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije dobila je solidnu, stabilnu i prostranu strategijsku pozadinu za mobilizaciju novih boraca i materijalnih sredstava za izvođenje završnih operacija za oslobođenje zemlje i konačnu pobjedu nad snagama fašističkog okupatora i

179 HAK, dok. 491/VII — depeša Štaba 34. divizije od 25. 2. 1945, dok. 301 do 400/1 i Bojna relacija 34. ud. divizije, str. 48 do 50.

njihovih domaćih slugu. Stvoreni su potrebni uslovi i za reorganizaciju NOVJ u armiju s najvišim oblicima vojne organiziranosti. Tako su Naredbom Vrhovnog štaba NOV i POJ od 1. siječnja 1945. formirane 1, 2. i 3. armija. Prva armija s frontom u Srijemu, u međurječju Drave i Save; 2. armija s frontom južno od Save na teritoriju Bosne i Hercegovine i 3. armija s frontom na lijevoj obali Drave i Dunava (do Vukovara) s osloncem na teritoriju Baranje i Bačke. Nešto kasnije, 1. ožujka, reorganizacijom 8. korpusa NOVJ, formirana je i 4. armija koja se angažirala na jugozapadnom dijelu jugoslavenskog ratišta — na Jadranskom vojišnom prostoru. U isto vrijeme Povjereništvo narodne obrane NKOJ-a donijelo je i odluku o preimenovanju NOV i POJ u Jugoslavensku armiju, a Vrhovnog štaba NOV i POJ u Generalštab Jugoslavenske armije.¹⁸⁰

Međutim, na dijelu jugoslavenske teritorije koji nije bio potpuno oslobođen (u Hrvatskoj, dijelu Bosne i u Sloveniji), jedinice NOV-e nisu reorganizirane jer nisu postojali uslovi za to pa su ostale i dalje u starim formacijama i vodile borbu u pozadini neprijatelja na partizanski način ratovanja koordinirajući svoja borbena djelovanja s općim planom ofanzivnog nastupanja Jugoslavenske armije za definitivno oslobođenje zemlje. Tako je 4. korpus (sastava 7, 8. i 34. divizije) nastavio da djeluje pod komandom Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske i svoju aktivnost početkom ožujka 1945. usmjerio na osiguranje desnog krila 4. armije koja je nastupala prema Rijeci i Trstu.

Na osiguranju operacija 4. armije više su angažirane 7. i 8. divizija, dok je 34. divizija, djelujući na operativnom području Pokuplja i Žumberka, imala glavni zadatak da i nadalje danonoćnim napadima na cestovne i željezničke komunikacije i uporišta na njima vezuje za sebe što jače neprijateljske snage kako bi se olakšalo nastupanje svih naših armija s fronta. S tim u vezi Stab 34. divizije donio je odluku da se neprijateljsko uporište u Rečici ponovno napadne i likvidira. I ovaj put za izvršenje napada određena je Karlovačka brigada, dok su osiguranja povjerena Seljinoj, Zumberačkoj i 3. brigadi 7. udarne divizije.

U slavu prve godišnjice brigade — razbijanje uporišta u Rečici

Napad je trebalo izvesti 4. ožujka 1945. godine u 24,00 sati. Prikupljeni podaci o neprijatelju bili su skoro u potpunosti točni, kako u pogledu brojnog stanja posade i vrste naoružanja, tako i u pogledu fortifikacijskog uređenja i rasporeda snaga i sredstava na položajima za obranu.

180 Vojno-istorijski institut JNA — Oslobođilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945, str. 508.

Uporište u Rečici branile su tri satnije iz sastava 3. bojne 12. pješadijskog zdruga s oko 500 vojnika domobrana. Organizacija obrane uređena je kružno sa slijedećim borbenim rasporedom bojne:

— jedna satnija nalazila se u ulozi predstraže na liniji raskrsnice puteva s. Luka—Rečica—Karlovac i u jugozapadnom dijelu s. Luka na cesti s. Luka—Rečica;

— druga satnija bila je razmještena u sjevernom dijelu sela Rečice kod raskrsnice puteva Karlovac—Rečica i

— treća satnija zaposjela je položaje u južnom dijelu uporišta na liniji koja se proteže od zgrade stana župnika pa do mlina, dok se zapovjedništvo bojne nalazilo u jednom dijelu zgrade župnika.

Naoružanje bojne bilo je, uglavnom, pješadijskom. Imali su i 1 teški i 2 laka minobacača, 1 top 37 mm, 15 puškomitraljeza, 5 teških mitraljeza i ostalo puške.

Najjači dio uporišta nalazio se u centru mjesta oko crkve s grupom zidanih kuća smještenih na maloj uzvišici koja dominira nad okolnim pretežno ravničastim i dosta preglednim zemljištem, a što je išlo u prilog braniocu.

U najbližim susjednim garnizonima odakle se mogla očekivati intervencija u toku napada nalazile su se slijedeće neprijateljske snage: u Karlovcu je bilo oko 2500 vojnika različitog sastava, u Draganiću jedna satnija jegerovaca i jedna satnija ustaša; u Jastrebarskom 1 bataljon jegerovaca i 1 bojna milicije; u Zdenčini 1 satnija jegerovaca i u Brezovici 1 bojna gestapovaca.

Za obezbjeđenje planiranog napada na Rečicu, Seljina brigada dobila je zadatak da postavi osiguranje prema Karlovcu i Draganiću, 3. brigada 7. divizije prema Zdenčini i Brezovici, a Zumberačka brigada je imala zadatak zatvaranja južnog pravca postavljanjem zasjede s dva bataljona radi sprečavanja bježanja i odstupanja neprijatelja prema mostu na Kupi i željezničkoj stanici.

Organizaciji napada na uporište Rečicu Štab brigade posvetio je naročitu pažnju s obzirom da je ovo bila i posljednja borba čiji su rezultati ulazili u bilancu ukupnog zbira uspjeha postignutih tokom godišnjice svog postojanja i borbenog djelovanja. U pripremama za napad u svim jedinicama čvrsto je i odlučno riješeno da neprijateljsko uporište u Rečici mora pasti pod svaku cijenu. Svaki bataljon, četa i vod primili su na svojim određenim pravcima konkretne zadatke i to:¹⁸¹

— 4. bataljon, ojačan protivkolskim topom 45 mm, imao je zadatak da, nastupajući glavnom cestom koja vodi iz s. Luka za Rečicu, izvrši napad

na položaje predstraže na tom odsjeku neprijateljske obrane, izbací neprijatelja iz utvrđenih položaja i bunkera i ne prekidajući kontakt s protivnikom produži s gonjenjem u samo uporište;

— 1. bataljonu je naređeno da izvrši napad iz sjeverozapadnog pravca duž sela uz cestu Rečica—Karlovac, težeći da u nastupanju izbije što prije do crkve, farofa i zidanih zgrada i spriječi neprijatelja da te utvrđene zgrade upotrijebi za obranu;

— 3. bataljon imao je zadatak da napadne na položaje neprijateljske predstraže u jugozapadnom dijelu s. Luka, kao i na raskrsnici puta Luka—Rečica—Karlovac, napredujući sa sjeverozapadne strane iz polja Lopate. Po izvršenom zadatku bataljon treba da ostane na položajima u južnom dijelu s. Luka u brigadnoj rezervi održavajući vezu s 1. bataljonom;

— 2. bataljon, ojačan topom 65 mm, protukolskim topom 37 mm, odjeljenjem džon-bula i mitraljezom 12,7 mm, dobio je zadatak da napadne položaje neprijateljske predstraže u južnom dijelu s. Luka, a potom da produži s gonjenjem duž ceste prema crkvi, odakle treba lijevím krílom bataljona nastaviti nastupanje istočnim pravcem, a desnim krílom održavati vezu s 1. bataljonom;

— prateća četa brigade, pored angažiranja pojedinih oruđa za neposrednu podršku bataljona, primila je još i zadatak da vatrom iz 5 teških minobacača potpomaže jedinice na izbacivanju neprijatelja iz predstražnih položaja, a tokom daljnjeg nastupanja jedinica da neutralizira vatrom pojedine otporne točke po dubini neprijateljske obrane, naročito one oko crkve i grupe zidanih zgrada. Vaitra će se otvarati prema zahtjevima štabova bataljona;

— četi za vezu naređeno je da uspostavi telefonsku vezu Štaba brigade s 1. bataljonom i baterijom teških minobacača kao i između štabova 1. i 2. bataljona.

Po likvidiranju neprijateljske predstraže štabovi divizije i brigade nalaziće se u istočnom i zapadnom dijelu s. Luka;

— sanitetu brigade dat je zadatak da razvije brigadno previjalište u južnom dijelu s. Luka i organizira iz obližnjih sela dovoljan broj kola sa zapregom za prevoz teže ranjenih u kiruršku ekipu divizije koja će se nalaziti u s. Gradac.

Jedinice divizije koje su angažirane u ovoj operaciji, krenule su na zadatak raspoređene u dvije kolone i to:

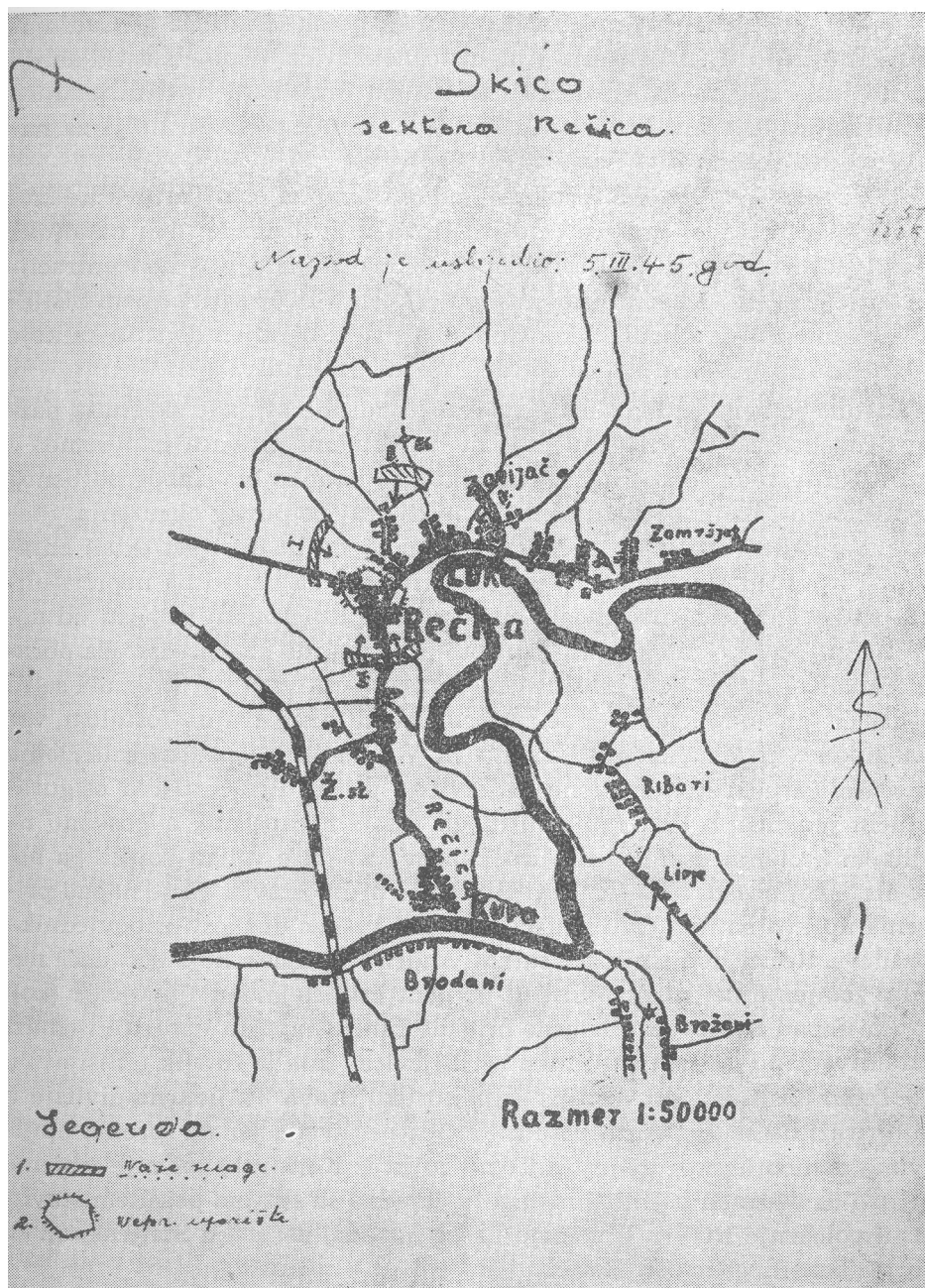
— prva (desna) kolona, s načelnikom Štaba divizije majorom Milutinom Karasom na čelu, sastavljena od dva bataljona Žumberačke brigade, 1. i 2. bataljona i pionirskog voda Karlovačke i Seljine brigade krenula je iz svojih rejona koncentracije u Kupčinskoj šumi (kod ušća potoka Volavlja u Kupčinu), 4. ožujka u 13,00 sati pravcem preko r. Kupčine i

dalje desnom obalom preko Blatničke šume i potoka Blatnice do Cadinja»-ka i dalje preko Lučkog polja i jugoistočnom ivicom šume Castinjak do glavne ceste Rečica'—Karlovac. Tu se kolona razdvojila i svaka jedinica krenula u svom pravcu radi posjedanja određenih polaznih linija za napad, odnosno osiguranje napada.

— druga (lijeva) kolona formirana od 3. i 4. bataljona Karlovačke brigade, Štaba brigade, prateće čete i čete za vezu brigade, dva bataljona Žumberačke brigade i artiljerijskog divizionu krenula je s koncentracijske prostorije u s. Kupčini (zapadno od crkve), u 17,00 sati, cestom Šišljavić—Blatnica. U prethodnici kolone nalazio se 3. bataljon do s. Luka koje je zaobišao sa sjeverne strane odlazeći na svoj zadatak.

Posebno je svim jedinicama Karlovačke udarne brigade skrenuta pažnja da napad na uporište bude sa svih napadnih pravaca istovremen i energičan tako da se kod neprijatelja koji je i onako bio slabog borbenog morala, stvori panika i zbunjenost kao i osjećaj potpunog okruženja. Stoga, kada udari 4. bataljon prema crkvi, treba da udare i svi ostali bataljoni. To je naglašavano zbog toga što pripreme za napad na neprijateljsku posadu u Rečici nisu mogle biti izvedene u potpunoj tajnosti od neprijatelja. Pored ostalog i zbog toga što je ta posada kao predstraža obrane grada Karlovca takav napad svakog časa i očekivala i pripremala se za njega. To je bilo i logično jer se rat približavao svom kraju. Uostalom, već i sama koncentracija krupnih sastava NOV-e na užem prostoru sela Donje Kupčine, pa pokret cjelokupne 34. divizije prema Rečici, pored osiguravajućih jedinica 7. divizije, nisu mogli ostati¹ nezapaženi, a posebno ne prilikom kretanja u pravcu Rečice. Bila je to suviše velika vojska pa neprijateljskoj posadi u Rečici nije bilo teško pretpostaviti da se napad priprema upravo na nju. Ovu situaciju koristi vršilac dužnosti zapovjednika posade u Rečici domobranski satnik Andrija Štefiček koji noć uoči¹ napada, zamjenjujući domobranskog bojnika Pantelejmona Ratkovića (koji sluteći napad Karlovačke udarne brigade ranije napušta uporište i odlazi u Karlovac), po jednom svećeniku iz Šišljavića (tada je župnik u Šišljaviću bio Tomo Karmelić, op. autora) šalje poruku Štabu 34. udarne divizije u kojoj traži da se napad na posadu Rečica ne izvodi, jer da (prema uputstvima domobranskog generala Tomaševića iz Karlovca) još nije vrijeme za to, a da će se on u datom momentu zajedno sa svojom posadom staviti na raspoloženje NOV-i. U slučaju našeg napada, poručuje Štefiček, on će morati braniti garnizon Rečicu.

Ova Mačekova parola »još nije vrijeme« pratila nas je čitavo vrijeme narodnooslobodilačke borbe i imala je svog utjecaja na pasiviziranje stanovništva u borbi protiv fašističkih okupatora. No i pored toga, hrvatski se živalj ovog kraja u svom pretežnom dijelu angažirao u NOP-u i pružio

Faksimil skice sektora Rečica

dragocjenu pomoć Narodnooslobodilačkoj vojsci. Razumljivo je da je i ova želja satnika Štefičeka i njegov špekulantski stav bio s naše strane energično odbačen, a napad na uporište Rečicu izveden po planu i s punim uspjehom završen.

Zauzimanje polaznih položaja izvršeno je prema predviđenom planu. Odmah nakon uspostavljanja telefonskih veza s jedinicama, naređen je i početak napada koji je otpočeo točno u 23,30 sati.

Uporište je napadnuto jedinovremeno sa svih napadnih pravaca kojima su nastupali naši bataljoni. Neprijatelj je pružao neočekivano žilav otpor, naročito u prvih 15 minuta borbe, nastojeći da spriječi prodor naših jedinica. Međutim, pritisak svih bataljona bio je toliko jak i silovit da su oni u jednom jurišnom naletu slomili neprijateljsku vanjsku obranu zbacivši neprijatelja iz predstražnih položaja i bunkera. IskoristiVši prvi uspjeh bataljoni su prešli u gonjenje i tako reći na leđima neprijatelja upali u sam centar uporišta ne dozvoljavajući mu da se ovdje sredi i ponovno organizira obranu. Jedan dio posade odmah je odbacio oružje i podigao ruke na predaju, dok je manji dio pokušao izbjeći zarobljavanje povlačenjem prema željezničkoj stanici i mostu na Kupi. Taj¹ pokušaj neprijatelja nije uspio jer se na tom pravcu nalazila Zumberačka brigada koja ih je u tome spriječila.

Borba se završila u 01,00 sati, 5. ožujka, kada je uporište definitivno likvidirano. Konačni rezultat izvedene akcije bio je: 180 zarobljenih neprijateljskih vojnika i 2 oficira, 60 domobrana je poginulo kao i 2 oficira, a među njima i zapovjednik satnije Andrija Štefiček.

Zaplijenjeno je: 1 protukolski top 37 mm, 1 teški bacač, 3 teška mitraljeza, 3 puškomitraljeza, 2 automata, 70 pušaka, 18.000 metaka, 133 granate za top 37 mm, 129 mina za teški bacač, 1 telefonska centrala i telefon te dosta ostale ratne opreme i hrane.

Gubici brigade bili su: 10 poginulih i 45 ranjenih boraca. Poginuli su: politički komesari četa Ivan Zivić i Oleg Slatkov, pomoćnik političkog komesara čete Mihajlo Teveli i komandir 2. čete Drago Šeketa — svi iz 4. bataljona, Stjepan Katunić, komandir 3. čete u 3. bataljonu i borci: Ivan Fabac, Janko Frketić, Nikola Planinac, Ljudevit Grabar i Ramo Bajramović. U borbi za Rečicu ranjeni su: u 1. bataljonu — st. vodnik Pavao Bukovčak, komandir voda Mirko Rehorić, Ivan Palajić i Mato Novosel; u 2. bataljonu — desetar Božidar Krizmanić, mlađi vodnik Drago Peršin i borci — Ivan Perković, Savo Utješinović, Janko Mikulčić, Ivan Šutila, Janko Princ, Stjepan Benković, Ivan Jandraš, Mijo Jalšavac, Ivan Mrkonja, Mijo Mihaljević, Josip Marković, Vinko Peršić i Josip Zugečić; u 3. bataljonu ranjeni su komandant i politički komesar bataljona Josip Šebalj i Mijo Mataković, a uz njih i Mato Kovačić, Nikola Nožetić, Josip Belić,

Drago Štrucelj, Antun Orka i Alojz HajSan, a iz 4. bataljona — politički komesar čete Ivan Iskra, politički delegat Antun Ladika, mlađi vodnici Dragutin Čavlović i Karlo Jurša, stariji vodnici Dušan Janjanin i Franjo Škrtić, Franjo Cvetković i Josip Novosel.

Trojica ranjenika: Josip Žugečić, Antun Orka i Alojz Hajsan bili su teže povrijeđeni i podlegli su ranama tako da se broj poginulih povisio na 13 drugova. Za ostalih 12 ranjenih boraca nema poimeničnih podataka.

U toku borbe utrošeno je ukupno 7.780 metaka za puške, puškomitraljeze i mitraljeze, 81 mina za teški bacač, 36 za srednji i 41 za laki bacač, kao i 45 komada za džon-bul.

Sve jedinice brigade dobro su se držale u izvršavanju postavljenih zadataka i pokazale prodornost i energičnost u napadu u čemu se naročito istakao 4. bataljon.¹⁸²

U svom ratnom dnevniku od 5. ožujka 1945. politdelegat 1. čete 4. bataljona Georg Skljarevski je zapisao: »Prošla je još jedna akcija. Rečica je i po drugi put oslobođena. U posadi Rečice bilo je oko 500 domobrana. Potpuno smo ih razbili, a oko 300 zarobili. Pao nam je u ruke i veliki ratni plijen... Uspjeh je bio potpun i mi se radujemo. Ali moja radost pomiješana je s tugom, jer je u ovoj borbi poginuo meni drag drug Oleg Slatkov, komesar moje čete. Vidio sam ga na mjesecini sa ranom na glavi od koje je ostao na mjestu mrtav. U njegovom slučaju obistinila se ona narodna izreka, da čovjek ponekad naslućuje svoju smrt. Jučer smo idući u akciju jedan dio puta išli zajedno. Razgovarali smo o budućnosti, a on je odjednom rekao: Ja to sigurno neću dočekati, a kada poginem, ostavljam tebi svoju bundu koja je ostala u bazi. Prodajte je i popijte za moj račun.«

Narednog dana 6. ožujka u dnevniku je zapisano: »Danas sam ja postavljen na dužnost komesara 1. čete na mjesto poginulog Olega. Iako je to za mene priznanje, što bih dao da ga ne dobivam u ovakvoj prilici. Ali takav je život. Borimo se i ginemo. Danas jedan, sutra drugi.« Tako i oporuka poginulog Olega nije izvršena. Već slijedećeg dana 7. ožujka pri napadu Nijemaca na jedinice brigade u D. Kupčini Skljarevski je teže ranjen u desnu potkoljenicu i upućen na liječenje u Petrovu goru, a kasnije u Starigrad na otoku Hvaru. Time je za njega rat bio završen. Vratio se u brigadu u već oslobođeni Karlovac.

Borba na odsjeku Žumberačke brigade otpočela je oko 24 sata. Neprijatelj je, pokušavajući da se povuče na tom pravcu, riješio da probije položaje brigade, ali u tome nije uspio. Pretrpio je osjetne gubitke od 120 poginulih i 115 zarobljenih vojnika. Žumberačka brigada imala je samo

182 HAK, dok. 610 do G17/6 i 620 i 621/6.

6 lakše i 2 teže ranjena borca. Pored toga, zaplijenjeno je: 6 puškomitraljeza, 1 laki bacač, 5 automata, 4 pištolja, 140 pušaka, 1 telefon s centralom, 60 talijanskih ručnih bombi, 5.000 metaka i druge opreme.¹⁸³

Na rajonu osiguranja Seljine brigade prema Draganiću neprijatelj je krenuo u pomoć napadnutoj posadi u uporištu Rečici 5. ožujka. Nastupajući pravcem preko k. 113 ka k. 111, njegove dvije satnije pojavile su se rano ujutro oko 2,25 sati. Napao je bočna osiguranja bataljona Seljine brigade koja su se nalazila na položajima uz cestu. Međutim, u borbu je odmah ubačen bataljon iz brigadne rezerve koji je, potpomognut vatrom teških minobacača, izvršio protunapad i u polusatnoj borbi odbacio neprijatelja natrag prema Draganiću.

Na ostalim pravcima osiguranja neprijatelj nije intervenirao.¹⁸⁴

Nakon završene akcije 5. ožujka ujutro Karlovačka udarna brigada se vratila u bazu. Ulazeći u Kupčinu već se znalo o rezultatu ishoda borbe u Rečici. Narod je oduševljeno pozdravljao borce i posmatrao dugu kolonu zarobljenika. Borci su bili ponosni na postignuti uspjeh koji je ostvaren baš na sam dan formiranja brigade. Bez obzira na umor i neprospavanu noć, nije bilo čete u kojoj se toga jutra nije čula pjesma.

Likvidiranjem neprijateljskog uporišta u Rečici brigada je borbeno proslavila svoju godišnjicu postojanja. Tim podvigom dala je najljepši prilog za svoj prvi rođendan. I Štab divizije je bio zadovoljan najnovijom pobjedom u Rečici. To se vidjelo i iz sadržaja depeše koju je 5. ožujka 1945. godine poslao Karlovačkom odred: »Junačka udarna Karlovačka brigada u sastavu naše divizije slavi godišnjicu osnutka i godišnjicu herojskih i napor- nih borbi za oslobođenje naših naroda. Napala je noću 4/5. 3. 1945. u zajednici s ostalim snagama naše proslavljene divizije neprijateljsko uporište Rečicu i potpuno likvidirala Ratkovićevu bojnu. U ovoj borbi zarobljeno je 295 vojnika i 2 oficira. Ubijeno 180 vojnika i 2 oficira. Zaplijenjeno je: 20 mitraljeza i puškomitraljeza, 1 bacač, 1 top, 200 pušaka i 50.000 metaka i dosta druge opreme. Sve ovo popularižite kod boraca i naroda i upoznajte ostale organizacije ..

Iako situacija na terenu nije dozvoljavala da se godišnjica proslavi na već uobičajeni način davanjem priredbi i govorima vojnih i političkih rukovodilaca, intendanti ipak nisu izostavili svoj udio iz programa za proslavu. To se osjetilo u obilnom i kvalitetnom ručku toga dana uz koji se našla i kapljica dobrog plješevičkog vina.

Poslije podne politički komesari bataljona i samostalnih četa održali su razgovore s borcima i starješinama o formiranju brigade i njenom borbe-

183 Odnosi se na Žumberačku brigadu.

184 Odnosi se na Sejinu brigadu.

nom putu do danas. Evocirana su sjećanja mnogih boraca i rukovodilaca veterana brigade na te slavne dane, koji su bili i lijepi i teški, nekad veseli a ponekad i tužni, jer pored uspjeha bilo je i poraza, ali na sreću znatno manje. Borbe su često vođene pod vrlo teškim uslovima i s daleko nadmoćnijim njemačko-ustaškim snagama. Prolazeći iz borbe u borbu brigada se čeličila i kalila i svakim danom brojno jačala novim borcima koji su popunjavali njene redove i borbena mjesta poginulih. Pored borbenih aktivnosti, brigada je i politički djelovala među narodom u selima gdje se nalazila objašnjavajući ljudima ciljeve naše narodnooslobodilačke borbe i ujedno raskrinkavala izdajničku ulogu Pavelića i Mačeka. Svojim ponašanjem, radom i borbom brigada je uživala veliko povjerenje naroda Pokuplja, Zumberka i Turopolja, jednako kao i kod naroda karlovačkog područja na kojem je formirana i čijim je sinovima uglavnom i bila popunjena. Na kraju razgovora minutom šutnje odana je pošta za sve poginule borce i rukovodioce brigade koji su dali svoje živote boreći se za bolju sutrašnjicu, slobodu, bratstvo i jedinstvo naroda i narodnosti Jugoslavije.

Poslije likvidacije neprijateljskog uporišta Rečice, prema naređenju komandanta divizije dva bataljona Seljine brigade ostala su u Rečici i Pokupskoj Luki preko dana 5. ožujka i zaposjeli položaje orijentirani frontom prema Lučkom Polju, Šumberu, Belajcu i željezničkoj stanici, dok su se ostala dva bataljona razmjestila na sektoru Zamršja i Blatnice. Ujutro oko 10,10 sati bataljoni u Rečici i Pokupskoj Luki napadnuti su snagama u jačini jedne bojne ustaša iz šume Častinjak duž glavne ceste i preko polja Grdava. Bataljoni su prihvatili borbu i poslije 45 minuta oštrog okršaja neprijatelj je odbačen prema šumi Zdenčina i Častinjak. Poslije podne u 14,50 sati neprijatelj je obnovio napad istim snagama podržavan oklopnim kolima. Ovaj put borba je potrajala oko dva sata, nakon čega je neprijatelj ponovo odbačen u polazne baze prema šumi Zdenčina.

Prema podacima Seljine brigade neprijatelj je u te dvije borbe imao 19 mrtvih, 7 ranjenih i 29 zarobljenih vojnika među kojima i jedan zastavnik. Tom prilikom zaplijenjen je 1 teški mitraljez, 1 puškomitraljez, 1 laki bacač, 1 automat, 34 puške, 12 ručnih bombi, 1 telefon i 3.000 metaka za puške. Brigada je imala svega dva ranjena borca među kojima je bio i st. vodnik Janko Malić, vodni oficir u pratećoj četi.

Naknadno se saznalo od tamošnjih seljaka da je ovaj ispad neprijatelj izvršio radi osiguranja jedinice koja je radila na prikupljanju i evakuaciji poginulih u protekloj noći u obrani Rečice. To je bio razlog što su Nijemci i ustaše u jačini jedne bojne i narednog dana izvršili ispad od pravca Rečice i došli do Sišljavića i Rožan Brega odakle su tukli iz topova položaje 3. bataljona kod kupčinskog mosta. Istovremeno, neprijatelj u jačini od oko

500 jegerovaca i gestapovaca izvršio je ispad i od pravca Starjaka prema Hasan Bregu na položaje 3. udarne brigade 7. divizije. Jedinice brigade prihvatile su borbu i protunapadom odbacile neprijatelja uz gubitke od 20 poginulih neprijateljskih vojnika, dok je brigada imala 9 mrtvih i 4 ranjena borca.

Ova cjelokupna operacija 34. udarne divizije, a naročito likvidiranje uporišta Rečice, predstavljala je briljantnu pobjedu Karlovačke udarne brigade koja se time približila samoj periferiji grada Karlovca što je bilo ne samo od velikog vojničkog značenja, već je imala i snažan politički odjek na raspoloženje građana Karlovca i naroda na čitavom ovom području. U narodu je snažno porasla vjera u snagu partizana i skorbu slobodu, a kod neprijatelja izazvalo strah i paniku.

Ni naredni dan, 7. ožujka, nije dočekan mirno. Tog oblačnog dana osvanulo je jutro oštrim štektanjem »šaraca« čiji su reski zvukovi dopirali s nekoliko strana sela. Bio je to loš početak pa se obistinila ona narodna: »Po jutru se dan poznaje«.

Brigada je još od ranije bila razmještena na prostori Donje Kupčine s rasporedom od sjeveroistočnog dijela puta k. 113 pa ulijevo do potoka Kupčine kod zaseoka Stepičko Selo. Već na prve pucnje, bez posebne uzbune, bataljoni su odmah istrčali na položaje svaki na svom obrambenom odsjeku. Bilo je točno 5.30 sati kada su se jake ustaško-njemačke snage našle ispred položaja naših bataljona.

Prema prvim izvještajima neprijatelj je nastupao prema Kupčini s nekoliko pravaca i to: s glavninom svojih snaga od šume Kneje i putem koji vodi od s. Bratine kroz Kupčinsko polje za Kupčinu, dok je s manjim dijelom snaga nadirao od pravca Šišljavića i Rožan Brega preko potoka Kupčine prema zapadnom i jugozapadnom dijelu Kupčine. Ukupne snage neprijatelja koje su učestvovalе u ovoj operaciji bile su jačine 700 Nijemaca — jegerovaca i 100 do 200 ustaša.

Za koncentraciju slabijih neprijateljskih snaga na sektoru Šišljavića i Rožan Brega znalo se još dan ranije, tj. 6. ožujka kad su sa te prostoriје tukli artiljerijom položaje brigade oko kupčinskog mosta i tu se zadržali.

Štab divizije, procjenom opšte situacije, zaključio je da će neprijatelj najvjerojatnije izvesti napad svojim glavnim snagama s pravca šume Kneje, preko Kupčinskog polja i putem koji vodi od Bratine za Kupčinu, a manjim dijelom snaga od pravca Rožan Brega preko potoka Kupčine. U ovako izvedenom napadu, a pogotovo ukoliko bi neprijatelj izvršio prodor glavnim snagama na sjeveroistočni dio Kupčine, Karlovačka brigada bi se našla u vrlo nepovoljnom položaju. Naime, otsudna obrana, pa ni zadržavajuća obrana na tom terenu nisu dolazile u obzir, a u odstupanju brigada bi ubrzo izgubila manevarski prostor i bila nabačena na Kupu i izložena

uništenju. Na osnovu takvog zaključka, donijeta je odluka da se brigada ne upušta u borbu, već samo da ispita namjere i jačinu neprijatelja i da se potom, prema ocjeni situacije, tokom noći izvuče iz Kupčine. Zapovijest za ovo izdao je komandant divizije brigadi telefonom.

Doista, u toku noći 6/7. ožujka neprijatelj je izvršio koncentraciju svojih jačih snaga i na prostori šume Kneja, ali to nije na vrijeme otkriveno.

S neprijateljskom grupacijom koja je nastupala od pravca Bratine borbu su prihvatili 1. i 2. bataljon i zaustavili njegov prvi nalet. Četvrti bataljon koji se nalazio na položajima lijevo od 2. bataljona, nije bio napadnut. Usklađujući napade svojih kolona, neprijatelj se dijelom snaga još u zoru s pravca Rožan Brega prebacio preko potoka Kupčine i napao četv 3. bataljona kod mosta na Kupčini. Čim je počela borba, Štab brigade je uputio 3. bataljon prema kupčinskom mostu sa zadatkom da zatvori pravac od sela Šišljavića i Rožan Brega, međutim, već je bilo kasno. Neprijateljske snage koje su nastupale na tom pravcu, već su odbacile četv za osiguranja položaja kod mosta. Posebno jak pritisak izvršen je na vod koji je posjeo položaj desno od ceste. Stanje se još više pogoršalo kad je ranjen i vodnik tog voda i kad je puškomitraljez na desnom krilu zatajio uslijed kvara. Jedan vod koji se nalazio lijevo od ceste prema k. 106 nije na vrijeme povučen, pa je ostao odsječen u bunkerima kod mosta, boreći se do posljednjeg metka.

Na svim pravcima neprijateljskog napada vodila se oštra borba. Bataljoni su pružali ogorčeni otpor osobito na pravcu Kupčinske šume ne dozvoljavajući neprijatelju da zađe na leđa naših jedinica. U daljem toku borbi neprijatelj je išao k tome da sabije brigadu na mali prostor, opkoli je i tako uništi. U međuvremenu Štab brigade je primio telefonsko naređenje od Štaba divizije da se odmah povuče na liniju: Pisarovački Ribnjak i lijevo linijom Veliki Potok do rijeke Kupe.

Izvlačenje brigade izvršeno je organizirano. Prvi i 2. bataljon držali su položaje na liniji sjeveroistočnog dijela sela i vodili borbu s neprijateljem dok su se izvlačili 4. i 3. bataljon iz zapadnog i jugozapadnog dijela sela. Ovi bataljoni zaposjeli su nove položaje ispred sela Jamničke Kiselice na ivici šume i putem uz lijevu obalu Kupe. Prvi i 2. bataljon vodili su još neko vrijeme borbu, a zatim su se pod sve većim pritiskom neprijatelja povlačili — 1. bataljon prema Pisarovačkom Ribnjaku, a 2. bataljon duž puta koji vodi iz Donje Kupčine prema k. 106 kod rijeke Kupe.

Nakon povlačenja brigade neprijatelj je ušao u Kupčinu i zaposjeo položaje na izlazu prema Jamničkoj Kiselici odakle je povremeno otvarao vatru u pravcu položaja brigade ne pokazujući namjere za dalje nastupanje.

**Janko Furdek, pomoćnik komesara
brigade od 20. 11. 1944. do 7. 3. 1945.
Poginuo u D. Kupčini.**

U toku daljnjeg razvoja borbe Štab divizije je donio odluku da s jedinicama Karlovačke brigade izvrši protunapad na neprijateljske snage što su upale u Kupčinu. Prema zamisli Štaba divizije u protunapadu će se angažirati i dijelovi Žumberačke brigade koji će osiguravati desni bok Karlovačke brigade. U vezi s odlukom o prelasku u protunapad izdato je i naređenje artiljerijskom divizionu da podržava Karlovačku brigadu vatrom baterija brdskih topova koja se nalazila u sjevernom dijelu s. Lasinje, tukući ciljeve na prostoriji oko crkve u Kupčini, most na potoku Kupčini, selo Šišljavić i Rožan Breg. Vatra je otpočela u 8.10 sati nešto prije početka protunapada.

Poslije kraćeg predaha i sređivanja jedinica, komandant Karlovačke udarne brigade izdao je usmeno naređenje i dao konkretne zadatke bataljonima za protunapad, izbacivanje neprijatelja s položaja u Kupčini i protjerivanje gonjenjem u pravcu Rožan Brega.

Pod zaštitom jake artiljerijske i minobacačke vatre bataljoni su otpočeli s pritiskom na neprijatelja u Kupčini pravcem preko polja između lijeve obale Kupe i Donjeg Sela usmjeravajući glavni pravac napada putem kroz selo prema crkvi i Gornjem Selu. U oštrom i energičnom jurišu i jakom koncentričnom i unakrsnom vatrom za relativno kratko vrijeme borbe neprijatelj je izbačen iz svojih položaja i prisiljen na povlačenje kroz selo

prema kupčinskom mostu i Šišljaviću. I dalje podržavani preciznom artiljerijskom vatrom, bataljoni su produžili s gonjenjem ne prekidajući dodir s odstupajućim neprijateljskim snagama. Prvi bataljon je usmjeravao udarce u pravcu Stepičkog Sela, 4. bataljon putem koji vodi od Bratine za Kupčinu, a 2. i 3. putem od Kupe prema groblju i crkvi u Kupčini. Jedna četa 3. bataljona djelovala je s desne obale Kupe na sektoru s. Kovačevca i Butinjaka otvarajući vatru u bok neprijatelja i, ujedno, pomoću radio-stanice preko Štaba brigade obavještavala o položaju neprijatelja i vršila korekturu artiljerijske vatre u skladu s kretanjem neprijatelja od Kupčine prema Šišljaviću.

Ponovljenom vatrom artiljerijskog divizionu pogođen je most na potoku Kupčini koji povezuje cestu sela Kupčine i Šišljavića, baš u momentu prelaza neprijateljskog kamiona s ranjenicima pa se most zajedno s kamionom strovalio u potok. U tom času neprijatelj je počeo pružati mnogo žilaviji otpor, štiteći odstupanje svojih jedinica koje su se morale prebacivati gumenim čamcima. Neprijatelj se ogorčeno branio da zadrži svoje položaje. Pri tome je angažirao jače snage u Stepičko Selo djelujući bočno na jedinice brigade koje su nastupale kroz zapadni dio Kupčine vršeći manjim snagama i protunapade. Ovo je primoralo bataljone da se zbog većih gubitaka na moment povuku u dio sela istočno od crkve. Nakon kraćeg središavanja, bataljoni potpomognuti minobacačkom i artiljerijskom vatrom, prešli su ponovo u napad. Razbijanjem i ovog neprijateljskog otpora završena je i borba na istjerivanju neprijatelja s oslobođenog teritorija na ovom sektoru Pokuplja. Nijemci i ustaše imali su 30 poginulih i 40 ranjenih vojnika. Ali i za Karlovačku udarnu brigadu ova je borba bila jedna od najtežih i najkrvavijih. Gubici u ljudstvu bili su vrlo veliki. Poginulo je 59 boraca, 69 ih je ranjeno, a 21 borac je nestao ili zarobljen. Od teže ranjenih naknadno je 9 podleglo ranama čime se broj poginulih povisio na 78 drugova.

Među poginulima i naknadno umrlim zbog zadobijenih težih ozljeda, bili su: pomoćnik političkog komesara brigade Janko Furdek, operativni oficir brigade Vjekoslav Latković, politički komesar 2. čete 1. bataljona Mijo Drvodelić, komandir 3. čete 1. bataljona Vlado Bartolin, politički komesar čete 2. bataljona Predrag Heruc, politički komesar 2. čete 3. bataljona Matija Puljak, komandir 3. čete 1. bataljona Slavko Starešinić, vodnik pratećeg voda bataljona Petar Malović, pomoćnik političkog komesara 2. čete 2. bataljona Nikola Erdeljac i pomoćnik političkog komesara čete u 2. bataljonu Ivan Lucijanić. Od boraca poginuli su: Stjepan Brezek, Stjepan Brnardić, Ivan Car, Stjepan Corbić, Alojz Cukurin, Petar Drlja, Nikola Dubravac, Mijo Franković, Josip Fabijanić, Juraj Grgurić, Marko Gluščić, Franjo Hrženjak, Jura Hodak, Juraj Ivić, Ivan Ivasić, Andrija Jurašić,

**Vjékoslav Latković, komandant
1. bat. KUB od 25. 3. do 15. 8. i od
15. 9. do 27. 12. 1944. Poginuo u
Donjoj Kupčini kao operativni oficir
brigade 7. 3. 1945.**

Franjo Jarnjević, Jure Jurina, Juraj Janković, Mijo Knezetić, Juraj Kramarić, Ivan Krajačić, Ivan Kasić, Mirko Lovrinić, Marko Leš, Josip Macan, Nikola Nastav, Mihajlo Ninković, Ante Nikolić, Dragutin Petrić, Petar Petoar, Marko Planinac, Branko Petrović, Slavko Palčić, Karlo Penezić, Josip Ratkaj, Ivan Rehorić, Drago Rožić, Franjo Ribarić, Stjepan Franje Radočaj, Stjepan J. Radočaj, Zvonko Ružak, Josip Sestrić, Stjepan Stojković, Josip Spahić, Stjepan Sokač, Nikola Sambol, Ivan Samac, Ivan Spudić, Janko Šutulović, Marko Topolnjak, Ivan Tuškan, Mijo Višnjak, Petar Zužinjak, Juraj Zužinjak, Ivan Župčić, Ivan Škopelja, Petar Bokan, Janko Spelić i Jura Zeljeznjak.

Ranjeni su: komandant 1. bataljona Mane Galović, komandir 1. čete 1. bataljona Ivan Sestrić, politdelegat iz 1. bataljona Tomislav Blažičević, komandant 2. bataljona Juraj Šterk, pomoćnik političkog komesara 2. ba-

taljona Alojz Janjac, komandir 3. čete 2. bataljona Dragutin Čavlović, politički komesar 4. bataljona Josip Lulik, politički komesar 1. čete 4. bataljona Juraj Škljarevski, komandir čete za vezu brigade Vladimir Mamula, pomoćnik političkog komesara 3. čete 3. bataljona Josip Marković, politički komesar 1. čete 1. bataljona Đuro Raić, politdelegat voda iz 4. bataljona Salko Zebić i politdelegat voda 2. čete 4. bataljona Dane Ferić. Od boraca ranjeni su: Franjo Moškun, puškomitraljezac u 2. bataljonu, Stjepan Ivšić, Nikola Volović, Nikola Žugečić, Franjo Bahović, Josip Tahija, Ivan Radenčić, Stjepan Bogović, Josip Prebeg, Ante Pavić, Jura Bošnjak, Radivoj Skakavac, Andrija Baljac, Mijo Vuljanić, Stjepan Mikan, Jovan Rončević, Dragutin Šprajcer, Petar Požar, Stjepan Pavičić, Juro Cigić, Stjepan Vagner, Dragutin Šebetić, Tomo Bašić, Stjepan Puštišek, Stjepan Markušić, Ivan Ferderber, Antun Kavran, Alojz Pavlić, Stjepan Francetić, Ivan Komorski, Bećir Šehić, Josip Moškun, Franjo Boljkovac, Ivan Burić, i Josip Dojčić. Za imena ostalih ranjenika nema podataka.

Zarobljeni su politdelegat voda Josip Duh, st. vodnik Stjepan Martinić i mlađi vodnik Milutin Kokanov.

U borbi je utrošeno: puščane, puškomitralješke i mitraljeske municije ukupno 24.955 metaka, 277 mina za teški i 104 za laki bacač, mina za »džon-bul« 18 i granata 132. Pored toga u borbi je izgubljeno 10 puškomitraljeza, jedan laki bacač, 44 puške, 2 automata i dva su puškomitraljeza oštećena.

U toku protunapada, kao i kasnije tokom gonjenja neprijatelja, svojom borbenošću i požrtvovnošću istakli su se borci i starješine 1, 2. i 4. bataljona.¹⁸⁵

Pored poginulih boraca i rukovodilaca iz sastava Karlovačke brigade, u ovoj borbi poginuo je i načelnik Štaba 34. udarne divizije major Milutin Karaš za vrijeme dok se nalazio na crkvenom tornju u Kupčini osmatrajući nastupanje naših jedinica u gonjenju neprijatelja. Na tornju crkve bilo je nekoliko drugova iz 3. bataljona s puškomitraljezom, a među njima se nalazio i politički komesar 3. čete toga bataljona Emil Ludviger. Evo, kako se je prema zapisu druga Emila Ludvigera odvijala borba u toku protunapada brigade na pravcu crkve i kupčinskog mosta kojom je prilikom poginuo načelnik Štaba divizije Milutin Karaš:

». . . Negdje između 10 i 11 sati dobili smo iz Štaba brigade naređenje da krenemo u pravcu sela. U međuvremenu aktiviran je i artiljerijski divizion naše 34. udarne divizije. Uz njegovu podršku i u međuvremenu pristiglih dijelova Zumberačke brigade, koja je dejstvovala na našem desnom krilu, polako smo napredovali oslobađajući dio po dio Kupčine. Treći

bataljon brigade i moja Treća četa napredovala je u pravcu Kupčinskog groblja i crkve koja je tu zauzimala dominantnu poziciju. Borba je bila žestoka jer su Nijemci zbog svojih mrtvih i ranjenih morali ići u kontra-juriše. Očigledno imali su teškoća s evakuacijom preko oštećenog mosta na potoku Kupčini i djelovanja naše artiljerije. Stopu po stopu smo ih potiskivali i već doprli do prostora ispred crkve. Kupčinska crkva predstavlja veliku, solidnu građevinu s visokim kamenim tornjem, a opasana je i dosta visokim zidom. Oko tog prostora izrasli su veliki kestenovi. Neprijatelj je taj prostor obasipavao snažnom mitraljeskom vatrom na koju smo i mi isto tako uzvraćali vješto iskorištavajući prirodne zaklone i prebacujući se od kestena do kestena prema crkvi u namjeri da se domognemo crkvenog dvorišta koje bi nam, zbog kamenog zida, također moglo poslužiti kao odličan zaklon protiv jake vatre njemačkih šaraca.

U tom jurišanju i prebacivanju, dakle u prvim borbenim redovima, zajedno sa svojim borcima, odjednom se našao i komandant brigade drug Boris Balaš. Bio sam iznenađen, ali i oduševljen njegovom hrabrošću. Ne treba posebno ni isticati što je značila u tom teškom času pojava i inače omiljenog komandanta za moral boraca. Pratio nas je, izdavao naredjenja, bodrio i zajedno s nama pod vatrom se prebacivao od stabla do stabla. U jednom momentu zamalo da i sam nije pao pokošen mitraljeskim rafalom koji mu je izrešetao šinjel. Imponirala mi je njegova hladnokrvnost. Kao da nije okom trepnuo. Bilo je očito da zbog neugodne situacije u kojoj su se našli i zbog toga što je most preko Kupčine bio pod stalnom vatrom našeg oružja i granata, Nijemci stalno poduzimaju protivnapade. Organizirano su se povlačili ne žaleći gubitke. U takvoj situaciji komandant brigade mi je naredio da se s jednim puškomitraljezom popnem na crkveni toranj i otuda osmatram situaciju i pratim neprijateljsko povlačenje kako bi se otvaranjem vatre ometalo njegovo povlačenje preko mosta.

Dramatični trenuci u crkvenom tornju u Kupčini

Primivši naredjenje, odredio sam borce koji će me pratiti. Kroz kišu neprijateljske tanadi probili smo se do ulaza u crkvu. Sa mnom su se nalazili puškomitraljezac Josip Deverić, pomoćnik mitraljesca Marko Gluščić i obavještajni oficir 3. bataljona Aleksa Ignaščenko. Ušavši u crkvu zatekli smo u jednom uglu okupljene oko župnika grupu seljana (uglavnom žena) koji su se zastrašeni od borbe i neizvjesnosti molili bogu. Koliko se sjećam, župnik, inače Slovenac koji je bio protjeran od Nijemaca iz okupirane Slovenije, ovdje je našao utočište, a seljaci Kupčine pružili su mu iskreno gostoprimstvo. Osvrnuli smo se na tu grupu sa sažaljenjem i razumijeva-

njem, a i oni nas dobronamjerno shvatili i svojim pogledima i uputstvima pomogli nam da nađemo što kraći put do ulaza u toranj i stepenica koje su vodile na galerije s orguljama, a odatle još jednim stepenicama koje su više ličile na ljestve nego li na sigurne stepenice. Popeli smo se na etažu više iznad crkvenog kora.

Kroz prilično velik prozor na tornju pukao je pred nama vidik na kupčinski most, lijevo na obalu Kupe i ušće Kupčine u Kupu. A tamo negdje u daljini na horizontu bio je i naš Karlovac, na koji su misli navraćale same od sebe. Lijepo smo uočili kako neprijatelj djeluje nastojeći da se što prije domogne mosta i pređe na drugu obalu potoka Kupčine radi povlačenja u pravcu Karlovca. Ometanju njegovog povlačenja sada se pridružila i ova mala grupa s crkvenog tornja. Zauzeli smo položaj tako da smo na prozor postavili puškomitraljez (engleski »bren«) uz kojeg je u klečećem stavu povremeno (već prema tome kako je neprijatelj bio vidljiv) otvarao vatru puškomitraljezac Deverić. Do njega u stojećem stavu bio je njegov pomoćnik Marko Gluščić, hrabar borac tada već stariji drug. S lijeve strane prozora stajao je vodnik Ignaščenko, a s desne ja. Iako smo imali osjećaj da se nalazimo na sigurnom mjestu, na odličnoj poziciji što se tiče našeg zadatka i mogućnosti otvaranja vatre, zaklonjeni iza debelih zidova visokog crkvenog tornja, ipak sam smatrao potrebnim da upozorim borce na poštovanje borbenog pravila i da se tijelima suviše ne izlažemo, već da koristimo zidove kao zaklon. Tako smo se u početku i ponašali. Djelovali smo izvjesno vrijeme ometajući neprijatelja koji je sasvim sigurno osjetio efikasnost našeg položaja. Pokazalo se to kao odličan potez komandanta brigade, jer je sada neprijatelj bio gotovo blokiran pri prelazanju mosta. Nakon što je most bio pogođen granatom naše artiljerije, sada je prilaz njemu bio još i direktno tučen mitraljeskom vatom. A preko tog oštećenog mosta neprijatelj je morao prebaciti i dio svojih snaga i posebno vozila s ranjenicima.

U jednom momentu ugledali smo da se stepenicama prema nama penje netko koji je već svojim vanjskim izgledom odavao višeg starješinu. U lijepoj oficirskoj uniformi s čizmama i dvogledom na prsima te majorskim činom, pred nama se našao načelnik Štaba divizije drug Milutin Karaš. Predstavio nam se. Ja ga do tada lično nisam poznavao, ali mi je njegovo ime bilo poznato još iz predratnog Karlovca. On se ukratko raspitao o trenutnoj situaciji i načinu našeg dejstva. Bio je očito zadovoljan efektom koji postižemo. Nama je pomogao time što nas je obogatio jednim dragocjenim pomagalom — dvogledom, s kojim mi do tada nismo raspolagali, a rastojanje od crkvenog tornja do mosta bilo je dosta veliko (oko 1300 metara), pa je uz njegovu asistenciju neprijatelja i njegove položaje bilo lakše uočiti. On sam toliko se time oduševio da je u jednom momentu za-

tražio da mu Deverić prepusti mjesto. Kleknuo je, uzeo puškomitraljez u svoje ruke i po neprijatelju pustio prvi rafal. Odmah zatim kroz dvogled je provjerio svoj učinak, pa ponovno pustio kratak rafal i opet pogledao na dvogled. Bio je sada još zadovoljniji i imali smo utisak da se od mitraljeza više ne želi odvojiti. Za to vrijeme ostali smo uz načelnika Štaba divizije i zajedno s njim osmatrali situaciju i povremeno kratko komentirali položaj, povlačenje i protunapade neprijatelja. Trajalo je to tako izvje-

Milutin Karaš, načelnik Štaba 34. divizije NOVJ

sno vrijeme koje nam se vjerovatno činilo duljim, nego je u stvari bilo, sve do momenta dok Nijemci nisu osjetili pogibeljnost djelovanja našeg puškomitraljeza i njegov dominantni položaj na crkvenom tornju. I zaista, neprijatelj je ubrzo reagirao. Kao što sam rekao, drug Karaš je iz klečećeg stava sa sredine prozora tornja otvarao vatru, a mi ostali stajali smo pored njega, tko manje, tko više zaklonjen. U međuvremenu Marko Gluščić koji je bio u stojećem stavu pomjerio se toliko prema prozoru da je tijelom bio potpuno otkriven. To je za njega bilo kobno. Naime, u jednom trenutku po galeriji koja je bila iznad našeg položaja i gdje se nalaze crkvena zvona, osjetili smo reski rafal njemačkog šarca. Nismo još bili sigurni da li je to

slučajno zalutali rafal ili planirano svjesno gađanje po nama. Možda već slijedeće minute neprijateljski mitraljezac upravio je rafal niže po prozoru na kojem smo se nalazili. Bilo je to tragično, a prizor mi se duboko urezao u pamćenje. Radilo se o desetinama sekundi. Gusti rafal prešao je dijagonalno po prozoru i zidu tornja odbijajući žbuku i podižući prašinu. Slika je bila ovakva. Pomoćnika puškomitraljesca Marka Gluščića metak je pogodio točno usred čela. Krv je šiknula poput mlaza. Ovaj staložen i odvažan borac sunovratio se kroz otvor crkvenog tornja i bez riječi pao na galeriju niže uz crkvene orgulje. Smrt je nastupila trenutno. U isto vrijeme svi smo instinktivno ustuknuli, a drug Milutin Karaš kao ošinut nekim čudnim udarcem pao je na leđa kod čega mu je puškomitraljez koji je upravo dejstvovao, ispao iz ruku okrenut prema nebu s ušćem cijevi iz koje su još izlazili meci. Ostao sam zatečen ne shvaćajući do kraja što se sve dešavalo dok su istovremeno Nijemci vršili još jedan od niza kontranapada.

»Ja sam pogođen!«, rekao je drug Karaš ležeći na leđima i još potpuno pri svijesti, bez ikakve vidljive rane ili ozljede na licu ili dijelu prsa i ramena koji su bili (u klečecem stavu) izloženi neprijateljskoj vatri. Kleknuo sam odmah kraj njega da provjerim gdje je pogođen. Ne vidjevši tragova rane, a smatrajući da ako je pogođen, rana mora da je na prednjem dijelu glave ili tijela. Rekao sam: »Druže načelnice, nisi ranjen, ne vidi se ništa«. Pomislio sam, iznenađen rafalom, ili je metak udario u puškomitraljez, pa je od jačine tog udarca i sam Karaš bio oboren. Na to je on, počevši blijeđeti, dodao »Protrljaj me«. Još uvijek sam bio uvjeren da uopće nije ranjen, pošto nam se i dalje svjestan obraćao. Raskopčao sam mu gornji dio bluze kako bi lakše disao. I opet nikakve rane. No, on je sve više blijedio i počeo ubrzano ponavljati riječi »Pozdravite mi Desu i sina«. U tom momentu iako sam pretpostavljao, još nisam bio na čistu što je time želio reći. Tek nakon oslobođenja u Karlovcu sam doznao da se radi o njegovoj životnoj drugarici — partizanki, koja mu je prije kratkog vremena od toga za njega tragičnog dana rodila sina. Ubrzo je potpuno klonuo i ostao nepomičan. Još uvijek smo ja i drugovi uz mene bili začuđeni ne mogavši objasniti što se to desilo s našim načelnikom Štaba divizije. No, očito je, on je već bio mrtav. Teško nam je to palo jer odmah smo bili svjesni o kakvom se gubitku radi. Nije nam sada bila jasna ni situacija na položajima i momentana pozicija neprijatelja, a pogotovo nismo znali što se događa oko crkve, pošto smo već izvjesno vrijeme bili okupirani brigom oko druga Karasa na tornju i na taj način izolirani od naše čete. Nagnuo sam se nad načelnikovo tijelo gajeći još neku nadu da možda ipak nije mrtav. Lijevom rukom podigao sam mu klonulu glavu s gustom tamnom kosom i u tom trenutku primijetio mrlju krvi na mom srednjem prstu. Tek tada nam je postalo jasno da je metak ušao sa stražnje strane glave. Ali, kako? Do

odgovora smo došli rekonstrukcijom prizora. Kada smo, naime, bili zapljusnuti onim zlokobnim rafalom meci su udarali i po kamenom zidu tornja od kojeg su se odbijali. Bilo je očito da je jedan takav već udarno oslabljen metak, na žalost, pogodio druga Karasa. Otud se može i objasniti pojava kako je on, iako s probijenom lubanjskom kosti još relativno dugo bio pri svijesti. Naime, snaga od tzv. »rikošet« taneta nije više bila tako silna da je mogla proći kroz glavu i momentano razoriti sve životne funkcije mozga. Vjerovatno je tek nakon potpunog izlivanja krvi nastupila smrt.

Napolju je još uvijek plamtjela borba i nije bilo vremena za duga razmišljanja. Prije svega, smatrao sam za potrebno da što prije izvijestim Štab bataljona ili brigade o pogibiji načelnika Štaba divizije. Iako nisam znao kakva je situacija oko crkve i koga ću od naših jedinica tu naći i da li uopće netko tu djeluje ili se linija okršaja već pomakla od crkve dalje, odlučio sam da siđem s tornja i ocijenim situaciju. Uz već mrtvog Karasa ostali su drugovi Deverić i Ignaščenko. Izašavši iz crkve u blizini sam, na moje zadovoljstvo, opet ugledao komandanta brigade druga Bocu Balaša. Raportirao sam mu o događaju na tornju. Mogao sam uočiti i njegovo iznenađenje, ali i njegovu komandantsku prisebnost i odlučnost. Rekao mi je da odmah s drugovima koji su još u tornju, izvučem tijelo druga Karasa. Učinili smo to vrlo brzo iako to nije bilo lako i jednostavno s obzirom na visinu tornja i one stepenice koje to u stvari i nisu bile. Kada nam je to uspjelo, dolje pred crkvom odredio sam četiri borca koji su prihvatili mrtvog druga i pod mojim nadzorom prenijeli ga preko otvorenog prostora još uvijek pod, sada već oslabljenom neprijateljskom vatrom, do neke gospodarske zgrade — sjenika (ili sličnog). Tu smo tijelo predali drugovima iz saniteta. Na žalost, i oni su mogli konstatirati da je smrt već nastupila.

Bili su to rani popodneveni sati 7. ožujka 1945. kada je i borba počela jenjavati, a neprijatelj je već potpuno bio potisnut iz Donje Kupčine odlučnim i nezadrživim protunapadima Karlovačke udarne brigade uz suradnju dijelova Žumberačke brigade i artiljerijskog divizion 34. udarne divizije.

Tako se junački ugasio život druga Milutina Karasa istaknutog rukovodioca naše Divizije, omiljenog i cijenjenog prvoborca s Korduna čiji smo gubitak svi iskreno zažalili.

Nakon završetka borbe u Kupčini brigada je izvršila pokret i razmjestila se južno i jugoistočno od Pisarovine s rasporedom: 3. i 4. bataljon u Jamničkoj Kiselici, 1. u selu Cačkovci, 2. bataljon u Selskom Brdu, a Štab brigade i prištapske jedinice u selu Tomić.

Odlaskom na ovaj rejon brigada je bila privremeno izostavljena iz operativnog plana što se tiče njene borbene aktivnosti. Boravak na ovom dijelu

oslobođenog teritorija dobro je došao i bio prijeko potreban brigadi da sredi svoje jedinice poslije velikih gubitaka u ljudstvu u posljednje dvije uzastopne borbe, osobito ove zadnje u Kupčini.

Iz stroja brigade izbačeno je ukupno 206 boraca čime se brojno stanje osjetno smanjilo i došlo na 800 (u poređenju s početkom ožujka kada je brigada imala oko 1000 ljudi na licu). Problem je bio utoliko veći što je iz stroja izbačen i velik broj rukovodećeg kadra — ukupno 50, posebno nižeg, a to je bilo vrlo teško nadomjestiti uzdizanjem kadra unutar brigade i bez pomoći Štaba divizije. Radi takve situacije, osnovni zadatak Štaba brigade u narednih četrnaest dana bio je da što prije popuni jedinice i brigadu formacijski osposobi za normalan život i borbeno djelovanje. Zahvaljujući angažiranju Štaba divizije, kao i Štaba korpusa, popuni brigade dat je prioritet nad svim ostalim zadacima pa je brigada za relativno kratko vrijeme opet došla na približno ranije stanje koje je 14. ožujka 1945. godine iznosilo 1032 borca na licu. Jedan dio boraca došao je iz jedinica dopunskog centra divizije, dok je većim dijelom brigada popunjena borcima i rukovodiocima iz sastava Karlovačkog odreda i jedinica Karlovačkog područja. Pored toga, popuna brigade izvršena je jednim dijelom i od novih boraca koji su došli iz neprijateljskih vojnih formacija, uglavnom domobranskih (dobrovoljno ili su bili zarobljeni i ostali u našim redovima). Ovo je sa svoje strane zahtijevalo pojačani rad na političkom preodgoju tih ljudi. Obnovljeno je dosta tema kako bi se novi borci što bolje upoznali s našom NOB-om i ciljevima NOP-a. Posebno su proučavane teme: Odluke AVNOJ-a i njihov značaj u stvaranju nove Jugoslavije; Bratstvo i jedinstvo naših naroda u borbi za oslobođenje; Izdajnička politika jednog dijela članstva HSS-a s dr Vladimirom Mačekom na čelu koja je bila još uvijek prilično prisutna na ovom području.

Na svim ovim pitanjima naročito su bile angažirane partijske organizacije brigade, a posebno oko sređivanja jedinica i objašnjavanja političkih događaja. S tim u vezi, 17. ožujka, održano je i savjetovanje u brigadi sa svim članovima Partije na kojem je proučeno direktivno pismo CK KPJ o radu partijskih organizacija i komunista u vojsci. Oživljavanje političkog rada u brigadi u mnogome je doprinio i novoformirani Propagandni odsjek pri Štabu koji je, pored ostaloga, vodio brigu i o tome da jedinice budu na vrijeme snabdjevene dnevnom štampom, vijestima i ostalim političkim materijalom s odabranim člancima za političku nastavu. Na radu u ovom odsjeku naročito se isticao drug Miljenko Drozdov koji je najveći dio svoje aktivnosti proveo u jedinicama pružajući im potrebnu pomoć.

Kao što je već rečeno, naročito velik problem pričinjavala je popuna jedinica rukovodećim kadrom, osobito kadrom u komandama četa jer su mnoga formacijska mjesta poslije posljednje borbe u Kupčini ostala upraž-

njena. Kod razmatranja popune davala se prednost popuni četa i vodova, kao i štabova bataljona. U tome se prilično i uspjelo zahvaljujući opet pomoći divizije koja je izvjestan broj nižeg vojno-političkog kadra iz ostalih potčinjenih jedinica divizije, dala na raspoloženje Štabu Karlovačke brigade.

Nekako baš u to vrijeme od brigade se oprostio i njen dosadašnji komandant major Boris Balaš Boca koji je u svom devetmesečnom rukovođenju brigadom u mnogome doprinio mnogim pobjedama i uspjesima koje je brigada postigla na svom borbenom putu učestvujući u razbijanju brojnih neprijateljskih ofanziva, napada i drskih ispada i likvidirajući mnoga neprijateljska uporišta, a posebno na operativnom području u Pokuplju i Turopolju u trouglu najjačih neprijateljskih uporišta Zagreb—Karlovac i Sisak. Pod njegovim rukovođenjem brigada je i stekla počasni naziv »Udarna« nakon potpune likvidacije jednog od vrlo jakih neprijateljskih uporišta — gestapovske posade u selu Mavračići. Odlukom Štaba 4. korpusa major Boris Balaš Boca preuzeo je dužnost načelnika Štaba 34. divizije.

Odlazak komandanta Boce teško su primili kako starješine tako i borci u brigadi. Najobičnije rečeno: privikli smo na njega i njegov način ratovanja. Bio je komandant i drug, borac, ukratko — bio je čovjek. Borci su i dalje kod svakoga marša pjevali:

*Karlovačka, Karlovačka
udarna brigada
ne boji se, ne boji se
ustaša ni Švaba.*

*Snale male, oči plave
Bočine brigade.
Snale male, oči plave
Bočine brigade.*

*Balaš Boca, Balaš Boca
komanduje njome.
Balaš Boca, Balaš Boca
komanduje njome.*

*Snale male, oči plave
Bočine brigade.
Snale male, oči plave
Bočine brigade.*

Za vršioca dužnosti komandanta brigade postavljen je kapetan Sulejman Vascarac Suljo koji je otpočeo svoju vojničku karijeru od borca do komandanta bataljona još u Prvom karlovačkom odredu, a potom je nastavio i u Karlovačkoj udarnoj brigadi. Prije kratkog vremena bio je prekomandovan u Unsku operativnu grupu, a onda je ponovno vraćen u brigadu gdje je preuzeo dužnost komandanta. U rukovođenju s četom kao komandir Severinske čete i kasnije kao komandant 4. bataljona Karlovačkog odreda i brigade imao je vidnih uspjeha u više sukoba i borbi s neprijateljem na karlovačkom području, Zumberku i Pokuplju.

Upraznjeno mjesto pomoćnika političkog komesara brigade preuzeo je drug Ivica Katušić, dotada na istoj dužnosti u 2. karlovačkom odredu.

U štabovima bataljona došlo je do slijedećih izmjena:

Dužnost komandanta 4. bataljona ponovno je preuzeo poručnik Artur Blažević, pošto se nedavno vratio s kursa; poručnik Dragutin Boljkovac, dosadašnji vršilac dužnosti komandanta 4. bataljona, postavljen je za komandanta 3. bataljona, umjesto Josipa Šebalja koji je u zadnjoj borbi ranjen i upućen u bolnicu; za političkog komesara 4. bataljona došao je Danijel Mejaški, dotada na istoj dužnosti u 2. karlovačkom odredu, a umjesto Lulik Josipa koji je također u zadnjoj borbi teško ranjen; za političkog komesara 1. bataljona postavljen je Rudolf Pruner koji je bio na istoj dužnosti u 2. karlovačkom odredu. (Njegov prethodnik Danko Fućak nešto je ranije naređenjem Štaba divizije postavljen na dužnost političkog komesara Žumberačke brigade). Za političkog komesara 3. bataljona postavljen je Mile Martinović, dotadašnji pomoćnik političkog komesara u istom bataljonu.

U komandama četa 1. bataljona postavljeni su: za komandira 1. čete Ilija Sekulić, za komandira 3. čete Nikola Elekovac koji je došao iz Posavskog odreda; za političkog komesara 1. čete Metod Vidović iz 2. karlovačkog odreda, a za političkog komesara 2. čete Ivan Pavliško, također iz 2. karlovačkog odreda.

U komandama čete 2. bataljona bili su postavljeni: za političkog komesara 2. čete Mirko Majić, za političkog komesara 3. čete Nikola Maričić, za pomoćnika političkog komesara 2. čete Anton Kratofil i za pomoćnika političkog komesara 3. čete Nikola Moškun.

U komandama četa 3. bataljona postavljeni su: za komandira 3. čete st. vodnik Slavo Požar, za političkog komesara 2. čete Mirko Klemenčić i za pomoćnika političkog komesara 1. čete Gabro Požeg.

U komandama četa 4. bataljona postavljeni su: za komandira 2. čete Nikola Matan, za komandira 3. čete st. vodnik Mijo Jakšić, za političkog komesara 1. čete Drago Jakopčević, za političkog komesara 2. čete Josip Jurajić i za pomoćnika političkog komesara 3. čete Ivan Iskra.

U prištapskim jedinicama postavljeni su: za komandira čete za vezu brigade Božo Milčić; za pomoćnika političkog komesara čete Antun Lulik do tada vršilac dužnosti; za vodnika 1. voda u četi za vezu Mato Žutila i za vodnika 2. voda u istoj četi Vilko Tonković. U pratećoj četi brigade postavljen je za pomoćnika političkog komesara čete Hugo Posinig, do tada delegat voda u istoj četi. Za političkog komesara inženjerijske čete postavljen je Ilija Vajagić. U provijant komori brigade za komandira je postavljen st. vodnik Mato Macan, za komandira bojne komore st. vodnik Stjepan Maradin i za političkog komesara bojne komore Nikola Korenić. Za komandira sanitetskog voda brigade postavljen je Zivan Dragojević, do tada borac u istom vodu, a za političkog delegata Đuro Rajić, do tada vršilac dužnosti političkog komesara čete 1. bataljona.

U toku popune i sređivanja jedinica — brigada je izvršila nekoliko pokreta po oslobođenoj teritoriji Pokuplja i Turopolja. Prvo je 13. ožujka stigla na sektor Brkiševine—Farkašić, zatim 14. ožujka, na sektor Letovanic—Zažina—Dužice i Grede, zatim ponovo na sektor Farkašić—Brkiševina, a odavle 19. ožujka na sektor Cvetković Brdo—Lučelnica—Selsko Brdo—Žužić Brdo. Najzad, 22. ožujka brigada se razmjestila na širem sektoru Pisarovine s rasporedom: 1. bataljon u s. Cačkovci, 2. u Dvoranci, 3. u Selsko Brdo, 4. u Jamničku Kiselicu, a prištapske jedinice u s. Topolovec. Svi ovi pokreti imali su za cilj da se ojača kondicija i ostvari homogenost, političko jedinstvo i osjećanje pripadnosti brigadi nakon sređivanja i popune jedinica. U sjedištima smještaja jedinice su izvodile redovnu nastavu prema rasporedu rada.

Neprijatelj je svojim ofanzivnim akcijama u ožujku nastavio da izvodi ispade s raznih pravaca na oslobođeni teritorij Pokuplja s namjerom da što čvršće veže jedinice divizije za sebe i drži ih što dalje od uporišta i komunikacija. Tako je, poslije napada na Kupčinu, neprijatelj u jačini od 300 gestapovaca i ustaša iz uporišta Odre i Hrašća 9. ožujka izvršio ispad preko s. Gudci u pravcu sela Dubranec gdje je dočekan od jedinica Seljine brigade i borbom odbačen. Pri tome je imao gubitke od 10 poginulih i ranjenih. Kasnije, nakon tjedan dana, 18. ožujka, neprijatelj je krenuo iz uporišta Zdenčine snagama u jačini 1 bojne gestapovaca, 1. kompanije jegerovaca i 2 satnije ustaša da bi izvršio napad na položaje Seljine brigade na sektoru Hasan Brega. Nakon trosatne oštre borbe neprijatelj je i ovog puta odbačen i protjeran uz gubitke od 35 mrtvih i 57 ranjenih.

S početkom ofanzive naše 4. armije, 20. ožujka, za oslobođenje istočne Like i Bihaća i uspjesima postignutim već u prva dva dana borbi u kojima je razbila neprijateljski front između Une i Gospića, zaprijetila je neposredna opasnost i jako utvrđenom neprijateljskom uporištu u Bihaću kojeg su branile jake njemačko-ustaške snage. S tim u vezi i neprijatelj je otpo-

čeo prikupljanje jakih snaga na široj prostoriji Karlovca gdje su se, prema podacima naših obavještajnih centara, koncentrirale snage u jačini od oko 5.000 neprijateljskih vojnika. Te snage trebale su da krenu u pomoć neprijateljskoj posadi u Bihaću.

Štab 4. korpusa, koji je operativno bio potčinjen 4. armiji, pod čijom neposrednom komandom su već bile angažirane 7. i 8. udarna divizija na sektoru Bihaća, naredio je Štabu 34. divizije da pojača napade na neprijateljska uporišta duž saobraćajnica Karlovac—Zagreb radi vezivanja njegovih snaga na tom prostoru. Međutim, i neprijateljsko komandovanje preduzelo je mjere da spriječi grupiranje jačih partizanskih snaga na širem operativnom prostoru oko Karlovca te je izvršenom većom koncentracijom svojih snaga na tom sektoru poduzelo ofanzivna dejstva na oslobođeni teritorij Banije u pravcu Gline. Pri tome je koristila odsutnost 7. udarne divizije koja je bila uključena u plan dejstva 4. armije.¹⁸⁶

U vezi s nastalom situacijom, a na osnovu naređenja Štaba 4. korpusa, Štab 34. divizije već je 16. ožujka uputio Zumberačku brigadu na Baniju na sektor Donje Bačuge i s. Luščani sa zadatkom da spriječi prodor neprijatelja na ovaj teritorij.

Divizija, iako oslabljena za jednu brigadu, nije time smanjila svoju borbenu aktivnost. U Štabu divizije proučavane su posljednje prikupljene informacije o neprijateljskim snagama na području Pokuplja i pripreman plan za naredne akcije. Kao prvo, utvrđeno je da je neprijatelj uspostavio novu posadu u s. Budrovci na glavnoj cesti Karlovac—Zagreb 2 kilometra južno od Draganića. Uporište je sačinjavala posada u jačini 130 neprijateljskih vojnika milicionera čiji je bio zadatak da osiguraju saobraćaj na ovom dijelu komunikacije. Štab divizije riješio je da se to uporište odmah razbije. Taj zadatak dao je Karlovačkoj udarnoj brigadi koja će ga izvršiti uz sopstveno osiguranje. Određeno je da se napad izvede 23. ožujka u 22.00 sata.

Nakon dobivenog zadatka, Štab brigade donio je odluku da uporište u s. Budrovci napadne s jednim bataljonom, a da s dva postavi osiguranje prema Karlovcu i Draganiću. Napad je počeo u određeno vrijeme, ali je neprijateljska posada još u toku podilaženja naših jedinica napustila Budrovac i pobjegla u pravcu sela Konjkovsko i Jazvaci. Međutim, iz pravca Karlovca naišla su dva kamiona s vojnicima na položaje našeg osiguranja. Dočekani su oštrom i iznenadnom vatrom. Svaki pokušaj ove grupe vojnika da pruže otpor bio je onemogućen. Kamioni su uništeni. Oštećen je i jedan

186 Vojno-istorijski institut JNA — Oslobođilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945, str. 558.

tenk koji se kretao iza kamiona naišavši na postavljene mine. U ovoj je akciji 15 neprijateljskih vojnika poginulo, a zaplijenjeno je 10 pušaka i jedan laki bacač s 11 mina.

Brigada je imala jednog poginulog i jednog ranjenog borca. Poginuo je pomoćnik komesara čete Dragutin Kirinčić.¹⁸⁷

Nakon završene akcije brigada se vratila na sektor Pisarovine.

Marš bratstva i jedinstva

Za ovo vrijeme Žumberačka brigada vodila je već ogorčene obrambene borbe, sprečavajući neprijatelja u prodiranju na oslobođeni teritorij Banije. Do oštrog okršaja došlo je 25. ožujka kada je neprijatelj napao na položaje jedinica Žumberačke brigade na liniji sela Gora—Strašnik i G. Bačuga. Ispoljavajući vrlo jak pritisak s jačim pješadijskim snagama koje su podržavane minobacačkom i artiljerijskom vatrom, neprijatelj je uspio izbaciti brigadu s njenih položaja i potisnuti je do sela Luščani — k. 211 — Donja Bačuga i lijeve do Glinskog Novog Sela.

Na toj liniji jedinice brigade su se utvrdile za obranu i zaustavile daljnje napredovanje neprijatelja. Narednog dana ujutro neprijatelj je otpočeo s novim napadima na položaje brigade, usmjeravajući težište dejstava glavnom cestom Petrinja—Glina.¹⁸⁸

Situacija na Baniji postajala je svakim danom sve teža, jer su u ofanzivi učestvovala vrlo jake ustaške snage koje su sačinjavale tri ustaške bojne i to: jedna iz sastava 1. udarne hrvatske divizije, druga iz Brzog djelatnog ustaškog zdruga i 19. ustaška bojna. Ubrzo se pokazalo da suprotstavljanje samo Žumberačke brigade tim snagama koje su bile podržavane jakom artiljerijom i tenkovima, nije bilo dovoljno. Stoga je Štab 34. divizije, ocijenivši situaciju, odlučio da pojača obranu oslobođenog teritorija Banije s još jednom brigadom. S tim u vezi izdao je 25/26. ožujka hitno naređenje Štabu Karlovačke brigade da odmah krene za Baniju, gdje će stupiti u vezu sa Štabom Žumberačke brigade i da zajedničkim djelovanjem spriječe neprijatelja u njegovom daljem nastupanju prema Glini i Topuskom u kojima su se tada nalazile naše važne vojno-pozadinske jedinice i ustanove vlasti (ZAVNOH, GŠH i dr.).¹⁸⁹

Još istog dana, 26. ožujka, u dva sata ujutro brigada je usiljenim maršem krenula pravcem Pisarovina—Gradac—Lijevi Štefanki—Cerje—Po-

187 HAK, dok. 580 do 594/1 i 301 do 400/1.

188 HAK, dok. Bojna relacija 34. ud. divizije, str. 55. i 56.

189 HAK, dok. 608/VII — depeša 34. divizije, dok. 580 do 594/1, str. 13, 301 do 400/1, op. dnevnik brigade.

kupsko gdje su jedinice prebačene pontonima preko Kupe i produžila pokret istim tempom preko sela G. Bučica i G. Taborište u pravcu Gline do koje je trebalo prevaliti put od preko 50 kilometara i stići što prije, jer je neprijatelj bio već stigao na domak Gline. Imajući na umu značaj ovog zadatka, karlovački udarnici savladali su bez predaha i odmora ovaj dugi put za osam sati neprekidnog marševanja. Jedina misao vodilja bila je što prije doći i spriječiti razjarenim ustaškim zločincima pokolj nedužnog stanovništva Banije. Bio je to u pravom smislu marš bratstva i jedinstva čije su vrednote u ovom trenutku došle do punog izražaja.

Još u toku pokreta, na osnovu zapovijesti za napad izdate telefonom od Štaba divizije, Štab brigade donio je odluku da sa dva bataljona odmah, iz pokreta, stupi u borbu i protunapadom razbije neprijatelja i odbaci ga od Gline.

Nešto prije 16 sati brigada je stigla na širi prostor južno od sela Viduševca. Neprijateljske snage, koje su se tada nalazile na položajima na ivici sela Dvorišta, Hađera i M. Solina, upravo su se pripremale za pokret i nastupanje u pravcu Viduševca i Gline.

Presretajući neprijatelja 4. bataljon je pokretom s pravca Viduševca odmah prešao u napad na ustaške snage koje su se nalazile u selima Dvorištu i Hađeru, a 2. bataljon je u isto vrijeme napao na neprijatelja u s. M. Solini. Energičnim udarom naših jedinica neprijatelj je na čitavom frontu odbačen u pravcu sela Sibića, Strašnika i dalje prema Gorama na 14 kilometara od Gline. U isto vrijeme, jedinice Žumberačke brigade vodile su borbu s neprijateljem na liniji s. Brnjeuška—Luščani na kotama 126, 128 i 201. Nakon odbacivanja neprijatelja 2. i 4. bataljon Karlovačke brigade zanoćili su, 26/27. ožujka, na položajima na liniji s. Prekopa—Hađer i Jame dok su se 1. i 3. bataljon i prištapske jedinice brigade smjestili u Glini. Toga dana neprijatelj je pretrpio gubitke od 10 mrtvih i imao veći broj ranjenih dok je 7 neprijateljskih vojnika zarobljeno. Pored toga zaplijenjena su 2 laka bacača, 1 šmajser, puška i 3000 metaka.

Sutradan, 27. ožujka u 6,30 sati izjutra, protunapad je nastavljen na svim pravcima neprijateljskog nadiranja. Neprijatelj je pokušavao pod svaku cijenu, uz podršku tenkova i jake artiljerijske i minobacačke vatre, da odbaci naše bataljone i prodre u Glinu. Karlovačka brigada je učinila sve što je bilo moguće da osujeti neprijateljeve namjere. S 3. bataljonom krenula je u napad na neprijateljske položaje kod sela Luščani. Neposredni cilj tog poduhvata bio je protjerivanje neprijatelja s posjednutih položaja na okolnim kotama (207, 211, 134 i 128). Za to vrijeme 1. bataljon je čvrsto držao svoje položaje u s. Hađeri, sjeverozapadno od ceste koja vodi iz Gline za Petrinju. Istovremeno jedinice Žumberačke brigade su uz podršku jedne

baterije brdskih topova i jedne baterije haubica napale na položaje neprijatelja na koti 210 na pravcu Glinsko Novo Selo prema selu Gore.

Izvršavajući zajednički zadatak, jedinice Karlovačke udarne brigade izvele su za to vrijeme oštar pritisak na bokove neprijatelja. Prvi bataljon napadao je cestom u pravcu s. Kihalac i uz podršku dva tenka i jake minobacačke i mitraljeske vatre, ozbiljno je ugrozio lijevo krilo neprijateljskog borbenog rasporeda dok je 3. bataljon nastupao u pravcu sela Strašnik. Uskim sadejstvom obadviju brigada za vrijeme dvosatnih žestokih okršaja s ustaškim bojnama i tenkovima i odolijevajući jakoj artiljerijskoj vatri savladana je ustaška obrana na k. 210. S nesmanjenim pritiskom i u nastavku borbe neprijatelj je natjeran na povlačenje na svim napadnim pravcima. Naše jedinice gonile su ga prema Petrinji. Gubici neprijatelja bili su osjetni — imao je oko 25 poginulih.

Poslije protjerivanja neprijatelja s oslobođene teritorije, jedinice brigade zadržale su se na položajima s rasporedom: 1. bataljon na prostorijsi sela Strašnik, 2. u selu Gore, 3. u selu Sibići i 4. u selu Graberje. Drugog dana, 28. ožujka u 15 sati, brigada se povukla s položaja i krenula na sektor s. Viduševac gdje se razmjestila i zanoćila.

Ujutro 29. ožujka, prema naređenju Štaba divizije, brigada je izvršila pokret u pravcu s. Bučice. Međutim, u toku pokreta primila je novo naređenje da se vrati za Glinu jer je neprijatelj ponovo krenuo iz Petrinje u pravcu Gline.

Povratkom na sektor Gline 2. bataljon zaposjeo je položaje na prostorijsi s. Hađer (Hađer Brdo) a ostale jedinice izvršile su razmještaj u Glini. Sutradan, 30. ožujka, brigada se nalazila na položajima u očekivanju neprijatelja s rasporedom: 2. bataljon na istim položajima, a 1, 3. i 4. rasporedili su se na široj prostorijsi s. Luščani zaposjedajući kote 207, 211 i 205 s tim što je 4. bataljon ostavljen u brigadnoj rezervi na sektoru Dabića Vinogradi. Ovog puta neprijatelj je nastupao s daleko jačim snagama ispoljavajući vrlo jak pritisak. Brigada je bila prinuđena na povlačenje da bi uskoro zaposjela nove položaje na liniji s. Maja—Joševica—Pogledić—Glina.

Trideset prvog ožujka neprijatelj je produžio s prodiranjem pokušavajući da izbaci brigadu s položaja. U tome nije uspio zahvaljujući dobro organiziranoj vatri koja je pokrila cio brisani prostor ispred položaja naših jedinica. Ocijenivši da je prodor na ovom pravcu onemogućen, neprijatelj je pojačao pritisak na naše desno krilo s pravca Kraljevčani—Veliki i Mali Gradac. Podrжан jakom artiljerijskom i minobacačkom vatrom, kao i vatrom iz tenkova neprijatelj je uspio da s manjim snagama prodre u predgrađe samog mjesta Gline i izvjesi zastavu na tamošnjoj crkvi. Istoga časa izveli su protunapad 2. i 4. bataljon. Došlo je i do oštih uličnih borbi. Naj-

zad je neprijatelj izbačen iz grada i povukao se u pravcu s. Prekope. Ustaška zastava skinuta je s pomenute crkve.

U toku borbi u svim tim danima bilo je vrlo dramatičnih situacija, teških sukoba i borbi prsa u prsa. Pojedini položaji i kote su i po nekoliko puta prelazili iz ruke u ruku.¹⁹⁰

Neprijatelj je bio uporan. On je u toku 1. aprila angažirao 5 bojni i izbio na liniju: Glinska Poljana—Marinbrod—Majske Poljane—Roviška—Ravno Rašće—Bijeke Vode i s. Dragotina. Dvije bojne ustaša nadirale su na pravcu s. Gore—Luščani—Brnjevska—Majske Poljane i Majski Trtnik. Lijevu pobočnicu neprijateljskog rasporeda jačine jedne bojne neprijatelj je uputio pravcem D. Bačuga—Kraljevcani—Šušnjari—Lebrnica i Bijeke Vode. Ostale dvije bojne štatile su prethodnoj grupaciji bokove i leđa i to jedna bojna na sektoru s. Klinac—Čuntići—Dejanović i Mlinoga, a druga na sektoru Glinske Poljane—Gore.

Prateći situaciju na Baniji koja se posljednjih dana ožujka dosta pogoršala, Štab divizije odlučio je da na taj sektor prebaci i Seljinu brigadu i da potom snagama cijele divizije pređe u protunapad sa zadatkom izbacivanja neprijatelja s oslobođene teritorije Banije. Izvršenje protunapada planirano je za 2. aprila s početkom u 5 sati izjutra. S tim u vezi naređeno je depešom, 31. ožujka, Seljinoj brigadi da odmah krene u Pokupsko gdje će se prebaciti preko Kupe i produži marš na sektor s. Viduševac. U međuvremenu dostavljena je brigadama i zapovijest za napad.¹⁹¹

Prema zapovijesti Štaba divizije na desnom krilu rasporeda divizije nalazila se Seljina brigada. Njen je zadatak bio da napadne neprijatelja na prostoriji s. Klasnić—M. Gradac—Lebrnica i sjeverni dio s. Bijeke Vode. Zumberačka brigada raspoređena je na lijevo krilo borbenog poretka divizije. Dobila je zadatak da s dva bataljona vrši pritisak na neprijatelja pravcem Majskih Poljana prema koti 235, a s dva bataljona cestom Glina—Petrinja na položaje neprijatelja na sektoru s. Graberja. Karlovačkoj brigadi dat je zadatak da napadne neprijatelja na prostoriji lijevo od Seljine brigade prema koti 225 i da prodire centralnim dijelom pravcem s. Luščani, Majski Trtnik, k. 235, Dabića Vinogradi i dalje preko s. Brnjevska i šume Biljeg na s. Strašnik, Sibić i s. Gore.¹⁹²

I baš u trenucima kad je divizija krenula u napad, neprijatelj je otpočeo s povlačenjem svojih snaga sa svih položaja u pravcu Petrinje. Naše jedinice uspjele su da dođu u dodir samo s njegovim zaštitnim dijelovima koji su se užurbano povlačili dajući vrlo slab otpor. U ranim jutarnjim satima 2. travnja bataljoni brigade su podilazeći k neprijatelju došli neprimije-

190 HAK, dok. 301 do 400/1 i Bojna relacija 34. ud. divizije, str. 56. i 57.

191 HAK, dok. 614/VII — depeša Štaba 34. divizije.

192 HAK, dok. 547 i 624/1.

ćeno na jurišno odstojanje i iznenadnim napadom i jurišom, uz podršku jake minobacačke vatre, izbacili neprijatelja s posjednutih položaja i nastavili s gonjenjem u pravcu D. i G. Bačuge. Povlačeći se neprijatelj u jačini jedne satnije zadržao se na liniji s. Strašnik—Gore—k. 189. Brigada je odmah (bez 2. bataljona) izvršila napad na nove položaje neprijatelja pri čemu je 3. bataljon u oštrom jurišu upao u prvu liniju neprijateljskih rovova. Međutim, potpun uspjeh nije postignut jer se bataljon, uslijed jake artiljerijske vatre neprijatelja, morao povući na raniji položaj gdje se i zadržao.

U toku naredne noći, 2/3. travnja, neprijatelj je potpuno odustao od daljnjih pokušaja ofanzivnog djelovanja i povukao se svim jedinicama za Petrinju s gubicima od 63 mrtva i većim brojem ranjenih vojnika.

Brigada je za proteklih sedam dana borbi na Baniji imala 14 poginulih boraca i starješina i 50 ranjenih. Među poginulima bili su: kapetan Miljenko Drozdov, politički komesar čete Jovo Šepelj, komandir čete Mijo Belavić, intendant 4. bataljona Nikola Žunić, politički delegat Mladen Navratil, Josip Franković, Mato Župan, Ivan Podrebarac, Janko Segina, Vid Mihalić, Ivan Malović, Janko Ilijanić, Stjepan Marković i Mirko Maletić. Ranjeni su: komandant 3. bataljona Dragutin Boljkovač, pomoćnik političkog komesara čete Pavao Premuž, ađutant 1. bataljona Milan Mrkonjić, politički komesar čete Mijo Čičak, poručnik Ladislav Turnir, politički delegat Mijo Vinovrški, Josip Kasun, Nikola Moškun, Janko Novogradac, Stjepan Blažinčić, Nikola Tomecelj i Ivan Ratkaj i kurir 3. bataljona Vladimir Vojnić koji je tada s navršениh 15 godina, zauvijek izgubio vid, a izgubivši najdraže — izgubivši oči, prestao je da gleda drugove oko sebe.

Kapetan Miljenko Drozdov, šef Propagandnog odsjeka brigade, smrtno je ranjen krhotinama minobacačke mine. Umro je od zadobivenih teških povreda još na borbenom položaju. I posljednjim riječima bodrio je borce da izdrže do kraja. Njegovom smrću brigada je izgubila odličnog političkog radnika, komunistu i druga omiljenog među svim borcima brigade.

Narod Banije bio je živi svjedok borbenosti i odlučnosti boraca i rukovodilaca Karlovačke udarne brigade da očuvaju slobodnu teritoriju Banije i narod od podivljalih ustaša. Zene i stariji ljudi donosili su hranu za borce na borbene položaje, dok je omladina iz ljubavi prema borcima, vidjevši njihovo nesebično zalaganje i već date žrtve u poginulim i ranjenim tokom razbijanja ove, vjerovatno posljednje ustaške ofanzive na Baniju, ispjevala pjesmu o brigadi:

*Karlovačka, ti crveno gvožđe,
ostani nam doklen Sedma dode.*

Trećeg aprila brigada se razmjestila na prostorijsi sela Luščani—Brnjeuška s bataljonom u predstraži u rejonu sela Strašnik. Na istim položajima brigada je ostala i 4. travnja do 12 sati kada je izvršila pokret na sektor sela Viduševac.¹⁹³

Poslije slamanja ove ofanzive brigada je ostala još samo jedan dan na teritoriji Banije i već 5. travnja prema naređenju Štaba divizije izvršila je pokret u pravcu Vrginmosta gdje je prenoćila, a 6. travnja produžila je dalje u pravcu Vojnića do Gornjeg Budačkog. Ujutro, 7. travnja, brigada napušta i Budački i kreće dalje preko Veljuna za Poloj na sektor Pri-mišlja.¹⁹⁴

ZAVRŠNE BORBE BRIGADE U SASTAVU 4. KORPUSA NOVJ-e

Početak travnja 1945. godine vojna situacija na svim frontovima zapadnih saveznika i Crvene armije bila je vrlo povoljna. Izvrnuta kontinuiranim udarcima s istoka i zapada, Hitlerova naci-fašistička tvrđava preživljavala je svoje posljednje dane. To se osjećalo i na cijelom jugoslavenskom ratištu, osobito na sremskom frontu, na frontovima na Dravi i u Bosni gdje su se naše snage 1. 2. i 3. armije pripremale za posljednje udarce po neprijatelju — za posljednji odlučujući teški boj. Četvrta armija je već uvelike razvijala svoja ofanzivna dejstva napredujući duž jadranskog obalskog ruba i Like općim smjerom prema Istri. U to vrijeme u Hrvatskoj su se grupirale vrlo jake njemačke snage koje su se povlačile s Balkana, a isto tako i ustaško-domobranske i četničke formacije koje su se pod pritiskom naših jedinica, povlačile s oslobođenih dijelova zemlje u veća neprijateljska uporišta.

U takvoj situaciji Glavni štab Hrvatske usmjerio je sva borbena dejstva svojih snaga pretežno na komunikacije radi što efikasnijeg ometanja i sprečavanja povlačenja neprijateljskih snaga nekažnjeno iz zemlje. Zbog toga GŠ Hrvatske izdaje zadatak Štabu 4. korpusa da dejstvuje na desnom krilu 4. armije, osiguravajući je s te strane od eventualnog napada neprijateljskih snaga iz pravca Karlovca gdje su bile koncentrirane jake neprijateljske jedinice.

Ostvarujući dobiveni zadatak Štab 4. korpusa uzima pod svoju neposrednu komandu i jedinice 34. divizije (bez Žumberačke brigade koja je ostala na teritoriji Banije) i dovodi ih na širi prostor Slunja.

193 HAK, dok. 301 do 400/1, 580 do 584/1, str. 14. depeša 615/VII i Bojna relacija 34. ud. divizije, str. 56. i 57.

194 HAK, dok. 649/VII — depeša Štaba 34. divizije od 3. 4. 1945.

Na ovaj način i sva naredna dejstva 34. divizije, a time i Karlovačke udarne brigade, uklopljena su neposredno u završne operacije Jugoslaven-ske armije za konačno oslobođenje zemlje bilježeći pri tom znatne uspjehe i podnoseći neprocjenjive žrtve u posljednjim borbama s neprijateljem na prostoriji Slunja, Ogulina, Generalskog Stola, Bosiljeva, Netretića, Ozlja, Karlovca i Jastrebarskog.¹⁹⁵

Od Bihaća se u to vrijeme povlačila i 104. njemačka lovačka divizija u pravcu Karlovca kojoj je u susret, radi osiguranja puta iz Karlovca, upućena jedna jača operativno-taktička grupa od oko 10 bataljona pod komandom njemačkog 20. lovačkog puka. Ta je grupacija 26. ožujka zaustavljena južno od Slunja od naših jedinica i odbačena prema Primišlju gdje je prešla u obranu. Plan Štaba korpusa bio je da se ova neprijateljska grupacija razbije još prije spajanja sa snagama 104. njemačke divizije.

U sklopu ove korpusne operacije, pored 8. divizije, uključene su i jedinice 34. udarne divizije — Seljina i Karlovačka brigada.

Desetodnevne borbe na primišljanskim kotama

Šestog travnja 1945. uslijedilo je depešom naređenje Štaba 4. korpusa Štabu 34. divizije da glavninom svojih snaga krene u napad na neprijatelja na sektoru Primišlja od pravca Poloja i Novaka i izvrši osiguranje na prostoriji Kestenka prema selu Siča i na pravcu Perjasice prema Keić mostu na Mrežnici.¹⁹⁶

Ispred fronta divizije na potezu Primišljanski Tržić—Primišlje duž ceste Slunj—Rakovica branile su se jake neprijateljske snage jačine dvije bojne 12. ustaškog zdruga i jedan bataljon Nijemaca — jegerovaca naoružanih s 3 haubice, 4 protukolska topa, 4 oklopna automobila (blinde) i 2 tenka. Dvije bojne ustaša i domobrana bile su raspoređene na glavnom položaju koji se protezao vojničkom ivicom Kurjevca k. 429 i 329, dok su se rovovi predstražnih položaja protezali od Korane do s. Zorići k. 265—s. Mutići k. 266—s. Devići k. 261 i s. Pavlešići k. 280. Ispred predstražnih položaja nalazila su se isturena osiguranja s manjim izviđačkim dijelovima. Najjači oslonac neprijateljske obrane bilo je s. Zorići, mala bezimena kota Rude-nica i kota 429 Kurjevac sjeverno, od čijeg držanja je zavisila cjelokupna neprijateljska obrana. Bataljon Nijemaca — jegerovaca držao je položaje južno od ceste Primišlje—Slunj na liniji Glumačka—Cerovita Glava—Gla-vica i s. Ralići k. 368.

¹⁹⁵ HAK, dok. 158 i 159/VII.

¹⁹⁶ HAK, dok. 640/VII — depeša Štaba 4. korpusa od 6. 4. 1945.

Za izvršenje napada Štab divizije izdao je usmene zapovijesti brigada, i to:

— Seljina brigada, potpomognuta baterijom brdskih topova, imala je zadatak da izvrši napad na dio neprijateljskih položaja na potezu rijeke Korane, zaključno s putem koji vodi od Poloja za Primišlje;

— Karlovačka brigada dobila je zadatak da s dva bataljona postavi osiguranja od pravca Perjasice i Tržića. S jednim bataljonom trebalo je da učestvuje u napadu s jedinicama Seijine brigade na neprijatelja na odsjeku Kurjevca k. 429, a jedan bataljon zadržan je u divizijskoj rezervi.

U napad između Korane i Mrežnice trebalo je da idu jedinice 8. udarne divizije.

Operativni cilj koji je 34. divizija željela ostvariti u predstojećem napadu, bio je: najprije ovladati neprijateljskim predstražnim položajima, a potom osloncem na osvojene položaje spojiti se s lijevim krilom jedinica 8. divizije i izvršiti napad na glavni neprijateljski položaj na pravcu kote 429 Kurjevac.

Prema predviđenom planu napad je otpočeo 7. travnja u 2 sata poslije podne sa slijedećim borbenim poretom brigade:

4. bataljon osiguravao je jedinice u napadu od intervencije s pravca Perjasice, posjedajući liniju Perjasica—Barilović i Perjasica—Mateško Selo;

2. bataljon osiguravao je od pravca Tržića s položajima na liniji Lončarska Glava—Bjelobrci k. 264;

3. bataljon nalazio se u rezervi u s. Klancu spreman za uvođenje u borbu na pravcu gdje se ukaže potreba, a

1. bataljon imao je zadatak da ide u napad u zajednici s jedinicama Seijine brigade i to pravcem lijevo i desno od ceste Babina Jama—Škrbine—Kurjevac.

Prvi bataljon Karlovačke udarne brigade izvršio je napad na neprijateljske položaje na svom napadnom pravcu istovremeno kad su napala i tri bataljona Seljine brigade. Potpomognute artiljerijskom vatrom, jedinice divizije uspjele su protjerati neprijateljske izviđačke dijelove isturene ispred predstražnih položaja. Napad je nastavljen uz daljnju podršku minobacača i artiljerije na neprijateljske predstražne položaje. Do 17 sati u ogorčenim borbama ovladano je položajima neprijatelja između s. Devići i s. Mutići pa je napad produžen i prema samoj koti 429 Kurjevac. Pod energičnim pritiskom naših jedinica neprijatelj je u paničnom bijegu napustio Kurjevac u koji su ušli i bataljoni Seljine brigade. Kad su Nijemci vidjeli da su naše snage izbile na glavni položaj kojeg su dosad držale ustaše i domobrani, izvršili su protunapad svojim rezervama na naše lijevo krilo. Uslijed već prilične izmorenosti boraca u dosadašnjim borbama, kao i gubitaka u poginulima i ranjenim s jedne strane i vrlo jakog pritiska

neprijatelja koji je u protunapad krenuo sa svježim snagama, s druge strane naše jedinice nisu uspjele zadržati postignuti uspjeh. Bile su prisiljene na povlačenje, najprije na lijevom krilu na liniju s. Zorići—s. Mutići, što je onda uslovalo i povlačenje ostalih snaga s već savladane k. 429 Kurjevac. Prvi bataljon Karlovačke brigade je u svom nastupanju izbio na liniju s. Škrbine—k. 261 s. Ilići na kojoj se i zadržao održavajući borbeni dodir s neprijateljem. Istog dana oko 20 sati Stab divizije je ponovno pokrenuo glavne snage u napad na Kurjevac, a pomoćne na k. 265 kod s. Zorići. Međutim, ni ovaj ponovljeni napad nije uspio. Sve jedinice u napadu zanoćile su 7/8. travnja na zauzetim neprijateljskim predstražnim položajima. U toku noći došlo je do uspostavljanja veze s jedinicama 8. divizije koje su napadale s južne strane.

Osmog travnja 1945. odustalo se od daljih napada na Kurjevac. Na to je utjecala i novostvorena situacija na sektoru Perjasice. Naime, u 7 sati izjutra neprijatelj je otpočeo nadiranje iz pravca Karlovca preko Barilovića i Generalskog Stola i dalje preko Keić mosta prema Perjasici u pravcu Primišlja. Bile su to snage u jačini jedne bojne s 10 tenkova i 16 kamiona. Četvrti bataljon Karlovačke brigade koji je zatvarao taj pravac, prihvatio je borbu i tom prilikom uništio 2 tenka. Neprijatelj je i dalje pojačavao svoj pritisak potpomognut jakom artiljerijskom i minobacačkom vatrom pa se bataljon morao, uslijed nadmoćnosti neprijateljskih snaga, povući s položaja preko Korane u Veljun gdje se i zadržao. Povlačenje ovog bataljona uticalo je na borbeni raspored i ostalih jedinica brigade koje su se rokirale na nove položaje na lijevoj obali Korane južno od Primišlja prema Zečev Varošu na liniji s. Ilići—k. 348—s. Livade—k. 277, na desnom krilu jedinice 8. divizije dok se Seljina brigada rokirala na sektor sela Mrzlo Polje odakle je 9/10. travnja izvršila pokret za s. Tobolić. Drugog dana, 11. travnja, Seljina brigada je krenula dalje prema s. Tounj gdje je došla da privremeno pojača 13. diviziju koja je djelovala na ovom području i razmjestila se u selima Skradnik i Kamenica.

Istoga dana, 8. travnja podvečer u 18 sati, zajedničkom akcijom našeg 2. bataljona i jednog bataljona 3. brigade 8. divizije, izvršen je napad na položaje neprijatelja na koti 368 — Sašina glava. Neprijatelj je pružio vrlo žilav otpor, ali se ipak u sumrak pod sve jačim pritiskom naših jedinica povukao s ovih položaja na Kurjevac, a u toku noći napustio i Kurjevac i zaposjeo nove položaje na liniji s. Poloj—Raletina. Te noći prema naređenju Štaba 4. korpusa i Štaba 34. divizije Karlovačka brigada preuzela je dotadašnje položaje jedinica 8. divizije na liniji k. 368 — Glavica do k. 416 — Cerovita i k. 366. Devetog travnja brigadi je naređeno da zaposjedne nove položaje na liniji: s. Mutići—s. Kukići k. 252—s. Škrbine k. 261 i s. Pavlešići k. 280 s rasporedom: 1. bataljon u s. Kukići, 2. u s. Mu-

tići, 3. u s. Primišlje i 4. u s. Veljun. Na istim položajima brigada je ostala i slijedeća dva dana da bi 11. travnja u sumrak izvršila pokret prema Zbje-gu, razmjestivši se na sektoru Mrzlo Polje. Ovdje je 3. bataljon zaposjeo položaje na k. 389 — Plieš sa zadatkom da spriječi neprijatelju kretanja iz Slunja putem prema Mrzlom Polju. Za to vrijeme 4. bataljon koji se nalazio s desne obale Korane, dobio je zadatak da zaposjedne položaje na k. 282 sjeverno od Taborišta i spriječi kretanje neprijatelja iz Slunja u pravcu Blagaja.

Dvanaestog travnja neprijatelj je otpočeo s nadiranjem iz pravca Pri-mišlja prema Slunju. S tim u vezi naređeno je 3. bataljonu da se prebaci na nove položaje — na Krneću glavicu k. 367 radi osiguranja lijevog boka brigade, a 2. bataljonu da zaposjedne Puharicu k. 305 i Glavicu k. 287. Međutim, do borbe i dodira s neprijateljem nije došlo. Prvi bataljon se nalazio u rezervi na položajima Čardak k. 411, a 4. bataljon je ostao na istom položaju sjeverno od Taborišta.

Trinaestog travnja, prema naređenju Štaba 4. korpusa, izveden je napad na neprijateljske položaje u Velikoj i Maloj Melnici. Napad na neprijatelja u Velikoj Melnici — k. 518 izvodila je Karlovačka brigada s 1. i 3. bata-ljonom, dok su neprijatelja u Maloj Melnici napale jedinice 8. divizije. Oba bataljona, pod zaštitom i podrškom minobacačke i artiljerijske vatre, pri-bližila su se neprijateljskim položajima na k. 518. Tada je došlo do veoma oštre, dosta duge i iscrpljujuće borbe. Bataljoni su ipak u oštrom i ener-gičnom naletu i uzastopnim jurišima izbacili neprijatelja iz utvrđenih ro-vova i u potpunosti ovladali njegovim položajima na ovoj koti.

Uspjeh u ovom napadu bio je nagrada za izuzetno zalaganje, požrtvov-nost i hrabrost koji su krasili sve borce i rukovodioce ovih bataljona. Po-sebno su se istakli: politički komesar 3. bataljona Mile Martinović, adutant istog bataljona Josip Razumić, nišandžija-mitraljezac Ivan Zeljeznjak, po-litički komesar 1. bataljona Rudolf Pruner i politički komesar 2. čete istog bataljona Ivan Pavliško. U plejadi junaka u ovoj borbi bila je i drugarica Ruža Mikan, referent saniteta 3. bataljona koja je neustrašivo pod vatrom neprijateljskih »šaraca« iznosila ranjene borce s položaja.

Drugi bataljon se za vrijeme te iscrpljujuće borbe nalazio na položaju Krnića glavica, k. 307 osiguravajući lijevi bok brigade, a 4. bataljon na položaju u Gornjem Taborištu gdje je odbacio neprijatelja pri pokušaju da se s 3 tenka i 16 kamiona probije i izvuče iz Slunja, prisilivši ga na povla-čenje natrag za Slunj.

Trinaestog i tokom četrnaestog travnja 104. njemačka divizija otpočela je s općim povlačenjem s područja Slunja za Primišlje i Perjasicu. Radi osiguranja svojih snaga pri povlačenju, neprijatelj je ponovno protunapa-dom ovladao Melnicom i zaposjeo je svojim zaštitnim dijelovima, a bočnim

osiguranjem držao je i sve ostale kote od Slunja do Primišlja. U vezi s novonastalom situacijom Stab divizije naredio je Karlovačkoj brigadi da odmah krene u gonjenje neprijateljskih snaga koje su se povlačile prema Primišlju, zatim Velikog i Malog Plieša—Debele Glave k. 494—Glavice k. 416—Cerovite Glavice i dalje. Tokom povlačenja neprijatelj se zadržao sa snagama jačine jednog bataljona na položajima k. 494. Zadatak da ga protjera s tog položaja dobio je 2. bataljon. Bataljon je krenuo prema koti 494. Neprijatelj se, međutim, pritajio. Dopustio je približavanje bataljona sve do trenutka kada su dvije čete stigle na jurišno odstojanje. Tada ih je obasuo gustom i jakom automatskom vatrom. Cete su se morale zauzastaviti na dostignutoj liniji. Međutim, 1. četa ovog bataljona kojom je rukovodio Dragutin Cavlović, krenula je odmah u napad na neprijateljski položaj s južne strane, odnosno s boka. Oštrom vatrom i energičnim nalletom uspjela je da izbac i neprijatelja iz njegovih utvrđenih položaja čime je omogućila bataljonu da produži s gonjenjem napredujući preko šume Poličice i Glavice, k. 416 sve do samog Kurjevca gdje je i zanoćio.

Prvi, 3. i 4. bataljon kretali su se u rezervi preko kote 494 na Glavicu, k. 416. Lijevo od brigade preko Glumačke glavice k. 366 u gonjenju neprijatelja sudjelovale su jedinice 9. brigade 20. dalmatinske divizije.

Petnaestog travnja brigada je s 1. bataljonom i jednom četom 3. bataljona držala položaje na liniji s. Kukići — k. 277, Glavica — k. 416 i Cerovita Glavica — k. 366. Sve ostale jedinice bile su razmještene radi odmora na širem prostoru s. Cačići.

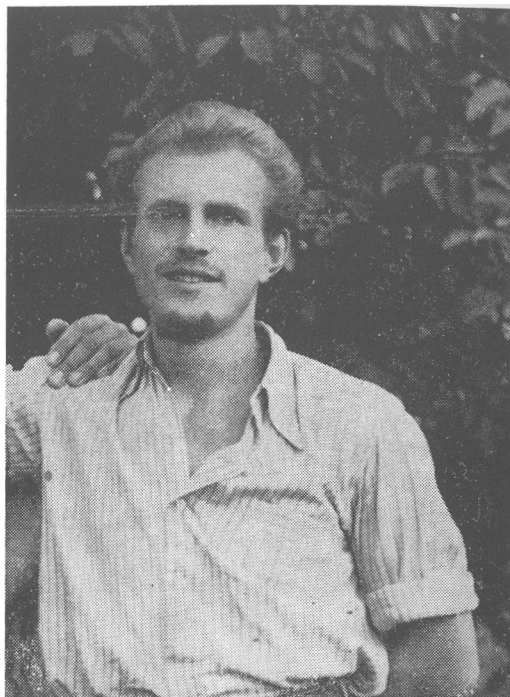
U 17 sati poslije podne brigada je primila od Štaba divizije zadatak da napadne neprijatelja na položajima na Kurjevcu, k. 429. Bataljonima je izdata usmena zapovijest za napad u 18 sati, kada su i krenuli na zadatak. Međutim, do ovog napada ipak nije došlo zbog loših telefonskih veza (koje nisu na vrijeme uspostavljene) između Štaba brigade i bataljona pa to nije omogućilo uspješno rukovođenje borbom. Uskoro potom stiglo je i naređenje Štaba divizije da se odustaje od izvođenja napada.¹⁹⁷

Karlovačka brigada zatekla se i šesnaestog travnja na ovim položajima. U 11 sati prije podne tu je i smijenjena od jedinica 8. divizije da bi odmah potom, na osnovu naređenja Štaba divizije, izvršila pokret iz sela Cačići na sektor Tounja i razmjestila na prostoru s. Gornjih Dubrava i s. Višnjić Brda.

U ovim desetodnevnim borbama na području Primišlja s vrlo jakim i dobro naoružanim neprijateljskim snagama Nijemaca i ustaša, jedinice brigade bile su skoro svakodnevno u teškim okršajima, samostalno ili zajedno

197 HAK, dok. 580 do 594 — Historijat Karlovačke brigade i izvještaj brigade br. 77 od 18. 4. 1945. o vođenim borbama kod Primišlja.

**Juraj Šterk, komandant 2. bat. KUB
od 21. 1. do 8. 4. 1945. Poginuo kod
Primišlja.**

s drugim jedinicama i to na različitim terenima i položajima koji su tokom borbi i po nekoliko puta prelazili iz ruke u ruku. Naročito teške borbe vođene su na položajima i kotama kod Kurjevca, Velike i Male Melnice, Slunja, Barilovića, Perjasice i drugih mjesta. U ovim borbama samo su jedinice Karlovačke udarne brigade nanijele neprijatelju gubitke od 30 mrtvih i većeg broja ranjenih vojnika. U tim okršajima zaplijenjeno je 6 puškomitraljeza »šaraca«, 2 automata, 1 pištolj, a uništena su i 2 tenka. Međutim, ukupni gubici koje je divizija nanijela neprijatelju daleko su veći. Oni iznose oko 85 mrtvih, 110 ranjenih i 48 zarobljenih vojnika, među kojima su bila i 3 oficira. Za to vrijeme ukupni gubici divizije bili su — 31 poginuo i 114 ranjenih boraca i rukovodilaca.

Karlovačka brigada imala je 16 poginulih, 47 ranjenih i 8 nestalih boraca.

Među poginulima na položajima i kasnije umrlim od zadobijenih smrtonosnih povreda bili su: komandant 2. bataljona Juraj Šterk, politdelegati 1. bataljona Mirko Galovrški i Drago Kobasić, kao i borci: Mijo Butković, Nikola Grdašić, Matija Boljkovac, Nikola Čavlović, Mirko Frtalj, Alojz Gojšić, Ivan Lovrinić, Andrija Poljak, Franjo Sečanj, Ivan Skutić, Ivan Šupeljak, Ivan Katić, Mato Malović, Josip Ivačko, Slavko Išek, Tomo Herceg, Antun Ladika, Stjepan Nežić, Dušan Roknić i Ibrahim Bahtijarević. Prema tome, ukupni gubici s naknadno umrlim ranjenicima povisili su se

od 16 na 23 poginula borca. Za preživjele ranjenike u ovim borbama utvrđeni su poimenični podaci za slijedeće: komandir čete 1. bataljona Mijo Fudurić, politdelegat 3. bataljona Mijo Vinovrški, ađutant 4. bataljona Todor Višnjić-Tode, pomoćnik političkog komesara čete u 3. bataljonu Josip Marković, politički komesar čete u 4. bataljonu Ivan Iskra i borci: Janko Segina, Mijo Franković, Andrija Vrbanac, Juraj Palajsa, Antun Hrumek, Stjepan Kukec, Simun Zupanić, Vjekoslav Zugčić, Ivan Moškun, Ivan Grahač i Mijo Vuljanić.

Tokom ovih borbi utrošeno je: 7.720 mauzer metaka, 7.730 komada engleskih, 3.625 talijanskih, 1.880 metaka za automat, 3.660 za bredu, 17-5 mina za laki i 226 za teški minobacač, 38 mina za džon-bul i 62 ručne bombe.¹⁹⁸

Na sektoru Dubrava i Višnjić Brda brigada se zadržala sve do 21. travnja. Za sve to vrijeme sređivala je jedinice i popunjavala ih kadrom, a izvršena su i postavljenja onih starješina koji su do tada bili vršioci dužnosti:

— u 1. bataljonu: za političkog komesara 3. čete postavljen je Ivan Smint, do tada politički komesar čete u Posavskom odredu; za pomoćnika političkog komesara 1. čete Milan Drenški; za komandira prateće čete bataljona Nikola Tomašić; za političkog komesara 3. čete Janko Mihalić i za pomoćnika političkog komesara prateće čete bataljona Mijo Kranjac. Svi ti drugovi bili su i do tada vršioci tih istih dužnosti u svojim četama.

I u 2, 3. i 4. bataljonu su vršioci dužnosti dobili svoja službena postavljenja.

— u 2. bataljonu: za komandira 1. čete postavljen je Drago Cavlović; za komandira 2. čete Simo Šepelj; za komandira prateće čete bataljona Josip Frtalj; za političkog komesara prateće čete bataljona Mijo Bezjak; za pomoćnika političkog komesara 1. čete Mijo Zganjer i za pomoćnika političkog komesara prateće čete bataljona Ivan Rožić.

— u 3. bataljonu: za komandira 1. čete postavljen je vodnik Pero Dukovčić; za komandira 2. čete vodnik Mato Marković; za političkog komesara prateće čete bataljona Mijo Čičak (do tada delegat 1. voda 3. čete istog bataljona); za pomoćnika političkog komesara 2. čete Rade Gazibara; za pomoćnika političkog komesara 3. čete Josip Jakšić, do tada vodnik 1. čete istog bataljona i za pomoćnika političkog komesara prateće čete bataljona Stjepan Slanac (do tada na dužnosti u Karlovačkom odredu).

— u 4. bataljonu: za komandira 1. čete postavljen je st. vodnik Janko Jarnjević; za komandira prateće čete bataljona st. vodnik Stjepan Papa, za političkog komesara prateće čete Josip Novosel (do tada delegat u mitra-

1ješkom vodu); za pomoćnika političkog komesara 1. čete Stevo Polović i za pomoćnika političkog komesara 2. čete Josip Zović (do tada na istoj dužnosti u Posavskom odredu).

— u četi za vezu brigade: za delegata 1. voda Mirko Grbeniček i za delegata 2. voda Juraj Vučić, do tada vršioci tih dužnosti.

— u pratećoj četi brigade: za pomoćnika komesara čete Hugo Posinig, do tada delegat u istoj četi.

— u ostalim prištapskim jedinicama: za komandira provijanta komore postavljen je st. vodnik Mato Macan, do tada vršilac dužnosti; za vodnika izviđačkog voda brigade st. vodnik Juraj Petrić, do tada vršilac te dužnosti i za desetara 2. desetine u izviđačkom vodu Josip Barić, borac u istom vodu; za desetara u sanitetskom vodu Franjo Buković, borac u istom vodu; za vođu bojnice 1. odjeljenja ml. vodnik Mirko Rehorić, do tada vršilac te dužnosti; za vođu bojnice 2. odjeljenja Ivan Stipet, borac; za vođu bojnice 3. odjeljenja Nikola Stojković, borac i za vođu bojnice 4. odjeljenja vodnik Mato Halovanić.¹⁹⁹

Nakon ofanzivnih dejstava 13. divizije u kojima su oslobođeni Ogulin, Oštarije, Josipdol i Skradnik, a potom 13. travnja likvidirana su i jaka neprijateljska uporišta — us. Tounj, s. Zdenac i s. Donje Dubrave u kojima je učestvovala i Seljina brigada, neprijatelj se povukao na nove položaje ka Generalskom Stolu.²⁰⁰ Noću 15/16. travnja Seljina brigada smijenila je jedinice 20. divizije na položajima na liniji: s. Katić—s. Mirići—k. 213—s. Spehari—rijeka Dobra na kojima se zadržala sve do pod konac mjeseca kada je smijenjena od jedinica 3. divizije 2. armije. Karlovačka brigada je 22. travnja izvršila pokret s prostorijske Gornjih Dubrava u pravcu Bosiljeva i razmjestila se na širem prostoru Bosiljevo—Bosanci i s. Vukova Gorica.

Kako se tih travanjskih dana front sve više približavao Karlovcu, neprijateljske snage locirane u njemu užurbano su se organizirale za obranu grada, zaposjedajući položaje na širem prostoru, uređujući objekte za obranu na liniji: s. Skakavac, s. Vukmanić, s. Barilović, s. Generalski Stol, Bosiljevo, r. Kupa i Netretić. Neprijatelj je zatvorio najvažnije prilaze Karlovcu i ujedno osigurao povlačenje njemačkih okupacionih snaga među kojima i 104. njemačke lovačke divizije preko teritorije između rijeka Mrežnice, Dobre i Kupe.

Dvadeset drugog travnja Karlovačka udarna brigada sasvim se približila vanjskoj obrani Karlovca u međurječju Kupe i Dobre. Pred njenim borbe-

¹⁹⁹ HAK, dok. 22 do 30/2.

²⁰⁰ Vojno-istorijski institut JNA — Oslobođilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945, str. 566.

nim poretком neprijatelj je držao položaje na liniji: s. Jarce Polje—k. 196—k. 205—Tončić Selo—Ripnjak—G. i D. Kučevica—Netretić—Mali Modruš Potok i Sveti Križ s ukupnim snagama od oko 1500 vojnika.

Nasuprot neprijatelju brigada je, zajedno s Karlovačkim odredom, zaposjela položaje na liniji: Umol—Majka Božja— k. 196—k. 241—k. 257—k. 225—s. Vukova Gorica—s. Gornje Prilišće i s. Bajići. Desno, između rijeke Mrežnice i Dobre, frontom prema Generalskom Stolu nalazila se Seljina brigada.

Raspored jedinica brigade bio je slijedeći:

2. bataljon nalazio se u s. Dugače s jednom četom na predstraži Veliki Vrh — k. 241. Njegov zadatak bio je da kontrolira prostor u pravcu Sv. Jelena — k. 212 i ceste koja vodi od Vodene Drage za Bosiljevo. U slučaju napada neprijatelja na položaje našeg 1, 3. ili 4. bataljona, zadatak 2. bataljona bio je da izvrši udar s dvije čete u bok neprijatelja;

1. bataljon se rasporedio na polaznom položaju u s. Račak — k. 257 sa zadatkom da kontrolira prostor na pravcu Vodena Draga i Jarče Polje, kao i međuprostora na krilima prema 2. i 3. bataljonu;

3. bataljon smjestio se u s. Vukova Gorica s jednom četom na sjeveroistočnoj ivici Gornjeg Prilišća s kotom 225. S tih položaja kontrolirao je prostor prema sjenokošama zvanim Verda;

4. bataljon bio je na sektoru Bosiljeva držeći položaj na liniji: k. 296—Majka Božja—Orišje;

Karlovački odred držao je položaje sa svojim jedinicama na prostoru G. Prilišća.

Komandno mjesto Štaba brigade bilo je na glavnoj cesti k. 202 u kućama između s. Vukova Gorica i s. Glavica.²⁰¹

U ovakvom rasporedu brigade već narednog jutra, 23. travnja, u 6,30 sati napadnut je njen 3. bataljon čija se glavnina nalazila u rejonu Vukova Gorica. Napale su ga još u toku noći 22/23. travnja snage iz sastava 2. bojne zagrebačkog prometnog zdruga u jačini oko 450 vojnika. Neprijatelj se približio položajima 3. bataljona nastupajući s pravca Tončić Sela i Jarčeg Polja preko šume Kapetanica i k. 223. Ipak neprijatelj nije uspio postići iznenađenje. Jedinice bataljona spremno su ga dočekale na unaprijed pripremljenim položajima, otvorivši oštru automatsku vatru nakon čega je uslijedio i protunapad. Tome se pridružio i 2. bataljon koji je djelovao bočno s pravca s. Dugače i s. Račka. Neprijatelj je odbačen i prisiljen na povlačenje s gubicima od 5 mrtvih i većim brojem ranjenih vojnika. Jedan neprijateljski vojnik je zarobljen, a jedan se predao. U borbi je zaplijenjen 1 puškomitraljez »šarac« i 4 puške.

201 HAK, dok. 548 i 549/1.

Bataljon je imao dva poginula i jednog ranjenog druga. Poginuli su borci Mijo Bukovac i Drago Poljak. Ranjen je politički komesar 3. bataljona Mile Martinović.

Istog dana naveče u 22 sata neprijatelj je izvršio napad i na položaje 4. bataljona na sektoru Bosiljeva, nastupajući od Lešća i Vodene Drage. Istovremeno, jedna jača neprijateljska motorizirana jedinica i pješadijska grupacija napale su jedinice brigade na prostoru Prilišća prodirući cestom prema Vukovoj Gorici i dalje u pravcu s. Bosanci. Nakon kratkotrajne borbe, 4. bataljon je odbačen s položaja i povukao se na Veliki Družac, k. 468, čime je prekinuo i vezu sa Štabom brigade.

Brigada se s ovako neočekivanim manevrom neprijateljskih snaga i napadom iz dva pravca te njihovim brzim prodorom, našla za kratko vrijeme u vrlo teškoj situaciji. Neprijateljska motorizovana jedinica što je prodrla u Prilišće izvršila je vrlo jak pritisak i prilično brzo se probijala cestom, uz podršku oklopnih automobila (blindi) prema Vukovoj Gorici. Brigadi je zaprijetila ozbiljna opasnost da bude opkoljena, a pojedinim bataljonima, s obzirom na njihov raspored, bitno je ograničen manevarski prostor. Svakome je zaprijetila opasnost da bude odsječen i da nema kuda da se izvuče prilikom napuštanja zaposjednutih položaja.

Suočen s takvom situacijom, Stab brigade je donio odluku da povuče brigadu u pravcu s. Zdihovo jer prihvaćanje borbe s neprijateljem u tako nepovoljnim okolnostima nije obećavalo uspjeh. Prvom i 2. bataljonu koji su se nalazili na položajima u s. Račak i s. Dugače izdato je telefonski naređenje da se odmah povuku u pravcu s. Bosanci, a isto i 3. bataljonu da odmah cestom krene za s. Bosanci. Međutim, situacija na terenu se brzo mijenjala. Stoga je i naređenje o povlačenju jedinica primljeno sa zakašnjenjem. Neprijatelj je već sa svojim blindama ulazio u s. Vukova Gorica što je 3. bataljonu onemogućilo kretanje cestom. Zbog toga se povlačio desnom obalom Kupe da bi se potom, u visini s. Glavica, prebacio preko Kupe na sektor Gornje Zilje. Svaka daljnja veza između Štaba brigade i potčinjenih jedinica bila je prekinuta, izuzev kurirske, ali ni ona nije bila efikasna. Nekako u isto vrijeme i prištapske jedinice, zajedno sa Štabom brigade, povlačile su se uz Kupu i kod s. Spahići prebacile se preko Kupe na teritorij Slovenije. Prvom i drugom bataljonu presječena je kod s. Glavica i s. Johi odstupnica pa su tek ujutro 24. travnja prešli Kupu na slapu kod Gornjeg Zilja. Četvrti bataljon ostao je te noći na prostoriji Veliki Družac da bi ujutro i on izvršio pokret dalje u pravcu s. Osojnik.

Dvadeset četvrtog travnja brigada se prikupila (bez 4. bataljona) na slovenačkoj strani u s. Vinica. S te pozicije uspostavljena je veza sa Štabom divizije od koga je primila naređenje da izvrši pokret i razmjesti se na široj prostoriji s. Zdihovo i s. Lukovdol. U toku noći, 24/25. travnja, 3. bataljon

i jedna četa 1. bataljona prebacili su se kod s. Damelj na desnu obalu Kupe u pokretu za s. Severin, a 1. i 2. za s. Zdihovo. U to vrijeme neprijatelj se već povukao iz s. Bosanci za Bosiljevo. Istoga dana uhvaćena je veza i s 4. bataljonom koji se nalazio na sektoru s. Osojnik.

Sutradan oko 12 sati brigada se rokirala prema s. Bosanci s rasporedom: 1. bataljon na položaju k. 372 — Vrlišće, 2. na položaju k. 206 — Lokve prema s. Dugače, 3. na položaju k. 200 — k. 244 prema s. Glavica i s. Vukova Gorica, 4. na položaju Veliki Družac, k. 469. Štab brigade i prištapske jedinice razmjestili su se u s. Zdihovo i s. Bosanci.

Ovaj neprijateljski ispad prema Prilišću brigada nije dočekala spremno, a ni bataljoni nisu imali povoljan raspored za borbu koji bi im omogućio da vode efikasno zadržavajuću obranu povlačeći se organizirano s položaja na položaj i održavajući pri tome stalni kontakt s neprijateljem. Neprijatelj je već u prvom naletu razbio obranu brigade kao cjeline što je dovelo do toga da su se jedinice povlačile kako su znale i umjele. Takvo stanje imalo je za posljedicu gubljenje prilično velikih količina materijala — posebno municije i sredstava veze koji se zbog brzog povlačenja izvan puteva nije mogao nositi na rukama. Osim toga u toku povlačenja nestala su 42 borca, 3 podoficira i 2 politička rukovodioca. Veći broj nestalih se nakon nekoliko dana vratio u svoje jedinice, dok je jedan broj nestalih bio u stvari zarobljen.²⁰²

Strogom analizom svega što se zbilo i kako se postupalo tokom noći 23/24. travnja, konstatirano je da pojedini taktički postupci i odluke Štaba brigade u datoj situaciji nisu bile najcjelishodnije i da se u situaciji koju je nametnuo neprijatelj svojim iznenadnim i brzim dejstvom, mogao odvijati i završiti drugačije pa i bolje u korist brigade.

Zbog svega toga tih dana smijenjen je s dužnosti komandant brigade kapetan Sulejman Vascarac Suljo, a komandu nad brigadom ponovno je primio major Boris Balaš koji se pred mjesec i po dana, tj. 10. ožujka oprostio od brigade primivši dužnost načelnika Štaba 34. divizije. Pored ovog, popunjena su i upražnjena mjesta komandanata bataljona pa je za komandanta 2. bataljona došao Stevo Kličković, a za komandanta 3. bataljona Ivica Graber, obojica komandanti iz Turopoljsko-posavskog odreda.

Dvadeset petog travnja pred frontom 4. korpusa neprijatelj je držao položaj na liniji: Vukova Gorica—Bosiljevo—Generalski Stol i Perjasica. Naročito jake snage neprijatelj je koncentrirao na prostoru Generalskog Stola gdje je bilo priličan broj tenkova, oklopnih kola — blindi — i artiljerije. Prateći situaciju Štab 4. korpusa je na ovaj dio neprijateljskog fronta doveo i jedinice 7. divizije koje su već 25. travnja došle u dodir s neprijateljem i vodile ogorčene borbe s Nijemcima na sektoru Bosiljeva.

202 HAK, dok. 574/1 i 47, 48/2.

Seljina brigada je toga dana s dva bataljona izvršila pritisak na dio neprijateljskog položaja u zahvatu r. Globornice i r. Dobre, dok je Karlovačka brigada i dalje držala položaje frontom prema Bosiljevu i Vukovoj Gorici i to s jednim bataljonom na sektoru s. Bosanci, s jednom četom kod s. Bosiljevo, a s drugom četom vršila ispitivanje prostora prema s. Vukova Gorica.

Dvadeset šestog travnja brigada je držala položaje na liniji: s. Bosanci—s. Drage—s. Hrsina—s. Liplje—Mali Družac i s. Zdihovo. Toga dana do borbenog dodira s neprijateljem nije dolazilo. Na večer u 21 sat, na osnovu naređenja Štaba divizije, brigada je izvršila pokret preko G. Dubrava, Tounja, Tržića, Primišlja na sektor Perjasice gdje je 27. travnja do 21,00 sat zaposjela položaje na liniji: k. 200—s. Karasi—s. G. Perjasica—k. 222—k. 230—k. 272 i s. Sudari, k. 277. Na ovim položajima brigada se zadržala svega dva dana. Tokom 29. travnja brigada je smijenjena od jedinica 3. divizije i istoga dana u 12 sati vratila se na sektor Bosiljeva i Vukove Gorice.

Istovremeno, 29. travnja, depešom je izdato naređenje Štaba divizije i Seljinoj brigadi da krene na sektor s. Umol i s. Grabrk gdje je trebalo da sačeka daljnja naređenja. Sutradan je, također, izdato naređenje i Zumberačkoj brigadi da odmah krene u sastav divizije na sektor Bosiljeva. Neprijateljska uporišta na prostoru Bosiljeva, u s. Bosiljevo i s. Toplica Lešće likvidirala je 7. divizija u noći 28/29. travnja pa je Karlovačka brigada 30. travnja, s obzirom na novonastalu situaciju na terenu, zaposjela položaje na liniji s. Vukova Gorica—s. Račak—s. Dugače i prema s. Jarče Polje.²⁰³

Ponovno vraćanje brigade na ovo područje bilo je vezano za karlovačku operaciju (za oslobođenje grada) koja je planirana da se izvede početkom svibnja.

Druga armija nastupajući desnom obalom Save izbila je krajem travnja s glavninom svojih snaga na rijeku Unu — na frontu od Bos. Krupe do ušća Une u Savu. Na tom prostoru neprijatelj je držao nekoliko vrlo jakih uporišta kao: Bos. Novi, Dobrljin, Bos. i Hrv. Kostajnicu i Dubicu, koje je trebalo što prije likvidirati i dalje razviti operacije svojih snaga općim pravcem Karlovac—Novo Mesto. Realno ocjenjujući da će borba za likvidiranje ovih uporišta potrajati i nekoliko dana Štab armije, radi lakšeg komandovanja i bržeg nadiranja svojih snaga, formirao je 24. travnja dvije operativne grupe divizija: Unsku i Karlovačku.²⁰⁴

203 HAK, dok. 301 do 400/1.

204 Vojno-istorijski institut JNA — Istorijski atlas oslobodilačkog rata naroda Jugoslavije 1941—1945. i knj. Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945, str. 599. i 600.

Unska operativna grupa divizija (23, 28, 39. i 45) primila je zadatak da očisti od neprijatelja dolinu donjeg toka rijeke Une i izbije u oblast Turo-polje, a zatim da presiječe komunikaciju Zagreb—Karlovac i izvrši napad na Karlovac iz sjeverozapadnog pravca.

Karlovačka operativna grupa divizija (3, 4. i 10. divizija i 34. divizija iz 4. korpusa) primila je zadatak da uništi neprijateljsku grupaciju na široj prostoriji Karlovac i oslobodi Karlovac.

Nakon operativnog podilaženja i grupisanja Karlovačka grupa divizija pred bojište, što je završeno 29. travnja, već slijedećih dana, 30. travnja i 1. svibnja, nastavljeno je taktičko približavanje jedinica prve linije ka položajima na vanjskoj obrani Karlovca i zaposjedanje polaznih položaja prema definitivnom rasporedu u borbenom poretku za napad, i to:

10. divizija između rijeke Kupe i Korane na odsjeku željezničke stanice Skakavac—Barilović;

4. divizija na odsjeku između Korane i Mrežnice;

3. divizija između Mrežnice i Dobre na prostoru Generalskog Stola i

34. divizija između Kupe i Dobre na odsjeku Vukove Gorice i Straže.

Vanjsku obranu Karlovca, kao i grada, organizirao je Štab 91. njemačkog armijskog korpusa, pod čijom su komandom bile slijedeće neprijateljske snage: 104. njemačka lovačka divizija, 2. i 4. policijski puk, 20. lovački puk, Štab za obuku 392. legionarske divizije, 96. pionirski bataljon i dije-
lovi 13. ustaško-domobranske divizije. Obrambeni sistem oko Karlovca koji su zaposjele navedene snage, protezao se na dan 1. svibnja na desnom krilu — linijom: željeznička stanica Skakavac—s. Vukmanić—s. Barilović—s. Generalski Stol i lijevo — linijom: s. Ladešić Draga, k. 242—k. 213, Babića Brdo—lijeva obala Dobre.

Osnovna zamisao za napad bila je: dejstvom krilnih divizija (u konkretnom slučaju 10. i 34) presjeći neprijatelju odstupne pravce istočno, sjeverno i zapadno od Karlovca, a potom jednovremenim koncentričnim napadom svih divizija neprijateljske snage na području Karlovca okružiti i uništiti.

Još u toku operativnog podilaženja Karlovcu, procjenom situacije utvrđeno je da se težište neprijateljske vanjske obrane Karlovca nalazi u rejonu Generalskog Stola koji je pored obrane vrlo pogodan i za izvođenje napadnih operacija. Stoga je Štab 2. armije pravce glavnog udara svojih snaga usmjerio na odsjeku obrambenog fronta neprijatelja između Korane i Mrežnice s ciljem da se prvo na ovoj prostoriji neprijatelj uništi ili zarobi, a zatim bočnim manevrom, izbije i u pozadinu neprijateljskih snaga u širem prostoru Generalskog Stola i tu razbiju glavne snage neprijatelja. Za proboj na tom dijelu fronta određena je 4. divizija ojačana s dvije baterije iz sastava 3. divizije.

Opšti napad Karlovačke grupe divizija za oslobođenje Karlovca otpočeo je 1. svibnja.²⁰⁵

Pred jedinicama 34. divizije na prostoru između Kupe i Dobre, na već zaposjednutim položajima radi obrane Karlovca, nalazile su se brojne ustaške, ustaško-domobranske i njemačke jedinice iz sastava 3. i 23. ustaške brigade, Zagrebačkog ustaškog zdruza i 13. ustaško-domobranske divizije, kao i neke jedinice razbijene 392. njemačke divizije.

Bitka za oslobođenje Karlovca

Zadatak divizije bio je da uništi neprijateljsku grupaciju na ovom prostoru i spriječi neprijatelju odstupanje od Karlovca preko Netretića, Ozlja i Metlike ka Novom Mestu za Sloveniju.

Na pravcu napada Karlovačke udarne brigade branile su se tri ustaške bojne Zagrebačkog zdruza jačine oko 1200 vojnika i jedan bataljon legionara u rejonu s. Culibrk—k. 223—Tončić Selo, k. 211 i s. Gornje, Donje i Srednje Kučevice. Na desnom krilu Karlovačke brigade sve do lijeve obale Dobre, nastupala je Seljina brigada.

Prvoga svibnja u 9 sati brigada je izvršila napad s tri bataljona i to:

1. bataljon na pravcu k. 225 (Vučkovka) — k. 203 i k. 241 (Tončić Selo);

3. bataljon na pravcu k. 221 (Vučkovka)—k. 241 (Tončić Selo)—Kučevice;

4. bataljon na pravcu k. 210 (Rudine).

Drugi bataljon ostavljen je u rezervi.

U borbama toga dana jedinice brigade uspjele su da već u prvom naletu izbace neprijatelja iz svih otpornih točaka njegovih predstražnih položaja. Naime, neprijatelj je pružio samo manji otpor s položaja na k. 221 i 225 i brzo se povukao na nove položaje u rejonu Tončić Sela s kojih se nastavio vrlo žilavo braniti. U produžetku napada bataljoni su, uz podršku jake artiljerijske i minobacačke vatre i pratećih oruđa, nakon duže i ogorčene borbe prisilili neprijatelja na povlačenje s linije Tončić Sela i nastavili s gonjenjem u pravcu s. Kučevice. U rejonu s. Vinski Vrh neprijatelj se zadržao i ponovno organizirao položaje za obranu. U poslijepodnevni satima neprijatelj je uz pomoć jedne kompanije legionara koji su prebačeni iz Karlovca, izvršio protunapad na položaje našeg 3. bataljona u s. G. Kučevice. Nakon dužeg okršaja uspio je odbaciti bataljon u pravcu

205 Vojno-istorijski institut JNA Oslobođilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945,
str. 641. i 642.

k. 210 (Rudine). Borba se završila oko 21 sat. Prema naknadno prikupljenim podacima neprijatelj je u tom svom poduhvatu imao 30 poginulih i veći broj ranjenih vojnika.

Brigada je u ovoj borbi imala 3 poginula borca. Poginuli su: Herbert Hamajer, politdelegat voda, Franjo Mihalić i Ivan Trbuka.

Na desnom je krilu Seljina brigada vodila borbu s jednim ustaškim bataljonom u rejonu k. 196—k. 221 (Vučkovka)—k. 205—Tončić Selo—k. 241. Neprijatelj je s položaja na tim kotama pružao vrlo jak otpor, osobito u početku napada. U nastavku borbe koja je trajala sve do 19,30 sati, neprijatelj je izbačen iz svih predstražnih položaja pa su bataljoni Seljine brigade izbili na liniju: s. Straža—s. Tončić Selo. I u ovoj borbi neprijatelj je pretrpio osjetne gubitke. Imao je 20 mrtvih, 40 ranjenih i 3 zarobljena vojnika. Uspjeh »seljinovaca« bio je u toliko veći što su u toj borbi tukući se cio dan s ustašama, imali svega samo 3 ranjena borca.

Na ostalim dijelovima fronta Karlovačke grupe divizija, a poslije ogorčenih, borbi koje su trajale preko cijeloga dana, 3. divizija je energičnim prodiranjem prisilila neprijatelja da se noću 1/2. svibnja povuče iz jako utvrđenog uporišta Generalskog Stola u pravcu Karlovca. Isto tako, 4. divizija izvršila je proboj na svom napadnom pravcu i ispresijecala neprijateljsku obranu na prostoru između Korane i Mrežnice, dok je na desnom krilu 10. divizija protjerala neprijateljske snage s položaja i zauzela željezničku stanicu Skakavac, selo Tušilović i Vukmanić.

Drugog svibnja napad je nastavljen na cijelom frontu. Jedinice 34. divizije i potisnule su neprijateljske snage u zoni svog dejstva i ovladale linijom: rijeka Dobra—Babića Brdo—s. Gorica—s. Podbil. Borba se vodila od 7 ujutro do 20 sati navečer. Seljina brigada koja je nastupala na desnom krilu divizije, poslije teških borbi odbacila je neprijatelja s položaja na svom napadnom pravcu i izbila na liniju: k. 213—k. 242—Gorica i podišla neposredno ispred neprijateljskih položaja u rejonu s. Netretića. Gubici neprijatelja bili su osjetni: 25 poginulih, 53 ranjena i 16 zarobljenih ustaša. Seljina brigada je imala 5 poginulih i 19 ranjenih boraca.

Karlovačka brigada je toga dana obnovila napad s 1. i 4. bataljonom na položaje neprijatelja u rejonu s. Kučevica—k. 242—Podbil—s. Vinski Vrh. Bataljoni, podržani jakom artiljerijskom i minobacačkom vatrom, podišli su neprijateljskim položajima i za relativno kratko vrijeme zbacili ga s k. 242 •— Podbil. Odmah nakon toga produžili su nastupanje napadom na s. Vinski Vrh gdje je neprijatelj pružio vrlo žilav otpor. Borba je potrajala nekoliko sati nakon čega su bataljoni izvršili energičan prodor i uz efikasnu podršku artiljerijske vatre odbacili neprijatelja s položaja i prisilili ga na povlačenje u pravcu s. Brajak Brdo i s. Stative. Brigada je zanoćila na dostignutoj liniji: Brajak Brdo—s. Netretić.

U ovoj borbi neprijatelj je imao oko 40 poginulih i 10 zarobljenih vojnika. Pored toga zaplijenjeno je: 1 »breda«, 1 njemački električni bacač, 1 teški bacač 81 mm, 15 pušaka i 18.000 metaka.

U borbi je utrošeno: 26.170 metaka za puške i automatska oružja, 140 mina za laki i 140 mina za teški bacač, 12 topovskih granata i 50 metaka za mitraljez 12,7 mm.

Brigada je imala 5 poginulih i 9 ranjenih boraca. Poginuli su: Josip Aršulić, Stjepan Grahovac, Josip Špehar, Ivan Mus i Vlado Bubaš. Među ranjenima nalazio se i politički komesar 1. bataljona Rudolf Pruner.

U ovim borbama naročito se istakla 1. i 2. četa 1. bataljona, komandiri navedenih četa Ilija Sekulić i Ivan Sambol, kao i politički komesar 2. čete istog bataljona Ivan Pavliško.²⁰⁶

Slijedećeg dana na dužnost komesara 1. bataljona postavljen je Luka Rogić, do tada na dužnosti pomoćnika u odsjeku za zaštitu naroda brigade.

Nastavljajući koncentrično nastupanje divizije Karlovačke operativne grupe toga su dana poslije podne izbile na liniju: s. Kamensko—Vinica (k. 321)—Duga Resa i našle se pred obrambenim položajima neprijatelja na neposrednu obranu Karlovca. Noću 2/3. svibnja nastavljen je pritisak svih divizija Karlovačke operativne grupe na cijelom frontu.

Trideset četvrta divizija krenula je u napad u 4 sata izjutra istovremeno s obje brigade. Poslije jednosatne borbe neprijatelj je protjeran sa svih položaja na pravcu napada divizije. Neprijatelj nije prihvatio organizirano obranu sa zaposjednutih položaja, tako da je do borbenog dodira dolazilo samo s njegovim zaštitnim jedinicama, dok se glavni dio njegovih snaga povlačio preko Netretića i dalje preko rijeke Dobre za Karlovac, a s manjim snagama koje su sačinjavale neke ustaško-domobranske jedinice, povlačio se u pravcu Ozija.

Tokom gonjenja neprijatelja brigada je imala jednog mrtvog. Poginuo je borac Ivan Klemenčić iz s. Veselić općina Ribnik.

Završavajući čišćenje terena u rejonu Netretića i Brajak Brda i na prostoru duž lijeve obale Dobre do Stativa, brigade su primile nove zadatke. Na osnovu toga:

— Seljina brigada je u 13 sati istog dana produžila nastupni marš u pravcu Ozija preko Netretića—Kolenovca—Zaborskog Sela—Piščetki i sela Vukini i zanoćila u selima na sektoru Svetica i s. Gorščaki južno od Ozlja;

— Zumberačka brigada koja se tih dana vratila u sastav divizije iz Pokuplja preko Korduna, izvršila je marš na sektor zapadno od Ozlja i zaposjela položaje na prostoru s. Donji i Gornji Oštri Vrh i s. Novaki;

— Karlovačka udarna brigada produžila je pokret iz Netretića lijevom obalom Dobre u pravcu neprijateljskih uporišta Gornje Pokuplje i s. Zorkovac na Kupi.

Na ostalim odsjecima fronta Karlovačke operativne grupe situacija je toga dana bila slijedeća:

— 10. divizija forsirala je Kupu kod s. Brodarci, uspostavila mostobran i obuhvatila Karlovac s istoka, dok su 3. i 4. divizija prodrle neposredno na južne i jugozapadne prilaze Karlovca i izbile pred posljednju liniju s koje je neprijatelj branio grad.

Juriš na uporište u Oziju

Slijedeći zadatak koji je stajao pred 34. divizijom bio je likvidiranje neprijateljskih uporišta u Ozlju, Gornjem Pokuplju i Zorkovcu.

Napad na neprijateljsku posadu u Ozlju povjeren je Seljinoj i Žumberačkoj brigadi, a osiguranje izvođenja napada na Ozalj i likvidiranje neprijateljskih posada u G. Pokuplju i Zorkovcu povjereno je Karlovačkoj brigadi. Međutim, naknadnim usmenim naređenjem komandanta divizije Martina Dasovića, Štabu Karlovačke brigade dat je dopunski zadatak da u napadu na Ozalj učestvuje s jednim svojim bataljonom. Štabu brigade, pošto je već bio podijelio borbene zadatke 2. 3. i 4. bataljonu za napad na uporišta u Gornjem Pokuplju i Zorkovcu, nije preostalo ništa drugo već da za ojačanje Seljine i Žumberačke brigade u napadu na Ozalj odredi 1. bataljon koji se prema rasporedu nalazio u rezervi brigade.

Četvrtog svibnja u 10,45 sati prije podne otpočeo je napad na Ozalj. Jedinice Seljine i Žumberačke brigade napadale su s jugoistočne i zapadne strane, dok je 1. bataljon Karlovačke brigade usmjerio napad s južne strane od šume u pravcu željezničke stanice.

Pod zaštitom jake artiljerijske i minobacačke vatre, jedinice Seljine, Žumberačke i Karlovačke brigade došle su na svojim napadnim pravcima na jurišno odstojanje i, koristeći zabunu i paniku stvorenu kod neprijatelja još za vrijeme kratke artiljerijske pripreme, izvršile su energičan juriš s tri pravca, razbile neprijateljsku obranu i upale u mjesto. Borba je trajala kratko. U 11,15 sati Ozalj je bio oslobođen. Zahvaljujući ovako brzo izvedenoj akciji, spriječeno je rušenje mosta i električne centrale što je neprijatelj namjeravao izvršiti prilikom svog povlačenja iz Ozlja.

U napadu na Ozalj neprijatelj je imao 16 mrtvih i 46 zarobljenih ustaša i domobrana. Zaplijenjena su, osim ostalog materijala, 2 topa i 7 teških mitraljeza.

Razbijanjem neprijateljske posade u Ozlju i ovlađivanjem lijeve obale Kupe, produženo je gonjenje neprijatelja u pravcu Draganića. Naše jedinice brzo su se pojavile u selima Brleniću, Gornjoj Kupčini i Sv. Jurju iznad Draganića.

Borba na odsjeku Karlovačke udarne brigade otpočela je još ranije, tj. trećeg svibnja u 23,30 sati, a završila 4. svibnja u 20 sati. U napadu su učestvovali 2. i 3. bataljon, dok se Prvi nalazio u s. Malom Erjavcu u rezervi brigade. Međutim, do teže borbe nije došlo jer se posada iz G. Pokuplja, na koju je trebalo da napadne 2. bataljon, povukla još 3. svibnja u 16 sati preko Kupe za s. Mahično. Isto tako, i posada iz Zorkovca povukla se na lijevu obalu Kupe prije napada 3. i 4. bataljona. Nastavili su držati samo jedan bunker kod mosta na desnoj obali Kupe iz kojeg je neprijatelj pružao otpor i štitio povlačenje svojih snaga. Nakon savlađivanja ovog bunkera, 4. bataljon je uspostavio mostobran na Kupi i uz podršku minobacačke vatre i vatre protukolskog topa odbacio neprijatelja s lijeve obale Kupe prema željezničkoj stanici. Četvrti bataljon je i dalje držao pod jakom puškomitralješkom, mitraljeskom i minobacačkom vatrom lijevu obalu Kupe i prisilio neprijatelja na povlačenje u pravcu Mahična.

Gubici neprijatelja nisu poznati jer se borba vodila, uglavnom, preko Kupe, a od oružja zaplijenjen je 1 puškomitraljez i 500 metaka što je nađeno u napuštenom bunkeru.

Brigada je imala 2 poginula i 19 ranjenih boraca. Među ranjenim bio je i komandant 2. bataljona kapetan Stevo Kličković. Poginuli su Stjepan Benković i Stjepan Zivičnjak.

Utrošeno je 14.450 metaka za puške i automatska oružja i 500 mina za laki i 120 za teški bacač.²⁰⁷

Na odsjecima fronta ostalih divizija neprijatelj je sve više potiskivan iz svih obližnjih mjesta prema Karlovcu pa su toga dana zauzeti: Cerovac, Novigrad na Dobri i Donje Stative. Neprijateljske snage protjerane su još iz niza drugih uzastopnih položaja na kojim se zadržavao u povlačenju.

Obruč naših snaga oko Karlovca svakim se danom sve više stekao. I neprijateljsko komandovanje, uviđajući da su im u Karlovcu odbrojani dani, otpočelo je izvlačenjem svojih glavnih snaga. U toku 5. svibnja iz Karlovca se izvlačila komora 104. njemačke lovačke divizije u pravcu Zagreba, dok se, prema izjavi jednog njemačkog zarobljenog vojnika, glavnina ove divizije već ranije izvukla na prostor D. Kupčine i šume Orlovac spremna za pokret dalje prema Zagrebu. Obezbeđujući povlačenje svojih snaga iz Karlovca, neprijatelj je s jakim snagama različitih jedinica (njemačkim i ustaškim) zaposjeo položaje na liniji: Mahično—Tuškani—Vukšin Ši-

Dobri strijelci

Nešto prije ponoći o tvorila se je paklenska mitraljeska i bacačka vatra na švapske položaje u Krtićima.

Švapska banda na sam povlačenju utvrdila se u selu, koje smo mi odlučili te noći očistiti od "dobrih strijelaca", koji se povlače, što baš nije odlika dobrog i si gurnog nišandije. Pravu i potpunu obuku u nišangjenje dali su im te noći naši borci kad su na kon kratke, ali koncen-trične vatre poletili u selo, a "dobri strijelci" /kako se švabe sami nazivaju/ počeli se utrkivati tko će prije nestati iz sela, zaboravivši na svoju osebinu u gađanju.

Iskoristili su ovog puta onu bolju - u trčanju.

Avdo

KARLOVAČKA U KARLOVAC

Žumberak, Pokuplje, Banija i Kordun - to je put borbi i pobjeda naše brigada. U ovo posljednje vrijeme, često bez hrane i odmora, naši borci prošli su stotine kilometara, ganeći okupatore i njegove slugu iz naše zemlje. Stopu po stopu oslobađaju našu domovinu ne vodeći nimalo računa o vlastitim životnim udobnostima.

A sada, kad je pravac našeg puta - Karlovac, naši borci pišu i govore: "Karlovačka u Karlovac", "Karlovačka će osloboditi Karlovac, mi ćemo juriti na Karlovac!"

Da to bude upravo tako, kako naši borci misle, pokazati će skorbućnost. Tvrdio smo odlučili u Karlovac i to se ni najpudbiji protivnik neće opirati.

Posljednje pismo

Donašamo prijevod pisama, koja su pronađena kod ubijenog njemačkog obergefrajtera Hagler Valtera. Iz njih se vidi kakovo je stanje u njemačkoj i što misle njemački vojnici.

Ubijeni Nijemac pisao je svojoj ženi Gertrant Hagler u Dresden pismo, koje je držao kod sebe, jer je bio uvjeren da iz Jugoslavije neće umaći živ, te da mu poslije njegove smrti to pismo Nijemci predaju njegovoj ženi. Navedeni Nijemac pripadao je 104. Jeger diviziji, a pismo je sljedeće:

"Teškim srcem pišem Ti danas ovo pismo. Ja to čno znam, da je to posljednje pismo, koje ćeš od mene dobiti. Kao i u Rusiji, nešim ovo pismo uz sebe, koje ćeš dobiti kad ja poginem. Možeš si predstaviti kako mi je pri srcu kada Ti ovo pišem. Uvijek mi je na misli da kada ćeš Ti dobiti ovo pismo, da mene više neće biti. Ja nikako ne mogu doći k Tebi, nego samo u mislima. Ja sam u tuđoj zemlji. Uđaj se još jednom, jer Ti si još mlada. Gledaj da iz našeg sina učiniš pravoga Nijemca. Školaj ga, jer neću da on postane samo radnik. Zato upotrijebi svu svoju imovinu i novac."

Na 1. ožujka o.g. dobio je isti Nijemac od svoje žene pismo iz Dresdena u kojem ona piše:

"Mi ovdje smo duševno gotovi. Dnevno i po više puta dolaze Tommy-i i bombardiraju. Iz ruševina se više ne dopijevaju izvući mrtvaci. Grobovi se ne kopaju zasebno, nego se poginuli zakopaju u skupne jame. Po noći, spavamo obučeni, jer se ne može tako brzo obući kada dođu avioni. Mi više ne smijemo misliti. Dosada smo imali sreću da smo ostali živi, ali ne znamo kako dugo. Dresden je mrtvi grad. Moguće će preko noći doći mir. Mi jedva čekamo na njega."

Pepo

U jeku borbe

Borba... Minuti režu nove bore.
I jeka jaku metka saviadat bi htjela.
/Pognula je glavu vito jela/
Misli mi se plaše
u smutnoj sjeni stvora.

Jel' to strah od smrti,
što se golom šumom
k meni priti?
Ne! Budućnost je moja!
Mi imamo pravo na kneževske dvore.
Sreća k nama teče rijekom našeg znoja.

Jel' me traži tane?
Dal' smrt ima pravo na nas, partizane?
Ne! Ho! Nova naša vjera zna za život samo,
saludu nas čekaj - bijedna crna jama!
F. Bačić, K. V. B.

pak—Gornja Kupčina—Petrovina—Sv. Jana i s. Plješivica. U pokretu za Zagreb 104. divizija stigla je do Jastrebarskog. Njeni dijelovi razvukli su se na cijeloj dužini od Draganića do Jastrebarskog.

Petog svibnja nakon likvidiranja Ozija, G. Kupčine i Zorkovca i završenog čišćenja teritorija između Kupe i Dobre, 34. divizija primila je zadatak od Štaba 2. armije da kontrolira komunikaciju Karlovac—Zagreb, djelujući na pravcu Krašić—Draganić. U vezi s tim zadatkom, Stab divizije je odmah uputio Seljinu i Zumberačku brigadu preko Kupe na sektor s. Brlenić i s. Gornja Kupčina i dalje u pravcu Krašića. O izvršenju naređenja Stab 34. divizije dostavio je depešom Stabu 2. armije izvještaj slijedećeg sadržaja: »U toku 5. ov. mj. naše dvije brigade izbile su na liniju: G. Kupčina—Carski Breg—Seljansko Selo ... Naš štab nalazi se u Krašiću ...« A drugom depešom potvrđuje prijem naknadno primljenog naređenja: »Primili smo vaše naređenje i sa cijelom divizijom krećemo na komunikaciju Karlovac—Zagreb.«

Karlovačka brigada zadržana je i dalje na prostoru Ozija, Zorkovca i Gornjeg Pokuplja sa zadatkom da kontrolira prostor u okuci između Kupe i Dobre, a posebno saobraćajnice što izvode od Karlovca prema Ozlju. Tog dana dolazilo je i do manjih okršaja s neprijateljskim jedinicama koje su se pojavljivale na lijevoj obali Kupe.

U toku noći 5/6. svibnja 34. divizija (bez Karlovačke brigade) izvršila je napad na položaje neprijateljskih osiguranja na liniji: Seljansko Selo—Carski Breg—G. Kupčina. Seijinoj brigadi, koja je napadala na lijevom krilu divizije, uspjelo je odbaciti neprijatelja prema s. Gornja Kupčina i s dva bataljona izbiti na cestu Karlovac—Zagreb kod s. Ceglji. Međutim, ubrzo zatim neprijatelj je intervenirao iz pravca Izimja i Volavja i protunapadom odbacio bataljone od ceste na ranije položaje u sjeverni dio s. G. Kupčine gdje su se sve do 16 sati poslije podne vodile žestoke borbe. Cijeneći situaciju pred svojim frontom, Stab divizije izvijestio je depešom u 14,25 sati Stab 2. armije: »Vodimo neprekidno borbu na liniji G. Kupčina—Carski Breg—Seljansko Selo. Neprijatelj vrši neprekidne protunapade i grčevito se brani...«

Da bi ojačao svoje snage za razbijanje neprijateljske obrane na pomenutoj liniji, Štab 34. divizije naredio je Stabu Karlovačke brigade da se odmah prebaci s dva bataljona preko Kupe kod s. Polje sa zadatkom da napadnu neprijatelja na položajima na k. 226—s. Krašići—s. Sv. Juraj—k. 230 i na taj način pomognu proboj neprijateljske obrane na pravcu Draganića. Ostala dva bataljona brigade i dalje su zadržana na desnoj obali Kupe radi obrane mosta na Kupu kod Zorkovca kojeg je neprijatelj nastojao da poruši zbog čega je i vršio pritisak s lijeve obale Kupe.

Na ostalim odsjecima fronta Karlovačke grupe tih je dana vođena odlučujuća bitka. Kako je u toku 4. i 5. svibnja u oštrim borbama razbijena i posljednja linija neposredne obrane Karlovca, to su u noći 5/6. svibnja otpočele borbe za sam grad. I poslije žestokih uličnih borbi vođenih 6. svibnja 1945, Karlovac je potpuno oslobođen. Istog dana oslobođena je i Duga Resa.

S obzirom na ovu situaciju neprijatelj je, da bi obezbijedio što povoljnije uvjete za izvlačenje svojih razbijenih snaga iz Karlovca koje su ovog puta zauvijek napuštale ovaj grad, obratio naročitu pažnju pojačavanju svojih bočnih osiguranja upućujući na već postojeće položaje nove snage od jedinica koje su se povlačile.

Vijest o oslobođenju Karlovca unijela je neopisivu radost među sve borce i starješine 34. divizije, a posebno među borce Karlovačke udarne brigade, jer je njihova jedinica s ponosom nosila i ime toga grada. Pretežan dio boračkog sastava ove brigade bio je na neki način čvrsto vezan za ovaj grad još od svoje najranije mladosti, bilo da su rođeni u njemu ili njegovoj okolini, bilo da su pohađali školu i izučavali zanate u njemu, bilo da su kao radnici radili u tamošnjim tvornicama, radionicama i drugim ustanovama. Radi toga radosti nije bilo kraja. U svim vodovima i četama gromko je odjekivala pjesma:

*Padaj, silo i nepravdo,
narod ti je suditi zvan,
bjež'te od nas noćne tmine,
svanuo je i naš dan.*

Može se slobodno reći da je u jednom momentu čitava brigada, izražavajući svoja emotivna osjećanja, postala pjevački hor. Pjesma se orila iz svih grla i nije bilo borca da toga časa nije svojim glasom upotpunio taj zaneseni i impozantni pjevački zbor rijetko viđen i doživljen.

Štab 34. divizije i dalje je svim svojim snagama vršio pritisak na položaje bočnih osiguranja neprijatelja s ciljem probijanja neprijateljske obrane i ometanja povlačenja neprijateljskih snaga prema Zagrebu. Međutim, napadi divizije izvedeni sa Seljinom brigadom 6. svibnja u poslijepodnevnim satima na sektoru G. Kupčine i sela Carski Breg nisu urodili uspjehom. Neprijatelj je pružao vrlo žilav otpor i bio efikasno podržavan artiljerijskom vatrom iz Jastrebarskog. Branio se do odsudnosti, ne mareći za žrtve. Zbog nemogućnosti zbacivanja neprijatelja sa zaposjednute linije, jedinice divizije zadržale su se na položajima sjeverno od G. Kupčine i s. Carski Breg gdje su i zanoćile, održavajući borbeni dodir s neprijateljem u toku noći. O ovoj situaciji divizija je u 18 sati depešom izvijestila Štab

2. armije: »Mi još uvijek vodimo borbu na liniji: G. Kupčina—Carski Breg—Seljansko Selo. Neprijatelj je ubacio nove snage da bi zadržao tu liniju. Danas 6. 5. u 17 sati, komunikacijom prema Zagrebu kreću veće kolone pješadije i kamiona. Vjerojatno se povlače ostaci 104. divizije.«

Sedmog svibnja rano izjutra u 4 sata napad je ponovljen s jedinicama Seljine brigade na istom napadnom pravcu. U napadu su učestvovala i dva

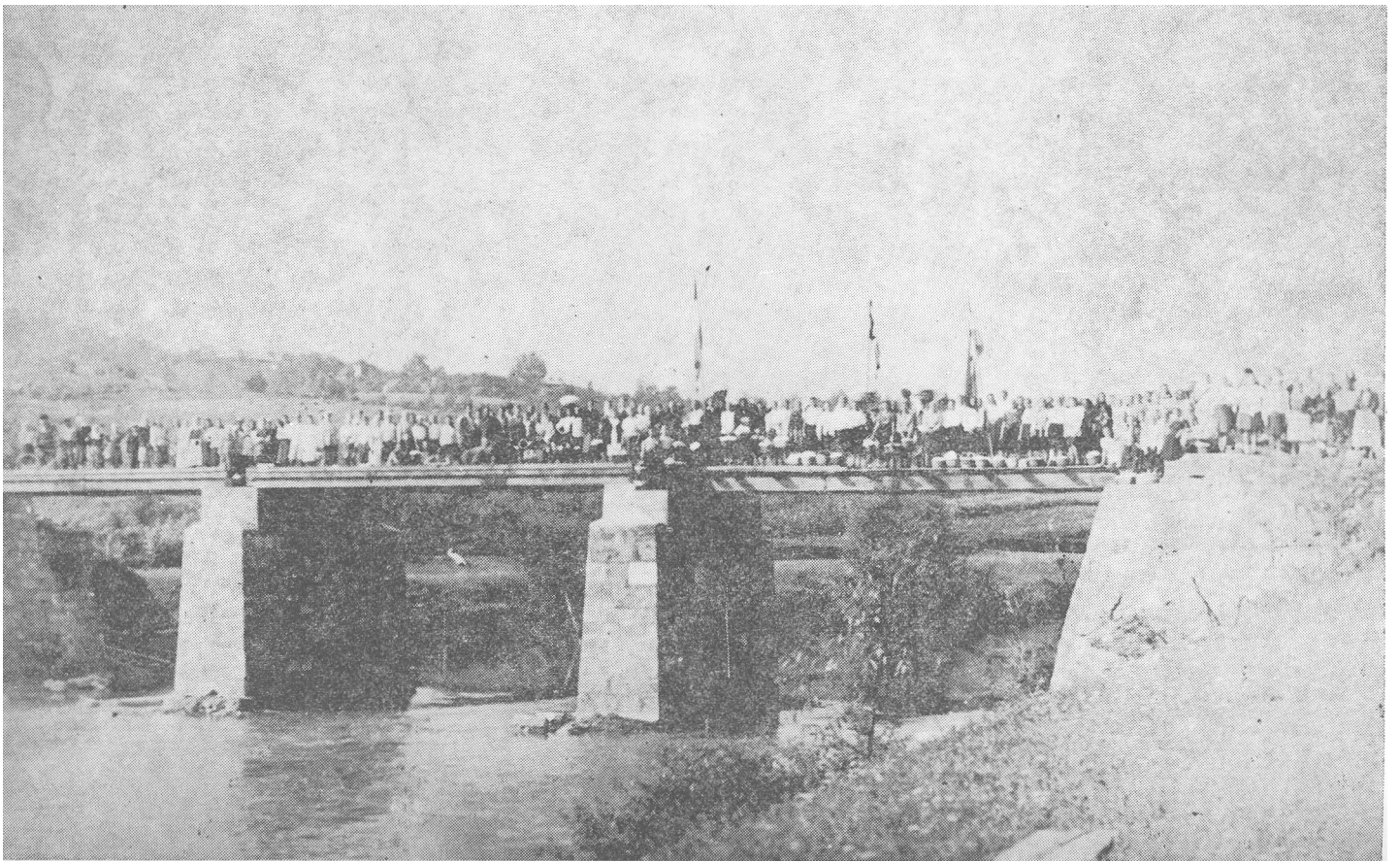

Borci i rukovodioci artiljerijskog voda Prateće čete KUB 1945.

bataljona Karlovačke brigade. Oni su težište usmjerili na pravcu s. Sv. Juraj—k. 230—k. 226—Vukoder. Za to je vrijeme Zumberačka brigada prebačena na sektor Sv. Jane sa zadatkom da djeluje na pravcu Plješivice i Samobora kuda je neprijatelj povlačio svoje snage. Borba se vodila tokom čitavog dana, ali bez naročitih rezultata. Neprijatelj se uporno branio s posjednute linije i tek kasno u noć, oko 23 sata, otpočeo s povlačenjem sa svih položaja i kota. U isto vrijeme i jedinice 34. divizije otpočele su s gonjenjem razbijenih neprijateljskih snaga koje su se sada u paničnom bijegu povlačile preko Zumberka u pravcu Samobora, jer su im divizije Unske operativne grupe, koje su toga dana izbile na komunikaciju Karlovac—Zagreb, presjekle odstupnicu za povlačenje za Zagreb.²⁰⁸

Brigada je svoj borbeni put završila vodeći posljednje borbe u noći 7/8. svibnja s neprijateljskim zaštitnicima goneći neprijatelja koji je odstupao povlačeći se u pravcu Plješivice.

208 HAK, dok. 301 do 400/1, 580 do 594/1, str. 17 i Bojna relacija 34. ud. divizije, str. 65, 67. i 68.

Na putu za Karlovac narod Netretića i Ritmika nosi hranu ranjenicima u bolnicu 1945.

U ova posljednja dva dana završnih borbi brigada je izgubila iz svojih redova još 7 boraca. Poginuli su: Josip Brkasić, Franjo Princ, Nikola Belavić, Ivan Brkljačić, Vjekoslav Jovanović, Mijo Princ i Vid Kolić. Borili su se do posljednjeg daha, ne dočekavši toliko željeni dan slobode.

Na ulicama oslobođenog rodnog grada

Osmog svibnja Karlovačka udarna brigada prikupila se na sektoru sela Draganići i s. Novaki na glavnoj cesti Karlovac—Zagreb radi odmora i sređivanja za pokret. Kuda će se odavde krenuti još se nije znalo, ali su se među borcima čula različita nagađanja. Pored Zagreba većina je nasluć-

Rafko Tabor, komesar (lijevo) i Rade Skaljac, načelnik Štaba Karlovačke udarne brigade (desno) u razgovoru s omladinom Pokuplja 1945. godine

vala Karlovac. Međutim, već poslije podne saznalo se da brigada kreće u Karlovac. I zaista, nagađanja su se obistinila. Navečer je brigadi naređeno da ide za Karlovac gdje će na zadacima smijeniti 6. brigadu 4. divizije.

Nema potrebe objašnjavati s kakvim je oduševljenjem prihvaćeno ovo naređenje. Navečer u 8 sati poslije izvršene smotre, brigada je krenula na posljednju dionicu svog ratnog puta. Iako se borci još nisu ni odmorili od borbi vođenih posljednjih nekoliko dana, umor je nestao s njihovih lica.

Pjesma se smjenjivala jedna za drugom za čitavo vrijeme marša. Oko ponoći brigada je na čelu s komandantom Borisom Balašem Bocom, sinom toga grada, ulazila u Karlovac. Doček je bio više nego srdačan. Grad je već bio poprimio svečani izgled. Građani i veliki broj ljudi iz okolnih mjesta koji su došli da pozdrave svoju brigadu s kojom su u mislima živjeli za cijelo vrijeme rata i ponosili se njenim uspjesima postignutim u borbama protiv okupatora i domaćih izdajnika svih vrsta i boja, zasipali su borce cvijećem. Mnogi od građana tražili su da vide nekog od svojih poznanika i prijatelja i da im zagrljajem i stiskom ruke požele sretan povratak i dobrodošlicu. Bilo je i vrlo uzbudljivih prizora popraćenih suzama radosnicama pri ponovnom susretu majki i očeva sa sinovima i kćerima, braće s braćom i sestrama i žena s muževima. Na žalost, bilo je i dosta onih koji nisu imali sreću da dožive ove sretne trenutke ponovnog susreta i viđenja s najmilijima, bilo da su poginuli kao borci s puškom u ruci u neravnoj borbi protiv okupatora i domaćih izdajnika ili su pali kao žrtve fašističkog terora ostavivši svoje živote u mnogim zatvorima i ustaškonjemačkim logorima.

Dolazak u oslobođeni Karlovac, rečeno vojničkim rječnikom, značilo je da je »opšti zadatak« izvršen. Za Karlovačku brigadu to je ujedno bio i kraj rata.

Otkrivanje spomenika Karlovačkoj udarnoj brigadi, 1956, u selu Hrašće.

Preko godinu dana rad i život brigade odvijao se pod režimom ratnih uslova koji su trajali točno 14 mjeseci i 11 dana koliko je i trajao borbeni put Karlovačke udarne brigade. Naime, toliko je vremena prošlo od njezinog formiranja 27. veljače 1944. godine (a svečano obavljeno 5. ožujka u selu Hrašću) pa do noći 7/8. svibnja 1945. godine kada je brigada imala posljednje borbe s neprijateljem koji se u paničnom bijegu, gonjen od naših jedinica, povlačio preko Plješivice u pravcu Samobora i dalje za Sloveniju.

Zbor naroda i boraca u selu Gradići kod V. Gorice 1945.

Postojanje i borbeno djelovanje Karlovačke brigade u poređenju s nekim drugim brigadama NOV-a — u Hrvatskoj, posmatrano vremenski, relativno je kratko. Međutim, bilo bi nepotpuno govoriti o brigadi, a ne uvažiti to da ona, objektivno uzeto, nije na dan formiranja postala neka nova i druga jedinica bez čvrste veze s jedinicom iz koje je nastala. Njen rast i razvoj zapravo teku od početka borbenog djelovanja Karlovačkog NOP odreda formiranog travnja 1943. u Bosiljevu. Ona je u suštini ostala ista, samo je za razliku od odreda koji je više-manje bio politički i operativno vezan za teritoriju na kojoj je nastao, izmijenjen formacijski naziv, a dobila je i karakter pokretne taktičke jedinice.

Prema tome, kontinuitet borbenog djelovanja ranije jedinice nije prekinut. Brigada je samo nastavila djelovanje imajući za sobom već bogato

ratno iskustvo stečeno u Karlovačkom odredu koji je do prerastanja u brigadu tokom desetomjesečnog ratovanja izveo niz borbenih akcija i za to vrijeme vodio teške okršaje i borbe s ustaškim i njemačkim jedinicama braneci karlovačku teritoriju u nekoliko neprijateljskih ofanziva tokom 1943. i prvih mjeseci 1944. godine.

U izvedenim okršajima i u slamanju nekoliko neprijateljskih ofanziva usmjerenih na karlovačko područje te u nizu ostalih borbenih akcija, odred je zabilježio vidne uspjehe nanoseći neprijatelju osjetne gubitke pri svakom njegovom ispadu. U toku svog relativno kratkog borbenog djelovanja

Članovi Kotarskog komiteta KPH Karlovac, marta 1945. godine.

ubijeno je 46, ranjeno 102 i zarobljeno 178 neprijateljskih vojnika. Zaplijenjena su 4 puškomitraljeza, 8 šmajsera, 5 pištolja, 1 laki bacač, 478 pušaka i preko sto hiljada puščanih i puškomitraljeskih metaka. Iz odreda je palo 69 i ranjen 41 borac.

Do 1. svibnja 1944. brigada je bila operativno potčinjena Stabu 8. divizije, ali je i dalje bila samostalna u izvođenju borbenih dejstava na istom Karlovačkom operativnom području, na kojem je djelovao prije preformiranja Prvi karlovački NOP odred. A to područje je upravo po njemu i dobilo naziv — karlovačko područje.

Šire operativno područje brigade obuhvatilo je prostor jugozapadno i sjeverozapadno od Karlovca između tokova Kupe i Mrežnice, dok je teritorija u međurječju Kupe i Dobre na dužini od Lukovdola do Ozlja bila pod neposrednom kontrolom brigade i novoformiranog Karlovačkog odreda. To područje se vrlo rano smatralo oslobođenom teritorijom na kojoj je funkcionirala nova narodna i vojno-pozadinska vlast. Na njemu su djelovala dva kotarska narodnooslobodilačka odbora — Kotarski NOO Bosiljevo i Kotarski NOO Karlovac s 10 općinskih NOO-a. Uporedo s organima vlasti djelovali su i općinski i kotarski komiteti KPH, kao i društveno-političke organizacije: organizacije Saveza komunističke i antifašističke omladine, organizacije NOF-a i AF2-a i najmlađih — Saveza pionira. Isto tako, od vojno-pozadinskih ustanova djelovala je Komanda karlovačkog vojnog područja s odgovarajućim brojem formiranih komandi mjesta kao izvršnim organima zaduženih za sprovođenje različitih zadataka vojno-pozadinskog karaktera od sprovođenja mobilizacije do snabdijevanja jedinica i zbrinjavanja ranjenika.

Kako god je cijelo područje na dijelu karlovačkog i bosiljevačkog kotara, radi ostvarivanja i sprovođenja opće linije KP Jugoslavije (iznijete u Rezoluciji Okružne konferencije KPH za Karlovac, ožujka 1942. godine kojom je naloženo da se ustanak i NOP proširi na sve krajeve Hrvatske, a

Kunić, septembar 1944. godine. Delegati Kotarske konferencije JNOF-a Karlovac.

Kunić, jesen 1944. S konferencije Kotarskog odbora AFŽ-a Karlovac.

posebno na područje s hrvatskim stanovništvom i da se hrvatski narod u što većem broju uključi u oružanu borbu protiv okupatora i domaćih izdajnika) predstavljalo veliki značaj za NOB u cjelini, isto tako ono je bilo vrlo privlačno i za neprijateljsko komandovanje. To naročito zbog njegovog strategijskog značaja, njegovih geografskih i topografskih karakteristika i mogućnosti povezivanja Zagreba s Dalmacijom, Likom i Hrvatskim primorjem kao i zbog postojanja dobrih cestovnih i željezničkih komunikacija koje su prelazile tim područjem; a ponajviše zbog mogućnosti mobilizacije ljudi i materijalnih dobara za potrebe marionetske ustaško-fašističke tvorevine tzv. NDH.

Kako su iznijeti vojno-politički interesi okupatora i ustaških vlasti u tzv. NDH s jedne i NOP-a s druge strane, bili u osnovi diametralno različiti i međusobno konfrontirani, to je ovo područje već od prve pojave partizana s proljeća 1942. i dalje cijelim tokom NOR-a bilo poprište stalnih sukoba i borbi. Zbog toga je neprijatelj duž navedenih saobraćajnica i uspostavio gusta uporišta s jakim snagama iz kojih su njegove snage vrlo često poduzimale svoje ofanzivne operacije. Pri tome su se nastojale posebno osloniti na oslobođeni dio u međuriječju Kupe i Dobre s ciljem uništenja partizanskih jedinica i razbijanja uspostavljene narodne vlasti na tom području.

Mnogobrojnim ispadima i ofanzivnim operacijama izvedenim iz raznih pravaca i uporišta (Bosiljeva, Duge Rese, Zvečaja, Ozlja i Stativa) neprijatelj je vršio i politički pritisak i teror nad stanovništvom, šireći lažnu propagandu o karakteru i ciljevima NOB-a, pljačkao imovinu, posebno od porodica koje su bile prokazane da materijalno pomažu NOB ili su im sinovi i očevi bili u redovima brigade i odreda. Ovo je ostavljalo loše posljedice na političko stanje i raspoloženje naroda te unosilo u ljude, za koje se utvrdilo da su simpatizeri NOP-a i da aktivno pomažu NOB, strah od nagoviještenih represija.

U nastojanju da se razbije narodnooslobodilački pokret na ovom području i da se tuku jedinice brigade i odreda, pored vojnih akcija, mnogo je štete nanosila i špekulantska politika i aktivnost privrženika reakcionarnog vodstva HSS-a. Njihova propagandna aktivnost bila je čak i opasnija od ustaške (ustašama se u ovom kraju malo vjerovalo) jer su svoje djelovanje usmjerili na odvrćanje hrvatskog naroda od aktivnog učešća u oružanoj NOB-i, lažno klevetali ciljeve i program NOP-a, rukovodeću ulogu KPH i njenog rukovodstva, šireći lažne tvrdnje da su za sve zločine koje su na karlovačkom području provodili Nijemci i ustaše krivi partizani, jer su to svojom borbenom aktivnošću izazvali.

Međutim, sva ova nastojanja okupatora i njihovih vjernih pomagača ustaša i propagatora Mačekove izdajničke politike bila su uzaludna. Oni

TEROR USTAŠA U OPĆINI JAŠKOVO

Cesto ustaška banda iz Centiva i Ozlija upada na teritorij općine Jaškovo i vrši pljačku i ubija golomu ki narod.

U posljednjih nekoliko dana ustaše su opljačkali u općini Jaškovo 6 svinju, više od 30 kg masti, nešto su hog mesa, 1 puran, 2 guske, 132.000 kuna, 2 zlatna sata, preko 1.400 l. vina, platna i nekoliko odijela.

U Hrašću zaklali su seljaka Jožu Novosela. Žrtva ima dva velika zureza od uha do ramena. Milara iz Hrašću Štefu L. tima najprije je ustaška banda ranila, a zatim su ga ispramili i kundacima razmrakali glavu. U Novakima ustaše su ubili Reso već Stjepana. Danicu Novosel iz Hrašća su ispramili na mrtvo ime.

Čitav narod našeg kotara gnjuša se nad zvjerstvima ustaša. Još veća postoje mržnja naroda na sve izrode još veća njihova kletva. Narod je svijestan da jedini koji može kazniti krivca i zločinca jest Narodno-oslobodilačka Vojska. Zato narod i po maže svoju vojsku osloboditeljicu i braniteljicu.

Zvjerstva ustaša nisu pokolebala narod, već su ga samo obodila u mržnji prema neprijatelju. Ova zvjerstva su neizbrisiva. Narod ih pamti, i narod će suditi svim zločincima.

ZA KARLOVAČKE VIJESTI

Okoljski odbori Jedinствene Narodno-oslobodilačke Fronte Hrvatske učili su važnost izlaženja "Karlovačkih vijesti" i prišli u svome selu prikupljanju dobrovoljnih priloga.

U selu LONČARI i PLANICA sakupili su 3.610 kn.; selo PAVIČICI i BAJICI 4.000 kn.; selo ROSOPAJNIK 4.610 kn. i selo JURATOVIĆI 1.940 kn.

Svega je do sada sakupljeno kuna 13.360.

POMOGNIMO NAŠU ŠTAMPU!

SOVJETSKA OFENZIVA

NA ČEHOSLOVAČKOJ GRANICI

Sovjetske trupe napreduju na mađjarsko-čehoslovačkoj granici na frontu dugom 110 km. Sjeverno od Miškolea Rusi su prešli granicu i oslobodili više nastanjenih mjesta.

Sjeveroistočno od Miškolea sovjetske trupe zauzele su preko 70 mjesta i grad SALON. Na tom sektoru uništeno je 60 njemačkih aviona.

Sjeverno od Budimpešte nastavljuju se žestoke borbe i Sovjetske trupe zauzele su grad PUTNOK

FAENZA U ITALIJI ZAUZETA

Savezničke trupe u Italiji zauzele su grad FAENCU i napreduju dalje, te su stigli do Kastel Bolonjeze. Na taj način presječena je komunikacija za Bolonju.

ZAPADNI FRONT

Američka VII. Armija osvojila je u Njemačkoj gradove VAJSEN - BURG, LAUTERBURG, SAJDENAU i neke druge. Veći dio grada DILINGENA očišćen je od Nijemaca.

Na frontu I. američke armije Nijemci su započeli sa protunapadima uz pomoć padobranaca. Američka I. Armija nalazi se u povlačenju. Uništeno je 45 njemačkih aviona, 25 tenkova i oklopnih vozila i zabitano je preko 1.000 Nijemaca.

BOMBARDIRANJE NJEMACKE

Velike formacije savezničkih bombardera u pratnji lovaca izvršile su uspješne napade na objekte u Njemačkoj. Bombardirana je luka GDINIA, KARLSRUHE, MAJNC, GRAC, KOBLENZ, KELN, MIDNEN, ULM, DUISBURG, SIEGEN, INSBROK i drugi gradovi.

nisu uspjeli ni represalijama ni političkom propagandom zastrašiti narod karlovačkog područja. Narod je svakim danom sve više prihvaćao NOP, a Narodnooslobodilačku vojsku osjećao svojom vojskom. Najbolji dokaz za to bio je sam sastav brigade u kojoj su 93% svih pripadnika činili sinovi i kćeri s ovog područja.

Vrlo zaslužno mjesto u aktivnom učešću u NOB-u pripada omladini s područja općine Netretić koja je samo iz dva sela Vukove Gorice i Prilišća dala brigadi: 1 komesara brigade, 5 komandanata bataljona (od kojih su trojica poginula u borbi), 1 političkog komesara bataljona, 2 pomoćnika političkog komesara bataljona i veći broj nižeg vojnog i političkog kadra od komandira voda i politdelegata do komandira i političkog komesara čete i njihovih pomoćnika. Pogriješilo bi se a da se ne naglasi da su baš s područja ove općine već početkom 1942. godine potekli i prvi partizani popunjavajući redove postojeće Hrvatske čete i voda Grge Milašinčića koji su otpočeli s izvođenjem prvih borbenih akcija na ovom području.

Naređenjem Štaba 4. korpusa krajem travnja 1944. godine, brigada napušta karlovačko područje i odlazi na Žumberak gdje ulazi u sastav 34. divizije, smjenjujući na položajima sjeverozapadno od Krašića i Pribića jedinice 16. omladinske brigade »Joža Vlahović«.

Od svibnja 1944. pa sve do 25. ožujka 1945. godine brigada je sva svoja borbena dejstva izvodila u sadejstvu s ostalim jedinicama iz sastava divizije: s brigadom »Franjo Ogulinac Seljo«, Žumberačkim odredom — kasnije Žumberačkom brigadom i to: prvo na teritoriji Žumberka, a zatim u Pokuplju i Turopolju na prostoru trougla Zagreb—Sisak—Karlovac. U nastavku, do početka aprila, bori se zajedno sa Žumberačkom brigadom i na Baniji u razbijanju posljednje neprijateljske ofanzive na ovaj oslobođeni teritorij.

Izvršavajući prvenstveno borbene zadatke, brigada se istovremeno i izgrađivala vojno-stručno i politički, tako da je mogla uspješno djelovati i kao revolucionarni odred radničke klase i seljaštva i njihove avangarde — Komunističke partije Jugoslavije. Brigada je, obilazeći mnoga sela, politički djelovala objašnjavajući narodu ciljeve NOP-a i raskrinkavajući propagandu koju je neprijatelj sprovodio radi razbijanja NOP-a. Veći dio rukovodilaca završilo je odgovarajuće kurseve i tečajeve kako bi što uspješnije izvršavali zadatke na obavljanju svojih funkcionalnih dužnosti koje su svakim danom postajale sve složenije.

Posebno je karakterističan podatak da su sve borbene aktivnosti brigade od prvog dana pa do kraja rata imala sva obilježja partizanskog ratovanja. Naime, najviše se pribjegavalo napadnim dejstvima na neprijateljska uporišta (i posade) i vršenje diverzija na komunikacijama — cestama i željezničkim prugama. Izvršenju akcija prethodile su temeljite pripreme od

Štaba brigade do komandi četa. Vodilo se računa o tajnosti kako bi se postiglo što je moguće veće iznenađenje. Napadi na neprijateljska uporišta i posade, kako bi se kod neprijatelja stvorila i izazvala što veća zabuna i panika, vršeni su načelno noću s više pravaca. Obrambena dejstva rjeđe su primjenjivana. Izvođena su, uglavnom, prilikom postavljanja zasjeda i obrane teritorije radi sprečavanja pljačke i terora. Međutim, i to se završavalo obično prelaskom u protunapade.

Zarobljeni njemački topovi 1945. godine.

Iako je brigada više vremena provela van teritorije na kojoj je formirana, nikada nije prekidala i gubila vezu s tim područjem i narodom. Popuna brigade novim ljudstvom provodila se i nadalje, uglavnom, s karlovačkog područja preko vojno-pozadinskih organa — Vojnog područja i Karlovačkog odreda koji je na kraju rata rasformiran i ušao, uglavnom, u sastav brigade. Od ukupno 3000 boraca, s karlovačkog područja bilo je u jedinicama brigade 1506 boraca i to s teritorije općine: Ribnik 280, Netretić 279, Ozalj 212, Jaškovo 192, Duga Resa 165, Karlovac 158, Bosiljevo 95, Barilović 66, Severin na Kupi 42, Gornje Dubrave 13 i Perjasica 4.

Zadnjih desetak dana brigada je učestvovala u poznatoj »Karlovačkoj operaciji« za oslobođenje Karlovca u sastavu Karlovačke grupe divizije koju su sačinjavale 3, 4, 10, i 34. divizija. Prema općem planu 34. divizija nastupala je na lijevom krilu fronta na prostoru u međuriječju Kupe i Dobre sa zadatkom razbijanja vanjske obrane Karlovca u toj napadnoj zoni. Nakon višednevnih borbi Karlovačke, Seljine i kasnije Žumberačke brigade neprijatelj je zbačen sa svih položaja na tom prostoru i oslobođena su mjesta Ozalj, Zorkovac, Mahično i Gornje Pokuplje.

Bogata bilansa borbene i političke aktivnosti karlovačkih udarnika

U toku svog postojanja i borbene aktivnosti brigada je imala vidnih uspjeha. Pri likvidiranju mnogih uporišta i posada na relaciji Zagreb—Karlovac i Zagreb—Sisak, razbijanju nekoliko neprijateljskih ofanziva na oslobođene teritorije karlovačkog, žumberačkog, pokupskog i banijskog područja i akcijama izvedenim u završnim operacijama, neprijatelju su nanijeti, prema službenim podacima brigade, osjetni gubici. Ukupno je izbačeno iz stroja 1739 neprijateljskih vojnika od čega 722 ubijeno, 457 ranjeno i 560 zarobljeno. Pored toga zaplijenjeno je: 4 protukolska topa, 3 teška i 7 lakih bacača, 2 protukolska mitraljeza 12,7 mm, 17 teških mitraljeza, 16 mitraljeza »šarac«, 28 puškomitraljeza, 380 pušaka, 30 automata-šmajsera, 350 komada ručnih bombi, 140.000 metaka za pješadijsko naoružanje, 250 granata za top, 460 mina za minobacač, 25 pištolja i druge opreme. U diverzijama na saobraćajnicama porušeno je 9.650 dužnih metara željezničke pruge, 9 željezničkih i cestovnih mostova dužine od 16 do 20 metara i zapaljena jedna željeznička stanica.

U istom razdoblju iz redova brigade izbačeno je 884 borca i rukovodioca. Od toga 337 je poginulo i umrlo od zadobijenih rana, 422 su ranjena, 18 je umrlo od bolesti i 107 ih je nestalo, od čega su 30 zarobljena.

S obzirom na vrijeme borbenog djelovanja, brigada je pretrpjela dosta velike gubitke. Posebno je broj poginulih nesrazmjerno velik u poređenju s ranjenima (skoro je jednak). Prema iskustvima u ratu taj omjer trebao bi biti najmanje 2 :1, pa čak i više u korist ranjenih. Za tako velik broj poginulih i ranjenih postoji više razloga. Kao prvo, brigada je tokom čitavog vremena tako reći svakodnevno vodila vrlo teške borbe s daleko nadmoćnijim neprijateljem koji je, osim toga, raspolagao i boljom tehnikom i boljim naoružanjem, uključujući i avijaciju. Pored toga, operativno područje 34. ud. divizije, a time i Karlovačke brigade, obuhvaćalo je prostor na

samim vratima Zagreba, Karlovca i Siska kojim su prolazile i glavne cestovne i željezničke prometnice, a koje su bile od posebnog značaja za neprijatelja u cijelom toku rata. Zbog toga je neprijatelj vrlo često poduzimao ofanzivne poduhvate na oslobođeno područje Zumberka i Pokuplja, kao i na karlovačko područje radi odbacivanja naših snaga što dalje od komunikacija. Ofanzive su najčešće bile dobro pripremane. Napadi su izvođeni istovremeno iz nekoliko pravaca i to jakim snagama. U svim tim neprijateljskim napadima 34. divizija je sa svojim brigadama prihvaćala borbu. Borbe su bile žestoke i oštre, tako da su svi pokušaji neprijatelja skoro uvijek završavali neuspjehom, a jedinice divizije su i dalje ostajale na svojim operativnim sektorima. S druge strane brigada je, kad nije učestvovala u razbijanju neprijateljske ofanzive, izvodila učestale napade na neprijateljska uporišta duž komunikacija Zagreb—Karlovac i Zagreb—Sisak, a ta uporišta su bila dobro branjena, utvrđena bunkerima i ograđena bodljikavom žicom, a prilazi njima bili su najčešće minirani. Sve ovo daje odgovor i objašnjenje zbog čega je bilo toliko poginulih i ranjenih u brigadi. Pored iznijetih uzroka na veće gubitke brigade utjecala je i činjenica da su pretežan broj boraca i starješina sačinjavali mlađi ljudi bez prethodnog osnovnog vojnog obrazovanja pa je bilo i neiskustva i nesnalaženja u pojedinim, naročito u teškim situacijama i fazama borbe. Borci se nisu rado ukopavali na položajima pri vođenju obrambenih dejstava i nedovoljno su koristili prirodne zaklone. U dosta slučajeva juriši i protunapadi nisu otpočinjati u najpovoljnijem času i često su bili inicirani više ličnom hrabrošću i požrtvovnošću, nego stvarnim izgledima za uspjeh. A bilo je i subjektivnih slabosti i nebudnosti pri obavljanju stražarske i patrolne službe, što je ponekad imalo i težih posljedica.

Od vojno-političkog kadra poginulo je: 1 komandant brigade, 2 operativna oficira brigade, 1 pomoćnik političkog komesara brigade, 6 komandanata bataljona, 1 politički komesar bataljona, 2 pomoćnika političkog komesara bataljona, 11 komandira četa, 9 političkih komesara četa i veći broj vodnika i politdelegata.

Ranjeno je: 7 komandanata bataljona, 4 politička komesara bataljona, 7 komandira četa, 6 političkih komesara četa i veći broj vodnika i politdelegata.

Iz ovog pregleda proizlazi zaključak da su i u vojno-političkom kadru gubici bili veliki. Ilustracije radi: samo u 2. bataljonu izmijenjeno je 6 komandanata bataljona od kojih su 4 poginula, a 2 teže ranjena, dok su u 3. bataljonu od 6 komandanata 2 poginula i 3 ranjena.

Za postignute uspjehe i pokazanu hrabrost i požrtvornost na izvršavanju svojih zadataka u toku rata odlikovano je 350 boraca i rukovodilaca brigade, od čega 160 Ordenom za hrabrost i 190 Medaljom za hrabrost.

Veliko priznanje brigadi bilo je i oproštajno pismo komesara 4. korpusa Vece Holjevca koji se odmah po završetku rata, odlazeći na novu dužnost, oprostio od ratnih jedinica korpusa riječima:

»Dragi drugovi!

Odlazeći na novu dužnost, opraštam se s vama u danima naših najvećih pobjeda, u danima kad je teška borba krunisana oslobođenjem čitave naše domovine. Naš korpus od svog osnutka do danas dao je vrlo mnogo i postigao također mnogo uspjeha. Najveće zasluge imate vi, borci i rukovodioci 7. 8. i 34. divizije, kao i oni, koji su položili živote za našu zajedničku slobodu. Naš Stab kroz čitavo vrijeme uspješno je rukovodio 4. korpusom, samo zato što su se u njegovom sastavu borili jednako Srbi, Hrvati i Muslimani. Od osnutka do danas, mi smo iskovali čvrsto jedinstvo Srba, Hrvata i Muslimana. To je jedinstvo jedna od najvećih pobjeda našeg korpusa. Siguran sam da ćete i vi, borci i rukovodioci raditi i dalje na učvršćenju i jačanju naše zajedničke domovine — Demokratske Federativne Jugoslavije.

Ja vas pozdravljam i želim vam sve dobro u borbama koje vas još čekaju«.

Za zasluge u borbi protiv okupatora i domaćih izdajnika, za doprinos bratstvu i jedinstvu naroda i narodnosti Jugoslavije — brigada je odlikovana s dva visoka odlikovanja i to: 1961. godine Ordenom zasluge za narod sa zlatnom zvijezdom i 1979. godine povodom svoje 35-te godišnjice, Ordenom bratstva i jedinstva sa zlatnim vijencem.

Naredbom Vrhovnog komandanta maršala Tita — tradicije Karlovačke udarne brigade njeguje i razvija jedna teritorijalna jedinica karlovačke općine koja i nosi njezin ratni naziv.

Danas, kada slavimo 40-tu godišnjicu osnutka naše brigade, možemo s ponosom reći da je ona časno i uspješno, u čitavom vremenu svog djelovanja, izvršavala vrlo odgovorne i složene vojne i političko-revolucionarne zadatke, bilo samostalno, bilo u sastavu divizije ili u sadejstvu s drugim jedinicama NOV-e. Na svom borbenom putu vrijednom divljenja i poštovanja ulagala je ogromne napore i dala mnoge živote boraca i rukovodilaca kojima i ovoga puta svi preživjeli borci i narod odaju svoju punu zahvalnost.

Pregled komandnog kadra Karlovačke udarne brigade

Stab brigade

Komandanti brigade

1. FRANJO MOLEK — od 5. 3. do 30. 6. 1944, ranjen 30. 6. kod Petrovine na Zumberku i umro 2. 7. 1944.
2. BORIS BALAS — od 8. 7. 1944. do 10. 3. 1945, general-major u penziji.
3. SULEJMAN SULJO VASCARAC — od 12. 3. do 26. 4. 1945, umro poslije rata (izvršio samoubojstvo).
4. BORTIS BALAS — ponovno od 26. 4. 1945. do kraja rata.

Poltkomesari brigade

1. PETAR ERDELJAC — od 5. 3. do 9. U. 1944, umro 1. 9. 1976. u Zagrebu.
2. RAFKO RAFAEL TABOR — od 9. 11. 1944. do kraja rata. Umro 1981. u Beogradu.

Pomoćnici komesara brigade

1. RAFKO RAFAEL TABOR — od 5. 3. do 9. 11. 1944.
2. JANKO FURDEK — od 20. 11. 1944. do 7. 3. 1945, poginuo kod D. Kupčine 7. 3. 1945.
3. IVAN KATUSIC — od 10. 3. 1945. do kraja rata, pukovnik u penziji.

Načelnici štaba brigade

1. IVAN GRAHO — od 20. 6. do 25. 8. 1944.
2. RADE SKALJAC — od 28. 8. do 10. 12. 1944, umro 18. 2. 1981. u Zagrebu.
3. SIMO MISČEVIC — od 15. 12. 1944. do kraja rata, umro 1. 12. 1975. u Beogradu.

Operativni oficiri štaba brigade

1. NIKOLA ORESČANIN — od 5. 3. do 4. 4. 1944, poginuo u Lipici kod Ozlja 4. 4. 1944.
2. JANKO GRAHO — od 20. 4. do 20. 6. 1944.
3. VIKTOR FURDEK — od 20. 6. do 20. 8. 1944.
4. RADE IVKOVIĆ — od 20. 8. do 15. 11. 1944, poginuo u Ponikvama 27. 1. 1945. kao komandant Karlovačkog odreda.
5. SULEJMAN SULJO VASCARAC — od 25. 11. do 20. 12. 1944.
6. VJEKOSLAV LATKOVIC — od 25. 1. do 7. 3. 1945, poginuo kod Donje Kupčine, kao operativni oficir brigade 7. 3. 1945.

Obavještajni oficir brigade

1. MATIJA POLOVIC — od 5. 3. do 15. 9. 1944, umro 14. 12. 1948. u Dugoj Resi.

Informativni oficiri brigade

- 1 VJEKOSLAV LATKOVIC — od 5. 3. do 25. 3. 1944.
2. STEVO ILIJANIC — od 12. 5. do 6. 9. 1944. i od 25. 1. 1945. do oslobođenja, umro poslije rata (stradao u saobraćajnoj nesreći).

Intendanti brigade

- 1 ANTUN RUZIC — od 5. 3. do 8. 7. 1944, umro 1970. u Zagrebu.
2. MILIVOJ GABERŠNIK PUPO — od 8. 7. 1944. do 12. 2. 1945.
3. TOMO LUKE — od 12. 2. 1945. do kraja rata.

Referenti saniteta brigade

- 1 GUSTAV STEINFL - od 5. 3. do 16. 6. 1944.
2. Marija ŠNELER — od 16. 6. do 20. 8. 1944.
3. ZVONKO FASNER — od 20. 8. do 6. 9. 1944.
4. Marija ŠNELER — od 6. 9. do 10. 10. 1944.
5. ZVONKO PEĆANIE — od 10. 10. do 1. 11. 1944.
6. JURA KATUSIN — od 1. 11. 1944. do kraja rata.

Opunomoćenik OZN-e brigade

IVICA GALOVIC — od 10. 10. 1944. do kraja rata, umro poslije rata (stradao u saobraćajnoj nesreći).
LUKA ROGIC — od studenog 1944. do 2. 5. 1945. pomoćnik opunomoćenika OZN-e brigade.

Tehničari u kancelariji štaba

Miroslav Horvat Kokan, Vilim Samovojska, Branko Borovac, Uroš Miličević, Marijan Cibić, Josip Šajatović i Blaž Šutić.

Prvi bataljon

Komandanti bataljona

1. JOSIP BESTIC — od 5. 3. do 25. 3. 1944.
2. VJEKOSLAV LATKOVIC — od 25. 3. do 15. 8. 1944.
3. VLADIMIR BENIC — od 25. 8. do 15. 9. 1944, potpukovnik u penziji.
4. VJEKOSLAV LATKOVIC — od 15. 9. do 27. 12. 1944.
5. MARIJAN SINOVCIC — od 27. 12. 1944. do 28. 1. 1945, kapetan ,1 klase u penziji.
6. MANE GALOVIC — od 28. 1. do 7. 3. 1945, pukovnik u penziji.
7. MIJO JAGAŠ — od 8. 3. do 25. 4. 1945.
8. MANE GALOVIC — od 25. 4. 1945. do kraja rata.

Komesari bataljona

1. DANE GAŠPARIOVIC — od 5. 3. do 8. 10. 1944.
2. DRAGICA MIKŠIC — od 8. 10. do 25. 11. 1944.
3. DANKO FUCAK — od 25. 11. 1944. do 20. 1. 1945, pukovnik u penziji.
4. RUDOLF PRUNES — od 20. 1. do 2. 5. 1945, pukovnik u penziji, umro 11. 4. 1973. u Beogradu.
5. LUKA ROGIC — od 2. 5. 1945. do kraja rata.

Pomoćnici komesara bataljona

1. STJEPAN FUDURIC — od 5. 3. do 26. 9. 1944, poginuo nesretnim slučajem.
2. MANE GALOVIC — od 10. 10. 1944. do 28. 1. 1945.
3. NIKOLA CAR — od 30. 1. 1945. do kraja rata, pukovnik u penziji.

Operativni oficiri bataljona

Franjo Borić, Ivan Brnja, Ivan Brozović, Stanko Frictacki, Viktor Furdek, Mijo Jagaš, Milan Mrkonjić i Marijan Sinovčić.

Obavještajni oficir bataljona — **Jura Petrić.**

Intendanti bataljona — **Nikola Čavlović, Janko Gorup, Jure Jakovčič i Franjo Spehar.**

Referent saniteta bataljona — **Stjepan Skradski.**

Rukovodilac SKOJ-a bataljona — Rozina Govednik.

Komandiri četa

Vlado Bartolin, Artur Blažević, Franjo Borić, Nikola Elekovac, Mijo Fudurić, Josip Ivičak, Mijo Jagaš, Petar Malović, Mile Nikoliš, Ivan Sambol, Ilija Sekulić, Ivan Sertić, Marijan Sinovčić, Slavo Starešinić, Nikola Šimunović, Nikola Stefanac, Nikola Tomašić, Metod Vidović i Mijo Zaborski.

Komesari četa

Tomislav Blažević, Miljenko Drozdov, Mijo Drvodelić, Josip Karaš, Stjepan Kobasić, Antun Lulik, Rudolf Markus, Mijo Mataković, Mirko Osrečki, Ivan Pavliško, Đuro Raić, Ivan Šmint i Mijo Zganjer.

Pomoćnici komesara četa

Milan Drenški, Miljenko Drozdov, Josip Karaš, Josip Kirinčić, Stjepan Kobasić, Mijo Kranjac, Josip Luke, Antun Lulik, Mile Martinović, Janko Mihalić, Josip Nejak, Stjepan Novosel, Gabro Požeg, Blaž Šantić, Mijo Šimunović i Dane Tabak.

Komandiri vodova

Josip Beljan, Pavao Bukovčak, Tomo Dvorabić, Mijo Fudurić, Janko Gluščić, Janko Graša, Đuro Humić, Ivan F. Ivasić, Ivan J. Ivasić, Ivan Klobučar, Tomo Kobasić, Stjepan Kučinić, Petar Malović, Antun Matko, Mile Nikoliš, Ivo Pavlić, Mijo Pavlić, Josip Pereško, Nikola Planinac, Mirko Rehorić, Ivan Sambol, Ivan Sestrić, Janko Sestrić, Mijo Sestrić, Stjepan Skradski, Slavo Starešinić, Nikola Stefanac, Mijo Zaborski, Janko Zganjer i Ivan Željeznjak.

Politdelegati vodova

Franjo Bajer, Vlado Bartolin, Tomo Blažičević, Dušan Čulum, Miloš Dobrosavljević, Mijo Drvodelić, Mirko Galovrški, Matija Horvat, Drago Kobasić, Stjepan Kobasić, Josip Luke, Ivan Mušnjak, Mladen Navratil, Stjepan Novosel, Stanko Osojnik, Ante Pavić, Ferdinand Rostohar i Dane Tabak.

Drugi bataljon

Komandanti bataljona

1. BRUNO BELAVIC — od 5. 3. do 12. 3. 1944.
2. STJEPAN ŠIMUNOVIĆ — od 25. 3. do 10. 7. 1944.
3. JOSIP KASUNIC — od 10. 7. do 23. 10. 1944, poginuo kod Mavračića.
4. NIKOLA ŠIMUNOVIĆ — od 26. 10. do 9. 11. 1944, poginuo kod Sv. Martina u Zumberku.
5. SIMO KUŠIĆ — od 20. 11. 1944. do 21. 1. 1945, poginuo kod Vukojevca u Turopolju.
6. JURAJ STERK — od 21. 1. do 8. 4. 1945, poginuo kod Primišlja.
7. STEVO KLICKOVIC — od 25. 4. do 3. 5. 1945.
8. DRAGUTIN BOLJKOVAC — od 4. 5. 1945. do kraja rata, pukovnik u penziji.

Komesari bataljona

1. JOSIP KASUNIĆ — od 5. 3. do 10. 7. 1944.
2. STANKO RUDMAN — od 10. 7. do 1. 9. 1944, umro 11. 1. 1978. u Karlovcu.
3. JURAJ ŠTERK — od 5. 9. 1944. do 21. 1. 1945.
4. DANIJELO MATIJEVIĆ — od 22. 1. 1945. do kraja rata.

Pomoćnici komesara bataljona

1. JELA PREDOVIĆ — od 5. 3. do 20. 8. 1944, umrla 16. 1. 1983. u Karlovcu.
2. IVAN KATUŠIĆ — od 25. 8. do 30. 11. 1944.
3. ALOJZ JANJAC — od 30. 11. 1944. do kraja rata.

Operativni oficiri bataljona

1. IVAN MAUHAR — od 5. 3. do 30. 6. 1944.
2. VLADIMIR BENIĆ — od 5. 7. do 20. 8. 1944.
3. ANTUN KRCEVSKI — od 20. 8. do 14. 9. 1944.
4. VLADIMIR BENIĆ — od 15. 9. 1944. do 10. 3. 1945.

Intendanti bataljona

1. JOSIP KASUN — od 5. 3. 1944. do 26. 3. 1945, umro poslije rata.
 2. JOSIP NOVOSEL — od 26. 3. 1945. do kraja rata.
- Rukovodioci SKOJ-a bataljona* — Miljenko Drozdov, Ivan Zivić i Mato Vrbetić.
Referenti saniteta bataljona — Vera Gener, Marica Salopek i Ivan Vujanić.

Komandiri četa

Franjo Belavić, Juraj Budački, Dragutin Cavlović, Darko Filipčić, Josip Frtalj, Ivan Goršebaša, Simo Kušić, Đuro Lapčević, Ivan Mejaški, Uroš Mikić, Josip Stupljanec, Simo Sepelj i Veselin Vojnović.

Komesari četa

Nikola Babić, Velimir Bertoti, Mijo Bezjak, Nikola Erdeljac, Predrag Heruc, Josip Kranjčec, Ivica Lovrić, Josip Lulik, Mirko Majić, Nikola Maričić, Danijel Matijević, Stjepan Šajn, Juraj Šterk, Mato Vrbetić i Milan Zatezalo.

Pomoćnici komesara četa

Nikola Babić, Franjo Basar, Josip Dolinar, Nikola Erdeljac, Stjepan Halovanić, Alojz Janjac, Josip Knapić, Antun Kratofil, Ivan Lucijanić, Nikola Moškun, Josip Nejak, Ivan Rožić, Mato Vrbetić, Mijo Zganjer i Ivan Zivić.

Komandiri vodova

Stjepan Benković, Juraj Budački, Dragutin Cavlović, Nikola Cavlović, Ivan Dragičević, Josip Frtalj, Nikola Fudurić, Drago Grgurić, Josip Ivičak, Simo Lalić, Tomo Lovrinić, Petar Malović, Ivan Mejaški, Franjo Moškun, Ivan Pogačić, Ivan Samac, Nikola Samovojska, Drago Stojković, Nikola Štefanac, Mićo Tepšić, Ivan Tomićić, Franjo Vrbetić, Tode Vujnović i Dragutin Zeljeznjak.

Politdelegati voda

Nikola Babić, Emil Benković, Velimir Bertoti, Mijo Bezjak, Petar Brbara, Rafael Crnković, Nikola Erdeljac, Marko Juran, Vjekoslav Kalanja, Josip Kranjčec, Antun Kratofil, Ivan Lucijanić, Mirko Majić, Franjo Mikašinović, Mato Moškun, Nikola Moškun, Stjepan Muretić, Milisav Nikolić, Franjo Novosel, Josip Novosel, Mato Vrbetić, Simo Vucelić, Mijo Zganjer i Ivan Zivić.

Treći bataljon

Komandanti bataljona

1. IVICA GRAHO — od 5. 3. do 25. 3. 1944.
2. JOSIP BESTIĆ — od 25. 3. do 30. 6. 1944, poginuo kod Okruha u Žumberku.
3. STJEPAN ŠIMUNOVIĆ — od 10. 7. 1944. do 15. 1. 1945. s prekidom u studenom 1944. radi kursa, poginuo kod Rečice.
4. ANTUN KRCEVŠKI — u studenom 1944. vršilac dužnosti komandanta.
5. STJEPAN ŠIMUNOVIĆ — po povratku s kursa.
6. JOSIP ŠEBALJ — od 20. 1. do 4. 3. 1945.
7. DRAGUTIN BOLJKOVAC — od 10. 3. do 2. 4. 1945.
8. IVAN GRABER — od 10. 4. 1945. do kraja rata.

Komesari bataljona

1. STANKO RUDMAN — od 5. 3. do 28. 4. 1944.
2. MARKO BELAVIC — od 28. 4. do 15. 8. 1944.
3. NIKOLA ŠIMUNOVIĆ — od 28. 8. do 16. 10. 1944.
4. MIJO MATAKOVIC — od 26. 10. do 4. 3. 1945, pukovnik u penziji.
5. MILE MARTINOVIC — od 10. 3. 1945. do kraja rata, pukovnik u penziji.

Pomoćnici komesara bataljona

1. IVICA GALOVIC — od 5. 3. do 10. 10. 1944.
2. MILE MARTINOVIC — od 12. 10. 1944. do 10. 3. 1945.
3. DANKO JARNJEVIC — od 10. 3. 1945. do kraja rata.

Operativni oficiri bataljona

Šimun Blaž, Viktor Furdek, Antun Krčevski, Ivan Mauhar, Josip Razumić i Stjepan Šimunović.

Obavještajni oficir bataljona — **Aleksej Ignaščenko.**

Intendanti bataljona — **Mato Brcković, Josip Dolinar, Gezo Jurinac i Dragutin Šu-bašić.**

Referenti saniteta bataljona

1. MARIJA ŠNELER — od 5. 3. do 15. 6. 1944.
2. RU2A MIKAN — od 15. 6. 1944. do kraja rata.

Rukovodilac SKOJ-a bataljona — **Danko Jarnjević.**

Komandiri četa

Franjo Belavić, Janko Car, Petar Dukovčić, Mane Galović, Juraj Gašparović, Mijo Jambrošić, Josip Jakšić, Antun Jarnjević, Tomo Jarnjević, Stevo Katunić, Ivan Kirinčić, Vid Kosmač, Stjepan Maradin, Marko Marković, Ivan Mikan, Slavo Požar, Petar Ratkaj, Josip Razumić, Josip Šebalj i Filip Videček.

Komesari četa

Janko Brnadić, Mijo Čičak, Rade Gazibara, Ivan Katušić, Mirko Klemenčić, Ivan Lovrić, Emil Ludviger, Josip Marković, Danijel Matijević, Ivan Podvorac, Nikola Prokšelj, Matija Puljak, Stjepan Slanac, Janko Slat i Petar Zrinjski.

Pomoćnici komesara četa

Josip Dolinar, Ivan Drgastin, Mane Galović, Rade Gazibara, Josip Jakšić, Dragutin Kirinčić, Mirko Klemenčić, Stjepan Kobasić, Josip Marković, Miroslav Mirić, Gabro Požeg, Janko Razumić, Stjepan Slanac i Blaž Šantić.

Komandiri *vodova*

Mijo Belavić, Drago Belin, Janko Bradica, Janko Brozović, Janko Car, Mijo Car, Ivan Drgastin, Petar Dukovčić, Juraj Gašparović, Nikola Horvat, Aleksej Ignaščenko, Josip Jakšić, Mijo Jambrošić, Stjepan Katunić, Pavao Kladušan, Mijo Kraščić, Mato Mance, Josip Marković, Stjepan Marković, Stjepan Martinić, Ivan Matole, Janko Novogradec, Kazimir Perković, Ivan Pestak, Slavo Požar, Petar Ratkaj, Josip Razumić, Nikola Skradski, Rudolf Stipančić, Mika Stojković, Filip Videček, Mijo Vinovrški i Nikolu Višnjić.

Politdelegati *voda*

Josip Borković, Janko Brnardić, Mijo Čičak, Josip Duh, Herbert Homajer, Mirko Klemenčić, Mijo Latin, Emil Ludviger, Josip Marković, Danijel Matijević, Ivan Po • dvorac, Boris Poljugan, Nikola Prokšelj, Matija Puljak, Drago Raić, Janko Razumić, Mijo Stojković, Dragutin Sašek, Janko Slat, Oto Sultajs, Branko Šušlje i Mijo Vinovrški.

Četvrti bataljon

Komandanti *bataljona*

- 1. SULEJMAN SULJO VASCARAC — od 5. 3. do 1. 11. 1944.**
- 2. ARTUR BLAŽEVIĆ — od 2. 11. 1944. do 10. 1. 1945.**
- 3. DRAGUTIN BOLJKOVAC — od 10. 1. do 28. 2. 1945.**
- 4. ARTUR BLAŽEVIĆ — od 28. 2. 1945. do kraja rata.**

Komesari *bataljona*

- 1. IVAN ZUNAC — od 5. 3. do 9. 6. 1944, poginuo kod Prilipja u Zumberku.**
- 2. NIKOLA ŠIMUNOVIĆ — od 10. 6. do 15. 8. 1944.**
- 3. MARKO BELAVIC - od 15. 8. do 26. 10. 1944, umro 7. 11. 1966. u Dugoj Resi.**
- 4. JOSIP LULIK — od 26. 10. 1944. do 7. 3. 1945, pukovnik u penziji.**
- 5. DANIJEL MEJAŠKI — od 10. 3. 1945. do kraja rata.**

Pomoćnici *komesara* *bataljona*

- 1. MATA LUKEŠIĆ — od 5. 3. do 9. 6. 1944, poginuo kod Prilipja u Zumberku.**
- 2. BLAZ ŠANTIĆ — od kolovoza do 29. 12. 1944, poginuo kod Donje Kupčine.**
- 3. MATA BENKOVIĆ — od 30. 12. 1944. do kraja rata, potpukovnik u penziji.**

Operativni *oficiri* *bataljona*

Artur Blažević, Dragutin Boljkovac, Drago Šeketa, Simo Sepelj i Todor Višnjić.

Intendanti *bataljona*

- 1. FRANJO PAVLAKOVIC — od 5. 3. 1944. (nije utvrđeno do kada).**
- 2. NIKOLA ZUNIC — od jeseni 1944. do 2. 4. 1945, poginuo kod Gline u Baniji.**

Referenti *saniteta* *bataljona*

- 1. DUŠAN DEJANOVIĆ — od 5. 3. 1944. do studenog 1944. kada je upućen na kurs.**
- 2. NIKOLA MARKOVIĆ — od studenog 1944. do kraja 1944.**
- 3. BOŠKO NARANDZIC — od 1. 1. 1945. do kraja rata.**

Rukovodilac *SKOJ-a* *bataljona* — **Stjepan Svažić.**

Komandiri *četa*

Drago Boljkovac, Ivan Brnja, Juraj Budački, Stanko Gomionik, Mate Halovanić, Mijo Jakšić, Janko Jarnjević, Antun Krčevski, Đuro Lapčević, Nikola Matan, Josip Mikšić, Stjepan Papa, Stjepan Stupnjanac, Josip Šebalj, Drago Seketa, Todor Višnjić i Petar Zužinjak.

Komesari *četa*

Ivan Iskra, Drago Jakopčević, Josip Jurajić, Antun Krčevski, Franjo Mikašinović, Ivan Moškun, Josip Novosel, Vaso Roknić, Leopold Rolinger, Oleg Sladkov, Stjepan Svažić, Jovo Sepelj, Nikola Šimunović i Georgije Juraj Škljarevski.

Pomoćnici *komesara* *četa*

Mato Benković, Gustav Golenko, Mile Gršak, Ivan Iskra, Dragutin Jurkas, Stevo Polović, Blaž Šantić, Aleksandar Subašić, Mihajlo Teveli, Josip Zović, Ivan Zivić, Milan Franjković i Vaso Roknić.

Komandiri *vodova*

Drago Belavić, Ivan Belavić, Mijo Belavić, Marko Benković, Juraj Budački, Mustafa Crnetić, Dragutin Cavlović, Hasan Čehić, Ivan Domitrović, Drago Fabac, Marko Halovanić, Mate Halovanić, Alojz Horvat, Janko Ilijanić, Mijo Jakšić, Dušan Janjanin, Ivan Jarnjević, Janko Jarnjević, Karlo Jurša, Stjepan Kladušan, Ivan Lipovščak, Ivan Lovrinić, Ivan Malović, Vlado Marković, Nikola Matan, Josip Mikšić, Janko Mus, Stjepan Papa, Drago Pečnik, Josip Pudina, Janko Sestrić, Ivan Srakovčić, Franjo Škrtić, Jura Zeljeznjak i Petar Zužinjak.

Politdelegati *voda*

Franjo Domitrović, Dane Ferić, Rozina Govednik, Drago Jakopčić, Mirko Katana, Antun Ladika, Zahid Ljubijankić, Mijo Malović, Franjo Mikašinović, Josip Novosel, Ivan Pipinić, Juraj Polović, Zvonko Radojković, Leopold Rolinger, Albert Rožić, Georgije Juraj Škljarevski, Aleksandar Subašić, Mihajlo Teveli, Vjekoslav Tichy i Salko Zebić.

Četa za vezu brigade

Komandiri *čete* — **Ivan Brozović, Janko Car, Vlado Mamula, Lazo Rausavljević i Janko Repić.**

Komesari *čete* — **Marija Babić, Dragica Mikšić, Božidar Milčić i Gabro Požeg.**

Pomoćnici *komesara* *čete* — **Rozina Govednik, Antun Lulik i Hugo Pisinig.**

Komandiri *voda* — **Janko Car, Janko Cavlović, Milan Fićurin, Josip Kralj, Nikola Mesarić, Janko Repić, Mato Šutila, Mijo Šutila, Vilko Tonković i Petar Videček.**

Politdelegati *voda* — **Marija Babić, Mirko Grbeniček, Matko Pepica, Božidar Milčić, Nikola Tončić, Ivan Tržok i Juraj Vučić.**

Prateća četa brigade

Komandir *prateće* *čete* — **Josip Erdeljac** — od 5. 3. 1944. do kraja rata, pukovnik u penziji.

Komesari *čete* — **Milan Brozović, Mata Jovanović, Ivica Lovrić, Mijo Mataković i Stanko Rudman.**

Pomoćnici *komesara* *čete* — **Josip Franjković, Hugo Posinig i Janko Trupac.**

Komandiri *voda* — **Nikola Bede, Janko Dukovčić, Antun Horvat, Nikola Hrelić, Stjepan Kirin, Janko Livojević, Nikola Maričić, Josip Palajsa, Janko Priselac, Janko Sećanj, Mirko Skradski, Mirko Šimunić i Mijo Vranić.**

Politdelegati *voda* — **Janko Livojević, Hugo Posinig i Josip Tomašić.**

Inženjerska četa brigade

Komandiri čete — **Duro Lapčević i Milan Vergot.**
Komesari čete — **Vlado Fabijančić, Vjekoslav Tichy i Ilija Vajagić.**
Pomoćnik komesara čete — **Josip Dolinar i Nikola Perković.**
Komandiri voda — **Dane Bulić i Josip Pleše.**
Politdelegati voda — **Stanko Furda, Milan Pavlić, Gabro Požeg, Ilija Vajagić i Milan Vujnović.**

Izviđački vod brigade

Komandiri voda — **Alojz Gojišić, Juraj Petrić i Dragutin Subašić.**
Politdelegati voda — **Alojz Gojišić, Miljenko Marković i Josip Palajsa.**

Sanitetski vod

Komandiri voda — **Ivan Ceković i Zivan Dragojević.**
Politdelegati voda — **Đuro Rajić i Albert Rožić.**

Minerski vod brigade

Komandiri — **Josip Klarić i Stjepan Rožić.**

Pozadina brigade

Komandiri provijant komore — **Josip Bede i Mato Macan.**
Komesar provijant komore — **Ivan Podvorac.**
Komandir bojne komore — **Stjepan Maradin.**
Komesar bojne komore — **Nikola Korenić, pukovnik u penziji.**
Kuriri pri Stabu brigade — **Nikola Bede, Branko Foršek, Nikola Horvat, Franjo La-dešić, Mirko Maitaković, Nikola Sebalj, Mato Trupković i Rudolf Zeljeznjak.**

NAPOMENA

Podatke o sastavu komandnog kadra brigade koristio sam iz postojeće sačuvane arhivske građe, podataka koji se čuvaju u općinskim odborima SUBNOR-a Karlovac, Duga Resa i Ozalj, te sjećanja većeg broja preživjelih boraca. U obradi sakupljenih podataka pomagali su mi: Boris Balaš, Dragutin Boljkovac, Marijan Sinovčić, Branko Borovac, Mato Vrbetić, Mijo Fudurić, Mile Martinović, Dane Gašparović, Josip Erdeljac, Mane Galović, Ivan Dragičević, Viktor Furdek, Milivoj Gaberšnik, Ivan Graho, Ivan Iskra, dr Emil Ludviger i Nikola Tončić, pa im se posebno zahvaljujem. Kako nije sačuvana sva dokumentacija o brigadi a i sjećanja su izbljeddjela, nismo bili u mogućnosti za sve rukovodioce navesti tačno vrijeme koje su proveli na određenim dužnostima, a vjerojatno ni sva imena i prezimena svih rukovodilaca iz sastava brigade.

Zato molimo sve one koji znadu za imena i prezimena drugova i njihove funkcije koje su vršili u brigadi da pošalju Historijskom arhivu Karlovac kako bi se njihova imena unijela u spisak rukovodećeg kadra brigade.

Popis

BORACA I RUKOVODILACA KARLOVAČKE BRIGADE NA DAN FORMIRANJA U HRAŠCU 5. OŽUJKA 1944.

1. ANDERSEN Hansa KARLO, 1922, Kistruf, Danska. Stupio u NOV 1. 9. 1943, borac komore u brigadi.
2. ANTONAC M. MATO, 1922, Veliki Modruš Potok, Netretić. Stupio u NOV 3. 3. 1944, borac 4. bat.
3. BABIC V. MARIJA, 1925, Karlovac. Stupila u NOV 11. 7. 1943, delegat voda Cete za vezu brig.
4. BAJIC Ig. JURA, 1919, Vel. Modruš Potok, Netretić. Stupio u NOV 16. 4. 1943, borac 4. bat. Poginuo na Zumberku 28. 5. 1944.
5. BAN M. JOSIP, 1914, Svetice, Jaškovo. Stupio u NOV 12. 10. 1943, borac pri Štabu brig.
6. BANJAVCIC G. MIJO, 1908, Mračin, Netretić. Stupio u NOV 12. 1. 1944, borac 4. bat.
7. BARBARIC D. IVAN, 1925, G. Stranica, Ribnik. Stupio u NOV 12. 9. 1943, borac 4. bat.
8. BARBARIC I. IZIDOR, 1926, G. Stranica, Ribnik. Stupio u NOV 15. 9. 1943, nišandžija na bacaču Prateće čete.
9. BARBIC J. JOZICA, Zakanje, Ribnik. Stupila u NOV 18. 8. 1943, borac 3. bat. Ranjena kod Sela (Sisak) 27. 1. 1945.
10. BASAR F. FRANJO, 1924, G. Prilišće, Netretić. Stupio u NOV 1. 11. 1942, pom. komesara čete 2. bat. Poginuo kod Slavetića 2. 7. 1944.
11. BASARAC M. JANKO, 1927, Planina Kunička, Netretić. Stupio u NOV 15. 9. 1943, borac 1. bat.
12. BASARAC M. MIJO, 1925, Planina Kunička, Netretić. Stupio u NOV 10. 6. 1943, desetar 1. bat. Poginuo kod Prekrižja (Zumberak) 4. 6. 1944.
13. BECIROVIC HASAN, 1908, Cazin. Stupio u NOV 28. 12. 1943, borac 4. bat.
14. BEDE I. IVAN, 1916, Goli Oštri Vrh, Ozalj. Stupio u NOV 7. 1. 1944, borac 3. bat.
15. BEDE M. JOSIP, 1914, Jaškovo. Stupio u NOV 10. 10. 1943, borac u intendanturi brig.
16. BEDE M. MATO, 1922, G. Oštri Vrh, Ozalj. Stupio u NOV 21. 1. 1944, borac 2. bat.
17. BEDE I. MIJO, 1918, Goli Oštri Vrh, Ozalj. Stupio u NOV 9. 1. 1944, borac 3. bat.
18. BEDE N. NIKOLA, 1921, Goli Oštri Vrh, Ozalj. Stupio u NOV 7. 1. 1944, borac Prateće čete.
19. BELAVIC J. BRUNO, 1921, Karlovac. Stupio u NOV 1. 5. 1942, komandant 2. bat. Ranjen kod Bosanaca 12. 3. 1944.
20. BELAVIC I. DRAGO, 1925, Mrežnički Brig, Barilović. Stupio u NOV 20. 4. 1943, desetar 4. bat.
21. BELAVIC I. FRANJO, 1919, Jakovci, Netretić. Stupio u NOV 8. 6. 1942, komandir čete 3. bat. Ranjen 30. 6. 1944. na Zumberku, te u Pokuplju 15. 9. 1944.
22. BELAVIĆ FRANJO, 1925, Mrežnički Brig, Barilović. Stupio u NOV 12. 11. 1943, borac 4. bat.

23. BELAVIĆ D. IVAN, 1925, Banjsko Selo, Barilović. Stupio u NOV 12. 7. 1943, komandir voda 4. bat. Ranjen i upućen na liječenje u Italiju 1944.
24. BELAVIĆ M. MARKO, 1912, Bošt, Barilović. Stupio u NOV 30. 1. 1942, komesar bat. na raspoloženju pri Stabu brigade. Umro 7. 11. 1966. u Dugoj Resi.
25. BELAVIĆ M. MIJO, 1907, Bošt, Barilović. Stupio u NOV 2. 2. 1942, komandir voda 3. bat.
26. BELAVIĆ M. MIJO, 1915, Pišćetke, Netrećić. Stupio u NOV 10. 1. 1944, borac 4. bat. Poginuo kod Luščana 2. 4. 1945.
27. BELAVIĆ J. PETAR, 1927, Bošt, Barilović. Stupio u NOV 7. 5. 1943, borac 4. bat.
28. BELIN I. DRAGO, 1920, Belinsko Selo, Ozalj. Stupio u NOV 7. 1. 1944, borac 3. bat.
29. BELIN L.J. JANKO, 1922, Belinsko Selo, Ozalj. Stupio u NOV 7. 1. 1944, borac Prateće čete.
30. BELJAN L.J. JOSIP, 1915, Kunić Ribnički, Netrećić. Stupio u NOV 8. 10. 1943, komandir voda 1. bat. Poginuo kod Crne Mlake 1. 9. 1944.
31. BENIĆ I. IVAN, 1906, Brest, Barilović. Stupio u NOV 3. 9. 1943, borac 4. bat. Ranjen na Zumberku 30. 6. 1944.
32. BENIĆ V. VLADIMIR, 1912, Karlovac. Stupio u NOV 5. 9. 1943, operativni oficir 1. bat.
33. BENKO J. JANKO, 1917, G. Stranica, Ribnik. Stupio u NOV 24. 1. 1944, borac 4. bat.
34. BENKOVIĆ J. EMIL, 1926, Karlovac. Stupio u NOV 7. 9. 1943, delegat voda 2. bat. Poginuo u Donjoj Kupčini 28. 12. 1944.
35. BENKOVIĆ M. FRANJO, 1922, Novo Selo, Bosiljevo. Stupio u NOV 22. 1. 1944, borac 3. bat. Poginuo kod Odre (Sisak) 11. 2. 1945.
36. BENKOVIĆ M. MARKO, 1925, Bošt, Barilović. Stupio u NOV 5. 9. 1943, desetar 4. bat.
37. BENKOVIĆ M. MATA, 1914, Bošt, Barilović. Stupio u NOV 16. 11. 1942, pomoćnik komesara čete.
38. BENKOVIĆ M. STJEPAN, 1919, Novo Selo, Bosiljevo. Stupio u NOV 22. 1. 1944, borac 2. bat. Poginuo kao komandir voda kod G. Pokuplja 4. 5. 1945.
39. BERSIĆ MIRA, 1926, Duga Resa. Stupio u NOV 4. 4. 1943, borac 2. bat.
40. BESTIĆ F. JOSIP, 1920, D. Prilišće, Netrećić. Stupio u NOV 28. 12. 1942, komandant 1. bat. Poginuo kao komandant 3. bat. kod Okruza 28. 6. 1944.
41. PETRINA A. JANKO, 1926, Orljakovo, Ozalj. Stupio u NOV 9. 1. 1944, borac Prateće čete.
42. BEZJAK I. MIJO, 1911, D. Stative, Netrećić. Stupio u NOV 13. 1. 1944, borac 2. bat.
43. BILJAK I. IVAN, 1928, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 10. 8. 1943, borac 3. bat. Ranjen kod Ozlja 6. 8. 1944.
44. BISĆAN J. JURAJ, 1913, Kučevica, Netrećić. Stupio u NOV 7. 6. 1943, borac brig. Poginuo kod Pisarovine 3. 11. 1944.
45. BLAŽEVIĆ F. ARTUR, 1915, Sunger, Delnice. Stupio u NOV 22. 3. 1943, komandir čete 1. bat.
46. BLAZINA P. MIJO, 1922, Durlinci. Ozalj. Stupio u NOV 9. 1. 1944, borac 3. bat. Ranjen kod Odre (Sisak) 16. 2. 1945, istog dana umro.
47. BOKAN L. JANKO, 1923, Kolenovac, Netrećić. Stupio u NOV 10. 2. 1943, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 28. 12. 1944.
48. BOLJDIN M. IVAN, 1926, Jurovski Brod, Ribnik. Stupio u NOV 15. 9. 1943, borac brig. Nestao u borbi na Zumberku 10. 6. 1944.
49. BOLJKOVAC N. DRAGUTIN, 1923, Vukova Gorica, Netrećić. Stupio u NOV 20. 11. 1942, komandir čete 4. bat. Ranjen kod Gline 30. 3. 1945.
50. BOLJKOVAC M. FRANJO, 1912, Vukova Gorica, Netrećić. Stupio u NOV 8. 1. 1944, borac 1. bat. Ranjen kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
51. BOLJKOVAC M. MATO, 1912, Vukova Gorica, Netrećić. Stupio u NOV 21. 12. 1943, borac 2. bat. Poginuo kod Debele Glave 14. 4. 1945.

52. BOOM KLAAS JAN, 1926, Amsterdam, Holandija. Stupio u NOV 6. 10. 1943, borac 4. bat. Ranjen kod Donje Kupčine 29. 12. 1944.
53. BORIC J. FRANJO, 1919, Pokuplje, Jaškovo. Stupio u NOV 20. 2. 1943, komandir čete 1. bat.
54. BOROVIĆ N. BRANKO, 1925, Duga Resa. Učesnik NOP-a od 15. 3. 1942, u NOV stupio 15. 8. 1943, tehničar u Štabu brig.
55. BORKOVIĆ L. JOSIP, 1921, Orljakovo, Ozalj. Stupio u NOV 15. 2. 1943, **delegat** voda 3. bat. Ranjen na **Zumberku** 30. 6. 1944.
58. BORLIĆ P. VLADO, 1929, Zakanje, Ribnik. Stupio u NOV 15. 2. 1944, borac 3. bat.
57. BOSILJEVIĆ M. MATA, 1921, Netrebić. Stupio u NOV 21. 1. 1943, borac u intendanturi brig.
58. BRADICA M. JANKO, 1921, Jasenovica, Ribnik. Stupio u NOV 15. 9. 1943, komandir voda 3. bat.
59. BRALIĆ M. JOSIP, 1925, Vukova Gorica, Netrebić. Stupio u NOV 10. 1. 1944, borac 2. bat.
60. BRECELJ J. MARIJAN, 1923, Gorenci, Severin na Kupi. Stupio u NOV 12. 4. 1943, borac 2. bat.
61. BRČKOVIĆ I. ZVONKO, 1926, V. Jelsa, Karlovac. Stupio u NOV 4. 2. 1944, borac 1. bat.
62. BREGAR S. ANDRIJA, 1925, Police, Ozalj. Stupio u NOV 16. 12. 1943, borac 3. bat.
63. BRINJAK J. IVAN, 1921, Tončić Selo, Netrebić. Stupio u NOV 19. 1. 1944, borac 2. bat.
64. BRINJAK M. PETAR, 1921, Tončić Selo, Netrebić. Stupio u NOV 12. 1. 1944, borac brig.
65. BRKOPAC M. IVAN, 1915, Kunić Ribnički, Netrebić. Stupio u NOV 30. 12. 1943, borac 3. bat.
66. BRKOPAC J. PETAR, 1925, Kunić Ribnički, Netrebić. Stupio u NOV 29. 12. 1943, borac 1. bat.
67. BRNJAK S. IVICA, 1921, Podhum, Sušak. Stupio u NOV 8. 10. 1943, operativni oficir 1. bat.
68. BROZ M. MIRKO, 1910, Veselići, Ribnik. Stupio u NOV 29. 12. 1943, borac 4. bat.
69. BROZOVIĆ M. MILAN, 1920, Karlovac. Stupio u NOV 15. 6. 1943, delegat voda Prateće čete.
70. BUBANJ A. IVAN, 1926, Karlovac Stupio u NOV 10. 2. 1944, borac-miner. Poginuo u Pojatnom kod Karlovca aprila 1945.
71. BUBAŠ I. VLADO, 1926, Vukova Gorica, Netrebić. Stupio u NOV 10. 8. 1943, borac u intendanturi brig. Poginuo kao pom. intendanta brig, kod Netrebića 3. 5. 1945.
72. BUDAČKI P. JURAJ, 1923, Jakovci, Netrebić. Stupio u NOV 11. 11. 1942, komandir čete 2. bat. Poginuo kod Rečice 15. 1. 1945.
73. BUKOVAC I. JOSIP, 1922, Lipnik, Ribnik. Stupio u NOV 9. 9. 1943, telefonista Cete za vezu brig.
74. BUKOVŠČAK A. PAVAO, 1922, Mali Erjavac, Jaškovo. Stupio u NOV 3. 3. 1943, desetar 1. bat. Ranjen kod Rečice 4. 3. 1945.
75. CAR J. IVAN, 1925, Jarnjevići, Ribnik. Stupio u NOV 16. 9. 1943, borac 3. bat.
76. CAR J. JANKO, 1925, Lipnik, Ribnik. Stupio u NOV 28. 9. 1943, komandir voda Čete za vezu brig.
77. CAR N. JANKO, 1924, Jarnjevići, Ribnik. Stupio u NOV 1. 6. 1943, borac 3. bat.
78. CAR M. MIJO, 1918, Lipnik, Ribnik. Stupio u NOV 10. 9. 1943, komandir voda 3. bat.
79. CIBIC E. MARIJAN, 1922, Praputnjak, Sušak. Stupio u NOV 8. 9. 1943, tehničar u Štabu brig.
80. CIGIČ R. FRANJO, 1925, Martinski Vrh, Ribnik. Stupio u NOV 11. 9. 1943, borac 4. bat. Ranjen kod Donje Kupčine krajem 1944.
81. CIGIĆ N. NIKOLA, 1923, Martinski Vrh, Ribnik. Stupio u NOV 11. 9. 1943, borac 4. bat. Ranjen kod D. Kupčine krajem 1944.
82. CRNETIĆ M. MUSTAFA, 1920, Sanica, Ključ. Stupio u NOV 9. 9. 1943, komandir voda 4. bat.
83. CVITANOVIC M. NIKOLA, 1925, Duga Resa. Stupio u NOV 13. 9. 1943, borac Prateće čete brig.
84. CANIĆ P. MAGDA, 1926, Gospić. Stupila u NOV 7. 3. 1943, borac 2. bat.

85. CAVIĆ I. MARKO, 1916, Cavić Selo, Ribnik. Stupio u NOV 8. 2. 1944, borac u intendanturi brig.
86. CAVIC I. NIKOLA, 1900, Cavić Brdo, Ribnik. Stupio u NOV 8. 12. 1943, borac 3. bat.
87. CAVLOVIC D. DRAGO, 1921, G. Stranica, Ribnik. Stupio u NOV 15. 9. 1943, komandir voda 4. bat. Ranjen kod Rečice 4. 3. 1945.
88. CAVLOVIC J. DRAGUTIN, 1923, Stranica, Ribnik. Stupio u NOV 9. 2. 1944, borac 2. bat. Ranjen kod Kupčine 7. 3. 1945.
89. CAVLOVIC J. JANKO, 1924, G. Stranica, Ribnik. Stupio u NOV 5. 9. 1943, telefonist Cete za vezu brig. Umro u Karlovcu 1976.
90. CAVLOVIC N. MIJO, 1926, G. Stranica, Ribnik. Stupio u NOV 15. 11. 1943, borac 4. bat. Poginuo kod Sv. Jane 22. 6. 1944.
91. CAVLOVIC M. NIKOLA, 1921, G. Stranica, Ribnik. Stupio u NOV 1943, borac brig. Poginuo kod Perjasice 8. 4. 1945.
92. CAVLOVIC S. NIKOLA, 1910, Stranica, Ribnik. Stupio u NOV 12. 1. 1944, borac 1. bat.
93. CEHIC S. HASAN, 1922, Cazin. Stupio u NOV 15. 1. 1943, komandir voda 4. bat.
94. CICAČ N. MIJO, 1915, Dugače, Bosiljevo. Stupio u NOV 15. 8. 1943, delegat voda 3. bat. Ranjen na Baniji 30. 3. 1945.
95. COHOLIC M. JANKO, 1914, Prilišće, Netretić. Stupio u NOV 20. 3. 1942, borac 3. bat.
96. CRNE I. JANKO, 1912, Vel. Erjavac, Jaškovo. Stupio u NOV 12. 9. 1943, borac 4. bat.
97. CUKURIN F. ALOJZ, 1924, Mržljaki, Netretić. Stupio u NOV 7. 2. 1944, borac brig. Poginuo kod D. Kupčine 7. 3. 1945.
98. CULIG S. IVAN, 1923, Bratovanci, Ozalj. Stupio u NOV 8. 1. 1944, borac 3. bat.
99. CULIG D. JURAJ, 1924, Police, Ozalj. Stupio u NOV 10. 9. 1943, borac 1. bat.
100. DEJANOVIC R. DUŠAN, 1922, Karlovac. Stupio u NOV 11. 8. 1941, referent saniteta 4. bat.
101. DEMUR S. NIKOLA, 1924, Mržljaki, Netretić. Stupio u NOV 30. 1. 1944, borac 4. bat.
102. DOBROSAVLJEVIC N. MILOŠ, 1925, Jasnić, Perjasica. Stupio u NOV 12. 9. 1943, delegat voda 1. bat.
103. DOBROZDRAVIC M. FRANJO, 1921, Kučevica, Netretić. Stupio u NOV 20. 1. 1944, borac 4. bat.
104. DOLIC F. RAMO, 1907, Pečigrad. Stupio u NOV 17. 12. 1943, borac Prateće čete brig.
105. DOLINAR N. ALOJZ, 1926, Lipnik, Ribnik. Stupio u NOV 10. 9. 1943, borac 1. bat.
106. DOLINAR J. JOSIP, 1918, Ribnik. Stupio u NOV 18. 1. 1944, borac 3. bat.
107. DOLINAR M. JOSIP, 1923, Bujarci, Ribnik. Stupio u NOV 15. 8. 1943, delegat voda 2. bat.
108. DOLINAR J. STJEPAN, 1910, Stranica, Ribnik. Stupio u NOV 9. 2. 1944, borac 2. bat.
109. DOMITROVIC M. MIKA, 1919, Osojnik, Severin na Kupi. Stupio u NOV 1. 7. 1943, borac 4. bat. Poginuo kod Rečice 15. 1. 1945.
110. DRAGICEVIC I. IVAN, 1923, Vukova Gorica, Netretić. Stupio u NOV 15. 3. 1943, puškomitraljezac 2. bat.
111. DRGASTIN I. IVAN, 1925, Gorica, Ribnik. Stupio u NOV 19. 9. 1943, komandir voda 3. bat.
112. DRGASTIN A. JOSIP, 1912, Gorica, Ribnik. Stupio u NOV 11. 2. 1944, borac 4. bat.
113. DRVODELIC J. MIJO, 1917, Belavići, Duga Resa. Stupio u NOV 9. 9. 1943, delegat voda 1. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
114. DUH M. JOSIP, 1921, Stative, Netretić. Stupio u NOV 16. 2. 1944, borac 3. bat.
115. DUKOVČIC S. ĐURO, 1925, Lipnička Gorica, Ribnik. Stupio u NOV 15. 9. 1943, borac 4. bat. Ranjen na Zumberku 30. 6. 1944.
116. DUKOVČIC S. JANKO, 1923, Lipnička Gorica, Ribnik. Stupio u NOV 15. 9. 1943, borac 4. bat.
117. DUKOVČIC S. NIKOLA, 1916, Lipnička Gorica, Ribnik. Stupio u

- NOV 6. 2. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 27. 12. 1944.
118. DUKOVČIC P. PETAR, 1923, Podbel, Netretić. Stupio u NOV 19. 3. 1943, komandir voda 3. bat.
 119. DVORABIC P. TOMO, 1921, G. Zvečaj, Duga Resa. Stupio u NOV 21. 1. 1944, borac 1. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 27. 12. 1944.
 120. ERDELJAC J. JOSIP, 1921, Srednje Prilišće, Netretić. Stupio u NOV 26. 8. 1943, komandir Prateće čete brig. Ranjen kod Galović Sela 26. 8. 1944.
 121. ERDELJAC J. NIKOLA, 1924, Prilišće, Netretić. Stupio u NOV 22. 12. 1943, delegat voda 2. bat. Poginuo kao komesar čete 2. bat. kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
 122. ERDELJAC M. PETAR, 1903, G. Prilišće, Netretić. Stupio u NOV 1941, komesar brig. Nosilac je Partizanske spomenice 1941. Umro u Zagrebu 1976. godine.
 123. FABAC J. DRAGO, 1921, Griči, Ribnik. Stupio u NOV 1. 7. 1943, komandir voda 4. bat. Ranjen kod Kučevića 2. 5. 1945.
 124. FABAC J. FRANJO, 1928, Griči, Ribnik. Stupio u NOV 11. 2. 1943, borac 2. bat.
 125. FABINA J. JOSIP, 1925, Kunić Ribnički, Netretić. Stupio u NOV 16. 12. 1943, borac Prateće čete brig.
 126. FERENSCAK LJ. IVANKA, 1926, Duga Resa. Stupila u NOV 28. 9. 1943, bolničarka sanitetskog voda brig.
 127. FERIC A. DANE, 1925, Generalski Stol, Duga Resa. Stupio u NOV 10. 9. 1943, borac 4. bat. Ranjen kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
 128. FIČURIN IVANKA, 1926, Duga Resa. Stupila u NOV 28. 9. 1943.
 129. FIČURIN S. MILAN, 1922, Duga Resa. Stupio u NOV 27. 8. 1942, telefonist Čete za vezu brig. Umro poslije rata u Dugoj Resi.
 130. FILIPČIĆ V. DARKO, 1923, Fratrovci, Bosiljevo. Stupio u NOV 3. 2. 1943, komandir čete 2. bat.
 131. FILIPČIĆ V. NIKOLA, Nikica. 1928, Fratrovci, Bosiljevo. Stupio u NOV 12. 8. 1943, borac 4. bat.
 132. FORŠEK M. BRANKO, 1925, Vukova Gorica, Netretić. Stupio u NOV 18. 1. 1944, borac 4. bat.
 133. FRANČIĆ M. IVAN, 1915, Rosopajnik, Netretić. Stupio u NOV 30. 1. 1944, borac 1. bat.
 134. FRANKOVIĆ JANKO, 1924, Lipnik. Ribnik. Stupio u NOV 10. 9. 1943, borac 3. bat.
 135. FRKETIČ F. JANKO, 1907, Mračin, Netretić. Stupio u NOV 10. 2. 1944, borac brig. Poginuo kod Rečice 4. 3. 1945.
 136. FRISTACKI F. STANKO, 1918, Zagreb. Stupio u NOV od 19. 9. 1943, oficir štaba 1. bat.
 137. FRTALJ I. JOSIP, 1921, Breznik, Jaškovo. Stupio u NOV 2. 10. 1943, komandir voda 2. bat.
 138. FUDURIĆ M. JOSIP, 1919, Brdo, Karlovac. Stupio u NOV 24. 8. 1943, borac 4. bat.
 139. FUDURIĆ N. MIJO, 1920, Belavići, Duga Resa. Stupio u NOV 13. 7. 1943, komandir voda 1. bat. Ranjen 26. 12. 1944. kod D. Kupčine, te kod Melnice (Primišlje) travnja 1945.
 140. FUDURIĆ J. NIKOLA, 1927, Zvečaj, Duga Resa. Stupio u NOV 7. 11. 1943, desetar 2. bat. Poginuo na Rečici 15. 1. 1945.
 141. FUDURIĆ P. STJEPAN, 1919, Zvečaj, Duga Resa. Stupio u NOV 7. 12. 1942, pom. komesara 1. bat. Ranjen nesretnim slučajem 26. 9. 1944. u D. Kupčini i umro 2. 10. 1944.
 142. FURDEK J. VIKTOR, 1916, Budimpešta, živio u Zagrebu. Stupio u NOV 7. 9. 1943, operativni oficir 1. bat.
 143. GALOVIĆ A. IVICA, 1916, Duga Resa. Stupio u NOV 7. 1. 1943, pom. komesara 3. bat. Poginuo u saobraćajnoj nesreći poslije rata.
 144. GALOVIĆ D. MANE, 1923, Dobrica, Brinje. Stupio u NOV 11. 2. 1942, pom. komesara čete 3. bat. Ranjen u D. Kupčini kao komandant 1. bat. 7. 3. 1945.
 145. GASPAROVIĆ M. DANE, 1918, Rakovica, Slunj. Živio u Karlovcu. Stupio u NOV 3. 7. 1942, komesar 1. bat.
 146. GENER A. VERA, 1921, Duga Resa. Stupila u NOV 15. 6. 1943, pom. referenta saniteta 2. bat.

147. GLIVAR P. STJEPAN, 1918, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 7. 1. 1944, borac 3. bat.
148. GLUŠČIC N. JANKO, 1926, Prilišće, Netretić. Stupio u NOV 9. 7. 1943, desetar 1. bat.
149. GLUŠČIĆ N. JOSIP, 1924, G. Prilišće, Netretić. Stupio u NOV 11. 11. 1942, kurir pri Štabu brig.
150. GLUŠČIĆ G. MARKO, 1907, Maletić, Netretić. Stupio u NOV 10. 11. 1943, borac 3. bat. Poginuo u Kupčini 7. 3. 1945.
151. GOJAK JOSIP, 1923, Belaj, Barilović. Stupio u NOV 15. 8. 1943, rukovodilac SKOJ-a brig.
152. GOLENKO J. GUSTAV, 1911, Čakovec, živio u Karlovcu. Stupio u NOV 16. 5. 1943, pom. komesara čete 4. bat.
153. GORŠE A. JURAJ, 1913, Bubnjarci, Ribnik. Stupio u NOV 28. 7. 1943, stražar pri Štabu brig.
154. GORŠEBAŠA IVAN, 1915, Bubnjarci, Ribnik. Stupio u NOV proljeća 1943, komandir 2. čete 2. bat. Poginuo kod Bosanaca 12. 3. 1944.
155. GORUP I. JANKO, 1921, Ravnice, Ribnik. Stupio u NOV 25. 5. 1943, borac 1. bat.
156. GOVEDNIK A. ROZINA, 1923, Karlovac. Stupila u NOV 18. 1. 1943, rukovodilac SKOJ-a 2. bat.
157. GRAHO M. IVICA, 1912, Kamensko, Karlovac. Stupio u NOV 15. 5. 1943, komandant 3. bat.
158. GRAŠA M. JANKO, 1922, Police, Ozalj. Stupio u NOV 19. 12. 1943, borac 1. bat. Ranjen kod Grede (Sisak) 28. 1. 1945.
159. GRAŠA J. JOSIP, 1927, Police, Ozalj. Stupio u NOV 8. 1. 1944, borac 3. bat. Poginuo kod Lazine 26. 12. 1944.
160. GRDAŠIĆ J. NIKOLA, 1912, Završje, Netretić. Stupio u NOV 10. 1. 1944, desetar 1. bat. Poginuo na Kurjevcu kod Primišlja 13. 4. 1945.
161. GRGIĆ J. STJEPAN, 1921, D. Oštri Vrh, Ozalj. Stupio u NOV siječnja 1944, borac Prateće čete brig. Poginuo kod Donje Kupčine 6. 9. 1944.
162. GRGURIC J. DRAGO, 1921, Kučevica, Netretić. Stupio u NOV 29. 6. 1943, borac 2. bat.
163. GRGURIC J. JOSIP, 1926, Kučevica, Netretić. Stupio u NOV 5. 9. 1943, borac 2. bat. Poginuo kod D. Kupčine 26. 12. 1944.
164. GRGURIC J. JURAJ, 1919, Kučevica, Netretić. Stupio u NOV 3. 11. 1943. Poginuo kao borac Inž. čete brig. u D. Kupčini 7. 3. 1945.
165. GRGURIC Z. STANKO, 1927, Karlovac. Stupio u NOV 5. 9. 1943, borac 4. bat. Poginuo kod Lekenika 3. 10. 1944.
166. GRŠAK J. MILE, 1923, Cerovac, Tušilović. Stupio u NOV 9. 9. 1943, pom. komesara čete 4. bat.
167. GUŠTIN M. MATO, 1929, Priselci, Jaškovo. Stupio u NOV 3. 3. 1944, borac 2. bat.
168. HAJKO B. JOSIP, 1927, Vel. Erjavac, Jaškovo. Stupio u NOV 1943, borac brig. Poginuo kod D. Kupčine 29. 12. 1944.
169. HAJKO M. STJEPAN, 1910, Dvorište, Ozalj. Stupio u NOV 11.1. 1944, borac 3. bat.
170. HALAR B. ANTUN, 1910, Vodena Draga, Bosiljevo. Stupio u NOV 15. 6. 1943, borac izviđačkog voda brig.
171. HALOVANIC A. MARKO, 1922, Novaki, Barilović. Stupio u NOV 1. 4. 1943, desetar 4. bat.
172. HALOVANIC J. MATO, 1920, Novaki, Barilović. Stupio u NOV 4. 9. 1943, borac u intendanturi brig.
173. HALOVANIC A. STJEPAN, 1917, Novaki, Barilović. Stupio u NOV 14. 9. 1943, delegat voda 2. bat. Ranjen kod Lekenika kao delegat voda Inž. čete brig. 10. 11. 1944.
174. HATMAN J. JOSIP, 1911, Zaborsko Selo, Netretić. Stupio u NOV 21. 3. 1943, borac brig. Nestao na Zumberku 10. 6. 1944.
175. HEGEDUŠ BARKA, 1926, Duga Resa. Stupila u NOV veljače 1944, borac Čete za vezu brig.
176. HLAJIĆ N. STJEPAN, 1917, Zaborsko Selo, Netretić. Stupio u NOV 15. 1. 1944, borac 4. bat. Zarobljen kao rukovodilac telefon, centrale Čete za vezu brig. kod

- Sv. Jane 10. 6. 1944. i ubijen u logoru u Njemačkoj.
177. HORVAT I. ALOJZ, 1922, Kunić Ribnički, Netretić. Stupio u NOV 8. 6. 1943, komandir voda 4. bat. Ranjen na Zumberku 30. 6. 1944.
 178. HORVAT IVAN, 1913, Kunić Ribnički, Netretić. Stupio u NOV 30. 12. 1943, borac brig.
 179. HORVAT M. MATIJA, 1912, Breznik, Jaškovo. Stupio u NOV 12. 10. 1943, delegat voda 1. bat.
 180. HORVAT M. MIROSLAV, Kokan, 1907, Karlovac. Stupio u NOV 27. 7. 1943, rukovodilac kancelarije pri Stabu brig.
 181. HORVAT N. NIKOLA, 1924, Kunić Ribnički, Netretić. Stupio u NOV 15. 6. 1943, borac 3. bat.
 182. HORVAT I. STEVO, 1906, Bubnjarci, Ribnik. Stupio u NOV 10. 1. 1944, borac straže brig.
 183. HRELIC M. NIKOLA, 1916, Završje, Netretić. Stupio u NOV 27. 9. 1943, komandir voda Prateće čete brig.
 184. IGNASČENKO J. ALEKSEJ, 1926, Karlovac. Stupio u NOV 1. 2. 1943, komandir voda 3. bat.
 185. ILIJANIĆ P. JANKO, 1923, Vel. Erjavac, Jaškovo. Stupio u NOV 1943, borac brig. Poginuo kod Gline 26. 3. 1945.
 186. ILIJANIĆ M. JOSIP, 1925, Vel. Erjavac, Jaškovo. Stupio u NOV 24. 2. 1944, borac intendature brig.
 187. ISKRA I. IVAN, 1925, Pribanjci. Bosiljevo. Stupio u NOV 15. 9. 1943, delegat voda 4. bat. Ranjavan 30. 6. 1944, na Zumberku, kod Rečice 4. 3. 1945, te kod Primišlja 13. 4. 1945.
 188. IVASIĆ F. IVAN, 1923, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 14. 10. 1943, desetar 1. bat. Poginuo kod D. Kupčine 7. 3. 1945.
 189. IVASIĆ J. IVAN, 1924, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 11. 10. 1943, desetar 1. bat.
 190. IVIČAK T. JOSIP, 1920, Brajak Brdo, Netretić. Stupio u NOV 10. 11. 1943, komandir voda 2. bat. Poginuo kod Grede (Sisak) 28. 1. 1945.
 191. IVSIĆ I. STJEPAN, 1916, Slapno, Jaškovo. Stupio u NOV 7. 2. 1944, desetar 2. bat. Ranjen kod D. Kupčine 7. 3. 1945.
 192. JADRIĆ I. JOSIP, 1925, Jadrići, Ribnik. Stupio u NOV 15. 9. 1943, borac 3. bat.
 193. JAGAS M. MIJO, 1922, Goli Vrh, Ribnik. Stupio u NOV 5. 9. 1943, ' komandir čete 1. bat. Ranjen 27. 12. 1944. kod D. Kupčine, te kod Mavračića 23. 10. 1944.
 194. JAGAS M. STEVO, 1925, Goli Vrh, Ribnik. Stupio u NOV 14. 9. 1943, borac intendature brig.
 195. JAGAS M. STJEPAN, 1918, Goli Vrh, Ribnik. Stupio u NOV 6. 10. 1943, borac Čete za vezu brig.
 196. JAKOVČIĆ M. JURA, 1921, Jakovci, Netretić. Stupio u NOV 2. 1. 1944, borac 1. bat.
 197. JAKOVIĆ MIJO, 1925, Jakovci, Netretić. Stupio u NOV 11. 1. 1944, borac 4. bat.
 198. JAKSIĆ M. JANKO, 1923, Police, Ozalj. Stupio u NOV 16. 12. 1943, borac 3. bat.
 199. JAKSIĆ M. JOSIP, 1918, Police, Ozalj. Stupio u NOV 16. 12. 1943, komandir voda 3. bat.
 200. JAKSIĆ M. IVAN, 1924, Police, Ozalj. Stupio u NOV 16. 12. 1943, borac 3. bat. Ranjen 15. 9. 1944, kod Zažine, te kod Lekenika 23. 11. 1944.
 201. JAKSIĆ M. MIJO, 1926, Duga Resa. Stupio u NOV 2. 1. 1943, komandir voda 4. bat.
 202. JAMBROŠIĆ M. MIJO, 1921, Bukovac, Ribnik. Stupio u NOV 11. 9. 1943, komandir voda 3. bat.
 203. JANKOVIĆ S. MATO, 1921, Kunić Ribnički, Netretić. Stupio u NOV 11. 2. 1944, borac Prateće čete brig. Ranjen kod Galović Sela 26. 8. 1944.
 204. JANKOVIĆ N. JURA, 1915, Kunić Ribnički, Netretić. Stupio u NOV 20. 1. 1944, borac 3. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
 205. JANKOVIĆ J. JURAJ, 1910, Kunić Ribnički, Netretić. Stupio u NOV 10. 1. 1944, borac 2. bat.
 206. JANJAC J. ALOJZ, 1921, Karlovac. Stupio u NOV 18. 8. 1942, pomoćnik komesara čete 2. bat. Ranjen kod Desinca 1. 9. 1944.
 207. JANJANIN J. DUŠAN, 1924, Janjani, D. Dubrave. Stupio u NOV 12. 6. 1942, komandir voda 4. bat. Ranjen kod Rečice 4. 3. 1945.

208. JANJANIN S. MILAN, 1924, Karlovac. Učesnik NOP-a od januara 1942. Stupio u NOV 15. 6. 1943, borac 4. bat.
209. JARNJEVIC F. ANTUN, 1920, Jarnjevići, Ribnik. Stupio u NOV 9. 9. 1943, komandir čete 3. bat. Poginuo kod Sv. Jane 10. 6. 1944.
210. JARNJEVIC J. DANKO, 1925, Jarnjevići, Ribnik. Stupio u NOV 10. 11. 1943, rukovodilac SKOJ-a 3. bat.
211. JARNJEVIC M. IVAN, 1910, Veselić, Ribnik. Stupio u NOV 29. 12. 1943, borac Cete za vezu brig.
212. JARNJEVIC S. IVAN, 1915, Jarnjevići, Ribnik. Stupio u NOV 12. 11. 1943, borac 4. bat.
213. JARNJEVIC P. JANKO, 1923, Jarnjevići, Ribnik. Stupio u NOV 1. 3. 1943, komandir voda 4. bat. Ranjen kod Rečice 15. 1. 1945.
214. JARNJEVIC I. MIJO, 1908, Jarnjevići, Ribnik. Stupio u NOV 31. 12. 1943, borac 4. bat.
215. JARNJEVIC NIKOLA, 1925, Gorica, Ribnik. Stupio u NOV 19. 9. 1943, borac 3. bat.
216. JOVANOVIĆ MATO, 1922, Karlovac. Stupio u NOV 15. 1. 1943, komesar Prateće čete brig.
217. JURAN J. SOFIJA, 1929, Duga Resa. Stupila u NOV 9. 9. 1943, borac 4. bat.
218. JURATOVIC J. PETAR, 1910, Juratović, Ribnik. Stupio u NOV 18. 12. 1943, bolničar sanitetskog voda brig.
219. JURINAC M. GEZO, 1913, Zagreb. Stupio u NOV 5. 9. 1943, zamjenik intendanta brig.
220. JURKAS L. DRAGUTIN, 1913, Duga Resa. Stupio u NOV 9. 9. 1943, pomoćnik komesara čete 4. bat. Poginuo kod Petrovine 30. 6. 1944.
221. JUZBASIC M. ĐURO, 1910, Tržić, Slunj. Stupio u NOV 15. 2. 1944, borac 4. bat.
222. KARAŠ J. JOSIP, 1910, Drežnik, Karlovac. Stupio u NOV 24. 5. 1943, komandir čete 1. bat.
223. KASUN M. JOSIP, 1924, Kasuni, Bosiljevo. Stupio u NOV 17. 1. 1943, intendat 2. bat. Ranjen kod Gline 26. 3. 1945.
224. KASUNIC J. JOSIP, 1919, Duga Resa. Stupio u NOV 9. 12. 1942, komesar 2. bat. Poginuo kao komandant 2. bat. kod Mavračića 23. 10. 1944.
225. KASUNIC P. MAGDA, 1925, Duga Resa. Stupila u NOV 1. 10. 1943, četna bolničarka 2. bat.
226. KASUNIČ J. MIJO, 1908, Brcković Draga, Bosiljevo. Stupio u NOV 20. 11. 1943, borac 4. bat.
227. KATARINCIC J. IVAN, 1913, Vel. Erjavac, Jaškovo. Stupio u NOV 11. 10. 1943, borac 4. bat. Ranjen kod Zorkovca 5. 5. 1945.
228. KATIC P. IVAN, 1912, Dobrinići, Generalski Stol. Stupio u NOV 20. 9. 1943, borac brig. Poginuo kod Tobolića 7. 4. 1945.
229. KATKIC ALOJZ, 1922, Vukova Gorica, Netretić. Stupio u NOV 16. 1. 1944, borac 4. bat.
230. KATUNIĆ B. STJEPAN, 1914, Preseka, Ozalj. Stupio u NOV 13. 9. 1943, komandir voda 3. bat. Poginuo kod Rečice 15. 1. 1945.
231. KATUŠIĆ A. IVAN, 1920, Orišje, Bosiljevo. Stupio u NOV 10. 12. 1942, komesar čete 3. bat.
232. KIRIN A. STJEPAN, 1919, Police. Ozalj. Stupio u NOV 10. 1. 1944, borac Prateće čete brig.
233. KIRINCIC S. DRAGO, 1919, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 13. 9. 1943, pomoćnik komesara čete 3. bat. Poginuo kod Vukove Gorice 24. 3. 1945.
234. KIRINCIC S. IVAN, 1923, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 13. 9. 1943, pom. referenta saniteta 1. bat.
235. KIRINCIC M. JOSIP, 1921, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 8. 10. 1943, pomoćnik komesara čete 1. bat. Ranjen 29. 10. 1944, kod Kramarića i od posljedica umro 30. 10. 1944.
236. KIRINCIC M. JURAJ, 1925, G. Vas. Jaškovo. Stupio u NOV 16. 2. 1944, borac 2. bat.
237. KIRINCIC g. STJEPAN, 1913, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 12. 10. 1943, borac 2. bat.
238. Kladusan J. DRAGO, 1927, Veselić, Ribnik. Stupio u NOV 17. 9. 1943, borac 3. bat.

239. KLADUŠAN JAKOV, 1921, Veselić, Ribnik. Stupio u NOV 14. 9. 1943, borac 3. bat.
240. KLADUŠAN J. PAVAO, 1923, Veselić, Ribnik. Stupio u NOV 9. 9. 1943, komandir voda 3. bat. Ranjen kod Odre 25. 2. 1945.
241. KLADUŠAN J. STJEPAN, 1920, Veselić, Ribnik. Stupio u NOV 29. 12. 1943, komandir voda 4. bat.
242. KLARIC M. JOSIP, 1917, Vel. Jelsa, Karlovac. Stupio u NOV 13. 8. 1943, borac Minerskog voda brig.
243. KLEMENČIĆ I. IVAN, 1916, Veselić, Ribnik. Stupio u NOV 29. 12. 1943, borac 4. bat.
244. KLEMENČIĆ M. IVAN, 1921, Griči, Ribnik. Stupio u NOV 8. 8. 1943, borac 1. bat. Poginuo kod Crne Mlake 1. 9. 1944.
245. KLEMENČIĆ J. JANKO, 1922, Brlog, Ozalj. Stupio u NOV 12. 8. 1942, borac 4. bat.
246. KLEMENČIĆ JURA, 1926, Jarnjevići, Ribnik. Stupio u NOV 13. 9. 1943, borac 3. bat.
247. KLEMENČIĆ M. MIRKO, 1925, Jarnjevići, Ribnik. Stupio u NOV 10. 9. 1943, delegat voda 3. bat.
248. KLOBUČAR R. IVAN, 1917, Goli Vrh, Ribnik. Stupio u NOV 5. 9. 1943, komandir voda 1. bat.
249. KNAPIĆ J. JOSIP, 1925, Duga Resa. Stupio u NOV 7. 4. 1943, komesar čete 2. bat. Poginuo kod Bosanaca 12. 3. 1944.
250. KOBASIĆ T. STJEPAN, 1917, Vel. Erjavac, Jaškovo. Stupio u NOV 14. 10. 1943, delegat voda 1. bat.
251. KOBASIĆ T. TOMO, 1924, Vel. Erjavac, Jaškovo. Stupio u NOV 14. 10. 1943, komandir voda 1. bat.
252. KOLIĆ T. VID, 1904, Grabrk, Bosiljevo. Stupio u NOV 10. 2. 1944, borac brig. Poginuo kod Karlovca 7. 5. 1945.
253. KORENIĆ J. JOSIP, 1913, Dugače, Bosiljevo. Stupio u NOV 10. 7. 1943, borac brig.
254. KOSMAC M. VID, 1922, Fratrovci, Ozalj. Stupio u NOV 8. 1. 1944, komandir čete 3. bat. Ranjen 30. 6. 1944, kod Okruga na Zumberku i od posljedica umro 3. 7. 1944.
255. KOVAČ J. MIRKO, 1925, Jaškovo. Stupio u NOV 13. 9. 1943, borac 1. bat.
256. KOVAČIĆ J. JANKO, 1910, Bogovci, Netretić. Stupio u NOV 29. 12. 1943, borac 1. bat.
257. KOVAČIĆ N. JURAJ, 1926, Bogovci, Netretić. Stupio u NOV 15. 9. 1943, borac Prateće čete brig.
258. KOZAR J. MIRKO, 1919, Jurovo, Ribnik. Stupio u NOV 20. 1. 1944, borac 4. bat.
259. KRALJ I. JOSIP, 1922, Fratrovci, Ozalj. Stupio u NOV 18. 1. 1944, borac 3. bat. Poginuo kod Odre 12. 2. 1945.
260. KRANJČEC I. JOSIP, 1920, Karlovac. Stupio u NOV 10. 10. 1943, delegat voda 2. bat. Poginuo kao komesar čete kod Mavračića 23. 10. 1944.
261. KRAŠČIĆ P. MIJO, 1924, Goli Vrh, Ribnik. Stupio u NOV 14. 2. 1943, komandir voda 3. bat. Poginuo kod Mavračića 23. 10. 1944.
262. KRČAJ J. IVAN, 1916, Fratrovci, Ozalj. Stupio u NOV 19. 1. 1944, borac 3. bat.
263. KRČELIĆ I. STJEPAN, 1925, Jaškovo. Stupio u NOV 12. 9. 1943, borac 1. bat.
264. KRČEVSKI I. ANTUN, 1923, Karlovac. Stupio u NOV 12. 7. 1942, komesar čete 4. bat. Ranjen kod Odre 23. 2. 1945.
265. KRIZMANIĆ I. BRANKO, 1926, Karlovac. Stupio u NOV 7. 1. 1943, borac brig.
266. KRSTIĆ I. ANTUN, 1923, Plemenitaš, Severin na Kupi. Stupio u NOV 26. 4. 1943, borac Minerskog voda brig.
267. KRULJAC G. ANTUN, 1919, Safari, Gerovo. Stupio u NOV 8. 1. 1944, borac 1. bat. Poginuo kod Rečice 15. 1. 1945.
268. KUČAŠ A. STJEPAN, 1909, Slapno, Jaškovo. Stupio u NOV 1.1. 1944, borac 3. bat.
269. KUČINIĆ M. NIKOLA, 1924, Bogovci, Netretić. Stupio u NOV 29. 12. 1943, borac 1. bat. Poginuo kod Draganića 20. 12. 1944.

270. KUČINIĆ A. STJEPAN, 1921, Drežnik, Karlovac. Stupio u NOV 16. 9. 1943, komandir voda 1. bat.
271. KUŠIĆ Đ. SIMO, 1921, Ponikve, G. Dubrave. Stupio u NOV 10. 5. 1942, komandir čete 2. bat. Poginuo kao komandant 2. bat. kod Vukojevca 21. 1. 1945.
272. KUZMAK J. FRANJO, 1910, Protulipa, Bosiljevo. Stupio u NOV 27. 12. 1943, borac 1. bat.
273. KUZMIĆ I. MIJO, 1922, Veselić, Ribnik. Stupio u NOV 13. 9. 1943, borac 3. bat, Ranjen kod Zažine 15. 9. 1944.
274. KUZMIĆ I. PETAR, 1924, Veselić, Ribnik. Stupio u NOV 26. 12. 1943, borac 4. bat.
275. LADESIC F. FRANJO, 1924, Prilišće, Netretić. Stupio u NOV 31. 12. 1943, kurir 2. bat.
276. LALIĆ J. SIMO, 1926, Ponikve, G. Dubrave. Stupio u NOV 5. 6. 1943, komandir voda 2. bat.
277. LAPCEVIC S. ĐURO, 1907, Vrginmost. Stupio u NOV 27. 6. 1943, komandir čete 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 27. 12. 1944.
278. LASLAVIC J. NIKOLA, 1915, Vodena Draga, Bosiljevo. Stupio u NOV 6. 1. 1944, borac 1. bat.
279. LASLAVIC S. VILKO, 1931, Laslavići, Bosiljevo. Stupio u NOV 8. 1. 1944, borac 2. bat.
280. LATIN S. MIJO, 1924, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 7. 1. 1944, borac 3. bat. Poginuo kod Zažine 15. 9. 1944.
281. LATKOVIC N. VJEKOSLAV, 1923, Karlovac. Stupio u NOV 9. 7. 1942, informativni oficir brig. Poginuo kao operativni oficir brig, kod Kupčine 7. 3. 1945.
282. LAURIC MICIKA, 1923, Karlovac. Stupila u NOV 15. 3. 1943, bolničarka 1. bat.
283. LAUS T. LJUDEVIT, 1910, Generalski Stol. Stupio u NOV 1. 8. 1943, komandir voda 4. bat.
284. LEBUK S. IVAN, 1922, Slapno, Jaškovo. Stupio u NOV 31. 1. 1944, borac 4. bat.
285. LES I. MARKO, 1917, Vodena Draga, Bosiljevo. Stupio u NOV 8. 1. 1944, borac Prateće čete brig. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
286. LIPOVSCAK M. IVAN, 1924, Trošmarija, G. Dubrave. Stupio u NOV 1. 9. 1942, komandir voda 4. bat.
287. LIVOJEVIC M. JANKO, 1921, Longan, Ribnik. Stupio u NOV 15. 9. 1943, bolničar Prateće čete brig.
288. LONCARIC N. MARTIN, 1911, Fratrovci, Ozalj. Stupio u NOV 19. 1. 1944, borac 3. bat.
289. LOVRIC J. IVAN, 1924, Slapno, Jaškovo. Stupio u NOV 17. 12. 1943, komesar čete 2. bat.
290. LOVRINIĆ M. IVAN, 1920, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 10. U. 1943, komandir voda 4. bat. Poginuo na Kurjevcu kod Primišlja 16. 4. 1945.
291. LOVRINIC D. TOMO, 1927, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 15. 7. 1943, komandir voda 2. bat. Ranjen kod Bosanaca 12. 3. 1944.
292. LUCIJANIC PETAR, 1918, Vučjak, Karlovac. Stupio u NOV 1. 2. 1944, borac 2. bat.
293. LUGAR F. JURA, 1922, Kamanje, Ozalj. Stupio u NOV 16. 12. 1943, borac 4. bat.
294. LUKAC J. STJEPAN, 1922, Belinsko Selo, Ozalj. Stupio u NOV 1943, borac brig. Poginuo kod Donje Kupčine 29. 12. 1944.
295. LUKE M. JOSIP, 1922, Stative, Netretić. Stupio u NOV 5. 2. 1943, delegat voda 1. bat.
296. LUKESIC J. JANKO, 1926, Svetice. Jaškovo. Stupio u NOV 7. 1. 1944, borac 4. bat.
297. LUKEŠIC J. MATO, 1923, Ladešić Draga, Netretić. Stupio u NOV 20. 2. 1943, pomoćnik komesara 4. bat. Poginuo kod Prilipja na Zumberku 10. 6. 1944.
298. LUKINIC I. BLAZ, 1924, Lukinić Draga, Ozalj. Stupio u NOV 8. 1. 1944, borac 3. bat.
299. LUKINIC P. MIJO, 1922, Bubnjarci, Ribnik. Stupio u NOV 9. 2. 1944, borac pri Stabu brig.
300. LULIK A. ANTUN, 1925, Duga Resa. Učesnik NOP-a od 1942. Stupio u NOV 17. 3. 1943, pomoćnik komesara

- čete 1. bat. Ranjen kod Mavračića 23. 10. 1944.
301. LULIK A. JOSIP, 1924, Duga Resa. Učesnik NOP-a od 15. 3. 1942, u NOV od 15. 3. 1943, komesar čete 2. bat. Ranjen kao komesar 4. bat. kod D. Kupčine 7. 3. 1945.
302. LULIK D. KATICA, 1927, Duga Resa. Stupio u NOV 29. 8. 1943, bolničarka 1. bat.
303. MACAN M. DRAGO, 1927, D. Stranica, Ribnik. Stupio u NOV 15. 9. 1943, borac 3. bat.
304. MACAN M. JOSIP, 1922, D. Stranica, Ribnik. Stupio u NOV 1943. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
305. MACAN I. KARLO, 1916, G. Stranica, Ribnik. Stupio u NOV 15. 9. 1943, borac intendature brig.
306. MALOVIĆ M. IVAN, 1927, Mihalić Selo, Barilović. Stupio u NOV 6. 10. 1943, desetar 4. bat. Poginuo kod Gora na Baniji 27. 3. 1945.
307. MALOVIĆ I. MATO, 1927, Mihalić Selo, Barilović. Stupio u NOV 10. 11. 1943, borac brig. Poginuo kod Perjasice 8. 4. 1945.
308. MALOVIĆ J. MIJO, 1911, Duga Resa. Stupio u NOV 15. 8. 1943, delegat voda 4. bat. Poginuo kod Lazine 24. 12. 1944.
309. MALOVIĆ M. PETAR, 1909, Mrežnički Venac, Duga Resa. Stupio u NOV 1. 3. 1944, komandir mitr. čete 1. bat. Poginuo kod Kupčine 7. 3. 1945.
310. MAMULA Đ. VLADIMIR, 1923, Karlovac. Stupio u NOV 1. 7. 1942, komandir voda Čete za vezu brig. Ranjen kod Kupčine 7. 3. 1945.
311. MANCE M. MATO, 1924, Lipnik, Ribnik. Stupio u NOV 1. 8. 1943, desetar 3. bat.
312. MARADIN I. IVAN, 1923, Vinski Vrh, Netretić. Stupio u NOV 15. 9. 1943, ekonom čete 1. bat.
313. MARETIĆ I. MARICA, 1921, Ozalj. Stupila u NOV 20. 9. 1943, bolničarka čete 3. bat.
314. MARICIC M. NIKOLA, 1925, D. Zvečaj, Duga Resa. Stupio u NOV 5. 10. 1943, komandir voda Prateće čete brig.
315. MARKOVIĆ S. DRAGUTIN, 1923, Dvorište, Ozalj. Stupio u NOV 23. 12. 1943, borac Prateće čete brig.
316. MARKOVIĆ M. IVAN, 1915, Dvorište, Ozalj. Stupio u NOV 7. 2. 1944, borac Prateće čete brig.
317. MARKOVIĆ Đ. JOSIP, 1920, Belinsko Selo, Ozalj. Stupio u NOV 7. 1. 1944, borac 3. bat.
318. MARKOVIĆ J. JOSIP, 1916, Dvorište, Ozalj. Stupio u NOV 11.1. 1944, borac 3. bat.
319. MARKOVIĆ M. JURA, 1914, Dvorište, Ozalj. Stupio u NOV 12. 2. 1944, borac 4. bat.
320. MARKOVIĆ LJ. MATO, 1912, Belinsko Selo, Ozalj. Stupio u NOV 6. 1. 1944, borac 3. bat. Ranjen na Zumberku 30. 6. 1944.
321. MARTINIĆ B. STJEPAN, 1926, Presika, Ozalj. Stupio u NOV 13. 9. 1943, komandir voda 3. bat. Ranjen na Zumberku 30. 6. 1944.
322. MARKOVIĆ P. STJEPAN, 1924, Dvorište, Ozalj. Stupio u NOV 11. 1. 1944, borac 3. bat. Poginuo kod Gline ožujka 1945.
323. MARKOVIĆ J. VLADO, 1922, Podgorica (Crna Gora). Stupio u NOV 9. 9. 1943, komandir voda 4. bat.
324. MARŠIC N. MIJO, 1924, Brlog, Ozalj. Stupio u NOV 18. 9. 1943, borac sanitetskog voda brig.
325. MARTINOVIC M. MILE, 1921, Gaćeško Selo, Perjasica. Stupio u NOV 15. 9. 1942, pomoćnik komesara čete 1. bat. Ranjen kao komesar 3. bat. kod Vukove Gorice 23. 3. 1945.
326. MATAKOVIC M. DRAGO, 1925, Duga Resa. Stupio u NOV 27. 3. 1943, borac 4. bat. Ranjen kod Kupčine 28. 10. 1944. i od zadobivenih povreda istoga dana umro.
327. MATAKOVIC M. IVAN, 1926, Ripička Gorica, Jaškovo. Stupio u NOV 7. 1. 1944, borac 3. bat.
328. MATAKOVIC M. MIJO, 1924, Duga Resa. Stupio u NOV 5. 9. 1943, komesar čete 1. bat. Ranjen 26. 8. 1944, kod Galović Sela i kao komesar 3. bat. kod Rečice 4. 3. 1945.
329. MATAKOVIC F. MIRKO, 1926, Oštri Vrh, Ozalj. Stupio u NOV 18. 1. 1944, borac 3. bat.

330. MATAN A. MIJO, 1924, Vrbanska Draga, Jaškovo. Stupio u NOV 13. 10. 1943, borac minerskog voda brig. Umro od posljedica ranjavanja 19. 1. 1945.
331. MATELJAN B. RUDOLF, 1927, Kamanje, Ozalj. Stupio u NOV 19. 12. 1943, borac 3. bat. Ranjen na Zumberku 29. 6. 1944.
332. MATEŠIĆ J. IVAN, 1910, Novaki, Barilović. Stupio u NOV 22. 2. 1943, borac pri Štabu brig.
333. MATKO S. ANTUN, 1908, Karlovac. Stupio u NOV 1. 8. 1943, komandir voda 1. bat.
334. MATKO J. PEPICA, 1920, Karlovac. Stupila u NOV 17. 9. 1943, borac Prateće čete brig.
335. MATOLE P. IVAN, 1923, Bogovci, Netretić. Stupio u NOV 19. 2. 1943, komandir voda 3. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 27. 12. 1944.
336. MATOLE J. JOSIP, 1912, Bogovci, Netretić. Stupio u NOV 26. 12. 1943, borac Prateće čete brig.
337. MATOLE P. STJEPAN, 1919, Bogovci, Netretić. Stupio u NOV 28. 12. 1943, borac Prateće čete brig.
338. MAUHAR A. IVAN, 1920, Karlovac. Stupio u NOV 7. 3. 1943, operativni oficir 3. bat. Ranjen na Zumberku 30. 6. 1944.
339. MEJAŠKI J. MATO, 1916, Barilović. Stupio u NOV 23. 8. 1943, borac 3. bat.
340. MIHALIC J. DRAGUTIN, 1921, Trg, Ozalj. Stupio u NOV 21. 6. 1943, borac 3. bat. Ranjen kod Blatnice 1. 12. 1944.
341. MIHELIC M. IVAN, 1919, Ravnica, Ribnik. Stupio u NOV 28. 2. 1944, borac 3. bat.
342. MIHELIC M. JANKO, 1924, Kolenovac, Netretić. Stupio u NOV 10. 7. 1943, borac Čete za vezu brig.
343. MIKAN P. IVAN, 1914, Zagrad, Karlovac. Stupio u NOV 22. 2. 1943, komandir mitr. čete 3. bat.
344. MIKAN M. RUŽA, 1926, Karlovac. Stupila u NOV 23. 2. 1943, četna bolničarka 3. bat.
345. MIKAŠINOVIĆ V. FRANJO, 1913, Duga Resa. Stupio u NOV 28. 8. 1943, delegat voda 2. bat.
346. MIKESIC P. JOZA, 1929, Kunić Ribnički, Netretić. Stupio u NOV 15. 1. 1944, borac Čete za vezu brig.
347. MIKŠIČ M. DRAGICA, 1923, Turanj, Karlovac. Stupila u NOV 20. 5. 1943, komesar Čete za vezu brig.
348. MIKŠIČ M. JOSIP, 1919, Turanj, Karlovac. Stupio u NOV 18. 6. 1943, komandir mitr. voda 4. bat.
349. MIRIČ M. MIROSLAV, 1925, Zagreb. Učesnik NOP-a od jula 1941. Stupio u NOV 19. 9. 1943, pisar u štabu 3. bat.
350. MIROSLAVIC J. JANKO, 1925, Sela, Bosiljevo. Stupio u NOV 9. 10. 1943, borac 1. bat.
351. MLAČAK F. FRANJO, 1922, Mlačak Vrh, Jaškovo. Stupio u NOV 13. 9. 1943, bolničar 2. bat.
352. MODRCIN R. MIJO, 1924, Sopči Vrh, Ribnik. Stupio u NOV 25. 7. 1943, borac minerskog voda brig. Poginuo kod Donje Kupčine 27. 12. 1944.
353. MOGUŠ J. MATO, 1912, Jančani, Bosiljevo. Stupio u NOV 19. 1. 1943, borac brig.
354. MOLEK F. FRANJO, 1914, Bosanski Novi. Stupio u NOV 27. 10. 1942, komandant Karlovačke brig. Ranjen 30. 6. 1944. kod Petrovine na Zumberku i od posljedica umro 2. 7. 1944.
355. MOŠKUN J. FRANJO, 1926, Vukova Gorica, Netretić. Stupio u NOV 6. 10. 1942, borac 2. bat. Ranjen kod D. Kupčine 7. 3. 1945.
356. MOŠKUN J. IVAN, 1921, Vukova Gorica, Netretić. Stupio u NOV 12. 5. 1942, borac 2. bat. Ranjen kao komesar čete kod Primišlja 7. 4. 1945.
357. MOŠKUN J. MATO, 1922, Vukova Gorica, Netretić. Stupio u NOV 17. 1. 1944, borac brig.
358. MOŠKUN J. NIKOLA, 1922, Vukova Gorica, Netretić. Stupio u NOV 23. 11. 1943, delegat voda 2. bat. Ranjen na Baniji 14. 3. 1945.
359. MRLJAK PETAR, 1918, Fratrovci, Ozalj. Stupio u NOV 19. 1. 1944, borac 3. bat. Strijeljan radi grubog narušavanja discipline i lika borca ljeti 1944.

- 360 MUHIC L. IVAN, 1923, Martinski Vrh, Ribnik. Stupio u NOV 1. 1. 1944, borac 2. bat.
- 361 MUHVIC G. ANKA, 1921, Zaumol, Severin na Kupi. Stupila u NOV 3. 4. 1943, četna bolničarka 3. bat.
- 362 MUS P. IVAN, 1919, Veselić, Ribnik. Stupio u NOV 12. 2. 1944, borac 4. bat. Ranjen 2. 5. 1945. kod Netretića i umro u Vojnoj bolnici u Zagrebu 14. 6. 1945.
- 363, MUS F. JANKO, 1925, Veselić, Ribnik. Stupio u NOV 9. 7. 1943, borac 4. bat.
364. MUS M. JANKO, 1924, Veselić, Ribnik. Stupio u NOV 6. 10. 1943, borac 1. bat.
- 365, MUS V. NIKOLA, 1914, Veselić, Ribnik. Stupio u NOV 12. 2. 1944, borac 4. bat.
366. MUSNJAK K. IVAN, 1920, Karlovac. Stupio u NOV 1. 1. 1944, borac 1. bat. Poginuo kao delegat voda 1. bat. kod Sv. Jane 10. 6. 1944.
367. NADRAJ I. JOSIP, 1913, Lončar Brdo, Netretić. Stupio u NOV 20. 1. 1944, borac 2. bat.
- 368, NEJAK I. JOSIP, 1921, Rečica, Pisarovina. Stupio u NOV 1. 6. 1943, pomoćnik komesara čete 1. bat. Poginuo 1945.
369. NOVOGRADAC J. JANKO, 1924, Kunić Ribnički, Netretić. Stupio u NOV 15. 10. 1943, borac 3. bat. Ranjen na Baniji ožujka 1945.
- 370, NOVOGRADAC J. NIKOLA, 1922, Kunić, Netretić. Stupio u NOV 29. 12. 1943, borac 1. bat.
- 371, NOVOGRADAC I. PAVAO, 1926, Kunić Ribnički, Netretić. Stupio u NOV 18. 2. 1943, borac 2. bat. Poginuo kod Turopolja 13. 2. 1945.
372. NOVOSEL F. FRANJO, 1921, Ribnik. Stupio u NOV 10. 1. 1944, borac Prateće čete brig.
373. NOVOSEL J. JANKO, 1923, Ozalj. Stupio u NOV 19. 9. 1943, borac 3. bat.
374. NOVOSEL I. JOSIP, 1908, Griči, Ribnik. Stupio u NOV 24. 2. 1944, borac intendature brig.
375. NOVOSEL M. JOSIP, 1914, Jarnjevići, Ribnik. Učesnik NOP-a od 8. 7. 1942, u NOV od 9. 1. 1944, delegat voda 4. bat. Ranjen kod Rečice 4. 3. 1945.
376. NOVOSEL P. JOSIP, 1915, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 12. 10. 1943, zamj. intendanta 2. bat.
377. NOVOSEL A. MATO, 1902, Dubravci, Netretić. Stupio u NOV 10. 2. 1944, borac brig. Zarobile ga ustaše 22. 4. 1945. kod Vukove Gorice i istoga dana ubile u Dugoj Resi.
378. NOVOSEL M. STJEPAN, 1925, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 15. 9. 1943, delegat voda 1. bat. Ranjen kod G. Stranice travnja 1944.
379. OREŠCANIN S. NIKOLA, 1919, Mateško Selo, Perjasica. Stupio u NOV 31. 8. 1941, operativni oficir brig. Poginuo kod Ribnika 4. 4. 1944.
380. ORKA P. ANTUN, 1923, Kamanje, Ozalj. Stupio u NOV 4. 1. 1944, borac 3. bat. Poginuo kod Rečice 4. 3. 1945.
381. ORKA F. IVAN, 1923, Priselci, Jaškovo. Stupio u NOV 30. 1. 1944, borac 1. bat.
382. ORKA F. JANKO, 1916, Priselci, Jaškovo. Stupio u NOV 30. 1. 1944, borac 1. bat.
383. PALAJSA J. IVAN, 1928, Bukovlje, Netretić. Stupio u NOV 3. 2. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Desinca 1. 9. 1944.
384. PALAJSA S. JOSIP, 1925, Bukovlje, Netretić. Stupio u NOV 22. 8. 1943, borac Prateće čete brig. Ranjen kod Galović Sela 26. 8. 1944.
385. PANJADA I. JOSIP, 1922, Kunić, Netretić. Stupio u NOV 22. 5. 1943, borac 4. bat.
386. PAPA T. STJEPAN, 1923, Piščetke, Netretić. Stupio u NOV 16. 2. 1944, borac 4. bat.
387. PAPIC F. FRANJO, 1921, Prilišće, Netretić. Stupio u NOV 31. 12. 1943, borac 2. bat. Poginuo kod Koritinje 27. 12. 1944.
388. PAUS I. PAVAO, 1909, Veselić, Ribnik. Stupio u NOV 26. 12. 1943, borac pri Štabu brig.
389. PAVLAKOVIC I. FRANJO, 1922, Vukova Gorica, Netretić. Stupio u NOV 18. 1. 1944, intendant 4. bat.
390. PAVLAKOVIC M. FRANJO, 1914, Vukova Gorica, Netretić. Stupio u NOV 23. 5. 1943, borac sanitetskog voda brig.

391. PAVIČIĆ I. IVAN, 1922, Rosopajnik, Ribnik. Stupio u NOV 30. 1. 1944, borac 1. bat.
392. PAVLIC J. IVAN, 1926, Rosopajnik, Netretić. Stupio u NOV 15. 12. 1943, ekonom Štaba brig.
393. PAVLIC S. MIJO, 1918, Rosopajnik, Netretić. Stupio u NOV 17. 9. 1943, borac 1. bat. Poginuo kod Grede 28. 1. 1945.
394. PAVLINIĆ D. PAVAO, 1917, Lipije, Severin na Kupi. Stupio u NOV 21. 1. 1944, bolničar 1. bat. Poginuo kod Petrovca (Sisak) 16. 2. 1945.
395. PAVLOVIC V. VELIMIR, 1924, Tuzla. Stupio u NOV 3. 9. 1943, borac 2. bat.
396. PEČNIK I. DRAGUTIN, 1924, Klanac, Severin na Kupi. Stupio u NOV 16. 10. 1942, komandir voda 4. bat. Poginuo kod Cerja (Sisak) 3. 10. 1944.
397. PEKIĆ N. MIJO, 1911, Rosopajnik, Netretić. Stupio u NOV 1. 6. 1943, borac brig. Zarobljen kod Ribnika 12. 4. 1944. i ubijen u logoru.
398. PEREŠKO N. IVAN, 1925, Goli Vrh, Ribnik. Stupio u NOV 15. 9. 1943, borac 3. bat.
399. PEREŠKO I. JOSIP, 1919, Goli Vrh, Ribnik. Stupio u NOV 5. 10. 1943, borac 1. bat. Poginuo kao komandir voda kod Crne Mlake 6. 9. 1944.
400. PERINCIĆ J. MIJO, 1920, Velika Jelsa, Karlovac. Stupio u NOV 17. 8. 1943, borac Minerskog voda brig.
401. PERKOVIC F. KAZIMIR, 1924, Duga Resa. Stupio u NOV 4. 5. 1943, komandir voda 3. bat.
402. PERŠIN S. DRAGUTIN, 1911, G. Stranica, Ribnik. Stupio u NOV 9. 2. 1944, borac 2. bat. Ranjen kod Rečice 4. 3. 1945.
403. PESTAK I. IVAN, 1921, Gorica, Ribnik. Stupio u NOV 15. 9. 1943, borac 4. bat. Ranjen 29. 6. 1944. kod Sv. Jane te 18. 4. 1945. kod Primišlja.
404. PETRIC I. DRAGO, 1913, Bridiči, Karlovac. Stupio u NOV 8. 7. 1943, borac 2. bat.
405. PETRIC M. IVAN, 1913, Breznik, Jaškovo. Stupio u NOV 4. 2. 1943, borac 3. bat.
406. PETRIC I. JURAJ, 1910, Zadobarje, Jaškovo. Stupio u NOV 18. 8. 1943, komandir izviđačkog voda brig.
407. PETRINA J. BLAZ, 1916, Orljakovo, Ozalj. Stupio u NOV 28. 1. 1944, borac 4. bat.
408. PETRUNIC I. MIJO, 1914, Petrunići, Generalski Stol. Stupio u NOV 8. 2. 1944, borac 2. bat.
409. PJEVAČ B. MILAN, 1910, Bakar, Sušak. Stupio u NOV 16. 5. 1942, borac 1. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 29. 12. 1944.
410. PLANINAC M. JOSIP, 1916, Planina Kunička, Netretić. Stupio u NOV 17. 9. 1943, borac 1. bat.
411. PLANINAC A. MARKO, 1902, Mračin, Netretić. Stupio u NOV 10. 2. 1944, borac brig. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
412. PLANINAC I. NIKOLA, 1914, Planina Kunička, Netretić. Stupio u NOV 1. 3. 1944, borac brig.
413. PLANINAC N. NIKOLA, 1925, Planina, Netretić. Stupio u NOV 15. 9. 1943, borac 1. bat.
414. PLASAJ J. STJEPAN, 1920, Soldatić, Ozalj. Stupio u NOV 7. 2. 1944, borac 2. bat.
415. PLEVEL I. JURO, 1910, Breznik, Jaškovo. Stupio u NOV 7. 1. 1944, borac 3. bat.
416. PODVORAC I. IVAN, 1924, Slapno, Jaškovo. Stupio u NOV 17. 12. 1943, delegat voda 3. bat.
417. PODVORAC MIRKO, 1924, Slapno, Ozalj. Stupio u NOV 1943, borac brig. Poginuo na Zumberku lipnja 1944.
418. POGACIC M. IVAN, 1914, Vučjak, Karlovac. Stupio u NOV 22. 1. 1944, borac 2. bat.
419. POLIMAC V. BRANKO, 1922, Bubenjarci, Ribnik. Stupio u NOV 17. 8. 1943, desetar 3. bat. Poginuo kod Sv. Jane 10. 6. 1944.
420. POLOVIC T. MATIJA, 1908, Bukovlje, Barilović. Stupio u NOV 18. 5. 1943, obavještajni oficir brig.
421. POLOVIC T. MIJO, 1924, D. Bukovlje, Barilović. Stupio u NOV 10. 8. 1943, borac brig. Poginuo kod Ribnika 4. 4. 1944.

422. POLOVIĆ M. STEVO, 1926, Mrežnički Brig, Barilović. Stupio u NOV 20. 9. 1943, pomoćnik komesara čete 4. bat.
423. POLJAK I. DRAGUTIN, 1926, Jaškovo. Stupio u NOV 15. 2. 1944, borac 3. bat. Poginuo kod Vukove Gorice 23. 4. 1945.
424. POSINIG H. HUGO, 1925, Karlovac. Stupio u NOV 21. 2. 1943, delegat voda Prateće čete brig.
425. POZDERAC J. RUDOLF, 1913, Duga Resa. Stupio u NOV 21. 1. 1944, borac 2. bat.
426. POŽAR S. NIKOLA, 1928, Vučjak, Karlovac. Stupio u NOV 6. 1. 1944, borac 1. bat.
427. POŽAR A. SLAVO, 1924, Strmac, Karlovac. Stupio u NOV 18. 9. 1943, komandir voda 3. bat.
428. POŽEG J. GABRO, 1929, Duga Resa, Stupio u NOV 7. 12. 1942, delegat Čete za vezu brig.
429. PREDOVIĆ M. JELA, 1908, Duga Resa. Stupila u NOV 1941, pomoćnik komesara 2. bat. Nosilac je Partizanske spomenice 1941.
430. PRINC F. FRANJO, 1922, Rosopajnik, Netretić. Stupio u NOV 20. 1. 1944, borac brig. Poginuo kod Draganića 7. 5. 1945.
431. PRINC JANKO, 1922, Kunić Ribnički, Netretić. Stupio u NOV 17. 10. 1943, borac 3. bat.
432. PRINC I. JANKO, 1925, Sopči Vrh, Ribnik. Stupio u NOV 5. 2. 1944, borac 2. bat. Ranjen kod Rečice 4. 3. 1945.
433. PRINC F. MIJO, 1926, Rosopajnik, Netretić. Stupio u NOV 20. 1. 1944, borac brig. Poginuo kod Draganića 7. 5. 1945.
434. PRINC M. STJEPAN, 1920, Rosopajnik, Netretić. Stupio u NOV 29. 12. 1943, borac 1. bat.
435. PRISELAC F. JANKO, 1921, Kamanje, Ozalj. Stupio u NOV 16. 12. 1943, borac 4. bat.
436. PRISELAC J. JANKO, 1927, Kamanje, Ozalj. Stupio u NOV 18. 12. 1943, borac pri Štabu brig.
437. PRISELAC F. JOSIP, 1914, Slapno, Jaškovo. Stupio u NOV 5. 2. 1944, borac 1. bat. Ranjen kod Oreškog Sela 26. 2. 1944.
438. PROKŠELJ I. MIKA, 1924, Pribanjci, Bosiljevo. Stupio u NOV 13. 1. 1943, borac 3. bat.
439. PUDINA N. JOSIP, 1919, Brdo, Karlovac. Stupio u NOV 24. 8. 1943, komandir voda 4. bat.
440. PUDINA MATO, 1918, V. Jelsa, Karlovac. Stupio u NOV 1943, borac brig. Poginuo kod Lešća 4. 4. 1944.
441. PUDINA M. STEVO, 1915, Brdo, Karlovac. Stupio u NOV 7. 3. 1943, borac 4. bat.
442. PULJAK J. MATIJA, 1914, Podbrežje, Ozalj. Stupio u NOV 20. 1. 1944, borac 3. bat. Poginuo kao komesar čete 3. bat. kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
443. RADOCAJ J. MIRKO, 1924, Radočaji, Bosiljevo. Stupio u NOV 15. 2. 1944, borac 1. bat.
444. RADOJKOVIĆ J. ZVONKO, 1921, Podgora, Makarska. Stupio u NOV 22. 12. 1942, delegat voda 4. bat.
445. RAIC A. DRAGO, 1908, Presika, Ozalj. Stupio u NOV 9. 10. 1943, delegat voda 3. bat. Ranjen kod Odre 8. 2. 1945.
446. RAJNOVIĆ I. MILAN, 1923, G. Dubrave. Stupio u NOV 10. 6. 1943, borac 3. bat.
447. RATKAJ J. IVAN, 1925, Ribnik. Stupio u NOV 1. 6. 1943, borac brig. Ranjen na Baniji ožujka 1945. Stupio u NOV 1. 6. 1945, borac brig.
448. RATKAJ D. PETAR, 1921, Gorica, Ribnik. Stupio u NOV 9. 9. 1943, komandir voda 3. bat.
449. RAUSAVLJEVIĆ M. LAZO, 1920, Ruševica, Slunj. Stupio u NOV 13. 8. 1943, komandir Čete za vezu brig.
450. RAZUMIĆ D. JOSIP, 1923, Bratovanci, Ozalj. Stupio u NOV 10. 9. 1943, komandir voda 3. bat. Ranjen na Zumberku 29. 6. 1944.
451. RAZUMIĆ L. MIJO, 1922, Bratovanci, Ozalj. Stupio u NOV 9. 1. 1944, borac 3. bat.
452. REHORIĆ M. MIRKO, 1925, Brihovo, Ribnik. Stupio u NOV 15. 9. 1943, komandir voda 1. bat. Ranjen kod Rečice 4. 3. 1945.
453. REPIĆ L. JANKO, 1920, Mali Vrh, Ozalj. Stupio u NOV 19. 10. 1943, komandir voda Čete za vezu brig. Ranjen kod Mavračića 23. 10. 1944.

454. REPIC S. JANKO, 1925, Mali Vrh, Ozalj. Stupio u NOV 17. 10. 1943, borac 4. bat.
455. REPIC L. JOSIP, 1926, Mali Vrh, Ozalj. Stupio u NOV 20. 12. 1943, borac Cete za vezu brig.
457. RIBARIC A. FRANJO, 1924, Orljakovo, Ozalj. Stupio u NOV 13. 1. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
457. ROZGAJ J. JOSIP, 1918, Sopči Vrh, Ribnik. Stupio u NOV 4. 2. 1944, borac brig.
458. ROZGAJ M. MIRKO, 1924, Sopči Vrh, Ribnik. Stupio u NOV 5. 2. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Plješivice na Zumberku 7. 6. 1944.
459. ROZIĆ M. STJEPAN, 1922, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 13. 10. 1943, borac Minerskog voda brig.
460. RUDAN NIKOLA, 1904, Jakovci, Netretić. Stupio u NOV 20. 7. 1943, skladištar intendature brig.
461. RUDMAN M. STANKO, 1912, Karlovac. Stupio u NOV 7. 3. 1943, komesar 2. bat. Ranjen kod Desinca 1. 9. 1944.
462. RUZIC F. ANTUN, 1911, Duga Resa. Stupio u NOV 1. 2. 1942, intendant brig.
463. SALOPEK M. MARICA, 1922, Duga Resa. Stupila u NOV 29. 8. 1943, referent saniteta 2. bat.
464. SAMAC I. IVAN, 1921, Jačkovina, Vrapče. Stupio u NOV 8. 2. 1943, komandir voda 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
465. SAMBOL S. IVAN, 1922, Ribnik. Stupio u NOV 14. 2. 1944, borac 1. bat.
466. SAMOVOJSKA A. NIKOLA, 1914, Duga Resa. Stupio u NOV 17. 7. 1942, komandir mitraljeskog voda 2. bat.
467. SAMOVOJSKA M. VILIM, 1917, Duga Resa. Stupio u NOV 11. 10. 1943, tehničar u Stabu 1. bat.
468. SECANJ J. JANKO, 1922, Prilišće, Netretić. Stupio u NOV 30. 3. 1943, vodnik-ekonom Prateće čete brig.
489. SEKULICJ. ILIJA, 1919, Bihać. Stupio u NOV 27. 7. 1941, komandir čete 1. bat.
470. SESTRIC I. IVAN, 1924, Rosopajnik, Netretić. Stupio u NOV 1. 9. 1943, desetar 1. bat. Ranjen kod D. Kupčine 7. 3. 1945.
471. SESTRIC J. JANKO, 1924, Rosopajnik, Netretić. Stupio u NOV 15. 9. 1943, ml. vodnik-puškomitraljezac 1. bat.
472. SESTRIC N. JANKO, 1926, Kunić Ribnički, Netretić. Stupio u NOV 15. 8. 1943, komandir voda 4. bat. Ranjen 1945. i upućen na liječenje u Italiju.
473. SESTRIC J. JOSIP, 1927, Rosopajnik, Netretić. Stupio u NOV 20. 1. 1944, borac 1. bat.
474. SESTRIC I. MIJO, 1919, Rosopajnik, Netretić. Stupio u NOV 11. 9. 1943, komandir voda 1. bat. Poginuo kod s. Grandić Brega na Zumberku 2. 6. 1944.
475. SEVERINSKI I. ZVONKO, 1922, Močile, Severin na Kupi. Stupio u NOV 10. 9. 1943, borac 1. bat.
476. SILA M. IVAN, 1920, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 12. 10. 1943, borac straže brig.
477. SILA I. JOSIP, 1923, Vrbanska Draga, Jaškovo. Stupio u NOV 1943, borac brig. Poginuo kod Mavračića 23. 10. 1944.
478. SINOVCIC F. MARIJAN, 1917, Karlovac. Stupio u NOV 1. 5. 1943, komandir čete 1. bat. Ranjen kao komandant 1. bat. kod Grede (Sisak) 8. 1. 1945.
479. SKORIJA M. JOSIP, 1918, Mržljaki, Netretić. Stupio u NOV 13. 2. 1944, borac 2. bat.
480. SKRADSKI M. ANTUN, 1916, Briznik, Jaškovo. Stupio u NOV 14. 10. 1943, borac Prateće čete brig.
481. SKRADSKI M. JANKO, 1912, Briznik, Jaškovo. Stupio u NOV 12. 9. 1943, borac 4. bat.
482. SKRADSKI J. JOSIP, 1919, Lipnik, Ribnik. Stupio u NOV 16. 2. 1944, borac 4. bat.
483. SKRADSKI I. MIRKO, 1926, Briznik, Jaškovo. Stupio u NOV 7. 1. 1944, borac 4. bat.
484. SKRADSKI J. NIKOLA, 1925, Skradsko Selo, Ribnik. Stupio u NOV 15. 9. 1943, komandir voda 3. bat. Poginuo kod Crne Mlake 1. 9. 1944.

485. SKRADSKI M. STJEPAN, 1912, Briznik, Jaškovo. Stupio u NOV 12. 10. 1943, referent saniteta 1. bat.
486. SKUBE N. PETAR, 1916, Prilišće, Netretić. Stupio u NOV 5. 2. 1944, borac 4. bat.
487. SLANAC N. PETAR, 1924, Vel. Erjavac, Jaškovo. Stupio u NOV 16. 9. 1943, borac 3. bat. Ranjen kod Ozlja 4. 6. 1944.
488. SLANAC M. STJEPAN, 1915, Jaškovo. Stupio u NOV 1. 1. 1943, komesar čete 3. bat.
489. SOPCIC I. JANKO, 1926, Lipnik, Ribnik. Stupio u NOV 21. 6. 1943, borac 4. bat.
490. SOPCIC I. NIKOLA, 1919, Sopči Vrh, Ribnik. Stupio u NOV 4. 2. 1944, borac Prateće čete brig.
491. SOPCIC I. STJEPAN, 1920, Sopči Vrh, Ribnik. Stupio u NOV 5. 2. 1944, borac Prateće čete brig.
492. SPAHIĆ I. FRANJO, 1923, Spahići, Bosiljevo. Stupio u NOV 10. 10. 1943, borac Čete za vezu brig.
493. SRAKOVČIĆ Č. IVAN, 1926, Gorica, Ribnik. Stupio u NOV 4. 10. 1943, borac 4. bat.
494. SRAKOVČIĆ I. JANKO, 1924, Gorica, Ribnik. Stupio u NOV 15. 9. 1943, borac 3. bat.
495. STARESINA JOSIP, 1925, Martinski Vrh, Ribnik. Stupio u NOV 13. 9. 1943, borac 3. bat.
496. STAREŠINIĆ J. SLAVO, 1914, Protulipa, Bosiljevo. Stupio u NOV 4. 4. 1943, vodnik brig. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
497. STAVLJEVIĆ A. IVAN, 1922, Jelaši, Karlovac. Stupio u NOV 21. 1. 1944, borac Prateće čete brig.
498. STEINFL S. GUSTAV, 1920, Karlovac. Stupio u NOV 15. 11. 1943, referent saniteta brig.
499. STEVANOVIĆ J. PETAR, 1921, Tuzla. Stupio u NOV 3. 9. 1943, desetar 2. bat.
500. STIPANCIĆ A. MATO, 1926, Presika, Ozalj. Stupio u NOV 15. 9. 1943, borac 3. bat.
501. STIPANCIĆ J. RUDOLF, 1925, Presika, Ozalj. Stupio u NOV 13. 9. 1943, desetar 3. bat.
502. STOJKOVIĆ A. DRAGUTIN, 1925, D. Zvečaj, Duga Resa. Stupio u NOV 13. 2. 1943, kurir štaba 1. bat.
503. STOJKOVIĆ I. IVAN, 1916, D. Zvečaj, Duga Resa. Stupio u NOV 3. 4. 1943, skladištar brig.
504. STOJKOVIĆ M. MIJO, 1927, Zvečaj, Duga Resa. Stupio u NOV 15. 3. 1943, delegat voda 3. bat.
505. STOJKOVIĆ N. MIKA, 1917, Novaki, Ribnik. Stupio u NOV 15. 9. 1943, borac u intendanturi brig.
506. STRUSA M. IVAN, 1924, Bratovanci, Ozalj. Stupio u NOV 7. 1. 1944, borac 3. bat. Poginuo kod Rečice 4. 3. 1945.
507. SVAZIĆ V. STJEPAN, 1924, Goli Vrh, Ribnik. Stupio u NOV 10. 8. 1943, rukovodilac SKOJ-a 4. bat.
508. SVAZIĆ J. JURAJ, 1910, Goli Vrh, Ribnik. Stupio u NOV 3. 2. 1943, ml. vodnik-ekonom čete 3. bat.
509. SAJN F. STJEPAN, 1912, Karlovac. Stupio u NOV 23. 9. 1943, komesar čete 2. bat. Strijeljan radi grubog kršenja discipline i moralnog lika narodnog borca 10. 6. 1944.
510. SANTIĆ BLAZ, 1920, Trogir. Stupio u NOV 9. 9. 1943, pomoćnik komesara čete 1. bat. Poginuo kao pomoćnik komesara 4. bat. kod Donje Kupčine 29. 12. 1944.
511. SČULAC P. JANKO, 1912, Gojaki, Karlovac. Stupio u NOV 21. 1. 1944, borac Prateće čete brig.
512. SČULAC I. MIJO, 1916, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 1. 1. 1944, borac 1. bat. Ranjen 1945.
513. ŠEBALJ N. JOSIP, 1921, Vukova Gorica, Netretić. Stupio u NOV 10. 3. 1943, komandir čete 3. bat. Ranjen kao komandant 3. bat. kod Rečice 4. 3. 1945.
514. SEBALJ N. NIKOLA, 1924, Vukova Gorica, Netretić. Stupio u NOV 8. 10. 1942, kurir pri Štabu brig.
515. ŠEGINA S. JANKO, 1921, Milani, Bosiljevo. Stupio u NOV 13. 2. 1944, borac 2. bat. Ranjen na Kurjevcu kod Primišlja 8. 4. 1945.
516. SEGINA N. MATO, 1925, Milani, Bosiljevo. Stupio u NOV 13. 2. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 27. 12. 1944.

517. SEGINA S. NIKOLA, 1927, Milani, Bosiljevo. Stupio u NOV 15. 9. 1943, borac Prateće čete brig.
518. SEKETA P. DRAGO, 1918, Mrežnički Brig, Barilović. Stupio u NOV 12. 10. 1942, komandir čete 4. bat. Poginuo kod Rečice 4. 3. 1945.
519. ŠEPELJ Đ. JOVO, 1921, Višnjići, G. Dubrave. Stupio u NOV 10. 1. 1942, komesar čete 4. bat. Poginuo kod Luščana na Baniji 2. 4. 1945.
520. SEPELJ Đ. SIMO, 1923, Višnjići, G. Dubrave. Stupio u NOV 1. 4. 1942, komandir čete 2. bat.
521. SILJAC DRAGO, 1928, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 15. 7. 1943, borac Čete za vezu brig.
522. SILJAC I. IVAN, 1928, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 14. 1. 1944, borac 2. bat.
523. SIMUNIĆ M. DRAGO, 1925, G. Oštri Vrh, Ozalj. Stupio u NOV 7. 1. 1944, borac Čete za vezu brig.
524. ŠIMUNIČ JOSIP, 1925, G. Oštri Vrh, Ozalj. Stupio u NOV 9. 1. 1944, borac 3. bat. Ranjen na Zumberku 29. 6. 1944.
525. ŠIMUNIČ I. MIRKO, 1923, Oštri Vrh, Ozalj. Stupio u NOV 1. 10. 1943, komandir voda Prateće čete brig.
526. ŠIMUNIČ N. NIKOLA, 1908, Vel. Erjavac, Jaškovo. Stupio u NOV 14. 12. 1943, borac 1. bat.
527. ŠIMUNOVIĆ A. MIJO, 1915, Prilišće, Netretić. Stupio u NOV 1943, borac pri Štabu brig.
528. ŠIMUNOVIĆ T. MIJO, 1924, Prilišće, Netretić. Stupio u NOV 5. 7. 1942, pomoćnik komesara čete 1. bat.
529. ŠIMUNOVIĆ J. NIKOLA, 1916, Prilišće, Netretić. Stupio u NOV 8. 7. 1942, komandir mitr. čete 1. bat. Poginuo kao komandant 2. bat. kod Sv. Martina na Zumberku 9. 11. 1944.
530. ŠIMUNOVIĆ J. NIKOLA, 1920, Prilišće, Netretić. Stupio u NOV 1. 11. 1942, borac intendature brig. Ranjen kod Galović Sela 26. 8. 1944.
531. ŠIMUNOVIĆ S. STJEPAN, 1912, Čazma. Stupio u NOV 4. 1. 1944, oficir štaba 3. bat. Poginuo kao komandant 3. bat. kod Rečice 15. 1. 1945.
532. ŠKOPELJA S. IVAN, 1924, Novaki, Karlovac. Stupio u NOV 3. 2. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
533. ŠKRTIĆ M. FRANJO, 1924, Erdelj, Generalski Stol. Stupio u NOV 15. 10. 1942, komandir voda 4. bat. Ranjen kod Rečice 4. 3. 1945.
534. ŠKRTIĆ M. JOSIP, 1910, Generalski Stol. Stupio u NOV 21. 1. 1944, borac pri Štabu brig.
535. SLAT F. JANKO, 1921, Zagreb. Stupio u NOV 18. 8. 1943, komesar čete 3. bat. Ranjen kod Odre 25. 2. 1945.
536. ŠNELER P. MARIJA, 1923, Stari Trg ob Kolpi, Črnomelj. Učesnik NOP-a od 1. 6. 1942, stupila u NOV 1.2. 1943, referent saniteta 3. bat.
537. ŠOŠTARIĆ J. IVAN, 1904, Karlovac. Stupio u NOV 1. 3. 1943, referent za naoružanje intendature brig.
538. ŠPEHAR F. FRANJO, 1922, Pribanjci, Bosiljevo. Stupio u NOV 24. 12. 1943, intendant 1. bat.
539. ŠPEHAR IVAN, 1919, Osojnik, Severin na Kupi. Stupio u NOV 15. 9. 1943, borac 4. bat.
540. ŠPEHAR J. JOSIP, 1924, Vukova Gorica, Netretić. Stupio u NOV 8. 1. 1944, borac 4. bat. Poginuo kod Vukove Gorice 2. 5. 1945.
541. ŠPELIĆ F. JANKO, 1909, Zubrinci, Bosiljevo. Stupio u NOV 20. 1. 1943, borac pri Štabu brig. Poginuo kod Pisarovine 6. 3. 1945.
542. ŠPELIĆ M. JOSIP, 1925, Glavica, Bosiljevo. Stupio u NOV 5. 2. 1944, borac 4. bat.
543. SPRAJCER J. DRAGUTIN, 1921, Resnik, Bosiljevo. Stupio u NOV 15. 5. 1943, borac 1. bat. Ranjen kod D. Kupčine 7. 3. 1945.
544. ŠTEFANAC I. NIKOLA, 1914, Zastinja, Karlovac. Stupio u NOV 16. 8. 1943, komandir čete 1. bat. Ranjen kod D. Kupčine 28. 12. 1944.
545. ŠTERK J. JURAJ, 1920, Vukova Gorica, Netretić. Stupio u NOV 3. 10. 1943, komesar čete 2. bat. Poginuo kao komandant 2. bat. kod Primišlja 8. 4. 1945.
546. ŠTRUCELJ S. JOSIP, 1922, Gorščaki, Ozalj. Stupio u NOV 3. 2. 1944, borac Prateće čete brig.

547. SUBAŠIĆ F. DRAGO, 1921, vukova Gorica, Netretić. Stupio u NOV 8. 3. 1943, zamjenik intendanta 3. bat.
548. SUBAŠIĆ N. IVAN, 1923, vukova Gorica, Netretić. Stupio u NOV 17. 1. 1944, borac pri Štabu brig.
549. ŠUŠLJE J. BRANKO, 1925, Duga Resa. Stupio u NOV 25. 3. 1943, delegat voda 3. bat.
550. ŠUTILA M. IVAN, 1926, Briznik, Jaškovo. Stupio u NOV 8. 1. 1944, borac 2. bat. Ranjen kod Rečice 4. 2. 1945,
551. ŠUTILA M. MATO, 1921, Briznik, Jaškovo. Stupio u NOV 10. 12. 1943, borac Čete za vezu brig.
552. SUTILA I. MIJO, 1925, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 13. 9. 1943, borac 4. bat.
553. ŠUTULOVIĆ M. IVAN, 1924, Rosopajnik, Netretić. Stupio u NOV 30. 1. 1944, borac 1. bat.
554. SVAJGER I. LJUBO, 1924, Svetice, Jaškovo. Stupio u NOV 13. 9. 1943, borac 3. bat.
555. TABOR I. IVAN, 1912, Karlovac. Stupio u NOV 15. 9. 1943, borac 4. bat.
556. TABOR I. RAFAEL (Rafko), 1921, Karlovac. Stupio u NOV 1941, pomoćnik komesara brig. Nosilac je Partizanske spomenice 1941.
557. TEPŠIĆ M. MIČO, 1922, Gačeša, Perjasica. Stupio u NOV 20. 11. 1941, komandir voda 2. bat. Poginuo kod Odre (Sisak) 16. 2. 1945.
558. TEVELI D. MIHAJLO, 1913, Duga Resa. Stupio u NOV 11. 9. 1943, delegat voda 4. bat. Poginuo kao pomoćnik komesara čete kod Rečice 4. 3. 1945.
559. TICHY F. VJEKOSLAV, 1926, Duga Resa. Stupio u NOV 10. 5. 1943, delegat voda 4. bat. Ranjen kao komesar Inženjerske čete brig, kod Desinca 11. 12. 1944.
560. TOMAŠIĆ L. JOSIP, 1923, Ribnik. Stupio u NOV 4. 2. 1944, borac pri Štabu brig.
561. TOMECELJ I. JANKO, 1921, Mala Paka, Ribnik. Stupio u NOV 1. 3. 1944, borac 2. bat.
562. TOMECELJ A. NIKOLA, 1922, Stankovci, Ribnik. Stupio u NOV 18. 2. 1944, borac 1. bat. Ranjen kod Strašnika na Baniji 2. 4. 1945.
563. TOMIČIĆ M. IVAN, 1915, Mihalić Selo, Barilović. Stupio u NOV 8. 8. 1943, komandir voda 2. bat. Poginuo kod Mavračića 23. 10. 1944.
564. TONČIĆ A. JOSIP, 1927, Tončić Selo, Netretić. Stupio u NOV 10. 4. 1943, borac 2. bat. Poginuo kod Bosanaca 12. 3. 1944.
565. TONČIĆ M. NIKOLA, 1922, Novaki, Ribnik. Stupio u NOV 15. 9. 1943, borac 4. bat.
566. TONIBAL I. STJEPAN, 1923, Karlovac. Stupio u NOV 25. 12. 1943, borac 3. bat.
567. TONKOVIC J. VILKO, 1928, Priselci, Jaškovo. Stupio u NOV 10. 11. 1943, borac Čete za vezu brig.
568. TOPOLOVIĆ S. SALIH, 1917, Cazin. Stupio u NOV 2. 2. 1944, borac 4. bat.
569. TROŠIĆ P. ZDENKA, 1929, Duga Resa. Stupio u NOV 7. 5. 1943, borac sanitetskog voda brig.
570. TRUPAC R. JANKO, 1918, Duga Resa. Stupio u NOV 8. 7. 1943, pomoćnik komesara Prateće čete brig. Ranjen kod Galović Sela 26. 8. 1944.
571. TRUPKOVIC A. MATO, 1927, Novigrad, Netretić. Stupio u NOV 7. 9. 1943, kurir pri Štabu brig.
572. TRUPKOVIC A. STJEPAN, 1917, Dubravci, Netretić. Stupio u NOV 13. 1. 1944, borac 2. bat. Ranjen kod Male Bune (Turopolje) u jesen 1944. i od posljedica umro.
573. TRŽOK J. IVAN, 1925, Bogovci, Netretić. Stupio u NOV 15. 8. 1943, delegat voda Čete za vezu brig.
574. TRZOK J. STJEPAN, 1920, Bogovci, Netretić. Stupio u NOV 28. 12. 1943, borac brig.
575. TUL I. JOSIP, 1924, Kasuni, Bosiljevo. Stupio u NOV 1. 2. 1944, borac brig.
576. TUMIR P. LADISLAV, 1919, Osijek. Stupio u NOV 1. 9. 1943, borac 3. bat. Ranjen na Baniji 30. 3. 1945.
577. UGARČIĆ B. SLOBODAN, 1927, Kula. Stupio u NOV 5. 1. 1944, borac Čete za vezu brig.
578. VASCARAC M. SULEJMAN (Suljo), 1916, Konjic. Stupio u NOV 19. 8. 1943, komandant 4. bat.

579. VESELIĆ J. IVAN, 1927, Veselić, Ribnik. Stupio u NOV 1. 6. 1943, borac 2. bat.
580. VESELIĆ L. IVAN, 1925, Veselić, Ribnik. Stupio u NOV 13. 9. 1943, borac 3. bat. Ranjen kod Odre (Zagreb) 25. 2. 1945.
581. VESELIĆ J. JANKO, 1920, Veselić, Ribnik. Stupio u NOV 16. 3. 1943, borac 4. bat.
582. VESELIĆ J. PETAR, 1925, Veselić, Ribnik. Stupio u NOV 27. 9. 1943, borac Prateće čete brig. Zarobile ga ustaše na Brajak Brdu 2. 7. 1944. i objesile u Stativama.
583. VIDAKOVIĆ A. IVAN, 1923, Osijek. Stupio u NOV 18. 12. 1943, borac 4. bat.
584. VIDEČEK P. FILIP, 1913, Kamanje, Ozalj. Stupio u NOV 13. 9. 1943, komandir voda 3. bat.
585. VIDEČEK M. JANKO, 1904, Grandić Breg, Ozalj, živio u Dugoj Resi. Stupio u NOV 15. 7. 1942, zamjenik intendanta brig.
586. VIDEČEK A. JOSIP, 1924, Preseka, Ozalj. Stupio u NOV 16. 12. 1943, borac Prateće čete brig.
587. VIDEČEK A. PETAR, 1926, Preseka, Ozalj. Stupio u NOV 13. 9. 1943, desetar Čete za vezu brig.
588. VINOVRŠKI N. DRAGO, 1926, Vrh, Ozalj. Stupio u NOV 18. 1. 1944, borac 3. bat.
589. VINSKI M. SLAVO, 1925, Kučevica, Netretić. Stupio u NOV 1. 10. 1942, borac intendature brig.
590. VIŠNJIĆ Đ. NIKOLA, 1926, Višnjići, G. Dubrave. Stupio u NOV 10. 4. 1943, komandir voda 3. bat.
591. VIŠNJIĆ T. TODOR, 1919, G. Dubrave. Stupio u NOV 8. 9. 1941, komandir čete 4. bat. Ranjen kod Primišlja travnja 1945.
592. VOJNOVIĆ B. VESELIN, 1923, Derventa. Stupio u NOV 15. 11. 1943, komandir čete 2. bat. Poginuo kod Desinca 1. 9. 1944.
593. VOLARIĆ F. JOSIP, 1922, Brdo, Karlovac. Stupio u NOV 4. 3. 1944, kurir pri štabu 4. bat.
594. VOLOVIĆ L. JANKO, 1922, Prilišće, Netretić. Stupio u NOV 10. 1. 1944, borac intendature brig.
595. VOLOVIĆ I. NIKOLA, 1925, Prilišće, Netretić. Stupio u NOV 12. 1. 1944, borac 2. bat. Ranjen kod D. Kupčine 7. 3. 1945.
596. VRANIĆ M. MIJO, 1918, Duga Resa. Stupio u NOV 9. 9. 1943, komandir voda Prateće čete brig. Ranjen kod Odre 16. 2. 1945.
597. VRBANIĆ S. FRANJO, 1914, Brcković Draga, Bosiljevo. Stupio u NOV 7. 7. 1943, borac 4. bat.
598. VRBETIĆ M. FRANJO, 1918, Goli Vrh, Ribnik. Stupio u NOV 28. 2. 1943, borac 2. bat.
599. VRBETIĆ T. MATO, 1926, Karlovac. Stupio u NOV 26. 12. 1942, pomoćnik komesara čete 2. bat. Ranjen kod Mavračića 23. 10. 1944.
600. VUCELIĆ N. SIMO, 1926, G. Dubrave. Stupio u NOV 18. 10. 1942, delegat voda 2. bat.
601. VUKIN N. IVAN, 1926, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 5. 10. 1943, borac 1. bat. Ranjen kod Rečice 4. 3. 1945.
602. VUKIN M. JOSIP, 1926, Vel. Erjavac, Jaškovo. Stupio u NOV 7. 1. 1944, borac 4. bat.
603. VUKIN S. JOSIP, 1917, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 21. 1. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Mavračića 23. 10. 1944.
604. VUKIN N. STJEPAN, 1924, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 15. 8. 1943, borac intendature brig.
605. VUKMANIĆ L. JANKO, 1914, Vuksani, Jaškovo. Stupio u NOV 7. 2. 1944, borac Prateće čete brig.
606. VUKMANIĆ I. MIRKO, 1919, Vuksani, Jaškovo. Stupio u NOV kolovoza 1943, borac 4. bat. Zarobile ga ustaše kod Ribnika 25. 4. 1944. i istoga dana objesile.
607. VUKMANIĆ J. SLAVKO, 1924, Zvečaj, Duga Resa. Stupio u NOV 25. 4. 1943, borac minerskog voda brig.
608. VUKMANIĆ M. TOMO, 1925, Zvečaj, Duga Resa. Stupio u NOV 16. 9. 1943, borac Čete za vezu brig.
609. VUKAVIĆ N. FRANJO, 1920, Vukova Gorica, Netretić. Stupio u NOV 25. 8. 1943, borac 2. bat. Poginuo kod Bosanaca 12. 3. 1944.

- 610 VUKSAN I. JANKO, 1928, Vuksani, Jaškovo. Stupio u NOV 1943, borac brig. Poginuo u Galović Selu 26. 8. 1944.
- 611 VUKSAN I. JOSIP, 1925, Vuksani, Jaškovo. Stupio u NOV 13. 9. 1943, borac 1. bat.
- 612 VULAR N. NIKOLA, 1922, Ladešić Draga, Netretić. Stupio u NOV 10. 8. 1943, borac 2. bat. Poginuo kod Mavračića 23. 10. 1944.
- 613 VULJANIĆ M. STJEPAN, 1927, Piščetke, Netretić. Stupio u NOV 10. 11. 1943, borac brig. Poginuo kod Donje Kupčine 27. 12. 1944.
- 614 ZABORSKI J. MIJO, 1914, Lončar Brdo, Netretić. Stupio u NOV 12. 9. 1943, komandir voda 1. bat.
- 615 ZATEZALO R. MILAN, 1923, D. Zatezali, D. Dubrave. Stupio u NOV 7. 10. 1941, komesar čete 2. bat.
- 616 ZEBIC A. SALKO, 1921, Konjic. Stupio u NOV 19. 2. 1942, delegat voda 4. bat. Ranjen kod D. Kupčine 7. 3. 1945.
- 617 ZRINJSKI Lj. PETAR, 1921, Senj. Stupio u NOV 25. 8. 1943, komesar čete 3. bat. Ranjen kod Lekenika 4. 10. 1944.
- 618 ŽUPAN P. JOSIP, 1915, Grabrk, Bosiljevo. Stupio u NOV 17. 10. 1943, borac brig. Poginuo kod Lekenika 3. 10. 1944.
- 619 ZAGAR I. JOSIP, 1923, Gerovo, Čabar. Stupio u NOV 2. 1. 1944, borac Cete za vezu brig.
- 620 ZELJEZNJAK J. DRAGUTIN, 1926, Novaki, Ribnik. Stupio u NOV 9. 10. 1943, komandir voda 2. bat.
- 621 ZELJEZNJAK D. IVAN, 1924, Veselić, Ribnik. Stupio u NOV 18. 8. 1943, komandir voda 1. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 28. 12. 1944.
- 622 ZELJEZNJAK J. IVAN, 1922, Veselić, Ribnik. Stupio u NOV 26. 12. 1943, borac 4. bat.
- 623 ZELJEZNJAK J. JOSIP, 1915, Veselić, Ribnik. Stupio u NOV 26. 12. 1943, borac 4. bat.
- 624 ZELJEZNJAK D. JURAJ, 1920, Veselić, Ribnik. Stupio u NOV 26. 12. 1943, borac 4. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
- 625 ZELJEZNJAK I. RUDOLF, 1913, Veselić, Ribnik. Stupio u NOV 26. 12. 1943, borac Prateće čete brig.
- 626 ZGANJER P. JANKO, 1919, Vel. Erjavac, Jaškovo. Stupio u NOV 12. 10. 1943, borac 1. bat. Ranjen kod D. Kupčine 27. 12. 1944.
- 627 ŽGANJER F. MIJO, 1923, Zganjeri, Ozalj. Stupio u NOV 12. 10. 1943, delegat voda 2. bat.
- 628 ZGANJER M. ŽARKO, 1919, Karlovac. Stupio u NOV 19. 9. 1943, borac 4. bat. Poginuo kod Sv. Jane 10. 6. 1944.
- 629 ZIVIC M. IVAN, 1925, Lukovdol, Severin na Kupi. Stupio u NOV 10. 4. 1943, pomoćnik komesara čete 2. bat. Poginuo kod Rečice 4. 3. 1945.
- 630 ZuZINJAK N. JURAJ, 1915, Vel. Modruš Potok, Netretić. Stupio u NOV 1. 5. 1943, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
- 631 ZUGECIC V. IVAN, 1919, Novaki, Ribnik. Stupio u NOV 30. 12. 1943, borac 4. bat.
- 632 ZUGECIC V. JOSIP, 1925, Novaki, Ribnik. Stupio u NOV 14. 2. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Rečice 4. 3. 1945.
- 633 ZUGECIC J. NIKOLA, 1923, Novaki, Ribnik. Stupio u NOV 10. 9. 1943, borac 1. bat. Ranjen kod D. Kupčine 7. 3. 1945.
- 634 ZUNAC J. IVAN, 1919, Mekušje, Karlovac. Stupio u NOV 10. 2. 1943, komesar 4. bat. Poginuo kod Prilipja na Zumberku 10. 6. 1944.
- 635 ZUNIC M. NIKOLA, 1921, Zunići, Crnomelj. Stupio u NOV 10. 9. 1943, intendant 4. bat. Poginuo kod Gline 2. 4. 1945.
- 636 ŽUPAN F. VID, 1912, D. Oštri Vrh, Ozalj. Stupio u NOV 6. 2. 1944, borac 1. bat.
- 637 ZUPCIC I. JURE, 1921, Vel. Modruš Potok, Netretić. Stupio u NOV 21. 1. 1944, borac pri Stabu brig.
- 638 ZUPETIC M. MIJO, 1915, Gorica, Ribnik. Stupio u NOV 3. 2. 1944, borac 2. bat.
- 639 ZUPETIC M. PETAR, 1910, Gorica, Ribnik. Stupio u NOV 1. 2. 1944, borac 2. bat.
- 640 ZUTEK F. PAVAO, 1920, Damelj, Crnomelj. Stupio u NOV 15. 8. 1943, borac 1. bat. Ranjen na Zumberku 30. 6. 1944.

Popis boraca i rukovodilaca Karlovačke brigade na dan formiranja 5. marta 1944. godine urađen je na osnovu podataka koji se čuvaju u Historijskom arhivu Karlovac, te prema podacima kojima raspolažu općinski odbori SUBNOR-a Karlovac, Duga Reesa i Ozalj.

Na dan formiranja 5. marta 1944. u svečanom stroju stajalo je 640 boraca postrojenih u četiri bataljona i dvije samostalne čete. Ratujući do konačnog oslobođenja zemlje, 15. maja 1945. na području Pokuplja, Žumberka, Korduna i Banije poginuli su mnogi od boraca do komandanta brigade, ginuli su kako članovi Partije i SKOJ-a, tako i oni koji to nisu bili, ali su isto toliko voljeli slobodu.

Na ovim ratištima od 640 boraca poginulo je 128, pet je zarobljeno i ubijeno, šest je ranjeno i od posljedica umrlo, dvojica boraca su nestala. Dva borca su strijeljana radi grubog narušavanja discipline i rušenja moralnog lika partizanskog borca. Ukupno su, dakle, iz stroja brigade na razne načine nestala 143 borca.

Popis

POGINULIH BORACA I RUKOVODILACA KARLOVAČKE UDARNE BRIGADE 34. UDARNE DIVIZIJE NOVJ

1. ANTOLIĆ MILAN, 1920, Zabljak, Barilović. Stupio u NOV 1944, borac 1. bat. Poginuo u Donjoj Kupčini 6. 9. 1944.
2. ARŠULIĆ Ivana JOSIP, 1912, Mrežnički Varoš, Barilović. Stupio u NOV 10. 2. 1945, borac 1. bat. Poginuo kod Vinskog Vrhca 2. 5. 1945.
3. BABINAC Stjepana EVA, 1924, Sinac, Otočac. Stupila u NOV 1944, borac brig. Ranjena u Donjoj Kupčini 7. 9. 1944. i od rana ubrzo umrla.
4. BACA Ivana JOSIP, 1913, Drenovica, Ribnik. Stupio u NOV 24. 7. 1944, borac 1. bat. Poginuo kod Crne Mlake 1. 9. 1944.
5. BAHTIJAREVIC Alije IBRAHIM, 1924, Banja Luka. Stupio u NOV II. 12. 1944, borac 4. bat. Ranjen kod Primišlja 14. 4. 1945. i od rana umro.
6. BAJIC Ignaca JURAJ, 1919, Veliki Modruš Potok, Netretić. Stupio u NOV 16. 4. 1943, borac brig. Poginuo na Zumberku 28. 5. 1944.
7. BAJRAMOVIC Mustafe RAMO, 1915, Vidovsko, Kladuša. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Rečice 4. 3. 1945.
8. BANCIC Ivana ROMANO, 1925, Zminj, Rovinj. Stupio u NOV 9. 4. 1944, puškomitraljezac 1. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 6. 9. 1944.
9. BARTOLIN F. VLADO, 1918, Mraclin, Velika Gorica. Stupio u NOV 27. 12. 1944, komandir čete 1. bat. Poginuo u Donjoj Kupčini 7. 3. 1945.
10. BASAR Franje FRANJO, 1924, G. Prilišće, Netretić. Stupio u NOV 1. 11. 1942, pomoćnik komesara Mitraljeske čete 2. bat. Poginuo kod Slavetića 2. 7. 1944.
11. BASARAC Mije MIJO, 1925, Planina Kunička, Netretić. Stupio u NOV 10. 6. 1943, borac brig. Poginuo kod Prekrižja (Zumberak) 4. 6. 1944.
12. BELAVIC Marka AINITUN, 1908, Bošt, Barilović. Stupio u NOV 10. 7. 1944, desetar Mitr. čete 2. bat. Poginuo kod Mavračića 23. 10. 1944.
13. BELAVIC Marka NIKOLA, 1918, Mrežnički Brig, Barilović. Stupio u NOV 4. 3. 1945, borac brig. Poginuo kod Zorkovca 6. 5. 1945.
14. BELAVIC Mije MIJO, 1915, Pišćetke, Netretić. Stupio u NOV 10. 1. 1944, borac 3. bat. Poginuo kod Luščana (Banija) 2. 4. 1945.
15. BELJAN Ivana JOSIP, 1915, Kunić Ribnički, Netretić. Stupio u NOV 8. 10. 1943, komandir voda 1. bat. Poginuo kod Crne Mlake 1. 9. 1944.
16. BENKOVIC Josipa EMIL, 1926, Karlovac. Stupio u NOV 7. 9. 1943. Poginuo kao delegat voda 2. bat. kod Donje Kupčine 28. 12. 1944.
17. BENKOVIC Mije Franjo, 1922, Novo Selo, Bosiljevo. Stupio u NOV 22. 1. 1944, borac 3. bat. Poginuo kod Odrca (Sisak) 11. 2. 1945.
18. BENKOVIC Ivana STJEPAN, 1919, Bošt, Barilović. Stupio u NOV 12. 6. 1944, komandir voda 2. bat. Poginuo kod Mavračića 23. 10. 1944.
19. BENKOVIC Mije STJEPAN, 1919, Novo Selo, Bosiljevo. Stupio u NOV

22. 1. 1944, komandir voda 2. bat.
Poginuo kod Gornjeg Pokuplja 4. 5. 1945.
20. BERT Janka IVAN, 1904, Ribnik.
Stupio u NOV 1. 8. 1944, borac 4. bat.
Poginuo kod Mavračića 23. 10. 1944.
21. BESTIĆ Franje JOSIP, 1920,
D. Prilišće, Netretić. Stupio u NOV
28. 12. 1942, komandant 3. bat.
Poginuo kod Okruha na Zumberku
28. 6. 1944.
22. BISTRICA F. SLAVKO, 1926,
Kupinec, Pisarovina. Stupio u NOV
12. 9. 1944, borac 1. bat. Ranjen kod
Grede pri Sisku 28. 1. 1945. i umro
na putu za bolnicu.
23. BISCAN Josipa JURAJ, 1913,
Kučevce, Netretić. Stupio u NOV
7. 6. 1943, borac brig. Poginuo kod
Pisarovine 3. 11. 1944.
24. BJELJEIĆ STJEPAN, 1924,
Miladin, Pula. Stupio u NOV 9. 4.
1944, borac brig. Poginuo kod
Novigrada na Dobri 28. 4. 1944.
25. BLA2 Simuna IVAN, 1914, Veliki
Erjavac, Jaškovo. Stupio u NOV
1944, operativni oficir 3. bat.
Poginuo kod Lekenika 23. 11. 1944.
26. BLAŽEVIĆ Mije JANKO, 1924,
Novaki, Ribnik. Stupio u NOV 1944,
borac brig. Poginuo kod Zažine 15. 9.
1944.
27. BLAZINA Janka BLA2, 1909,
Durlinci, Ozalj. Stupio u NOV 1944,
borac brig. Poginuo kod Sv. Klare
14. 10. 1944.
28. BLAZINA Josipa IVAN, 1927, Mali
Erjavac, Jaškovo. Stupio u NOV
1944, borac brig. Poginuo kod
Primišlja travnja 1945.
29. BLAZINA Petra MIJO, 1922,
Durlinci, Ozalj. Stupio u NOV 9. 1.
1944, borac 3. bat. Poginuo kod Odre
(Sisak) 16. 2. 1945.
30. BOKAN Lovre JANKO, 1923,
Kolenovac, Netretić. Stupio u NOV
10. 2. 1943, borac 2. bat. Poginuo
kod Donje Kupčine 28. 12. 1944.
31. BOKAN Ivana PETAR, 1906,
Završje Netretićko, Netretić. Stupio
u NOV 10. 6. 1944, borac brig.
Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3.
1945.
32. BOLJKOVAC Mate MATIJA, 1912,
Vukova Gorica, Netretić. Stupio u
NOV 21. 12. 1943, borac 2. bat.
Poginuo na Debeloj glavi kod
Primišlja 14. 4. 1945.
33. BOŽIČ I. JOSIP, 1925, G. Mekuše,
Karlovac. Stupio u NOV 1. 12. 1944,
borac 2. bat. Poginuo kod Odre
(Sisak) 16. 2. 1945.
34. BRAVARIC Janka JOSIP, 1909, Goli
Vrh, Ribnik. Stupio u NOV kolovoza
1944, borac brig. Poginuo kod
Primišlja 14. 4. 1945.
35. BREZEK Petra STJEPAN, 1917,
Kozjak, Krapina. Stupio u NOV
14. 10. 1944, borac 2. bat. Poginuo
kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
36. BRIDIČ NIKOLA, 1912, Bridiči,
Karlovac. Stupio u NOV 1944, borac
brig. Poginuo kod Draganića 1. 6.
1944.
37. BRKAS'IC Stjepana JOSIP, 1927,
Karlovac. Stupio u NOV 1944, borac
brig. Poginuo kod Gornjeg Pokuplja
6. 5. 1945.
38. BRKLJAČIĆ Antuna IVAN, 1921,
Banski Marović, Lasinja. Stupio u
NOV 1944, borac brig. Poginuo kod
Vukšin Sipka (Draganići) 7. 5. 1945.
39. BRNARDIC Josipa STJEPAN, 1902,
Pokupsko, Pisarovina. Stupio u NOV
I. 11. 1944, borac 4. bat. Poginuo kod
Donje Kupčine 7. 3. 1945.
40. BUBANJ Antuna IVAN, 1926,
Karlovac. Stupio u NOV 10. 2. 1944,
miner brig. Poginuo kod Pojatna
(Karlovac) aprila 1945.
41. BUBAŠ Ivana VLADO, 1926,
Vukova Gorica, Netretić. Stupio u
NOV 10. 8. 1943, pom. intendanta
brig. Poginuo kod Netretića 3. 5.
1945.
42. BUDAČKI Petra JURAJ, 1923,
Jakovci, Netretić. Stupio u NOV
II. 11. 1942, komandir čete 4. bat.
Poginuo kod Rečice 15. 1. 1945.
43. BUKOVAC JANKO, Netretić. Stupio
u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod
Sv. Jane (Zumberak) 10. 6. 1944.
44. BUKOVAC Ivana MIJO, 1927,
Skradsko Selo, Ribnik. Stupio u
NOV 1944, borac brig. Poginuo kod
Vukove Gorice 23. 4. 1945.
45. BUTKOVIC Andrije MIJO, 1914,
Podvor, Ogulin. Stupio u NOV 6. 3.
1945, borac 1. bat. Poginuo kod
Primišlja 7. 4. 1945.

46. BUTORAJAC NIKOLA, 1921, Vinski Vrh, Netretić. Stupio u NOV 24. 5. 1944, desetar 4. bat. Umro od zadobijenih rana u bolnici 34. div.
47. CAR J. IVAN, 1916, G. Svarča, Karlovac. Stupio u NOV 15. 1. 1945, borac 1. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
48. CULOVIĆ Đ. JOSIP, 1910, Cerje, Sisak. Stupio u NOV 14. 9. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 27. 12. 1944.
49. ČACIC K. GRGA, 1912, Pazarište, Perušić. Stupio u NOV 10. 12. 1944, borac 3. bat. Poginuo kod Odre (Sisak) 12. 2. 1945.
50. CAVLOVIC Nikole MIJO, 1926, G. Stranica, Ribnik. Stupio u NOV 15. 11. 1943, borac brig. Poginuo kod Sv. Jane 22. 6. 1944.
51. CAVLOVIC Mije NIKOLA, 1921, G. Stranica, Ribnik. Stupio u NOV 1943, borac brig. Poginuo kod Perjasice 8. 4. 1946.
52. COBRLEC Josipa STJEPAN, 1913, Imotsko. Stupio u NOV 4. 12. 1944, borac 3. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
53. ČRLENICA A. ANTUN, 1927, Marčani, Pula. Stupio u NOV 9. 4. 1944, borac brig. Poginuo kod Petrovine (Zumberak) 28. 6. 1944.
54. CUKURIN Franje ALOJZ, 1924, Mržljaki, Netretić. Stupio u NOV 7. 2. 1944, borac brig. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
55. DELAC A. JURAJ, 1925, Skrad, Delnice. Stupio u NOV 10. 12. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Odre (Sisak) 15. 2. 1945.
56. DOMITROVIC M. MIKA, 1919, Osojnik, Severin na Kupi. Stupio u NOV 1. 7. 1943, nišandžija na pt. puški 4. bat. Ranjen 15. 1. 1945. kod Rečice i od povreda umro.
57. DRLJA Antuna PETAR, 1925, Medov Dolac, Imotski. Stupio u NOV 10. 12. 1944, borac brig. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
58. DRVODELIC Jure MIJO, 1917, Belavići, Duga Resa. Stupio u NOV 9. 9. 1943, komesar čete 1. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
59. DROZDOV A. MILJENKO, 1923, Karlovac. Stupio u NOV 5. 5. 1943, rukovodilac prop. odsjeka brig. Poginuo kod Gline 2. 4. 1945.
60. DUBRAVAC Antuna NIKOLA, 1926, Dvoranj, Pisarovina. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
61. DUKOVČIC Stjepana NIKOLA, 1916, Lipnička Gorica, Ribnik. Stupio u NOV 6. 2. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 27. 12. 1944.
62. DVGRABIC Petra TOMO, 1921, G. Zvečaj, Duga Resa. Stupio u NOV 21. 1. 1944, borac 1. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 27. 12. 1944.
63. ĐUMLIJA Franje IVAN, 1923, Bratina, Pisarovina. Stupio u NOV 14. 9. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Mavračića 23. 10. 1944.
64. ERDELJAC Janka NIKOLA, 1924, Prilišće, Netretić. Stupio u NOV 22. 12. 1943, pomoćnik komesara čete 2. bat. Ranjen kod Donje Kupčine i od povreda umro 7. 3. 1945.
65. FABAC Ivana IVAiN, 1904, Griče, Ribnik. Stupio u NOV 9. 9. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Rečice 4. 3. 1945.
66. FABIJANIĆ Ivana JOSIP, 1913, Jamnička Kiselica, Pisarovina. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
67. FRANCETIĆ Stjepana FRANJO, Bratina, Pisarovina. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Lekenika 4. 10. 1944.
68. FRANCETIĆ JOSIP, 1914, Bratina, Pisarovina. Stupio u NOV 14. 9. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Lekenika 4. 12. 1944.
69. FRANKOVIC Josipa JOSIP, 1928, Glavica, Bosiljevo. Stupio u NOV 15. 1. 1945, borac 1. bat. Poginuo kod Gline 2. 4. 1945.
70. FRANKOVIC Josipa MIJO, 1926, Glavica, Bosiljevo. Stupio u NOV 20. 1. 1945, borac 1. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
71. FRANJKOVIC S. MILAN, 1925, Zagreb. Stupio u NOV 28. 3. 1942, borac 3. bat. Poginuo kod Zdenčine u jesen 1944.

72. FRKETIĆ Franje JANKO, 1907, Mračin, Netretić. Stupio u NOV 10. 2. 1944, borac brig. Poginuo kod Rečice 4. 3. 1945.
73. FRTALJ Ivana MIRKO, 1927, Breznik, Jaškovo. Stupio u NOV 8. 9. 1944, borac 1. bat. Poginuo kod Slunja 14. 4. 1945.
74. FUDURIĆ Jure NIKOLA, 1927, Zvečaj, Duga Resa. Stupio u NOV 7. II. 1943, desetar 2. bat. Poginuo kod Rečice 15. 1. 1945.
75. FUDURIĆ Petra STJEPAN, 1919, Zvečaj, Duga Resa. Stupio u NOV 7. 12. 1942, zamjenik komesara 1. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 26. 9. 1944.
76. FURDEK Franje JANKO, 1909, Mihalić Selo, Barilović. Stupio u NOV 29. 7. 1941, pomoćnik komesara brigade. Član KPJ od 1935. Ranjen kod Donje Kupčine i istoga dana umro 7. 3. 1945.
77. GLUŠČIĆ Grge MARKO, 1907, Maletić, Netretić. Stupio u NOV 10. 11. 1943, pom. puškomitraljesca 3. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
78. GOJIŠIĆ Gabrijela ALOJZ, 1910, Čeglji, Draganić. Stupio u NOV 10. 4. 1943, borac 1. bat. Poginuo na Kurjevcu kod Primišlja 15. 4. 1945.
79. GOLOVRŠKI Mirka MIRKO, 1922, Podgraj, Ozalj. Stupio u NOV 2. 12. 1944, delegat voda 1. bat. Poginuo na Kurjevcu kod Primišlja 14. 4. 1945.
80. GOLUBIĆ Petra MIJO, 1912, Priselci, Jaškovo. Stupio u NOV 6. 8. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Koritinje (Rečica) 27. 12. 1944.
81. GOMIONIK A. STANKO, 1919, Ormož, Ptuj, Stupio u NOV 13. 9. 1944, komandir čete 4. bat. Poginuo kod Rečice 15. 1. 1945.
82. GORŠEBAŠA IVAN, 1915, Bubnjarci, Ribnik. Stupio u NOV proljeća 1943, komandir 2. čete 2. bat. Poginuo kod Bosanaca 12. 3. 1944.
83. GRABAR Izidora LJUDEVIT, 1902, Vrbno, Ivanec. Stupio u NOV 22. 12. 1944, borac 1. bat. Poginuo kod Rečice 4. 3. 1945.
84. GRAHOVAC Janka STJEPAN, 1909, Degoj, Pokupsko. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Vinskog vrha 2. 5. 1945,
85. GRAŠA Josipa JOSIP, 1927, Police, Ozalj. Stupio u NOV 8. 1. 1944, borac 3. bat. Ranjen kod Lazine 26. 12. 1944. i od povreda umro istoga dana.
86. GRAŠETIĆ Antuna JOSIP, 1926, Barban, Pula. Stupio u NOV 26. 3. 1944, borac 3. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 6. 9. 1944.
87. GRDASIĆ Josipa, NIKOLA, 1912, Završje, Netretić. Stupio u NOV 24. 10. 1944, desetar 1. bat. Poginuo na Kurjevcu kod Primišlja 13. 4. 1945.
88. GRGIĆ Jure STJEPAN, 1921, D. Oštri Vrh, Ozalj. Stupio u NOV siječnja 1944, borac Prateće čete brig. Poginuo kod Donje Kupčine 6. 9. 1944.
89. GRGURIĆ Jure JOSIP, 1926, Kučevica, Netretić. Stupio u NOV 6. 9. 1943, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 26. 12. 1944.
90. GRGURIĆ Josipa JURAJ, 1919, Kučevica, Netretić. Stupio u NOV 3. 11. 1943, borac Inž. čete brig. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
91. GRGURIĆ Z. STANKO, 1927, Karlovac. Stupio u NOV 5. 9. 1943, borac 4. bat. Poginuo kod Lekenika 3. 10. 1944.
92. GRMAN MATO, 1908, Ladovac, Pokupsko. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Zdenčine 11. 9. 1944.
93. GRMŠEK Martina IVAN, 1908, Duga Resa. Stupio u NOV 1. 9. 1942, borac brig. Poginuo kod Netretića 2. 5. 1945.
94. HAJKO Bare JOSIP, 1927, Veliki Erjavac, Jaškovo. Stupio u NOV 1943, borac brig. Poginuo kod Donje Kupčine 29. 12. 1944.
95. HOMAJER HERBERT, 1920, Pribić, Jastrebarsko. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Tončić Sela 1. 5. 1945.
96. HAJSAN Franje ALOJZ, 1927, Jurovo, Ribnik. Stupio u NOV 1944, borac brig. Ranjen 4. 3. 1945. kod Rečice i od povreda umro istog dana.
97. HERCEG S. TOMO, 1923, D. Kupčina, Pisarovina. Stupio u NOV 18. 1. 1945, borac brigadne

- komore. Ranjen 11. 4. 1945. na Debeloj glavi kod Primišlja i na putu za bolnicu umro.
98. HERUC Vladimira PREDRAG, 1926, Križevci. Stupio u NOV 8. 9. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
 99. HLAIĆ Nikole STJEPAN, 1917, Zaborsko, Netretić. Stupio u NOV 15. 1. 1944, rukovodilac telefonske centrale Čete za vezu brig. Zarobili ga »Nijemci u Sv. Jani 10. 6. 1944. i sproveli u logor u Njemačku gdje je likvidiran.
 100. HODAK Jure JURA, 1923, Drežnik, Slunj. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
 101. HRŽENJAK Franje FRANJO, 1911, Budišćak, Ivanec. Stupio u NOV 10. 12. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
 102. ILIJANIC Petra JANKO, 1923, Veliki Erjavac, Jaškovo. Stupio u NOV 1943, borac brig. Poginuo kod Gline 26. 3. 1945.
 103. ISEK Stanka SLAVKO, 1911, Bović, Vrginmost. Stupio u NOV 27. 1. 1945, borac 1. bat. Poginuo na Kordunu 25. 4. 1945,
 104. IVAČKO Vida JOSIP, 1919, D. Oštri Vrh, Ozalj. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Perjasice 8. 4. 1945.
 105. IVASIC Franje IVAN, 1923, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 14. 10. 1943, ml. vodnik 1. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
 106. IVIČAK Franje JURAJ, 1929, Odra, Velika Gorica. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
 107. IVIČAK Tome JOSIP, 1920, Brajak Brdo, (Netretić. Stupio u NOV 10. 11. 1943, komandir čete 2. bat. Poginuo kod Grede (Sisak) 28. 1. 1945.
 108. JADRIČ Ivana JOSIP, 1925, Jadrići, Ribnik. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Donje Kupčine 29. 12. 1944.
 109. JAKAC Antuna IVAN, 1926, Barban, Pula. Stupio u NOV 9. 4. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Desinca 1. 9. 1944.
 110. JAKOVAC Matije DRAGUTIN, 1915, Zupa, Brod na Kupi. Stupio u NOV 12. 3. 1943, borac 2. bat. Poginuo kod Svetica (Ozalj) 15. 8. 1944.
 111. JANKO IVAN, 1912, Jauki, Labin. Stupio u NOV 9. 4. 1944, borac brig. Poginuo kod Brajak Brda (Netretić) 2. 8. 1944.
 112. JANKOVIĆ Nikole JURAJ, 1915, Kunić Ribnički, Netretić. Stupio u NOV 20. 1. 1944, borac brig. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
 113. JANKOVIĆ Stjepana IVAN, 1925, Farkašić, Sisak. Stupio u NOV 14. 9. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Mavračića 23. 10. 1944.
 114. JARNJEVIĆ Franje ANTUN, 1920, Jarnjevići, Ribnik. Stupio u NOV 9. 9. 1943, komandir čete 3. bat. Poginuo kod Sv. Jane 10. 6. 1944.
 115. JARNJEVIĆ Jure FRANJO, 1905, Jarnjevići, Ribnik. Stupio u NOV 6. 9. 1944, borac brig. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
 116. JARNJEVIĆ Janka IVAN, 1927, Strgari, Bosiljevo. Stupio u NOV 20. 9. 1944, borac brig. Poginuo kod Generalskog Stola 19. 4. 1945.
 117. JOVANOVIĆ ALEKSANDAR, 1921, Beograd. Stupio u NOV 1944, borac brig. Ranjen u završnim operacijama za oslobođenje i od gangrene umro 16. 10. 1945.
 118. JOVANOVIĆ Nikole VJEKOSLAV, 1926, Trilj, Novi Vinodolski. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo blizu Sv. Jurja kod Draganića 7. 5. 1945.
 119. JURAŠIĆ Andrije ANDRIJA, 1907, Ogulin. Stupio u NOV 10. 12. 1944, borac 2. bat. Poginuo u Donjoj Kupčini 7. 3. 1945,
 120. JURENA Andrije JURE, 1910, Novaki, Ozalj. Stupio u NOV 25. 8. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
 121. JURKAS Konrada DRAGUTIN, 1913, Duga Resa. Stupio u NOV 6. 9. 1943, komesar čete 4. bat. Poginuo kod Petrovine 30. 6. 1944.
 122. KALANJA B. VJEKOSLAV, 1920, Biograd na moru. Stupio u NOV 3. 10. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Sv. Martina na Zumberku 9. 11. 1944.

123. KARAŠ Slavka ANDRIJA, 1923, Bratina, Pisarovina. Stupio u NOV 14. 9. 1944, borac 3. bat. Ranjen 27. 12. 1944. kod Donje Kupčine i od povreda umro istoga dana.
124. KAIŠIĆ Ivana IVAN, 1902, Vrh, Krk. Stupio u NOV 9. 11. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
125. KASUNIĆ Jure JOSIP, 1919, Duga Resa. Stupio u NOV 9. 12. 1942, komandant 2. bat. Poginuo kod Mavračića 23. 10. 1944.
126. KATIC Petra IVAN, 1912, Dobrinići, Generalski Stol. Stupio u NOV 20. 9. 1943, borac 2. bat. Poginuo kod Tobolića 7. 4. 1945.
127. KATUNIĆ Blaža STJEPAN, 1914, Preseka, Ozalj. Stupio u NOV 13. 9. 1943, komandir čete 3. bat. Poginuo kod Rečice 15. 1. 1945.
123. KIRINČIĆ Stjepana DRAGUTIN, 1919, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 13. 9. 1943, pomoćnik komesara čete 3. bat. Poginuo kod Vukove Gorice 24. 3. 1945.
129. KIRINCIC Mate JOSIP, 1921, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 8. 10. 1943, komesar čete 1. bat. Ranjen 29. 10. 1944. kod Kramarića i od povreda umro na putu za bolnicu 34. div. dana 30. 10. 1944.
130. KLARIC I. JANKO, 1920, Gora, Petrinja. Stupio u NOV 19. 11. 1944, borac 1. bat. Poginuo kod Rečice 15. 1. 1945.
131. KLEMENCIC Ivana IVAN, 1919, Veselić, Ribnik. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Netretića 3. 5. 1945.
132. KLEMENCIC Marka IVAN, 1921, Griči, Ribnik. Stupio u NOV 8. 8. 1943, borac 1. bat. Poginuo kod Crne Mlake 1. 9. 1944.
133. KLOBUČAR Rudolfa MIJO, 1926, Goli Vrh, Netretić. Stupio u NOV 1. 7. 1944, borac brig. Poginuo kod Crne Mlake 1. 9. 1944.
134. KNAPIĆ Josipa JOSIP, 1925, Duga Resa, Stupio u NOV 7. 4. 1943, komesar čete 2. bat. Poginuo kod Bosanaca 12. 3. 1944.
135. KNEZETIĆ Jure MIJO, 1913, Brihovo, Ribnik. Stupio u NOV 9. 8. 1944, borac Inž. čete brig. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
136. KOBASIĆ Ivana DRAGUTIN, 1910, Veliki Erjavac, Jaškovo, Stupio u NOV 11. 8. 1944, delegat voda 1. bat. Poginuo na Kurjevcu kod Primišlja 14. 4. 1945.
137. KOCMANIC J. PETAR, 1910, Bučica, Glina. Stupio u NOV 4. 11. 1944, borac 1. bat. Poginuo kod Odre (Sisak) 16. 2. 1945,
138. KOLIC Tome VID, 1904, Grabrk, Bosiljevo. Stupio u NOV 10. 2. 1944, borac brig. Poginuo kod Karlovca 7. 5. 1945.
139. KOSMAC Nikole VID, 1922, Fratrovci, Ozalj. Stupio u NOV 8. 1. 19*14, komandir čete 3. bat. Ranjen 30. 6. 1944. kod Okruga {Žumberak} i od posljedica umro u bolnici na Zumberku 3. 7. 1944.
140. KOZAR Jure MATIJA, 1913, Brihovo, Ribnik. Stupio u NOV 10. 8. 1944, borac Inž. čete brig. Poginuo kod Grede (Sisak) 28. 1. 1945.
141. KRAJAČIĆ Stjepana IVAN, 1907, Osojnik, Severin na Kupi. Stupio u NOV 8. 1. 1945, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
142. KRALJ Alojza. BRANKO, 1927, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 8. 9. 1944, borac 4. bat. Ranjen 15. 1. 1945. kod Rečice i od posljedica umro u bolnici 34. div.
143. KRALJ Ivana JOSIP, 1922, Fratrovci, Ozalj. Stupio u NOV 18. 1. 1944, borac brig. Ranjen kod Odre gdje je i umro 12. 2. 1945.
144. KRALJEVIĆ J. STJEPAN, 1913, Cerje, Pokupsko. Stupio u NOV 17. 9. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Odre (Sisak) 16. 2. 1945.
145. KRAMARIC Jurja JURAJ, 1927, Osojnik, Severin na Kupi. Stupio u NOV 16. 9. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kuipčine 7. 3. 1945.
146. KRANJCE,C I. JOSIP, 1920, Karlovac. Stupio u NOV 10. 10. 1943, komesar čete 2. bat. Ranjen 23. 10. 1944. kod Mavračića i umro istoga dana.
147. KRANJČEC Stjepana FRANJO, 1915, Gorščaki, Ozalj. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Donje Kupčine krajem prosinca 1944.

148. KRASČIĆ Petra MIJO, 1924, Goli Vrh, Ribnik. Stupio u NOV 14. 2. 1943, desetar 3. bat. Poginuo kod Mavračića 23. 10. 1944.
149. KRAŠINA BLAŽ, 1919, Slapno, Ozalj. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Rečice 4. 3. 1945.
150. KRULJAC G. ANTUN, 1919, Gerovo, Delnice. Stupio u NOV 8. 1. 1944, borac 1. bat. Poginuo kod Rečice 15. 1. 1945.
151. KUCINIĆ Mije NIKOLA, 1924, Bogovci, Netretić. Stupio u NOV 29. 12. 1943, borac 1. bat. Poginuo kod Draganića 20. 12. 1944.
152. KURPIS Jure MIRKO, 1914, Fratrovci, Ozalj. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Rečice 4. 3. 1945.
153. KUŠIČ Đ. SIMO, 1921, Ponikvc, Dubrave. Stupio u NOV 10. 5. 1942, komandant 2. bat. Poginuo kod Vukojevca pri Turopolju 21. 1. 1945.
154. LADIKA Petra ANTUN, 1923, Kamanje, Ozalj. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo na Kurjevcu kod Primišlja 16. 4. 1945.
155. LANCA Ivana ANTUN, 1925, Peroj, Pula. Stupio u NOV 23. 3. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Crne Mlake 1. 9. 1944.
156. LAPCEVIC Save DURO, 1907, Vrginmost. Stupio u NOV 27. 6. 1943, komandir Inž. čete brig. Poginuo kod Donje Kupčine 27. 12. 1944.
157. LATIN Stjepana MIJO, 1824, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 7. 1. 1944, delegat voda 3. bat. Poginuo kod Zažine 15. 9. 1944.
158. LATKOVIC Nikole VJEKOSLAV, 1923, Karlovac. Stupio u NOV 9. 7. 1942, operativni oficir brig. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
159. LES Ivana JURE, 1919, Vodena Draga, Bosiljevo. Stupio u NOV 18. 7. 1944, borac 3. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 29. 12. 1944.
160. LEŠ Ivana MARKO, 1917, Vodena Draga, Bosiljevo. Stupio u NOV 8. 1. 1944, komandir voda brig. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
161. LIPAK Imbre JANKO, 1901, Vratečko, Letovanić. Stupio u NOV 14. 11. 1944, borac san. voda brig. Poginuo kod Rečice 15. 1. 1945.
162. LISTAR Nikole MARKO, 1909, Goli Vrh, Ribnik. Stupio u NOV 18. 5. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Koritinje (Rečica) 27. 12. 1944.
163. LOVRAKOVIC JURA, 1905, Osojnik, Severin na Kupi. Stupio u NOV 24. 7. 1944, borac 3. bat. Umro u bolnici 34. div.
164. LOVRINIĆ Tome MIRKO, 1924, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 23. 8. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
165. LOVRINIČ Mije IVAN, 1920, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 10. 11. 1943, borac brig. Poginuo kao komandir voda 4. bat. na Kurjevcu kod Primišlja 16. 4. 1945.
166. LUCIJANIĆ Petra IVAN, 1926, Vučjak, Netretić. Stupio u NOV 20. 3. 1944, pomoćnik komesara čete 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
167. LUCUL Milana MIRKO, 1926, Želski, Pula. Stupio u NOV 25. 3. 1944, borac 4. bat. Poginuo kod Zažine 15. 9. 1944.
168. LUKAC Josipa STJEPAN, 1922, Belinsko Selo, Ozalj. Stupio u NOV 1943, borac brig. Poginuo kod Donje Kupčine 29. 12. 1944.
169. LUKESIC Josipa MATA, 1923, Ladešić Draga, Netretić. Stupio u NOV 20. 2. 1943, pomoćnik komesara 4. bat. Poginuo kod Prilipja (Žumberak) 10. 6. 1944.
170. MACAN Mije JOSIP, 1922, Stranica Donja, Ribnik. Stupio u NOV 1943, borac brig. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
171. MALETIC Janka MIRKO, 1926, Straža, Netretić. Stupio u NOV 25. 3. 1944, borac brig. Poginuo kod Gline 2. 4. 1945.
172. MALOVIĆ Mate IVAN, 1927, Mihalić Selo, Barilović. Stupio u NOV 6. 10. 1943, komandir radio-stanice Čete za vezu brig. Poginuo kod Gore na Baniji 27. 3. 1945.
173. MALOVIČ Ivana MATO, 1927, Mihalić Selo, Barilović. Stupio u NOV 10. 11. 1943, borac brig. Poginuo kod Perjasice 8. 4. 1945.
174. MALOVIČ Janka MIJO, 1911, Duga Resa. Stupio u NOV 15. 8. 1943, borac 4. bat. Poginuo kod Lazine 24. 12. 1944.

175. MILOVIĆ Mate PETAR, 1908, Mrežnički Vena, Barilović. Stupio u NOV 1. 3. 1944, vodnik Pratećeg voda I. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
176. MARETIĆ Stjepana JANKO, 1912, Bratina* Pisarovina. Stupio u NOV 20. 9. 1944, borac 3. bat. Ranjen 27. 12. 1944. kod Donje Kupčine i od teških povreda umro u bolnici 34. div.
177. MARIC Nikole BOZO, 1922, Stolac. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Odre (Sisak) 16. 2. 1944.
178. MARKOVIC Pavia STJEPAN, 1924, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 1943, borac brig. Poginuo kod Gline u drugoj polovici ožujka 1945.
179. MARKOVIC Nikole VID, 1925, D. Oštri Vrh, Ozalj. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Pokupskog početkom 1945.
180. MARKUS P. RUDOLF, 1921, Lokve, Delnice. Stupio u NOV 26. 4. 1944, komesar čete 1. bat. Poginuo kod Grede (Sisak) 28. 1. 1945.
181. MATAN A. MIJO, 1924, Vrbanska Draga, Jaškovo. Stupio u NOV 13. 10. 1943, miner minerskog voda brig. Ranjen i od posljedica umro u bolnici 34. div. dana 19. 1. 1945.
182. MATAKOVIC M. DRAGO, 1925, Duga Resa. Stupio u NOV 27. 3. 1943, delegat voda 4. bat. Ranjen 28. 10. 1944. i od povreda umro.
183. MATOLE Petra IVAN, 1923, Bogovci, Netretić. Stupio u NOV 19. 2. 1943, komandir voda 3. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 27. 12. 1944.
184. MAVRETIC LOVRO, Brezje, Jastrebarsko. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Lešća (Generalski Stol) 4. 4. 1945.
185. MEDVED M. DRAGAN, 1918, Bučica, Glina. Stupio u NOV 23. 11. 1944, borac Prateće čete brig. Umro u bolnici 34. div. od tifusa 5. 1. 1945.
186. MEDVED M. MILAN, 1924, Sijakovica, Kladuša, Stupio u NOV II. 9. 1944, borac 3. bat. Ranjen 4. 10. 1944. kod Turopolja i umro na putu za bolnicu.
187. MEJAŠKI T. IVAN, 1912, Vučjak, Netretić. Stupio u NOV 20. 3. 1944, komandir čete 2. bat. Poginuo kod Odre (Sisak) 16. 2. 1945,
188. MIHALIC Janka. DRAGUTIN, 1921, Trg, Ozalj. Stupio u NOV 1945, borac brig. Poginuo kod Prilišća 1. 5. 1945.
189. MIHALIC Nikole VID, 1924, Podbrežje, Ozalj. Stupio u NOV 6. 3. 1945, borac 3. bat. Poginuo kod Gline u drugoj polovici ožujka 1945.
190. MIHELIC FRANJO, 1924, Jušići, Opatija. Stupio u NOV 9. 4. 1944, borac brig. Poginuo kod Petrovine (Zumberak) 30. 6. 1944.
191. MODRGIN Rudolfa MIJO, 1924, Sopči Vrh, Ribnik. Stupio u NOV 25. 7. 1943, borac 1. bat. Ranjen 27. 12. 1944. kod Donje Kupčine i od povreda umro u bolnici u Lasinji 30. 12. 1944.
192. MOLEK Franje FRANJO, 1914, Bosanski Novi. Stupio u NOV 27. 10. 1942, komandant Karlovačke brig. Ranjen 30. 6. 1944. kod Petrovine (Zumberak) i od posljedica umro 2. 7. 1944.
193. MRLJAK PETAR, 1918, Fratrovci, Ozalj. Stupio u NOV 19. 1. 1944, borac 3. bat. Strijeljan radi grubog narušavanja discipline i moralnog lika borca u ljeto 1944.
194. MUS Pavia IVAN, 1919, Veselić, Ribnik. Stupio u NOV 12. 2. 1944, borac 4. bat. Ranjen 2. 5. 1945. kod Netretića i od povreda umro u Vojnoj bolnici u Zagrebu 14. 6. 1945.
195. MUSINJAK Karla IVAN, 1920, Kamanje, Ozalj. Stupio u NOV 1. 1. 1944, delegat voda 1. bat. Poginuo kod Sv. Jane 10. 6. 1944.
196. MUZE Dragutina. IVAN, 1925, Novaki, Ozalj. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Rečice 4. 3. 1945.
197. NASTAV Nikole NIKOLA, 1925, Bukovac Gornji, Ribnik. Stupio u NOV 4. 8. 1944, borac 1. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
198. NAVRATIL Otokara MLADEN, 1923, Sarajevo. Stupio u NOV 12. 9. 1944, borac 1. bat. Poginuo kod Strašnika na Baniji 2. 4. 1945.
199. NEJAK I. JOSIP, 1921, Rečica. Stupio u NOV 1. 6. 1943, pomoćnik komesara čete 2. bat. Poginuo 1945.
200. NEZIĆ I. STJEPAN, 1927, Sv. Ivan, Zelina. Stupio u NOV 16. 10. 1944, borac brig. Poginuo na Kurjevcu (Primišlje) 16. 4. 1945.

201. NIKOLIČ Petra ANTE, 1914, Plemenitaš, Severin na Kupi. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
202. NINKOVIĆ A. MIHAJLO, 1917, Donja Dubica, Gradačac. Stupio u NOV 19. 9. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
203. NOVOGRADAC Ivana PAVAO, 1926, Kunić Ribnički, Netretić. Stupio u NOV 18. 2. 1943, borac 2. bat. Poginuo kod Turopolja 13. 2. 1945.
204. NOVOSEL Antuna MATO, 1902, Dubravci, Netretić. Stupio u NOV 10. 2. 1944, borac brig. Zarobile ga ustaše 23. 4. 1945. kod Vukove Gorice i zatim ubile u Dugoj Resi.
205. OREŠČANIN Srdana NIKOLA, 1919, Mateško Selo, Perjasica. Stupio u NOV 31. 8. 1941. Poginuo kao operativni oficir brig. u Rovnici kod Ribnika 4. 4. 1944.
206. ORKA P. ANTUN, 1923, Kamanje, Ozalj. Stupio u NOV 4. 1. 1944, borac 3. bat. Ranjen 4. 3. 1945. kod Rečice i umro.
207. OISRECKI Pavia MIRKO, 1912, Bjelovar. Stupio u NOV 4. 8. 1944, komesar čete 1. bat. Poginuo kod Mavračića 23. 10. 1944.
208. PALAJSA J. IVAN, 1928, Bukovlje Netretičko, Netretić. Stupio u NOV 3. 2. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Desinca 1. 9. 1944.
209. PALČIĆ Tome SLAVKA 1927, Brkiševina, Letovanić. Stupio u NOV 15. 12. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
210. PABIĆ Franje FRANJO, 1921, Prilišće, Netretić. Stupio u NOV 31. 12. 1943, borac 2. bat. Poginuo kod Koritinje (Rečica) 27. 12. 1944.
211. PAVLIĆ Stanka MIJO, 1918, Rasopajnik, Netretić. Stupio u NOV 17. 9. 1943, komandir voda. Poginuo kod Grede (Sisak) 28. 1. 1945.
212. PAVLINIĆ D. PAVAO, 1917, Liplje, Severin na Kupi. Stupio u NOV 21. 1. 1944, bolničar 1. bat. Poginuo kod Petrovca (Sisak) 16. 2. 1945.
213. PEČNIK I. DRAGUTIN, 1924, Klanac, Severin na Kupi. Stupio u NOV 16. 10. 1942, komandir voda 4. bat. Poginuo kod Cerja (Sisak) 3. 10. 1944.
214. PEKIČ Nikole MIJO, 1911, Rasopajnik, Netretić. Stupio u NOV 1. 6. 1943, borac brig. Zarobljen 12. 4. 1944. kod Ribnika i ubijen u logoru.
215. PENEZIĆ Franje KARLO, 1926, Bratina, Pisarovina. Stupio u NOV 14. 9. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
216. PEIŘEŠKO Ilije JOSIP, 1919, Goli Vrh, Ribnih. Stupio u NOV 5. 10. 1943, komandir voda 1. bat. Poginuo kod Crne Mlake 6. 9. 1944.
217. PEREŠKO Mate MARKO, 1912, Goli Vrh, Ribnik. Stupio u NOV kolovoza 1944, borac brig. Poginuo u jesen 1944.
218. PESTAK Matije MIJO, 1917, Drenovica, Ribnik. Stupio u NOV 28. 7. 1944, borac 4. bat. Poginuo kod Horvata (Zdenčina) 28. 10. 1944.
219. PETOAR Stjepana PETAR, 1913, Brinje. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
220. PETRIĆ Ivana DRAGUTIN, 1913, Bridići, Jaškovo. Stupio u NOV 30. 3. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
221. PETRIĆ NIKOLA, 1912, Bridići, Jaškovo. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Prekrižja (Žumberak) 1. 6. 1944.
222. PETROVIĆ Save BRANKO, 1921, Okučani. Stupio u NOV 12. 9. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
223. PIRŠA J. SLAVKO, 1916, Pokupsko, Pisarovina. Stupio u NOV 15. 9. 1944, borac 1. bat. Poginuo kod Grede (Sisak) 20. 1. 1945.
224. PJEVAČ Božidara MILAN, 1910, Bakar, Sušak. Stupio u NOV 16. 5. 1942, borac 1. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 29. 12. 1944.
225. PLANINAC Antuna MARKO, 1902, Mračin, Netretić. Stupio u NOV 10. 2. 1944, borac brig. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
226. PLANINAC Ivana NIKOLA, 1914, Planina Kunička, Netretić. Stupio u NOV 1. 3. 1944, borac brig. Poginuo kod Rečice 4. 3. 1945.
227. PLEVKO Pavia IGNAC, 1903, Rude, Samobor. Stupio u NOV 1. 9. 1943, borac 1. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 6. 9. 1944.

228. PODREBARAC Janka IGNAC, 1919, Zakanjsko Selo, Ribnik. Stupio u NOV kolovoza 1944, borac brig. Poginuo kod Luščana (Banija) 2. 4. 1945.
229. PODVORAC MIRKO, 1924, Slapno, Ozalj. Stupio u NOV 1943, borac brig. Poginuo na Zumberku lipnja 1944.
230. POLIC S. FRANJO, 1907, Oštarije, Karlobag. Stupio u NOV 22. 12. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Grede (Sisak) 5. 2. 1945.
231. POLIMAC Vitomira BRANKO, 1922, Bubnjarci, Ribnik. Stupio u NOV 17. 8. 1943, komandir voda 3. bat. Poginuo kod Sv. Jane (Zumberak) 10. 6. 1944.
232. POLOVIC Tome MIJO, 1924, D. Bukovlje, Barilović., Stupio u NOV 10. 8. 1943, borac brig. Poginuo kod Ribnika 4. 4. 1944.
233. POLJAK Josipa ANDRIJA, 1927, Jaškovo. Stupio u NOV kolovoza 1944, borac brig. Poginuo kod Primišlja 13. 4. 1945.
234. POLJAK N. DINKO, 1914, Zadar. Stupio u NOV 1. 12. 1944, borac 1. bat. Poginuo kod Odre (Sisak) 15. 2. 1945.
235. POLJAK Ivana DRAGUTIN, 1926, Jaškovo. Stupio u NOV 15. 2. 1944, borac brig. Poginuo kod Vukove Gorice 23. 4. 1945.
236. PREMENTIN Fabijana STJEPAN, 1922, Vrbanska Draga, Jaškovo. Stupio u NOV 19. 7. 1944, borac 3. bat. Poginuo od Zažine 15. 9. 1944.
237. PRINC Franje FRANJO, 1922, Rasopajnik, Netretić. Stupio u NOV 20. 1. 1944, borac brig. Poginuo kod Draganića 7. 5. 1945.
238. PRINC Franje MIJO, 1926, Rasopajnik, Netretić. Stupio u NOV 20. 1. 1944, borac brig. Poginuo kod Draganića 7. 5. 1945.
239. PUDINA MATO, 1918, Velika Jelsa, Karlovac. Stupio u NOV 1943, borac brig. Poginuo kod Lešća 4. 4. 1944.
240. PULJAK Janka MATIJA, 1914, Podbrežje, Ozalj. Stupio u NOV 20. 1. 1944, komesar čete 3. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
241. PUŠIĆ Ivana MIJO, 1924, Lučica, Barilović. Stupio u NOV 15. 7. 1944, borac brig. Poginuo kod Zažine 15. 9. 1944.
242. RADOCAJ Nikole IVAN, 1909, Radočaji, Generalski Stol. Stupio u NOV 10. 3. 1944, borac brig. Poginuo kod Zamršja (Rečica) 15. 1. 1945.
243. RADOČAJ Franje STJEPAN, 1923, Kurilovac, Vel. Gorica. Stupio u NOV 9. 9. 1944, borac 4. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
244. RADOCAJ J. STJEPAN, 1920, Podrebar, Bosiljevo. Stupio u NOV 26. 12. 1944, borac brig. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
245. RATKA.7 Jure JOSIP, 1910, Martinski Vrh, Ribnik. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
246. REHOKIĆ Janka IVAN, 1917, Brihovo, Ribnik. Stupio u NOV 24. 7. 1944, borac 4. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
247. RIBARIĆ Antuna FRANJO, 1924, Orljakovo, Ozalj. Stupio u NOV 13. 1. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
248. ROKIĆ Nikole DUŠAN, 1904, Prkos, Karlovac. Stupio u NOV novembra 1942, borac 4. bat. Poginuo kod Perjasice 8. 4. 1945.
249. ROPAR Mije IVAN, 1925, Hrsina, Bosiljevo. Stupio u NOV 29. 6. 1944, borac brig. Poginuo kod Zažine 15. 9. 1944.
250. ROZGRAJ Martina MIRKO, 1924, Sopči Vrh, Ribnik. Stupio u NOV 5. 2. 1944, borac brig. Poginuo kod Plješevice (Zumberak) 7. 6. 1944.
251. R. OZIĆ Ivana DRAGO, 1908, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 11. 8. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
252. RUJEVCAN Antuna JURE, 1927, Durlinci, Ozalj. Stupio u NOV 10. 8. 1944, borac 4. bat. Poginuo kod Bratine (Pokuplje) 28. 10. 1944.
253. RUZAK M. ZVONKO, 1925, Zagreb. Stupio u NOV 27. 10. 1944, borac 1. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
254. SAMAC Ivana IVAN, 1921, Jačkovina, Vrapče. Stupio u NOV 8. 2. 1943, komandir voda 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
255. SAMBOL Imbre NIKOLA, 1925, Vrbno, Ivanec. Stupio u NOV 10. 12.

- 1944, borac 3. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
256. SIAMO VOJSKA Nikole STJEPAN, 1924, Duga Resa. Stupio u NOV 11. 9. 1944, borac brig. Ranjen na Zumberku i od povreda umro 7. 12. 1944.
257. SECANJ Viktora FRANJO, 1927, Griče, Ribnik. Stupio u NOV 9. 9. 1944, borac 2. bat. Poginuo na Debeloj glavi kod Primišlja 14. 4. 1945.
258. SESTRIC Josipa JOSIP, 1927, Rasopajnik, Netretić. Stupio u NOV 20. 11. 1944, borac 1. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
259. SESTRIC Ivana MIJO, 1919, Rosopajnik, Netretić. Stupio u NOV 11. 9. 1943, komandir voda 1. bat. Poginuo kod Grandić Brega na Zumberku 2. 6. 1944.
260. SILA Ivana JOSIP, 1923, Vrbanska Draga, Jaškovo. Stupio u NOV 1943, borac brig. Poginuo kod Mavračića 23. 10. 1944.
261. SIROTIĆ MARIO, 1924, Pula. Stupio u NOV 9. 4. 1944, borac brig. Poginuo kod Plješivice (Žumberak) 10. 6. 1944.
262. SKITARELIC A. ERMINIO, 1925, Vinkuran, Pula. Stupio u NOV 9. 4. 1944, borac 3. bat. Poginuo kod Plješivice (Žumberak) 10. 6. 1944.
263. SKRADSKI Jure NIKOLA, 1925, Skradsko Selo, Ribnik. Stupio u NOV 15. 9. 1943, komandir voda 3. bat. Poginuo kod Crne Mlake 1. 9. 1944.
261. SKUTIC Valenta IVAN, 1923, Zorkovac, Jaškovo. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Primišlja 13. 4. 1945.
265. SLANAC Antuna, JANKO, 1918, Slapno, Ozalj. Stupio u NOV 20. 8. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 27. 12. 1944.
266. SLATKOV Ig. OLEG, 1923, Piaski. Stupio u NOV 5. 8. 1944, komesar čete 4. bat. Poginuo kod Rečice 4. 3. 1945.
267. SOKAC Josipa STJEPAN, 1927, Belinsko Selo, Ozalj. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
268. SPAHIC Jure JOSIP, 1927, Spahići, Bosiljevo. Stupio u NOV 25. 9. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
269. SPUDIC Ivana IVAN, 1921, Vinski Vrh, Netretić. Stupio u NOV 10. 7. 1944, borac brig. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
270. STAREŠINIĆ Franje MATO, 1921, Brihovo, Ribnik. Stupio u NOV 15. 8. 1944, borac 1. bat. Poginuo kod Crne Mlake 1. 9. 1944.
271. STAREŠINIĆ Janka SLAVKO, 1914, Pratulipa, Barilović. Stupio u NOV 4. 4. 1943, komandir čete 1. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
272. STOJIŠIC D. MIRKO, 1926, Beška, Sremski Karlovci. Stupio u NOV 28. 8. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 27. 12. 1944.
273. STOJKOVIĆ Nikole STJEPAN, 1927, D. Zvečaj, Duga Resa. Stupio u NOV 5. 9. 1944, borac 4. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
274. STRNIĆ Jakova FRANJO, 1898, D. Kupčina, Pisarovina. Stupio u NOV 25. 11. 1944, borac brig. Poginuo kod Rečice 15. 11. 1945.
275. STRUSA Mare IVAN, 1924, Bratovanjci, Ozalj. Stupio u NOV 7. 1. 1944, borac brig. Poginuo kod Rečice 4. 3. 1945.
276. STUPLJANEC Stjepana STJEPAN, 1920, D. Kupčina, Pisarovina. Stupio u NOV 24. 4. 1942, komandir čete 4. bat. Poginuo kod Mavračića. 23. 10. 1944.
277. ŠAINA Ivana JOSIP, 1926, Šaini, Pazin. Stupio u NOV 9. 4. 1944, borac 1. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 6. 9. 1944.
278. ŠAJN F. STJEPAN, 1912, Karlovac. Stupio u NOV 23. 0. 1943, komesar čete 2. bat. Strijeljan radi grubog kršenja discipline i moralnog lika narodnog borca 10. 6. 1944.
279. ŠANTIĆ BLAZ, 1920, Trogir. Stupio u NOV 9. 9. 1943, pomoćnik komesara 4. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 29. 12. 1944.
280. SCULAC Fabijana STJEPAN, 1911, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 27. 7. 1944, borac 1. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 6. 9. 1944.

281. SEGINA Bartola JANKO, 1912, Soldatić, Ozalj. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Marinbroda na Baniji 27. 3. 1945.
282. SEGINA Nikole MATO, 1925, Milani, Bosiljevo. Stupio u NOV 13. 2. 1944, di-setar 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 27. 12. 1944.
283. SlAKETA Petra DRAGUTIN, 1918, Mrežnički Brig, Barilović. Stupio u NOV 12. 10. 1942, komandir čete 4. bat. Poginuo kod Rečice 4. 3. 1945.
284. ŠEPELJ Đure JOVO, 1921, Višnjići, G. Dubrave. Stupio u NOV 10. 1. 1942, komesar čete 4. bat. Poginuo kod Luščana na Baniji 2. 4. 1945.
285. ŠILJAN M. SANTO, 1925, Vinkuran, Pula. Stupio u NOV 9. 4. 1944, borac 3. bat. Poginuo na Plješivici (Zumberak) 10. 6. 1944.
286. ŠILJEVINAC M. IVAN, 1929, Duga Resa. Stupio u NOV 24. 12. 1944, borac brig. Poginuo kod Grede (Sisak) 26. 2. 1945.
287. ŠILMUNIĆ Nikole NIKOLA, 1908, V. Erjavac, Jaškovo. Stupio u NOV 14. 12. 1944, komandir voda. Poginuo kod Grede (Sisak) 28. 1. 1945.
288. ŠIMUNOVIĆ Josipa NIKOLA, 1916, Prilišće, Netretić. Stupio u NOV 8. 7. 1942, komandant 2. bat. Poginuo kod Galgova (Zumberak) 9. 11. 1944.
289. ŠIMUNOVIĆ Stjepana STJEPAN, 1912, Dubrava, Čazma. Stupio u NOV 4. 1. 1944, komandant 3. bat. Poginuo kod Rečice 15. 1. 1945.
290. ŠKERL MARIJAN, 1923, Trsat, Sušak. Stupio u NOV 9. 4. 1944, borac brig. Poginuo na Plješivici (Zumberak) 10. 6. 1944.
291. SKOPELJA S. IVAN, 1924, Novaki, Karlovac. Stupio u NOV 3. 2. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
292. ŠLAHT Mije JANDRE, 1929, Novaki, Barilović. Stupio u NOV 28. 8. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Grede (Sisak) 5. 2. 1945.
293. SOLTAN SLAVKO, 1911, Bratina, Pisarovina. Stupio u NOV 14. 9. 1944, straža, pri Stabu brig. Poginuo kod Donje Kupčine 27. 12. 1944.
294. ŠPEHAR Josipa JOSIP, 1924, Vukova Gorica, Netretić. Stupio u NOV 8. i. 1944, borac brig. Poginuo kod Vukove Gorice 2. 5. 1945.
295. SPELIC Franje JANKO, 1909, Zubrinci, Bosiljevo. Stupio u NOV 20. 1. 1943, borac brig. Poginuo kod Miokovića (Pisarovina) 6. 3. 1945.
296. STERK Jurja JURAJ, 1920, Vukova Gorica, Netretić. Stupio u NOV 3. 10. 1943, komandant 2. bat. Poginuo na Kurjevcu kod Primišlja 8. 4. 1945.
297. ŠUPE-LJAK Valenta IVAN, 1927, Zagreb. Stupio u NOV 27. 2. 1945, borac 2. bat. Poginuo na Debeloj glavi kod Primišlja 14. 4. 1945.
298. ŠUTULOVIĆ Janka JANKO, 1928, Rosopajnik, Netretić. Stupio u NOV 27. 12. 1944, borac Čete za vezu brig. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
299. TEPŠIĆ M. MIĆO, 1920, Gaćeša, Perjasica. Stupio u NOV 20. 11. 1941, komandir voda 2. bat. Poginuo kod Odre (Sisak) 16. 2. 1945.
300. TEVELI Dragutina MIHAJLO, 1913, Duga Resa. Stupio u NOV 11.9. 1943, pomoćnik komesara čete 4. bat. Poginuo kod Rečice 4. 3. 1945.
301. TOMASIĆ JOSIP, Vodena Draga, Bosiljevo. Stupio u NOV 1944, komandir čete. Poginuo nesretnim slučajem u Kuniću 1944.
302. TOMAŠIĆ Mije SLAVKO, 1920, Brcković Draga, Bosiljevo. Stupio u NOV 1. 4. 1944, borac brig. Poginuo kod Ribnika 4. 4. 1944.
303. TOOVILIĆ Mate IVAN, 1915, Mihalić Selo, Barilović. Stupio u NOV 8. 8. 1943, borac brig. Poginuo kod Mavračića 23. 10. 1944.
304. TONČIĆ Ane Josip, 1927, Tončić Selo, Netretić. Stupio u NOV 10. 4. 1943, borac 2. bat. Poginuo kod Bosanaca 12. 3. 1944.
305. TOPOLNJAK Janka MARKO, 1913, Lijevo Sredičko, Sisak. Stupio u NOV 10. 10. 1944, borac 4. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
306. TOPOLOVEC T. STJEPAN, 1926, Markuševac, Zagreb. Stupio u NOV 23. 9. 1944, borac 1. bat. Poginuo kod Draganića 20. 12. 1944.
307. TRBUKA R. IVAN, 1920, Luka Pokupska, Rečica. Stupio u NOV 6. 3. 1945, borac 3. bat. Poginuo kod Tončić Sela (Netretić) 1. 5. 1945.

308. TRUPKOVIC A. STJEPAN, 1917, Dubravci, Netretić. Stupio u NOV 13. 1. 1944, borac 2. bat. Ranjen kod Male Bune (Turopolje) u jesen 1944. i od posljedica umro.
309. TUŠKAN Andrije IVAN, 1909, Završje, Netretić. Stupio u NOV 10. 7. 1944, desetar — bolničar sanitetskog voda brig. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
310. VESELIĆ Janka PETAR, 1925, Veselić, Hibnik. Stupio u NOV 27. 9. 1943, borac Prateće čete brig. Zarobile ga ustaše 2. 7. 1944. na Brajak Brdu i objesile u Stativama.
311. VINSKI Pavia JOSIP, 1908, Kučevice, Netretić. Stupio u NOV 7. 9. 1944, borac 1. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 29. 12. 1944.
312. VISNJAK Martina MIJO, 1910, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 10. 9. 1944, borac 1. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
313. VOJNOVIĆ VESELIN, 1923, Derventa. Stupio u NOV 15. 11. 1943, komandir čete 2. bat. Poginuo kod Desinca 1. 9. 1944.
314. VUCETIC KARLO, 1916, Peroj, Pula. Stupio u NOV 9. 4. 1944, borac brig. Poginuo kod Krašića 11. 5. 1944.
315. VUKIN Stjepana JOSIP, 1917, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 21. 1. 1944, borac 1. bat. Poginuo kod Mavračića 23. 10. 1944.
316. VUKMANIĆ Ivana MIRKO, 1919, Vuksani, Jaškovo. Stupio u NOV kolovoza 1943, borac brig. Zarobile ga ustaše kod Lešća i objesile u Ribniku 25. 4. 1944.
317. VUKAVIC Nikole FRANJO, 1920, Vukova Gorica, Netretić. Stupio u NOV 25. 8. 1943, borac 2. bat. Poginuo kod Bosanaca 12. 3. 1944.
318. VUKSAN Ivana JANKO, 1928, Vuksani, Jaškovo. Stupio u NOV 1943, borac brig. Poginuo u Galović Selu 26. 8. 1944.
319. VULAR M. NIKOLA, 1921, Ladešić Draga, Netretić. Stupio u NOV 10. 8. 1943, borac 2. bat. Poginuo kod Mavračića 23. 10. 1944.
320. VULJANIC Mije STJEPAN, 1927, Pišcetke, Netretić. Stupio u NOV 10. 11. 1943, borac brig. Poginuo kod Donje Kupčine 27. 12. 1944.
321. ZABORSKI Nikole JANKO, 1921, Lončar Brdo, Netretić. Stupio u NOV 17. 3. 1944, komandir voda. Poginuo kod Lazine 24. 12. 1944.
322. ŽUPAN Pavia JOSIP, 1915, Grabrik, Bosiljevo. Stupio u NOV 17. 10. 1943, borac brig. Poginuo kod Lekenika 3. 10. 1944.
323. ZAPOIC Lovre IVAN, 1908, Hrašće, Jaškovo. Stupio u NOV 10. 8. 1944, borac brig. Poginuo kod Donje Kupčine 28. 12. 1944.
324. ZELJEZNJAK Dragutina IVAN, 1924, Veselić, Ribnik. Stupio u NOV 18. 8. 1943, komandir voda 1. bat. Ranjen 28. 12. 1944. kod Donje Kupčine i od posljedica umro 30. 12. 1944.
325. ZELJEZNJAK Dragutina JURE, 1920, Veselić, Ribnik. Stupio u NOV 26. 12. 1943, komandir voda 4. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
326. ZGANJER M. ŽARKO, 1919, Svetice, Jaškovo. Stupio u NOV 19. 9. 1943, delegat voda straže pri Štabu brig. Poginuo kod Sv. Jane 10. 6. 1944.
327. ZIVICNJAK Vilčeka STJEPAN, 1925, Farkašić, Letovanić. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Zorkovca (Ozalj) 4. 5. 1945.
328. ZIVIC Mije IVAN, 1925, Lukovdol, Severin na Kupi. Stupio u NOV 18. 4. 1943, pomoćnik komesara čete 4. bat. Poginuo kod Rečice 4. 3. 1945.
329. ZUGECIC Vilimai JOSIP, 1925, Novaiki, Ribnik. Stupio u NOV 14. 2. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Rečice 4. 3. 1945.
330. ŽUNAC FERKO, 1924, Bratina, Pisarovina. Stupio u NOV 14. 9. 1944, borac 2. bat. Poginuo kod Odre (jSisak) 16. 2. 1945.
331. ZUNAC J. IVAN, 1919, Mekušje, Karlovac. Stupio u NOV 10. 2. 1943, komesar 4. bat. Poginuo u Prilipju na Zumberku 10. 6. 1944.
332. ZUNIC Milana NIKOLA, 1921, Zunići, Črnomelj. Stupio u NOV 10. 9. 1943, intendat 4. bat. Poginuo kod Gline 2. 4. 1945.
333. ZUPAN Ivana MATO, 1918, Banski Kovačevac, Lasinja, Stupio u NOV 6. 3. 1945, borac 4. bat. Poginuo kod Gline 2. 4. 1945.

334. ŽUPČIĆ Janka IVAN, 1908, Prekrižje, Jastrebarsko. Stupio u NOV 1944, borac brig. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
335. ZUŽIĆ S. FRANJO, 1926, Pisarovina. Stupio u NOV 18. 12. 1944, borac 1. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 27. 12. 1944.
336. ŽUŽINJAK Nikole JURAJ, 1915, Veliki Modruš Potok, Netretić. Stupio u NOV 1. 5. 1943, borac 2. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.
337. ZUZINJAK M. PETAR, 1919, Lončar Brdo, Netretić. Stupio u NOV 28. 7. 1944, komandir čete 4. bat. Poginuo kod Donje Kupčine 7. 3. 1945.

Popis poginulih boraca i rukovodilaca Karlovačke udarne brigade 34. udarne divizije NOVJ izrađen je na osnovu sačuvanih dokumenata brigade, sjećanja većeg broja boraca ove jedinice, te podataka općinskih odbora SUBNOR-a Karlovca, Duge Rese i Ozi ja.

Kazalo ličnih imena

A

ADZLČ MILAN 210
ADZLJA BOŽIDAR 20
AFRIC VJEKOSLAV 249
AMBROZLC VLADO NOVLJAN 146
ARMANDO DRAGO 29
ARSULIĆ JOSIP 350
AVSIC JAKA 145

B

BABIĆ JOVO 15
BABIĆ MARIJA 228
BABIĆ NIKOLA 288
BAČA JOSIP 183
BADEL MARIJAN 131, 133
BAHOVIĆ FRANJO 316
BAHTIJAREVIĆ IBRAHIM 339
BAJER FRANJO 373
BAJRAMOVIĆ RAMO 307
BAKARIĆ VLADIMIR 41, 245
BALAGOVIĆ IVAN 15
BALAS BORIS 10, 83, 143, 174, 179, 221,
317, 321, 323, 344, 359
BALTIC AVDO 33
BALTIC LUKA 18
BALTIC MILUTIN 21, 34
BALJAC ANDRIJA 316
BANČIĆ ROMAN 190
BARBARIC IZIDOR 290
BARBIC JOŽICA 28
BARIĆ JOSIP 341
BARTOLIN VLADO 314
BASAR FRANJO 67
BASAR STJEPAN 288
BASIC TOMO 316
BEDE JOSIP 288
BEDE NIKOLA 288
BELAVIĆ ANTUN 220
BELAVIĆ BRUNO 54, 56, 85, 88, 90
BELAVIĆ DRAGUTIN 63
BELAVIĆ FRANJO 269, 279
BELAVIĆ IVAN 377
BELAVIĆ MARKO 98, 195, 227
BELAVIĆ MIJO 67, 332

BELAVIC NIKOLA 358
BELIC JOSIP 307
BELIN DRAGO 376
BELIN JANKO 290
BELJAN JOSIP 183
BENIĆ IVAN 137
BENIĆ JOŽA 67, 76
BENIĆ VLADIMIR 194, 224, 226, 236
BENKOVIĆ EMIL 264
BENKOVIĆ FRANJO 292
BENKOVIĆ MARKO 377
BENKOVIĆ MATA 279
BENKOVIĆ STJEPAN 220, 307, 352
BERINIĆ VLADIMIR 294
BERT IVAN 220
BERTOTI VELIMIR 288
BESTIĆ JOSIP 98, 135, 136, 143
BEZJAK MIJO 340
BIOČIĆ FRANJO 50
BIONDIĆ DAN 68
BISTRICA SLAVKO 285
BLAZ IVAN 241
BLAZ SIMUN 375
BLAŽEVIĆ ARTUR 195, 227, 279, 324
BLAŽEVIĆ BRANKO 225
BLAŽEVIĆ TOMO 292
BLAŽEVIĆ TOMISLAV 315
BLAZINA BLAŽ 210
BLAZINA FRANJO 31
BLAZINA MIJO 294
BLAZINCIĆ STJEPAN 332
BOGOVIĆ STJEPAN 316
BOKAN JANKO 265
BOKAN PETAR 315
BOLJKOVAC DRAGUTIN 227, 276, 279,
324, 332
BOLJKOVAC FRANJO 316
BOLJKOVAC MATIJA 339
BOLJKOVAC PETAR 67
BOOM KLAAS JAN 262, 263
BORIC FRANJO 373
BORIC MILE (BORDIC) 18
BORKOVIC MIJO 269, 291
BOROVAC BRANKO 378
BOSANAC STEVO 68
BOSNIĆ HUSEIN 259

BOŠNJAK JURA 316
 BOŽIC JOSIP 294
 BRADICA JANKO 376
 BRAJKOVIC ZLATKO 31
 BRBARA PETAR 374
 BRCKOVIC MATO 375
 BREKOVIC MATO 288
 BREZEK STJEPAN 314
 BREZOVIC PREBEG NIKOLA 25
 BRIDIĆ PETAR 203
 BRISEVAC VASO 18
 BRKASIC JOSIP 358
 BRKLJAČIĆ IVAN 358
 BRNARDIĆ JANKO 375, 376
 BRNARDIĆ STJEPAN 314
 BRNJA IVICA 224
 BROZ JOSIP TITO 9, 15, 16, 19, 38, 41,
 45, 95, 96, 97, 125, 145, 153, 187, 245,
 271, 272, 295, 370,
 BROZOVIC IVAN 228
 BROZOVIC JANKO 376
 BROZOVIC MILAN JOCO 192, 195
 BUBAŠ VLADO 350
 BUDACKI JURA 247, 277, 278
 BUKOVAC JANKO 125
 BUKOVAC MIJO 343
 BUKOVČAK PAVAO 307
 BUKOVIC FRANJO 341
 BUKVIĆ JOSIP 37
 BULAT RADE 25, 34, 107
 BULAT TESO 45
 BULIC DANE 378
 BURIC IVAN 316
 BUTKOVIC MIJO 339
 BUTORAC ANKA 20

C

CAR IVAN 314
 CAR JANKO 269
 CAR MIJO 376
 CAR MIKA 76
 CAR NIKOLA 67
 CEKOVIC IVAN 288
 CIBIC MARIO 288
 CIGIĆ FRANJO 259
 CIGIĆ JURO 316
 CILIC AUGUST 249
 CRNETIC MUSTAFA 377
 CRNKOVIC RAFAEL 374
 CUKINA JANKO 31
 CULOVIC JOSIP 265
 CVETKOVIC DRAQISA 24
 CVETKOVIC FRANJO 308
 CVIJIC ĐURO 12
 CVJETIĆ STJEPAN 50

C

CULUM DUŠAN 373

C

CACIC GRGA 294
 CANIC MAGDA 196
 CAVIC MARIJAN 38, 39, 40, 42
 CAVLOVIC DRAGO 288, 308, 316, 338,
 340
 ČAVLOVIC NIKOLA 287, 339
 ČEHIC HASAN 377
 CERCIL VINSTON 295
 CICAK MIJO 332, 390
 CITAI VIRĐINO 125
 CORBIC STJEPAN 314
 CRLENICA ANTUN 137
 CUJIC ŽARKO 34
 CUKURIN ALOJZ 314
 ČULIG IVAN 269
 ČULJAT JOSIP 36

D

DAKIC BOZIDAR 18
 DASOVIC MARTIN 176, 240, 249, 268,
 351
 DEJANOVIĆ DUŠAN 86, 288
 DELAC JURAJ 294
 DENUKO LUIĐI 173
 DEVERIC JOSIP 317, 318, 319, 321,
 DEVIC ĐORĐE 18
 DIJANOVIC TOMO 176
 DIJEBALO DRAGO 50
 DIMIC NADA 21, 39, 40, 42
 DOBROSAVLJEVIC DUŠAN 68
 DOBROSAVLJEVIC MILOŠ 373
 DOJČIĆ JOSIP 316
 DOLINAR JOSIP 241, 248, 288
 DOMANI ROBERT 36
 DOMITROVIC FRANJO 377
 DOMITROVIC IVAN 377
 DOMITROVIC MIKO 259, 278
 DRAGANJAC FRANJO 67, 77
 DRAGICEVIC IVICA 87, 218
 DRAGICEVIC JOSIP 241
 DRAGIJA 67
 DRAGOJEVIC PETAR 35
 DRAGOJEVIC ZIVAN 378
 DRAKULIC DRAGOMIR PUBA 18, 22,
 32, 42
 DRAKULIC NENAD BRACO 20
 DRGASTIN IVAN 247
 DRENSKI MILAN 340
 DRLJA PETAR 314
 DROZDOV MILJENKO 287, 322, 332
 DRVODELIĆ MIJO 314
 DUBRAVCIĆ RUDOLF 58
 DUBRAVAC NIKOLA 314
 DUDUKOVIC MILOŠ GUGO 55, 56
 DUH JOSIP 316
 DUKOVCIĆ ĐURO 137
 DUKOVCIĆ NIKOLA 262
 DUKOVCIĆ PERO 340
 DVORABIC TOMO 262

Đ

ĐAKOVIC ĐURO 16
ĐUMLIJA IVAN 220

E

ELEKOVAC NIKOLA 324
ERDELJAC JOSIP 86, 172, 183, 228
ERDELJAC NIKOLA 247, 288, 314
ERDELJAC PETAR 18, 62, 84, 85, 158,
173, 179, 220, 245

F

FABAC DRAGO 377
FABAC IVAN 307
FABIJANČIĆ VLADO 378
FABIJANCIC
FABIJANIĆ JOSIP 314
FASNER ZVONKO 227, 246,
FEDERBER IVAN 316
FERIC DANE 316
FIČURIN MILAN 377
FILIPCIC DARKO 88, 205
FILIPS PAUL 245
FORSEK BRANKO 378
FORTUN VLADO 259
FRANCETIĆ FRANJO 203
FRANCETIC STJEPAN 316
FRANCISKOVIC 77
FRANKOVIC JOSIP 332, 377
FRANKOVIC MIJO 314, 340
FRANJEVIC STJEPAN 315
FRANJKOVIĆ MILAN 377
FRICTACKI STANKO 373
FRKETIC JANKO 307
FRLETA IVAN 50, 51
FRTALJ JOSIP 340
FRTALJ MIRKO 339
FUCAK DANKO 246, 324
FUDURIĆ MIJO 246, 262, 340
FUDURIĆ NIKOLA 278
FUDURIĆ STEVO 85
FUDURIĆ STJEPAN 210, 224
FURDA STANKO 248
FURDEK JANKO 21, 246, 313, 314
FURDEK VIKTOR 143, 194, 224
FURLAN HERMAN 25, 61, 62, 64, 76

G

GABERSNIK MILIVOJ PUPO 143, 297
GALOVIC IVICA 86, 226, 228
GALOVIC MANE 224, 287, 315
GALOVRSKI MIRKO 339
GALJER VILIM 36
GAŠPAROVIĆ DANE 85, 224, 225
GASPAROVIĆ JURAJ 288, 294
GAZIBARA RADE 340
GENER VERA 374

GLUSČIĆ MARKO 314, 317, 318, 319
320

GOJAK JOSIP 85
GOJAK MILOŠ 47
GOJAK STEVO 42
GOJAK STJEPAN 20
GOJIŠIĆ ALOJZ 288, 290, 339
GOLENKO GUSTAV 377
GOLUBIĆ MIJO 262
GOMIONIK STANKO 205
GORŠEBAŠA IVAN 88
GORUP JANKO 373
GOŠNJAK IVAN 18
GOVEDNIK ROZINA 68, 86, 196, 248
GOVORUŠIĆ DRAGUTIN 248
GRABAR LJUDEVIT 307
GRABER IVAN 344
GRAHAC IVAN 340
GRAHO IVICA 86, 98, 142, 193
GRAHOVAC STJEPAN 350
GRAŠA JOSIP 259
GRAŠA JANKO 285
GRAŠETIĆ JOSIP 190
GRBENIČEK MIRKO 341
GRCEVIĆ IVAN 51
GRDAŠIĆ NIKOLA 339
GRDAŠIĆ TONE 20, 21, 42
GREGORIC PAVLE 23, 28
GRGIĆ STJEPAN 190
GRGURIĆ JOSIP 262
GRGURIĆ JURAJ 314
GRGURIĆ STANKO 202
GRŠAK MILE 288
GRUBAUER RUDOLF 15
GRUBEŠIĆ SIMO 29

H

HAJKO JOSIP 265
HAJSAN ALOJZ 308
HAJSAN JOSIP 294
HALIC MIJO 262
HALOVIĆ MARKO 377
HALOVANIĆ MATO 93, 124, 125, 341
HALOVANIĆ STJEPAN 375
HARIŠ IVAN 18, 36
HERCEG TOMO 339
HERUC PREDRAG 314
HITLER ADOLF 24, 130, 169, 177
HLAIĆ DRAGUTIN 63
HLAIĆ STJEPAN 125
HLAIĆ VLADIMIR 10, 47
HODAK IVAN 15
HODAK JURA 314
HOLJEVAC NIKOLA 15
HOLJEVAC VJECESLAV 21, 25, 30, 32,
34, 39, 55, 144, 145, 146, 215, 232
HOMAJER HERBERT 349, 376
HORVAT ALOJZ 137
HORVAT IVAN 288
HORVAT MATIJA 373
HORVAT NIKOLA 376

HORZIČ VLADISLAV 282
HRELIC NIKOLA 377
HRUMEK ANTUN 340
HR2ENJAK FRANJO 314
HUMIC ĐURO 273

I

IČANOVIC HUSEIN 251
IGNASCENKO ALEKSA 269, 317, 321
ILIJANIC JANKO 332
ILIJANIC STEVO 98, 246
ISKRA IVAN 137, 308, 324, 340
ISEK SLAVKO 339
IVACKO JOSIP 339
IVASIĆ F. IVAN 314, 373
IVASIĆ J. IVAN 373
IVIČAK JOSIP 246, 285
IVIČAK JURAJ 314
IVKOVIĆ RADE 193, 227, 246
IVSIĆ STJEPAN 316

J

JADRIĆ JOSIP 265
JAGAŠ MIJO 220, 257, 262
JAKAC IVAN 181
JAKOPČEVIĆ DRAGO 324
JAKOVAC DRAGUTIN 164
JAKOVČIĆ JURE 373
JAKOVIĆ MILAN 52
JAKOVIĆ NIKOLA 68, 77
JAKOVIĆ PETAR 31
JAKOVIĆ SIMO 31
JAKŠIĆ JOSIP 375
JAKŽIĆ MATO 37
JAKŠIĆ MIJO 324
JAKSIĆ RADE 340
JAKUŠ IVAN 72
JALSAVAC MIJO 307
JAMBROSIĆ MIJO 376
JANDRAS IVAN 307
JANKOVIĆ IVAN 220
JANKOVIĆ JURAJ 315
JANKOVIĆ MATO 173
JANJAC ALOJZ 247, 316
JANJANIN DUŠAN 308
JANJANIN JOVO 68
JARNJEVIĆ ANTUN 125
JARNJEVIĆ DANKO 375
JARNJEVIĆ FRANJO 315
JARNJEVIĆ IVAN 377
JARNJEVIĆ JANKO 93, 278, 340
JARNJEVIĆ TOMO 375
JELIC STEVO 77
JOVANOVIĆ ĐURO 15
JOVANOVIĆ MATA 86, 98
JOVANOVIĆ VJEKOSLAV 358
JUGOVIĆ BOGDAN 18
JURAJIĆ JOSIP 324
JURAN MARKO 374
JURAS BOZO 15, 17, 18

JURAS ĐURO 15, 17
JURASIĆ ANDRIJA 314
JURINA JURE 315
JURINAC GEZO 86
JURKAS DRAGUTIN 137
JURSA KARLO 308

K

KALANJA VJEKOSLAV 236
KALUĐEROVIĆ DUŠAN 225
KARAĐORĐEVIĆ PETAR 73, 74, 173
KARAPANDZA SIMO 48
KARAŠ ANDRIJA 262
KARAŠ DESA 320
KARAŠ JOSIP 246
KARAŠ MILUTIN 304, 316, 318, 319, 320, 321
KARLOVIĆ MIJO 285
KARMELIĆ TOMO 305
KASIĆ IVAN 315
KASUN JOSIP 86, 288, 332
KASUNIĆ JOSIP 143, 182, 218, 219, 220, 222, 223, 226
KASUNIĆ JOZA 86
KATANA MIRKO 377
KATIĆ IVAN 339
KATUNIĆ STEVO 125, 269, 279, 307
KATUSIĆ IVICA 225, 226, 247, 324
KATUSIĆ JOSIP 77
KAVRAN ANTUN 316
KEKIĆ MILUTIN 35
KEZELE IVAN 58
KIDRIĆ BORIS 144
KIRIN IVAN 288
KIRIN STJEPAN 195
KIRINČIĆ DRAGUTIN 327
KIRINČIĆ IVAN 288
KIRINČIĆ JOSIP 229
KIRINČIĆ JURAJ 288
KIRS ADAM 72
KLADUSAN PAVAO 300
KLADUSAN STJEPAN 377
KLARIC JANKO 278
KLARIC JOSIP 188, 288
KLEMENČIĆ IVAN 183, 350
KLEMENČIĆ MIRKO 324
KLICKOVIĆ STEVO 344, 352
KLOBUČAR IVAN 373
KLOBUČAR MIJO 183
KLOBUČAR SLAVKO ČORT 32, 34
KNAPIĆ JOSIP 88
KNEBL FRANJO 146, 156, 249
KNEZETIĆ MIJO 315
KOBASIĆ DRAGO 339
KOBASIĆ STJEPAN 247
KOBASIĆ TOMO 373
KOČEVAR FRANC CIRIL 145
KOKANOV MILUTIN 220, 316
KOLIC IVAN 190
KOLIC VID 358
KOMORSKI IVAN 316

KONCAR RADE 20, 28, 30, 34, 36
 KONSTANTINOVIĆ RISTA 37
 KOPJAR DRAGUTIN 287
 KOPRIVICA JAŠO 68
 KORENIĆ NIKOLA 325
 KORIČAN VIKTOR 20, 26
 KOROŠEC FRANJO 15
 KORUTIN JOZA 68
 KOS 285
 KOSANOVIC MILAN 287
 KOSANOVIC SIMO 18
 KOSMAC VID 137
 KOSARIC MILUTIN 25
 KOVACEVIĆ (satnik) 238
 KOVAČEV^ NIKOLA 245
 KOVACEVIC VELJKO 36
 KOVAČIĆ IVAN GORAN 57
 KOVAČIĆ JURA 221
 KOVAČIĆ MATO 307
 KOZJAK MIROSLAV 15
 KOZAR MATIJA 285
 KRAJAČIĆ IVAN 50, 315
 KRAJAČIĆ MARIJAN 18, 21
 KRALJ BRANKO 278
 KRALJ JOSIP 279, 294
 KRALJEVIĆ STJEPAN 294
 KRAMARIĆ JURAJ 315
 KRANJAC MIKA 77, 340
 KRANJAC NIKOLA 68
 KRANJČEC JOSIP 220
 KRANJČEVIĆ JAKOV BRADO 36
 KRAS JANKO 67
 KRAS JOSIP 28, 30, 34, 36, 38
 KRASČIĆ MIJO 220
 KRATOFIL ANTON 324
 KRČEVSKI ANTON 226, 247
 KRESOJEVIĆ MARA 67
 KRIZMANIĆ BOŽIDAR 307
 KRIZMANIĆ NIKOLA 18
 KRULJAC ANTUN 278
 KRUSNJAK FRANJO 191
 KUCINIĆ NIKOLA 257
 KUČINIĆ STJEPAN 373
 KUČISEC ANĐELKO 21
 KUKEC STJEPAN 340
 KUKIĆ NIKOLA 20, 21, 24, 26, 32
 KUKOLJAN ANTON 36
 KUSIN VIKTOR 288
 KUSIĆ SIMO 247, 280, 282
 KUSTREBA ŽIVKO 32
 KUMIĆ JURAJ 51

L

LADESIC FRANJO 378
 LADESIĆ MIKA 300
 LADIKA ANTUN 308, 339
 LADIŠIĆ NIKOLA 26, 32, 34, 96
 LALIĆ NIKICA 51
 LALIĆ SIMO 374
 LANCA ANTON 181
 LAPCEVIC ĐURO 137, 265

LATIN JOSIP 82
 LATIN MIJO 198
 LATKOVIC SLAVKO 85, 98, 194, 224
 262, 263, 314, 315
 LES JURE 262
 LES MARKO 315
 LIČINA STEVO 15
 LIPAK JANKO 278
 LIPOVŠČAK IVAN 377
 LISTAR MARKO 262
 LIVADA DUŠAN 25
 LIVOJEVIĆ JANKO 247
 LONČAR MIRKO 53
 LOVRIĆ IVICA 196, 247
 LOVRIC MIRKO 315
 LOVRINIĆ IVAN 339
 LOVRINIĆ TOMO 374
 LUCIJANIĆ IVAN 288, 314
 LUCUL MIRKO 198
 LUDVIGER DR EMIL 10, 279, 316
 LUJIĆ ĐURO 251
 LUKAC STJEPAN 265
 LUKACIĆ STEVICA 21
 LUKE JOSIP 246
 LUKE TOMA 297
 LUKESIĆ MATA 86, 124, 125
 LULIĆ (poručnik) 160
 LULIK ANTUN 220, 325
 LULIK JOSIP PEPO 7, 8, 10, 68, 77, 79
 227, 316, 324
 LULIK SNELEK MARIJA 86

LJ

LJUBIĆ DRAGO 68
 LJUBIJANKIĆ ZAHID 377

M

MACAN JOSIP 315
 MACAN MATO 325, 340
 MAČEK VLATKO 24, 34, 50, 58, 69, 73,
 74, 75, 89, 127, 153, 238, 310, 322
 MAJDER ALEKSANDAR 13
 MAJERIĆ JURICA 67, 68
 MAJETIĆ TOMISLAV 20, 21, 58
 MAJIĆ MIRKO 324
 MALETIĆ DRAGUTIN 15
 MALETIĆ MIRKO 332
 MALEŽIĆ MIRKO 332
 MALEŽIĆ SLAVKO 58
 MALIC JANKO 310
 MALOVIĆ IVAN 124, 125, 241, 332
 MALOVIĆ MATO 339
 MALOVIĆ MIJO 259
 MALOVIĆ PETAR 314
 MAMULA JOVO 20
 MAMULA VLADO 288, 316
 MANCE MATO 376
 MANOJLOVIĆ MILE GEDZO 34
 MANOLA IVAN 21, 36
 MARADIN STJEPAN 325

MARETIĆ JANKO 262
 MARIC BOZO 294
 MARICIC NIKOLA 183, 247, 324
 MARINKOVIC IVO 20, 21, 22, 23, 26, 27, 28, 30, 39, 42, 43
 MARJANOVIC JURAJ 72
 MARKON SLAVKO 36
 MARKOVIC DUŠAN 290
 MARKOVIC JOSIP 125, 269, 279, 307, 316, 340
 MARKOVIC MARKO 375
 MARKOVIC MATO 137, 340
 MARKOVIC MILJENKO 378
 MARKOVIC NIKOLA 247
 MARKOVIC SIMO 12
 MARKOVIC STJEPAN 269, 332, 376
 MARKOVIC VLADO 205
 MARKUS RUDOLF 285
 MARUSIC STJEPAN 316
 MARTINIC STEVO 137
 MARTINIC STJEPAN 137
 MARTINIC STJEPAN 269, 316
 MARTINOVIC MILE 93, 226, 324, 337
 MARTISOVIC MIJO 300
 MARKS KARL 16
 MASLEK STANKO 34
 MATAKOVIC DRAGUTIN 229
 MATAKOVIC IVAN 269
 MATAKOVIC JOSTP 262
 MATAKOVIC MIJO 143, 172, 226, 270, 307
 MATAKOVIC MIRKO 378
 MATAN NIKOLA 324
 MATAS FRANJO 257
 MATELJAN RUDOLF 137
 MATESIC JOSIP SARIC 72
 MATICIC PAVLE 68, 77
 MATICIC PERO 67
 MATIJEVIC DANIJELO 247
 MATIJEVIC SLOBODAN 32, 34
 MATKO ANTUN 373
 MATKO PEPICA 377
 MATOLE IVAN 265
 MATUSINOVIC MIJO 279
 MAUHAR IVAN 137
 MEDVED MILAN 202, 203
 MEJASIC MATO 18, 21, 48
 MEJASKI DANIJELO 324
 MEJASKI IVAN 247, 293
 MENDIKOVIC JANKO 34
 MESARIC NIKOLA 377
 MIHALIC FRANJO 349
 MIHALIC VID 332
 MIHALIC JANKO 340
 MIHALJEVIC MIJO 307
 MIHELIC FRANJO 137
 MIHELIC TOMO 241
 MIKAN IVAN 375
 MIKAN RUŽA 155, 288, 337
 MIKAN STJEPAN 316
 MIKASINOVIC FRANJO 247, 288
 MIKIC UROS 374

MIKSIC JOSIP 288
 MIKULCIC JANKO 307
 MIKULIC FRANJO 25
 MIKULIN IVAN 210
 MILASINČIC GRGA 34, 45, 47, 366
 MILASINČIC JOSIP 37
 MILASINČIC STJEPAN 18
 MILCIC BOZIDAR 279, 325
 MILJA IVAN 300
 MILJENOVIC MILOŠ 15, 17
 MIRIC MIROSLAV 288
 MISCEVIC SIMO 243, 246
 MITIC RANKO 20, 21, 25, 34
 MODRČIN MIJO 262
 MOLEK FRANJO 62, 83, 85, 137, 138, 143
 MOSKUN FRANJO 316
 MOSKUN IVAN 340
 MOSKUN JOSIP 316
 MOSKUN MATO 374
 MOSKUN NIKOLA 288, 324, 332
 MRKLJAN MATO 72
 MRKOBRAD MIHAJLO 33
 MRKONJA IVAN 307
 MRKONJIC MILAN 332
 MRLJAK PETAR 174
 MUDRIC STEVO 18
 MUDRONJA FRANJO 50, 51
 MURETIC STJEPAN 374
 MUS IVAN 350
 MUS JANKO 377
 MUSNJAK IVAN 125

N

NAD KOŠTA 36
 NAJDANOVIC SLOBODAN 33
 NARANDŽIĆ BOSKO 376
 NASTAV NIKOLA 315
 NAVRATIL MLADEN 332
 NAZOR VLADIMIR 56
 NEJAK JOSIP 374
 NEZIC STJEPAN 339
 NIKOLIC ANTE 315
 NIKOLIC MILISAV 374
 NIKOLIS BRANKO 34
 NIKOLIS GOJKO 18
 NIKOLIS MILE 273
 NINKOVIC MIHAJLO 315
 NOVAK IVAN 51
 NOVAKOVIC BRANKO 68
 NOVAKOVIC LIBUSA 68
 NOVAKOVIC VLADO 21, 25, 48
 NOVAKOVIC SOKA 68
 NOVOGRADAC JANKO 332
 NOVOSEL FRANJO 374
 NOVOSEL JOSIP 93, 124, 195, 288, 308, 340
 NOVOSEL MATO 307
 NOVOSEL STJEPAN 31
 NOZETIC NIKOLA 307

O

OGULINAC FRANJO SELJO 55
OKLOPCIC SERIF 262
OPACIC STANKO 25, 34
ORESCANIN BOGDAN 215
OREŠCANIN NIKOLA 85, 93, 94
ORESKOVLC MARKO 20, 23, 28
ORKA ANTUN 308
OSOJNIK STANKO 373
OSRECKI MIRKO 191, 220

P

PALAJIC IVAN 307
PALAJSA IVAN 181
PALAJSA JOSIP 173, 205, 290
PALAJSA JURAJ 340
PALCLC SLAVKO 315
PAP PAVLE SLLJO 28
PAPA STJEPAN 340
PAPIC FRANJO 262
PAULIC JANKO 26
PAVELIC ANTE 30, 58, 115, 310
PAVIC ANTE 316
PAVLCLC IVAN 190
PAVICIĆ STJEPAN 316
PAVLAČIĆ MIKA 58
PAVLAKOVIC FRANJO 86, 288
PAVLIC ALOJZ 316
PAVLIC IVO 373
PAVLIC MIJO 285
PAVLIC MILAN 378
PAVLINIC PAVAO 294
PAVLISKO IVAN 324, 337, 350
PAVLOVIC VELJO 88, 91
PECNIK DRAGUTIN 202
PECANIC ZVONKO 246
PENEZIĆ KARLO 315
PERCLC JOVANOVIĆ SAVA 181
PERENCEVIC ILIJA 18
PERESKO JOSIP 190
PERETIC ANKICA 58
PERINČIĆ JOSIP 188
PERKOVIC IVAN 307
PERKOVIC KAZIMIR 210
PERKOVIC NIKOLA 378
PEROVIC TOMISLAV 18
PERSLC VINKO 307
PERŠIN DRAGO 307
PESTAK IVAN 137
PETOAR PETAR 315
PETRIC DRAGUTIN 315
PETRIC JURA 205, 341
PETROVIC BARTOL 21, 30
PETROVIC BRANKO 315
PINTAR NIKOLA 220
PINTAR ZLATKO 50, 68, 77
PINTARIC BURA FRANCISKO 18
PIPINLC IVAN 377
PIRSA SLAVKO 285
PISKURIC BOZO 26, 34, 37

PJEVAČ MILAN 262
PLANINAC MARKO 315
PLANINAC NIKOLA 307
PLANINAC JOSIP 287
PLESA JOSIP 280
PLEVKO IGNJAC 190
PODREBARAC IVAN 332
PODVINEC ALEKS 17
PODVORAC 77
PODVORAC IVAN 288
POGAČIĆ IVAN 374
POLIC FRANJO 291
POLIMAC BRANKO 125
POLOVIĆ JURAJ 377
POLOVIĆ MARKO 67, 68, 76, 77
POLOVIĆ MATO 85, 195, 246
POLOVIĆ MIJO 93, 154
POLOVIĆ STEVO 341
POLJAK ANDRIJA 339
POLJAK DRAGO 343
POLJUGAN BORIS 376
POPOVIC KRSTO 288
POPOVIC VLADIMIR 36
POSARIC CIRIL 290
POSINIG HUGO 86, 247, 325, 341
POŽAR NIKOLA 259
POŽAR PETAR 316
POŽAR SLAVO 324
POTLEG GABRO 246, 288, 324
POZEG JOSIP PEPO 21
PREBEG JOSIP 316
PREDOVIC JELA 21, 86, 104, 226
PREMENTIN STJEPAN 198
PREMUZ PAVAO 332
PRINC JANKO 210, 307
PRINC FRANJO 358
PRINC MIJO 358
PRISELAC JANKO 290
PROKSELJ NIKOLA 137, 219
PRUNER RUDOLF 324, 337, 350
PUDINA JOSIP 377
PULJAK MATIJA 279, 314
PUSIC MIJO 198
PUSKARIC FRANJO 18
PUSTISEK STJEPAN 316

R

RADENČIĆ ANTUN 67
RADENCLC IVAN 316
RADOCAJ IVAN 278
RADOJKOVIC ZVONKO 377
RADOVIC MILAN COKARA 51
RALC ĐURO 316, 325
RAJS LC MILOŠ 18
RAKAR ANICA 67
RATKAJ IVAN 332
RATKAJ JOSIP 315
RATKAJ PETAR 375
RATKOVIC PANTELEJMON 305, 309
RAUSAVLJEVLC LAZO 86, 195, 228
RAZUMIĆ JANKO 288

RAZUMIO JOSIP 133, 136, 137, 241, 247,
 269, 337
 REHORIC IVAN 315
 KEHORIC MIRKO 307, 341
 REPIC JANKO 220
 RESAVAC PETAR 285
 RIBAR IVAN 175
 RIBAR IVO LOLA 175
 RIBAR JURICA 175
 RIBARIC FRANJO 315
 RIBAR VELJO 18
 ROGIC LUKA 350
 ROKNIC DUŠAN 339
 ROKNIC VASO 140
 ROLINGER LEOPOLD 259, 288
 RONCEVIC JOVAN 316
 ROPAR IVO 198
 ROSTOMAR FERDINAND 373
 ROZGAJ MIRKO 120
 ROZMAN FRANC STANE 144, 145
 ROZIC ALBERT 288
 ROZIC DRAGO 315
 ROZIC IVAN 340
 ROZIC STJEPAN 279
 ROZMAN STANISLAV 51
 RUDMAN STANKO 86, 98, 143, 181, 226
 RUKAVINA IVAN 36
 RUSTAMBEG MILAN 60, 61, 64
 RUZVELT FRENKLIN 295
 RUZIC ANTUN 85, 143

S

SABLJAK IVAN 18
 SALOPEK ANTON 18
 SALOPEK MARICA 86
 SAMAC IVAN 315
 SAMBOL IVAN 350
 SAMBOL NIKOLA 315
 SAMOVOJSKA NIKOLA 374
 SAMOVOJSKA STJEPAN 251
 SECANJ FRANJO 339
 SECANJ JANKO 372
 SEKULIC ILIJA 324, 350
 SELES BROZOVIC ANA 18
 SERTIC IVAN 373
 SESTRIC IVAN 315
 SESTRIC JANKO 373
 SILA JOSIP 220
 SIMOVIC MILAN 24
 SINOVCIC MARIJAN 285
 SIROVIC MARIJO 125
 SKAKAVAC RADIVOJ 316
 SRITARELIC ERMINIO 125
 SKRADSKI NIKOLA 183
 SKRADSKI STJEPAN 228
 SKUTIC IVAN 339
 SLANAC JANKO 219, 262
 SLANAC PETAR 118
 SLANAC STJEPAN 340
 SLATKOV OLEG 307, 308
 SLONJZEK MARTIN 257

SLOVENIC MIJO 203
 SOBOLEVSKI MIHAEL 25
 SOKAC STJEPAN 315
 SOKAC VLADIMIR 67
 SOPCIC NIKOLA 288
 SPAHIC JOSIP 315
 SPUDIC IVAN 315
 SRAKOVIC IVAN 377
 SRIC MARKO 68
 STANISAVLJEVIC RASO 20, 21, 22, 24,
 26, 32, 42
 STAREŠINIC MATO 183
 STAREŠINIC SLAVO 287, 314
 STAVLJEVIC IVAN 290
 STEINBERGER ADOLF 36
 STEINFL GUSTAV 85, 156
 STIPANČIC RUDOLF 376
 STIPCEVIC VJEKOSLAV 51
 STIPET IVAN 341
 STOJISIC MIRKO 262
 STOJKOVIC DRAGO 374
 STOJKOVIC MIKA 376
 STOJKOVIC NIKOLA 341
 STRNIC FRANJO 278
 STRUSA IVAN 264
 STUPLJANAC JOSIP 474
 STUPLJANAC STJEPAN 220
 SVAZIC STJEPAN 376

S

SAIN JOSIP 190
 SANTEK LUKA 239
 SANTIC BLAZ 227, 265
 SASEK DRAGO 269
 SAVOR NIKOLA 32, 34, 42
 SCULAC STJEPAN 190
 SCULAC TOMO 17
 SEBALJ JOSIP 279, 307, 324
 SEBALJ NIKOLA 378
 SEBETIC DRAGUTIN 316
 SEGINA JANKO 332, 340
 SEGINA MATO 88, 262
 SEGOTA IVAN 181
 SEHIC BECIR 316
 SEKETA DRAGO 259, 288, 307
 SEPELJ JOVO 247, 332
 SEPELJ SIMO 181, 182, 288, 340
 SEPIC ZELJKO 21
 SERUGA FRANC 297
 SILJAC (kurir) 219, 220
 SILJAN SANTO 125
 SILJEVINAC IVAN 300
 SIMAC NIKOLA 18
 SIMUNIC JOSIP 137
 ŠIMUNIC MIRKO 372
 ŠIMUNOVIĆ NIKOLA 143, 226, 235, 236,
 247 285
 ŠIMUNOVIĆ STJEPAN 90, 143, 247, 277,
 278
 SLAT JANKO 247, 300
 SKALJAC RADE 193, 194, 246

ŠKARA PETAR 35
 SKERL MARIJAN 125
 SKILJAREVSKI GEORG 308, 316
 SKOPELJA IVAN 315
 SKRTIC FRANJO 308
 SLAHER (pukovnik) 294
 SLAT JANDRE 291
 SLAT JANKO 376
 SNELEK MARIJA 156, 227
 SOLTAN SLAVKO 265
 SPEHAR FRANJO 85, 287
 SPEHAR JOSIP 350
 SPEHAR NIKOLA 15
 SPELIC JANKO 315
 SPRAJCER DRAGUTIN 316
 SPRAJCER IVAN 291
 STAJCER 121
 STEFANAC NIKOLA 262
 STEFICEK ANDRIJA 305, 307
 STENGL MILASINCIC FANIKA 20, 21, 26
 STERK JURAJ 226, 282, 315, 339
 STERK ZVONKO 68
 STROK IZIDOR 36
 STROSER ZLATA 76
 STRUGELJ DRAGO 308
 STRUGELJ JOSIP 290
 SUBASIC ALEKSANDAR 377
 SUBASIC DRAGO 288, 290
 ŠUBAŠIC IVAN 153
 SUBIC — SUPICA STEFAN 18
 SULTAJS OTO 376
 SUPELJAK IVAN 339
 SUPICA MANE 18
 SUSLJE BRANKO 210
 SUTILA IVAN 307
 SUTILA MATO 325
 SUTILA MIJO 377
 SUTULOVIC IVAN 190
 SUTULOVIC JANKO 315

T

TABOR MIKSIC DRAGICA 86, 196, 224, 246
 TABOR RAFKO 21, 32, 61, 62, 67, 85, 174, 233, 245
 TAHIJA JOSIP 316
 TEPSIC MICO 294
 TEVELI MIHAJLO 288, 307
 TICHY VJEKOSLAV 237, 248
 TOMAC BARKA 76
 TOMASEVIC 91, 305
 TOMASIC FLORIJA 247
 TOMASIC JOSIP 247
 TOMASIC NIKOLA 340
 TOMC JOZA 32, 34, 42, 57
 TOMECELJ NIKOLA 332
 TOMICIC IVAN 220
 TOMSIC IVICA 38, 42
 TONCIC NIKOLA 377
 TONKOVIC VILKO 279, 325

TOPOLNJAK MARKO 315
 TOPOLOVEC STJEPAN 257
 TRBUKA IVAN 349
 TRDIN JOSIP 251
 TRUPAC JANKO 86, 173
 TRUPKOVIC MATO 378
 TRUPKOVIC STJEPAN 202
 TRZOK IVAN 377
 TUMIR LADISLAV 332
 TURKALJ FRANJO 18
 TURZA HERTA 21, 37, 42
 TUŠKAN IVAN 315

U

UGARKOVIC STIPE 28
 UTJESINOVIC SAVO 307

V

VAGNER STJEPAN 316
 VAJAGIĆ ILIJA 280
 VALJAN VLADIMIR 253
 VARDAJ IVAN 15, 17
 VASCARAC SULEJMAN SULJO 86, 227, 246, 324, 344
 VEJVODA IVO 18
 VERGOT MILAN 288
 VESELJKO JULIJE 287
 VIGAN IVAN 51
 VIDEČEK FILIP 210, 220, 247, 269
 VIDEČEK PETAR 269
 VIDMAR JOSIP 144
 VIDOVIC METOD 324
 VIDOVIC MILAN 34, 37
 VIKOVIC IVO 205
 VINOVRŠKI MIJO 332, 340
 VINSKI JOSIP 265
 VISNJAK MIJO 315
 VIŠNJIĆ NIKOLA 376
 VISNJIC TODOR TODE 340
 VOJNIC VLADIMIR 332
 VOJNOVIC VESELIN 181, 182
 VOLOVIĆ NIKOLA 316
 VRANIĆ MIJO 288, 294
 VRANJIC JOSIP 51
 VRBANAC ANDRIJA 340
 VRBANCIC JANKO 262
 VRBETIĆ FRANJO 374
 VRBETIĆ MATIJA 247
 VRBETIĆ MATO 95, 220
 VUCELIC SIMO 374
 VUCIC JURAJ 341
 VUČINIĆ SIMO 51
 VUCKOVIC MILIC 35
 VUJANIC IVAN 374
 VUJNOVIC MILAN 280
 VUJNOVIC TODE 374
 VUJANIC IVAN 288
 VUJCIC RADOS 21, 32
 VUKIN JOSIP 220
 VUKOVIC FRANJO 83

VUKSAN JANKO 172
VULAR NIKOLA 220
VULJANIC MIJO 316, 340
VULJANIC STJEPAN 262
WOHALSKI MATIJA 34

Z

ZABORSKI JANKO 259
ZABORSKI MIJO 287
ZABORSKI MILAN 374
ZATEZALO DR ĐURO 8, 10, 11, 20, 21,
24, 30, 41, 42, 44, 52, 57, 70
ZATEZALO MILAN 374
ZATEZALO NEDELJKO 67
ZEBIC SALKO 316
ZLATIC SAVO 21, 22, 36, 38, 39, 52, 56
ZOVIC JOSIP 341
ZRINJSKI PETAR 375
ŽUPAN JOSIP 202
ZVONARIC KUZMO 241

Z

ŽALAC TOMO 176
ZELJEZNAK 196

ZELJEZNAK DRAGUTIN 374
ZELJEZNAK IVAN 257, 262, 337
ZELJEZNAK JOSIP 34, 35
ZELJEZNAK JURA 315
ZELJEZNAK RUDOLF 378
ZGANJER JANKO 285
ZGANJER JOSIP 205, 262
ZGANJER MIJO 340
ZGANJER ŽARKO 125
ZIVIC IVICA 218, 247, 307
ZIVICNJAK STJEPAN 352
ZUBRINIC IVAN 18
ZUGECIC JOSIP 307, 308
ZUGECIC NIKOLA 316
ZUGCIC VJEKOSLAV 340
ZUNAC FERKO 294
ZUNAC IVAN 86, 123, 124, 125, 143
ZUNIĆ JANKO 26
ZUNIC NIKOLA 195, 288, 332
ŽUPAN MATO 332
ZUPANIC SIMUN 340
ZUPCIC IVAN 315
ZUTEK PAVAO 137
ZuZIC FRANJO 262
ZUZINJAK JURAJ 315
ZUZINJAK PETAR 259, 288, 315

Kazalo geografskih pojmova

A

ABEZ 34
AD,LESICI 101
AFRIKA 245
AMERIKA 73, 243
ANTOLOVIC 197
AŠPERGERI 216, 222

B

BABICI 212, 214, 216, 252, 253, 254, 255
BABIĆ BRDO 346, 349
BABINA JAMA 335
BAČVARI 127
BAJICI 342
BALABANI 135, 136
BALKAN 170, 333
BAČKA 302
BALTIČKO MORE 169
BANIJA 9, 20, 22, 24, 25, 26, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 39, 40, 41, 45, 52, 53, 56, 57, 71, 97, 103, 125, 200, 206, 281, 326, 327, 328, 331, 332, 333, 366
BANSKI GRABOVAC 34
BANSKI KOVACEVAC 175
BANJA LUKA 200
BARANJA 302
BARKOVIC 258
BARILOVIĆ 36, 56, 60, 67, 68, 86, 154, 157, 335, 336, 339, 341, 346, 367
BELAJ 13, 118, 119, 129, 153, 154, 173
BELAJAC 251, 310
BELA KRAJINA 50, 56, 94, 94, 144
BELAVICI 65, 154, 172, 216, 235
BELDARIĆI 160
BELOŠIĆI 143, 149
BEOGRAD 11, 18, 24, 43, 72, 73, 74, 85, 170, 177, 213'
BIHAĆ 52, 53, 325, 326, 334
BIJELE VODE 331
BILOGORA 170
BILJEG 331
BJELOBRCI 335
BJELORUSIJA 169
BLAGAJ 32, 337
BLATNICA 129, 130, 251, 259, 261, 279, 305, 310
BLATNIČKA SUMA 305
BOJANCI 47
BOLDRAZ 143
BOROVICA 143
BOSANCI 4«, 87, 341, 343, 344, 345
BOSANSKA KOSTAJNICA 345
BOSANSKA KRAJINA, 52, 56
BOSANSKA KRUPA 97, 345
BOSANSKI NOVI 52, 97, 345
BOSANSKI PETROVAC 97
BOSILJEVO 45, 47, 48, 51, 53, 54, 55, 56, 59, 60, 61, 62, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 86, 87, 88, 89, 92, 96, 97, 99, 100, 101, 144, 146, 151, 152, 156, 157, 160, 164, 170, 334, 341, 342, 343, 344, 345, 360, 362, 364, 367
BOSNA 14, 50, 52, 57, 229, 301, 302, 333
BOŠT 153
BOTICA 216
BOTINEC 207, 208, 209, 2110
BRAJAKOVO BRDO 159, 160, 165, 168, 349, 350
BRASLOVJE 121, 123, 132
BRAŠLJEVICA 143
BRATINA 213, 222, 224, 236, 255, 260, 261, 283, 264, 265, 266, 311, 312, 314
BRATOVANCI 149
BRDO 161
BREBERNICA 234
BREBEROVAC 134, 135, 136, 137
BREST 154, 291, 292, 293, 294, 295
BREZARI 134
BREZARIĆI 113, 117, 127, 128
BREZIK 94
BREZOVAČAK 280
BREZOVICA 197, 239, 294, 299, 303
BREZOVICA ZUMBERACKA 275
SREZANE 200, 208, 239, 281, 282
BRIDICI 161
BRIŠĆE ŠUMA 239
BRIZNIK 161, 163, 166, 167

BRKISEVINA 325
BRLENIĆI 113, 117, 127, 128, 352
 BRLOG 148, 149, 166
 BRNJEUŠKA 326, 331, 333
 BRODARCI 3511
BUBNJARCI 65, 115, 148
BUCICA 329
BUDIMPEŠTA 270, 272
 BUDROVCI 326
 BUGARSKA 198
 BUKOVAC 120, 126, 129, 148, 237
 BUKOVAC SVETOJANSKI 129
 BUKOVJE FODVRŠKO 121, 124
 BUKOVŠČAK 207
 BUNA POTOK 2391 240
 BURANJSKA KRUINJA 251
 BUKUREŠT 177
BUSEVAC 199, 240, 281, 285
BUŠEVICA 129, 130
 BUTI 133
 BUTINJAK 314
BUZET 98
 BUZIN 299

C

CAPRAG 211
 ČARSKI BREG 113, 354, 355, 356
 CAZIN 34 43 229
 CAZINSKA KRAJINA 30, 38, 41, 43, 45
 CERJE 94, 124, 197, 198, 200, 201, 327
 CEROVAC 154, 175, 352
 CEROVAC BARILOVACKI 173
 CEROVITA GLAVA 334, 336, 338
 CEROVSKI VRH 207, 2111, 2113
 CETINGRAD 41
 CIGANSKO SELO 117
 CRKVENI PRIBIC 135
 CRNA DRAGA 175
 CRNA GORA 170, 301
 CRNA MLAKA 183, 184, 185, 187, 188, 189, 207, 237
 CRNEC 189
 CRNO KAMENJE 1011
 CVETKOVIC 179, 185, 237
 CVETKOVIC BRDO 212, 325

C

CABDIN 237
 CACLCL 338
 CACKOVCI 325
 CADINJAK 305
 ČAKANEC 199
 ČARDAK 337
 GASTENJAK SUMA 305,3110
 CATRNJA 152
 CEGLJI 111, 354
 CEHOSLOVACKA 169
 CULEVIĆI 2011

CULIBRK 347
 CUNKOVA DRAGA 115, 143
 CUNTLCL 331
 CURILE 144

D

DABICA VINOGRADI 329, 331
 DALMACIJA 14, 36, 57, 170, 229, 252, 3011, 364
 DAMELJ 344
 DEBELA GLAVA 338
 DEJANOVLC 331
 DELNICE 20, 34
 DESINEC 129, 133, 178, ISO, 181, 182, 183, 184, 185, 188, 192, 221, 226, 228, 237
 DEVICI 334, 335
 DNJESTAR 169
 DOBRA 45, 49, 51, 56, 57, 58, 59, 62, 66, 67, 71, 72, 92, 96, 97, 99, 100, 1011, 114, 157, 159, 161, 1711, 172, 3411, 342, 345, 346, 347, 349 350, 351, 352, 354, 362, 364
 DOBRLJIN 345
 DOLENJSKA 56
 DOMAGOVIĆ 185, 186, 188, 192, 213, 236, 237, 253, 258, 259
 DONJA BACUGA 326, 327, 331, 332
 DONJA KUČEVICA 342, 347
 DONJA KIUPCINA 85, 175, 187, 189, 191, 197, 220, 237, 243, 250, 256, 258, 259, 260, 261, 264, 268, 279, 287, 299, 301, 305, 308, 3111, 312, 3113, 315, 321, 352
 DONJA LASINJA 175
 DONJA LOMENICA 209, 299
 DONJA STRANICA 147, 149
 DONJA ZDENČINA 216, 234, 237
 DONJE DUBRAVE 36, 46, 51, 53, 57, 66, 150, 151, 152, 341
 DONJI BUKOVAC 92
 DONJI DESINEC 212, 237
 DONJI DRAGOINOZEC 209, 210
 DONJI HRASTOVAC 200
 DONJI JAKOVOI 164
 DONJI LAPAC 96, 97
 DONJI LOVIC 149
 DONJI OSTRI VRH 350
 DONJI PRIBIC 135
 DONJI PRISELCI 1611
 DONJI VUKOJEVAC 200, 201, 239, 282
 DONJI ZATEZALI 65, 151, 155, 157, 160
 DRAGANICL 13, 32, 109, 110, 111, 112, 113, 116, 117, 118, 126, 127, 128, 129, 137, 179, 180, 192, 207, 213, 228, 229, 243, 252, 255, 256, 257, 258, 259, 264, 272, 273, 303, 309, 326, 352, 354
 DRAGANICKA ŠUMA 257
 DRAGANOŠ 123
 DRAGE 120, 121, 126, 133, 134, 144, 345
 DRAGOTINA 330
 DRAGOVANJŠČAK 136

DRAŠIČI 148, 149
 DRAVA 301, 302, 333
 DRDIČI 215
 DRENČINA 294, 295
 DRENOVAC 158
 DREZNICA 25, 245
 DRJEŽNIK 13
 DRVAR 95, 96, 97
 DUBICA 200, 345
 DUBJE 180
 DUBOVAC 26, 160, 161
 DUBOVIK 97
 DUBRANEC 199, 207, 200, 300, 325
 DUBRAVA 211
 DUBRAVE 25, 47, 51, 53, 59, 65, 66, 75, 155, 281, 339
 DUGACE 47, 87, 342, 343, 344, 345
 DUGA RESA 9, 13* 15, 16, 20, 25, 36, 42, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 58, 59, 60, 61, 63, 66, 67, 68, 70, 71, 86, 92, 118, 119, 129, 131, 153, 171, 172, 173, 176, 246, 251, 263, 273, 350, 355, 364, 367
 DUNAV 302
 DUŽICA 198, 200, 202, 203, 204, 241, 270, 284, 286, 295, 325
 DVOR 197
 DVOR BREZOVICA 197
 DVORIŠTE 162, 328
 DVORANCI 325
 DVORJANCI 154, 172

E

ENGLESKA 73, 243
 ERJAVEC 115
 EVROPA 53, 130

F

FARKAŠIĆ 325
 FINSKI ZALJEV 177
 FIRENCA 169
 FRANCUSKA 169, 177, 198, 245
 FRANJETIČI 272
 FRATROVCI 149
 FUČKOVCI 72, 156

G

GALGOVO 235, 236
 GALOVIC SELO 154, 171, 172
 GENERALSKI STOL 66, 67, 72, 75, 100, 101, 150, 151, 152, 153, 155, 158, 172, 334, 338, 341, 344, 346, 349
 GLADOVEC 197, 198
 GLAVICA 157, 334, 336, 337, 338, 342, 343, 344
 GLINA 20, 21, 23, 32, 34, 125, 326, 327, 328, 329, 330
 GLINSKA POLJANA 331

GLINSKO NOVO SELO 327, 320
 GLOBORNICA 345
 GLODNEZ Ū44
 GLOGOVEC 208, 251
 GLUMAČKA GLAVICA 334, 338
 GOJAK 46, 151, 155
 GOLI VRH 93, 147, 163, 165, 168
 GOLO BRDO 198, 291
 GOLUBICI 161
 GOLJAK 135, 136, 140, 143
 GONJEVO 124, 237
 GORA 327, 328, 329, 331, 332
 GORICE 93, 99, 147, 149, 163, 165
 GORNJA BACUGA 327, 332
 GORNJA BUČICA 328
 GORNJA KUPČINA 111, 112, 137, 352, 354, 355, 356
 GORNJA REKA 131
 GORNJA STRANICA 82, 02, 99, 165
 GORNJA ZDENČINA 235
 GORNJE DUBRAVE 34, 41, 47, 66, 67, 68, 71, 86, 96, 155, 338, 341, 345, 347, 367
 GORNJE GRICE 147
 GORNJE IZIMLJE 111, 112
 GORNJE KUČEVICE 116, 342, 347
 GORNJE POKUPLJE 92, 161, 162, 165, 166, 167, 168, 351, 352, 354, 368
 GORNJE PREKRIZJE 116, 127, 128, 129
 GORNJE PRILIŠČE 342
 GORNJE SELO 189, 313
 GORNJE TABORIŠTE 328, 337
 GORNJE ZILJE 343
 GORNJI BUKOVAC 82
 GORNJI BUDAČKI 333
 GORNJI DESINEC 131
 GORNJI DRAGONOZEC 209
 GORNJI GRDUN 168
 GORNJI GRIČI 147
 GORNJI HRASTOVAC 206
 GORNJI HRUŠEVAC 199, 238, 240, 242, 243, 280
 GORNJI JAKOVCI 164
 GORNJI LUKAVEC 209, 210
 GORNJI OŠTRI VRH 380
 GORNJI PRIBIC 135
 GORNJI PRISELCI 161
 GORNJI VIDALIN 254
 GORNJI VUKOJEVAC 200
 GORSKI KOTAR 20, 22, 27, 28, 30, 34, 36, 41, 45, 48, 52, 57, 58, 66, 77, 94, 103, 170, 212, 252
 GORŠČAKI 160, 167, 168, 172, 350
 GOSPIČ 325
 GRABERJE 320, 331
 GRABRK 156, 157, 345
 GRADAC 197, 200, 265, 304, 327
 GRADIČI 209
 GRADIŠČE 160
 GRADIŠTE 206
 GRANDIČ BREG 116, 117, 127, 135

GRDAVA 310
GRDUN 158, 166, 168
GREBENCI 238
GREDA 201, 203, 205, 241, 270, 281, 284,
285, 286, 291, 325
GREGOSTANE 200
GRIBLJE 102, 115
GRICE 116, 158
GRGINČIĆI 154
GRMEC 97
GRUBISI 235
GUCI 127
GUDCI 298, 300, 325
GUŠTELNICA 207

H

HADER 328, 329
HADER BRDO 329
HASAN BREG 213, 260, 263, 264, 311, 325
HERCEGOVINA 14, 50, 229, 301, 302
HOLANDIJA 263
HORVATI 97, 133, 178, 180, 184, 191, 207,
212, 214, 216
HORVATIĆI 238
HORVATINI 160, 252, 253
HOTNJA 198
HRASTJE 119
HRAŠĆE 9, 70, 81, 82, 84, 91, 92, 93, 94,
99, 100, 101, 146, 147, 161, 165, 167, 207,
209, 210, 219, 298, 299, 300, 325, 360
HRNETIĆ 12
HRSINA 87, 156, 157, 345
HRUŠEVAC 300
HRVATSKA 9, 11, 12, 13, 17, 18, 19, 20,
22, 23, 25, 28, 30, 38, 39, 40, 41, 44, 45,
47, 50, 51, 52, 53, 56, 57, 61, 63, 69, 70,
75, 79, 96, 104, 107, 144, 170, 176, 200,
206, 209, 212, 213, 214, 243, 245, 248, 254,
268, 271, 295, 302, 333, 360, 362, 364, 366
HRVATSKA KOSTAJNICA 345
HRVATSKI LESKOVAC 197, 207, 208, 209
HRVATSKO PRIMORJE 30, 170
HRZENIK 131, 128, 130
HUDI BIITEK 197, 298
HUTIN 116, 119, 126, 129
HVAR 308

I

ILIĆ 336
ILOVAC 118
ISTRA 98, 116, 170
ITALIJA 61, 66, 169, 198, 271
IVANCIĆI 120, 129, 132, 133
IZIMLJE 112, 113

J

JADRANSKO MORE 301
JAKUŠEVAC 207, 209

JALTA 295
JAME 328
JAMNICA 255, 260
JAMNIČKA KISELICA 287, 312, 321, 325
JANKOVO SELIŠTE 154
JAPAN 130
JAPETIĆ 131, 132
JARCE POLJE 157, 172, 342, 345
JARNEVIĆI 158
JASENOVICA 99
JASKA — JASTREBARSKO 12, 53, 56,
58, 60, 105, 111, 112, 118, 119, 121, 129,
130, 131, 132, 133, 150, 178, 179, 180, 181,
183, 184, 188, 191, 192, 200, 212, 213, 236,
237, 252, 253, 259, 266, 273, 303, 384, 354,
355
JAŠKOVO 63, 67, 68, 69, 73, 76, 86, 89,
115, 146, 158, 159, 160, 163, 165, 167, 168,
367
JAZBKNA 113
JAZVACI 326
JAZVENIK 291, 294
JELSA 12, 36, 48, 161
JBREBIĆ 207, 211
JEZERAČKA ŠUMA 258
JOSTPDOL 341
JOŠEVICA 329
JUGOSLAVIJA 8, 9, 11, 12, 13, 15, 16, 17,
24, 26, 30, 38, 39, 42, 43, 44, 53, 73, 75, 95,
130, 145, 146, 170^ 175, 200, 206, 213, 229,
230, 231, 243, 301, 302, 310, 322, 326, 341,
345, 347, 362, 366, 370
JUGIOVAC 92, 147, 148, 149
JURIINCI 253
JURIŠA 230, 236, 260
JURKOVO SELO 125
JUROVSKI BROD 65, 99, 146, 148

K

KABLAB 175
KAIRO 245
KAJZERICA 208
KALINOVICA 255
KALJE 56, 126
KAMANJE 59, 91, 115, 146, 162
KAMENICA 336
KAMENSKO 13, 30, 350
KANADA 245
KAPETANICA 342
KARASI 251, 279, 345
KARLOVAC 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15,
16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26,
27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37,
38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48,
49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59,
60, 61, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72,
73, 74, 75, 76, 77, 82, 86, 89, 91, 92, 95,
97, 98, 100, 104, 105, 107, 109, 110, 112,
114, 116, 117, 118, 121, 127, 129, 130, 131,
134, 139, 144, 146, 150, 163, 158, 159, 161,

162, 165, 170, 171, 172, 175, 176, 178, 179,
 180, 181, 183, 184, 187, 188, 189, 192, 197,
 207, 212, 213, 214, 227, 228, 229, 234, 236,
 245, 251, 252, 253, 257, 258, 259, 260, 261,
 263, 272, 273, 275, 276, 279; 303, 304, 305,
 308, 311, 318, 320, 323, 326, 334, 336, 341,
 345, 346, 347, 348, 349, 350, 352, 354, 355,
 356, 358, 359, 362, 363, 366, 367, 368, 369
KARLOVIĆI 216
KARPATI 1761
KASUNI 72, 157
KATIĆI 72, 157
KAZICI 121
KEIC MOST 336
KELJČAC 200
KESTENAK 334
KIHALAC 329
KIRINCICI 163, 166
KISELICA 287
KLADUSA 21, 23, 30, 44
KLANAC 156, 335
KLASNIC 238, 331
KLINAC 331
KLINCA SELO 180, 183, 191, 212, 214, 216,
 253
KLOKOCEVICA 123
KLJUKA 51
KNEJA 261, 265, 312
KNEZ GORICA 175
KOLARAC 199
KOLENOVAC 47, 82, 157, 159, 166, 168,
 350
KONJARIC VRH 129
KONJKOVSKO 326
KORANA 30, 32, 52, 96, 152, 153, 334, 335,
 336, 337, 346, 349
KORANSKA STRANA 152
KORANSKO SELO 152
KORDUN 9, 20, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 30,
 32, 34, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45,
 47, 48, 49, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 58, 59,
 63, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 76, 77, 94, 98,
 101, 103, 143, 144, 150, 152, 153, 154, 155,
 156, 157, 158, 160, 168, 170, 171, 234, 271,
 321, 350
KORENICA 96
KORITINJA 237, 244, 260, 261, 279
KOSTAJNICA 176, 200
KOSTANJEVAC 125
KOTARI 119, 120, 121, 124, 132
KOVAČEVAC 314
KOVACICI 160
KOZARA 53
KOZJACA 39, 40
KRALJEVAC 260, 263
KRALJEVACKA ŠUMA 215
KRALJEVCANI 329, 331
KRALJEVO SELO 61
KRAMARICI 213; 222, 229, 230, 236, 255,
 291, 299
KRASMANI 214, 218
KRAŠIĆ 56, 107, 127, 128, 130, 134, 135
 136, 137, 140, 148, 149, 216, 354, 366
KRAVARSKO 197, 199, 239, 280, 282, 301
KRC 156
KRIŽANIČT 272
KRKA 56
KRMACINA 149
KRNECA GLAVICA 337
KRNJAK 41
KRPEL 46
KRUPACA 127
KUČEVICE 92, 158, 347, 349
KUKIČ 336, 338
KUNIĆ 49, 362, 363
KUPA 45, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 56, 57, 59,
 62, 63, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 75, 89, 92,
 93, 97, 99, 114, 115, 146, 148, 159, 161,
 168, 175, 188, 190, 191, 214, 234, 236, 251,
 275, 276, 292, 293, 303, 307, 311, 312, 313,
 314, 318, 328, 331, 341, 343, 344, 346, 347,
 351, 352, 354, 362, 364
KUPČINA 36, 187, 188, 190, 191, 195, 197,
 219, 236, 243, 244, 256, 259, 260, 261, 262,
 325
KUPCINSKI MOST 264, 265
KUPCINSKO POLJE 261, 262, 264, 265,
 269, 311
KUPCINSKA SUMA 189, 190, 243, 260
 261, 265, 266, 304, 312
KUPEČ DOL 119, 131, 132
KUPINEC 216, 234, 238, 254, 255, 260, 263
KUPLENSKO 53
KURJEVAC 334, 335, 336, 338, 339
KUSANSKO SELO 161

L
LADESIC DRAGA 47, 100, 101, 157, 164,
 168, 346
LASINJA 224, 235, 313
LASLAVICI 87
LAZINA 185, 187, 192, 213, 221, 253, 256,
 258, 259, 272
LEBRNICA 301
LEKENICKA POLJANA 202
LEKENIK 198, 199, 201, 202, 203, 204, 205,
 238, 239, 240, 241, 298
LESKOVAC 207, 228, 229, 252, 298
LESCE 55, 65, 71, 72, 100, 101, 156, 157,
 160, 343,
LETOVANIČKI VRH 200
LETOVANIC 200, 283, 284, 295, 325
LEVKUŠJE 160
LIJEVI STEFANKI 197, 327
LIJEVO SREDICKO 197
LIKA 32, 36, 41, 45, 52, 56, 57, 96, 103, 170,
 251, 325, 333, 364
LIPA 65, 100, 101
LIPICA 85

LIPLJKA GORICA 99
 LIPLJE 155, 156, 157, 345
 LIPNIČKA SUMA 99
 LIPNIK 94, 99, 146, 147, 158
 LIFOVSČAKI 156
 LIVNO 52
 LIVADE 336
 LOKVE 844
 LOMNICA 197, 254
 LONČAR BRDO 146, 147, 159, 168
 LONČARSKA GLAVA 335
 LONDON 74
 LOPATE 304
 LOVIĆ PREKRIŠKI 129
 LOVRIĆ 253
 LUKSIČI 165
 LUČELNICA 255, 325
 LUČICA 154
 LUČKO POLJE 250, 305, 310
 LUG 118, 127, 184, 198, 294
 LUKA 303, 304, 305
 LUKA POKUPSKA 273, 275, 276, 277, 278, 279, 310
 LUKAVAC 180, 300
 LUJZIJANA 67
 LUKOVDOL 61, 343, 362
 LUKŠIĆ SELO 154, 160, 166
 LUSČANI 326, 327, 328, 329, 331, 333
 LUXEMBURG 198

LJ

LJUBLJANA 32

M

MAČVARE 244, 261
 MAĐARSKA 169, 177
 MAGEČIČI 207
 MAHIČNO 162, 352, 368
 MAJA 329
 MAJKA BOŽJA 342
 MAJSKE POLJANE 331
 MAJSKI TRTNIK 331
 MAKEDONIJA 170, 301
 MALA BUNA 199, 298
 MALA GORICA 281, 284, 294
 MALA MELNICA 337, 339
 MALA MLAKA 207, 208, 210, 211, 297
 MALA SOLNA 328
 MALA SVARČA 154, 158
 MALI DRUZAC 345
 MALI ERJAVEC 160, 161, 162, 163, 165, 167, 352
 MALI GRADAC 329, 331
 MALI JADRČ **156**
 MALI LIPOVAC 131, 132
 MALI MODRUS POTOK 342
 MALI PLIES 338
 MALIK **156**

MALUNJE 134
 MARAKOVO BRDO 32
 MARINBROD 331
 MARINDOL 47, 59, 82
 MARINKOVIČI 152
 MARKUSEVAC 209
 MARNA 177
 MARTINBROD 96
 MARTINIČI 200, 201
 MARTINSKI VRH 92, 93, 149, 163, 165
 MATAKOVIČI 165
 MATEŠKO SELO 335
 MATUSIN 199
 MAUROVIČI 155
 MAVRAČIČI 86, 121, 125, 184, 192, 212, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 221, 222, 230, 234, 235
 MAZIN 96
 MAZLIČI 239
 MEJASLCL 161
 MEKUSANSKI LUG 39
 MEKUSANSKO POLJE 32
 MEKUSJE 39
 MERKVAČA 282
 METLIKA 65, 75, 103, 105, 115, 143, 144, 145, 146, 148, 149, 347
 MIĐANI 230
 MIHALIĆ SELO 154, 173
 MIKAŠINOVIČI 155
 MILADINI 121, 134
 MILICI 100
 MILINO BRDO 157
 MIMENIČI 125
 MIRICI 341
 MLSKOVAC 161
 MLAČAK 161, 166, 168
 MLINOGA 331
 MOČILA **157**
 MOČVARE 260
 MODRUS 48, 282
 MOSLAVINA 170
 MOSTANJE 13
 MOSCENICA 291, 292
 MOZEL 169
 MRACLIH 199, 201
 MREŽNICA 45, 48, 49, 51, 53, 63, 69, 101, 150, 152, 153, 155, 171, 172, 173, 195, 226, 334, 335, 341, 342, 346, 349, 362
 MRKOPALJ 113, 117, 127
 MRZLO POLJE 34, 336, 337
 MRŽLJAKI 127
 MUTICI 334, 335, 336, 337

N

NEGOTIN 198
 NERETVA 56
 NETRETIĆ 46, 48, 49, 51, 54, 56, 60, 67, 68, 71, 75, 76, 79, 86, 89, 92, 94, 98, 99, 100, 101, 146, 147, 157, 158, 159, 162, 164, 165,

168, 334, 341, 342, 347, 349, 350, 351, 366, 367
 NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA 29, 30, 31, 33, 35, 36, 37, 48
 NIS 170
 NOR,MANDIJA 130
 NOVAKI 120, 149, 154, 160, 162, 180, 334, 350
 NOVIGRAD 51, 92, 99, 100, 157, 158, 164, 352
 NOVO BRDO 190, 301
 NOVO MESTO 105, 245, 345, 347
 NOVO SELO 156, 235, 236, 281, 285
 NOVO SELO OKIČKO 234

NJ

NJEMAČKA 130, 169, 170, 177, 198, 269, 270, 272

O

OBREZ 197, 210
 OBISEK 278
 Odra 201, 209, 291, 292, 293, 298, 299, 300, 325
 OGULIN 12, 20, 25, 32, 34, 42, 43, 45, 46, 51, 58, 63, 65, 71, 72, 100, 150, 155, 156, 170, 171, 176, 178, 251, 334, 341
 OGULINAC 281, 282, 291
 OKIČNICA 180, 182, 183, 191, 228, 229, 237
 OKIČ 124, 235
 OKRUGLJAK 92
 ORLOVAC 352
 ORESNJAK 99, 157
 ORISJE 156, 342
 OSOJNIK 156, 343, 344
 OSREDNJAK 113, 128
 OSTROZIN3©
 OŠTARIJE 341
 OSTRI VRH 92, 149, 166
 OTOCEC 207, 208, 210
 OTOK 96, 251
 OZALJ 9, 13, 25, 32, 49, 57, 65, 67, 71, 72, 73, 75, 79, 82, 85, 86, 89, 90, 91, 92, 94, 97, 99, 105, 109, 111, 112, 113, 114, 116, 118, 127, 128, 129, 130, 131, 146, 148, 149, 150, 159, 160, 161, 162, 165, 166, 167, 168, 179, 236, 273, 334, 347, 350, 351, 352, 354, 363, 364, 367, 368

P

PAKA 95, 115,
 PALADINICI 216
 PALA JICI 200
 PALANKA 97
 PA LJUGE 134
 PANONSKA NIZIJA 169
 PAVLECICI 207

PAVLESIC 334, 336
 PAVLOVCANI 129
 PAVUCNJAK 133, 215, 235
 PAZIN 98
 PECIGRAD 61
 PECNO 125
 PEREKOVIC 254
 PERJASICA 41, 46, 47, 51, 53, 66, 76, 86, 96, 152, 155, 226, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 344, 345, 367
 PESAK 127
 PESČENICA 199, 200, 201, 203, 220, 238, 239, 240, 241, 281, 282, 285, 298
 PETRAVEC 207, 212
 PETRINJA 9, 170, 198, 202, 229, 238, 273, 280* 281, 282, 284, 291, 292, 294, 295, 327, 328, 329, 331, 332
 PETROVAC 281, 286, 291, 292
 PETROVA GORA 36, 39, 143, 308
 PETROVINA 111, 119, 132, 134, 136, 137, 138, 140, 142, 354
 PETRUNICI 154
 PISAROVACKI RIBNJAK 312
 PISAROVINA 9, 34, 56, 175, 195, 197, 220, 229v 233, 238, 248, 255, 260, 262, 263, 264, 265, 299, 321, 327
 PIŠČETKE 157, 158, 159, 163, 164, 165, 166, 168, 350
 PLASKI 25
 PLESO 208
 PLIES 337
 PLJESIVICA 119, 120, 121, 122, 124, 130, 131, 132, 133, 354, 356
 PO DBIL 157, 349
 PO DBREZJE 113, 117, 128
 PODGRAJ 160, 166
 PODLIPJE 160
 PODRAVINA 170
 PODREBAR 156
 PODVORCI 163
 POGLEDIC 329
 POKUPLJE 9, 20, 25, 30, 43, 45, 48, 51, 52, 53, 56, 57, 103, 104, 107, 121, 129, 130, 144, 154, 156, 161, 168, 169, 171, 175, 179, 185, 107, 197, 200, 206, 211, 226, 229, 234, 236, 248, 256, 257, 260, 263, 265, 266, 269, 273, 275, 302, 314, 323, 324, 325, 326, 350, 366, 369
 POKUPSKA LUKA 250
 POKUPSKO 200, 328; 331
 POLICE 149
 POLICICA 338
 POLOJ 333, 334, 335, 336
 POLJANA 204
 POLJANICA OKICKA 124
 POLJE 354
 POLJICE 172
 POLJSKA 160
 PONI KVE 45, 46, 47, 51, 59, 61, 66, 71, 72
 POPOVO SELO 51, 59, 151

POSAVINA 104, MW, 108, 201, 203, 205, 238, 260
 PRAČNO 291, 292
 PRAVUTINA 89, 81, 95, 115
 PREOJ 259
 PREPBREZJE 128
 PREKOPA 32, 328, 330
 PREKHI2JE 112, 115, 110, 120, 121, 126, 135, 140
 PREKRTZJE PLJESIVICKO 132
 PREIMUZIC 215, 234
 PREVENDARI 228, 220
 PRHOČ 131
 PRIB-ANJOI 71
 PREBIČ 117, 126, 130, 135, 136, 137, 140, 148, 366
 PRIBIC CRKVENI 141
 PRIIŠĆE 13, 45, 46, 47, 65, 72, 101, 151, 154, 157, 164, 168, 245, 251, 343, 344, 368
 FRUISCE SREDNJE 164
 PRELIPJE 119, 120, 124, 132
 PRIIVIIŠLJE 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339
 PRIMORJE 32
 PREMOSTEK 146
 PRKOS 180
 PRODIN DOL 110, 120, 121, 122, 129
 PROTULIPA 100, 101, 157, 164
 PRUT 160
 PUHARIHOA 337
 PULA 98
 PURGARIJA 235
 PUSTUKA 200, 282

R

RACAK 342, 343, 345
 RADATOVIC 56
 RA,DOVICI 148, 140
 RAJNA 169
 RAKITOVICA 237
 RAKOVEC 140
 RAKOVICA 96, 334
 RAKOV POTOK 133, 180, 212, 214, 216, 235, 253, 254
 RALETINA 336
 RALICI 334
 RASTOKI 134, 136
 RAUBERBIRT 291
 RAVNO RASCE 331
 REČICA 13, 129, 130, 179, 185, 180, 100, 207, 237, 243, 244, 250, 251, 260, 262, 264, 265, 266, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 270, 281, 299, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311
 REMETE 252
 REMETINEC 197, 207, 208, 209, 298, 299
 RENDULICI 156
 RESNIK 156
 RESTOVO 148

RIBNIK 112, 13, 48, 49, 51, 53, 54, 59, 60, 63, 65, 67, 68, 69, 72, 76, 79, 88, 89, 92, 93, 94, 99, 100, 146, 158, >150, 367
 RIBNIK 265
 RIJEKA 34, 170, 302
 RIPNJAK 342
 RJOSALNICA 148, 149
 ROSOPAJNIK 49, 92, 95, 147, 158
 ROVISKA 331
 ROZAN BREIG 180, 190, 260, 262, 264, 310, 311, 312, 313
 RUDE 124, 125, 131
 RU DENICA 334
 RUDINE 347, 349
 RUJISKA 97
 RUMUNIJA 169

S

SAMOBOR 56, 105, 111, 119, 121, 123, 130, 131, 133, 150, 179, 200, 253, 356
 SAVA 170, 214* 302, 345
 SAVERJE 202
 SSISR 24, 30, 243
 SELA 270, 285, 291
 SELIŠTE 200
 SELJANSKO SELO 113, 127, 354, 356
 SEVERIC 121
 SEVERIN NA KUPI 46, 50, 60, 61, 67, 68, 71, 73, 86, 94, 157, 344, 367
 ŠIBICI 328, 329, 331
 SICA 154, 173, 334
 SLAVONSKI BROD 211
 SILOVANA 136
 SISACKO CERJE 200
 SISAK 19, 57, 112, 130, 170, 171, 176, 178, 179, 109, 200, 202, 204, 212, 214, 228, 229, 241, 251, 259, 270, 272, 273, 280, 281, 282, 284, 286, 291, 292, 204, 205, 323, 366, 368, 369
 SJENICAK 18
 SKAKAVAC 175, 341, 346, 349
 SKENDER BRDO 197
 SKOBLIC BRDO 156
 SKOMAC 47
 SKOPLJE 170
 SKRADNIK 336, 341
 SLAMNA VAS 143
 SLAPNO 160, 161, 162, 163, 251
 SLAVEHC 119, 126, 130, 134, 135, 136, 138, 139, 140, 143, 148, 149
 SLAVONIJA 1, 12, 45, 53, 170
 SLOVENIJA 14, 48, 50, 51, 53, 58, 62, 63, 66, 71, 75, 93, 96, 105, 144, 145, 170, 302, 317, 343, 347
 SLUKI 234, 236, 253
 SLUNJ 13, 20, 23, 25, 34, 41, 42, 43, 96, 333, 334, 337, 338, 339
 SMIDEREVSKO SELO 159
 SOLUN 170

SOPCL VRH 146, 148
 SOPOT 120, 123
 SOŠICE 56
 SPAHICI 343
 SPLIT 14
 SRACAK 71
 SRBIJA 14, 170, 229, 295, 301
 SREBRNIK 264
 SREDNJAK 121, 134
 SREDNJE KUČEVICE 347
 SREDNJI ISTOK 245
 SRIJEM 301, 302
 STANCAKI 111, 112, 113
 STANCICL 125
 STANKOVO 124
 STARIGRAD 308
 STARJAK 311
 STATIVE 92, 97, 99, 100, 129, 147, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 164, 168, 349; 350, 364
 STEPICKO SELO 189, 264, 311, 314
 STRAŠNIK 327, 328, 329; 331, 332, 333
 STRAŽA 346, 349
 ŠTIPAN 207'
 TRGARI 156
 STRMAC 128, 130, 135
 STRUGA 187, 188
 STUPNIK 255
 STUPNO 270, 292, 293
 SUDARI 345
 SUHOR 62
 SUNJA 176, 200
 SUŠA 239'
 SVETA JANA 108, 109, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 126, 129, 130, 131, 133, 134, 148, 354, 356
 SVETA JELENA 342
 SVETA KLARA 207, 208, 210, 211, 221, 229, 252, 298, 290, 300
 SVETI JURAJ 111, 112, 352, 354
 SVETI KR'LZ 342
 SVETI LENARD 121
 SVETI MARTIN 235
 SVETI ROK 112, 117, 118
 SVETO TROJSTVO 197
 SVETICE 163; 167, 350
 SVRZEVO 116, 126, 127, 140, 143

S

ŠAJNOVIČI 238
 SANTORIC 299
 ŠAŠINA GLAVA 336
 ŠEKETINO BRDO 172
 ŠILJAKOVINA 298
 ŠIŠLJAVIC 13, 180, 184', 180; 191, 237, 243, 251, 256, 258, 260, 262, 265, 266, 276, 279, 305, 310, 311, 312, 313, 314
 ŠICALJEVICA 127"
 ŠKRBINE 335, 336
 ŠPANIJA 18, 245

ŠPEHARI 341
 ŠPIGELSKI BREG 122, 132, 133, 134
 ŠTIRKOVAC 152
 ŠTOKANI 87, 156
 ŠUMBER 310
 ŠUŠNJARI 331

T

TABORIŠTE 337
 TITOVA KORENICA 96
 TOBOLIC 336
 TOMAŠICI 152
 TOMAŠNICA 163, 165, 166, 168
 TOMIČ SELO 321
 TOMŠICI 160
 TONČIČ SELO 172, 342, 347, 349
 TOPLICE LEŠCE 345
 TOPOLOVEC 325
 TOPUSKO 327
 TOUNJ 47, 151, 155, 336, 338, 341, 345
 TRANSILVANIJA 17
 TREBINJA 175
 TREŠCEROVAC 117
 TRG 12®
 TROŠMARIJA 57, 71, 72, 75, 151, 155
 TRST 170, 302
 TRZLČ 334, 335
 TURANJ 19, 36, 175
 TUROPOLJE 104, 107, 175, 198, 190, 201, 238, 230, 240, 260, 273, 280, 281, 282, 285, 291, 298, 310, 323, 325, 346, 366
 TUŠILOVIC 36, 340
 TUŠKANI' 352

U

UKRAJINA 169
 UMOL 342, 345
 UNA 52, 97, 229, 325, 345
 UNAC 96
 UTINJA 411

V

VAROŠ 156
 VARŠAVA 169'
 VELEBIT 301
 VELEŠEVAC 203
 VELIKA GORICA 56, 170, 100, 201, 207, 208, 209, 210, 211, 263, 264, 298, 299, 300
 VELIKA MELNICA 337, 339
 VELIKA KLADUŠA 34, 41, 42
 VELIKA PAKA 91
 VELIKI ERJAVEC 92, 90, 161, 162
 VELIKI DRUZAC 343, 344
 VELIKI GRADAC 329
 VELIKI JADRC 156
 VELIKI MODRUŠ POTOK 82, 98, 99, 100, 147, 157, 158, 312

VELIKI PLIES 338
 VELIKI VRH 149, 342
 VELIKA MLAKA 207, 208, 209, 20»
 VELJUN 36, 41, 43, 68, 96, 154, 333, 336, 337
 VENAC MREŽNIČKI 172
 VESELICI 158
 VERD 342
 VIDALIN 216, 253
 VIDUSEVAC 328, 329, 331, 333
 VINICA 7,1, 148, 149, 343, 350
 VINSKI VRH 98, 99, 157, 158, 159, 164, 347, 349
 VIŠLA 169
 VIŠNJIĆ BRDO 338
 VLSOSEVIČI 122, 123, 125, 133
 VIVODINA 56, 66, 88, 103, 149
 VLASLČI 125
 VLAŠKOVEC 119
 VODENA DRAGA 342, 343
 VODENICA 82, 02, 94, 99, 146, 147, 149, 163, 165,
 VOJAK 161
 VOJLSNICA 41
 VOJNIČ 12, 13, 20, 21, 23, 25, 34, 41, 42, 53, 70, 333
 VOJVODINA 14
 VOLAVJE 261, 304, 354
 VRAGOVIC 208
 VRANIN DOL 132
 VRBANI 257
 VRBICE 156
 VRBOVSKO 12, 34, 72
 VRHOVAC 127
 VRLISCE 344
 VRGINMOST 20, 23, 25, 34, 41, 42, 333
 VRSKOVAC 149
 VUČJAK 127
 VUČKOVLCL 174
 VUČKOVKA 347, 349
 VUGRINIČI 207
 VUKELIČI 165
 VUKETIČI 115, 143
 VUKINI 161, 163, 164, 350
 VUKMANIĆ 175, 341, 346, 349
 VUKODER 356
 VUKOJEVCI 280, 281, 282, 291
 VUKOMERLC 207
 VUKOMERICKE GORICE 281
 VUKOVA GORICA 45, 46, 47, 51, 53, 54, 55, 59, 66, 68, 75, 76, 82, 99, 101, 116, 151, 157, 164, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 366
 VUKOVAR 12, 13, 302
 VUKOVINA 239
 VUKSIN SIPAK 352, 353

Z

ZABORSKO SELO 47, 350
 ZADOBARJE 161

ZADVORSKO 210, 297
 ZAGREB 9, 12, 13, 14, 15, 17, 19, 20, 21, 22, 24, 26, 28, 30, 32, 36, 48, 49, 50, 51, 56, 57, 66, 75, 76, 85, 86, 89, 91, 92, 05, 103, 105, 107, 109, 110, 112, 114, 117, 118, 121, 129, 130, 134, 170, 171, 176, 178, 179, 180, 181, 183, 187, 191, 192, 199, 200, 202, 204, 206, 207, 208, 210, 211, 212, 213, 214, 228, 229, 234, 241, 251, 252, 253, 254, 255, 258, 259, 260, 264, 272, 273, 298, 299, 301, 323, 326, 346, 352, 354, 355, 356, 358, 364, 366, 368, 369
 ZAJAČKO SELO 117
 ZALUKA 89, 91, 115
 ZAMRSJE 168, 250, 251, 276, 279, 310
 ZAPADNA BOSNA 56
 ZAVIJAČ 277
 ZBJEG 40, 337
 ZDENAC 341
 ZDENČINA 97, 118, 130, 133, 178, 179, 180, 182, 183, 184, 185, 188, 191, 192, 197, 207, 212, 213, 214, 216, 224, 228, 229, 234, 236, 237, 238, 230, 243, 252, 253, 254, 255, 260, 264, 266, 273, 275, 281, 285, 209, 303, 310, 325
 ZDIHOVO 45, 46, 152, 156, 343, 344, 345
 ZEČEV VAROŠ 336
 ZORIČI 334, 336
 ZORKOVAC 65, 90, 129, 161, 164, 165, 166, 236, 351, 352, 354, 368
 ZORKOVAC POLJE 165
 ZVEČAJ 59, 65, 71, 100, 118, 154, 171, 172, 173, 364

Ž

ZABLIJAK 154
 ZABNO 292, 203
 ZAKANJE 02, 03, 115, 147, 148
 ZAZINA 179, 198, 200, 202, 203, 207, 211, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 292, 294, 295, 297, 325
 ŽERAVICA 260
 ZLROVAC 97
 ZIVCIČI 158
 ZUGCEVA GORICA 160
 ŽUMBERAK 0; 43, 45, 48, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 60, 66, 85, 86, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 100, 112, 114, 115, 116, 121, 122, 123, 124, 127, 120, 130, 131, 135, 138, 139, 140, 141, 143, 144, 146, 148, 150, 152, 153, 154, 171, 200, 230, 234, 235, 255, 260, 302, 310, 324, 356, 366, 369
 ZUNCI 222, 230, 235, 286
 ZUZIČI 207
 ZUZLC BRDO 325

Tumač skraćenica

ABWEHR	— Njemačka vojna obavještajna služba
AF2	— Antifašistički front žena
AIHRPH	— Arhiv Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske
AVNOJ	— Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije
CK	•— Centralni komitet
CK KPH	— Centralni komitet Komunističke partije Hrvatske
CK KPJ	— Centralni komitet Komunističke partije Jugoslavije
GESTAPO	— Tajna državna policija Trećeg Rajha
GSH	— Glavni štab Hrvatske
HAK	— Historijski arhiv Karlovac
HRS	— Hrvatski radnički savez
HSS	— Hrvatska seljačka stranka
IHRPH	— Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske
JNA	— Jugoslavenska narodna armija
JNOF	— Jedinostveni narodnooslobodilački front
JNOFH	— Jedinostveni narodnooslobodilački front Hrvatske
JUGORAS	— Jugoslavenski radnički savez
KK	— Kotarski komitet
KK SKOJ	— Kotarski komitet Saveza komunističke omladine Jugoslavije
KNOO	— Kotarski narodnooslobodilački odbor
KPH	— Komunistička partija Hrvatske
KPJ	— Komunistička partija Jugoslavije
KPO	— Karlovački partizanski odred
KUB	— Karlovačka udarna brigada
MK	— Mjesni komitet
NDH	— Nezavisna Država Hrvatska
NF	— Narodni front
NOB	— Narodnooslobodilačka borba
NOF	— Narodnooslobodilački front
NOP	— Narodnooslobodilački pokret

NOR	— Narodnooslobodilački rat
NOVJ	— Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije
NRPJ	— Nezavisna radnička partija Jugoslavije
OK	— Okružni komitet
OK KPH	— Okružni komitet Komunističke partije Hrvatske
ONOO	— Okružni narodnooslobodilački odbor
POC	— Pomoćni obavještajni centar
POH	— Partizanski odredi Hrvatske
POJ	— Partizanski odredi Jugoslavije
PTZ	— Poglavnikov tjelesni zdruk
RAPLAZA	— Radnička planinarska zajednica
RPK	— Radnički pokret Karlovca
SAD	— Sjedinjene Američke Države
SBOTIC	— Savez bankovnih, osiguravajućih, trgovačkih i industrijskih činovnika i namještenika
SDS	— Socijal-demokratska stranka
SHS	— Seljačka hrvatska stranka
SKOJ	— Savez komunističke omladine Jugoslavije
SRPJ(k)	— Socijalistička radnička partija Jugoslavije (komunista)
SSSR	— Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika
SUBNOR	— Savez udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata
UNS	— Ustaška nadzorna služba
URS	— Ujedinjeni radnički sindikalni savez
USAOH	— Ujedinjeni savez antifašističke omladine Hrvatske
USAOJ	— Ujedinjeni savez antifašističke omladine Jugoslavije
VS	— Vrhovni štab
VS NOV i POJ	— Vrhovni štab Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije
ZAVNOH	— Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske

Sadržaj

PREDGOVOR REDAKCIJE	7
<i>Dr Đuro Zatezalo</i>	
RAZVOJ REVOLUCIONARNOG RADNIČKOG POKRETA I NOR-a U KARLOVCU I NJEGOVOJ OKOLICI DO FORMIRANJA KARLO- VAČKE BRIGADE NOVJ.	11
Razvoj revolucionarnog radničkog pokreta i KPJ od 1919. do 1941. . . .	11
Pripreme i razvoj ustanka do marta 1942. godine.	26
Sirenje narodnooslobodilačkog pokreta na karlovačkom području od marta 1942. do sredine aprila 1943.	43
Karlovački partizanski odred i razvoj NOP-a do formiranja Karlovačke brigade NOVJ.	60
<i>Pukovnik Josip Lulik Pepo</i>	
FORMIRANJE I BORBENA DEJSTVA KARLOVAČKE BRIGADE . . .	79
Svečani stroj u Hrašću.	82
Prva borba kod Bosiljeva	87
Teški okršaji u neprijateljskoj travanjskoj ofanzivi.	91
Junačka pogibija Nikole Oreščanina, operativnog oficira i njegovih drugova.	93
Delegat brigade na II kongresu USAOJ-a u Drvaru.	95
Sadejstvo 13. divizije prilikom napada na neprijatelja u Bosiljevu . . .	100
ODLAZAK BRIGADE NA ZUMBERAK.	102
Zumberčani, naša braćo draga	103
Prva borba u sastavu 34. divizije	110
Tok napada_____	112
Uska suradnja s organima narodne vlasti.	115
Uzastopni udarci po saobraćajnici Zagreb—Karlovac.	117
Teški okršaji brigade na sektoru Sv. Jane	121
Koncentracija glavnih snaga 4. korpusa NOVJ na Zumberku	129

Pogibija narodnog heroja Marijana Badela	131
Druga lipanjska ofanziva	134
POVRATAK BRIGADE NA KARLOVAČKU TERITORIJU	139
I borba, i intenzivan politički rad	141
Manifestacije bratstva i jedinstva u Metlici	144
Osiguranje ranjeničke kolone na putu za Kordun	150
Politički rad u narodu u međuriječju Korane i Mrežnice	153
Operacija zvana mobilizacija novih boraca	159
Rušenje dalekovoda Ozalj—Karlovac	165
NA PUTU ZA POKUPLJE	169
Nova razaranja saobraćajnica Zagreb—Karlovac	170
Za izdaju principa NOB — najstroža kazna	174
OFANZIVNA DEJSTVA BRIGADE U SASTAVU 34. DIVIZIJE U PO- KUPLJU I TUROPOLJU	175
Stasanje Zumberačke brigade	176
Nova brigadna pjesma: »Od Maršala naređenje stiže«	178
Obračun na rijeci Kupčini	188
Borbena dejstva u Turopolju i Posavini	198
Zasjedna dejstva na cesti kod Lekenika	204
Akcije na domaku Zagreba	206
Rafali u slavu oslobođenja glavnog grada — Beograda	213
Napad na uporište u s. Mavračiću	214
Karlovačka brigada proglašena udarnom	221
Novi udarci po saobraćajnicama	228
Prva odlikovanja najhrabrijim i najzaslužnijim borcima	232
Juriš na neprijateljsko uporište u Lekeniku	240
Rastanak s političkim komesarom Petrom Erdeljem	245
Konferencija komunista 34. divizije u Pisarovini	248
Razbijanje domobranskog bataljona u uporištu Babići	253
Napad na Draganić i juriš na Lazinu	256
Neprijateljska ofanziva na Pokuplje krajem prosinca 1944.	260
Novogodišnje slavlje u Kupčini	268
Neprijateljska uporišta u s. Luki i Rečici — prvi ciljevi Karlovačke udarne brigade u 1945.	273
Juriš na Odru	293
U slavu prve godišnjice brigade — razbijanje uporišta u Rečici	302
Dramatični trenuci u crkvenom tornju u Kupčini	317
Marš bratstva i jedinstva_____	327

ZAVRŠNE BORBE BRIGADE U SASTAVU 4. KORPUSA	333
Desetodnevne borbe na primišljanskim kotama	334
Bitka za oslobođenje Karlovca	347
Juriš na uporište u Ozlju	351
Na ulicama oslobođenog rodnog grada	358
Bogata bilanca borbene i političke aktivnosti karlovačkih udarnika . . .	368
PREGLED KOMANDNOG KADRA KARLOVAČKE UDARNE BRIGADE	371
POPIS BORACA I RUKOVODILACA KARLOVAČKE BRIGADE NA DAN FORMIRANJA U HRASCU 5. OŽUJKA 1944.	379
POPIS POGINULIH BORACA I RUKOVODILACA KARLOVAČKE UDARNE BRIGADE 34. UDARNE DIVIZIJE NOVJ.	401
KAZALO LIČNIH IMENA	415
KAZALO GEOGRAFSKIH POJMOVA.	425
TUMAČ SKRACENICA.	435

KARLOVAČKA UDARNA BRIGADA

Izdavač

HISTORIJSKI ARHIV U KARLOVCU, Lj. Šestica 5

Za izdavača

Dr ĐURO ZATEZALO

Tehnički urednik i oprema

Graf. inž. ROKO BOLANCA

Lektor

Dr ILIJA DRAKULIĆ

Korektura

VERA BATELJ
JELENA ZATEZALO

Kazalo ličnih imena, geografskih pojmova i tumač skraćenica

KATICA MESAROS

Daktilografi

VERA BANJANIN, JELENA KOVACEVIĆ, ANKICA POPOVIC

Strojni slog

IBRO SELIMOVIC, KREŠIMIR VRANARICIC

Meteor

JOSIP ROZA

Naklada 5 000 primjeraka

BORBENI PUT KARLOVAČKE DARNE BRIGADE 1944-1945

